

TARİHE NOT

FIRTINA GÜNLERDEN

AKILDA KALANLAR (76-80)

Anlatan: İbrahim Ünal

KAPAK ARKASI (BOŞ)

TARİHE NOT

FIRTINA GÜNLERDEN AKILDA KALANLAR
(1976 – 1980 DÖNEMİ)

TARİHE NOT
Anlatan: İbrahim Ünal
Editoryal: Kolektif

ISBN:

Kapak Tasarım:
Kapak resim: Muzaffer
Oruçoğlu / Paris Komünü

Birinci Basım:

Ofset Hazırlık:

Baskı ve Cilt:

.....

.....

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayımcının izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz

İÇİNDEKİLER

• ÖNSÖZ.....	7
• AYRILIK SONRASİ GELİŞMELEİ.....	10
• BÖLGESEL DÖNEMİN ÖNEMLİ OLAYLARI.....	29
• 1. KONFERANSIN TOPLANMASI.....	51
• 1. MERKEZ KOMİTESİ'NİN YAPISI, OLUŞUMU.....	75
• DOĞU BÖLGESİ HAKKINDA SORUŞTURMA.....	85
• PARTİ YAYINLARI.....	102
• HAZIRLIK TARTIŞMALARI.....	114
• BÖLÜNMELER, HİZİPLER.....	131
• İKİ ÇİZGİ MÜCADELESİ.....	176
• YURTDIŞI BÖLGE İLE AYRILIK.....	214
• ULUSAL SORUN TARTIŞMALARI.....	225
• ENTERNASYONAL İLİŞKİLER.....	239
• KADIN POLİTİKASI.....	249
• SENDİKALAR, İŞÇİ SINIFI İLİŞKİLERİ.....	256
• BAZI YOLDAŞLAR HAKKINDA.....	274
• BİRKAÇ ÖNEMLİ OLAY.....	306
• "HATA" DEDİKLERİM.....	334

• EKLER

• 1. EK: YURTDIŞI BÖLGE.....	353
• 2. EK: BÖLGELER HAKKINDA.....	385
• 3. EK: PARTİDE KADINLAR.....	408
• 4. EK: GENÇLİK	418
• 5. EK: SÜLEYMAN CİHAN HAKKINDA.....	422
• 6. ZEKİ UYGUN HAKKINDA.....	445
• 7. EK: İBRAHİM ÜNAL – BİYOGRAFİ.....	451

• 8. EK: YARIM ASIR SONRASI.....	491
----------------------------------	-----

ÖNSÖZ

12 Mart sonrası, özellikle 1976 başlarından 12 Eylül 1980'e kadarki zaman aralığı, Türkiye'de büyük bir devrimci coşku dönemini ifade eder. Kitle hareketlerinin, öğrenci gençlik ve işçi hareketlerinin iktidarı, hükümetleri ciddi şekilde silkelediği bu istisnai dönem; 12 Eylül darbesi ile sol akımlara, partilere, örgütlere, halk kesimlerine ağır bir saldırı başlatan Faşist Cunta'nın işbaşı yapmasıyla kesintiye uğradı. Bizler işte bu dönemde mücadele içinde yer aldık. 'Bizler' derken... Türkiye militan – devrimci solunun en önemli damarlarından birini, İbrahim Kaypakkaya tarafından kurulan Türkiye Komünist Partisi / Marksist-Leninist'i kastediyoruz. Bu kitapta, bu damarın 1976'da derin bir bölünme yaşadktan sonraki döneminin; toparlanma ve bir konferans toplayarak merkezileşmesinin; devrimci pratik olarak büyük mücadele tarihinin 1976 – 1980 arası döneminin hikayesi anlatılmaktadır. Bu 5 - 6 yılda olup bitenler Türkiye'de sınıf mücadelesinin tarihi ve deneyimi ile ilgilenen herkes için önemli bir dağarcıktır. Bu dağarcığı siyasal tarih literatürüne sunma girişiminin ne ölçüde gerçekleştirebildiği okurun takdiridir.

Kim ne der bilemeyiz ama elinizdeki kitap metodolojik bir tarih kitabı değil. Hazırlayanların, katkıda bulunanların siyasal geçmişlerini savunma veya eleştiri girişimi de değil. Anlatıcı İbrahim Ünal, yer yer siyasi geçmişle yüzleşmeyi ifade eden değerlendirmeler yapsa dahi, kitap esasta bir dönemi (1976-1980) kayda geçirme girişimidir. O zaman birlikte mücadele etmiş bir grup yoldaşın -tabir uygunsa bir grup ikinci kuşak 'eski tüfek'in- çıkardığı bilanço diyelim.

Biraraya geldiğimiz her seferinde eskilerden konuşurken, sürekli "yok o öyle değildi" itirazlarını duymamızın, bir hikayenin üç-beş versiyonunu dinlememizin mazereti var; hafıza-i beşer nisyan ile maluldür. Ama yaşayanların, Türkiye'nin siyasal-sosyal tarihinde böylesine derin izler bırakan çalkantılı, sarsıcı, sancılı bir dönemde sorumluluk alanların bir kayıt bırakmamalarının mazereti olamazdı. Şimdilerde bir miting ya da yürüyüş kortejinin sonunu bile kaldırım kenarlarına bir iki kez çömelip

nefeslenemeden getiremez olunca... Bunu yapma zamanının geldiğini düşündük. Kuşak arkadaşlarımızdan birçoğu aramızdan ayrıldı. Sadece geçen birkaç yıl içinde altı (İsmail Özgöl, Hasan Bayrak, Mehmet Kaplan, Serdar Can, Nadir Demirçivi ve Ülku Darıcıoğlu) yoldaşımızı uğurladık. Aramızdan ayrılanımız çok. Bu çalışmanın anlatıcısı İbrahim Ünal da çalışma dönemi içinde az daha sekte-i kalpten gidiyordu. Neyse ki yırttı şimdilik. Bu nedenlerle, elinizdeki kitabın adı "Çekip gitmeden önce" de olabilirdi.

İbrahim Ünal, 1975'ten beri işin içindedir. Birçok kademede görev almış, çok fazla sayıda yoldaşla temas etmiştir. Bu yüzden de, böyle bir "kayda geçirme" çalışmasında temel bir rol üstlenmiştir. (Biyografisi için EK: 7) Başka arkadaşlar da editörlük ederek, okuyarak, bazı bölümler yazarak katkıda bulunmuştur.

Değerlendirmeler, çalışmayı "tarih kaydı" olmaktan çıkarıp bir "kritik metni"ne dönüştürecek yoğunlukta olmadığı gibi, hata atıfları da "kurumsal bir özeleştirisi" teşebbüsü değildir. Çünkü ne kimse bunu üstlenecek vekaletle sahip; ne de biz, nitelikli bir çoğunluğun anlayış birliğine dayanıyoruz. Yarım asır öncesine tekabül eden bir zamanı, yeni bir bilinçle anlattığımızı unutmamak gerekir. Geçmiş kavrayışımızın her birimiz için farklı farklı olması da normal, nüanslı hatırlamalar da. Kuşku yok, kayda geçirilmesi atlanmış birçok önemli olay vardır. Yer yer geçen iddiasız fikirlerden çok daha ileri, isabetli değerlendirmeler vardır. Bunları okumak, öğrenmek kıymetli olurdu.

Taslak aşamasında metni okuyan arkadaşların uyarılarına, dikkat çekmelerine göre bazı düzenlemeler yapıldı. Bundan sonra da bu kaydın yaşayan ve interaktif bir metne dönüşmesi beklenir. Muhakkak ki ikinci ve izleyen baskılarda yanlış hatırlamalar daha da azalacak, yeni katkılarla zayıflıklar giderilecek, metin zenginleşecektir. "Şu arkadaşın portresi yazılmış, şunun neden yazılmamış... Bu arkadaş çok emektardı, niye daha geniş yer bulmamış? Sadece Dersim ve İstanbul'dan ibaret değildik, diğer bölgeler niye yeterince anlatılmamış? Şu belge konulmamış, çok önemliydi, filanca olaya neden hiç değinilmemişti?" denilebilecektir.

Hiç itiraz yok. Bizim bildiğimiz, kısa zamanda ulaşabildiğimiz, toplayabildiğimiz katkılar bu kadardı. Daha fazlası için imkan var. Arzu eden yazabilir. Hatta yazmalıdır!

Gördüğünüz bütün yanlışları, eksikleri söyleyin! Düzeltin!

Haksızlık, eşitsizlik eleştirilerine tamam; ama siz de kabul edin ki, her şeyi ve herkesi hakkıyla kapsamak birkaç kişinin çabasıyla mümkün olamaz. Çalışmanın kotarılma biçimi bu gibi eksiklikleri tamamlamaya açıktır. Bu metnin “olmuştur, bitmiştir” iddiası yok. Eksiktir! Tamamlanabilir... Bazı bölümler geliştirilmeye özellikle muhtaçtır. Geliştirilmesi de gereklidir. Bu konuda katkı yapabileceğini düşünen arkadaşlar İ. Ünal ile iletişimde olabilir. Yeni baskılarda bu düzeltmeler ve katkılar muhakkak dikkate alınır.

Bu çalışmanın bir imeceyi harekete geçirmesi, kendimizi bir değerlendirme fırsatı yaratması umulur. Hakikate saygı duydukları için huzuru kaçmış insanlar, hatalarıyla yüzleşmeye, gururlarını taşımaktan daha çok önem verirler. Motivasyonumuz budur. Diğer yandan, geçmiş üzerine bir konuşma, yazma, değerlendirme elbette ki bugünkü kuşaklara bir şey söyleyebildikçe değerli olur. Çünkü “geçmiş denilen şey, gelecekte arındırıldığı anda, bir yığın önemsiz ayrıntı haline gelir.” (Trevanian) Dolayısıyla bu çalışmanın “aramızda kalması” istediğimiz en son şey. Sosyologu, siyaset tarihçisi, solcusu, militanı, demokrati, aktivisti bu kitapta belki binlerce “durum” ve bunlara 45 yıl öncesinin şartlarında verilmiş “cevaplar” bulacaktır. Her zaman, ama her zaman “Ne yapmalı?” sorusuna doğru bir cevap verebilme ne kadar tayin edici ise, buna her teşebbüs edildiğinde deneyimin tamamının kapsanması da o kadar tayin edicidir.

Bu kitap, giden yoldaşlarımızın anısına adanmıştır. Gidenlere de kalanlara da selam olsun!

İbrahim Ekinci

AYRILIK VE SONRASI GELİŞMELER

12 Mart tutuklamalarından sonra, tutuklu arkadaşlar tahliye olmadan önce, 1974 – 75 dönemi ile ilgili olarak birbirinden kopuk iki ayrı (hatta üç) çalışmadan söz edilirdi. Sonradan Aziz Vatan’la (anısı sonsuz olsun) bir görüşme yapılarak iki çalışma birleştirilmiş. Bu, 12 Mart tutuklamaları döneminde herkesin bir süre saklanması, sonra bulundukları yerlerden birbiriyle irtibatsız çalışmaya başlamalarının sonucu görünüyor. Mukaddes Erdoğan Çelik’le mesela, “asıl kim partidir” tartışması yaşanmış. Birçok yerde olmuş bu. Kars’ta da benzer bir şey yaşandı. İki grup sonradan birbirini farkettiler. 1974’ün başında Kerim Yaman’ın ölümünde dağıtılmak üzere çıkan ‘Çivi çivi söker’ başlıklı bildirinin (ilk bildiri!) dağıtımından sonra üçüncü bir grup olduğu farkedilmiş. Sen de öğrenci gençlik içinde benzer bir durum yaşandığını söylemiştin...

Evet, örgütlerle ilk ilişki kurduğum sıralarda ikili bir çalışma olduğundan söz etmiştim. Mukaddes Erdoğan çevresi ile yaşanan tartışma benim anlattığım olay sanırım. Çünkü o sırada eğitimde Saba Okaygün ile ben varım. Sempatizanların bu tür gelişmelerden haberi yok. Fakat bölge ve ülke çapında, ikili çalışmadan dolayı kısmi bir kriz yaşandığından haberim yoktu. O sıralarda ben de bir sempatzandım. Dolayısıyla partiyle yeni ilişkiye girmiş birinin haberi olamazdı zaten.

Bir de İstanbul’da içinde Süleyman Cihan ve Aziz Vatan’ın olduğu bir komite var. Hareketin merkezileştirilmesi konusunda inisiyatif alıyor. Diğer bölgelerle ilişki kurmaya çalışıyor.

Dediğim gibi bu gelişmelerden haberdar olacak konumda değildim. Ayrıca yönetim ilişkileri ve ayrıntıları bize anlatılmıyordu. Bilmediğimiz için sormak durumunda da değildim. Ben gençlik örgütlenmesinde (Atatürk Eğitim Enstitüsü) Saba’nın sorumluluğunu kabul etmeyince, bunun

yukarıda ufak bir krize neden olduğu anlaşıyor. ("Arıza" halim daha işin başında varmış!) Zaten "eğitim krizi" aşıldıktan sonra bize sorumlu olarak Ahmet Cihan gelmeye başladı. Yenilgiden kısa bir süre sonra (belki bir yıl sonra) toparlanma başlamış. Partinin yönetici kadroları cezaevinde, bunlarla sağlıklı bir ilişki yok. Dışarıdaki az sayıda kadro ve ilişkiler boş durmuyor, toparlanmaya çalışıyor. İyi bir iş yapıyorlar. Yönetim inisiyatifi, yetki vs. konuları cezaevinden çıkanlar ve dışarıda kalmış az sayıdaki "kadro" üzerinden yürüyor. İbrahim döneminden dışarıda kalan en ileri kadro Ali Mercan. Bir de Almanyalı Kadir var. İsa Güzel'in anlatımına göre yurtdışında da bir çalışma sürüyor. 1974 sonunda yurtdışında Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi'nden (TİİKP) ayrılıp TKP/ML'ye katılma kararı alan kadrolar var. Onlar da Türkiye'deki kadrolarla ilişki kurma çabasında. Türkiye'ye adam gönderiyorlar. Ali Mercan bulunuyor. Bulunduğu sırada ilişkisi yok, kopmuş. Umutsuz, çobanlık yapıyor köyünde. Tam bir bağlantı sağlanamıyor.

Şimdi istersen, "Bölgesel dönem"le ilgili genel bir anlatım yapalım. Tarihsel açıdan bir kronoloji vermek için... 12 Mart tutuklamaları sonrasında, dışarıda çok az sayıda kadro kalmış. İlk Koordinasyon Komitesi'nden (KK) yakalanmayan iki kişi var; Ali Mercan ve Almanyalı Kadir. Almanyalı Kadir, yurtdışında TİİKP'ten ayrılarak TKP-ML'ye katılma kararını doğru bulmuş, ama sonrasında ayrılmış. Ali Mercan da kopmuş, sonra Aydınlık'a geçmiş. Önemli ilişkilerden Süleyman Cihan dışarıda. Ama inisiyatif alacak durumda değil. O dönemde dışarıdaki en önemli kadro Aziz Vatan. Orhan Bakır'ın da genç bir militan olarak 1975 başlarında ilişkili olduğu anlaşıyor. Sonradan bunlara erken tahliye olan Mukaddes Erdoğan katılıyor. Toplamda 180 sanıklı dava sonucunda idam cezaları müebbetle çevriliyor. Arslan Kılıç, Muzaffer Oruçoğlu, Süleyman Yeşil ve Sami Sarı müebbetlikler olarak içeride kalıyor. Diğerlerinin tamamı ya daha önce ya da 74 affıyla tahliye oluyor. Muzaffer Oruçoğlu'nun anlatımına göre "İçeride, dışarı çıktığında faaliyet gösterebilecek bir yapı oluşmuştu. Bu yapı, dışarı çıktığında sorumluluğu üstlenebilecekti, nitekim öyle de oldu. İrfan Çelik,

Hikmet Şenses, Güner Alakoç, Nizamettin Karakoç, kadınlardan Mukaddes Erdoğan, Feryal Sarıoğulları sorumluluk üstlendi. İçeride bu yapıdan genellikle 3 kişi sorumluydu; Güner Alakoç, İrfan ve Hikmet.”

Hikmet Şenses’in içerideki yapılanmayla ilgili anlatımı Muzaffer’in anlatımıyla önemli ölçüde örtüşüyor; “İçerideyken yeniden yapılanmayı düşünüyoruz. Arslan Kılıç, Muzaffer Oruçoğlu, İrfan Çelik... Ne yapalım, nasıl yapalım derken, şöyle bir öneri geldi. Bir kere hepimizin yargılanması lazım. Nasıl? Hepimizin hataları var. Bir özeleştirme süreci düşünüyoruz. Dediler ki bizce polis tavrını tayin edici alalım. Kimin durumu iyi, benim, Güner Alakoç’un, bir de İrfan’ın... Üçü heyet olsun. Gelelim özeleştiriler yapalım. Ceza verilecekse verilsin. Oradan yeni bir oluşuma gideceğiz. (...) Yine bir Koordinasyon Komitesi (KK) kurmamız gerektiği anlaşıyor. (...) Bu yargılamayı yaparken, dışarıdaki ilişkileri sürdürüyoruz. Arslan sürdürüyor. Biz çıkınca Koordinasyon Komitesi değişiyor. (...) Dışarıda İstanbul şehir komitesi var. Mukaddes, Aziz orada. Arslan’la ilişki sürüyor.”

Hikmet Şenses, “Çıkınca, ben Tunceli’ye, İrfan Malatya tarafına gitti. (...) İskenderun’da toplandık, Koordinasyon Komitesi olarak. İrfan, Aziz, Ali Taşyapan, ben, Ziya... Beş kişiyiz” demişti. Kadroların tahliyesinden sonra oluşan ve bölünme sürecine kadar yönetimi üstlenen Koordinasyon Komitesi budur: İrfan Çelik, Aziz Vatan, Ali Taşyapan, Hikmet Şenses ve Ziya Ulusoy. İbrahim dönemi Koordinasyon Komitesi’nden kalanlardan Ali Mercan katılmayı kabul etmiyor. Aydınlik’a geçiyor.

Mukaddes Erdoğan Çelik, “İçerideki Koordinasyon Komitesi’nin dışarıyla ilişkisini Arslan Kılıç’ın yürüttüğünü” belirtiyor. Kendisi çıktıktan sonra da bu durum devam ediyor. Birçok kez Arslan Kılıç’la görüşüyor. Ancak, Hikmet’in “Dışarıda İstanbul şehir komitesi var” diyerek andığı bu komitenin üyeleri arasında Orhan Bakır’ı da sayıyor Mukaddes. İstanbul’daki komiteye “BABK” diyorlar, ama “bölgesel dönem”de olduğu gibi, BABK aslında bütün Türkiye faaliyetini yürütüyor. Fakat bu bir yetkilendirme

değil. Fiili bir durum. Başka kimse yok çünkü. Mukaddes, bu komite için; "Ben, Aziz Vatan ve Orhan (Bakır) bu komitedeydik. Sorumlumuz Aziz'di. Aziz İstanbul'a, ben Ankara'ya, Orhan da İzmir'e bakıyor. (...) Hapisten çıktıktan sonra Nezihe Bahar geldi. BABK ayda bir toplantı yapardı, Orhan'dan başka Feryal ve Cemil Oka da İzmir'e gitmişlerdi. Sanıyorum bir yıla yakın sürdü bu çalışma. İzmir soygunu oldu önce, Orhan tutuklandı, komite yeniden toplanamadı" dedi.

İçerideki kadroların tahliyesinden sonraki süreç hakkındaki anlatımı da şöyleydi:

"Tutuklanınca, tüm kadrolar polis tutumlarıyla kendilerini yargılıyorlar. Yeni Koordinasyon Komitesi oluşturuyorlar. Koordinasyon Komitesi'nde İrfan Çelik, Ali Taşyapan, Hikmet filan var. İrfan, Ali ve Hikmet... 1975 yazında çıktılar. Bu üçü tüm örgüt yapısını elden geçirdiler, değerlendirmeler yaptılar. Yeni bir dizi düzenleme oldu, ama bize yansıyan bölümünde pek bir değişiklik hatırlamıyorum. Bölgelere göre görev almış olmalı Koordinasyon Komitesi üyeleri. Çünkü bize bir süre Ali Taşyapan gelip gitmişti. Ama bu çok kısa sürmüştü. İrfan, Hikmet ve Ali Taşyapan, Kürdistan'a gitmişlerdi. Batıda kalan kadro bizdik. Bölünmeye kadar böyle gitti."

İrfan, Hikmet ve diğer kadroların tahliye tarihi 1975'in yazıdır. 1976 ayrılığına kadar geçen süre 1 yıldan azdır. Sonra bölünme olur ve bizim açımızdan "Bölgesel Dönem" başlar, 1978 Şubat'ına kadar da devam eder. Bölgesel dönemde nasıl bir yol izlendi? Konferansa kadar geçen dönemde bir kadro konferansı var İstanbul'da. Hem bölge komitesini oluşturuyor hem de konferans kararı alıyor. Bu dönemde İstanbul ve diğer bölgelerde durum nasıldır? Nasıl bir ilişki ağı vardır? Kim nerede çalışmaktadır? Diyarbakır, Antep, Malatya, Kars, Bursa, Kocaeli ve diğer bölgelerde durum neydi? Özellikle İstanbul ve Tunceli dışındaki çalışma alanlarında...

Benim yönetici olarak inisiyatif aldığım dönem bölünme sonrasıdır. Bölgesel dönemde genel durum şöyleydi: Bölgeleri değerlendirirken,

bazı yerleri tek tek kentler olarak düşünmemek gerekir. İstanbul derken bu bölgeye Trakya, İzmit, Adapazarı, Bursa gibi illeri de dahil etmek gerekir. Bu illerdeki çalışmayla doğrudan ilişki içindeydik ve bunlar doğrudan İstanbul örgütlenmesine bağlıydı. İstanbul ve İzmit dışındaki yörelerde örgütlenmemiz zayıftı. Bu zayıflık, Koordinasyon Komitesi'nin oralarda güçlü olduğu anlamında değildi; Koordinasyon Komitesi'nin de oralarla ilişkisi zayıftı, bazı yörelerde ilişki de yoktu sanırım, somut durum böyleydi. Bölünme gerçekleştiğinde, örneğin benim gözüm kulağım Doğu'daki gelişmelerde, özellikle de Dersim'in durumundaydı. İlk başlarda Dersim'le ilgili çelişkili haberler geliyordu. Sonra Dersim'in Koordinasyon Komitesi'ne topyekun tavır aldığını öğrendik. Bu haberden sonra benim duygularım tabiri yerindeyse "ülke çapında Koordinasyon Komitesi'nin beli kırıldı" şeklindeydi. Daha sonra, İzmir ve Yurtdışı'nın da Koordinasyon Komitesi'ne adeta firesiz tavır aldığını öğrendiğimde, İ. Kaypakkaya'nın Marksist Leninist hattının ve partisinin tasfiyeci hizipten kesin olarak kurtarıldığını düşündüm. O yıllarda Dersim bana göre oldukça güçlü bir mevzi idi. Yurtdışında da güçlü bir örgütümüz ve kalabalık bir kitle gücümüz vardı. İzmir zayıftı, tam ayrılık sıralarında, devletin yürüttüğü operasyonla da iyice zayıflamıştı. Sonradan Orhan Bakır'ın da parti safılarında yer alması bölgede güçlü bir moral yaratmış ve kısa sürede toparlanmıştı. Bu toparlanmada Sedat Yılmazsoy'un büyük emeği geçmiştir. Koordinasyon Komitesi bu bölgede de oldukça zayıf kaldı.

Ankara, (Kayseri, Kırşehir vs. bu bölgeye dahildi.) Koordinasyon Komitesi'nin en güçlü olduğu iki bölgeden birisiydi. Diğeri ise Gaziantep, Maraş ve kısmen Malatya idi. Gaziantep ve Maraş'ta birkaç sempatizan, ileri sempatizan ve çok sınırlı kitle ilişkilerinden başka bir gücümüz yoktu. Güneydoğu'nun sanırım Dersim üzerinden bağlantısı vardı. Aynı bölgede Ahmet Kızılar grubundan gelen bazı kadrolar da bulunuyordu. Aklımda kaldığı kadarıyla Güneydoğu'da da Koordinasyon Komitesi dikiş tutturamamıştı. Merkezileşme çalışmalarında Dersim, Elazığ, Erzincan, Malatya, Diyarbakır, Urfa, Kars, hatta Adana, Mersin bir bölge olarak kabul edildi ve merkezi konferansa gelen delegeler Doğu adına bu illeri temsilen katıldılar. Birçok ilde Koordinasyon Komitesi'ne tavır almış

ilişkiler var, ama bunlarla koordine eksikliği yaşıyor. Örneğin Sivas'ta çalışma yürüten arkadaşlar gelip bizimle ilişki kurdular. Başka yörelerden de gelenler oldu. Bu tür ilişkilerin, onlara yakın bölgelere devredilmesi gerekiyordu. Bunun tam olarak yapamadığını düşünüyorum.

Ben bölge yönetimine gelinceye kadar, bölgelerdeki durum hakkında çok sağlıklı bilgilere sahip değildim. Bölgeler arası diyalogu ve ilişkileri Süleyman ve Ahmet Cihan yürütüyordu. Yurtdışı bölge ile ilişkiler de onlar üzerinden sürdürülüyordu. Bizim bilgilerimiz onların anlattıklarıyla sınırlıydı. Bu arada başka bölgelere İstanbul'dan kadro gönderiliyordu. Sanırım o bölgelerdeki arkadaşların talebiydi ya da Süleyman ve Ahmet'in tasarrufuydu. Örneğin benim Ankara'ya gitmemi Ahmet istedi. Aynı dönemde Mehmet Kaplan da Kars'a gönderiliyor. Bölgeler şekillendikten ve bölge yönetimleri veya sorumluları belirlendikten sonra, kadro transferleri yapılıyordu, ama bunlar artık resmi yollardan oluyordu. Sonuç olarak, ayrılık döneminde bölgelerde/illerdeki durum, benim bilgilerim açısından böyleydi. Aydınlik bölünmesinde partiye katılan yurtdışı kadroları, Koordinasyon Komitesi ile ilişki kuruyor. Onlara "TKP/ML Yurtdışı Bürosu" (YDB) olarak çalışma yetkisi veriliyor. YDB, "Komünist" isimli, içe yönelik bir yayın organı çıkarıyor o zaman. Almanya Türkiyeli Öğrenci Federasyonu (ATÖF) var. "Birlik" isimli dergi çıkarıyor; bir de işçi dernekleri içinde yoğun faaliyetleri var. "Gerçek" isimli bir aylık dergi çıkarılıyordu. Koordinasyon Komitesi ile Türkiye'de bölünme olduğunda, Yurtdışı Bürosu partiden yana hareket etti. Koordinasyon Komitesi'nin dayatmacı çizgisine karşı çıktı. Bizimle temas kurdu. Yurtdışı Bürosu temsilcisi Ali Yavuz Çengeloğlu, bölgeler arası koordinasyonun kurulmasında rol oynadı.

Şimdi bu koordinasyona değinelim biraz. Ayrılık gerçekleşti. Diğer grup "Halkın Birliği" (HB / "TKP-ML Hareketi") olarak devam edecek. Bizim gündemimiz de, bölgeler arası koordinasyon. Yeni bir koordinasyon komitesi oluşacak. Oluşuyor da. Onunla ilgili M. Ali Kankotan'ın anlatımına göre 1977 Mayıs ayı içinde bölgesel yapıyı birleştirip merkezi yapıya dönüştürme toplantısı yapılıyor. Ankara'da oluyor bu toplantı. Kankotan organize etmiş. Ahmet

Kıziler taraftarları da katılarak kendilerini BABK'ın içinde yönetici konumda ifade etmeye çalışmışlar. İzmir'den Muzaffer Öztürk gelmiş.

Ahmet Kıziler taraftarları bu toplantı sonunda görüş farklılığı nedeniyle ayrılmışlar. Kürt meselesinde ayrı görüşleri vardı. Ankara toplantısında bir Koordinasyon Kurulu oluşturup partiyi konferansa götürme kararı alınıyor. Ankara toplantısının iki önemli sonucu var; birisi Ahmet Kıziler grubu ayrılıyor, ikincisi de yeni bir koordinasyon komitesi oluşturulması karar altına alınıyor. Koordinasyon Komitesi oluşturmak için meşru kesimlerin, yapıların, kişilerin bilinmesi gerekiyor. Bunun tespiti görevi Kankotan'a veriliyor. Ankara toplantısından sonra birkaç kez daha bir araya geliniyor. Sonuçta Doğu Anadolu Bölge Komitesi (DABK) Ankara (İBK) ve Batı Anadolu Bölge Komitesi (BABK) ve Yurt Dışı Bölgesi (YDB) temsil ediliyor. "Ege bölge olarak kabul edilmedi diye hatırlıyorum" demişti Kankotan. Koordinasyon Komitesi kurulması kararı Ankara'da bu toplantıda alınıyor. Sonradan toplantılar İstanbul veya başka yerlerde yapılıyor. Yeni Koordinasyon Komitesi'nin kuruluşu 1977 yılı yaz başları. Konferansı hazırlamak üzere görevlendirilmiş. Her bölgeden birer temsilci geliyor. İBK'dan M.Ali Kankotan veya Nezihe Bahar katılıyor. BABK'tan Süleyman Cihan ve İbrahim Ünal, yurtdışından Ali Yavuz var içinde. DABK'tan Dergo geliyor. Bir sefer de Baki İşçi katılmış.

Kankotan, "Ben ve Nezihe, partiyi yeniden merkezileşmeye doğru götürdüğümüz için, 1973 döneminden sonra partinin bir eleştiri-özeleştiriye, toplu bir değerlendirmeye ihtiyacı olduğunu, (...) temel bir program tartışması yapmamız gerektiğini (...) söyledik. Bu kabul edilmedi. (...) Biz bölge olarak partinin görüşlerinin bu şekilde tespit edilemeyeceğini söyleyerek, Koordinasyon Komitesi toplantısından çekildiğimizi söyledik. Sonradan bize bir yazı göndererek hata yaptıklarını söylediler ve toplantılara devam edilmesi gerektiğini ifade ettiler. Biz de geri döndük. Nezihe'nin de Koordinasyon Komitesi toplantılarına katıldığı dönemden, İstanbul'la temaslarından, karşılıklı bazı

eleştirileri olmuş, ama Nezihe'nin hep haklı olduğunu düşündüm. BABK, Nezihe'nin yalnızlığından hareketle Ankara bölgesinde hatalı ilişkiler ağı geliştirme denemesinde bulunmuş. Çok yalnız bırakmışlar Nezihe'yi. Gelişigüzel bağlantılar kurmuşlar. Nezihe'yi dışarıda bırakan bir yapı gelişmiş. Süleyman ve İbrahim'in bu konuda hataları var. Bu nedenle güvensizlik oluşmuş. Bu konu Konferansa da taşındı ve tartışıldı. Nezihe suçlandı" demişti. Bu konuda hatırladıkların nedir?

Bizim gündemimizde olan, yeni bir koordinasyon komitesi oluşturmak değil, Konferansı Örgütlenme Komitesi (KÖK) veya sadece Örgütlenme Komitesi (ÖK) oluşturmaktı. İstanbul'da bölge komitesini oluşturduktan hemen sonra hızla merkezileşme çalışmaları yapma kararı almıştık. KÖK çalışmalarını yürütmek, diğer bölgelerle ilişkileri sürdürmek ve toplantılarda bizi temsil etmek üzere, bölge komitesinden Süleyman Cihan'ı görevlendirdik. Bölge olarak bir an önce merkezileşme isteğinde idik ve bunun için yeterince çaba da gösterdiğimizi düşünüyorum. Yurt dışı da bu konuda somut önerileriyle büyük çaba sarfetti. Bizim bölgede bu çalışmaların sorumluluğu Süleyman'a verilmişti; diğer bölgelerle ilişkiler onun üzerinden yürüdü.

M. Ali'nin, biz İstanbul olarak ayrıldıktan sonra yaptığımız çalışmalarla Konferansı Örgütlenme Komitesi döneminde yapılan çalışmaları karıştırdığını düşünüyorum. (Bir ihtimal, bizim bölge konferansı yapılmadan ve bölge yönetimi oluşmadan önce Ahmet ve Süleyman'ın girişimleri olmuş olabilir. Bölge toplantısında Safa'nın Ahmet'e yönelik eleştirilerinde benzer ilişkilerden söz ediliyordu.)

Ben 1976 Temmuz'u gibi Ankara'da çalışmaya başladım. O sıralar M.Ali cezaevinde idi. Sık sık Nezihe ile görüşüyordum. Konferansı Örgütlenme Komitesi 1977'nin yaz başlarında oluşturuldu. Ahmet Kızılar taraftarlarının merkezileşme toplantılarına katıldıklarını M. Ali'nin anlatımlarından öğreniyorum. Ancak ilgili bölümde anlattığım gibi, 1977 başlarında yaptığımız bölge konferansında Ahmet Kızılar, bölgemizde partiden atılmıştı. O zaman BABK diye fiili bir bölge örgütlenmesi de yoktu. Üstelik Marmara/İstanbul temsilcisinin bulunduğu toplantıya

Ahmet Kıziler taraftarlarının da "BABK temsilcisi" olarak katılmaları kabul edilip tartışılmışsa eğer, Örgütlenme Komitesi (ÖK/KÖK) açısından tam bir skandaldır bu. M. Ali'nin anlattıkları doğruysa, İstanbul'u iki ayrı örgütlenme temsil etmiş oluyor! Ahmet Kıziler taraftarları taktik olarak, örneğin bizim doğru bulduğumuz kriterleri kabul etmiş olsalardı, Koordinasyon Komitesi'nde hangi bölge adına temsilci olacaktı? İstanbul'u iki örgüt mü temsil edecekti? Bizim haberimiz olmasa bile, Ahmet Kıziler temsilcisinin değil toplantıya katılmasına, böyle bir öneriye bile Süleyman'ın izin vermeyeceğini düşünüyorum. Benim aklımda kalan, Güneydoğu'yu ayrı bir bölge olarak tanımlayıp orayı temsilen ÖK'ya katılmak istiyorlar, ama buna öncelikle Doğu temsilcisi karşı çıkıyor ve siyaset filan tartışılmadan toplantıya kabul edilmiyorlar. Ben Ankara'da iken orada bir temsilcileri var, Nezihe ile birlikte hareket ediyor fakat kendini gizliyor. Nezihe'nin anlattığına göre, siyasal kimliği açığa çıkınca özeleştiriyor yapıp ayrılıyor. Bu kişinin diğer bölgelerdeki ilişkileri üzerinden M. Ali bir tartışma yürütmüş olabilir. Büyük bir ihtimalle M. Ali, ÖK/KÖK kurulmadan önceki bazı tartışmalar ile kurulduktan sonraki çalışmaları zaman açısından karıştırıyor.

Diğer yandan İzmir'in bölge olarak tanınması tartışılıyor, ama sonuçta kabul ediliyor. Toplantılara çoğunlukla Sedat Yılmazsoy'un katıldığını biliyorum.

ÖK'nın oluşumunda ve çalışmaları sırasında bölgeler arasında bazı farklı görüşler ve bunların tartışmaları olmakla birlikte, ciddi bir problem yaşanmadan çalışmalar merkezi konferansla sonuçlanmıştır. Bu komiteyle benim tek anlaşmazlığım Toptaşı firar eylemi konusunda oldu. M. Ali'nin sözünü ettiği farklı görüşlerinden de, 1976 yazında Ankara'ya gittiğimde haberdar oldum. Nezihe'nin de farklı görüşleri olduğunu biliyorum. Merkezi konferansın "program konferansı" şeklinde yapılmasını istiyordu. Diğer bölgelerden gelen bilgiler ışığında, bizim görüşümüz de şimdilik örgütsel birlik için çalışmak ve birliğin mevcut program temelinde oluşmasıydı. Ben Ankara'ya bu anlayışımızı örgütlemek üzere gittim. Bu konuda, Nezihe ile tartışmalarımız epey bir süre devam etti.

Nezihe, merkezi örgütlenme konusunda bizim gibi düşünmüyordu. O'nun merkezileşme konusundaki önceliği program konferansıydı. Ben

mecburen Nezihe ve M. Ali'ye rağmen bölgeyi toparlama çalışması yapmak zorundaydım. Nezihe de zaten bizim anlayışımız doğrultusunda propaganda yapma ve çalışma isteğinde değildi. Nezihe ve M. Ali ile aynı anlayışa sahip olsaydık zaten benim Ankara'da bulunmam gerekmezdi. Aramızdaki bu anlayış farklılığının yarattığı boşluk nedeniyle inisiyatif kullanmak zorunda kaldım. Nezihe'nin yalnız bırakıldığı eleştirisine de katılmıyorum. Ben orada olduğum sürece haftada iki üç kez görüşüp tartışıyorduk. M. Ali ile de cezaevinde birkaç kez görüştüm. M. Ali'nin sözünü ettiği "yalnız bırakılma" siyaseten bir yalnızlık, Nezihe'nin kendi tercihiydi bu. Çünkü kendi görüşleri doğrultusunda çalışma yapıyordu. Tam olarak Koordinasyon Komitesi'nin fikri çizgisinde de değildi. Benim örgütsel çalışmalarım Nezihe'nin ilişkilerine de uzanınca, buna çok öfkelenildi. Sert bir tartışma yaşadık. Beni farklı örgütlenme yaptığım gerekçesiyle eleştirdi. Hizipçilik suçlamasında bulundu. Daha sonra da zaten işler bir şekilde yoluna girdi. Nezihe, farklı görüşlerini muhafaza etmesi kaydıyla, mevcut program temelinde merkezileşmeyi kabul etti. Ben de ilişkilerimi devrederek İstanbul'a döndüm. M. Ali'nin "program tartışması yapmamız gerektiğini" söyleyerek ÖK toplantısından ayrıldıklarına ilişkin anlatımı da muhtemelen bir dönem karıştırması olabilir. Çünkü ÖK'nın oluşumunda zaten program tartışması yoktu; Nezihe'de bunu kabul ettiği için ben Ankara'yı ona bıraktım.

Bazı yanlış hatırlamalar, yaşanan olaylarda karmaşa yaratabilir, ama gerçek olan, Ankara'da toparladığım ve örgütlediğim ilişkiler, -Erhan Gencer ve etrafındaki akademisyenler grubu da dahil- benim gibi düşünüyordu. Dolayısıyla M. Ali ve Nezihe'nin ÖK'nden ayrılması, bölgenin konumunu ve merkezileşme çalışmasını fazlaca etkilemezdi. Bir de ÖK nasıl ve neyin özeleştirisini yapmış, doğrusu bunu anlayamadım.

Konferanstan sonra Batı'yı merkezi olarak örgütlerken, Orta Anadolu'da ilk sorumlu olarak Hıdır'ı görevlendirmiştik. Hıdır'ın partiden ayrılmasının ardından Orta Anadolu sorumluluğuna Ömer Doğruel'i getirdim. Ömer, örgütlenme deneyimi bulunan, siyasi seviyesi iyi ve yetenekli bir kadromuzdu. Fakat o bölgedeki sorumluluğu Nezihe de rahatlıkla yürütebilirdi. Aynı özellikler Nezihe için de geçerliydi. Bana göre liyakat açısından aralarında önemli bir fark yoktu, ama gerek bölgesel

dönemde ve gerekse merkezileşmeden sonra Nezihe'nin farklı görüşlerini sık sık gündeme getirmesi güven sorunu yarattı. Nitekim Nezihe, konferanstan kısa bir süre sonra olağanüstü parti konferansı (OPK) çağırısı yaparak farklı görüşlerini yine tartışmaya açtı. Bunun üzerine bölgede bir kadro toplantısı yapılmasını istedim. Amacım, kadroların döneme ilişkin görevlerini kavratmak, ayrıca Nezihe'nin görüşlerinden ne ölçüde etkilendiklerini gözlemlemektir. Buna, etkisini önlemek de denilebilir. Nezihe bu toplantıyı da çok eleştirdi; kendisinin "teşhir" edilmek istendiği suçlamasında bulundu. Bu eleştirisi doğru değildi; neyi teşhir edecektim ki? Zaten yazılarının sürekli dağıtılmasını istiyordu. Bu yüzden kendisi açısından da faydalı olacak bir toplantı idi. Çünkü, farklı görüşlerini bölgedeki bütün kadrolara anlatacak bir olanak yaratılıyordu.

Ancak o toplantıda içerikten çok yöntem tartışması yaptık. Ben, 'Evet, farklı görüşler tartışılmalı ancak bugün öncelikli görevimiz merkezi işlerliğin sorunsuz bir şekilde sağlanmasıdır' görüşündeydim. Bir yandan da hiziplerle boğuşuyorduk. Program tartışması, konferans / kongre öncesi zaten yapılacaktı. Benim görüşlerim kadro toplantısında destek buldu ve bölge sorumlusu güven tazeledi. Nezihe'nin görüşlerinin o toplantıda yeterince tartışmasını yapmamak, bir anlamda bunu önlemek gibi görülebilir. Ancak bu çok da doğru değil. Çünkü toplantının gündemi bölgedeki sorunları tartışıp çözüm yolları aramaktır. Bütün bu konularda Nezihe ve M. Ali beni çok eleştirdiler. Kendilerini partide etkisizleştirmeye çalıştığını filan düşündüler. Bu düşüncenin hiçbir şekilde maddi temeli yoktu ve asla böyle bir niyetim olmadı; M. Ali ve Nezihe, Ömer'le birlikte yönetimde idi ve üç kişilik alt bölge yönetiminde çoğunluğu temsil ediyorlardı. Bütün sorun, ben öne çıkan dönemsel zorlukların üstesinden gelmeye çalışırken, Nezihe'nin farklı görüşlerinin tartışılmasını sürekli gündemde tutmasından kaynaklanıyordu. Kısacası, benim izlediğim liyakatı esas alma politikasından "etkisizleştirme" ve "yalnızlaştırma" eleştirisi sadece zorlama olur.⁽¹⁾

¹⁾ Daha sonra Nezihe, Merkez Komitesi'nin demokratik merkezîyetçilikle ilgili genelgesindeki kararlara uymayacağını ilan etti. Merkez Komitesi, Nezihe'nin görevlerinden alınmasını ve hakkında soruşturma açılmasını istedi. Ben (usulen) bir soruşturma açıldığını kendisine bildirdim ama görevlerinden almak gibi idari bir tedbir uygulamadım. Bu tavrımdan dolayı Merkez Komitesi'nde ağır bir eleştiriye muhatap oldum ve Merkez Komitesi kararıyla uyarıldım. Merkez Komitesi'nde

Burada bir de konunun siyasi özü ile ilgili bir parantez açmakta yarar var. Bölünme öncesi Koordinasyon Komitesi'nin partinin varlığından siyasi görüşlerimize ve mücadele anlayışımıza kadar düşüncelerinin değiştiğini ilan eden yazısı tartışılmaya başlandığında, ilk başlarda birçok kadro bunun yöntemine karşı çıktık. Kısaca, "temel görüşlerimizin değiştirilmesi yönetimin kararıyla olmaz, bir tartışma süresi belirlensin; çıkarılacak bir tartışma yayın organı aracılığıyla her şey tartışsın ve ardından yapılacak demokratik bir konferans veya kongre ile partinin iradesi belirlensin" yöntemini savunduk. En azından ben, kendi alanımda ve merkezden gelen temsilcilerle yaptığımız toplantı ve tartışmalarda bu yöntemi savundum. Bu önerimiz dikkate alınmadı. Koordinasyon Komitesi görüşlerini dayattı ve savunma zorunluluğu getirdi.

Bölgesel dönemde merkezileşme çalışmaları başladığında, bu kez Ankara (Nezihe ve M. Ali) merkezileşme konferansı ya da kongresinin aynı zamanda program tartışmasının yapılacağı bir formatta gerçekleştirilmesini istediler. Bu görüş benim de Koordinasyon Komitesi dayatmasına karşı savunduğum anlayıştı. Ayrılıktan sonra bu anlayışımız, "önce mevcut program temelinde merkezileşelim, program tartışmasını sonraki konferansta yaparız" şeklinde değişti. Bu çelişki benim açımdan da bir tutarsızlıktı. Bugün geriye dönüp baktığımda, merkezileşmenin/merkezi birliğin ideolojik-siyasi temelde olması gerektiğini savunan Nezihe doğru yerde duruyordu. Marmara bölgesinin bir yöneticisi (Hatta Ekim 1977'den itibaren 1. Konferansa kadar bölgenin fiili sorumlusu) olarak bu tutarsızlığımı sorun olarak görmedim ve o zamanlar gündeme getirerek özeleştirisini yapmadım. Koordinasyon Komitesi'nin yöntemine muhalefet ederken savunduğum doğruları, bölgede iktidar olunca erteliyor ve aynı şeyleri savunanlara karşı duruyordum; tipik oportünist tavır! Bu ironi, partinin bizden sonraki döneminde de sanırım fazlasıyla yaşandı.

çalıştığım süre içinde uymadığım ve uygulamadığım önemli tek karar buydu. Bu durumu Nezihe'ye anlatmadım. Böyle bir gelişmeyi Nezihe ve M. Ali belki de hala bilmiyorlar. Bütün bu yaşananlar sonucunda, niyetimin ne olduğu hakkında okuyucuda sanırım bir fikir oluşmuştur. O günkü koşullar içerisinde ben önemli bir yanlış yapmadım, kimseyi de yalnızlaştırmaya çalışmadım.

Diğer yandan, kapsamlı bir tartışma sürecinden geçmeden oluşan yönetimlerde ve özellikle de örgütsel birlik temelindeki oluşumlarda ideolojik-siyasi birlik olmazsa, yönetim zaafiyeti ve krizler kapıda bekliyor demektir. İdeolojik-siyasi birliği olmayan bir yönetimin sınıf mücadelesine önderlik edemeyeceğini 1. Merkez Komitesi olarak biz kendi pratiğimizde yaşadık. Merkez Komitesi'ndeki ilkesiz birlik partimiz açısından ağır sonuçlar yaratmıştır. Eğer bölgesel dönem geçişinde Nezihe'nin de ısrarla savunduğu bir program tartışmasının ardından merkezileşme yaşansaydı, ideolojik-siyasi birliği sağlanmış bir önderlik oluşacaktı. Yönetim olarak bizim yaşadığımız sorunların belki de pek çoğu yaşanmamış ve merkezi yönetim, bütün enerjisini sınıf mücadelesine önderlik etmeye harcamış olacaktı. O günkü koşullarda partide, içinde kendimi de bulduğum dogmatizmden beslenen güçlü bir damar vardı. Dolayısıyla o süreçte yeni bölünmeler de yaşanabilirdi; buna rağmen süreç doğru bir şekilde yönetilebilseydi çok daha sağlıklı sonuçlara ulaşmak da mümkün olabilirdi.

Bu dönemde bir de içeride olan arkadaşlar var. Muzaffer Oruçoğlu, Arslan Kılıç, Süleyman Yeşil. Kuşkusuz her iki tarafın da kazanmak istediği arkadaşlar ancak, gariptir, Halkın Birliği tarafı ilişki kurmayı çok ağırdan alıyor. Bu tabi onların tutumunu da etkiliyor. Muzaffer Oruçoğlu, anlatmıştı:

“Bölünmeyi biz (Arslan Kılıç, Süleyman Yeşil ve ben) 1976'da, Mamak Askeri Cezaevi'nde öğrendik. O zamanlar, 74 affından sonra içeride kalan müebbetliklerin bir bölümü Mamak'ta toplanmış, ikişer üçer koşullara kapatılmışlardı. Ağır bir baskı ve tecrit durumu vardı. Ayrılık haberini aldığımızda ben Süleyman Yeşil ile bir koşutta kalıyordum. Hareketin ikiye bölündüğü şeklinde yansıdı. Bir tarafın başını teoriyi bilen, ilk çıkış Bölünme bize bir kopma olarak değil, çizgisiyle hesaplaşma eğilimi içinde olan birikimli, yenilikçi, güvenilir kadrolar; diğer tarafın başını da, ilk çıkış çizgisine, yani eski teoriye ve pratiğe iman gücüyle bağlı olan şapkalı, yarı-deli Dersimli militanlar çekiyordu. Benim gönlüm Dersimli delilerden yana olmasına rağmen, kesin tavrımı belirlemek için ilkin her iki tarafın görüşlerini ve pratik

tavırlarını öğrenmekle işe başladım. Akıllılar bizimle ilişki kurmadıkları için her iki tarafın savunduklarını delilerin aktardıkları kadarıyla öğrenebildik. Akıllılar, Türkiye'nin geri kapitalist bir ülke olduğunu, İbo'nun sübjektivizme kapıldığını, somut durum değerlendirmesinde kendi hayallerini gerçeklerin yerine geçirdiğini, Çin Devrimi'ni bir şablon olarak Türkiye gerçeklerine uygulamaya kalkıştığını, milli meseleyi bir pazar sorunu olarak gördüğünü, emperyalizme karşı bir mücadele sorunu olarak görmediğini, geçmişte TKP(M-L) diye bir partinin kurulmadığını, bir hareket olarak ortaya çıktığını ve benzeri görüşleri savunuyorlardı. Deliler ise bu kesimin partiyi inkar ettiğini, partinin temel görüşlerine ters olan görüşleri kongre yapmadan darbeci bir yöntemle partiye dayattığını ve bu darbeci çizginin ilerde çok daha derin bir inkara dönüşeceğini savunuyor, tavır takınmamızı öneriyorlardı.

Akıllıların savundukları görüşlerin bir bölümünü ben de savunuyordum. Gelgelelim ki ben, teoriyi esas alan bir adam değildim. Genel olarak delilere ve mağara yaşamına meftunluk vardı bende. Sabahattin Ali'nin, 'benim meskenim dağlardır' şiiri hoşuma gidiyordu. Yattığım ranzanın başına heybetli bir dağ resmi asmıştım. Bu romantik yaklaşımı tabi, İbo başta olmak üzere TKP (M-L) kurucularının teoriye yaklaşımı olarak algılamamak gerekiyor. Kurucuların teori anlayışı, yaşadığımız andaki gerçeğin, sosyal pratik içinde keşfedilip esaslı bir şekilde kavranmasına; bu kavrayışın, her türlü engele, tabuya, fetişe karşı hayata geçirilmesine, sınanmasına, zaaf ve açmazlarından arındırılarak güçlendirilip yeniden pratiğe geçirilmesine dayanan bir anlayıştı. Kurucular, teoriyi sürekli eskiyen ve pratiğin gerisinde kalan bir olgu olarak görüyorlardı. Kuruculara göre teorinin pratiğe ışık tutması, onun değişen, yenilenen pratiğe bağlı olarak sürekli değişmesine, yenilenmesine bağlıydı.

Bu anlayışa, tabi bir diğer anlayış, 'Kitlelerden kitlelere' olarak formüle edilen kitle çizgisi anlayışı da eşlik ediyordu. Burada unutmadan şunu da belirtiyim, Akıllıların, milli meseleye yönelttikleri eleştiriler ile kongre yapmadan görüşlerini resmi görüşmüş gibi ilan etme yöntemi hoşuma gitmemişti. Süleyman Yeşil'le birlikte görüş

oluşturduk. Oturdum, oluşan görüşleri yazdım. Bölünme değil, tarafların bir araya gelerek ortak bir birlik kongresi düzenlemeleri ve kongreden çıkacak görüş ve kararlara herkesin uyması gerektiği görüşünü yazının merkezine yerleştirdim. Konferansa kadar Süleyman Cihan'la Erhan Gencer bizimle sürekli ilişki içinde oldular. Uluslararası Komünist hareketin sorunları, Türkiye sorunu, Kürdistan sorunu, bunları tartışıyorduk. Daha sonra, iki yıl önceki ayrılığa Akıllıların lideri konumunda olan İrfan Çelik ve arkadaşları gelip bizimle konuştular açık görüşte. Tartıştık, anlaşamadık. O dönem zaten 78'lilerin ateşli tartışma ve bölünme yılları dönemiydi. Canlı ve hoş bir dönemdi."

Muzafferler'in durumu bu. Tavırlarını netleştirmede biraz zorlanıyorlar, ama zaten şartları itibarıyla ne olup bittiğini de tam bilmiyorlar... Bu arkadaşların tavrı açısından neler söylersin?

O dönemde bu arkadaşlarla ilişki zorluğu yaşandığı doğrudur. Görüşüleliyordu. Bölünme dönemindeki Koordinasyon Komitesi (sonradan Halkın Birliği olan taraf) "cezaevindeki arkadaşların da kendi görüşlerini savunduklarını", hatta "zaten cezaevindeyken bu konuların bir çoğunu birlikte konuşup kararlaştırdık"larını söylüyordu. Biz bu söylemin doğru olmadığını, Koordinasyon Komitesi'nin bu arkadaşların etkisinden yararlanmak, taraftar kazanmak için propaganda yaptıklarını düşünüyorduk. Asıl net tutumları 1977'de Niğde'ye gelişlerinden sonra anlaşıldı. O yıllarda, tam zamanı hatırlamıyorum ama Niğde'dekilerin de bizi haklı buldukları, bizim tutumumuzu paylaştıkları, merkezi (Koordinasyon Komitesi) desteklemedikleri doğrultusunda bilgiler gelmeye başladı. Ancak ben görüşmelere gitmediğim için bunlar benim açımdan dolayı bilgilerdir. Benim, "içerideki arkadaşlar şunu niye yapmadılar, geç kaldılar, şöyle yapmalıydılar" gibi bir eleştirim olmadı. Koşulları zordu. Tutukluydular. Çok sık da görüşüleliyordu. Yalnız şöyle bir durum var; gerek Muzaffer'in anlatımı, gerekse sonradan Mukaddes Erdoğdu Çelik'e söylediği de doğruluyor ki aslında bu arkadaşlar görüş ayrılıklarını çok önemli görmüyorlar. İstedikleri birlik olmaktı. Muzaffer'in

tabiriyle “deliler ile akıllılar”ın birlikte hareket etmesiydi... Ancak fiili bir durumla karşılaşınca da, biz “deliler”in yanında durdular. (2)

1976 ayrılığından sonra bölgesel dönemde yapılan kadro toplantısında Ankara da konuşuluyor. Sorun nedir Ankara ile ilgili?

Ankara, ayrılık öncesi, 1976’daki Koordinasyon Komitesi’nin en güçlü olduğu bölgeydi. Orada Nezihe Bahar ile Mehmet Ali Kankotan vardı. Bu arkadaşlar da komiteye tavır almışlardı ama daha önce bahsettiğim gibi bizim gibi de düşünmüyorlardı. Bir süre bağımsız kaldılar. Ankara’da partinin temel görüşlerini savunan, bizim bildiğimiz birkaç kişi kalmıştı. Kısacası Ankara, bizim açımızdan sıkıntılı bir bölge idi. Mehmet Ali cezaevindeydi. Nezihe, baş düşman, baş çelişki, sosyo ekonomik yapı ve devrimin yolu gibi bazı stratejik konuların mutlaka tartışılmasını istiyordu. Kaypakkaya’nın tezlerinin olduğu gibi kabul edilerek sadece örgütlenme konularını içeren bir konferansı ilk başlarda kabul etmedi. Bütün siyasi tezlerin tartışıldığı bir birlik konferansından yanaydı. Ankara’ya gönderildiğimde, kendi anlayışımız doğrultusunda örgütlenme yapmaya başladım. Fakat bu faaliyetimi Nezihe’den gizli yürütüyordum.

Nasıl gizli?

2) Oruçoğlu’nun bizim ilk büyük bölünmemiz günlerindeki düşüncelerini, duygularını, “Muzaffer Oruçoğlu Anlatıyor” isimli nehir söyleşi kitabından öğreniyoruz. Bu duygu ve düşüncelerin, o günkü olayların 40 yıl sonraki tercümesi olduğunu atlamadan söylersem... HB tarafına biraz kırgınlık olduğu, tutumlarının netleşmesinde duygusal eğilimlerin etkili olduğu anlaşıyor. ‘Görüşlerim onlardan, gönlüm sizden yana’ gibi bir tablo var. Oysaki kurucularından olduğu bir partiyi inkar eden, temel hattını/çizgisini hukuksuz biçimde değiştiren bir anlayışın “tasfiyecisi” özünü görmeleri, eminim ki o günler elimizi çok güçlendirirdi. Muzaffer’in anlatımlarındaki iki hususun da düzeltilmesi gerekiyor. Birincisi; bizi “Dersimli deliler” olarak sınıflandırmış. O dönem KK’ne karşı yürütülen mücadeleyi Dersimlilere maletmek büyük haksızlık olur. Başka coğrafyalardan çok daha fazla sayıda kadro mücadele etmiştir. İkincisi 1976’daki Koordinasyon Komitesi’nden partinin “kurucuları” olarak söz ediyor. Muzaffer’in ve Hikmet Şenses’in anlatımlarından bu komitede parti kurucularından sadece Ali Taşyapan’ın bulunduğu anlaşıyor. İleri kadrolardan oluşturulmuş yönetici komiteyi “parti kurucuları” olarak tanıtmak, onların misyonunu abartmak anlamına gelmez mi? Oruçoğlu, o günler Koordinasyon Komitesi’ni tasfiyecilikle eleştirmede ancak sonradan, 1979 sonlarında -Mao-AEP tartışmaları döneminde- Merkez Komitesi’ni tartışmalı gerekçelerle “tasfiyecisi” ilan etti. Merkez Komitesi’nin, dünya solunu kasıp kavuran o tartışma günlerinde; “AEP yönetiminin yeni-troçkist görüşler savunduğu, revizyonist olduğu” tespitlerinden sonra, “Mao’nun da varsa hataları, araştırıp tartışalım” mealindeki tavrını, “Mao’yu savunmamak”, dolayısıyla “tasfiyecilik” olarak niteledi.

Ben Ankara'nın kadrosu değilim, İstanbul'dan Koordinasyon Komitesi'ne karşı mücadele yürütmek ve Koordinasyon Komitesi'nin etkisinde olan ilişkileri ikna edip toparlamak ve düşüncelerimiz doğrultusunda çalışma yapmak üzere görevlendirildim. Ankara'da ilk Nezihe ile görüştüm; bir süre orada kalacağımı söyledim. Koordinasyon Komitesi ayrılığını, bölgelerin durumunu, siyasi görüşlerimizi filan konuştuk. Bu konuşmalarımız periyodik görüşmelerle devam etti. Bu arada M. Ali'yi cezaevinde ziyaret ettim; konuştuk, M. Ali de Nezihe'den farklı düşünmüyordu. Yukarıda anlattığım gibi bu arkadaşlar program tartışması yaparak merkezileşmekten yanaydı. Yani bizim gibi düşünmüyorlardı. Bu yüzden mevcut haliyle Ankara merkezileşme çalışmalarına katılmayabilirdi. Bende güvensizlik oluştu. Bu yüzden, çalıştığımı ve örgütleme yaptığımı gizleme gereği duydum. Nezihe daha çok benim onları ikna etmek üzere Ankara'ya geldiğimi düşündü sanırım. Öncelikle gençlik içindeki ilişkilere yöneldim. Gençliğin önemli bir bölümü Koordinasyon Komitesi içinde kalmıştı. Ben, özellikle kafası karışık olanlarla ilgilendim. Ulaşabildiğimiz bütün eski ilişkileri yokluyordum. Yer yer toplu tartışmalar yapıyorduk. Bazı okullardan ve semtlerden toplantı talepleri de geliyordu. Epeyce sempaticanla ilişki kurup siyasi tartışma yapıyorduk. Bu çalışmalar sonucu Koordinasyon Komitesi'nden ayrılıp bizimle hareket etmeye başlayanlar oldu.

Diğer yandan Nezihe'nin "Ankara'yı ben temsil ediyorum" gibi bir söylemi olmadı. Koordinasyon Komitesi dönemindeki pozisyonunu bilmiyorum ama sonrasında, ben Ankara'ya gittiğimde onun Ankara sorumlusu olduğu gibi bir iddiası da yoktu.

Ankara'daki çalışmanın en önemli gelişmesi Erhan Gencer'i kazanmak oldu. Daha doğrusu Erhan'ın bizimle ilişki kurmasıydı. Erhan'ın örgütlenmesi partimiz açısından çok önemli bir gelişmeydi. Hem çok birikimli hem de etrafında epeyce akademisyen vardı. Erhan bana ODTÜ öğrencisi Atilla üzerinden ulaşıyordu. Atilla, o dönem özellikle gençlik örgütlenmesinde çok çaba gösteren bir arkadaşımızdı. Çalışkan ve pozitif bir gençti. Yapabildiği ölçüde okullarda toplantılar düzenledi. Dışımızda düzenlenen toplantıları takip ederek haber verdi ve birçoğuna katılarak

tartıştık, düşüncelerimizi anlattık, siyasi propagandamızı yaptık. Bölgedeki ilişkilerimize ulaşmada Kasım'ın da çok katkısı oldu. Erhan'la periyodik buluşmalarımızda kafasına takılı konuları tartışıyorduk. Daha ikinci buluşmamızda tartışmaya Feride Çiçekoğlu da katıldı. Ben önce bir tedirginlik yaşadım; tanımadığım birisi gelmişti ve tabiri yerindeyse cin gibi bir kadındı. Teorik seviyesi yüksek, zeki ve sorduğu sorular karşısında bazen zor durumda kalıyorum. Bu yüzden daha sonraki toplantılara dersimi çalışarak gitmeye başladım. Sonuçta Erhan örgütlü çalışmayı kabul etti. Feride'nin de mutlaka kazanılması gerektiğini söyledim. Bir süre sonra Erhan, Feride'nin de partiye katılacağını ve örgütlü çalışmaya hazır olduğunu bildirdi. Ayrıca, ODTÜ'deki asistanlık görevini bırakıp siyasi mücadeleye daha çok zaman ayırmak istediğini ilettili. Sonraki yıllarda, bu iki arkadaşın partinin siyasi inşasına önemli katkıları olacaktır.

Arada bir İstanbul'a gidip dönüyordum ve Nezihe ile görüşmelerimiz devam ediyordu. Çalışmalarımız devam ederken, Nezihe'nin bazı ilişkileriyle bağ kurmuşuz. Nezihe çok öfkelenmiş; bir görüşmemizde "Sen burada hizipçilik yapıyorsun, benim ilişkilerime bile el atmışsın" diye sert bir çıkış yaptı. Hizipçilikle suçladı. Ben hizipçilik yapmıyorum. Çünkü ben, Ankara bölgesinin kadrosu değildim ve dışarıdan geldiğim biliniyordu ama örgütlenme yaptığım ve Nezihe'nin ilişkilerine el attığım da doğrudu. Sonuçta ben oraya anlayışımız doğrultusunda çalışma yapmaya gitmişim ve işimi yapıyordum. Bu konuyu uzun uzun tartışmaya niyetli de değildim, esasen buna zamanım da yoktu. Bütün bu çalışmalar ve gelişmelerden sonra Ankara kendini rahatça yönetebilecek duruma geldi. Nezihe ile yaptığımız tartışmalar da giderek olgunlaştı ve sonuçta Nezihe, farklı görüşleri saklı kalmak kaydıyla, program tartışması şartından vazgeçip Kaypakkaya'nın temel tezleri esasına dayalı örgütlenme ve propaganda çalışması yapılmasını ve bu temelde partiyi merkezi yapıya taşımayı kabul ederek, merkezi örgütlenmeye ilişkin farklı tezlerini geri çekti. Bu durum bizim açımızdan önemli bir gelişmeydi. Nezihe açısından da olgun bir yaklaşım ve birlik adına önemli bir uzlaşmaydı. Ankara'da işim bitmişti. Erhan'ın bölge yönetimine alınması şartıyla, bütün ilişkilerimi devrederek, geldiğim ilk zamana göre görece güçlenmiş bir bölge örgütünü Nezihe'ye devrettim. Kısa zamanda önemli bir sorumluluğu

yerine getirmiş olmanın ruh hali içinde ve yüksek bir moralle İstanbul'a döndüm.

BÖLGESEL DÖNEMİN ÖNEMLİ OLAYLARI (M.ZEKİ ŞERİT, ORHAN BAKIR, TOPTAŞI FİRARI)

Bu Ankara günlerinde bir de Mehmet Zeki Şerit olayı var. Görüşüyorsun orada.

Kısa süreli bir cezanın infazı için Zeki'yi Nevşehir'in Ürgüp ilçesine götürdüklerini öğrendim. Hemen ziyaretine gittim. Onun tanıdığı birisinden referansım filan yoktu. Görüşürken bir süre tedirginlik yaşadığını farkettim. Partinin geçmişinden, o günkü durumundan, 1976 ayrılığını ve nedenlerini anlattım. Muzaffer'leri sordu, Mamak'ta olduklarını, görüşemediğimiz için gelişmelerden haberlerinin olmadığını filan söyledim. Şimdilik Ankara'da Nezihe ile beraber çalıştığımdan bahsettim. (Onun 1973'de Nezihe ile birlikte yakalandığını biliyordum.) Sanırım kendisini inanmak zorunda hissetti. 'Seni kaçırmayı düşünüyoruz, bunu yapabiliriz,' dedim. Riski en az yöntem ne olabilir, bunu düşünüp değerlendirmesini istedim. Bir dahaki gelişimde yöntem ve ayrıntıları tartışıp kararlaştırmak dileğiyle ayrıldım. İkinci gidişimde açık ziyaret oldu. Daha doğrusu beni koğuşa aldılar. Mahkumların tamamı adli suçlardan hükümlüydü. Tek siyasi hükümlü Zeki idi. Birçok yöntemi tartıştıktan sonra, gelen bir ziyaretçiyi içeride bırakarak, onun yerine Zeki'nin ziyaretçi gibi dışarı çıkmasını kararlaştırdık.

Durumu İstanbul'daki arkadaşlara anlattım. Zeki'ye benzeyen birisi olacak, ama Zeki'nin saçlarına uygun bir peruğu da yanında getirecek. Birçok makyaj malzemesi filan hazırlanacak. Dışarıda bir arabayla beklenecek, içeriyi de Zeki örgütleyecekti. Adli mahkumlar son derece güvenilmez insanlardı. Zeki, 'işin o yanını ben hallederim' diyordu. Dışarıda (İstanbul'da) bu hazırlıklar yapılırken, içeride neler yapıldığını anlamak ve görmek üzere tekrar Ürgüp'e gittim. 'Zeki sevke gitti'

dediklerinde bir yanımla boşalır gibi oldu. Kısa süreli cezası bittiğinden Ankara merkez kapalı cezaevine sevk etmişler. Kısmeti, Ankara'dan firar ederek özgürlüğüne kavuşmuş

Zeki, Ankara Merkez Cezaevi'ne geldikten kısa bir süre sonra ben İstanbul'a döndüm. M. Ali de aynı cezaevinde idi. M. Ali ile görüşmemde (yanlış hatırlamıyorsam iki kez ziyaret etmiştim.) Zeki'den, dolayısıyla Zeki'nin firar hazırlığından filan söz etmedik. Açıkçası, Ankara'ya sevk edildikten sonra ne benim ne de İstanbul'un gündeminde Zeki'nin kaçırılması yoktu. Ben İstanbul'a döndükten sonra yapılan bölge konferansında bölge yönetimine seçilmiştim; Zeki'nin firar ettiğini bu dönemde, yani ben İstanbul'da iken, üstelik de günlük gazete haberlerinden öğrendim. Olayla ilgilendik; olayın bölge yönetimiyle koordineli olup olmadığını da bilmiyorduk. Kısacası, Zeki'nin firarının örgütlenmesi ile ilgili hiçbir bilgimiz yoktu. Firar olayını öğrendikten sonra gerek bölgenin, gerekse Zeki'nin yardıma ihtiyacı olabilir düşüncesiyle (Ankara'ya göre bizim olanaklarımız her bakımdan daha fazlaydı) Ankara'ya gittim. Tam hatırlamıyorum ama sanırım Nezihe ile görüştüm. (M. Ali de olabilir.) Bana Zeki'nin sağlıklı, partinin koruması altında ve güvenli bir yerde olduğu söylendi.

Zeki, kaçtıktan sonra İstanbul'a geliyor ve sizinle ilişkiye geçiyor. Ankara'da yönetimle sorun yaşadığı konuşuluyor. Neler hatırlıyorsun o konuda?

Ben Ankara'dan döndükten sonra İstanbul'da işlerin iyi gittiği yönünde bilgiler verildi. Türkiye geneli açısından da durum hakkında arkadaşlardan bilgi aldım. Hemen hemen bütün bölgelerde ayrılık gerçekleşmişti. Örgütlü çalışma yapılmamış bazı yörelerden tek tek yoldaşlar özellikle İstanbul'da ilişki arıyordu. Bazı yörelerde Koordinasyon Komitesi, "İstanbul ve birkaç bölgede küçük bir grup hizipçilik yaptı, hareketten atıldı" şeklinde propaganda yapmış. Bazı yerlerde durum böyle biliniyor. Kırşehir yöresinde çalışan ve bireysel ilişki sürdürülen bir öğretmen arkadaş, şöyle anlatmıştı: "Benimle ilişkide olan sorumlu yoldaş, küçük bir grup hizipçi faaliyetlerden dolayı hareketten atıldı, dedi. 'Hareket' lafı

dikkatimi çekti. Lafını 'parti' diye düzeltmek istedim. Uzun uzun TKP/ML'nin parti değil hareket olduğunu anlatmaya çalıştı. Bu işte bir bit yeniği var kuşkusuyla şu 'hizipçi küçük grup'la ilişki kurma arayışına girdim."

O zaman diğer bölgelerden gelen bilgiler, Koordinasyon Komitesi'nin yeni tezlerinin büyük bir çoğunluk tarafından reddedildiği ve tepkiyle karşılandığı yönündeydi. Koordinasyon Komitesi; İstanbul, Doğu, Güneydoğu, İzmir ve Yurtdışı'nda tam anlamıyla hayal kırıklığı yaşıyordu. Anladığımız kadarıyla, partiye sahip çıkan bölgelerdeki arkadaşlar yeni duruma göre örgütlenerek yönetimlerini oluşturmuş ya da oluşturuyorlardı. Artık ülke çapında merkezi bir yönetim ve organizasyondan, dolayısıyla merkezi denetimden yoksun, özerklik temelinde bölgesel yönetimler dönemi başlamıştı.

İstanbul'a döndükten sonra Anadolu yakası gençlik sorumlusu olarak çalışmaya başladım. Gençlik komitesinde Safa Kaçmaz (İTÜ ve çevresinden sorumlu) ve Aydın Erdoğan (İstanbul Üniversitesi'nden sorumlu) vardı. Bu komite kısa sürede, özellikle de öğrenci gençlik içinde iyi işler yaptı. Gençlik içinde, militan tutumumuzla hatırı sayılır bir güce ulaştık. Bölgede mitingler, okul işgalleri, gece düzenlemeleri gibi birçok kitle eyleminin -güvenlik önlemleri de dahil- organizasyonunu biz yapıyorduk. Kısacası, gençlik sorumluları olarak çok çalışan, güven veren ve göz dolduran bir ekip olduğumuzu söyleyebilirim.

Bu sıralarda "üç dünya teorisi" tartışmaları vardı. Üçümüz konuyu epeyce tartıştık. Aydın'ı ikna edemiyorduk. Bir ara Safa sekterleşti. Ben de aramızda olumsuz bir gerginlik yaşanmasın diye Safa'ya "Belli ki oportünistler Aydın yoldaşın kafasını karıştırmışlar. Ben kısa sürede doğruları göreceğine inanıyorum" gibisinden sözlerle Safa'yı yatıştırmaya çalıştım. Aydın bu tavrıma sonradan çok güldü. Sanırım başka çelişkileri ve güvensizliği de vardı. Aydın bir süre sonra bizden ayrılarak Ankara'ya gitti. İÜ Hukuk Fakültesi'ndeki kaydını da Ankara'ya aldırması. Aydın'ın ayrılmasına ikimiz de üzüldük, "İri"yi seviyorduk. Bir ara ben, "Senin yüzünden gitti" diye Safa'yı eleştirdim. Hayret! Safa gerilmeden, sakın sakın olayın kaynağının siyasi farklılık ve güvensizlik olduğunu anlattı. Normalde pek böyle sakın davranmazdı.

Aydın ayrıldığında bölge konferansı hazırlıkları yapılıyordu zaten. Bu, merkezi konferansa hazırlık amacıyla yapılan bir konferans değildi. Bölge yönetimi oluşturulacaktı. Derneklerde, sendikalarda, yurtlarda eğitim çalışmaları ve tartışmalara katıldım. Bazen de geceleri yazılama, afiş asma, bildiri dağıtma gibi pratik eylemlere destek verdim. Devamlı kaldığım bir parti evi yoktu. Kitle ilişkilerinde idare ediyordum, sorun olmuyordu yani. Nihayet 1977'nin ilk ayları olmalı, bölge konferansı toplandı. Delegelerin seçimle mi, atamayla mı geldiğini hatırlamıyorum. Muhtemelen Süleyman ve Ahmet Cihan'ın tercih ettiği üyelerle toplandık. Bu konferansta bölge yönetimine ben, Süleyman Cihan, Safa Kaçmaz ve Hüseyin Balkır seçildik.

Zeki Şerit bu dönemde İstanbul'a geliyor...

Zeki Şerit'in İstanbul'a gelişi sanırım 1977'nin yaz başlarıydı. Ankara bölge yönetiminin karşı çıkmasına ve izin vermemesine rağmen bölgesini terk ediyor. İstanbul ile ilişkisi yok ve herhangi bir bağlantı da kuramıyor; bağlantı kuracağı bir kanal da yok. Bu yüzden İstanbul'a geldiğinde kalabileceği bir yer de olmadığı için, birkaç gün dışarıda (Karacaahmet Mezarlığı'nda) kalıyor. Ardından her türlü riski göze alarak Toptaşı Cezaevi'ne gidip eskiden tanıdığı Ahmet Kıziler ile görüşüyor. Ahmet Kıziler durumu oradaki arkadaşlarımızdan Hasan Aksu'ya bildiriyor. Ziyaretten sonra, cezaevinden verilen bir adrese, Veli Emektar'ın evine geliyor. Veli'nin annesi Emine yoldaşımız, öngörülerini güçlü ve zeki bir kadındı. Önce durumdan kuşkulunarak Zeki'yi eve almak istemiyor, fakat yaptığı tip ve duruş analizi, biraz da sezgilerinin yönlendirmesiyle "zor durumda kalmış bir yoldaş" tespiti yaparak içeri alıyor. Veli eve geldiğinde Mehmet Zeki kimliğini deşifre ederek durumunu açıklıyor. Veli de Zeki'yi yanına alıp Kazasker'de bir kaç öğrencinin kaldığı bir eve götürüyor. Veli, sanırım aynı gün beni buldu ve durumu anlattı. Anlatılanlar inanılacak gibi değildi, şaşkına döndüm. Hemen Safa'yı aradım; güvenli bir yer ayarladık ve ertesi gün havanın kararmasıyla birlikte Zeki'yi öğrenci evinden alıp hazırladığımız eve yerleştirdik.

Daha sonra birkaç kez dışarıda buluşarak sohbet ettik. Ankara'dan neden geldiğini sordum. Kendisine göre Ankara hem güvenli değildi hem

de atıl olduğunu, pratik görevler verilmediğini filan anlattı. Güvenliği açısından bunun bir süre gerekli olabileceğini söylediysem de, ikna olmadı. Ankara yönetimiyle anlaşamadığını, İstanbul'da kalmak ve burada çalışmak istediğini ifade etti. Bu talebini Ankara yönetimine de ilettiğini, fakat Ankara yönetiminin bölgeden ayrılmasına izin vermediği için kendi başına çıkıp İstanbul'a geldiğini söyledi.

Bir süre sonra Ankara yönetimi, kendi kadroları olduğu için Zeki'yi geri istedi. Ankara'ya göre, Zeki büyük bir disiplinsizlik yapmıştı ve bu davranışından dolayı yargılanması gerekiyordu. Aslında hukuken Ankara yönetimi haklıydı. Durumu bölge yönetiminde tartıştık. Ankara haklı olsa bile, böyle bir gelişmeden sonra oradaki yönetici arkadaşların Zeki ile sağlıklı bir ilişki yürütmelerinin pek de mümkün olamayacağını düşündük. Ankara ile bu konuda yürütülen diyalog ve tartışmaların nasıl sonuçlandığını tam hatırlamıyorum. Ancak aramızda ciddi bir gerginlik yaşanmadığına göre, sanırım Ankara fiili durumu fazla sorun etmeden anlayışla karşıladı. Bir gün Zeki'ye, Ankara yönetiminin kendisini istediğini, mevcut durumun bölgeler arasında bir krize neden olduğunu filan söyledim. "Gönderecek misiniz?" diye sordu. Bilmiyorum dedim. Bu cevabıma çok bozuldu ve sekterleşti. Ankara'ya gönderme kararı alırsak, bu karara uymayacağını ve başının çaresine bakacağını ifade etti. 'Henüz somut bir karar verilmedi ama çok büyük ihtimalle burada kalırsın' dedim. Bu sözümü bir güvence kabul ederek rahatladı.

Zeki yoldaşa dışarıda pratik görevler vermedik. Güvenliği açısından çekiniyor, başına bir iş gelmesinden korkuyorduk. Çok hareketli bir arkadaş olduğu için, nasıl bir görev vereceğimizi de bilmiyorduk. Askeri çalışmaya daha yatkın ve istekliydi. Bir süre evde kalmasını uygun gördük. Çok sık olmamakla birlikte dışarı çıkıp giriyordu. Evde kalırken, askeri alanla ilgili teorik çalışmalar yapmasını söyledik. Patlayıcıların hazırlanması ve bubi tuzaklarıyla ilgili bir dizi araştırma ve çalışma yaptı. Formüller oluşturdu. Yine bu süre içinde yaptığı ve partiye kazandırdığı en önemli iş, "Çalışmalarımızda göz önünde bulunduracağımız 75 ilke"yi geliştirmesi oldu.

Zeki, İstanbul'da bulunduğu bu dönemde kaldığı eve yapılan polis baskınında çatışarak yaralı yakalandı ve hastanede öldü. Bu konuyu başka bir bölümde ayrıntılı bir şekilde anlatacağım.

Bu bölgesel dönemde, bir ara İstanbul'daki bölge komitesini 'geçici merkez' gibi kabul etmek söz konusuydu. Bu nasıl oldu?

Diğer bütün bölgeler İstanbul ile doğrudan ilişki halinde idi. Doğrudur, birçok bakımdan İstanbul adeta merkez görevi üstlenmişti. İstanbul, Türkiye genelinde nüfusuyla, kültürel zenginlikleriyle, ticari ve turistik potansiyeli ile, diğer illere göre çok daha fazla ve büyük üniversiteleriyle olduğu kadar, siyasi gücü ve eylem hareketliliği bakımından da oldukça zengin ve enerjik bir metropol. Yine Türkiye genelinde en yüksek siyasi hareketlilik İstanbul'da yaşanıyordu. Üniversite gençliği, işçi sınıfı, sendikalar, gecekondu hareketi... Her zaman siyasetin en güçlü alanı ve merkezi oldu. Bütün siyasi çalışmalar açısından İstanbul, her zaman bir merkez ve güven şehri olmuştur.

İkincisi; partimizin potansiyeli ve etkinlikleri bakımından da en güçlü bölgeydi. 1976 ayrılığında tasfiye politikasına karşı ilk ciddi direniş İstanbul'da başladı. Bölge, buradaki etkin tavrıyla diğer bölgeler nezdinde de haklı bir itibar kazandı. Diğer bölgeler çizgi mücadelesinin seyrini ve gelişmesini İstanbul üzerinden takip etti. Ayrılıktan sonra da (Yurtdışı hariç) diğer bölgelerin İstanbul bölge yönetimini merkez gibi görme eğilimi devam etti. Diğer bölgelerdeki pek çok yoldaşımız, İstanbul parti yönetimini, parti tasfiyecisi KK ile çatışmanın 'muzaffer komutanları' gibi görüyordu. Ayrıca, İstanbul'da bölge komitesi oluştuktan sonra yapılan başarılı eylemler bu bölgede partinin, kitlesel bakımdan hızla çoğalmasını ve kadro vs. gibi imkanların genişlemesini sağladı. Böylece İstanbul komitesi, diğer bölgeleri de birçok bakımdan destekler hale geldi. Bu fiili durumun, partinin diğer bazı bölgelerinde İstanbul Bölge Komitesi'ni bir çeşit merkez gibi görme eğilimini güçlendirmiş olabileceğini düşünüyorum.

Fakat asıl ihtiyacımız olan, parti hukuku ile oluşmuş gerçek bir merkezileşmeydi. Bölge konferansında aldığımız merkezileşme kararını hayata nasıl geçireceğimiz konusunu sürekli tartışıyorduk. Bunun için bir

komite kurulması gereğini düşündük. Yurtdışı bölgesi de hızla merkezileşmek gerektiği görüşünde idi. Bu düşünceler diğer bölgelerden de olumlu tepki alınca, -sanırım Haziran-Temmuz 1977 gibi- Örgütlenme Komitesi (ÖK), başka bir ifade ile Konferansı Örgütlenme Komitesi (KÖK) kuruldu. Komitede her bölgeyi, bölge komitesi üyelerinden biri veya bölge sorumlusu temsil edecekti. Biz ÖK'ya Süleyman Cihan'ı göndermeyi uygun bulduk. Çünkü diğer bölgelerle ilişkileri genellikle Süleyman yoldaş yürütmüştü.

ÖK, bölgelerdeki yetkili/sorumlu kişilerden oluşmakla birlikte, geçici merkez yönetimi gibi yetkilere sahip değildi. Sorumluluğu konferansı örgütlenme ile sınırlıydı. Bu yüzden bölgelerin iç işlerine karışma yetkisi yoktu. Bu kararı ÖK'nin kendisi almıştı. Ne var ki, bir süre sonra İstanbul'daki Toptaşı Cezaevi baskını gündeme geldiğinde ÖK bölgelerin iç işlerine karışmama kararına rağmen, yeni bir kararla bölgelerdeki bazı eylemleri kendi iznine bağladı ve cezaevi eylemini erteleme kararı aldı. İlgili bölümde anlatacağım gibi içimizde ciddi bir gerilim yaratan bu konu dışında, çalıştığı süre içerisinde ÖK önemli işler başardı. Konferans gündemini oluşturdu. Siyasi konulara ilişkin tartışma yazılarını bölgeler arasında koordine etti. Bölgelerden gelen öneri, eleştiri ve uyarıları değerlendirerek düzeltmeler yaptı, tedbirler aldı. Konferansa sunulan tüzük taslağı konusunda çalışmalar yaptı. Bölgelerdeki üye yazımını ve delege temsil oranlarını, dolayısıyla merkez konferansın kaç delegeyle yapılacağını, bölgelerin kaç delegeyle temsil edileceği vb. gibi teknik konuları tespit ve organize etti. Sonuçta, konferansın yerini ve zamanını belirleyerek, konferans süresi içerisinde gerekli olan malzemelerin stoklanmasından güvenliğin alınmasına kadar bütün ayrıntıların hesabını yaparak, başarılı bir örgütlenme gerçekleştirdi. İlegalite şartlarında oldukça uzun sayılabilecek bir süre (15 günden fazla) devam eden bir toplantıyı organize etmek ve güvenli bir şekilde sonuçlandırmak tam anlamıyla bir başarı öyküsüdür.

ÖK'nin bölgelerin işine karışması konusu sanırım Toptaşı firarı olayı ile gündeme geliyor, ama ondan önce Orhan'ın kaçırılması olayı var. Biraz ondan söz edelim.

İzmir sorumlusu Sedat Yılmazsoy bir gün, Orhan Bakır yoldaşı cezaevinden kaçırmayı planladıklarını söyledi. Bu eylem için bizden yardım istedi. Yapmak istediklerini enine boyuna konuşup dinledik. Böyle bir projeye büyük sempati duyduk, her türlü desteği vereceğimizi ifade ettik. Sedat gittikten sonra olayı yeniden düşündük, ayrıntılarını ve muhtemel sonuçlarını tartıştık. Bizim yapacağımız para, silah vs. gibi destek böyle bir eylem için yeterli olmayabilirdi; asıl sorun bizzat eylemin örgütlenmesi, gerçekleştirilmesi ve sonrasında güvenliğin sağlanması idi. İzmir'deki parti örgütü bu işin sonuçlarını kaldırabilecek düzeyde değildi; bu yüzden işin üstesinden gelebileceğine güven duymuyorduk. Dolayısıyla eylemi doğrudan gerçekleştirmeyi kararlaştırdık. Bu durumu Sedat'la konuştuk, itirazı olmadı, "daha iyi olur" dedi. Orhan Bakır eylemi için Hüseyin Balkır'ı görevlendirdik. Hüseyin, İzmir'e gitti. Hüseyin gittikten bir hafta kadar sonra eylem başarıyla gerçekleşti. Günlerden 18 Ekim 1977. Orhan Bakır'ın kaçırılması, ülkede gündem oldu. Radyo, televizyon ve günlük basının haberleri ve abartılı yorumları günlerce devam etti.

İzmir, İstanbul'a oranla çok küçük bir şehir olduğu için polisin denetimi daha kolay oluyordu ve daha sıkıydı. Sanırım biraz da bu yüzden sık sık operasyonlar yapılıyor ve her defasında ciddi zarar görüyorduk. Bu durum ve sonuçları diğer siyasi hareketler açısından da aynıydı. Bu nedenle Orhan'ın bir an önce İzmir'den çıkarılıp güvenliği sağlanmalıydı. Önce İstanbul'a getirip ardından da Doğu'ya göndermeyi planladık. Sedat, bu düşüncemizi Orhan'a bildiriyor; Orhan, "Ben de öyle düşünüyordum" deyince, gerekli güvenlik tedbirlerini konuştuktan sonra Sedat, İstanbul'a gelmek üzere Feridun İhsan Berkin'le yola çıkıyor. Kararlaştırılan saate kadar yanına gidilmez ise, Orhan bulunduğu yeri terk edecek. Anlaşma böyle. Ancak ikinci bir irtibat noktası, bir telefon notu vs. yok! İşte bu vahim bir hata! Bu hatanın bedeli az daha Orhan'ın yeniden yakalanmasıyla ödenecekti.

Sedat İstanbul'a geldikten sonra, Orhan'ı bulunduğu yerden almak üzere plan yapıldı. Aile seyahati havasında iki arabayla İzmir'e gidilecek ve aynı görünüm içinde Orhan İstanbul'a getirilecekti. Safa ile Hüseyin

eşlerini yanlarına alarak, Sedat ve Feridun'la birlikte iki arabayla İstanbul'dan yola çıktılar. Hava kararmıştı. Sedat'ın ertesi günü en geç saat 16.00'da Orhan'ın yanında olması gerekiyordu, yetişemezse Orhan yerini terk edecekti! Akşam saatlerinde iki araba altı kişiyle yola çıktı. İzmit'in girişinde yakıt almak için bir benzin istasyonuna giriyorlar. Girdikleri yer benzin istasyonu görünümünde NATO Pompalama Tesisi! Durumlarından kuşkulanan bir görevli polise haber veriyor ve orada yakalanıyorlar. Safa ve Hüseyin, İstanbul bölge komitesi üyesi, Sedat, İzmir bölge sorumlusu ve Orhan'ın kaldığı yeri bilen tek kişi. Günlerden 29 Ekim 1977.

Ertesi gün öğle saatlerine doğru gazetelere bakarken, Hürriyet gazetesinde, İzmit yakınlarındaki NATO pompalama tesislerinde kuşkulu altı kişinin yakalandığı haberini okudum. İki araba, altı kişi! Kuşkulandım, İzmit emniyetinden yakalananlar hakkında bilgi almaya çalıştıysam da herhangi bir sonuç alamadım. Bizimkilerin NATO pompalama tesislerinde ne işi olabilirdi ki? İzmir'de bir telefon irtibatımız vardı. Buradan ulaşarak Sedat veya Feridun'un orada olup olmadıklarını öğrenmeye çalıştım. O yıllarda otomatik telefon yok, postaneye gidip yazdırıyoruz ve saatlerce bağlanmasını bekliyoruz. Bazen tam bağlanıp alo dedikten sonra kesiliyor ve yine uzunca bir süre tekrar bağlanmasını bekliyoruz. Oradan da bir sonuç alamayınca, her ihtimale karşı, akşam hava kararıken bölge komitesinin evine gidip önemli belgeleri ve silahları alıp evi boşaltmayı düşündüm. Kanarya'dan Kazasker'e geçtim. Hava yenice kararıyordu; kapıyı Elif açtı, rengi atmış korku dolu gözlerle bana bakıyordu. Bir an evde polis olduğu kuşkusuna kapılıp geri dönmeyi düşündüm. Buna fırsat kalmadan, Süleyman'ın evi boşalttığını söyledi Elif. Unutulan ya da alınmayan bir şey var mı diye kontrol ettim, bir iki evrak da ben alarak çıktım. Bahçe kapısından çıkarken, çakarları açık gelen polis arabasını gördüm. Biraz uzaklaşıp baktığımda, polisler çıktığım apartmana giriyordu.

Hayretler içinde kaldım. Süleyman Ankara'da idi. Yakalanmaları nasıl öğrenmiş, nasıl gelmişti? Bir ara aklımdan, 'Ankara'da değil miydi acaba,' diye geçirdim. Bana, 'Ankara'ya gidiyorum' diye yanlış bilgi mi vermişti? Safa, Hüseyin ve Sedat'ın kullandığını bildiğim önemli evleri boşaltmaya

başladım. Süleyman da aynı şeyi yapıyor. Ertesi günü Sanayi Mahallesi'nde bir evde karşılaştık. Ben önce Ankara'dan neden ve ne zaman geldiğini sordum. O gün benim Hürriyet'te okuduğum haberi sabah erken saatlerde o da okumuş ve müthiş bir sezgiyle hemen İstanbul'a hareket etmiş. Ki o yıllarda Ankara'dan İstanbul'a sekiz saatten önce varmak mümkün değildi.

Orhan'a ne olmuştu? Onu almaya gidenlerin yakalandığını biliyoruz, ama Orhan'a ne oldu? Onu almaya gidenler saatinde yanına varamadıklarına göre, yerini terketmiş olması lazım... Büyük endişe içindeydik. Süleyman'la ne yapabileceğimizi konuşuyoruz, ama ikimiz de çaresizliğin sıkıntısını yaşıyoruz. Derken saat üç dört gibi "Orhan Bakır adlı firarinin kaldığı evin kuşatıldığı ve yakalanmasının an meselesi olduğu" haberini dinledik. Çaresiz baktık, moralimiz alt-üst oldu. Alınan tedbirleri gözden geçirdik, daha ne yapabileceğimizi filan konuşup ayrıldık. Belki de yaşamımın en uzun gecesiydi. Sabah olmak bilmedi. Ertesi gün gazetelerde çıkan haberler beni biraz rahatlattı. Evde bulunan demlikteki çay sıcakmış, mangaldaki kömürler sönmemiş vs.vs. Orhan'ı ellerinden kıl payı kaçırmışlar!

Bölgemizde de operasyonlar devam ediyordu, tedbir aldığımız için kayda değer bir zarar görmedik. Evlerde kalan sempatizan düzeyinde, örgütsel ilişkisi ve operasyonlarla ilgisi olmayan bazı yerleşik ilişkilerimiz kısa süreli gözaltılar yaşadı. Bunun dışında polis herhangi önemli bir üye-kadro, parti belgesi, silah, para ve başka parti malzemesi filan ele geçiremedi. Yalnız bir arkadaşımız var ki, bu operasyon nedeniyle 12 Eylül sonrası yakalanıncaya kadar cebinde jiletli tarak taşımak zorunda kalmış. Muhammet Sani'ydi bu arkadaşımız. Şöyle; Anladığım kadarıyla Sedat yakalandığında, İstanbul'la olan ilişkisini 'Kıvırcık' üzerinden kurduğunu söylüyor. Buluşmalar, görüşmeler, silah, para alışverişleri filan hep kıvırcık ile yapılıyor.

Aslında ilişkilerin bir bölümü Süleyman üzerinden yürüdü, ama sanırım Sedat ikinci bir kişiyi deşifre etmemek için Süleyman'ı söylemiyor. 'Kıvırcık' diyor. Biz Sedat'la en son görüşmemizde Samatya'da bir öğrenci evinde kalmıştık. Bu eve gece geç saatlerde ve epeyce karmaşık yollardan gelmiştik. Sanırım bu yüzden evi bulmak zor oldu. Çünkü burası en son

basılan yerdı. Başka birkaç evde daha para ve silah vardı. Ben bunları aldıktan kısa süre sonra polis evi basıyor ve bir evde ev sahibi, "Kıvırcık geldi, bir paket aldı götürdü, ne olduğunu bilmiyorum" diyor. Kısacası polis birkaç saat arayla peşimden geliyor ve beni sadece 'Kıvırcık' olarak biliyor. Samatya'daki ev sabah saat 09.00'da filan basılıyor. Evde bir öğrenci arkadaş hala uyuyor. Polis odaları dağıtırken, salondaki bir polis: "Komiserim, Kıvırcık'ın kimliğini buldum, masanın üzerinde unutmuş!" diye bağıyor. Hepsı birden koşup kimliği incelemeye başlıyorlar. Kimlikte kıvırcık saçlı, haşın bir resim var ve üzerinde Muhammet Sani İlhan yazıyor. "Vaay, demek Kıvırcık buymuş" diyorlar. Çok önemli bir iş başarmış olmanın mutluluğuyla evden ayrılıyorlar. Durumdan haberdar olan Muhammet Sani, bir daha eve gelmiyor, tabi okulunu da bırakıyor. Bu tarihten itibaren de saçlarını bir daha hiç uzatmamış, kıvırcıklığı belli olmasın diye yanında taşıdığı jiletli tarakla tarayarak, saçlarını sürekli kısa tutmuş.

İzmit'te yakalanan 6 kişiye ne oldu?

Hepsini tutukladılar. Hüseyin'in eşi Kumru ile Safa'nın eşi Gülderen kısa bir süre sonra bırakıldı. Safa ile Hüseyin İstanbul'da, Sedat ve Feridun ise Orhan'ın kaçırılması olayıyla ilgili olduğu için İzmir'e götürüldü ve orada tutuklandı. Polis bu tutuklamalar sırasında Sedat'ın bilmediği, ama parti evi olarak kullanılan İstanbul'daki bazı yerlere de operasyon yaptı. Buradan, diğer arkadaşlardan da çözülen olduğu anlaşılıyordu. Bir evde, bir sandık içindeki kırmızı çantada para vardı. Polis nokta atışı yapar gibi doğrudan çantanın bulunduğu dolaba bakarak, 'kırmızı çanta nerede' diye sormuş. Ancak polis baskınından yarım saat önce çantayı alıp götürmüştüm. Yine başka bir evde silah ve patlayıcılar vardı. Burası da boşalttıktan bir saat kadar sonra polis tarafından basılıyor. Bu evleri Sedat bilmiyordu; bölge komitesi üyelerinin bilgileri olmalıydı... Bölgede operasyonlar durduktan sonra cezaevine gönderdiğimiz kurye Safa ve Hüseyin'le görüşmüş, İzmit'teki yakalanma ve polis sorgularıyla ilgili bilgiler getirmişti. Durum hiç iç açıcı değildi. Safa ve Hüseyin'in konumları ve Orhan olayıyla ilgili sorumlulukları açığa çıkmıştı. Bölge komitesinin eviyle başka bazı evleri deşifre etmişlerdi. Bu tavırlarını önemli ölçüde

Sedat'ın gösterdiği aşırı zayıflığa bağlıyorlardı. O dönem bölge komitesi üyesi olan bu arkadaşların polis tavrını değerlendirip bir yaptırım önerisinde bulunmadım. Bu yaklaşım vahim bir hata idi ama Süleyman'dan da bu yönde herhangi bir istek ve zorlama gelmedi.

O sırada bizim aklımız zaten Orhan'da idi. Orhan'ın akıbetini öğrenmek için her yolu deniyorduk. İzmir, kelimenin tam anlamıyla çökmüş, derin bir sessizliğe gömülmüştü. Derken Orhan'ın akıbetiyle ilgili bir haber geldi. Halkın Yolu grubundan bir arkadaş, Orhan'ın İstanbul'da yanlarında olduğunu bildirmişti. Hemen bir randevu sağladık, Orhan'ı sağ salim teslim ettiler. Teşekkür etmek yeterli değildi, çok anlamlı bir devrimci dayanışma örneğiydi bu. Büyük bir minnet duydum. Orhan'la güvenli bir eve geldik, ev sahibi annemiz Orhan'ı hemen tanıdı, güzel yemekler yaptı. Olayları ve sonraki gelişmeleri, kısacası firar ve sonraki serüveni kendinden dinlemek istedim, uzunca anlattı.

Firardan hemen sonra, eskiden üzüm bağlarının olduğu, dolayısıyla bağ evlerinin de bulunduğu bir semte gidiyorlar. Fakat klasik anlamda üzüm bağlarının filan bulunduğu bir yer değil burası. Büyük bölümü imara açılmış olduğundan, yerleşim yeri haline gelmiş. Burada eski tip bir bağ evine yerleştiriliyor. Bir süre sonra da, İzmir'de çalışmasının zor olacağını düşünerek İstanbul'a gitmek istediğini bildiriyor Orhan. Bu isteği makul karşılayan Sedat, durumu bize anlattı. Biz de bu öneriyi, bölge yönetimi olarak seve seve kabul ettik. Bunun üzerine İstanbul'dan İzmir'e gidişin zamanını, yöntemini vs. kararlaştırdıktan sonra Sedat İstanbul'a gelmek üzere yola çıkarken bir de randevu saptıyorlar. Buna göre randevu saati, Sedatların İzmir'de yakalandıklarının ertesi günü, saat 16.00 olarak belirleniyor. Sedat, 'o saate kadar gelmezsem evi terk ederek başının çaresine bakarsın' demiş. Ben soruyorum: 'Başının çaresine nasıl bakacaktın, nereye gidecektin, güvenliğini sağlayacak başka bir ilişki veya başka bir mekan, bir irtibat şekli filan var mıydı' diye. "Yok, bunu Sedat düşünmeliydi" deyişinden kendisinin de düşünmediğini ve Sedat'a da hatırlatmadığını anlıyorum. Bu durumun kendisi açısından da ciddi bir sorumsuzluk olduğunu kabul etti.

Yanında bir radyo dahi yok, dünya ile ilişkisi kesilmiş vaziyette kalıyor. Randevu saati yaklaştıkça tedirginliği artıyor. "Ciddi bir terslik olduğunu

düşünmeye başladım” diye anlattı. Biraz da sezgisel bir tepkiyle, saat 15.30’da dışarı çıkıyor; niyeti etrafı kolaçan etmek. “İçimden bir ses burayı terk etmem gerektiğini söylüyordu. Etrafta bir tuhaflık olduğunu hissediyordum” dedi. Sokaklarda yavaş hareket eden arabalar görüyor. Başka bir sokakta park etmiş ve içinde silahlı askerlerin bulunduğu bir cemse duruyor vs. Bulunduğu bölgenin kuşatılmakta olduğunu fark ediyor ve eve dönmekten vazgeçip sakin ama hızlı bir şekilde bölgeden uzaklaşıyor. Ana caddeye inip bir dolmuşla merkeze geliyor. Firardan sonra yerel basın günlerce resimli haberler yayınladığı için, birileri tarafından tanınma olasılığı çok fazla. Daha önce bildiği yerlere gidemiyor. Çaresiz kalınca, dışarıda iken tanıdığı Halkın Yolu sempatzanı bir esnafın dükkanına sığıyor. Dükkan küçük, uzun süre kalması büyük risk. Dükkanın arkasında, ancak sığabileceği kadar bir yatma yeri ayarlanıyor ve büzüşerek birkaç gün orada kalıyor. Dükkan sahibi durumu arkadaşlarına bildirince, onlar da şehirler arası bir otobüsle İstanbul’a getirip bize teslim ettiler.

Orhan’ın kaçırılması olayından kısa bir süre önce Mehmet Zeki Şerit operasyonu oluyor.

Orhan’ın kaçırılmasını takip eden günlerde, Zeki’nin yanında kaldığı arkadaşlar, komşu kızlardan birinin eve dadandığını, Zeki’ye duygusal anlamda ilgi duyduğunu, olur olmaz zamanda kapıyı çaldığını filan anlatmışlardı. Bu durumun ileride başımıza iş açabileceği ihtimalinden hareketle Zeki’nin yerini değiştirmeyi düşündük. Güvenli bir yer ayarladıktan sonra, Safa ile akşamüstü Zeki’yi almaya gittik. Günlerden 23 Ekim 1977. Arabayı bir arka sokağa park ettik. Ben arabada kaldım, Safa, Zeki’yi almaya gitti. Çok kısa bir süre sonra sokağın ters yönünden geri geldi. Yüzü kireç gibi solgun ve heyecanlıydı; Zeki’nin kaldığı apartmanın giriş kapısında polis bekliyormuş. Bir terslik olduğunu anladık, ama sokakta kimse yoktu. Kadıköy’e inip durumu anlamaya çalıştık. Sonuçta akşam haberlerinde Zeki’nin çatışarak yaralı yakalandığını ve hastaneye kaldırıldığını öğrendik.

Zeki'nin kaldığı evin polis tarafından nasıl tespit edildiğini, istihbaratın kaynağını öğrenemedik. Apartmanda emekli bir albay oturuyormuş, bir ara onun ihbar edebileceğini düşündük, ama bunu kanıtlamak mümkün değildi. Ya apartmanda oturanlardan biri tarafından veya çevreden kuşku üzerine bir ihbar yapıldı; ya da dışarı çıktığı bir zamanda tanınıp takibe uğradığını tahmin ediyorum. Zeki'nin kaldığı evi, yanında kaldığı karı-koca arkadaşın dışında sadece Safa biliyordu. Zeki yaralı götürüldüğü hastanede yaklaşık bir ay kadar sonra öldü.

İstanbul bölgesi için çok hareketli günler. Orhan geliyor. Zeki operasyonu oluyor. Bölge komitesinin iki üyesi tutuklu. Bir yandan da konferans hazırlıkları var...

Evet, çok yoğun günlerdi. Safa ile Hüseyin cezaevinde, Süleyman çoğunlukla Ankara'da; partiyi merkezileştirecek ekibin içinde. Üstelik kısa süre önce, fazla bir kayıp vermediğimiz, geniş çaplı bir operasyon geçirmişiz. Kısacası süreç benim açımdan zorlu ve korkunç yorucu geçiyordu. Bu durumun etkisiyle olsa gerek, bir an önce Orhan'ı Doğu'ya gönderme isteğindeydim. Doğu'daki arkadaşlar ile gerekli bağlantıları kurarak Orhan'a gitme zamanının geldiğini söylediğimde, biraz da hüzünlü bir şekilde, "Bir süre daha burada kalacağımı düşünmüştüm" dedi. Meğer yakınlarını görmeyi filan planlıyormuş. Ben nedenlerimi anlattım, korkumu ifade ettim; çünkü polis peşimizi bırakmamıştı daha. Üstelik önümüzdeki haftalarda Toptaşı firarını planlıyorduk. Kısacası, Zeki olayından sonra, Orhan'la ilgili en küçük bir risk almak istemedim. Tunceli'ye gitmek üzere otogara geldik. Orhan'ı, Kamer'e teslim ettim. Vedalaşırken epeyce duygulandım ve 'keşke birkaç hafta daha kalabilseydi' diye üzüldüm.

Safa ile Hüseyin de Toptaşı'na konulunca, yoldaşları kurtarma olayı daha bir önem kazandı ve güncelleşti. Daha önce cezaeviyle Süleyman ilgileniyordu. Hem zamanının çoğu Ankara'da geçtiğinden ve hem de eylemin ihtiyaçları sık ve kompleks görüşmeleri gerektirdiğinden, özellikle de dışarının örgütlenmesi bakımından cezaeviyle ben ilgilenmeye başladım.

Zeki yaralı yakalandığı için Haydarpaşa Numune hastanesine yatırılmıştı. Hastanede görevli bir hemşire arkadaşımız aracılığıyla sağlığı ve hastanedeki güvenlik tedbirleri hakkında periyodik bilgi alıyorduk. Zekinin durumu ağırdı; hastanedeki hemşire arkadaşımız, doktorların gerekli ilgiyi gösterdiği kanaatindeydi. Örneğin ilk günler polisin sorgulama yapmasına karşı çıkmış, izin vermemişlerdi.

Biz de dışarıda, Zeki'yi hastaneden nasıl kaçırabileceğimizin hesabı içindeydik. Birçok yöntem ve plan üzerinde kafa yoruyor, bu eylemin riskleri üzerinde değerlendirmeler yapıyorduk. Hatırladığım kadarıyla, iki türlü büyük zorluk vardı: Birincisi, Zeki yürüyecek durumda değildi. İkincisi, güvenlik önlemleri... Hastanenin içinde görünen resmi güvenliği etkisiz hale getirmek hiç sorun değildi, ama içeride gizlenen sivilleri tespit etmek epeyce zordu. Bunu bilmiyoruz. Ancak eylem yapacak asker arkadaşlarımızın istihbarat çalışmaları sonucu verdikleri raporlar, Zeki'nin yattığı binanın dışında da sivil güvenlik tedbirleri bulunabileceği yönündeydi. Hatta askeri alandaki sorumlu arkadaş, bir değerlendirme toplantısında, "Sanki dışarıda bizi bekliyorlar gibi bir durum seziyorum" dedi. Zeki'nin yürüyemiyor olması, dışardaki tedavisi de büyük bir zorluk yaratıyordu. Sonuçta Zeki sağlığına kavuşup hastaneden götürülürken kaçırılması seçeneğini esas alarak, hazırlıklarımızı buna göre yapmaya koyulduk. Ne yazık ki bu planı uygulama şansımız olmadı, çünkü Zeki o hastaneden bir daha sağ olarak çıkamadı.

Kısa sürede çok büyük başarılar imza attığımız; prestij ve güven açısından belki de partimiz tarihinin tavan yaptığı bu dönem firarlar, güvenlik konuları ve askeri faaliyetlere çok fazla zaman ayırmak zorunda kalmam nedeniyle, parti çalışmalarını denetlemede, sevk ve idare etmede, siyasi eğitim çalışmalarımızın devamlılığını sağlamada kaçınılmaz olarak ortaya aksamalar çıkıyordu. Benim açımdan bu dönem, siyasi ve örgütsel yaşamımın belki de en stresli, en yorucu ve fakat en başarılı süreciydi. Ancak bölgemizde yeterince yetişkin ve büyük fedakarlıkla çalışan kadrolar bulunduğu için, sözü edilen aksamaların doğurduğu olumsuz sonuçlar asgari düzeyde kalıyordu. Bu yüzden de, bölgemizdeki gerek askeri, gerekse diğer alanlarda yürütülen mücadelenin ve

başarıların asıl sahibi, sözünü ettiğim bu kadrolarımız ve aldığımız kararlara uygun hareket eden ve bize güven duyan parti kitlemizdi.

Toptaşı firarı için somut planlamalar ne zaman başladı?

Zeki'nin yaralı yakalanması ve ölümünden sonra ara verdiğimiz hazırlıkları yeniden gündeme aldık. Eylemi Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği'nden (MLSPB) arkadaşlarla birlikte örgütlüyorduk. Cezaevi baskınının hazırlıkları, onlardan da katılacak militan sayısına göre yapılıyordu. Cezaevinden 9 arkadaş çıkarılacaktı. Bunlardan dördü bizim yoldaşımız (Safa Kaçmaz, Hasan Aksu, Hüseyin Balkır ve Levent Beğen) geri kalanlar beş kişi (Hasan Şensoy, Fehmi Gökçek, Süleyman Polat, Kerim Mete Sonatılğan ve Şemsi Özkan) MLSPB'li arkadaşlardı. Cezaevi içinde hazırlıklar tamamlanmıştı. Gerek cezaevinde arkadaşlarımızla görüşmelerde, gerekse içeriye silah vs. iletmede Yılmaz Güney'in çok büyük yardımı oldu. O da oradaydı. Yılmaz Güney'le görüşmek için cezaevinin içine girilmiyor, dolayısıyla güvenlik kontrolünden geçilmiyordu. Cezaevinin dışında doğrudan müdürün odasına çıkan, duvara monte edilmiş bir merdiven bulunuyordu. Yılmaz Güney'in ziyaretçileri bu merdivenden çıkıp doğrudan müdür odasına gidiyor ve ön taraftaki geniş bir holde görüşüyorlardı. Ben de Yılmaz Güney'in özel ziyaretçisi olduğum için bu ayrıcalıktan yeterince yararlandım.

Cezaevine yapılacak baskın gününü belirlemeye çalışırken, çok önemli iki gelişme oldu. Ankara'daki Konferansı Örgütlenme Komitesi, Toptaş eyleminin ertelenmesi kararı alıyor. Süleyman bu kararı tebliğ ettiğinde adeta şok oldum ve çok öfkelen dim. İlk tepkim, 'Ankara'dakiler de kim oluyor, bizim işlerimize ne hakla karışıyorlar' oldu. Süleyman'a da kızdım; bu eylemden niye haberdar oldular, hangi hukukla, hangi yetkiyle böyle bir karar dayatılıyordu vs. Tartışmamızda Süleyman komitenin kararını savunarak, merkezileşmenin çok daha önemli olduğunu, tüm bölgeler açısından partinin hayati bir dönemden geçtiğini vs. söyleyerek, bu sürece zarar verebilme, geciktirme, engelleme potansiyeli taşıyan eylem ve etkinliklerden uzak durulması gerektiğinden filan söz etti. Bunlar, kararı alan komitenin gerekçeleriydi ve bana göre de teorik olarak doğru

nedenlerdi. Ne var ki, pratik olarak harcadığımız emek, yaptığımız hazırlıklar ve en önemlisi de, başarı şansının yüksek oluşu nedeniyle, eylemin ertelenmesi isteği kafama bir türlü yatmadı.

Eylemin hazırlıkları hakkında bilgi verdim, başarı şansının yüksekliğinden filan söz ederek kararın tekrar gözden geçirilmesini talep ettim. Bu karara içerdeki arkadaşların ve eylemden haberdar olan kadroların da büyük tepki göstereceğini biliyordum. Nitekim içerideki yoldaşlar adeta isyan ettiler. "Böyle bir kararı yok farzedelim, eylemi yapalım" diyorlardı. Hatta Safa işi daha da ileri götürerek, "Gerekirse bayrak açalım, kişisel ilişkilerimizi ve olanaklarımızı devreye sokalım" dedi. Safa'nın önerisi, Konferansı Örgütlenme Komitesi'ne (dolayısıyla diğer bütün bölgelere) bir başkaldırıyı öngörüyor ve yeni bir kopuşun yolunu açıyordu. Kısacası içerdeki arkadaşlar bu kararı tartışmaya bile gerek görmeden, hemen B planları üzerinde kafa yormaya başladılar. Hatta "Bu eylem yapılmazsa, bunun hesabı ağır olur" (Hasan Aksu) türünden sert tepkiler geliyordu. Ben arkadaşları anlıyordum; çünkü değerlendirmelerinin temelini önemli ölçüde heyecanları ve özgürlük istekleri oluşturuyordu.

Konferansı Örgütlenme Komitesi karar tebliğ etmiş, ama siz hazırlıklara devam ediyorsunuz...

Evet. Tartışması da sürüyor bir yandan. Süleyman tekrar geldi. Konferansı Örgütlenme Komitesi kararında direniyordu. Süleyman'la aramızda çok sert tartışmalar oldu. Ben Süleyman'a, "isteseydin bu kararı değiştirebilirdin" dedim. Süleyman ise, "Benim ne düşündüğümü bilmeden suçluyorsun" diyerek bu tespitime çok öfkelenildi. "Bu karara uymaz ve eylemi yaparsak ne olur," diye sordum. "Seni partiden atarız" dedi. "Sahiden bunu yaparmısın," dedim. Güldü, "Ben sadece Konferansı Örgütlenme Komitesi'nin kararını iletiyorum" dedi ve gitti; sonraki görüşmemiz eylemden sonra oldu.

Kendimi iyice sıkışmış hissediyorum, çok zordayım. Bir yandan eylemi yapmak istiyorum, diğer yandan da partide yeni bir krize neden olmak istemiyorum. Böyle bir handicap içinde kıvranıp dururken, dışarıdaki

MLSPB'li arkadaşlar eylemden çekildiklerini bildirdiler. "Biz böyle bir eylemde yokuz," diyorlardı.

Neden çekildiler? Beş arkadaşları, önemli kadroları çıkacak... Bu konuda bir açıklamaları oldu mu?

Ayrıntılı bir açıklama yapmadılar. Sadece, 'bu eylemin sonuçlarını kaldırabilecek durumda değiliz' dediler. Yeni ve sıkıntılı bir görüşme trafiği daha başladı. Öncelikle biz de bu eylemi yapıp yapmayacağımıza karar vermeliydik. Ben kafamı netleştirdim; eğer bölgedeki kadrolar destek verecek ve olumsuz sonuçlara, olası bir başarısızlığa rağmen arkamda duracaklarsa, eylem yapılacaktı. Sınırlı sayıda kadroyu toplantıya çağırdım. (Hatırladığım kadarıyla toplantıya Hüseyin Karakuş, İsmail Çalıkıran, Aziz, İsmail Hanoğlu ve bir iki kişi daha katıldı.) Konferansı Örgütlenme Komitesi'nin kararını bildirdim. Gelişmeler ve hazırlıklar konusunda bilgilendirdikten sonra düşüncelerini sordum. Eylemin yapılmasını tereddütsüz savundular. Sonuna kadar arkamda duracaklarına da söz verdiler. Kadroların desteğini de aldıktan sonra, muştulu haberi vermek için cezaevine koştum. Durumu anlattım, eylem yapılacaktı. Arkadaşlar çok sevindiler. Günlerdir yaşadıkları stresin yerini mutlu bir ruh haline bıraktığını yüzlerinden okuyabiliyordum. Fakat, birlikte hareket ettikleri MLSPB'li arkadaşlar ne olacaktı? Bu arkadaşlarımız da yardım istiyorlar; "Bizi birkaç gün koruyun, misafir edin, sonrasında başımızın çaresine bakınız" diyorlardı.

Yeni bir durum, yeni bir zorluk vardı. Bütün hazırlıkların yeniden gözden geçirilip ciddi takviyeler yapılması gerekiyordu. Bir yandan 'MLSPB'li arkadaşlar da bizimle gelsin' diye içerideki yoldaşlarımız sıkıştırıyor, diğer yandan konferans çalışmaları aksıyordu. Konferansın siyasi hazırlıkları diğer bölgelerde hızla ilerlerken, bizde adeta askıya alınmış gibiydi. Çünkü bütün dikkatimiz Toptaşı eylemi üzerinde yoğunlaşmıştı. Konferans hazırlıklarıyla ilgili diğer bölgelerden bazı yazılar geliyor, bunların değerlendirilip tartışılması gerekiyordu. Zaman daralıyor ve onu çok iyi değerlendirmemiz icap ediyordu. İçerideki arkadaşlar özgürlüklerine kavuşacakları eyleme kitlenmişlerdi. Dışarıda benim

yaşadığım zorlukları çok da anlamak istemiyorlardı sanki. 'Nasıl olsa biz çıkacağız, MLSPB'li arkadaşlar da yanımızda gelsinler, birkaç gün bizim kaldığımız mekanlarda birlikte kalırız' düşüncesindeydiler.

Daha fazla bekleyemezdik, çünkü merkezi konferans zamanı yaklaşıyordu. Eylem sonrası polisin üstümüze geleceğini, hem de sıkı geleceğini düşünüyorduk. Bu süreci konferansa yakın bir zamanda yaşamak, konferansın güvenliği açısından ciddi tehlike oluşturabilirdi. Bunu göze almak çok büyük bir sorumsuzluk olurdu. Diğer yandan eylemin daha da gecikmesi, devletin bilgi edinme ihtimalini artırarak güvenlik tehlikesi yaratacaktı. Kısacası, nereden bakarsak bakalım eylemin bir an önce hayata geçirilmesi gerekiyordu.

MLSPB'li arkadaşları da götürmek, kendi arkadaşlarımızın güvenlik riskini artırıyordu. Buna rağmen bizim arkadaşlarımız özellikle istedikleri için kabul ettik. Diğer yandan da bunun kültürümüze ve anlayışımıza denk düşen çok anlamlı bir devrimci dayanışma olduğunun ve yapılması gerektiğinin bilincindeydik. Eylemi gerçekleştirecek militan sayısını takviye ederek ve arkadaşlarımızın kalacağı yerlere birer kişi daha ekleyerek, güvenli bir iki yedek evi daha kullanıma açıp geri sayımı başlattık.

Bölgeye derin bir sessizlik hakim oldu, nefesler tutulmuştu. Yeni bir talimata kadar bölgede hiçbir eylem yapılmayacaktı. Kitlesele gösterilere filan katılmak da yasaklanmıştı. Zorunlu görüşmeler dışında randevu yapılmayacak, periyodik bireysel görüşmeler ve organ toplantıları ileri tarihlere ertelenecek, geceleri hiçbir şekilde dışarı çıkılmayacaktı. İşin içinde olan yöneticiler ve kadrolar bu durumu altlarına, konferans hazırlıklarıyla ilgili tedbirler olarak anlatacaktı. Benzer tedbirleri almaları için MLSPB'li arkadaşlara da önerdik. Kısacası bölgede fırtına öncesi dinginlik yaşıyordu.

10 Aralık günü sabahı bütün gazetelerin birinci sayfasında ve manşet olarak, 'Toptaşı Cezaevi'nin silahlı militanlarca basılıp dokuz tutuklunun kaçırıldığı' haberleri yer aldı. Aynı haberlerin devamına bakılacak olursa, cezaevinin bulunduğu bölge gece yarısı savaş alanı gibiymiş. Otomatik silahlar sabaha kadar susmamış; dışarıdan baskın yaparak cezaevine giren militanlar jandarmayı ve gardiyanları rehin alarak tutukluları götürmüşler; böyle bir eylem dünyada ikinci kez yapılmış (diğeri sanırım Latin

Amerika ülkelerinden birisinde idi. Hürriyet, bu tür eylemlerin tarihçesini de yazıyordu.)

Tabi bunlar, epeyce abartılmış haberlerdi. Ama eylem de, planlandığı gibi başarıyla sonuçlanmıştı. Uygulamada bazı aksamalar olmuş, terslikler yaşanmıştı. Safa'nın iki ayağı birden burkulmuş, Kerim Mete Sonatılğan ve Süleyman Polat'la birlikte arabanın bulunduğu sokağa yetişememişler. Safa'nın bir yakınının evine sığınmak istemişler, fakat ev sahipleri korkudan kabul etmeyince adeta sürünerek Koşuyolu'nda Safa'nın bildiği bir öğrenci evine gidebilmişlerdi.

Sanırım bir de Ümraniye'de gidilecek evi bulma konusunda bir aksaklık yaşanmıştı. Bunların dışında her şey planlandığı gibi gitti. Akşam üzeri Safa'ya ulaştım, durumu çok kötü idi. Ayak bilekleri morarıp şişmişti ve yürümekte büyük zorluk ve acı çektiği için tedavi olması gerekiyordu. Süleyman Polat'ın da ayak bileğinde burkulma vardı. Akşam hava kararırken Safa'yı oradan çıkardım ve büyük güçlüklerle, firardan sonra bırakılacağı asıl eve götürdüm. Giderken de önemli bir tehlike atlattık. Sonuç olarak, cezaevinden çıkardığımız bütün arkadaşlarımız (9 kişi) yerleştirilmiş ve güvenlikleri sağlanmıştı. Bir süre sonra da, MLSPB'li arkadaşları birer ikişer istedikleri kişilere/yerlere teslim ettik.

Bu gözüpük eylem partinin prestijini çok etkiledi. Basında çıkan haberler ve yorumlarla eyleme, partimizin o günkü çapını fazlasıyla aşan anlamlar yüklediler. Etrafımızda çok büyük bir güven ve hayranlık oluştu. Bu eylemle, belki de tarihimizin en güçlü ve en yaygın propagandası yapıldı. Bu propaganda aynı zamanda MLSPB için de geçerliydi. Basında, ortak yapılmış bir eylem olarak yansıtıldı; onlar açısından da yüksek bir prestij oluştu. MLSPB'nin dışarıdaki örgütlenmesi bunu ne kadar hak etmişti bilmiyorum, ama biz devrimci çevrelere gerçeği anlatmak için herhangi bir çaba ve propaganda içinde olmadık. Bu eylem baştan sona partimizin ve fedakar yoldaşlarımızın ve tüm kitemizin kollektif başarısı idi. Ama biz, MLSPB'li arkadaşları incitecek (onlar eyleme katılmadı, o arkadaşları da biz çıkardık ve koruduk gibi) herhangi bir söylemden uzak durduk. Yaklaşık dört ay kadar süren cezaevi eylemleri, operasyonlar, tutuklamalar, ölümler vs. durulmuş, bölgemiz yavaş yavaş normal çalışma sürecine girmişti. Mehmet Zeki Şerit'in firarı ve ölümüyle sonuçlanan

operasyon, Orhan'ın kaçırılması, o sırada 6 kadronun ve İzmir'de birçok ilişkinin tutuklanması filan ardından Toptaşı cezaevi baskını... Bunlar kısa bir zaman dilimi içinde gerçekleşmişti.

KONFERANS'IN TOPLANMASI
DELEGELERİ, KARARLARI

Birinci konferans ne zaman toplandı? Yer olarak niye Ankara seçildi?

1978 yılının 10 Şubat'ında Ankara'da toplandı. Yeri belirleyen, Konferansı Örgütlenme Komitesi'ydi. Bu komitenin kuruluşu, amacı ve çalışmalarını anlatmıştım. Bölgesel dönemin temsilcilerinden oluşuyordu. (Yurtdışı, İstanbul, İzmir, Ankara ve Doğu. Beş bölgeyi temsilen 5 kişi vardı.) İstanbul'u Süleyman Cihan, Yurtdışını Ali Yavuz, İzmir'i Sedat Yılmazsoy, Ankara'yı M.Ali ve Nezihe, Doğu'yu Baki İşçi ve Dergo temsil ediyordu. (Sedat, Orhan Bakır eyleminde yakalandı, sonra yerine biri geldi mi, bilmiyorum.) Konferansın Ankara'da yapılmasını bu komite kararlaştırdı. Hangi nedenlerle Ankara'nın tercih edildiği anlatıldı mı hatırlamıyorum. Kısa süre önce İstanbul'da yapılan eylemler ve bunun sonucu artan polisin operasyonları nedeniyle İstanbul'da yapılması çok riskli olurdu. Doğu'da da yapılabilirdi. Sanırım, örgütsel faaliyetler açısından epeyce zayıf olduğumuz bir bölge olduğu için polisin ilgisi dışında olabileceği düşüncesiyle de tercih edilmiş olabilir Ankara.

Ankara'da nerede toplandı?

Kavaklıdere civarında bir yerdi. Tam semt, cadde-sokak olarak bilmiyorum. Sanırım toplantı için yeni tutulmuş bir parti evi idi. Bir apartmanın zemin katı. Küçük burjuva ailelerin oturduğu bir semtti.

O toplantıya giderken, illegalitenin bütün ayrıntılarına titizlikle uydum. Belli bir mesafeden sonra, evin içine girinceye kadar sadece önüme baktım; etrafı hiçbir şekilde incelemedim. Bütün delegelerin toplanması sanırım 3 günde tamamlandı. Delegeler eve uzun aralıklarla, birer ikişer kişi olarak getirilmişti. Yakın evlerde filan bir güvenlik yoktu. İçerdeki silahların büyük bir bölümünü İstanbul'dan götürdük.

Emine yoldaşa (Veli Emektar'ın annesi) bir silah sevkiyatı yapacağımızı söyleyerek, yardımcı olup olamayacağını sordum. Bunu en iyi kamufle edecek kişinin kendisi olduğunu söyledim. Eşi Aslan amca'yı, Ankara'da bir tanıdığı/akrabayı ziyaret etme bahanesiyle ikna edebileceğini söyledim. İşin mahiyetinden Aslan amca'nın haberi olmamalıydı. Emine

yoldaş görevi kabul etti. Ziyaret gerekçesi ve Aslan amca'yı ikna konusunu ben hallederim dedi.

Yanlış hatırlamıyorsam 3 otomatik silah, beş altı civarında çeşitli çaplarda tabanca, sayısını hatırlamadığım kadar el yapımı bombayı kumaş parçalarına sararak fiyakalı bir çantaya yerleştirdim. Epeyce ağır oldu. Emine yoldaşla Aslan amca'yı bir taksiyle Topkapı otobüs garına götürdüm. Biletlerini Varan Turizm'den almıştım. Lüks bir firma olduğu için tercih etmiştim onu. O yıllarda kent soyluları taşıyan tek firma idi. Kılık kıyafeti bile dikkate alarak müşterilerini seçiyorlar; gözleri tutmazsa taşıyorlardı. Taşıma ücretleri pahalıydı. Bir de pek çok firmanın yapmadığı şeyi yapıyorlar, biletlere isim yazıyorlardı. Polisin dikkati ve denetiminden uzak bir firmaydı. Çantayı taksiden indirirken Aslan amca, "Bu ne hoca, ne kadar ağırmış" dedi. Ağabeyime hediye gönderiyorum sanıyordu. Muavin de bagaja koyarken "Bu ne ya, kurşun gibi ağır" demişti.

Hata yapmıştım, malzemenin hepsi aynı çantada olmamalıydı, iki üç çantaya yerleştirip ayrı kanallardan göndermeliydim. Neyse ki sorun çıkmadan Ankara'ya iniyorlar. Orada, dokunulmazlığı olan bir akrabaya misafir olacaklardı. Emine yoldaşı Ankara'da, Dört Yol – Bahçelievler hattında şavrole marka bir arabayla dolmuşçuluk yapan abim Durmuş karşılayarak istedikleri yere götürüp "hediye"lerini de alıyor. Sonra Ankara'daki arkadaşlar (Erhan ve Süleyman) silahları parça parça konferansın yapılacağı mekana taşıyorlar. Güvenlikle ilgili teknik hazırlık böyle yapıldı. Kumanya, yiyecek içecek gibi şeyler önceden depo edilmişti. Günlük ekmek, gazete gibi şeyler de alınıyordu. Evde, sanırım Erhan'la eşi Atiye oturuyordu. Giriş çıkışları hep Erhan yapıyordu. Biz hiç görmedik, ama günlük alış-verişe sanırım Atiye de yardımcı oluyordu. Delegeleri taşıma işini de Erhan'la Süleyman organize ediyordu.

Sen nasıl gittin?

Randevulara Erhan veya Süleyman geliyor, bir ya da en fazla iki kişiyle eve gidiyorlardı. Taşınma önceliği firari arkadaşlara tanınmıştı. Önce Safa, Hüseyin ve Hasan götürülüyor. Ben sanırım en son gidenlerdenim.

Yanıma, abimde kalan bir silahı da almıştım. Ankara’da Erhan’la buluştuk, beraber gittik. Ben vardığımda sanırım bütün arkadaşlar toplanmıştı. Hafızam yanıltmıyorsa, ertesi günü konferans açılışı yapıldı. Konuşmalardan, esprilerden bazı arkadaşların birkaç gündür orada oldukları da anlaşıyordu.

Dışarda hiçbir önlem yok mu? Civarı ara ara kontrol eden, bir şey olursa haber verecek olan birileri yok mu?

Sanırım yoktu. Konferansın toplanacağı evi, Erhan kendisi oturuyor gibi kiralamışsa (ki öyle olması gerekiyor) bir tek eşi Atiye biliyordur. Onun dışında kimsenin bildiğini sanmıyorum. Hatırlamıyor da olabilirim. Ayrıca etrafta bir gözcü bulundurmanın da riski var. Günlerce çevrede duran/dolaşan birinin varlığı dikkat çekebilir. Ancak sokağa ve giriş çıkışlara hakim bir yerden başka bir daire kiralanabilirdi. Böyle bile olsa, dışardaki birinin konferans yerini bilmesi büyük risk olurdu. Sanırım işin bu yanlarını da hesaba katarak, dışarıda bir gözlemci bulundurmaya gerek görülmedi.

Aranızda hiç güvenli olup olmadığı konuşuldu mu? Bir aksilik olması halinde nasıl bir görev bölümü yaptınız? Orada bölge hakkında bir brifing verildi mi?

Ciddi bir eleştiri değildi ama Ali Haydar’ın bir ara “Bizim dağlar daha güvenliydi” dediğini hatırlıyorum. Erhan, bölgenin/semtin adını vermeden oturanların sınıfsal, ekonomik ve eğitim seviyesi hakkında bilgi verdi. Dediğim gibi yoğunlukla kent soylular oturuyordu ve siyasi/devrimci çalışma ve mücadelenin hemen hiç olmadığı bir semtmiş. Mekanın güvenliği konusunda başka da kayda değer bir konuşma veya tartışma olmadı.

Herhangi bir baskın durumunda nasıl hareket edileceğinin, kimlerin hangi görevi üstleneceğinin planları yapıldı. Arka bahçeye bakan pencereler ve balkon kapısı vardı. Bir bahçenin dört yanına 4-5 katlı apartmanlar yapılmış. Bahçenin herhangi bir sokakla bağlantısı yok. Yani

kapıcı dairesi veya herhangi bir daireden geçmeden bahçeye çıkış yok. Olası bir baskında polis bahçeden de kuşatmayı düşünemezse (ki o yıllardaki deneyimi bakımından düşünmemesi çok muhtemeldi) daireye sadece sokak kapısından girebilirdi. Polisi giriş kapısında oyalamak sorun değildi ve böyle bir durumda birçok delegenin kurtulma şansı yüksek olur diye düşündük. Orada tek sorun bahçeden geçip karşı veya yandaki apartmanlara ait alt dairelerin balkonlarından içeri girerek, o dairelerin giriş kapılarından sokağa çıkmaktı. Hepimizde silah olacağı için onu da sorun olarak görmüyorduk. Herhangi bir baskında kapıda polisi kimlerin durduracağı belirlendi ve ilk önce kadın yoldaşımız güvenli bir şekilde çıkarılacaktı. Daha sonra ilk çıkacak olanlar da konuşuldu; bunların arasında firariler, Erhan, Süleyman ve İsa arkadaşın da bulunduğunu hatırlıyorum. Kapıda polisi oyalayacak ve en son çıkacak arkadaş sayısı bir hayli fazlaydı. Kalanların hemen hepsi aynı göreve talip oldu. Sonuç olarak kimler tespit edildi tam olarak hatırlamıyorum.

İkişer kişilik gruplar halinde çıkılacak (en fazla üç kişi) ve çıkanlar ayrılarak teker teker uzaklaşacaklardı. Ben sordum, "Peki böyle bir şey olursa, benim için sorun yok da –bildiğim birçok yer var, ailem orada- Ankara'da kimseyi tanımayan, şehri bilmeyenler ne yapacaklar?" Çevreyi ve Ankara'yı bilmeyenler açısından bir miktar sorun vardı, işin bu yanını fazla konuşmadık. 'Ankara'yı bilmeyenler, az da olsa bilenlerin yanında dursun ya da onları takip etsin' gibi bir şeyler konuşuldu. İşin o yanı biraz da kişilerin yaratıcılığına bırakıldı. Kısacası sağ salım sokağa çıkanlar başlarının çaresine bakacaklardı. Dışarı çıkıldığında mümkün olduğunca taksi kullanılması ve Kızılay veya Ulus gibi şehir merkezlerine gidilmesi tavsiye edildi.

Para dağıttınız mı?

Benim yanımda yüklü miktarda para vardı. Bugünkü rakamlarla belki 40 – 50 bin lira. Bu parayı Süleyman'la da konuşarak getirmiştik. Ben parayı onlara verdim. Orada, arkadaşların yanında para vardı ama bir kısmına da takviye yapıldı. Yani her delegenin üzerinde otelde konaklamak ve uzak bir ile seyahat etmek de dahil, masraflarını dört-beş

gün karşılayacak yeterlilikte para vardı, para sıkıntımız olmadı. Ayrıca delegelerimize, 'yola çıkarken yanınıza yeterli para alın' demiştik biz; yani yeterli parayı vermiştik. Yurtdışı delegelerinin de para sorunu yoktu. Yurtdışı Türkiye'ye ayrıca para aktarıyordu. Dediğim gibi, parası yeterli olmayan delegelere de zaten konferans başlangıcında takviye yapılmıştı.

Kaç gün sürdü? Nasıl bir gündem izlendi?

15 günden fazla sürdüğü kalmış aklımda. Gündemi sıralı olarak tam hatırlamıyorum. Konferansı Örgütlenme Komitesi adına açılış konuşması yapıldı. Konuşmayı Erhan yaptı; sosyalizm ve devrim mücadelesinde ölen partililer, Türkiye ve dünya devrimcileri için saygı duruşu yapıldı. Ardından mırıltı şeklinde Enternasyonal marşı okunarak toplantı açıldı. Konferansı Örgütlenme Komitesi'nin belirleyip daha önce bölgelere de gönderdiği 'Konferans Gündemi' okundu. Hangi konularda olduğunu hatırlamıyorum, ama gündeme itirazlar oldu; gündemin okunmasının amacı da ilave talepleri dinlemek, gerekli ve kabul görürse gündeme eklemektir. İsa bazı konuların eklenmesini istedi. (Ulusal çelişmenin de başlıca çelişmelere eklenmesi gibi) Erhan'la biraz tartıştılar. Başlıca çelişkiler konusu dışında, uluslararası hareketin belgeleriyle ilgili de bir-iki konu vardı. Gündeme konulması istenen konuları tam olarak hatırlamıyorum, ama gelen önerilerin bazıları için "program sorunu olduğu, dolayısıyla karar alınamayacağı için tartışmanın anlamsızlığı" belirtildi. Özellikle çelişkiler konusunda, "bu programa tekabül eden bir konu, tartışsak da bunları değiştirme yetkimiz yok" görüşü çıktı. Sanıyorum, uluslararası hareketin ortak belgeleriyle ilgili İbrahim'de açık bir görüş olmadığı için, onları konuşmak, tartışmak ve görüş belirleme konusunun gündeme eklenmesi kabul edildi.

Bir divan seçimi oldu mu? Konferansı kim yönetecek?

Bir seçim olmadı, gönüllü görevlendirme yapıldı. İki katip üye tespit edildi. Biri Saba Okaygün'dü. Diğerini hatırlamıyorum. Toplantıyı, teknik olarak Erhan yönetti.

Bir Konferansı Örgütleme Komitesi genelgesi var? Ne diyor o?

Ben, Konferansı Örgütleme Komitesi'nin (KÖK) bir genelge yayınladığını hatırlamıyorum, ama bölge konferanslarının örgütlenmesi, bu örgütlenmenin kuralları, üye yazımında ölçü alınacak kriterlerin tespiti, gerek bölgelerde ve gerekse merkezi konferansta temsil sistemi (bölge konferanslarına katılacak üye/delege sayısının, seçilecek delegasyonun iki katından bir fazla olması, yine merkezi konferans delege sayısının, seçilecek Merkez Komite üye sayısının, en az iki katından bir fazla olması gibi) belirlenmişti. Bunlar muhtemelen genelgeyle oldu. Ayrıca İsa, bütün bu uygulamaların bir genelgeyle bölge yönetimlerine gönderildiğini söylüyor.

Bölgemizdeki ilk uygulama, üye yazımıyla başladı. KÖK'ün belirlediği kriterler temelinde üye yazımı ve bölgemizde (Marmara'nın tamamı) toplamda 120 üye bulunduğu ÖK'ne bildirildi. Ardından Konferansı Örgütleme Komitesi'nin bölgemizin merkezi konferansta 6 delegeyle temsil edileceğini, alt üye toplantılarını ve bölge konferansını (en az 13 delegeyle yapılacak şekilde) bu sayıya göre düzenlememiz gerektiği şeklinde bir kararı olduğunu biliyorum. Bizde bu talimata uygun olarak alt bölge konferanslarını gerçekleştirdik. Alt konferanslarda, kayıtlı bütün üyeler bizzat katılarak temsil edildiler. Bölgemizde "yerine temsil" uygulamasına gidilmedi; böyle bir uygulamanın Konferansı Örgütleme Komitesi genelgesinde olmadığını düşünüyorum. Doğu'da uygulanmış, bu uygulamadan Konferansı Örgütleme Komitesi'nin bilgisi var mıydı, yoksa bölge inisiyatifi miydi, bir bunu; bir de bölgemizde cezaevlerinde üye tespiti yapılmadı, bu uygulama da Konferansı Örgütleme Komitesi'nin kararı mıydı, yoksa yine bölgesel bir tasarruf muydu, tam olarak hatırlamıyorum.

KÖK genelgesinin, özel durumlar için bölgelere nasıl bir inisiyatif tanıdığını da hatırlamıyorum. Örneğin bölgeye yeni gelmiş (birkaç ay olmuş) kişileri üyelik tespitinde hangi bölgenin değerlendireceği ve hangi bölgede temsil edileceği veya cezaevlerinde üye tespiti yapıp yapılamayacağı ve cezaevindeki üyelerin konferansta nasıl temsil

edileceği konularında Konferansı Örgütlenme Komitesi'nin bir perspektif belirlemediğini düşünüyorum. Örneğin 'FÜ'ler (Merkez Komitesi Fahri Üyeleri)³⁾, bölge ve merkezi konferansta oy hakkına sahip üyeler olarak temsil edilmediler. Eğer cezaevlerindeki üyeler temsil edilmiş olsalardı, FÜ'lere de dışardaki bir üyeye vekalet vermeleri söylenirdi. Çünkü o sıralar, yani konferanstan önce kendileriyle Erhan ve Süleyman görüşüyordu.

Konferansların teknik örgütlenmesinde, demokratik iradeye gölge düşürecek bir güvensizlik, dolayısıyla temsil kuşkusu yaratacak önemli bir olumsuzluk yaşanmadı. Sadece Doğu konferansında bazı sıkıntılar yaşanıyor. Örneğin Orhan Bakır yoldaş bölgeye üç ay önce gitmişti. O bölgede yeni idi. "Hangi pratiğine bakarak değerlendireceğiz" gerekçesiyle bölge konferansında temsili sağlanmıyor. Doğu bölgesinde, alt konferanslarda ve bölge konferansında "yerine temsil" sistemi de uygulanıyor. Üstelik asli üyenin toplantıya katılmasına herhangi bir engel yokken! En önemlisi de, bu bölgedeki konferansa, temsil yetkisi olmayan kişiler katılıyor. Bu durum konferans sonunda anlaşılınca oy dağılımı, dolayısıyla delege tercihleri de farklılaşıyor ve merkez konferansa seçilen delegasyonun bir üyesi değişıyor. Bu durum merkez konferansında soruşturma konusu oldu.

Marmara Bölgesi olarak biz, konferans hazırlıklarını siyasi bakımdan yeterince yerine getiremedik. İlgili bölümlerde anlatıldığı gibi, konferans hazırlığının yapıldığı dönem (Kasım, Aralık 1977, Ocak 1978) bölgemizde M. Zeki Şerit öldürölmüş, Orhan Bakır kaçırılmış ve Toptaşı Cezaevi baskını yapılarak yoldaşlarımız kurtarılmıştı. Özellikle bu aylar, yoğun polis operasyonlarının yapıldığı aylardı. Yoğun polis baskısına rağmen, bu dönemi hemen hemen hiçbir kayıp vermeden atlattık. Ama bu yüzden aynı döneme rastlayan konferans hazırlıklarına da yeterince katkı sunamadık.

³⁾ 1978 yılında yapılan 1. Konferans'ta, parti merkez komitesi seçimi yapıldı. Konferans, o dönemde hükümlü olarak cezaevinde bulunan üç yoldaşı, deneyimlerini parti yönetimine taşımak için ve emeklerine saygı amacıyla "Merkez Komitesi Fahri Üyesi" olarak belirlledi. Bu üç yoldaştan biri parti kurucuları arasında yer alan Muzaffer Oruçoğlu'ydu. Diğer ikisi de kuruluş dönemi kadrolarından Arslan Kılıç ve Süleyman Yeşil'di.

Nitekim konferanstan sonra, özellikle üye yazımı konusunda sübjektif tespitler yapıldığı anlaşıldı. Gerçi bu durum daha sonra tüm bölgelerin sorunu olarak karşımıza çıktı. Bazı bölgelerde (örneğin Doğu'da) olmayan üyeler bile çıktı. Doğal delege olmayan bazı kişiler alt seçimlere katılmadan bölge konferansının "doğal" delegesi olmuş vs.

Diğer yandan üye yazımında, üyelik kriterleri tam olarak uygulanmamış; bu yüzden hemen bütün bölgelerde üye sayısı şişirilmiştir. Yurtdışında 60, Doğu'da 80 üyenin varlığı bize biraz abartılı gelmişti. Bunların yanında, üye yazımı yapılırken Konferansı Örgütleme Komitesi'nin tespit ettiği kriterlere hiç uygun olmayan birçok parti ilişkisine üye unvanı verilmişti.⁽⁴⁾ Konferansı Örgütleme Komitesi'nin yukarıda saydığımız; konferansın siyasi ve teknik hazırlıklarını içeren kararlarında / genelgesinde, bazı güvenlik uyarıları dışında, başkaca önemli bir konu olmadığını hatırlıyorum.

Konferans delegeleri, sayılar ve bölge temsilcileri nasıldı?

Merkezi konferansta partiyi toplam 16 delege temsil etti. Bunların arasında doğal delege yoktu. Herkes bölgesindeki konferanslardan seçilerek gelmişti. Her şey Konferansı Örgütleme Komitesi'nin (KÖK), değindiğim gibi üyelik tespiti, temsil sayıları ve alt konferansların nasıl düzenleneceğine dair genelgesine uygun yapılmıştı. Üyelik kriterleri belliydi. Bu temelde bölgelerde üyelik işlemi yapılarak, sayılar Konferansı Örgütleme Komitesi'ne bildirildi. Biz kendi bölgemizde 117 üye tespiti yaptık. Bizim bölgemizde bu tespiti alt konferanslarda itiraz olmadı. Sadece bir alt bölgeye bağlı çalışma alanlarından birinde iki üyeden (bunlar konferansın ardından YHF hizibini örgütlemeye çalıştılar), "bölge konferansına seçilen delegeler bizi temsil etmiyor, bizi yazılı görüşlerimiz

⁴⁾ Sonradan bunları bizzat pratikte gören Merkez Komitesi, üyelik konusunu yeniden ele almayı ve köklü bir reform yapmayı gündemine aldı. Yetki sorunu açığa kavuşturulduktan sonra, üye taraması işleminin çeşitli bölgelerde nasıl uygulandığı üzerinde duruldu. Uygulamada farklılıklar olduğu görüldü ve sonuçta Merkez Komitesi, bütün üyelerin üyeliklerini askıya alarak, tespit ettiği kriterler temelinde (Konferansı Örgütleme Komitesi kriterlerinin aynısı) üyelerin yeniden belirlenmesi bakımından tüm partide yeni bir üyelik çalışması yaptı.

temsil edecek" diye bir itiraz geldi. Yani seçime katılıyorlar, seçilemeyince de, "seçilenler bizi temsil etmiyor" diyorlar.

Bölge komitesinin verdiği rakamlar KÖK açısından geçerli kabul ediliyordu. Diğer bölgelerin üye sayılarını rakam olarak hatırlamıyorum. Delege sayıları bir fikir veriyordu. Üyeler KÖK'e bildirildikten sonra, "Her 20 üyeyi bir delege temsil edecek" kararı bildirildi bize. Bu karar bildirildikten sonra bölgelerde, kendi alanlarımızda alt bölge konferansları düzenledik. Merkezi Konferans'a seçilecek delegelerin en az iki katından bir fazlası kadar üye ile bölge konferansları yapılacaktı. Buna göre belirlemeler yaptık. Fakat, bölge yönetimi olarak bizim durumumuz biraz karışık. Bölge konferansına katılan bölge yöneticilerinden 2 kişi alt konferanslara katılmadık. Ayrıca özel durumundan dolayı bir üyeyi de atama usulüyle bölge konferansına çağırdık. Toplamda 4 üye, atama ve doğal delege statüsüyle bölge konferansı delegesi oldu.

Şöyle ki; Süleyman alt bölgede katıldığı toplantıda bölge konferansı delegesi seçilemiyor, ama bölge komitesi üyesi olduğu için doğal delege hakkına sahipti. Safa ile Hüseyin yakalandıktan ve Süleyman da Ankara'ya gittikten sonra bölgede tek başıma kaldım. Seçime hangi alandan girmeliydim? İşçiler, memurlar, öğrenciler, askerler, gençlikten girebilirdim. Fakat o sıralar bütün alanları yönettiğim için herhangi bir alanda seçime girmem o alandan gelecek delegeler adına haksızlık yaratacağı düşüncesiyle alt seçimlere katılmadım. Doğal delege hakkımı kullandım. KÖK genelgesine göre bölge yöneticilerinin böyle bir hakkı vardı. Yani doğal delege olarak bölge konferansına katılabiliyordu; ama mümkün olduğunca alt seçimlere katılmaları da tavsiye edilmişti. Safa, Hüseyin ve Hasan, cezaevinden çıkmışlardı. Aralık ortaları gibi çıktılar, dolayısıyla iki aydır alan çalışmaları yoktu. Cezaevinden çıktıktan sonra sadece Safa gençlik kesiminde bazı ilişkileri tekrar yürütmeye başladı ve gençlik kesiminden seçilerek delege oldu. Hüseyin yakalanmadan önce askeri alanda görevliydi, ama çıktıktan sonra alan çalışması yaptırmadık. Hasan, uzun süredir cezaevinde olduğu için zaten herhangi bir çalışma alanı yoktu. Kısacası bu yoldaşların güvenliğini tehlikeye düşürecek bir adım atmıyorduk. Eylemlere filan göndermiyorduk zaten. Dolayısıyla Hüseyin de, bölge yöneticisi olduğu için doğal delegelik hakkını kullandı.

Bir tek Hasan'ı bölge komitesinin inisiyatifiyle bölge konferansına çağırdık. Safa gençlik kesimindeki alt konferansa katılarak seçilip geldi. Kısacası, alt seçimlere katılmadan gelen 4 kişiden üçü doğal delege statüsünde, biri de atamayla bölge konferansına delege olarak katıldı.

Bölgelerdeki üye tespitinin ardından merkezi konferansta her delegenin 20 üyeyi temsil edeceğini belirleyen KÖK genelgesine göre, bizim bölgemizden merkezi konferansa katılmak üzere 6 delege seçilecekti. Konferanslarda temel konulara ilişkin program tartışması yapılmadığı için, seçimlerdeki tercihler liyakata ve güvene dayalı oluyordu; doğrusu da buydu.

İstanbul bölge konferansı 14 kişi ile toplandı. Delegeler 117 üyeyi temsil ediyordu. Doğal delegeleri saymazsak, bölge konferansına katılan her delege bölgemizdeki 11-12 üyeyi temsil etmiştir. Kısacası bölgemizde bütün üyeler konferansta temsil edildi. Ben böyle olduğunu düşünüyordum; ne var ki sonradan öğrendiğime göre, doğrudan bana bağlı çalışan basım komitesi üyeleri konferansta temsil edilmemiş. Herhangi bir alanda alt toplantılara katılarak görüşlerini ifade edememişler. Bu üç arkadaşımız; Göksel, Zafer ve Ayşe, bölgesel dönemin illegal yayınlarının yükünü taşıdılar. Çok çalıştılar ve çok başarılı işler yaptılar. Konferanstan sonra, bu konuda beni eleştirmişler ve ben de, "nasıl olsa beni seçecektiniz" yanıtını vermişim. Sanırım, hiçbir alanda seçime girmeme kararım bu arkadaşları atlamada etkili oldu. Ama bu düşüncenin bir mazeret olmadığını biliyorum. Böylesi fedakar ve başarılı bir birimin üyelerine yapılmış büyük bir haksızlık, aynı zamanda ciddi bir disiplinsizlikti bu. 40 yıl sonra özür dilemenin bu arkadaşlarımız açısından bir anlamı olacak mı, bilemiyorum...

Diğer bölgelerdeki uygulamanın ayrıntılarını bilmiyorum, ama sanırım aynı yöntemler uygulanmıştır. Bütün bunlar Konferansı Örgütleme Komitesi'nin talimatlarıydı ve böyle uygulanması gerekiyordu.

Delege sayılarının bölgesel dağılımı nasıldı?

Konferansı Örgütleme Komitesi, konferans toplandığında, 16 delegenin toplam 320 üyeyi temsil ettiğini açıkladı. Partide tespit edilmiş

-yurtdışı da dahil- 300'ün üstünde üye olduğu anlaşıyordu. İstanbul, değindiğim gibi, 6 delege ile temsil ediliyordu. (Süleyman Cihan, Safa Kaçmaz, Hüseyin Balkır, Hasan Aksu, Hüseyin Üren ve ben). Doğunun 80 üyesi 4 delege ile (Ahmet Cihan, Baki İşçi, Saba Okaygün ve Ali Haydar Akgün) temsil edildi. Yurtdışının 60 üyesi 3 delege ile (İsa Güzel, Ali Yavuz Çengeloğlu ve Hıdır) temsil edildi. (Yurtdışı Bölge önemli bir siyasi hazırlık da yapmıştı. Özeleştirici taslağı, tüzük taslağı gibi birçok konuda yazılı çalışmaları vardı.) Ankara'nın 40 üyesi 2 delege ile (Erhan ve Mehmet Ali Kankotan) temsil edildi. İzmir'den Şükrü (soyadını hatırlamıyorum) gelmişti. Orada sanırım bir delegayı bile gönderecek sayıda üye olmadığı için bölgeyi temsilen Şükrü isimli bir temsilci katıldı.

Sağda solda unutulmuş, alt bölge konferanslarına katılımı sağlanmamış arkadaşlar yok muydu? Örneğin Zeki Uygun'a gidilmemiş, haberi olmamış mı?

Sonradan öğrendiğimiz kadarıyla, bölgelerde üye tespiti yapılırken bazı eksikler olmuş. Üyelik kriterlerine uygun olan bazı yoldaşlarımız üye yazılmamış. Örneğin bizim bölgede Hasan Erkul. Doğu'da belirttiğin gibi Zeki Uygun'un konferans yapıldığından bile haberi olmamış. (Konferanstan sonra Merkez Komite, Zeki yoldaşı Siyasi Büro'ya bağlı yazı kurulunda görevlendirdi.) Bu dönemde hem üye kriterlerine uymayan pek çok arkadaş üye yazılmış, hem de üyelik kriterlerine uygun bazı yoldaşlarımız üye yapılmamış. (Sonradan bu durum gözden geçirildi; Merkezi konferans 300 civarında üyeyi temsil etmişken, üyeliklerin iptal edilip ciddi bir değerlendirme sonucu yapılan üye yazımında, partide 160 civarında üye kaldı.)

Orhan'ın gelmemesi konuşuldu mu?

Orhan'ın konferansa delege olarak katılmaması gündem olarak konuşulmadı. Ben Baki'ye özel merakımdan sordum. Hatırladığım kadarıyla Baki, "Orhan seçilememiş" dedi. Zaten Orhan'ın konferansa katılma konusunda istekli olmadığını filan anlattı. Kısa bir süre sonra,

sanırım Doğu konferansı hakkında soruşturma kararı aldığımızda Orhan'ın konferansa katılmadığını öğrenince Baki'ye, "bu ne demek oluyor? Sen 'seçilemedi' diyorsun, oysa Orhan hiç katılmamış bile" deyince, "Orhan konferansa bizde değil, İzmir'de katıldı, oradan seçilemediğini söyledim. Bizim bölgeye geleli üç ay olmuştu, hangi pratiğine bakarak değerlendirecektik" filan dedi. Sonradan anlaşıldı ki Orhan'ın bu özel durumunu Konferansı Örgütlenme Komitesi'ne de getirip çözüm istenmemiş. Durum, yakadan paçadan akan bir kötü niyet olduğunu düşündürüyordu. Zaten soruşturma başlatıldığı için, yapılan usulsüzlükler nasıl olsa ortaya çıkacaktı.

Doğu'da yapılan tek usulsüzlük sadece Orhan olayı da değil; bölge konferansında başka bir yolsuzluk vardı. Alt seçimlere katılmadan, usulsüz şekilde 'doğal delege' olarak bölge konferansına katılan birileri var. Dergo bölge komitesi üyesi, bölge konferansına doğal delege mi, yoksa seçimle mi katıldığını hatırlamıyorum. Ama merkezi konferansa, bölge konferansına katılmaması gereken birkaç üyenin oy katkısı ile seçilmiş. Bölge konferansına katılmaması gerekenlerin oyları iptal edilince, delegelik hakkı Saba Okaygün'e geçiyor. Bu konu bölge konferansından hemen sonra, merkezi konferans toplanmadan önce tespit ediliyor. Bu sonuçtan sonra da, merkezi konferansa delege olarak Saba geliyor. Diğer bölgelerdeki seçimlerle ilgili kuşku uyandırıcı bir durum yoktu. (Merkezi Konferans, Doğu bölge konferansında yolsuzluk olduğunu, soruşturulması gerektiğini tespit etti ve bu görevi de merkez komitesine verdi.)

Gündem maddeleri nasıl?

Önce bölge faaliyet raporları okundu. Kadro ve kitle gücü, silah gücü de dahil olmak üzere... Her bölge raporunu sundu. Konferansı Örgütlenme Komitesi'nin raporu okundu, değerlendirildi. Arkasından siyasi gündeme geçildi. Ana başlıklar şöyleydi: Dünyada siyasi durum, geçmişin değerlendirilmesi, önümüzdeki dönemde yapılacak çalışmaların tespiti, tüzük taslağının değerlendirilmesi... Son konu da konferans belgelerinin delegeler tarafından onaylanması idii. (Bu gündemin ayrıntıları Komünist'in konferanstan hemen sonra çıkan birinci –mart- sayısında yer

alıyor. Komünist daha önce yurtdışı bölgesinde bölgesel yayın olarak çıkıyordu. Konferansta içe dönük merkezi yayın olması kararlaştırıldı. Dolayısıyla birinci Merkez Komitesi'nin inisiyatifinde çıkan komünistlerin ilki de zaten 1978 Mart sayısındır.)

En çok ne tartışıldı, görüş farklılıkları dikkatini çekti mi?

İbrahim'in temel siyasi tezleri tartışılmadı. Gündemde yoktu zaten. Bu konunun bir kongre konusu olduğu kararı alındı. Konferansın kararlarında da var. Birinci karar zaten bu. Orada şöyle diyor: "Yaptığımız konferans partimizin temel görüşlerinin doğru olduğundan yola çıkarak toplanmıştır. Hazırlığı içinde bir dizi stratejik mesele tartışılmamıştır. Bu yüzden konferansımız, partimizin genel çizgisini değiştirecek nitelikte karar alamaz." (Komünist 1. Sayı)

Ancak en çok dünyadaki siyasi durum tartışıldı. Yurtdışı delegeleri bu konuda çok istekliydi. "Çağımız emperyalizmin toptan çöküşe, sosyalizmin zafere ilerlediği bir çağdır" tespitini İbrahim de savunuyor. Konferans bunun yanlış olduğunu düşündü ve zaten bu konu özeleştiride de var. Belgelerde geçiyor. Orada "emperyalizmin toptan çöküş çağı" teorisine karşı mücadele edilmeli diyor. Bu görüşün Kuruşçev'in revizyonist tezleriyle bir olduğu tespiti yapılıyor. Çağ tespiti konusundaki görüşümüz "emperyalizm ve proleter devrimleri çağı" şeklinde. Zaten toptan çöküş teorisi aslında Çin Komünist Partisi (ÇKP) lideri Lin Biao'nun teorisi. (Bu konuda ayrıntı için bkz Komünist 1. Sayı)

Bir de, "Dünyada baş çelişki nedir?", tartışması var. "Emperyalizm ve sosyal emperyalizmle ezilen uluslar arasındaki çelişkidir" teorisi var. Bu da Lin Biao'nun. Ulusal çelişmeleri öne çıkarıyor. Sınıf çelişkilerini atlıyor. Bu da eleştiri konusu oldu. Ezilen ulusların kendi içinde işçi sınıfı ile, halkla egemen sınıflar arasındaki çelişmeleri atlıyor. Bizim tespitimiz "Emperyalizmle işçi sınıfı ve ezilen halklar arasındaki çelişki baş çelişkidir" şeklindeydi. (Komünist 1. Sayı)

Konferansın ideolojik, siyasi açıdan geliştirdiği, partinin önüne koyduğu yeni fikirler bağlamında başka ne söylenebilir?

Aslında konferansın en önemli sonuçları benim açımdan şunlar: Bir kere bazı aksaklıklara rağmen hemen hemen partinin bütünü temsil eden demokratik bir işleyişin sonucu toplanmıştır. Bu, partimizin demokratik bir şekilde, tüm örgütün iradesini temsil eden yönetim anlayışı Türkiye'nin bütünü açısından önemliydi. İlegal/yasadışı örgütlenerek mücadele yürüten yapılara (hatta bazı yasal kurumlara) çok önemli ve olumlu bir örnektir. Bunu teslim etmek gerekir. Diğer örgütlerde böyle demokratik seçimler yapıldığını duymadık. TKP senelerce kongreler yaptı. Ama benzer bir yöntemle yapılmadığını biliyoruz. Türkiye'deki devrimci örgütlerin merkez yönetimleri alttan, demokratik seçimlerle belirlenen delegelerin oluşturduğu konferanslarla değil, çağrılılar, kuruluş ve belli yerlerdeki kadrolar vs. ile oluşturuluyor. Bazen de altta göstermelik toplantılar yapılıyor. Bizim yaptığımız 1. konferans -partide demokratik bir geleneğin oluşması ve oturması bakımından- parti hayatına büyük bir katkı; ülkemizdeki örgütlenme anlayışına da örnek oldu. Partimiz, tam da demokratik bir uygulama ile merkezileşti.

Kabul edilen görüşler, reddedilen görüşler... Bunlar da demokratik şekilde oldu. Konferans, Merkez Komitesini oluşturdu ve partideki bölgesel-özerk çalışmaya son verdi. Bu ikinci büyük sonuçtur. Üçüncüsü, öyle ya da böyle, özeleştirici yaptı. Bu da eksik bulunabilir, yanlış noktalarda özeleştirici yapmış olabilir, ama parti tarihinde ilk kez, demokratik seçimlerle oluşmuş yetkili bir kurum tarafından özeleştirici yapıldı. Bu da bir gelenek olması açısından, proletarya partilerinin yapılarında, geleneklerinde gördüğümüz, bizim de ilk kez uyguladığımız bir çalışma idi. Çalışma ilkesi olması bakımından bu özeleştirici çok değerlidir. Özeleştirici belgesi, içerik olarak da partiyi ilerletmenin yolunu açan bir belgedir.

Niye bunu bu kadar önemsiyorsun?

Konferanstaki özeleştirici, parti hayatında özeleştirinin bir mekanizma olarak kullanılması anlayışının yerleşmesine katkı yaptı. İçeriğine

girmiyorum, ama tespit ettiği konularda cesurdu. Hataların kaynaklarını, felsefi olarak ne anlama geldiğini ortaya koymuştur. Mesela "toptan çöküş" teorisini, ÇKP'nin tespiti olmasına ve İbrahim'in de savunmuş olmasına rağmen reddetme cesareti gösterdi. Bunun Troçkizm olduğunu tespit etti. Toptan çöküş teorisi, toptan devrim anlayışına çıkıyor, tek ülkede sosyalizmi reddeden boyutlar taşıyordu çünkü. Dünyanın kırları ve kentleri tespiti, diyalektik olarak dengesiz gelişimi de reddediyordu. Mekanik bir yaklaşımdı. Asya, Afrika, Latin Amerika'da devrimler olacak, sonra emperyalist metropoller kuşatılacak ve oralarda devrim olacak! Dünya çapında böyle bir strateji savunmak eşyanın tabiatına aykırı idi.

Özeleştiri, 'toptan çöküş' dışında başka hangi konuları kapsadı?

Bizim 1976'da yaşadığımız ayrılıкта, Koordinasyon Komitesi'nin bir özeleştiri yapmadan "İbrahim'in bazı görüşleri yanlış" diye ortaya çıkması özeleştiriden uzak bir anlayışa sahip olduklarını gösteriyordu. Biz bunu yetki almış bir organda, konferansta yaptık. Özeleştiri konularından birisi, 1972 yılındaki durum tespiti konusundadır. Düşmanı küçümsediği, devrimin güçlerini abarttığı konusudur. Dünyadaki durum değerlendirmesinde de subjektif görüşlerini objektif durumun yerine koyarak ağır bir hataya düştüğünü söyler. 1972'deki "devrimci durum" tespitinin yanlış bir tespit olduğunu söyler. Bunlar cesur tespitlerdir. O zaman için, "geri çekilmek gerektiği"ni tespit eder. Gerilla mücadelesinin hazırlık aşamasının atlandığını söyler. Partinin o dönem sol taktik saldırılara girdiğini, dünya Marksist partileriyle irtibatta zayıf kaldığını söyler. TİİKP'e, onun sağcılığına karşı mücadele edilirken, sola doğru tepkisel savrulmalar olduğunu tespit eder. Konferansın özeleştiri belgesinde, "hatalarımızın ideolojik kaynağı ve sınıfsal temeli" başlığı altında yapılan tespitler önemlidir. Sübjektivizme düşüldüğünü, bunun küçük burjuva ideolojisi olduğunu, bu yaklaşımın siyasi olarak 'sol oportünizme' çıktığını kabul eder. (Özeleştirinin tam metni Komünist 1. sayıda yayımlandı.)

Konferansın katılımcı kompozisyonu tatmin edici miydi?

Benim bölgemden yola çıkarsak... İstanbul bölge konferansına gelen delegeler (İbrahim Ünal, Süleyman Cihan, Hüseyin Balkır, Kahraman Yılmaz, Hasan Aksu, İsmail Çalıkıran, Ömer Doğruel, Celal Pedük, Safa Kaçmaz, Hüseyin Üren, Aziz ve hatırlayamadığım 1-2 kişi daha) içerisinde, bölgesel dönemde başarılı çalışmalar yapan arkadaşlardan özellikle Ömer Doğruel ve Celal Pedük'ün merkezi konferansa gelmelerini çok isterdim. Bölge konferansında seçilen delegasyon açıkçası beni biraz şaşırttı. İsim vermek istemiyorum, ama birkaç delegenin "konferans delegesi" olarak seçilmesini beklemiyordum. Bunların hem çalışmalarda belirgin bir başarıları yoktu, hem siyasi düzey açısından yeterli değillerdi ve hem de deneyimleri azdı. Ömer ve Celal çok daha nitelikli kadrolardı. Niye böyle olduğunu anlayamadım. İyimser yorum, sanırım gelen delegeler birbirlerinin çalışma alanlarıyla ilgili başarılarını ölçecek durumda değillerdi. Ya da başka şeyler oldu; 'bizim adam' gibi yöresel tercihler falan...

Çünkü alt konferanslar kurallara uygun olarak düzenlendi, ama çizgi mücadelesi yoktu. İdeolojik-siyasi birliğin esas alınacağı bir konferansa gidiliyordu. Yani seçim tercihlerinin üyelerin siyasi düşüncelerine göre değil, tanıyor olmaya ve kişisel güvene göre yapıldığını düşünüyorum. Örneğin bizim bölge konferansında siyasi görüşlere göre blok oluşmadı. Önemli konuların tartışmaları yapılmadığı için, delegeler tercihlerini kişilerin siyasi görüşlerine göre değil de, sanırım ne kadar tanıdıklarına göre yaptılar. Merkezi konferansa gelen 6 İstanbul delegesinin üçü (Süleyman Cihan, Hüseyin Üren ve Hüseyin Balkır) Dersimliydi. Bir de, aktif arkadaşların basında propaganda edilmelerinin etkisinin de olmuş olabileceğini tahmin ediyorum.

Bizim bölgeden Celal ve Ömer, bir de Orta Anadolu bölgesinden, bir yolu bulunup Feride ile Nezihe de merkezi konferansa katılmış olsalardı; dışarıdan Merkez Komitesi Fahri Üyeleri (FÜ'ler) de yazılı görüş ve önerileri ile katılabilseydi, konferansın düzeyi çok daha yüksek olurdu. Belki merkezin yapısı da değişir ve yaşadığımız olumsuzlukların önemli bölümünü yaşamazdık. İdeolojik-siyasi seviye yükseldikçe, bu alandaki

birlik de sağlıklı bir şekilde kurularak, sınıf mücadelesine önderlik edecek yönetimler iş başında olabilirdi...

Merkez Komite seçimini nasıl yaptınız? Yöntem neydi?

Delegelere pusula verildi. "Gizli oy açık tasnif" esasına göre yapıldı. Delegeler en fazla 7 isim yazmaları söylendi. Herkes birbirinden bağımsız, göstermeden pusulalarına numaraları yazdılar. Her delegenin numarası vardı. Bazılarımız birbirimizin isimlerini biliyorduk, ama konferans süresince hiç isim kullanılmadı.

Neden gizli sayım yapmadınız? Bir arkadaş seçilirdi, sayımı yapar, seçilen arkadaşlara bildirirdi. Sizin yönteminizle bütün delegeler kimin seçildiğini bilmiş oluyor?

Bu seçim yöntemini Konferansı Örgütleme Komitesi mi tespit etmişti, yoksa orada mı kararlaştırdık hatırlamıyorum, ama seçim böyle yapıldı. Demek ki, merkez komitesine seçilen üyeleri delegelerin bilmesinde bir sakınca görmedik. Pusulaların kime ait olduğu bilinmiyordu; sadece numaralar okunduğu için, kimin kimi seçtiği belli olmamıştı. En çok oy alan 7 kişi merkez komitesine seçilmiş oldu. Oy sırasına göre iki kişi de merkez komite yedekleri olarak belirlendi.

7 kişiyi neye göre belirlediniz?

Konferansı Örgütleme Komitesi, konferanslarda temsil edilecek delegeleri merkezin 7 kişi olacağı hesabına göre ayarlamış. konferansa katılan 16 delege sayısı yedi kişinin üzerinde merkez komitesi üyesi seçimine imkan vermiyordu. (Delege sayısı, seçilecek asıl yönetim sayısının iki katından en az bir fazla olması esasına göre belirlenmişti.) Sayı meselesini konferansta da tartıştık ve merkez komitesinin yedi kişi olması gerektiğini konferans da onayladı.

Oylama sonucu neydi?

En çok oyu (14 oy) Süleyman aldı diye hatırlıyorum. Safa, Erhan, Ben ve İsa yakın sayılarda oy aldık. En az oyla Merkez Komitesi'ne girenler Baki ile Ali Yavuz idi. Arkasından da 8'inci sırada Ali Haydar, 9'uncu sırada Hüseyin Balkır vardı. Bu son iki arkadaş yedek üye oldular. Ahmet Cihan oylama öncesi seçimlere katılmayacağını, kendisine oy verilmemesini söyledi. Nedenini sorduk, "Şimdilik sorumluluk almayı düşünmüyorum" dedi.

Bu oylama sonucunda seni düşündüren bir şey var mıydı?

Yoktu. Benim yazdığım listeden 6 kişi Merkez Komitesi'ne girdi. (7. kişi olarak M. Ali Kankotan'ı yazmıştım.) Bana göre seçim sonucunun ortaya koyduğu manzara, önemli ölçüde liyakatın öne çıktığını gösteriyordu. Parti içerisinde iki yıllık geçmişi olan bir arkadaşımız (Erhan Gencer) bölge konferansından delege olarak gelebildi ve merkez komitesine seçildi. Merkezi konferans delegelerinden çok az kişi tanıyordu onu. Buna rağmen seçildi. Konferans delegasyonu içinde, olabilecek en iyi ekip iş başına getirilmişti.

Feride, Nezihe neden gelemedi?

Ankara bölge konferansında delege olarak seçilememişlerdi. 40 üye iki delegeyle temsil ediliyor. Konferans öncesi Ankara'da geçici bir kadro şişkinliği var. Bu durum, Nezihe ile Feride'nin talihsizliği oldu. Bölgesel çalışma dönemlerinin böylesi cıvılları olabiliyor. Diğer bölgelerle koordinasyon içinde üye, kadro dengesi sağlanamıyor.

Bu arkadaşları merkezi konferansa taşıyabilmek, şans tanımak için bir düzenleme yapılabilir miydi? Ankara'da kadro çok, üye az. Seçimleri imkânsız... Kadınların yeterince temsilini sağlamak için de gerekli olduğu düşünülebilirdi...

Bundan kaçınmanın imkânı yoktu. Sırf delege seçilme şansları artsın diye başka bir bölgeye göndermek, bölgeler arası hukuka uygun değildi. Kaldı ki gönderilecekleri bölgenin de bu uygulamaya gönüllü olması gerekir. İstanbul'da yeterli üye var, değindiğim gibi nitelikli kadrolar da var ama gitmesi daha doğru olacak kadrolar seçilemediği için merkezi konferansa gidemiyorlar. Ankara'da da iyi kadrolar var, ama üye sayısı yeterli değil. Bu çelişik durumun, yani bu haksızlığın özel bir sorumlusu yok; tamamen dönemin nesnel koşullarıyla ya da bizim gerçekliğimizle ilgili bir olay. Konferansı Örgütlenme Komitesi belki bir yol bulabilirdi. Kadın temsilini artırma konusunda bir şeyler yapılabilirdi. Yapılmamış olması hatadır. Fakat Konferansı Örgütlenme Komitesi'nin böyle bir sıkıntıyı gündem yaptığını sanmıyorum. Doğrusu böyle bir sorun o sıralar benim de kafamı meşgul etmedi. Bu soruna ancak Konferansı Örgütlenme Komitesi bir şekilde, örneğin "kadın kotası" koyarak çözüm getirebilirdi.

Konferansı Örgütlenme Komitesi, bölge konferansları ve merkezi konferansa katılacak üye/delege sayısının alt limitini belirliyor, ama üst limitin ucunu açık bırakıyor. Merkezi konferans için belli bir kadın kotası uygulayarak, atamayla bu iki kadın arkadaşımızı konferansa taşıyabilirdi. Bunu düşünememiş, uygulamamış olması bugün baktığımda KÖK açısından bir hata; ne varki aynı hata bölgelerdeki diğer kadrolar açısından da geçerli. Örneğin biz de kadın delege konusunda kafa yormadık. Acı bir durum, ama itiraf etmek gerekir ki zaman zaman doğru teorik laflar etmemize rağmen, egemen erkek kültürü pratiğimizde ortaya çıkıyor. Konferanstaki tek kadın delege Saba idi. Kota uygulamasıyla Nezihe ve Feride'nin konferansa katılmaları sağlanabilseydi, bu iki arkadaş merkez komitesine dahi seçilebilirlerdi. Bu sorumluluğu taşıyabilecek potansiyele ve birikime sahiptiler. Feride belki yeniydi, deneyimi azdı, ama Nezihe hem birikimli hem de deneyimliydi. Feride'nin deneyim azlığı da engel değildi. Partiye Erhan'la aynı dönemde katılmışlardı, Erhan seçildi.

Konferansın siyasi gündemine gelirsek... Nelerdi? Hangi konularda tartışma oldu? Ne sonuçlara vardınız?

Konferans kararları belgesinde vardır. Gündem şöyleydi: Çağ değerlendirmesi, üç dünya teorisi, dünyada baş çelişme-baş düşman konusu, emperyalist savaşa karşı proletaryanın tavrı, iki süper güç meselesi... Bu konularda tartışmalar oldu ve belli sonuçlara varıldı. Geçmişin değerlendirmesi, beş temel belgenin değerlendirmesi... Daha doğrusu kabul edilmesi... (tartışılması değil) Bunların arkasından, delegelerin büyük çoğunluğunun kabul ettiği konularda bir özeleştirilme yapılması konusu ele alındı. KÖK dönemi tartışıldı. Kitle dernekleri, yayın organları gibi konular vardı. Bir de tüzük taslağı tartışıldı.

Çağ değerlendirmesinde ne sonuca varıldı?

"Çağımız emperyalizm ve proleter devrimleri çağıdır" görüşü benimsendi. 1973'te savunulan, "emperyalizmin toptan çöküşe gittiği, sosyalizmin zafere ilerlediği çağ"dır tespiti kabul edilmedi. Çağ tespiti böyle. "Toptan çöküş" görüşü Troçkist bir görüş olarak değerlendiriliyor. Bu tespit, yenilgiye sebep olan hatalardan biri olarak kabul ediliyor. Konferans belgelerinde şöyle deniliyor:

"Bu tespit emperyalizmin ve proleter devrimleri çağının kapandığı, emperyalizmin yeni aşamaya, toptan çöküş aşamasına ulaştığı görüşlerini içeriyor. Emperyalizmin bütün dünyada bir anda çökeceği, sosyalizmin bir anda zafere ulaşacağı görüşlerini barındırıyor. Bizim yaptığımız bu tespit emperyalizm çağında evrensel hale gelen 'kapitalizmin dengesiz gelişme kanunu' ve buna bağlı olarak emperyalist zincirin en zayıf halkasından kopacağı ve 'tek tek ülkelerde proleter devrimin ve sosyalizmin mümkün olduğu' şeklindeki Leninist tespitleri reddeden bir tespitti."

Bu hatanın uluslararası alanda ve buna bağlı olarak da Türkiye'de düşmanı taktik açıdan küçümseme ve sol siyasetler uygulamamıza yol açtığı görüşü benimsendi. Bu görüş bir ÇKP teziydi ve ÇKP otorite kabul edildiğinden, 1968 yılındaki Kongresi'nde benimsenen görüş savunulmuştur. Lin Biao'nun "Yaşasın Halk Savaşının Zaferi" broşüründe geçiyor. Bu çağ tespitinin arkasından da, "Mao Zedung düşüncesi, yaşadığımız yeni çağın Marksizm'i Leninizm'i dir" görüşü geliyordu. Bunu da Leninizm'in sinsi bir şekilde reddi olarak değerlendirdik. Bize göre bu

görüş birçok ülkede küçük burjuva, maceracı, volontarist hareketlere temel olmuştu. Bu gerekçelerle reddettik. Üç dünya teorisi bölgesel dönemde tartışmaya açılmış ve örneğin bizim bölgemizde zaten reddedilmişti. Konferansta yeniden gündeme gelmedi.

Dünyada baş çelişme-baş düşman konusu... Bu konuda "Dünya çapında baş çelişme tespit etmek yalnızca akademik bir tespit olarak kalacağından ve bazı yanlış anlayışlar yayabileceğinden dolayı yanlıştır" görüşünü benimsedik. Dolayısıyla böyle bir tespit yapılmasını gereksiz gördük. Bu tespitin kaynağı da Lin Biao idi. Toptan çöküş teorisini savunurken, aynı zamanda dünyada baş çelişme tespiti de yapıyor. Bu ikisi aynı anlayışın ürünü olarak değerlendirildi. Bu yüzden de reddettik.

Dünya çapında baş düşman tespiti de aynı gerekçelerle yapılmadı. Biz konferansta "emperyalizmi, sosyal emperyalizmi ve her türlü gericiliği devrimlerin önündeki engel" olarak tespit ettik ve bunlardan herhangi birisinin öne çıkması halinde onun baş düşman olarak ilan edilmesinin yanlış olacağını, çünkü bu tespitin tek tek ülkelere indirgenemeyeceğini düşündük. Biz o dönem öne çıktığı için genel olarak "emperyalizm baş düşmandır" derken, her hangi bir ülke için baş belası sosyal emperyalizm olabilir. Bunların geniş açıklamaları konferans tutanaklarında vardır. ABD ve Sovyetler Birliği'nin iki büyük emperyalist koalisyon kurduklarına dikkat çekiliyor. "Süper güç" teriminin kullanılması yanlış bulunuyor. Almanya ve Fransa için "büyük emperyalist devletler" kavramı benimseniyor. Esas olan, bunlar arasında özde bir ayırım yapılmamasıdır.

Geçmişin değerlendirmesinde nasıl sonuçlara vardınız? Bu esas itibarıyla bir özeleştirme olduğuna göre... İbrahim'de neyi yanlış gördünüz? Bu Lin Biao'nun tespitlerinin benimsenmesi dolayısıyla biraz Troçkist görüşlere kayıldığı, taktik olarak güç abartma veya küçümseme gibi hatalara düşüldüğünü kabul ediyorsunuz. Bu, İbrahim dönemi pratiği açısından somut olarak neyin yanlış olduğunu söylemiş oluyor?

Konferans belgelerinde, 12 Mart dönemine atıf yapılarak, durum tespitinde subjektif hatalar olduğunu tespit ediyoruz. Karşı devrimin

gücünü küçümsüyor, devrimci sınıfların gücünü abartıyor. "İşçi sınıfının, köylülerin büyük çoğunluğunun kurtuluşlarının silahlı mücadele ile olacağını kavradıklarını" söylüyor. Böyle bir durum yoktu. Gerilla mücadelesi öngörüyor, ama hazırlık diye bir şey yok. O süreci atlıyor. Genelleştirme yolunu seçiyor. Devrimci durum gerilediği halde, kayıplar olduğu halde bu politikasını değiştirmiyor. Bu sol bir bakış. Aceleci bir yöntem var. Buna bağlı hatalardan söz edildi. (Bu konunun geniş anlatımı K1'de, "Parti özeleştirisi" bölümünde yer almıştır.)

**Konferansı Örgütlenme Komitesi dönemini niye tartışıyorsunuz?
Tartışma konusu olan şeyler neler?**

KÖK'nde enteresan bir durum oldu. Kurulurken bölgelerin iç işlerine karışmayacaktı. İlk karar buydu. Sonra, Toptaşı eylemi döneminde, "bölgeleri bağlayıcı karar alabilir" kararı aldığı anlaşıldı. Benim tahminim bu karar Toptaşı eylemi nedeniyle alınmıştı, çünkü bu eyleme karşı çıkılıyordu. KÖK'nin bölgelerin iç işleriyle ilgili kararını hatırlatarak, "karışamazsınız" dediğimde Süleyman Cihan, "karışabiliriz, KÖK'nin konferans güvenliğiyle ilgili konularda bölgelere karışma yetkisi var" demişti. Şimdi bu gibi konular konferansa taşındı ve konferansı örgütlemekle görevli olan Örgütlenme Komitesi'nin kendini zaman zaman "merkez" yerine koyduğu eleştirisi gündeme geldi. Fakat böyle olmasına karşın, konferans tartışma sürecine iyi önderlik edemediği, yani bu açıdan bir örgütlenme merkezi gibi davranmadığı tespiti de var. Bir bakıma bunlar anlaşılabilir eksiklikler idi. Büyük bir bölünmeden çıkmış, özerk bölgeler esasına dayalı dağınık bir örgütlenmeyi bir çatı altında toparlamaya çalışıyorduk.

Örgütlenme Komitesi kendini zaman zaman merkez yerine koysa da, yeni bir sorun yaratmamak için görevini yaparken çekingen kalmıştı. Bunlar eleştiri konusu oldu. Fakat, esas işini, konferansı toplama işini, kayda değer bir hata yapmadan tamamladı diyebiliriz. Bu, konferansın güvenli bir şekilde yapılabilmesi açısından önemliydi. Sol geleneğin tamamı açısından da önemlidir bu. Tabanda teveccüh gören lider unsurların kendi aralarındaki kararlarına dayanmayan, aksine demokratik

seçimlerle oluşturulan bir merkeze sahip olduk. İlegal alışma koşullarında demokrasinin işletilmesi bakımından örnek olmuş değerli bir çalışma olduğunu teslim etmek zorundayız.

Konferansın en önemli sonuçlarından birisi budur. Bizde kimse kendini taraftarlarının desteği ile bir yerlere taşımamıştır. Seçilmiş, meşru bir merkez organın, aşağıdan yukarı örgütlenmesidir söz konusu olan. Bunun önemli bir deneyim olduğunun altını çizmek gerekir. Diğer grupların belki de tamamında yönetici organlar demokratik süreçlerin sonucu oluşmamıştır. Anti demokratik oluşumlar demiyorum; bir kabule dayandıkları, bu anlamda kendilerince bir meşruiyetleri olduğu söylenebilir elbette. Ancak ne şekilde oluşmuş olursa olsun, onları ortaya çıkaran süreç, zgr iradelerin seçimlere, demokrasiye dayanan bir süreçle boy lşmez. Bu demokratik sürecin bir başka sonucu da tüzüktür. Yöneticilerin inisiyatiflerini de çevreleyen, denetleyen, gerektiğinde sorgulayan bir kurallar manzumesinden, meşru bir 'iç hukuk'tan söz ediyorum. Bu açıdan da diğerlerinden ayrıldığımızı söyleyebilirim. Biz, ağır pratik içindeki bir yapı olmamıza karşın, bir tüzük benimsedik ve çalıştırdık. Bu, işleri bir ölçüde ağırlaştırmış olabilir, ama yöneticilerin inisiyatifine dayanan kararlarla ilerlemekten hem daha güvenli hem de ideolojik bakımdan daha doğru bir tutumdur. Böylelikle astığı astık, kestiği kestik liderler yaratılmasını da önlemiş olduk. Kadrolarımız tüzüğe dayanan yetkilerle donatılmış yöneticiler idi.

MERKEZ KOMİTE'NİN OLUŞUMU, YAPISI

Konferansta seçilen merkez üyeleri ne zaman ilk toplantısını yaptı? Nasıl bir görevlendirme oldu?

İlk toplantı 1. Konferans bittikten hemen sonra oldu. Konferans delegasyonu dağıldı, ama biz Merkez Komite üyeleri mekanda kaldık. Yani öyle hatırlıyorum, birinci toplantıyı aynı yerde yaptık. Dışarıda, bulunduğumuz yeri bilen on kişi var, güvenlik açısından ahmakça bir tutum ama öyle yaptık işte. Şubat ayı sonlarıydı. Gündemimiz, konferans belgelerinin yayınlanması, ajitasyon propaganda, eğitim meseleleri, uluslararası ilişkiler, yeniden örgütlenme vb. konulardı. Ayrıca siyasi büro seçimi de bu toplantıda yaptık.

Siyasi büro ve diğer görevlendirmeler nasıldı?

Siyasi büroya Erhan, Safa, İsa ve Süleyman seçildi. Siyasi büro, konferansta kararları alınan yayınları çıkararak, partinin siyasi çalışmalarını yayın organları aracılığıyla ve gerektiğinde genelgelerle organize edecek. Merkez Komite toplantılarını düzenleyecek, ihtiyaç duyduğunda Merkez Komitesi'ni olağanüstü toplantıya çağırabilecek. Yayınlara içerik verecek. Günlük politikaları üretmek, ideolojik - siyasi araştırmalar, incelemeler yapmak, organize etmek, ordu örgütlenmesi politikasını geliştirmek, ideolojik-siyasi mücadele yürütmek... Böyle görevleri var. En önemlisi de, partinin siyasi seviyesini yükseltip geliştirerek kongreye hazırlamak. Zaten birinci toplantısında, bütün bu işlerin üstesinden gelebilmek için kendi içinde ihtisas alanlarının sorumlularını tespit edip kendisine bağlı özel görev hücreleri kurma kararı aldı. Araştırma incelemeden Erhan, yurt dışı bölge sorumluluğu ve enternasyonal ilişkilerden İsa, yayınlardan Safa, ordu örgütlenmesi ve gerilla savaşına hazırlık dönemi'nden (GSHD) Süleyman sorumlu oldu. Bunların yanında bölge komitelerinin görev ve sorumlulukları da tespit edildi.

Bölgelerin görev ve sorumluluklarının tespitinde ikili bir yetki var. Bölgelerdeki örgütlenmeden ve bir bütün olarak (ideolojik, siyasi, askeri) faaliyetlerden ve bunların denetiminden asıl olarak Merkez Komite sorumlu ve yetkili. Siyasi Büro, "Görev ve sorumlulukları tespit ediyor" şeklindeki ifade, yetki sorununu anlatmada yeterli olmadı. Siyasi Büro üyeleri kendi sorumluluk alanları içinde özel görev hücreleri için bölgelerden kadro, eleman isteme, çalışmalarını kolaylaştıracak olanaklar sağlama, bazen de bölgelere konularıyla ilgili talimat verme gibi görevlendirmeler yapma yetkisine sahipti. Bir de sayısı bakımından çok daha çabuk toplanma ve karar alma olanağına sahip olacağından, denetlemede ve acil müdahale edilmesi gereken gelişmelerde hiyerarşik hantallığı ortadan kaldırmak için böyle bir yetkilendirme yapıldı. Yani görevleriyle ilgili inisiyatif kullanma yetkisi bakımından öyle bir ifade kullandım. Örneğin legal teorik yayınla ilgili... Alt yapısının hazırlanmasından, basım ve dağıtım işinin örgütlenmesine kadar yapılacak işlerin görev ve sorumluluğu doğrudan siyasi büro tarafından bana verildi. Kısacası, "yetki ve sorumlulukları tespit ediyor" derken bu türden ilişkileri anlatmaya çalıştım.

Ancak siyasi büronun bütün kararlarının takip eden Merkez Komitesi toplantısında onaylanması zorunluluğu vardı. Siyasi büronun bir kararını gerektiğinde Merkez Komitesi'nin bozma, değiştirme ve uygulamadan kaldırma yetkisi vardı. Bu düzenleme ile sorumluluk, inisiyatif ve denetim doğru bir şekilde kuruluyor, önemli kararlar ve değişiklikler sonuçta parti iradesine bağlanıyordu. Gerek tüzük hükümleri, gerekse bizim yaptığımız düzenlemelerle, parti içinde kişilerin ve alt kademe yönetici unsurların yaratıcı inisiyatiflerinin önü açılıyor, ama başka türlü hakim olma yollarının önü kapatılıyordu. Kısacası, mücadelenin ve bütün sorumlulukların yolu parti iradesini temsil eden Merkez Komitesi'nde kesişiyor; Merkez Komitesi'nin sorumlulukları, yetkileri ve inisiyatifi de tüzük hükümleriyle denetleniyordu.

Genel sekreter seçimi nasıl oldu?

Önce Merkez Komitesi ve Siyasi Büro üyelerinin görev ve sorumlulukları tanımlandı. Olağanüstü durumlarda olması kaydıyla genel sekreter dışında, ilke olarak hiç kimsenin parti adına kişi olarak inisiyatif kullanma yetkisi olmayacak. Olağanüstü durumları genel hatlarıyla tanımladık. Önemli bir siyasi gelişme olduğunda istenilen sürede Merkez Komitesi veya Siyasi Büro toplanamayacaksa ve acil tavır takınılması gerekiyorsa, bu durumda genel sekretere inisiyatif kullanma yetkisi tanındı. Fakat genel sekreter, mümkünse hızlı bir şekilde Merkez Komitesi'ni olağanüstü toplantıya çağırarak, değilse derhal Siyasi Büro'yu toplayarak verdiği kararı onaylatmakla yükümlüydü. Kısacası genel sekreterin değiştiğimiz şartlarda kullandığı inisiyatifi kısa süre içinde organ kararı haline getirme zorunluluğu vardı. Böyle bir işleyişin, demokratik yapıya sahip bütün komünist partilerde olduğunu/olması gerektiğini düşünüyorum.

Birey olarak genel sekreterlerin inisiyatifleri nedir, tam bir bilgiye sahip değildik. Bazı tartışmalar oldu ama genel sekreteri geniş yetkilerle partiyi temsil edecek kişi olarak görmedik. Çerçevesini, yani yetki sorununu değiştiğim şekilde belirledik. Daha çok, 'sembolik olarak' bir genel sekreterimiz olsun anlayışı hakimdi. Merkez Komitesi toplantılarını

düzenlemeyi, tarihlerini belirlemeyi ve Merkez Komitesi üyelerini toplantı yerine taşımayı genel sekreter yapıyordu. Periyodik olarak Merkez Komitesi üç ayda bir toplanacaktı. İlk toplantılarda bu zaman periyoduna uyulmadı. Acil olarak ele alınması gereken konular vardı. Sonra (kısa süreli kaymalar olmakla birlikte) üç ayda bir toplandık. Merkez Komitesi üyeleri toplantı yerlerini önceden bilmezdi. Bizi toplantı yerine kılavuzlar götürürdü. Genel sekreterin, bölge sorumlularını atama, değiştirme gibi konularda yetkisi yoktu. Bunlar Merkez Komitesi'nin yetkileri içinde idi.

Genel sekreter Safa seçiliyor. Niye Safa?

Genel sekreteri belirlerken, Merkez Komitesi üyelerinin durumunu ayrıntılı konuştuk. Önce şunu açık bir şekilde ortaya koyduk: Genel sekreterlik, yetkileri bakımından sembolikti ama görev ve sorumlulukları açısından birikim, deneyim ve olağanüstü performans isteyen bir işti. Bu yüzden üyeler, öncelikle kendilerini (yetenekleri, siyasi seviyeleri, deneyimleri vs.) değerlendirerek, hangi sorumlulukları üstlenip üstlenemeyecekleri konusunda düşüncelerini söylediler. Sorumluluk üstlenirken, öncelikle gönüllü olmanın gereğini ortaya koyduk. Kısacası hiç kimseye altından kalkamayacağı bir görev / sorumluluk vermek istemiyorduk. Bunların üzerinde durduk.

İlk teklifi, konferansta en çok oy alan, parti seni genel sekreter görmek istiyor diyerek Süleyman yoldaşa yaptık. "Ben bu işin üstesinden gelemem" diyerek kabul etmedi. İsa'nın yurtdışında olmasından kaynaklanan bir sıkıntı vardı, pratik anlamda sekreterlik işini yurtdışından yürütemezdi; o günkü koşullarda Türkiye'ye yerleşmesini de doğru bulmuyorduk. Erhan'ın yetenekleri ve başarılı olacağı ilgi alanları farklı idi. O'nun daha ziyade bilimsel araştırma-inceleme alanında çalışıp partinin siyasi inşasına katkı yapması gerektiğini düşündük. Hem bu açıdan, hem de parti yönetme ve pratik çalışma alanlarında yeterli deneyime sahip değildi. Ben, alanda çalışma isteğinde idim. Örgütlenme yapma konusunda daha başarılı olacağımı düşünüyordum. Kendim böyle istedim. Baki ve Ali Yavuz'un üzerinde durulmadı, reddettiler zaten. Dolayısıyla seçim filan yapılmadan bu görev Safa'ya kaldı. Safa'nın

herhangi bir itirazı olmadı, "Oldukça zor bir sorumluluk üstleniyorum, üstesinden gelme konusunda elimden geleni yaparım, bu konuda kendime herhangi bir güvensizlik duymuyorum" dedi. Yeteneklerinin, deneyiminin ve koşullarının uygun olduğunu düşündük. Doğu'da kalacaktı, güvenlik açısından toplantılar da zaten oralarda yapılacaktı. Ortada gönüllü başka aday olmamasına rağmen, yine de usulen oylama yaptık, hiçbir üyenin itirazı olmadı; yani Safa oy birliği ile genel sekreter oldu. Daha önce bir tutukluluk dönemi var, ama polis tavrı değerlendirme konusu olmadı. O konuda benim ve Süleyman'ın bilgisi vardı. Açıkçası ben hiç düşünmedim, Süleyman da söz konusu etmedi. Neden gündem yapmadığımızı da hatırlamıyorum. Sanırım bölgesel dönemde, dolayısıyla geride kalmış bir olay olarak düşündük. (5)

Peki, ama merkeze üye seçiliyor, dahası genel sekreter seçiliyor. Dikkate alınması gerekmez miydi?

Burada iki husus var. Birincisi, demek ki çok önemli bir durum olarak değerlendirmedik. Genel sekreterliği, kolektif çalışmayı sekteye uğratacak bir yetkilendirme olarak görmüyorduk. Bütün önemli kararlar merkezde alınacaktı. Genel sekreterin özel bir yetkisi yoktu. Genel sekreterin diğer siyasi büro üyelerinden üstün bir konumu da yoktu. İkincisi de, daha işin başından itibaren, (bölgesel konferanslar döneminden itibaren) liberal bir

⁵⁾ Bu konu, 1979 Aralık sonlarına kadar hiçbir şekilde problem olmadı. Doğu'daki kadro konferansında Safa ile Ali Haydar arasında bazı tespitleri söyleme yönteminde sert tartışmalar yaşandı. Bu olay ve gelişmeler Merkez Komitesi toplantısında değerlendirildi. Merkez Komitesi'ndeki bu değerlendirme sırasında Ali Haydar, Safa'nın polis tavrını gündeme getirerek "Merkez Komitesi'nde olmaması gerektiği"ni söyledi. Ali Haydar, konferansa katılmış ve Merkez Komitesi 1. yedek üyeliğine seçilmişti. Baki'nin istifasından sonra da 4. Merkez Komitesi toplantısına Merkez Komitesi asıl üyesi olarak çağrıldı (Ağustos 1978). Bu tarihten itibaren Safa ile bir buçuk yıl aynı organda çalıştı. Ne merkezi konferansta, ne de Merkez Komitesi toplantılarında Safa'nın polis tavrı hiç gündeme gelmedi. Ali Haydar'a bu konuyu araştırıp araştırmadığı sorulduğunda, "Ben biliyorum, bilenlerden öğrendim" gibi soyut, kaçamak bir cevap verdi. Nasıl öğrendiğinin üzerinde durmadık. Safa'nın tavrı hakkında Hasan Aksu ve Hüseyin Balkır'ın da bilgisi vardı. Hüseyin'in polis tavrı da Safa'dan farklı değildi. Belli ki benim dışımda birileri Ali Haydar'la sohbet etmiş, hatta kulis yapılmış. Safa'nın polis tavrı Ali Haydar tarafından iki yıldır biliniyordu ama aklına, kadro konferansında Safa tarafından eleştirilince gelmiş görünüyordu. Hüseyin Balkır da Merkez Komitesi yedek üyesi idi ve muhtemelen ben yakalandıktan sonra Merkez Komitesi asıl üyeliğine çağrıldı. Ali Haydar'ın buna aynı gerekçe ile muhalefet ettiğine dair bir şey hatırimda yok.

yaklaşım göstermiş olabiliriz. Bu liberal politikanın asıl sorumlularından birisi benim, diğerinin de Süleyman olduğunu söylemiştim. Çünkü konuyu başından itibaren bilen ve gündeme getirme gereği duymayan biziz! Eğer bu duyarsızlık bir "suç" ise, artık pratik bir sonucu olmayacak ama tarihsel açıdan kendi adıma bunun sorumluluğunu ben üstleniyorum. Yaklaşımımızın ilkeli olmadığını kabul ediyorum.

12 Mart tutuklusu arkadaşlar içeride bir yetkili komite oluştururken, üç arkadaşı görevlendirip herkesin durumunu gözden geçiriyorlar. Merkezi konferansta da belki böyle bir yöntem izlenebilirdi...

Delegeler bölgelerinden birkaç aşamalı seçimle gelmişlerdi. Çoğu, bölgelerinde yönetici, sorumluluk sahibi ve önemli görevler yerine getiriyordu. Pek çoğu denenmiş ve bilinen kadrolar idi. Bu bakımdan delegelerin durumunu "ortaya koyması" sanırım kimsenin aklından geçmedi. Benim de aklımdan geçmedi. Konferansın toplanma aşamasına gelmişiz. Bunun için, bölgeleri birleştirmek için çok emek verdik. Bu süreçte ben de çapımın üzerinde işler yaptığımı düşünüyorum. Bütün motivasyonum bu toplantıdan sağlıklı bir merkezi yönetim çıkararak, parçalanmış parti örgütünü birleştirmek idi. Sanırım pek çok arkadaş da aynı ruh hali içindeydi. Baskın olan bu düşünce içinde hareket ederek, toplantının sonuçlarını tehlikeye düşürecek bir tartışma olmasını istememiş olabilirim. Böyle bir öneri hiçbir delegeden gelmedi. Kendi açımdan belki "fırsatçı" durumuna düşmek de istemedim; belki yıllarca birlikte çalışmış olmanın yarattığı hukuk ve yakınlıktan dolayı Safa'yı koruma saikiyle hareket etmiş de olabilirim vs.

Kısacası bu olumsuzluğu neden gündeme getirmediğimi bilemiyorum. Söz gelimi bunu ilk başlarda Merkez Komitesi içinde bile gündeme getirseydik, genel sekreterlik görevi farklı olabilirdi. Süleyman neden gündeme getirmedi, emin değilim ama nedenleri benimkilerle aynı olabilir. Merkez Komitesi seçiminden önce "Herkesin durumunun ortaya konması" gerekliliği aynı zamanda gündemle de ilgilidir. 12 Mart tutuklusu arkadaşların durumunu değerlendirmek için bir komite kurulmasıyla, bizim durumumuz çok farklı. 12 Mart sonrası bir yenilgi

dönemiydi ve öyle bir değerlendirme gerekliydi. Merkezileşme dönemi ise partinin toparlanma ve yükselme aşamasıydı. Belki bundan dolayı sorun olarak önümüze koymadık. Aslında konuyu, gündemi hazırlayan KÖK'nin düşünmesi gerekirdi. En azından gündeme alınması için bir öneri hazırlanabilirdi. Dolayısıyla bu konuda, benim dışımda da hatalılar olduğunu teslim etmek zorundayız. ⁽⁶⁾

Bölge komiteleri nasıl düşünüldü?

Üç bölge komitesi (BK) olacaktı. Doğu, Batı Anadolu ve Yurtdışı. Doğu'da bölge komitesi sekreteri Baki İşçi oldu. Süleyman ordu örgütlenmesi ve gerilla savaşına hazırlıktan sorumlu oldu ve bu çalışmayı kırsal alanda yürütecekti. Safa da o bölgede olacaktı. Batı bölgesinin sekreterliğini ben üstlendim. Ali Yavuz da bölge sorumlusu yardımcısı olarak görevlendirildi. İsa, yurtdışı ve enternasyonal ilişkiler sorumluluğuna getirildi. Erhan, pratik bir örgütlenme görevi almadı. Yayın, araştırma inceleme işleri ona verildi. Siyasi inşadan sorumluydu diyebiliriz. Konferanstan hemen sonra Bölge Komitesi'ni oluşturdum. Ben, Ali Yavuz ve Hıdır. Hıdır yurtdışı delegesiydi. Tam hatırlamıyorum, ama Bölge Komitesi'nin ikinci veya üçüncü toplantısında görevinden ve partiden ayrılacağını söyledi; "Yapamayacağım, kendime güvenmiyorum, illegal çalışmak istemiyorum" dedi. Legal görevler teklif ettik kabul etmedi. Parti hayatını sonlandırdı. Baki'nin istifasından sonra Ali Yavuz da Doğu'ya gidince, yeni Batı komitesi Ömer Doğruel, Celal Pedük ve Hüseyin Karakuş'tan oluştu. Hüseyin, İstanbul (Marmara), Ömer Ankara (Orta Anadolu), Celal de İzmir (Ege) sorumlusu olarak görevlendirildi.

İlk Doğu Bölge Komitesi, Baki'nin sekreterliğinde Orhan Bakır, Ali Haydar Akgün, Hüseyin Balkır ve Dergo'dan oluştu. Kısa bir süre sonra bu yapı değişti. Baki İşçi'nin ayrılmasından sonra doğu komitesi sekreterliğine Ali Yavuz getirildi. Baki'nin ayrılması sonucu Merkez Komitesi'nde de boşluk olunca, 1. yedek üye Ali Haydar, Merkez Komitesi

⁽⁶⁾ İsa Güzel de, bu konu ile ilgili olarak, "Evet, ben de ihtiyaç duymadım. Çünkü oraya gelenlerin zaten bu konularda problemsiz olması gerektiğinden yola çıkıyordum. Aslında 'güven iyidir, fakat kontrol daha iyidir" dedi.

asil üyeliğine çağrıldı ve aynı zamanda doğu bölge komitesi sekreter yardımcılığına getirildi ve Güneydoğu alt bölgesinin(birinci derece gerilla bölgesi) sorumluluğunu üstlendi. Böylece merkezin dört üyesi (Ali Yavuz, Süleyman, Sefa ve Ali Haydar) kırsal alana yerleşerek çalışmalarını sürdürecekti.

Bu seçimleri merkez onaylıyor muydu?

Onaylıyordu, ama bölge yönetiminin oluşmasında yetkili olan bölge sekreteri idi. Merkez Komitesi'nin sadece bölge sekreterini ve gerekiyorsa Merkez Komitesi asil ve yedek üyelerini sekreter yardımcısı olarak atama yetkisi vardı. O arada Merkez Komitesi'nde benim listem değerlendirilirken Süleyman, Hüseyin Üren'i neden değerlendirmediyimi sordu; gerek görmediğimi söyledim. Hüseyin Üren konferans delege siydi, fakat benim yeni oluşturduğum bölge komitesinde değildi. Süleyman bu görevlendirmeyi problemli görmüştü. Yeni örgütlenmede Hüseyin Üren'e yönetici parti komitesinde görev vermedim. Görevlendirdiğim her arkadaş hakkında, daha önceki çalışmalarıyla ilgili ilişkilerinden raporlar alarak, birikim ve deneyimleriyle ilgili performans değerlendirmesi yaptım. Gerek raporlardan, gerekse gözlemlerimden yönetici komitede görev alabilecek potansiyele sahip olmadığı düşüncesiyle daha alt bir görev verince, Hüseyin Üren bunu sorun haline getirdi. Eleştiri yazıları yazdı, kendisini tasfiye etmeye çalıştığımı, keyfi davrandığımı, Stalinist politikalar izlediğimi filan iddia etti. Bu iddialarını yazılı olarak Merkez Komitesi'ne gönderdi.

Bunun üzerine ikili sohbetimizde Süleyman bunun nedenini sordu. "Niye bölge komitesinde görev vermedin?" dedi. Ben de gerekçelerimi anlattım. Yeni bir örgütlenme yapıyoruz, liyakati esas aldığımı ifade ettim. Dönemin zorluklarını yönetebilecek düzeyde olmadığını filan anlatmaya çalıştım. Benim gerekçelerim Süleyman'ı ikna etmeye yetmedi ki "Konferans delege si olduğu için yönetici organda görev verilmeliydi" diye serzenişte bulundu. Hatta bu tartışmada biraz da gerginlik yaşadık. Israrı üzerine, "Burada sorumlu benim, bölgenin hesabı da benden

sorulacak. Dolayısıyla çalışma arkadaşlarımı kendim seçmek zorundayım” diyerek biraz da sekterleştigimi hatırlıyorum.

Süleyman bunu neden gündeme getirmiş olabilir?

O zamanki düşüncem, bir konferans delegesi de olsa yeterli özelliklere sahip değilse, önemli bir organda sorumluluk vermeyi doğru bulmuyordum. Belki kadroları değerlendirme kriterlerimiz farklıydı, belki başka değerler ön planda tutuluyordu. Delege oldu, ama birikimi ve yeterli deneyimi var mıydı? Düşündüğü organlarda işin altından kalkabilecek kapasitesi var mıydı vs. bunları iyi bilmek gerekir. Konferans delegesi olarak seçilen birisi doğal olarak önemli bir kadro gibi görülür, dolayısıyla yönetici bir organda da görev alması beklenir. Bütün bunlar doğru, ama Süleyman, Hüseyin Üren'i bölgesel dönemden tanıyor. Onun seviyesini ve yeteneklerini bilmesi gerekir. Çalıştığı alandaki başarısını sonuçlarına bakarak ölçebilirdi, çalışma arkadaşlarının raporlarını ve alt ilişkilerin görüşlerini değerlendirmek gerekir. Dedim ya ben bunlara bakarım; bu ölçüler Süleyman açısından yeterli olmayabilir veya onun başka kriterleri olabilir. Öyle anlaşıyor ki o zaman benim yerimde Süleyman olsaydı, Ömer veya Celal'e (veya her ikisini de) değil Hüseyin Üren'e bir alt bölge teslim edecekti. Oysa bana göre bu kapasitede değildi. Ben Hüseyin'le, bu görevlendirme dışında, daha önce herhangi bir sorun ya da gerginlik filan yaşamadım. Hüseyin bu olayı çok farklı mecralarda değerlendirdi, ama kesinlikle doğru değil; değerlendirmesinin hiç bir maddi temeli de yoktu zaten.

Hüseyin Üren'in konuyu Süleyman'a bir şekilde kendisi söylemiş olabilir mi?

Evet, konuşmuşlar. Süleyman'la tartışırken bunu kesin olarak anladım. Süleyman bölgesel dönemde işçi kesiminden sorumluydu. Hüseyin de işçi kesiminde çalışıyordu, oradan tanıyor. Hüseyin'in bu sorunu Süleyman'a söylemesi de uygun değil. Üstelik Süleyman o sıralar kırdı gerilla savaşına hazırlık dönemi çalışmalarını yürütüyor. Hüseyin, eleştiri ve

suçlamalarını Merkez Komitesi'ne yazılı olarak iletmişti zaten. Bu, kişisel bir konu değil ve sonuçta bölge sekreterinin yetkisinde olan bir görevlendirme. Bunu özel olarak Süleyman'a anlatması, Süleyman'ın dinlemesi ve nasıl görüştükleri de başka bir sorun. Belki de, aralarında Tunceli-Ovacıklı olmanın getirdiği bir hukuk vardı... (Hüseyin Üren, bir süre sonra verilen görevi de kabul etmedi ve partiden ayrıldı.)

Alt bölge komiteleri (ABK'lar) nasıl oluştu?

Bölge komitelerinin üyeleri aynı zamanda sorumlu oldukları alt bölge komitelerinin sekreterleriydi. Onlar da komite üyelerini kendileri belirledi. Ama bunlar bölge sekreterinin bilgisi dahilinde ve sekreterin tavsiyeleri de göz önünde bulundurularak yapılıyordu. Ayrıca bölge komitesi toplantılarında tartışılarak oluşuyordu. Batıda 3 alt bölge var; Ankara (Orta Anadolu), İzmir (Ege), İstanbul (Marmara). Doğuda 4 alt bölge vardı. Güneydoğu alt bölgesi; Tunceli, Erzincan, Elazığ ve Bingöl'ü kapsayan alt bölge; Kars, Erzurum ve çevresini kapsayan bir alt bölge ve dördüncü olarak da Antep, Malatya, Adıyaman ve Adana yöresini kapsayan alt bölge. Toplamda 7 alt bölge. Yurtdışı özel bir yapıdaydı. Orada, ilişkimiz olan dolayısıyla çalışma yaptığımız bütün ülkeleri kapsayan bir bölge yapılanması vardı. Türkiye tek coğrafya ve devrimin örgütlenme ve savaş merkezi olduğu için, bizdeki gibi alt bölge örgütlenmeleri yoktu.⁽⁷⁾

⁷⁾ İsa Güzel, "Yurtdışında, Yurtdışı Büro'ya bağlı Berlin, Hamburg - Kiel - Hannover, Darmstadt - Frankfurt - Ober - Ramstadt, Stuttgart, Heilbronn ve çevresi, Aachen- Köln, Avusturya ve Fransa'da alt örgütlenmeler vardı" bilgisini verdi.

DOĞU BÖLGESİ HAKKINDA SORUŞTURMA

Merkezi konferanstan kısa bir süre sonra Doğu Bölgesi hakkında bir araştırma - soruşturma kararı alınıyor. Bunun nedeni neydi?

Doğu Bölge Konferansı'nda yaşanan bir usulsüzlük merkezi konferansa taşınmıştı. Konferans, daha önce de belirttiğim gibi bu usulsüzlüğün soruşturulması kararı almış ve görevi Merkez Komitesi'ne vermişti. Yanlış hatırlamıyorsam Merkez Komitesi, 2. toplantısına Bölge Komitesi imzalı bir de mektup geldi. Mektupta, özellikle bölgesel döneme ilişkin ve doğrudan bölge sorumlularını (Baki İşçi ve Dergo) muhatap alan ciddi iddialar vardı. Ellerindeki malzeme envanteri abartılmış, dağıtımı ihtiyaca göre değil ahbap-çavuş ilişkilerine göre yapılmıştı. Laçkalık, ilkesizlik ve aşınma hissediliyordu. Herkes birbirini tanıyor, sorumluluklarını biliyordu. Yetki ve sorumluluklarda karmaşa vardı. Parasal konular, görevlendirmeler... Daha birçok şey tartışmalıydı. Birkaç hadiseden ibaret değildi. Doğu Bölgesi, özellikle de Dersim, 1. Konferans'tan hemen sonra başlayan ve ben yakalanıncaya kadar devam eden, fazlasıyla meşgul edici sorunlarla gündeme geliyordu.

Gelişmeler, Merkez Komitesi'nin 2. Toplantısında, Merkezi Konferans'a sunulan bölge raporlarının incelenmesi ve bir mektup olayı ile başladı. Doğu'nun raporunda, bölgede 80 civarında (büyük küçük) silah

bulunduğu yazıyordu. Kadro gücü ve üye sayısı bakımından da abartılar olduğu anlaşılınca, Baki'den, bir sonraki toplantıya hem bölgeyle hem de mektuptaki iddialarla ilgili kapsamlı bir rapor hazırlaması istendi. Baki, Merkez Komitesi 3. toplantısına ayrıntılı rapor yerine, Merkez Komitesi'nden ve parti üyeliğinden istifa ettiğini bildiren bir mektup gönderdi. Bunun üzerine bölgedeki durumun acilen soruşturulması zorunluluğu ortaya çıktı. Bölgedeki yönetici yoldaşlardan üyeler, malzemeler, kadro ve kitle potansiyeli hakkında somut bilgiler istendi. Bu çalışma yapılırken, Dergo ve Baki (belgelerde "R ve S" olarak anıldılar) tabana da ulaştırılan ortak bir açıklama yaparak, "Merkez Komitesi ile farklı düşüncelere sahip olduklarını, bu yüzden Merkez Komitesi'nin kendilerini partiden tasfiye etmeye çalıştığını" iddia ettiler. Bu çıkışlarının ardından da, 'Beşli Mektup' olarak bilinen metin yayınlandı. Bölgede tam anlamıyla bir kaos yaşanıyordu. Merkez Komitesi bölgede inisiyatifi ele alamamıştı. Başta bölge yöneticilerinden bazıları olmak üzere, birçok üye ve taraftar bölgesel dönemin alışkanlıklarını terk etmemek için direniyor, bazıları da olumsuzlukları yeni göreve başlamış Merkez Komitesi'ne yıkmaya çalışıyordu. Bu amaçla Merkez Komitesi hakkında kuşku ve güvensizlik yayılıyordu. Bölgeye ilk müdahale bu şartlarda yapıldı ve geniş kapsamlı bir soruşturma başlatıldı. Soruşturma süresince geçerli olması kaydıyla, idari bir tedbir olarak Dergo görevlerinden alındı. Devamını Merkez Komitesi'nin 4. toplantısı tutanağından okuyalım:

"... Bölge Komitesi raporuna bağlı olarak, bu bölgede hakkında araştırma yapılması kararı alınan kişiler üzerine yapılan araştırmaların sonuçları üzerinde de duruldu. Hakkında araştırma yapılan R ve üyelikten istifa eden S hakkında Bölge Komitesi'nin ve Siyasi Büro'nun yaptığı hatalar üzerinde duruldu. Şu tespit edildi: Üyelikten istifa eden S hakkında, Siyasi Büro doğru olarak, bu kişinin üyelikten istifasının duyurulması kararını almış ve Bölge Komitesi'ne bu kararı iletmıştır; ancak, bu kararın nasıl uygulanacağı konusunda Siyasi Büro, Bölge Komitesi'ne yol göstermemiş, kararın kimlere nasıl duyurulması gerektiği konusunda bir sınır çekmemiştir. Bölge Komitesi de bu konuda inisiyatifsiz davranmış, o da bu konuda kesin bir karar alıp üyelere duyurmamıştır. Bunun sonucunda tabandan yayılan bir takım söylentiler iyice

yaygınlaşmış, Bölge Komitesi de söylentileri engelleme yolunda herhangi bir girişimde bulunmayınca, söylentiler büyük boyutlara ulaşmış ve sanki partimiz tarafından (Merkez Komitesi tarafından/ yzn) yayılıyormuş havası yaratılmıştır. Merkez Komitesi bu olaydan ders çıkartarak şu kararı almıştır:

Parti üyeleri (ve üye adayları) herhangi bir kişi hakkında, parti kararı olmadıkça ancak kendi parti organları içinde görüş belirtebilirler. Dıştan gelen sorular, P kararı olmadıkça cevapsız bırakılacaktır.

Merkez Komitesi, daha önce üyelikten istifa eden S'nin partiye yeniden üyelik isteğini görüşüp, bu isteği reddetmeye oy birliği ile karar verdi.

Merkez Komitesi, hakkında araştırma yapılması kararı olan R hakkında görüştü, araştırma, soruşturma belgelerini inceledi ve R'ye 'geçici ihraç' cezası vermeyi çoğunlukla kararlaştırdı.

Merkez Komitesi, çeşitli organlardan yan yana gelerek, Merkez Komitesi'ne mektup yazan beş kişinin durumunu görüştü. Bu konuda şu karar alındı: Mektubu gönderen beş kişinin ayrı ayrı örgüt kademelerinden gelmesi örgütsel ilişkinin ihlalidir. Hizipçi bir tavırdan kaynaklanmaktadır. Bu konuda Bölge Komitesi tam yetkiyle araştırma ve karar alma ile görevlendirilmiştir"

Konunun tutanaklara yansımaları böyledir, ancak 5. toplantı tutanakları elimizde yok. Muhtemelen yukarıda değindiğimiz gelişmelerin sonuçları ele alınmış olmalı. Aklımda kaldığı kadarıyla, askeri komisyonda görevli bir üye hakkında soruşturma yürütülmesi kararı alındı. Bu arada R-S soruşturması ve sonuçlarının yarattığı sorunlarla uğraşıldı. Kısacası, Doğu Bölgesi'nde sorunlar, soruşturmalar bitmek bilmiyordu. Merkez Komitesi'nin 6. toplantısında, bölge raporunun kısa özeti şöyleydi:

"...Bölge Komitesi raporu okundu. Son toplantı tutanağı okundu. Ve sözlü olarak da son olumsuz gelişmeler üzerine geniş bilgi verildi. Bu bölgenin bir mıntıkasında son dönemde belli kopmalar olmuş durumdadır. Sempatizan ve ileri sempatizan düzeyinde 9 kişi sosyal emperyalizm tezine katılmadıkları için partiden ayrılmışlardır.

Daha önce R,S ile birlikte 'hizipçi faaliyete girdikleri' kuşkusu belirtilen ve bu gerekçe ile haklarında araştırma yapılan iki üye "Bölge Komitesi'nin taraflı davrandığı, Bölge Komitesi'ne güvenleri olmadığı" gerekçesi ile

“Bölge Komitesi’nin disiplinini tanımadıklarını” açıklamışlardır. Bu da parti disiplinini tanımadıkları anlamına gelmektedir.

Son dönemde parti üyeliğinden atılan C’nin ⁽⁸⁾ ardından da ayrılan bazı sempatzan, ileri sempatzan nitelikte arkadaşlar vardır...”

Görüleceği gibi, Doğu Bölgesi’nde sorunlar bitmiyor, olumsuzluklar peş peşe geliyordu. R-S olayından sonra oluşturulan Bölge Komitesi de bölge örgütüne tam bir güven veremiyordu. Bir yanılla bazen biz de çaresiz kalıyor ve ne yapacağımızı şaşıryorduk. Üstelik, ikisi siyasi büro üyesi olmak üzere, dört Merkez Komitesi üyesi bölgede görevliydi. Bana göre bölgenin ve bölgedeki yerleşik kadroların sorunu, bir yanılla Dersim’in sosyolojik yapısından, insan özelliklerinden kaynaklıydı. Diğer yandan bölgede, Koordinasyon Komitesi döneminde başlayan ve bölgesel dönemde tavan yapan şeflik tarzı yönetim ve statükoya yatan konformist alışkanlıkların yerine merkezi yapının disiplinini geçirme güçlükleri yaşıyorduk.

Bölge Komitesi (Konferans sonrası oluşturulan ilk Bölge Komitesi içinde sekreter olarak Baki İşçi, Ali Haydar Akgün, Dergo, Ahmet Cihan ve Orhan Bakır var) içinde başka anlaşmazlıklardan da söz ediliyor. Hüseyin ve Orhan’ın, aranın durumları gerekçesiyle Dersim dışına gitmek istemedikleri söyleniyor. Böyle bir konu size yansıdı mı?

Baki, bu “Dersim dışına gitmek istememe” konusunu Bölge Komitesi’nden gelen eleştiri dolu mektuba karşılık bir gerekçe olarak söylemişti. Ayrıntıları çok somut olarak hatırlamıyorum. Güvenlik riski olduğu doğrudur. Özellikle basında resimleriyle deşifre olmuş firari arkadaşların sıkı korunması gerekiyordu. Merkez Komitesi 2. toplantısında bölge raporları değerlendirilirken, Doğu Bölgesi’nden Merkez Komitesi’ne gönderilen mektup ele alındığında, bazı arkadaşların Dersim dışına çıkmak istemedikleri konusu da konuşuldu. Baki, kendisine haksızlık yapıldığını, Bölge Komitesi’ndeki bazı kişilerin kendisini yıpratma ve etkisiz hale getirme niyetinde olduklarını filan anlattı. Ancak Merkez

⁸⁾ Bu arkadaş parti içinde “Cüce” kod ismiyle anılıyordu. Kısaltma olarak belgelerde “C” diye geçmektedir. İlerki bölümlerde partiden atılması konusuna değinilmektedir.

Komitesi 3. toplantısına Baki'nin istifa mektubu gelince, Doğu Komitesi'nde Merkez Komitesi üyesi kalmadı. Onun üzerine Ali Yavuz Doğu sekreterliğine atandı. Baki'nin Merkez Komitesi'nden istifası üzerine yerine atanan Merkez Komitesi yedek üyesi Ali Haydar da, Doğu Bölgesi sekreter yardımcısı oldu. Fakat Aliler'in atanmasından sonra da sorunlar devam etti. Bu arada hatırladığım kadarıyla, Doğu Bölgesi'nden Kars bölgesine ilk Orhan gönderiliyor. Daha sonra da Hüseyin aynı bölgede görevlendiriliyor.

Baki, "Dersim'den ayrılmak istemiyorlar" diyordu ama her iki arkadaş da görev yerlerine gitmişti. Diğer yandan Doğu Komitesi'nde toplantıları tutanak haline getirme alışkanlığı yoktu. Israrlı eleştirilerimiz sonucu kısmen tutanak haline getirmeye başladılar. Anlattığım olayların yaşandığı tartışmaların tutanağı yoktu. Biz o sıralar olayları bir Baki'den dinliyoruz, bir de üyelerin eleştirisi mektuplarından okuyoruz. Böyle bir yöntemle gerçeği tespit etmek zorlaşıyor, en azından zaman alıyordu. Doğu Komitesi'nin hemen her kararı olay oluyordu. Ben Merkez Komitesi'nde çalıştığım süre içinde enerjimizin belki de yarısını, Doğu'da yaşanan hadiselerin araştırılmasına, tartışmalarına ve sonuçların düzeltilmesine harcadık.

Baki ile Dergo (R-S) ayrılıyorlar. Dersim'de bu konuyu ele almak için bir toplantı yapılıyor. Gerginlikler giderilemiyor. Bu arada, bu toplantıya atıfla, parti malları ellerinde olduğu ve parti konularını bildikleri için, ayrılık durumu ortaya çıkınca 'tutuklanmaları gerektiği' yönünde bazı öneriler olmuş. Böyle bir iddia var. Bu konuda bir bilgin var mı?

Tutuklama gibi bir düşünce aklımızdan geçmedi. Böyle bir öneriyi de hiç duymadım. Hiç gündeme de gelmedi. Bu soruşturma sürecinde Parti mallarının tehlikede olduğunu hiç düşünmedik. Bu konuda sıkıntı yaşadığımızı da hatırlamıyorum. Birilerinin aklından geçmiş ya da birileri tarafından önerilmiş de olabilir, ama benim hafızamda bu iddia ile ilgili herhangi bir bilgi yok. Dersim'de böylesi şehir efsaneleri üretilir ve bu

efsanelere büyük ilgi duyulurdu. Bu iddia da uydurulmuş bir efsanenin sonucu olabilir.

Dergo'yla bir iki kez görüşmüşlüğüm oldu. Bende pozitif bir izlenim oluşmuştu. Sonradan onunla ilgili referanslar ve edindiğim objektif bilgiler, birikim ve yetenekleri bakımından önemli bir kadro olduğu anlaşıyordu. Çalıştığı yerlerde etkili olmuş, iz bırakmış biriydi. Açıkçası o yıllarda da kaybından üzüntü duyduğum bir kadro idi. Bu hadiselerin yaşandığı sıralarda Ahmet Cihan'ın kendisine çok sert davrandığını duydum. (Baki'nin iddialarından birisi de bu yönde idi.) Bu arkadaşları kaybetmeyebilir miydik? Bunu kestiremiyorum. Biz hızlı bir şekilde müdahale edip hakim olamadan, biraz da güvensizliklerin etkisiyle olay büyüdü. Dolayısıyla bizim inisiyatifimiz dışında teşhir edildiler. "5'li mektup" olayı işin tuzu biberi oldu. Ciddi bir disiplin sorunu yaratarak konuyu hizip boyutuna taşıdı. Süreç biraz hızlı gelişti. Biz Baki ile Dergo'nun ayrı bir grup olacaklarını düşünüyorduk. Bu sübjektif düşünce hareket yönümüzü de belirledi. Onlar da biraz sabırlı davranıp, hukuksuz olarak teşhir edilmelerine rağmen, bazı konularda özeleştiri yaparak kendilerini işleyiş kuralları içinde savunmaya devam etselerdi sonuç belki farklı olabilirdi. Dolayısıyla olayın, parti içinde kalınarak tüzük hükümleri çerçevesinde çözülmesine bir bakıma kendileri de fırsat vermedi.

Aliler'in gidişinden sonra da sorunlar devam etti, diyorsun. Müdahale ve sonucu nedir?

Merkez Komitesi 6. toplantısının ardından Bölge Komitesi içinde yine derin bir kriz yaşanıyor, komite üyeleri birbirlerine ağır eleştiri ve suçlamalar getiriyor. Bunun üzerine Siyasi Büro olaya el koydu. Konuyu Merkez Komitesi'nin 7. toplantı tutanaklarından okuyalım:

"Bu bölgedeki çalışma ile ilgili olarak Bölge Komitesi'nin 5, 6, 7'nci toplantı tutanakları, Örgütlenme Komitesi (ÖK) raporu ve Bölge Komitesi raporunun var olan kısmı okundu. Sorumlu yoldaş son dönemde yapılan çalışmalar üzerine sözlü bilgi verdi. Bilindiği gibi bu bölgedeki çalışmalarda bir olumsuzluk olduğu Merkez Komitesi 6. toplantısında tespit edilmişti. Daha sonraki gelişmeler bu olumsuzlukların aşılması

değil, derinleşmesi yönünde oldu. Bölge Komitesi 4'üncü toplantısında üyeler birbirlerine ağır suçlamalar getirerek Bölge Komitesi'nin bu şekliyle çalışamayacağı sonucuna vardılar. Siyasi Büro bunun üzerine olaya müdahale ederek Bölge Komitesi'nin tümü hakkında araştırma kararı aldı. Bu temelde iki araştırmacıyı bu bölgeye gönderdi. Araştırmacılar idari tedbir olarak Siyasi Büro'nun verdiği yetkiye dayanarak sorumlu yoldaşı (Ali Yavuz Çengeloğlu - yzn) görevinden aldılar. Araştırma dönemi içinde çalışmaları geçici olarak yürütmek için daha önceki sekreter yardımcısına (Ali Haydar Akgün - yzn) sorumluluk verildi. Bölge Komitesi'nin görevinden alınan sorumlusu dışındaki üyelerinin geçici olarak eski sekreter yardımcısı önderliğinde göreve devam etmeleri kararı alındı. Bu kararın ertesinde Siyasi Büro araştırma komisyonu çalışmalarına başladı. Bu arada Bölge Komitesi de bir Mıntika Organı hakkında araştırma yapma kararı almış. Bunun için Bölge Komitesi'ne bağlı bir komisyon kurulmuştur. (Bu mıntika Dersim'di - yzn)

Merkez Komitesi 7'nci toplantısında bölgenin durumu görüşülürken gerek Mıntika Organı hakkındaki araştırmanın raporu, gerekse Siyasi Büro'nun araştırma komisyonunun yaptığı araştırma incelendi. Siyasi Büro, Araştırma Komisyonunu'nun daha iyi kavranması için rapora temel olan araştırma toplantılarının (Alt bölgelerde yapılan) tutanakları da okundu. Sorulan sorular üzerine araştırmacı yoldaşlar sözlü bilgiler de verdi.

Daha sonra Merkez'in ve Siyasi Büro'nun bu bölgedeki olumsuzluklar karşısındaki tavrı tartışıldı ve şu sonuçlara varıldı: Merkez Komite 6'ncı toplantısında bölgedeki çalışmalarla ilgili olarak olumsuzluk tespiti yapılmıştır. Bu doğru bir tespittir. Ancak bu tespite bağlı olarak alınan karar eksiktir. Bu tespitin sonucunda daha Merkez Komite 6'ncı toplantısında sorunu yerinde inceleme kararı alınabilirdi ve alınmalıydı. Merkez Komitesi bu konuda böyle bir karar almamakla sorunu tam olarak kavramadığını göstermiş, hatalı davranmıştır. Daha sonra da Siyasi Büro olumsuzlukların derinleştiğini görünce bu kez de Bölge Komitesi'ndeki tüm yoldaşlar hakkında araştırma yapma kararı almıştır. Halbuki böyle bir karar alınmadan önce sorunu yerinde inceleme kararı alsaydı o zaman tüm yoldaşlar hakkında araştırma kararı almasına gerek kalmayabilirdi.

Bölge Komitesi'ndeki tüm yoldaşlar hakkında araştırma kararı alınması ve bu yönde uygulamaya gidilmesi objektif olarak Bölge Komitesi'ndeki yoldaşlara duyulan güveni sarsıcı bir rol oynamıştır. Bu yönüyle de karar hatalıydı. Araştırmacı yoldaşlar başlangıçta sanki tarafsız kişilermiş gibi davranmış, araştırmacılık görevini başlangıçta yalnızca sorulara verilen cevapları kaydetmek şeklinde uygulamışlardır. Halbuki araştırmacı yoldaşların araştırma sırasında uyarıcı ve eğitici davranması yanlış düşüncelere karşı tavır takınması, partinin içinde bulunduğu durumu yoldaşlara kavratması doğru olurdu.

Araştırmacı yoldaşlar araştırma süreci içinde bu yönde adımlar atmalarına rağmen bu görevlerini yeterince yerine getirmemiş, yeterince eğitici davranmamışlardır. Araştırma sonuçları incelendiğinde görülmektedir ki, sorumlu yoldaşın tek başına idari tedbir olarak Bölge Komitesi üyeliğinden alınması, ona karşı bir haksızlık olmuştur. Çünkü daha ilk ortak toplantıda Bölge Komitesi üyeliğinden idari tedbir olarak alınması gerekli olan başka yoldaşların da varlığı sözkonusudur. Tartışmalar sonunda Siyasi Büro Araştırma Komisyonu'nun yaptığı araştırmanın esas olarak olumlu olduğu sonucuna varıldı. Soruşturma raporunda kişiler hakkında varılan görüşler ve öneriler üzerinde tek tek duruldu ve bu konuda kararlar alındı.

Siyasi Büro Araştırma Komisyonu'nun raporuna ek olarak (kişilerle ilgili değerlendirme / öneri bölümü çıkartılarak) yayınlanması kararlaştırıldı. Aynı şekilde Bölge Komitesi'ne bağlı bir araştırma komisyonunun Mıntıka Organı hakkında yaptığı araştırma da esas olarak olumlu bulundu. Bu araştırmanın raporunun da (kişilerle ilgili değerlendirme/öneri bölümleri çıkartılarak) Merkez Komite raporuna ek olarak yayınlanması kararlaştırıldı. Bölgedeki çalışmalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde şu sonuçlara varıldı: Eski sekreter yardımcısının sorumluluğunda oluşturulan Geçici Bölge Komitesi, olumlu yönde belirli bir çaba sarfetmiştir. Ancak düzelme yönünde herhangi önemli bir başarı elde edilememiştir. Bölge Komitesi'ndeki ve ona bağlı olarak bölgedeki çalışmalar genelinde olumsuzdur."

Tutanakları okumaya devam edelim:

“Şu anda var olan Geçici Bölge Komitesi, bölgedeki çalışmaya uzun süre önderlik edecek durumda değildir. Bu yüzden dağıtılacak, yeni bir komite oluşturulacaktır.”

Yeri gelmişken belirtelim; soruşturma sonucu dağıtılması kararlaştırılan Bölge Komitesi üyeleri; Ali Yavuz, Ali Haydar, Hüseyin Balkır, Ahmet Cihan ve Orhan Bakırdı.

Merkez Komitesi toplantı tutanaklarından kesin olarak anlaşılacağı gibi, bu soruşturma kararı, yaygın ve yanlış olarak “Orhan Bakır yoldaş hakkında soruşturma açıldı, görevinden alındı, üyeliği düşürüldü” gibi söylentilere konu oldu. Oysaki alınan soruşturma kararı, Orhan Bakır yoldaşın da içinde yer aldığı Bölge Komitesi’nin tümü hakkındaydı. Dahası araştırma süresince bölge sekreteri (Ali Yavuz) dışında hiçbir Bölge Komitesi üyesi, idari tedbir anlamında bile olsa görevinden alınmamıştı.

Bilgi kirliliği yaratanların özel olarak neyi amaçladıklarını bilemem. Böyle olmadığı açık olmasına karşın temelsiz söylentiler yaymak herhalde iyi niyetle, Orhan Bakır yoldaşa sahip çıkmakla açıklanamaz.

Bu karar sonrası oluşturulan Bölge Komitesi’nde kimler vardı? Eski Bölge Komitesi’nden giren oldu mu?

Bu raporun yayınlanmasından bir süre sonra Ahmet Cihan üyelikten istifa ederek partiden ayrıldı. Orhan ise Bölge Komitesi’nde görev kabul etmeyeceğini bildirdi. Hatta alt bölge komitesinde de görev almak istemediğini bildirmişti. Neden olarak da, Bölge Komitesi düzeyinde sorumluluk üstelenebilecek seviyede olmadığını, bu sorumluluğun gereğini yerine getiremediğini söyledi. Kendisini geliştirerek, teorik düzeyini yükselterek ve yeniden alt organlarda çalışarak, bu tür sorumlulukları hak ederek üstlenebileceğini söylemişti. Bunu sözlü olarak, Araştırma Komisyonu üyesi Erhan Gencer’e (diğeri Süleyman Cihan’dı) belirtmişti. Bu nedenle, Orhan yoldaşa yeni Bölge Komitesi’nde görev vermek istediğimiz halde bunu kabul etmedi. Yeni Bölge Komitesi’nde yeni isim olarak Kazım Çelik ve Zeynel Demirçivi vardı. Ali Haydar, Ali Yavuz ve Hüseyin Balkır görevlerine devam ettiler.

Orhan'ın tavrını nasıl değerlendirdiniz?

Yanlış hatırlamıyorsam, benim aklımda, hafızamda takılı kalan şey... Doğu Komitesi içinde yaşanan olumsuzluklar, bölgede coşku yaratacak olumlu gelişmelerin olmaması; bütün bu olumsuzlukların aşılacağına dair umudunun azalması, merkezi önderliğe de güvensizlik duymasına neden oldu. Gerçi, bölge soruşturmasını yürüten arkadaşlara böyle bir şey söylememişti. Raporlarda partiye ve Merkez Komitesi'ne güvensizlik duyduğuna dair ifadeler de yoktu. Merkez Komitesi olarak, Bölge Komitesi'nde görev alması için yaptığımız ısrara rağmen bunu kabul etmedi. Kısmen kendisine güvensizlik, kısmen yılgınlık şeklinde değerlendirdik. Tavrında bir tepki izi olduğu da söylenebilir. Siyasi, ideolojik temelli ciddi bir problemden söz edilemez. Yoktu! Partinin bazı görüşleriyle hemfikir değildi. Mao konusu gündeme geldiğinde, 1957'den sonra ilkesel hatalar yaptığını düşünüyordu. ⁽⁹⁾

Orhan, 1. Konferans'tan kısa bir süre sonra, Ekim ayı sanırım, (Konferans Şubat'ta yapılmıştı) olağanüstü parti konferansı (OPK) öneriyor. Gerekçesi neydi?

Konferans'tan kısa bir süre sonra Nezihe, olağanüstü parti konferansı çağrısı yapmıştı. Nezihe'nin bu çağrısı tartışılırken, Orhan'dan da "olağanüstü parti konferansı" (OPK) çağrısı geldi. Konuyla ilgili bir sayfalık yazısı vardı. Temel siyasi konularda bir farklılık önermiyordu. "Siyasi olarak şunu konuşalım, görüşümüz yanlış" filan demiyordu. Daha çok bölgesi hakkındaki eleştirilere işaret ediyor ve Merkez Komitesi'nin bu olumsuzlukların üstesinden geleceğine dair güveni olmadığını belirtiyordu. O bir sayfalık yazısı ne yazık ki elimizde değil. Bölge hakkında R-S ile ilgili problemler devam ediyordu. Orhan'la görüşmesi için Erhan'ı görevlendirdik. Erhan kendisiyle görüştü. O sırada Nezihe'nin

⁹⁾ İsa Güzel, "Erhan'ın , Orhan hakkında, onun Yurtdışı Büro'nun yaptığı Mao değerlendirmesinden yola çıkarak, bu eleştirilere dayanarak, Mao'nun 1957'den sonra revizyonist olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunduğu yönünde sözlü bilgi verdiğini hatırlıyorum. Fakat bu konuda kendi yazısı yoktu" dedi.

konferans çağrısı parti içinde tartışılıyordu. Erhan, bunu dikkate alarak Orhan'a "yeni bir OPK çağrısının anlamsız olacağını, teknik olarak Nezihe'nin çağrısını desteklemesi gerektiğini, aksi takdirde büyük bir karmaşa yaşanacağını" söylüyor. "İsterse Nezihe'nin çağrısının gündemi dışındaki görüşlerini de yazıp dağıtabileceğini, böylece önerinin tek çağrı olarak birleşeceğini ve daha iyi sonuç alma olanağı yaratılacağını" filan anlatıyor. Son olarak "Şayet Nezihe'nin çağrısından bir sonuç alınmazsa o zaman istersen senin OPK çağrını gündeme alalım" diyor. Orhan bu öneriyi kabul etti ve çağrısını geri çekti. Fakat nedendir bilemem, Nezihe'nin konferans çağrısı ile ilgili tartışmalar konusunda herhangi bir yazı yazmadı, ilave gündem önermedi. Kendi organı içinde "OPK toplansın" yönünde bir tartışma da açmıyor, altındaki üyelere de bu yönde propaganda yapmıyor. Bazı oy hesaplarından yola çıkarak bir tahminde bulunacak olursam; bana öyle geliyor ki Orhan, Nezihe'nin konferans çağrısına da olumlu oy kullanmamış olabilir.

Nezihe'nin çağrısı için süreç nasıl çalıştı?

MK'si bu öneriyi ele aldı. 4. toplantıda "parti içi tartışma sonuçları üzerine" başlıklı "Ek-2" sayılı metinde dört konunun tartışılacağı belirtilerek bunlar sayılıyor. Birincisi; "bir yoldaşın olağanüstü parti konferansı çağrısı" idi. Bu çağrının sahibi Nezihe idi. Bu çağrı MK'nde ele alınarak tartışıldı, içerik ve zamanlama açısından doğru bulmuyorduk ama tüzük hükümleri ve üyelik hakları gereği parti içinde tartışılıp sonuçlandırılması kararını partiye duyurduk. Konuya ilişkin yazılar dağıtılıp tartışılması ve "üyelerin bu konudaki görüşlerinin tek tek tespit edilmesi" kararlaştırıldı. Bizim görüşümüz "çelişmeler üzerine MK raporu" başlıklı belgede vardır, orada şöyle deniyor:

"... Alt bölgede bir yoldaş, parti Merkez Komitesi'nden bir parti konferansı düzenlenmesini talep etmiş, bu talebinin üyelere dağıtılarak danışılmasını, gerekli çoğunluk sağlanırsa konferans toplanmasını istemiştir. Merkez Komitesi, bugünkü dönemde bir konferans toplanması isteğini doğru görmemektedir. Önümüzde yoğun bir kongre hazırlığı dönemi vardır. Bu dönem oldukça kısadır. Tartışıp sonuçlandırmamız gerekli bir dizi siyasi sorun çözüm beklemektedir. Bir

sürü örgütsel inşa sorunu çözüm beklemektedir. (...) Kongreden önce yapılacak bir konferans, kongre hazırlıklarını örgütsel inşayı engelleyici bir rol oynayacaktır. Merkez Komitesi, bu sebeplerle bu konferans çağrısını doğru bulmamaktadır. Buna rağmen çağrıyı ve Merkez Komitesi'nin bu konudaki görüşleri tüm üyelere ulaştırılacak ve üyelerin bu konudaki görüşleri tespit edilecektir. Gerekli çoğunluk sağlandığı takdirde (üyelerin 3'te 1'i) konferans yapılacaktır. Yoldaşlar konferans çağrısını ve Merkez Komitesi'nin görüşlerini dikkatlice incelemeli ve görüşlerini örgüt kademeleri üzerinden Merkez Komitesi'ne ulaştırmalıdır. Bu konuda da üyelerin görüşlerinin yazılı olarak belgelendirilmesi en doğru yoldur."

Sonraki toplantılarda bu konuyla ilgili gelişmeleri takip ettik. O arada Nezihe konferans çağrısını desteklemek üzere yeni yazılar yazdı. Bunun üzerine oylamanın yeni yazılarının dağıtılması sonrasına bırakılması talebini de kabul ettik. (6'ncı toplantı tutağının eki olan "Parti İçi Tartışma Sonuçları Üzerine" başlıklı belgede bu vardır.)

7'nci toplantı yapıldığı günlerde bu oylama hala sonuçlanmamıştı. Bunun gecikmesinin öneri sahibi yoldaşa haksızlık oluşturduğu belirtilerek, sonuçlandırılması istenmiştir. 7'nci toplantının tutanağında şunlar belirtiliyor:

"Bilindiği gibi Olağanüstü Parti Konferansı (OPK) çağrısı hala çözülmemiş bir sorundur. Bu çağrı hala geçerlidir. Bugüne kadar oylanmamış olması çağrıyı yapan yoldaşa karşı belli bir haksızlık yaratmaktadır. Çünkü bu arada kongrenin geri atılmasının oylanması bu çağrının oylanmasını geciktirdi. Bu arada hemen hemen aynı nitelikte olan, yani Merkez Komitesi'ne güven oylaması niteliği taşıyan bir oylama yapılmıştır. Bu OPK çağrısı aleyhine bir durumdur. Diğer yandan tartışmaların uzaması, yazıların gecikmesi bu konudaki tartışmanın da hızını kesmiştir. Bu da OPK çağrısı aleyhine bir durumdur. Fakat bütün bu durumlar içinde bulunduğumuz objektif koşullardan kaynaklanmıştır. OPK çağrısının oylanmasının gecikmesine önce üyeliklerin onayı sorunu, ardından YYY'nin (Nezihe'nin -yzn) dağıtılmasını istediği yeni yazılar, ardından Merkez Komitesi'nin bu yazıları cevap olarak yazdığı yazılar sebep olmuştur. Bugün bu çağrının sonuçlandırılması için tüm yazılar, bütün yoldaşlara ulaşmış olması gereklidir. Bu temelde yoldaşlar OPK

çağrısına evet ya da hayır şeklinde oy kullanacak durumdadır. Bu çağrı en kısa zamanda sonuçlandırılmalıdır.”

Merkez Komitesi'nin 11'inci toplantısının tutanaklarının ekinde olağanüstü konferans önerisiyle ilgili oylamanın sonuçları da yayımlanmıştır. 24 Nisan 1980 tarihli belgede, OPK çağrısına 74 üyenin ret, 4 üyenin kabul oyu verdiği, 17 üyenin oyunun belirsiz olduğu ifade ediliyor. ⁽¹⁰⁾

Özetlersek, Orhan'la ilgili özellikle söylemek istediğim şu: Yıllardır bu konudaki gerçek dışı söylemler beni rahatsız etti. Bölge Komitesi hakkındaki soruşturma sadece Orhan hakkında imiş gibi yansıtıldı. Eleştirilerinin, önerilerinin dikkate alınmadığı, alt görevlere itildiği gibi spekülasyonlara; kasıtlı, uydurma ve “zaten...” kabilinden önyargılı söylemlere, yazılara şahit oldum. Toparlamam gerekirse, Orhan hakkında özel bir soruşturma yürütülmemiştir. İçinde olduğu Bölge Komitesi hakkında bir soruşturma açılmıştır. Görevden alınan tek kişi vardır o dönemde, Merkez Komite üyesi ve Bölge Komitesi sekreteri olan (Ali Yavuz) arkadaşır. Soruşturma sonuçlanmadan önce Orhan yeni Bölge Komitesi'nde görev istemediğini söylemiş, iletmiştir. Yeni görev tercihi tamamen kendisininidir, Merkez Komite'nin, Bölge Komitesi'nin bir tasarrufu değildir. Soruşturma sonuçlandığında Orhan hakkında bir yaptırım, disiplin kararı da alınmamıştır. Bunun böyle olduğu aktardığımız belgelerinden de anlaşılmaktadır.

Merkezi konferansa gelememesi hakkında ne düşünüyorsun?

Neden gelemediğini anlattım. Sonradan, Doğu'nun bölgesel döneminde yaşananları öğrendikten sonra, Orhan'a çok bilinçli bir engelleme yapıldığını düşündüm. Orhan'ın seçimlere katılıp katılmaması ile ilgili tutarsız bilgiler verilmesi bende böyle bir kanaat yarattı. 1975'ten beri parti çalışması içinde olan Orhan'ı değerlendirmek sözkonusu

¹⁰⁾ Oylamaya katılan üye sayısına göre bazı bölgelerden sonuç bildirilmediği anlaşıyor. İsa Güzel, “Yurtdışı bölgede bu oylama yapıldı. OPK lehinde oy kullanan kimse yoktu” dedi.

olduğunda sadece Dersim'deki 3 ayına mı bakılacaktı? Yoldaşlarımızın mücadele tarihini, bizimle tanıştıkları günden itibaren başlatamayız ki! Herkesin bir sicili var. Kaldı ki bu konuda bir bilgi eksikliği hissediliyorsa, bunu Konferansı Örgütlenme Komitesi'ne iletmek, rapor, görüş istemek de mümkündü. Partinin büyük riskleri göze alarak cezaevinden kaçırdığı bir kadro hakkında konuşuyoruz! Bölgenin sorumluları Orhan'ı bölge konferansından uzak tutmak için gerekçe üretiyorlar ve güya topu İzmir'e atıyorlar. Çünkü biliyorlar ki Orhan konferans sürecine katılsaydı, alt konferansta ve bölge konferansında seçilerek merkezi konferansa delege olarak gelebilirdi. Böyle bir durumda yöneticilerden birisi, belki ikisi de merkez konferans delegesi seçilemeyecekti. Büyük bir ihtimalle bunun hesabı içinde hareket ettiler. Kısacası Orhan'a bir haksızlık yapıldı ise bunun merkezi dönemden önce Doğu Bölgesi'nde yapıldığı görüşündeyim.

Bu konuda KÖK'nin de eksikliği ve hatası vardır. Cezaevlerinde üye tespiti ve yeni firar etmiş yoldaşlarımızın nasıl temsil edilecekleri (ya da temsil edilmeyecekleri) konusunda bir açıklama yapabilirdi. Bu konuyu bölgelerin inisiyatifine bırakmakla Orhan'a yapılan haksızlığın önünü açmış oldu. Hasan Aksu ve Hüseyin Balkır cezaevinden yeni çıkmışlardı, ama biz onları bölge konferansına doğal delege olarak dahil ettik ve ikisi de merkez konferans delegesi oldu. Diyeceğim, Orhan bizim bölgemizde olsaydı hiç sorun olmazdı. Konferans katılımcı profiline baktığımda, nitelikleri bakımından Orhan rahatlıkla merkezi konferans delegesi olabilecek seviyeye sahip bir yoldaştı.

Araştırma Komisyonu sürecinde Süleyman Cihan, alt bölge komitesi üyelerinin bilgisine başvurmuştu. Bu görüşmelerde sadece Orhan'la ilgili değerlendirmeler sorulması kafa karıştırmıştı.

Bu çok anlaşılır bir durum. Sadece Orhan hakkında bir soruşturma olduğu için değil; Doğu Anadolu Bölge Komitesi (DABK) üyelerinin tamamıyla ilgili bir soruşturmaydı. Orhan da Doğu Anadolu Bölge Komitesi (DABK) üyesiydi. Alt bölge Komitesi'nde Orhan sorumluydu. Bu komite üyelerine sadece Orhan'ın sorulması çok normal. Diğer alt bölge

komitelerinin üyelerine de kendi sorumluları hakkındaki değerlendirmeleri sorulmuştur. Beraber çalışmadığınız, dolayısıyla değerlendiremeyeceğiniz biri hakkında size niye soru sorulsun ki? Size sadece Orhan'ın sorulması, sizde öyle bir kanaat yaratmış olabilir. Ama belirttiğim gibi bir başka alt bölgede de o alt bölgenin sekreteri hakkında sorular sorulmuştur. Bu durum, soruşturma yönteminin zorunlu gereğidir.

Bir sorun olduğunu hissetmiştim. Orhan, Kars'a geldi. Sorumlumuz olarak görevlendirilmişti. Randevu yerine gelinceye kadar 3 - 4 araba değiştirmiş olması gerekir. Durumu böylesine kritik bir arkadaşı bulunduğu bölgede korumak yerine 3 - 4 araba değiştirerek gidebileceği bir yere göndermek... Bana biraz sorunlu geldi. Nasıl değerlendirirsin bunu?

Ben bunu bilmiyorum. O bölgedeki sorumluların kararı. Bölge Komitesi'nin görev bölümü ile ilgili bir durum. Merkezi dönemde bazı görevlendirmelere müdahale edebilirdik. Ama bunu bilmemiz gerekirdi. Merkez'in sadece Bölge Komitesi'ne getirilen üyeleri onaylama veya veto yetkisi vardı. Görev bölümünü bölge kendi içinde yapardı. Orhan'ın Kars'ta görevlendirilmesi bölge komitesi'nin tasarrufu. Bu konuda Merkez'e bir itiraz gelmiş olsaydı mutlaka inceleyip bir karara varırdık. Ben o tarihte Orhan'ın hangi bölgede görev yaptığını bilmiyordum. Baki'nin, 'bazı üyelerin Tunceli dışına gitmek istemedikleri' şeklinde genel bir serzenişi vardı. Fakat bunları ayrıntılı tartışmadan Baki istifa etti. Bölgedeki kaosu kısa sürede aşacak bir inisiyatif kuramadık. Bu kargaşa içinde birçok önemli ayrıntıyı atlamış olabiliriz. Orhan'ın Kars'a gönderilmesi riskli bir görevlendirme olmuş. Bir itiraz gelmiş olsaydı, bu atamaya sanırım izin vermezdik. Bölge komitesinde neden böyle bir görevlendirme yapıldı? Düşündürücü bir durum. Bunu en iyi dönemin bölge komitesi üyeleri bilir. O sıralar bölge sekreteri olan Baki İşçi açıklayabilir. Sonuç itibarıyla, bölge komitesi üyelerinin tamamı Orhan'ı tanıyordu. Bu görevlendirmeye neden onay verdiler? Evet gri alanlar var; "Biraz" değil epeyce sorunlu bir durum...

Mintika Organı hakkındaki soruşturma için neler söyleyebilirsin?

Belirttiğim gibi Siyasi Büro Araştırma Komisyonu çalışmalara başlarken, aynı dönemde bölge komitesi'nin bir mintikası (Dersim) ile ilgili araştırma kararı almış, bunun için komisyon kurmuştu. Merkez komite 7'nci toplantısında bu komisyonun raporu değerlendirilmişti. Siyasi Büro Araştırma Komisyonu'nun raporu ile bölge komitesi araştırma komisyonu'nun Tunceli hakkında yaptığı araştırma da esas olarak olumlu bulundu. Kişilerle ilgili değerlendirme / öneri bölümleri çıkartılarak yayımlanması kararlaştırıldı.

Dersim, genel devrimci mücadele açısından, özellikle de partimiz açısından çok güçlü potansiyele sahip bir yöre. Ne var ki bir o kadar da sorunlu bir bölge. Sorunların kaynaklandığı temel nedenler ise ayrı ve zorlu bir bilimsel araştırmanın konusu olabilir. Hiç kimse alınmasın ama Dersim'de, disiplin dışı ilişkiler dolayısıyla belli bir laçkalık her dönem yaşanmıştır. Kitle gücümüz çok fazla olduğu için bu durumun yaşanması, belli oranda kaçınılmazdı denilebilir. Politikleşmiş geniş bir kitleyi sıkı bir denetim altına almanın zorluğunu biliyorum. Kaldı ki biz, bırakalım Dersim'deki parti çevresini, oradaki parti örgütünü denetlemede bile büyük güçlük çekiyorduk. Bölgede gördüğüm diğer bir sıkıntı, kişiler çok kolay itibarsızlaştırılıyor, çok kolay suçlu ilan ediliyordu. Bunlar, parti kararı filan dikkate alınmaksızın yapılıyordu.

Sonuç itibarıyla, yaygın disiplin ihlalleri, dedikodu, itibarsızlaştırma, ahbap-çavuş ilişkileri... Bölge Komitesi'nin gündeminde de işte bunlar var. Bu olumsuzlukların nasıl aşılabacağını, nasıl disipline edileceğinin tespiti için bölge komitesi araştırma kararı alıyor. Aklımda kaldığı kadarıyla bu araştırma bir bakıma eğitim çalışması yerine geçti; ama hiçbir sonuç çıkmadı ve zaman içinde kayda değer bir düzelme yaşanmadı. Kendi adıma söyleyecek olursam, ben olumlu bir sonuç çıkacağını zaten beklemiyordum. Katıldığım son MK toplantısını hatırlıyorum. Yoğun gündem içinde yine Dersim'le ilgili sorunlar vardı. Bazılarını tartışmadan bölge omitesine havale ettik. Ama tartışarak karar vermemiz gereken sorunlar da vardı. En sonunda ben bir öneride bulundum: "Bundan böyle Dersim'in sorunlarını konuşmayalım, önce Türkiye'de devrimi yapalım,

sonra da oturup Dersim'i nasıl kurtaracağımızı veya Dersim'den nasıl kurtulacağımızı tartışalım” dedim.

YAYINLAR, GAZETELER, HALKIN GÜCÜ OLAYI

İlk merkezi yayın organı hangisidir?

Ayrılık öncesi KK döneminde herhangi bir merkezi yayın çıkmadı. Parti yayınları ve bildiler teksir makinasıyla basılmış şekilde geliyordu. Ayrılık döneminde biz İstanbul bölgesi olarak "Kızıl Yol" isimli illegal bir dergi çıkarmaya başladık. Dört sayı çıktı diye hatırlıyorum. Kapaktaki "Kızıl Yol" ismi kırmızı, diğer kapak başlıkları siyah basılıyordu. Görsel olarak çekici bir kapaktı, faydası olduğunu düşünüyorum.

Baskısını ben yapıyordum. O sıralar teksir makinamız bile yok, gerilla teksiri ile basıyordu. En fazla 40-50 nüsha çıkarabilirdiğimiz için, dağıttığımız kişilerden en az 10-15 kişiye okutmalarını istiyorduk. Yarıya yakını diğer bölgelere gönderiliyordu. Bu yayın, KK'nden ayrıldığımız sırada çıkarıldı, yani ayrılık döneminde... Biz İstanbul olarak ayrılmıştık, ama diğer bölgelerde görece muğlaklık ve kargaşa devam ediyordu. Bu yayınla Koordinasyon Komitesi (KK)'nin politikalarını eleştiriyor, ulaşabildiğimiz ilişkilere KK'ne karşı tavır almalarını ve partiye sahip çıkmalarını telkin ediyorduk. Yazı konuları ağırlıkla Koordinasyon Komitesi'nin görüşlerinin eleştirisiydi. Epeyce yararlı olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu yayın, okunduğu yerlerde ayrılık konusunda bizim nerede durduğumuzu, neler savunduğumuzu ve KK'nin disiplinini neden tanımadığımızı anlattı. Moral olarak da büyük yararı oldu. Bu yayını bölge olarak biz çıkarıyorduk, ama merkezi yayın işlevi gördü. Sanıyorum tartışma merkezinden (İstanbul) uzak yerlerdeki ve diğer bölgelerdeki pek çok arkadaş ayrılığın nedenlerini Kızıl Yol okuyarak öğrendi. Önemli bir işlev gördüğünü anladım. ⁽¹¹⁾

Sonra niye sürdürmediniz?

İlgili bölümde de anlattığım gibi, KK ile tartışmalarımızın esası yöntem üzerinden yürümüştü. Kızıl Yol'un yayın politikası da, bu tartışmaları yaymak ve insanları partiye sahip çıkmaya çağırmaktı. İlerleyen zamanda bütün bölgelerde herkes tavrını belirleyince, bu içerikte bir yayının gereği kalmadı. Birinci neden buydu. İkincisi, çok zor bir teknikle basıldığı için miktarı çok yetersizdi. Üçüncüsü ve en önemlisi de, kitlelerle bağ kurarak onların örgütlenmesine yardımcı olacak yasal bir yayın ihtiyacı kendini dayatmıştı artık. Böyle bir ihtiyacı karşılayacak bir yayın üzerine kafa yormaya başladık. Bu yüzden adını "Halkın Gücü" olarak belirlediğimiz legal ve kitlesel bir yayın örgütlenme projesine yoğunlaştık. Bu isimde bir

¹¹⁾ Yurtdışında iç yayın organı olarak Komünist; İşçi Köylü Kurtuluşu başlığı altında dışa yönelik propaganda bildirileri çıkarıldı. Bunun yanında legal alanda kitle yayını olarak düzenli aylık Mücadele gazetesi yayınlanıyordu.

yayının çıkarılması kararının nerede alındığını tam hatırlamıyorum. Muhtemelen bölünme sonrası, Ahmet ve Süleyman Cihan'ın düşüncesi idi.

“Halkın Gücü” ismi nereden geldi. Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu, Birliğı gibi isimler vardı. Aynı çağrışımı yapan bir isim neden benimsendi?

Bu konuyu da tartıştık. “Halkın” ismi bu kadar çok kullanılınca bana itici gelmeye başladı. Kendimizi bunlardan ayırtıralım diye düşünüyordum. Bu ismi Safa, Aydın filan birlikte tartıştık, (bölge konferansı/kadro toplantısı öncesi Aydın ve Safa ile birlikte öğrenci gençlik komitesi idik) sanıyorum onlar da karşıydı ama halka hitap edecek başka bir isim öneremedik. Başka da daha uygun bir isim bulunamayınca, bu isimde karar kılındı. Doğrusu, ismin konulması sürecini de tam hatırlamıyorum. Belki de yayının ismini fazla önemsemedik. Toplantılarımızda, kitle gösterilerinde, ortak açıklamalarda, kitle çalışmalarımızda vs. rahatça kullanabileceğimiz; günlük mücadele ve politikalarımızın kitlelere ulaşmasını sağlayacak, siyasi görüşlerimizi ve farklılıklarımızı ifade edebileceğimiz, ajitasyon / propaganda çalışmasının aracı olacak yasal bir yayının gerekliliğini ayrılık sırasında ve çalışmalarımızda yakıcı bir şekilde hissetmiştik. Acilen böyle bir yayına ihtiyaç vardı ve her yerde bu talep dile getiriliyordu. Bu yüzden isim olayını fazla düşünüp tartışmadan “Halkın Gücü” ismini benimsedik.

15 günlük yasal bir gazetenin çıkacağıının duyulması tabanda büyük heyecan yarattı. Gelen tepkilerden anlaşıldığı kadarıyla, aynı heyecanı diğer bölgeler de yaşıyordu. Kısa sürede alt yapısı hazırlanarak tanıtım afişleri asılmaya başlandı. Bir gece (sanırım Halıcıoğlu, Sötlüce bölgesi) afişler asılırken işgüzar trafik polisleri eyleme müdahale ediyor. Afişleme ekibiyle polisler arasında çıkan tartışma ve ardından yaşanan çatışmada bir trafik polisi ölünce, gazetenin çıkarılması durduruldu.

Moralimiz alt üst oldu. Oysa afişlerin asılması için valilikten izin alınmıştı. Birkaç trafik polisinin, hem de yetkisi ve işi olmadığı halde yasal bir eyleme müdahale etmesi bölge ve partimiz açısından çok önemli bir

projenin hayata geçirilmesini engellediği gibi, polislerden birinin hayatına da mal olmuştu. Ölen polise de yazık oldu. Siyasi şube veya asayişte filan görevli olmadığı halde, yasal bir faaliyete müdahale ediyor. Bu vahim olay bize çok pahalıya mal oldu. Akliselim bir tutum, böyle bir sonucu değiştirebilirdi. Orada yaşanacak en kötü sonuç, afiş ekibinin gözaltına alınmasıydı. Partinin çıkarları açısından gözaltına alınmayı kabul etmek gerekiyordu. Sonuçta yapılan iş yasal olduğu için, gözaltına alınacak olanlar birkaç gün sonra serbest bırakılırdı. Afiş ekibi ve ekibi korumakla görevli güvenliğin nasıl bir zorluk yaşadığını bilmiyorum. Polisle çatışmaya girmek zorunlu bir sonuç mu idi, olay sırasında panik mi yaşandı, yoksa güvenlik görevi yapan arkadaşlar maceracı bir inisiyatif mi kullandı? Kısacası sebebin ne olduğunu tam olarak o zaman da öğrenemedim; bize açıklanan "polis müdahale etti, çatışma çıktı..." Olayın ayrıntılarını hala da bilmiyorum. O zamanlar örgütsel bir karmaşa yaşıyorduk, ilişkiler Ahmet ve Süleyman üzerinden yürüyordu. 7 Aralık 1976 tarihinde yaşanan bu talihsiz olayın, o tarihten itibaren partinin gelişmesine vurulmuş en ağır darbelerden birisi olduğunu düşünüyorum. ⁽¹²⁾

Bu konu tartışıldı mı? Böyle bir sonuç ağır...

Legal yayın büyük beklenti idi. Yaşanan olaydan dolayı çıkamayacak olması tabanda hayal kırıklığı ve öfke yarattı. Olayla ilgili herhangi bir sorumluluğum olmamasına rağmen ilişkilerim beni de eleştirdi. Bölgenin

¹²⁾ Halkın Gücü gazetesinin çıkarılması kararını tartışırken, Aydın Erdoğan olaya "üstesinden gelemeyiz" kaygısıyla karşı çıkıyordu. Ben, Aydın'ın bu görüşünün ayrıntılarını hatırlamıyorum. Aydın'la görüşmemizde, gerek gazetenin çıkmasının düşünce aşamasında, gerekse dramatik afiş olayının ardından yapılan değerlendirmelerde sıkı bir muhalif taraf olduğunu öğrendim. Aydın, gazetenin çıkarılma aşamasında kadroların görüşlerine başvurulmadığından, somut durumun yeterince objektif olarak değerlendirme yapılmadığından, yazı kurulunun bile oluşturulmadığından ve hatta nasıl bir yayın politikası izleneceğinin tartışılmadığından yakınlıkla değinilen gri alanları işaret etti. Örneğin bölge gençlik komitesinden hiç kimseye yazı kurulu üyeliği teklif edilmemişti. Bu gazetenin yazarları ve haberler kimler tarafından yazılacaktı? Bütün bunlar Ahmet'le Süleyman'ın portföyünde gizliydi. Tam da bu nedenlerden dolayı Aydın, afiş olayının ardından "Bu olay bir bakıma sizlerin kurtuluşu oldu, bu yayının devamını getiremezsiniz zaten, bundan dolayı parti büyük prestij kaybedecekti" değerlendirmesini yapıyor.

en akli başında adamlarından birisi olan Süleyman afiş ekibinin başında idi. Bilmiyorum, belki de dramatik sonucu önleyemedi. Bu yayın zamanında çıksaydı, gelişmemizde, kitleselleşmemizde büyük rol oynayacaktı. Bu tür bir yayının diğer grupların gelişmesindeki etkisini görüyorduk. Dolayısıyla bu eylemin zararı büyüktü. Olayı tartışacağımız bir toplantı filan olmadı. Ben Anadolu yakası öğrenci gençliğinden sorumluyum, ama kendi alanımda adeta joker gibi her kesimde çalışıyordum. Anadolu Yakası'ndaki afiş ekibinin korunmasını da ben üstlenmiştim. Kadıköy'den Pendik'e kadar minibüs yolunu bir gecede afişlemiştik. Bir yandan onca emeğimize yandık, bir yandan da kendi aramızda yakınıp durduk. Kısacası konuyla ilgili ciddi bir tartışma yapılmadı.

Konferansa kadar başka bir yayın da çıkamadı... "Halkın Gücü" projesinin aksamasından sonra neden yeni bir girişim başlamadı?

Sonradan değerlendirdiğimde, Halkın Gücü olayından sonra yayın organı çıkarılmasını savsakladığımı düşünüyorum. Olaydan kısa bir süre sonra Bölge Konferansı yapılmış ve bölgeyi temsil edecek demokratik bir yönetim iş başına gelmişti. Bölge yönetiminin bir yanda bir süre önce yaşadığımız afiş olumsuzluğunu fazlasıyla abartıp aşırı tedbirli davranmak; diğer yanda legal faaliyetin taşıyıcı tehlikesinden korunmak gibi gerekçeleri olsa da, daha dikkatli ve sorumlu davranarak bu işin üstesinden gelebilirdik. Ama ilk başlarda önümüze yayın konusuyla ilgili yeni bir proje koymadık. Bir süre sonra yayının eksikliğini tekrardan şiddetli bir şekilde duymaya başladık. Tekrar çıkarmayı düşünürken, bölgede ciddi eylemlerle uğraşmaya başladık. Zeki'nin vurulması, Orhan olayı ile ilgili operasyonlar, Bölge Komitesi üyelerinin yakalanması, merkezileşme çalışmaları derken, bu iş için zaman da kalmamıştı. İki-üç ay içinde konferans toplanacaktı. Ayrıca, bölgemizde kalan firari yoldaşlarımızın güvenliğini risk etmemek gerekiyordu. Hem bu yüzden hem de konferansın güvenliği açısından sansasyonel eylemlerden uzak durma ve yasal faaliyetlerde fazla görünmeme politikası izlemeye başladık. Toptaşı eylemi öncesi alınan güvenlik tedbirleri kısmen kaldırılrsa

da, konferans öncesi polisin dikkatini çekmemek için ortalıkta görünmemeye özen gösterdik. Bu yüzden 1977'nin ikinci yarısından sonra yayın faaliyeti yürütecek koşullar da ortadan kalkmıştı. Treni ilk başlarda kaçırmıştık! Yanlış hatırlamıyorsam, İstanbul'da illegal yayın olarak birkaç sayı İşçi Köylü Kurtuluşu (İKK) çıkardık. İKK adı, daha önce Yurtdışı Büro'nun çıkardığı bildirilerin başlığı olarak kullanılıyordu.

O sırada bölgelerin kendi yayınları var mıydı?

Bir tek yurtdışının vardı. Komünist çıkıyordu. Toplam 6 sayı çıktı. Esas olarak içe dönük teorik yayın niteliğine sahipti. Onların bir de, Almanya Türk İşçileri Federasyonu'nun (ATİF) çıkardığı legal gazeteleri (Mücadele) vardı. Ama bu parti yayını olarak anlaşılmamalı. ATİF'in emek haberleri ağırlıklı yayınıydı. Yurtdışında basılıyordu. Türkiye'ye yasal yollardan (posta yoluyla filan), çoğunlukla da elden geliyordu. 26.05.1978'de bu gazetenin Türkiye'ye girişi, dağıtımı ve okunması yasaklandı. Bunun dışında Ankara, Ege ve Doğu'da yayın organı çıkmadı diye hatırlıyorum.

Konferans yeni yayınlar konusunda ne kararlar aldı?

Partizan dergisinin "teorik kitle yayın organı" olarak çıkarılması kararı alındı. Bir de illegal kitle yayın organı olarak İşçi Köylü Kurtuluşu'nun (İKK) çıkarılması kararı alındı. Parti içi illegal yayın olarak da Komünist çıkacaktı. Yani yurtdışında bölgesel yayın olarak çıkan Komünist, merkezi yayına dönüştürüldü. Bu çalışmaları yürütme görevi doğrudan Merkez Komitesi'ne verildi. Bölgesel dönemde İstanbul'da kurulmuş ve faaliyetine devam eden Ülke Dağıtım ve Ülke Yayıncılık ile LE Yayıncılık (LE-YA) merkeze devredildi. Yayınların sorumluluğu Siyasi Büro'da olacaktı. Konferans'tan hemen sonra Komünist'in 1. sayısı çıktı ve konferans belgelerini, bildirisini yayınladı. TKP/M-L 1. Konferansı'nın yapıldığını duyurdu. 5 bin adet basılmıştı. Yaygın bir dağıtımı oldu. Benim bildiğim, Komünist dergisi 1. Merkez Komitesi döneminde sekiz sayı çıktı. Sonrasını bilmiyorum.

Partizan nasıl organize edildi?

İlk sayısı Temmuz 1978'de çıktı. Ocak 1979'a kadar da İstanbul'da yayımlandı. 1978 Aralık ayında yaşanan Kahramanmaraş olayları sonrasında birçok ilde sıkıyönetim ilan edildi. İstanbul da bunların arasındaydı. Bu nedenle baskısı İzmir'de yapılmaya başlandı. İstanbul'da 5 sayı basıldı, sonrası İzmir'de basıldı. Yakalandığım tarihe kadar 9 sayı çıkarıldığını hatırlıyorum. 4-5 adet de Partizan özel sayısı çıktı. Partizan legal bir yayındı, ama tabi yazıları Siyasi Büro tarafından hazırlanıp düzenleniyor ve yine Siyasi Büro tarafından denetleniyordu. Normalde aylık yayın organıydı, ama 2 ayda bir çıktığı da oluyordu. Yanlış hatırlamıyorsam üç bin dolayında basılıyor ve genellikle tamamı dağıtılıyordu.

Dağıtım işi elden, çoğunlukla da bölgelerde yönettiğimiz kitapçılar ve dernekler üzerinden yapılıyordu.

Çok ses getiren bir yayını oldu mu?

Partizan aynı zamanda bizim legal örgütsel adımız oldu. "Partizancılar" olarak anılmaya başladık. Kitle gösterilerinde bu isimle bulunduk. Derneklerde, partilerde, yasal alanlarda bu isimle kendimizi ifade ettik. Bir anlamda Partizan ismi ile parti bütünleşti. Partizan, bu süre içinde kendiliğinden örgütlenmeler de yaptı. Hem ismini merak edip öğrenmek isteyenler alıp okuyordu, hem de insanlar memleketine götürüyor tanıdıklarına veriyordu. Sonra okuyanlardan ilişki kurup geliştirenler oluyordu. Yayın organlarının zaten böyle bir işlevi var. Yasal bir dergi olduğu için, partinin görüşleri, güncel politik tezleri ve diğer siyasi hareketlerle yürütülen polemikler Partizan üzerinden yürüdü. Etkisini somut verilerle ölçmek mümkün değil, ama parti kitlelerinin beklentisini karşıladı diye düşünüyorum. "MHP Kapatılsın, Kontrgerilla Dağıtılsın" kampanyası da Partizan üzerinden yürütülen önemli bir çalışma idi. Kampanyanın finali, Sultanahmet Meydanı'nda düzenlediğimiz bir mitingle yapıldı. Parti tarihinin gördüğü en büyük kitle gösterisiydi. Bu tür kampanyaları yürütme noktasında legal yayınların, Partizan adının çok

büyük bir etkisi olmuştur. Partizan, kulağa da hoş gelen güzel bir isimdi; vurgulu, etkileyici ve psikolojik açıdan güven vericiydi. Bu yüzden "çok ses getiren bir yayın" olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.

Tartışmalar bakımından önemli bir yayını oldu mu?

Partizan üzerinden diğer gruplara karşı zorlu ve etkili bir siyasi mücadele yürütüldü. Yoldaşlarımızı da siyasi bakımdan eğitti, uygulama açısından yol gösterdi. Diğer siyasi gruplarla yürütülen polemiklerde siyasi tezlerimizi ve güncel politik analizleri etkili bir şekilde ortaya koydu. Bu sayede diğer siyasi gruplardan partiye hatırı sayılır seviyede katılımlar oldu. Örneğin, Üç Dünya Teorisi'ni birinci sayısında oldukça ikna edici bir üslup ve derinlikle mahkum etti. ⁽¹³⁾ İkinci sayısında "Arnavutluk ve Çin halkı arasında Marksist Leninist temeldeki birlik yıkılmaz" başlıklı yazı da yine güncel tartışmalara ışık tuttu, tutumumuzu ortaya koydu. O dönem bizim revizyonist olarak gördüğümüz Çin hükümeti Arnavutluk'a her türlü yardımı kestiğini açıklamıştı.

Bu iki ülkenin komünist partileri sosyal emperyalizme karşı uzun süre birlikte mücadele etmişti. Ama ilgili bölümde genişçe anlatıldığı gibi aralarında ideolojik problemler başlamıştı. Arnavutluk da Çin'in bu tutumunu protesto eden açıklamalar yapmıştı. Bizim tutumumuzu ortaya koymamız gerekiyordu. Partizan'ın ikinci sayısı bunu yaptı. Üçüncü sayıda halk savaşı anlatılıyordu. Bir de Kutsiye Bozoklar için kampanya açılmıştı. Kutsiye aslında bizimle hareket etmiyordu, ama çok eski, saygı duyduğumuz ve geçmişimizin militan bir devrimcisiydi. Dördüncü sayıda Türkiye Devrimci Komünist Partisi'nin (TDKP) yayın organına yönelik, "Yöntemde Yeni PDA'cılığı Sistemleştiren Parti Bayrağı" eleştiriliyordu. Arnavutluk – Çin ayrışmasında Parti Bayrağı, Arnavutluk tarafında yer almıştı. Çin'e eleştirileri, ÇKP yönetimindeki revizyonist kliği aşır Mao eleştirisi boyutuna taşıyordu. Partizan, 4'üncü sayısında bu konuyu ele alıp Parti Bayrağı'nın Mao düşmanlığı yapan anti-ML tezlerini mahkum etti. Aynı sayıda bir de Güney Dergisi'ne cevap vardı. Bilindiği gibi Güney

¹³⁾ Bu önemli yazı daha önce Yurtdışı Büro'nun yayımladığı Komünist'te yayınlanmıştı.

Dergisi'ni Yılmaz Güney ve Nihat Behram çıkarıyordu. Bu iki arkadaşın bize iltihakları sözkonusuydu; fakat sonradan vazgeçtiler ve siyasi yapılardan bağımsız bir yayın politikası sürdüreceklerini duyurdular. Partizan, Güney Dergisi'nin bu yazıdaki görüşlerini de değerlendirmişti.

Partizan'ın beşinci sayısı Parti Bayrağı eleştirisini sürdürdü. Parti Bayrağı'nın PDA'nın tezlerine sarıldığını çok anlaşılır bir şekilde ortaya koydu. Bu sayıda Çin revizyonist iktidarını eleştiren bir metin de vardı. Altıncı sayıda TKP eleştirisi vardı. Şefik Hüsnü hattı ele alınmıştı. TDKP ve TKP eleştirileri devam etti. Vietnam'ın Kamboçya'yı işgali kınanıyordu. 9'uncu sayıda "Mao Zedung savunulmadan Marksizm Leninizm savunulamaz" başlıklı bir yazı yer aldı. Bu da ideolojik hattımız bakımından önemli bir yazıydı. 10'uncu sayıda Troçkizm ele alınıyor ve Arnavutluk Emek Partisi'nin dünyada baş düşman tespitinde Sovyetler'e göz kırpan yaklaşımıyla Troçkist kırması yeni revizyonist görüşleri eleştirildi. Kemalist Hareket'le ilgili değerlendirmelere yer veriliyordu. Bu sayılarda bir de, "Türkiye Proletaryasının Doğuşu ve Gelişmesi" konulu ayrıntılı bir araştırma yazı dizisi altı sayı boyunca yer aldı.

Dergi yazılarını kimler kaleme alıyordu?

Hangi yazıları kimlerin yazdığını hatırlamıyorum, daha doğrusu bilmiyorum. Birkaç yazı da ben yazdım; özel sayıdaki konut politikası gibi. İsa, Erhan, Feride ve Safa'dan oluşan bir araştırma ve inceleme birimi vardı. Arada FÜ'lerden gelen yazılar yer alıyordu. Örneğin, hatırladığım kadarıyla Türkiye Proletaryasının Doğuşu ve Gelişimi dizini M. Oruçoğlu yazmıştı. Ayrıca, doğrudan genel sekretere bağlı bir yazı kurulu vardı. Araştırma birimi sadece yayın organlarında yayınlanan teorik ve polemik yazılarını yazmakla kalmıyordu, temel tezlere ilişkin araştırma ve inceleme yapma görevleri de vardı. Temel tezlerimizle çelişmeyen ve onları geliştiren araştırma yazıları ve siyasi polemikler Partizan'da da yayınlanıyordu. Kongre hazırlığı olması bakımından sosyal emperyalizm ve sosyo - ekonomik yapıyla ilgili araştırmalar da yapılıyordu. Safa'ya bağlı yazı kurulunda Zeki Uygun ve Cemil vardı. Niğde Cezaevi'nden de bir-iki yazı geldiğini hatırlıyorum. Bölgelerden de, parti faaliyetleriyle ilgili

haberlerin dışında bazı yazılar gidiyordu. Zaman içinde çoğalan zengin bir kalem grubumuz vardı denilebilir. Çok da başarılı oldular. Bütün yayınlarda başarılı bir yayın akışı gerçekleşti diyebilirim.

Konferans hazırlıkları ile ilgili, "iç tartışma" niteliğinde yayınlar vardı. Onları hatırlıyor musun?

Nezihe'nin yazıları vardı. Baş düşman-baş çelişki ve sosyo ekonomik yapı konusunda farklı fikirleri vardı. Bu yazılar, olağanüstü parti konferansı çağrısı döneminde partiye dağıtıldı, ama bunlar aynı zamanda kongre hazırlığının tartışma yazıları olarak görüldü. Erhan ve Feride iki bölüm halinde 'sosyo ekonomik yapı' araştırması yaptı. Geniş ve kapsamlı bir araştırmaydı. Ben bu araştırmayı okuduğumda, sonuç yarı-feodal bir iktisadi yapıya bağlanıyordu ama ekonomik veriler, 12 Mart darbesiyle bu sistemin tasfiye edildiğini ve komprador nitelikli iktisadi yapının egemen hale geldiğini gösteriyordu. Feride ve Erhan bu çelişkiyi, "farkındayız" diyerek onayladılar. 'Partinin siyasi çizgisini belirleyen temel konular nasıl olsa parti içinde tartışılacak, o zaman adını koyarız' diyerek de geçiştirdiler. Yine, ikisi sosyal emperyalizmle ilgili, çok etkili verilerle öğretici bir araştırma yaptılar. İsa, uluslararası komünist hareketle ilgili yazılar yazdı. Bu konuda çok katkısı oldu. Ulusal sorunla ilgili FÜ'lerden (sanırım Süleyman Yeşil yazmıştı) bir yazı geldi. O yazı da, bazı düzeltme ve eklemeler yapılarak dağıtıldı. Bunlar merkezi yayınlarda yer almayan tartışma yazılarıydı.

İşçi Köylü Kurtuluşu'nu (İKK) nasıl konumlamıştınız?

İKK, genellikle illegal kitle haber gazetesi biçiminde düşünülürdü. İşçi mücadeleleri, grevler, direnişler... Partinin bölgelerdeki kitle çalışmaları, eylemleri ve bunların sonuçlarıyla ilgili haberleri içeriyordu. Yani yasal zorluklardan dolayı Partizan aracılığıyla duyuramadığımız haberler ve parti faaliyetleri İKK aracılığıyla kitlelere ulaştırılmaya çalışılıyordu.

Bunlar usulünce düzenlenip legal yayında niye yer almıyor ki?

Yasal sakıncaların ötesinde, Partizan haber odaklı değil, teorik yayın organıydı. Örneğin bir direnişi ele aldığında bunun haberini değil, analizini yapıyordu. İKK'da ise haber veriliyordu. Mücadele haberleri... İlgeldi. Açık parti propagandası yapıyordu. Parti militanlarının eylemlerini anlatıyor, duyuruyordu. Bunları legal yayında anlatamazsınız. Legal yayınların devamını sağlamak için hukuki/yasal sınırlar içinde yayın yapmak gerekir. Aksi durumda, yayının her kapatılışında yeni isim ve sorumlular tespit etmek durumunda kalırdık. Bu yüzden birçok haberi illegal yayınlarla (bildiri, broşür gibi) duyurmak durumunda idik. İKK bu yüzden vardı ve ağırlıklı işlevi de haber, ajitasyon ve propaganda yapmaktı. İKK, çok fazla çıkamadı. Sürekliliği olan bir yayın olamadı. Bölgelerden haberler gidiyor, onlar yayınlanıyordu. Bu isim (İKK) bölgesel dönemden geliyor. Konferanstan sonra merkezi yayın oldu. İKK için bölgelerde yazı kurulları oluşturmuştuk. Bu yazı kurulları (haber toplama ve düzenleme kurulu demek daha doğru olur.) bölgesel İKK'lar çıkarmak için değil, bölgelerden merkezi İKK'yı beslemek için kurulmuştu. Genellikle parti faaliyetlerini ve eylemlerimizi haber veriyor ve propaganda ediyordu. Aslında teorik yayın Partizan'ın yanı sıra bir de yasal, ajitasyon propaganda gazetesi çıkarmak gerekirdi. Böyle bir fikir de vardı, haftalık olarak çıksın diye... Onu organize edecek ve besleyecek gücümüz de vardı. Siyasi Büro'nun denetiminde, ama yazıları bölgesel ölçekte kotarılan bir yayın olabilirdi.

Partinin basın faaliyetlerini konuştuk. Yayınları anlattık, ancak illegal basın faaliyetinin nasıl koterıldığı da önemli deneyimler içeriyor. Bu konuda neler hatırlıyorsun?

Partinin merkezi basın faaliyetleri (legal/illegal) siyasi büro tarafından organize ediliyordu. Yayına hazırlamak, basım ve dağıtımı merkezi olarak yapmak üzere oluşmuş özel bir hücre yoktu. Konferanstan birkaç ay sonra genel sekreter, bulunduğu bölgede doğrudan kendine bağlı bir illegal basım birimi oluşturdu. Merkez Komite yazışmaları, kararlar, tutanaklar, genelgeler, parti içi tartışma yazıları, eğitim amaçlı araştırma/inceleme

yazıları burada genel sekreterin denetiminde basılıyordu. Bu birim aynı zamanda sekreterin yaşadığı bölgenin ihtiyacını da karşılıyordu. Benim bulunduğum Batı bölgesinde ise, alt bölgelere bağlı basım birimleri vardı. Örneğin, Merkez'den veya Siyasi Büro'dan gelen bildiri, genelge gibi fazla sayfalı olmayan metinler alt bölgelere gönderilir ve oradaki illegal basım evlerinde çoğaltılarak parti örgütüne veya halka dağıtılırdı. Basım evlerinde bu işler daktilo ve teksir makineleri ile yapılıyordu. İllegal yayın organlarından Komünist ve İşçi Köylü Kurtuluşu (İKK) tek merkezde basılarak, bölgelere basılı halde dağıtılırdı. Komünist'in ilk birkaç sayısı Batı'da basıldı. Daha sonraki sayıları ise genel sekretere bağlı birimde basılarak dağıtımı yapıldı. İKK'nın bazı sayılarıyla, az sayfalı özel sayılar yine bölgelere gönderilerek, oralarda basılıyordu. Kısacası, her alt bölge gerek merkezden gelen yazıları ve gerekse kendi faaliyetleriyle ilgili açıklama, duyuru, ajitasyon /propaganda metinlerini basıp çoğaltabilecek örgütlenmeyi yapmak zorunda idi. Örneğin bizim (Batı'nın) üç alt bölgesinde de illegal basım birimimiz vardı ve bazı birimlerimiz merkezin ihtiyacını da karşılayabilecek yeterlilikte idi.

İllegal basım örgütlenmesi, partinin en iyi çalışan mekanizmalarından biriydi. Bu alanda kayda değer bir sıkıntı yaşandığını hatırlamıyorum. Merkezi bildirilerin aynı anda on binlerce basılıp dağıtılabiliyor oluşunun sırrını, sanırım bu örgütlenmede aramak gerekir.

Anlattığım örgütlenme ve işleyiş, benim kendi bölgem için böyleydi. Diğer bölgede de aynı örgütlenme ve işleyişin olduğunu düşünüyorum. İlk başlarda Doğu sorumlusu, basım alanında sıkıntılar yaşandığını ifade ediyordu. Daha sonra genel sekretere bağlı ve onun denetiminde basımevi örgütlenmesi, sanırım bu bölgeyi de rahatlatmıştı. Sorunu giderek halletmiş olacaklar ki, sonraları bu alanda önemli bir sıkıntı yaşandığını ya da tartışıldığını hatırlamıyorum. Yurtdışı açısından zaten herhangi bir sorun yoktu. Onlar illegal yayınları da kendi imkanları ile çoğaltıyordu. İsa'nın anlattığına göre, o zaman kardeş örgütümüz durumunda olan GDS'nin matbaası kullanılıyordu. Çok sayıda basılan yayınlar ücret karşılığı burada basılıyordu. Matbaada çalışanlar içindeki iki kişi bizim yoldaşımızdı.

“HAZIRLIK” TARTIŞMALARI

- Parti içinde, her zaman en önemli gerilim ve muhalefet alanı, kısa bir hazırlık döneminden sonra “gerilla savaşına başlama” (GSHD) konusu olmuştur, denilebilir. Birinci konferanstan sonra beklenti, “artık bir merkez komitemiz de olduğuna göre, sıra gerilla savaşına geldi, hazırlıklara başlama zamanı” şeklindeydi. Evet, bazı girişimler de oldu. Ama çok somut başlangıçlar gelmedi. 12 Eylül günlerine kadar, yaklaşık 2.5 yıl birinci Merkez Komitesi görevdeydi. Hiç olmazsa son bir yıl, belli bölgelerde daha somut ilerlemeler beklenebilirdi. Çok ciddi bir karar olduğunu, dahası derinlerde, aklımızın derinliklerinde tam da çözemediğimiz, tam da oturmayan bir şeyler olduğunu düşünüyorum. Kentlerde, kırlık bölgelerde zaman zaman tekil eylemler oluyordu. Dersim’de, esas itibarıyla partinin günlük pratikleriyle ilgili silahlı dolaşan bir iki grup vardı. Ancak ‘gerilla savaşı’ ve hazırlığı bağlamındaki en somut gelişme bir iki kamp çalışmasıydı herhalde. Orada da kaldı. Bu da çok tartışmalara, güvensizliklere, hatta bölünmelere yol açtı. Birincisi bu konuda neler söylenebilir? İkincisi, Güneydoğu’da böyle bir karar alındı. O günkü genel pratik çizgiden daha ileri bir karar olarak, bölge, gerilla birliği veya olabiliyorsa birlikleri oluşturmak üzere hazırlıklara da başladı.

Bir süredir bölgede olan kadrolar, bölgenin şartlarıyla tanışınca, o sırada Siverek'te sürmekte olan mücadeleyi, gerilla savaşına dönüştürmek üzere, yaklaşık 40 kişilik bir gerilla kadrosu oluşturmak için tespitler yaptı ve kadro toplamaya başladı. Bu konu hakkındaki bilgin nedir?

Evet, 1. Merkez Komitesi döneminin en gerilimli iki konusundan birisi budur. İkincisi ise Mao Zedung - AEP konusu olmuştur. Dönemimizde çıkan hiziplerin (İzmit bölgesinde çıkan ve "YHF" olarak anılan hizip hariç) tamamının asıl söylemi ve temel gerekçeleri gerilla savaşı, silahlı mücadele üzerinden kurularak propaganda edilmiş ve ayrı örgütlenmelere buradan gidilmiştir. Hiziplerin ve 'dogmatik sol'un MK'ni (hemen hemen bütün konularda) eleştirisinin beslendiği asıl damar gerilla savaşı, silahlı mücadele konusundaki anlayışı, kararları ve pratiği olmuştur.

Gerilla savaşı konusu, esasen partinin kuruluşu ve hemen başlatılan silahlı mücadele anlayış ve taktiğinin yarattığı bir gerilimdir. Bu konu, Konferans da dahil dönemimizde enine boyuna araştırılıp tartışılmadığı için, dogmatik sol anlayışların her dönem beslendiği güçlü bir kaynak olmuştur. Benim görüşüme göre, KK'nin tasfiyeci girişimine karşı durma ve bölgesel dönem çalışmalarının ardından 1. Konferans'a da güçlü bir şekilde damgasını vurmuştur. Dolayısıyla 1. Merkez Komitesi de 'dogmatik sol'un bir ürünü olarak ortaya çıkmış ve göreve başlamıştır.

Silahlı mücadele, gerilla savaşı ile ilgili olarak önce 1. Konferans kararına bakalım. Konferans'ın, geçmişe ilişkin (1973 yenilgisi) özeleştirisini şöyle:

"1. 12 Mart faşist darbesinden itibaren Türkiye'de devrimci durumun gerilediğini tespit edememek (...) yükselen devrimci hareketlerin seviyesiyle halk yığınlarının bilinç seviyesini olduğundan daha yüksek göstermek, abartmak.

2. Geri çekilme ile saldırı dönemlerini isabetlice tespit edememek, bu dönemlere uygun mücadele ve örgütlenme biçimlerine başvuramamak.

3. Devrimci durumun gerilediği 12 Mart faşizmi şartlarında, gerilla savaşının hazırlık görevlerini sabırlı ve ihtiyatlı bir çalışmayla tamamlamadan, yani gerilla savaşı için gerekli kuvveti toplamadan, çalışma bölgelerindeki halk yığınlarıyla sağlam bağlar kurmadan, çalışma

bölgelerine iyice yerleşmeden (...) eldeki tecrübesiz kadrolarla kırlarda ve şehirlerde "sol" taktik saldırılara girişmek. Devrimci durum gerilediği, gerilemeye devam ettiği halde, faşizmin dikkati ve saldırıları partimize yöneldiği halde geri çekilmemek, yapılan taktik 'sol' hataları daha güçlü bir şekilde sürdürmek..."

Bu özeleştirii.. Bir de karar var. Konferans, aynı zamanda incelenen bölge raporlarına bakarak "partimizin genelinde gerilla savaşını örgütleyebilecek potansiyelin mevcut olduğunu, belli bir hazırlık döneminin ardından gerilla savaşının başlatılabileceği"ni tespit ediyor. Görevi Merkez Komitesi'nin önüne koyuyor. Bu özeleştirii ve Konferans kararı, parti iradesini ifade ettiğine göre, parti iradesini temsil eden MK' de özeleştirisi yapılan hatalara düşmeden, iradenin gereğini yerine getirmek durumundaydı. Konuyla ilgili düşüncelerini, aynı zamanda ne yapması gerektiğini konferans raporunda, "Önümüzdeki Dönemde Çalışmaların Ana Yönü" başlıklı metinde ortaya koyuyor. Şöyle söyleniyor orada:

"Ülkemizde devrimci mücadelenin esas biçimi silahlı mücadeledir. Bu yüzden de parti önderliğinde ordu (silahlı kuvvetler) örgütlenmesi, ülkemizde devrimci örgütlenmenin temel biçimi olacaktır. (...) Parti (...) silahlı örgütlerin kurulmasına ve silahlı mücadeleye önderlik etmelidir. (...) Bugün kırık bölgelerde hemen hemen tüm partili yoldaşlar aynı zamanda gerilla birimlerinde örgütlenmelidir. (...) Gerilla birimlerini de yalnızca şekli olarak kurmamalı, bunların silahlandırılması ve silahlı mücadeleye sokulması, silahlı mücadele içinde geliştirilmesi görevlerini ciddi bir şekilde ele almalıyız."

Konferans'ta seçilmesinin hemen sonrasında MK'nin silahlı mücadeleye bakışı ve anlayışı böyleydi. Bu anlayışımızı, inanarak ve samimiyetle ifade ederken, henüz partinin bütününe tanımiyorduk. Bölgesel çalışmaların dağıtılıp, partiyi merkezi bir örgütlenmeyle yeniden disipline etmenin zorluklarından bihaberdik. Kısacası, göreve geldiğimizde ne tür zorluklarla karşılaşacağımızı bilmiyorduk. ⁽¹⁴⁾ Bölgesel

¹⁴⁾ İsa Güzel: "Konferansı Örgütleme Komitesi döneminde bölgelerden verilen ve aşırı abartılı ve sübjektif olduğu sonradan ortaya çıkan bilgiler temelinde, partimizin genelinde gerilla savaşını

dönemin, bölgelerde farklı alışkanlıklar, farklı işleyiş ve tarzlar ve en önemlisi de, farklı kültürler yaratmış olabileceğini hiç düşünmemiştik. İşe başladıktan hemen sonra ve zaman içinde bütün bunların varlığını ve üstesinden gelmenin zorluklarını gördük, yaşadık.

MK toplantısında, merkezi örgütlenmeyi yapmak için bölge sekreterlerinin (sorumluların) Merkez Komitesi üyelerinden olması kararlaştırıldı. Bu karara göre Baki İşçi Doğu bölgesi, ben Batı bölgesi, İsa Güzel de yurtdışı sorumlusu olarak tespit edildi. Safa Doğu'da kalacağı için, Ali Yavuz da Batı'da görevlendirildi. MK 1. toplantısında yüklü bir yayın programı hazırlanmıştı. Eğer işler düşündüğümüz ve kararlaştırdığımız gibi gitseydi, bir buçuk yıl sonra kongreyi yapmış olacaktık. Siyasi ve teorik çalışmaları, araştırma ve incelemeleri yapmak, yani partiyi hem teorik olarak donatmak ve hem de bu çalışmaları tartışarak kongreye hazırlamak işiyle de Erhan görevlendirildi. Yukarıda değindiğimiz silahlı mücadele perspektifini hayata geçirmek için, ordu örgütlenmesi ve bu örgütlenme içinde gerilla savaşına hazırlık çalışmalarını yapmak ve yürütmek sorumluluğunu ise Süleyman Cihan üstlendi.

MK'nin 2. toplantısının ardından, 3. toplantıya katılmayan Baki'nin MK ve parti üyeliğinden istifa ettiğini bildirmesi, örgütlenmenin dengesini bozdu. MK üyeleri arasında yeni görevlendirme ve yer değişikliği yapmak zorunda kaldık. Baki'nin yerine 1. yedek üye olan Ali Haydar, Merkez Komitesi asil üyeliğine çağrıldı. Boşalan Doğu sorumluluğuna Ali Yavuz, yardımcılığına ise Ali Haydar atandı. Batı bölge komitesi'ni oluşturduktan bir süre sonra Hıdır, üstlendiği sorumluluğu taşıyamayacağını, esasen illegal çalışmayı kaldırabilecek durumda olmadığını vs. samimi bir şekilde ifade ederek görevinden ve partiden ayrıldı. Hıdır'ın ayrılmasından sonra, Ankara'da görevlendirmek istediğim Ali Yavuz Doğu'ya gitti. İzmir'e İsmail Hanoğlu'nu gönderecektim. Merkez Komitesi 3. toplantısına gitmeden önce İsmail ile konuştum, görevlerini boşalttı ve tüm ilişkilerini devretti. Partide tanıdığı hiç kimseyle ilişki kurmamasını, kitle ilişkilerine bile uğramamasını, ben Ankara'dan dönünceye kadar, sinema, tiyatro vs. ile

örgütleyebilecek potansiyelin mevcut olduğu, belli bir hazırlık döneminin ardından gerilla savaşının başlatılabileceği görüşüne sahiptik. Konferansın da bize verdiği görev bu idi."

ilgilenmesini, sadece feodal yakınlarını ziyaret etmesini söyleyerek ayrıldım. İsmail'in faşistler tarafından vurularak öldürüldüğünü, Merkez Komitesi toplantısı sırasında öğrendim. Bu dramatik olayda ciddi bir sorumsuzluk vardı. Bunu ayrıca anlatacağım.

Ali Yavuz'un Doğu'da görevlendirilmesi ve İsmail'in öldürülmesiyle, Batı yine yönetimsiz kaldı. MK 4. toplantısından sonra Orta Anadolu'ya (Ankara) Ömer Doğruel'i, Ege Bölgesi'ne (İzmir) Celal Pedük'ü göndererek, Marmara'da (İstanbul) Hüseyin Karakuş'u görevlendirerek, Batı komitesini yeniden oluşturdum ve bölgeden gidinceye kadar da Batı'da bu arkadaşlarla çalıştım.

Biz bölge olarak, yukarıda aktardığımız MK'nin anlayışı ve talimatları gereği askeri çalışmalar yapıyorduk. Askeri alandaki arkadaşlarımızın seviyelerini yükseltmek için bir yandan siyasi eğitim çalışması yapıyor, diğer yandan onların üzerinden örgütlü yoldaşlarımızı teknik ve eylem taktikleri bakımından eğitiyorduk. Zaman zaman partili yoldaşları, hatta yöneticileri eylemlere dahil ederek, askeri alanda da deneyimlerini artırmaya çalışıyorduk. MK 4. toplantısında, silahlı mücadele ve içinde bulunduğumuz dönem açısından anlamı üzerine Merkez Komitesi bir karar daha aldı:

"Silahlı mücadelenin içinde bulunduğumuz dönemdeki rolü üzerine Konferans kararı bazı yoldaşlarca yanlış yorumlanmakta, bu yoldaşlar Konferans'ın 'gerilla mücadelesi derhal başlatılabilir' şeklinde bir anlayışta olduğu görüşünü savunmaktadırlar. Kararın bu şekilde yorumlanması yanlıştır. Merkez Komitesi, içinde bulunduğumuz aşamanın gerilla mücadelesinin hazırlığı aşaması olduğu görüşündedir. Bu konuda Komünist 2'de ortaya konan görüşler savunulacaktır."

Komünist'in 2. sayısında konuyla ilgili olarak, "Gerilla Savaşına Hazırlık Taktik Döneminde, Bugünkü Şartlarda Partimize Düşen Görevler Şunlardır" başlığı altında şöyle deniliyordu:

"Parti inşasına paralel ve ona tabi olarak ordu inşasına girilmelidir. TİKKO örgütlenmesinin kırlardaki esas çalışma bölgelerimizde olması zorunludur. Seçilmiş bölgelere seferber edeceğimiz partili yoldaşlarımız kitle içinde karışarak, üretime katılarak, kitle mücadelelerine önderlik edip kitlelerle kaynaşmalı, silahlı mücadelenin teknik hazırlıklarını

gerçekleştirmelidir. Bu çalışma içinde özel görev grupları ve giderek üretime bağlı halk milisleri örgütleyerek, partiye bağlı Askeri Komisyon aracılığı ile TİKKO'nun, kırlık alanlarda aşağıdan yukarıya doğru örgütlenme ve inşa çalışmasına girilmelidir. Bu inşaya tabi olarak, şehirlerde örgütlenmiş gerilla grupları kırları silah, para, kadro vb. açılardan besleyecek, şehirlerdeki parti örgütlenmesine hizmet edecek biçimde çalışmalı ve örgütlenmesini geliştirmelidir. Ordu inşasında esas alacağımız, bir yanda siyasi çalışma ve halk savaşı bilimini inceleme, diğer yanda kitlelerle kaynaşma, onlardan öğrenme ve ciddi bir hazırlık çalışmasıdır. Taktik taarruzlar tali ve esas olarak belirtilen görevlere tabidir.

Önümüzdeki dönemde kitle çalışması esas alınmalıdır. Partimizin ve TİKKO'nun, kitleler içinde yürüteceğimiz ideolojik, siyasi, örgütsel mücadelelerle, kitlelerin somut taleplerini sistemleştirip, siyasi iktidar mücadelesine tabi kılarak ona önderlik etme sanatını öğrenme çalışmalarıyla; kadrolarımızı bu mücadeleler içinde eğitip bolşevikleştirme ve kitlelerle kopmaz bağlar kurma mücadeleleriyle, adım adım gerçekleştirmeli ve pekiştirmeliyiz. Kitle çalışmalarında yine esas alacağımız alan kırlık bölgeler, onların içinde de gerilla çalışması yürüttüğümüz bölgelerdir. Şehirlerde yürüteceğimiz kitle çalışmaları buna tabidir.(...)

Mücadele biçimleri içinde esas alacağımız barışçıl mücadeledir. Taktik saldırılar, silahlı kitle eylemleri, ayaklanmalar talidir. Silahlı mücadele, partimizin ve ordumuzun inşasının ve kitle çalışmasının önündeki engelleri temizlemek ve elverişli şartları yaratmak için ele alınmalıdır.” (Sf. 45, 46)

Merkez Komitesi 4. Toplantısı ayrıca Ordu Komisyonu’nu da onayladı: “Askeri Araştırma Komisyonu (Ordu Komisyonu) üzerinde tartışıldı. AAK (Askeri Araştırma Komisyonu) OK (Ordu Komisyonu) olarak onaylandı. Ordu örgütlenmesinin şekli, parti ile bağı üzerine tartışıldı.

Sonuç olarak, (...) kişiden oluşan merkezi bir ordu komisyonu kurulması (Siyasi Büro’ya bağlı) kararı alındı. Askeri Komisyon’a girmiş ve girebilecek yoldaşlar üzerinde tekrar duruldu. Daha önce AAK’na alınan bir yoldaş görevden alındı. Girecek yoldaşlar tespit edildi. Gireceklerden biri hakkında belli noktalarda araştırmanın en kısa zamanda sonuçlandırılması kararlaştırıldı.”

Bu toplantının ardından, ordu örgütlenmesinden sorumlu yoldaş (Süleyman Cihan) bölgemizdeki asker üyeler (askeri alanda yetenekli ve deneyimli askerler) hakkında ayrıntılı rapor istedi. Hazırlayıp verdik. Parti örgütlenmesine benzer bir ordu örgütlenmesi planı üzerinde çalışılıyordu. Yani parti örgütlenmesine paralel askeri komiteler kurulacak ve bunlar üzerinden gerilla birlikleri oluşturulacak idi. Askeri örgütlenmeden sorumlu yoldaş böyle düşünüyordu.

Merkez Komitesi'nin 6. toplantısına geldiğimizde, askeri örgütlenme ve gerilla savaşına hazırlık ile ilgili herhangi bir rapor yoktu. Sözlü olarak verilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla, birkaç yerde askeri komiteler kurulmuş, fakat bölgedeki parti komiteleri ile ilişkiler noktasında yetki karmaşası yaşanmış vs. Konuyla ilgili olarak, toplantı sonuçlarında şöyle deniyordu:

"Gündemin 10. maddesinde önce gerilla mücadelesinin hazırlık dönemi içinde, gerilla mücadelesinin hazırlığı için attığımız somut adımlar gözden geçirildi. Bu anlamda ne ideolojik ve siyasi alanda, ne de örgütsel ve teknik hazırlık konusunda elle tutulur bir gelişme kaydetmediğimiz tespit edildi. Gerilla mücadelesine hazırlık, yoldaşlara salt çeşitli silahları kullanmayı, söküp takmayı öğretmekle (ki bu bile yeterince yapılmamaktadır) olmaz. Gerilla mücadelesinin hazırlığı, salt belli azıllı faşistlerin temizlenmesi ve kamulaştırma eylemleri ile de olmaz. Gerilla mücadelesinin gerçekten hazırlanması, kadroların ideolojik ve siyasi yönden geliştirilmesi, teşkilatın en zor şartlar altında bile çalışabilecek seviyeye getirilmesi, bir dizi teknik hazırlık, kadroların bir dizi silahlı eylem içinde pişmesi gibi şeyleri içerir. Mesele böyle ele alınınca, gerilla mücadelesinin hazırlığı konusunda, ideolojik /siyasi /örgütsel hazırlıkta, belli bir sağcılık olduğu görülür. Tek tek eylemlerde bu sağcılık, 'sol' görünümünde ortaya çıkabilmektedir. Bu meseleler hakkında MK tüm partinin dikkatini çekme kararı almıştır. Var olan yanlış anlayışlara karşı mücadele için, MK eylem çizgimizi ortaya koyan bir broşürün önümüzdeki dönemde kaleme alınmasını ve dağıtılmasını kararlaştırmıştır. (Bu konuda alınan kararı uygulamayan, aldığı görevi yerine getirmeyen yoldaş eleştirilmiş, görev yeniden verilmiştir.)"

Merkez Komitesi 7. toplantısına geldiğimizde, yine yoğun bir gündem bizi bekliyordu. Yaklaşan seçimlerde tavır, bölgelerdeki durum, Merkez Komitesi'nin iç işleyişiyle ilgili tartışmalar, kongre hazırlığı, Arnavutluk Emek Partisi (AEP) ve uluslararası durum ve gerilla savaşına hazırlıkla ilgili çalışmalar...

Gerilla savaşına hazırlık ile ilgili bir rapor MK toplantısına sunulmadı ve sözlü açıklamalardan anlaşıldığı kadarıyla da, somut bir gelişme yine yoktu. Merkez Komitesi'nin önüne, gerilla savaşının nasıl örgütleneceği konusunda yeni bir perspektif konulmamıştı. Zaten Merkez Komitesi'nin hiçbir toplantısına 'gerilla savaşına hazırlık' ile ilgili ne sorumlu yoldaşın, ne de askeri komisyonun tek bir raporu gelmedi. Kararın üzerinden 1.5 yıl geçmişti. Kayda değer bir gelişme yoktu. Bu işin sorumlusu yoldaş eleştirilmiş; her türlü parti olanağını kullanma inisiyatifi tanınarak tekrar görevlendirilmiş, ama buna rağmen çalışmalarda hiçbir olumlu gelişme sağlanamamıştı. Bunun üzerine sorumlu yoldaş görevinden alınarak Batı sekreterliğine atandı. Gerilla savaşına hazırlık çalışmaları sorumluluğu da bana verildi.⁽¹⁵⁾ Böylece Süleyman yoldaşa yer değiştirmiş olduk.

Eylül/Ekim 1979 gibi bölgeyi (Batı) Süleyman yoldaşa devrederek, yeni çalışma alanım olan Doğu'ya gittim. Önümüzde kadro konferansları vardı, MK kararlarında da belirtildiği gibi, bu toplantıları çok önemsiyorduk. Yeni görevlendirilmiş olmakla birlikte, artık esas çalışma alanım Doğu'daki toplantıya, ayrıca 1. Konferanstan sonra iki yıla yakın bir süre sorumluluğunu yaptığım Batı'nın konferansına katılmak durumundaydım. İkisine de katıldım.

Kadro konferanslarının en önemli gündemlerinden birisi, silahlı mücadele anlayışı ve gerilla savaşına hazırlık konularının tartışılmasıydı.

¹⁵⁾ Hal böyleyken, Süleyman yoldaşın ölüm yıldönümünde Metris'te yayınlanan bir parti bildirisinde, "Süleyman Cihan yoldaş, gerilla savaşını başlatmak için sağ oportünist Merkez Komitesi'ne karşı çok mücadele etmiş fakat sağcı tutumun üstesinden gelmeye gücü yetmemiştir..." deniliyordu. Bildiriyi yazan arkadaşlar sanırım parti belgelerini okumamışlardı. 2. Konferans, dolayısıyla 2. Merkez Komitesi'nin ve daha sonraki yıllarda dogmatik "sol"un çok sık sözünü ettiği ve "gerilla savaşını başlatmak isteyen 'Marksist Leninist kanat' Merkez Komitesi'nde hakim olan 'sağ oportünizm tarafından engellenmiştir" türünden söylem, yanlış bir tasnife dayandığı için gerçeği yansıtmıyor. Eğer Merkez Komitesi içinde gerilla savaşı hazırlıklarını engelleyen bir 'kanat'tan söz edilecekse, parti belgelerinde bu 'kanat'ın kimler olduğunu bilmek, bulmak mümkün.

MK, kadro konferanslarını ve sonuçlarını 8. toplantısında değerlendirdi. Konuyla ilgili, Merkez Komitesi'nde yapılan tartışmalar sonucu alınan karar şöyledir:

"Merkez Komitesi, kadro konferanslarında gündeme getirilen "gerilla savaşına hazırlık" ile ilgili sorun üzerine görüştü.

1) Parti 1. Konferansı'nın gerilla savaşı ile ilgili kararı sübjektiftir, çünkü partinin gücünü abartmaktadır. Çelişiktir, çünkü uygulamaya yönelik olarak hem hemen başlatma, hem de hazırlık görevlerini yerine getirme sonucu çıkmaktadır. (Ayrıca kitle temelinin bir yerde objektif şart olarak 'ki doğrudur' bir yerde de sübjektif şart olarak belirtilmesi de muğlak ve çelişiktir.)

2) Bu çelişki, Konferans kararlarını uygulamakla yükümlü olan Merkez Komitesi'nin bu kararı uygulamasını imkansızlaştırmaktadır. Bu nedenle Merkez Komitesi, Konferans kararındaki bu çelişkiyi gidermek zorundaydı ve bu perspektifle hareket etti.

3) Merkez Komitesi, bu çelişkinin çözümü için, çelişkili kararın mevcut durumumuza uygun olan yanını tercih ederek, gerilla savaşına hazırlığı önümüzdeki siyaset olarak tespit etti.

4) Aslında bu bir çözüm yöntemi değildi. Çünkü Merkez Komitesi'nin bu tercihi Parti adına yapılmıştı ve partinin nihai iradesini temsil etmemekteydi.

5) Yapılması gereken, bu çelişmenin demokratik danışma ile çözülmesi gerektiğini kavrayıp, bunun örgütlenmesine yönelmek, bu arada merkezi işlerliği oturtmaktı. Merkez Komitesi bu çelişmeyi demokratik danışma ile çözmek gerektiğini kavramamakla ve bu tercihle hatalı davrandı.

6) Bu sorun o dönemde işlenen birçok hata ve Parti'nin içinde bulunduğu durum ile birlikte ele alınmak zorundadır. Sorun o dönemdeki zorlukların ve 1. Konferans'ın çelişkilerinin o somut şartlarda nasıl çözülebileceğinin etraflıca irdelenmesidir. Merkez Komitesi, bunu kongre öncesi yapılacak olan geçmişin değerlendirilmesi içinde ele almayı daha doğru bulmaktadır. Çünkü aslında mesele çok boyutludur ve iyice düşünülerek değerlendirilmelidir ve bunu kolektif tarzda yapmalıyız.

7) Bugün bu çelişmenin çözümü için sorun AEP konferansında ele alınıp sonuçlandırılmalıdır. Bu arada Merkez Komitesi'nin yorumu

uygulamada kalmalıdır. Çünkü Konferans kararı mevcut haliyle uygulanabilir değildir. Konferans kararına göre ya hemen ya da gerilla savaşına hazırlık görevlerine devam etme alternatifleri karşısındayız. Hatamızın bilincinde olarak demokratik danışma ile sorun çözülene kadar gerilla savaşına hazırlık görevleri uygulanacaktır. (Rz. şerhli katıldı. Gerisi kabul.)”

Bu şerh bana ait. Aralık 1979’da yapılan ve “Gerilla savaşına hazırlık görevleri uygulanacaktır” kararının altında Merkez Komitesi’nin 6 üyesinin de imzası vardır. Bir tek ben bu karara şerhli katıldım. Hatırladığım kadarıyla, hazırlık görevleri yerine getirilirken, özellikle Güneydoğu’da mevcut olanaklar ve kadrolarla gerilla birimleri kurulup gerilla faaliyetlerinin hemen başlatılmasını ve sürdürülmesini istiyordum. Gerilla savaşının başlatılması ve bunun yaygın bir şekilde ajitasyon ve propaganda edilmesi, aynı zamanda ülke çapında hazırlığı hızlandıracağını da savunuyordum. Ayrıca, sadece bölgelerdeki askerlerin değil, örgütlü tüm parti kitlesinin silahlandırılmasından yanaydım. Benim bu görüşüm “Gerilla savaşını başlatmak için Merkez Komitesi içinde mücadele ettiği” iddia edilen “ML kanat” tarafından destek görmediği gibi, bu önerime karşı oy kullandıkları için de MK kararına dönüşmedi. Ben de sorunun önemi bakımından karara karşı görüşümü şerh olarak düştüm.

Bölgede çalışmaya başladıktan kısa bir süre sonra kış mevsimi bastırdı. Hem doğa ve hem de mevsim koşullarına alışık değildim. Kış şartlarında, fazlasıyla kar yağdığı için, bir yerlere ulaşmak ve yer değiştirmek benim açımdan hayli çileli oluyordu. Batı’daki kadro konferansına geldiğimde birkaç gün İstanbul’da kalarak; devrim yapmış komünist partilerindeki ordu örgütlenmesiyle ve gerilla savaşı ve buna hazırlık dönemiyle ilgili bulabildiğim birçok yayını aldım. Özellikle Çin, Vietnam, Arnavutluk ve Küba deneyimlerini anlatan yayınları birlikte götürdüm. 1980 kışını büyük oranda bu yayınları inceleyerek; somut şartlarımızda gerilla savaşı ve ordu örgütlenmesi nasıl yapılır sorusuna cevaplar arayarak ve planlar yaparak geçirdim. Yaşadığım bölgedeki askeri faaliyetleri (faaliyetten ziyade görüşmeleri demek daha doğru) askeri komite üyeleri (H. Aksu, Ali Uçar ve Hacı) ile sürdürüyordum.

Bu teorik çalışmaların sonucunda, kafamda bir örgütlenme modeli oldu. Öncelikle, siyasi bakımdan belli oranda gelişmiş, askeri bakımdan kısmen de olsa deneyimli ve önemli ölçüde yaratıcı özelliğe sahip bir ekip oluşturmam gerekiyordu. Bu özelliklere sahip yoldaşları sadece haklarında verilen raporlara bakarak tespit edemezdim. Hem bunu somut olarak gözlemlemek ve tespitler yapmak amacıyla ve hem de acilen, belli sayıda kadroyu teorik ve pratik bakımından kısmen de olsa eğiterek gerilla savaşına ve savaşı yönetmeye hazırlamam gerekiyordu. Bu hazırlığın gerekli ve en etkili yolu da, bir gerilla eğitim kampı düzenlemektir.

Bir gerilla eğitim kampı nasıl düzenlenir, katılanlar nasıl eğitilir, programı, süresi vs. açısından genel teorik bilgiler dışında bir birikime sahip değildim.  dört aylık kış şartlarında yaptığım araştırmalar ve okuduklarımdan ordu örgütlenmesi, gerilla savaşının başlaması, evreleri, taktikleri vs. konusunda belli oranda teorik bir donanıma sahip olmuştum. Ama gerillaların eğitimi pratik olarak nasıl olacaktı? Filistin’de gerilla eğitimine katılmış birilerini bulmam ve onun deneyimlerini öğrenmem gerekiyordu. Bu konuda araştırma yaparken, bir yerlerde karşılaştığım Ali Yavuz’a konuyu açtım. “Ayağını bastın, kaldır” dedi. Anlamadım; şaşkınlığıma bir kahkahayla karşılık verdikten sonra, “doğru adres”te olduğumu söyledi. “Ben yardımcı olabilirim” dedi ve 1972’de Filistin kamplarında altı ay kadar kaldığını, eğitimlere katıldığını açıkladı. İnanılacak gibi değildi. Ali Yavuz’la ‘gerilla eğitimi’ni bir türlü yan yana düşünemiyordum. Sonrasında zaman buldukça Ali Yavuz’la bir araya gelerek çalıştık. Kamptaki uygulama programının hazırlanışında çok katkısı oldu. Daha doğrusu, programı onun bilgi ve deneyimiyle oluşturduk. Ayrıca, Batı’dan gelirken M. Zeki şerit’in, patlayıcılar ve bubi tuzakları üzerine yapmış olduğu çalışmaları da getirmiştim.

1980 baharının ilk günleriyle birlikte, teknik hazırlıklara başladık. Öncelikle kampta eğiteceğimiz kadroları belirledim ve bölge sorumluları aracılığıyla hazırlanmalarını ilettim. Bölgedeki askeri komiteden de kamp yeri araştırmasını istedim. Mayıs ayının ortalarından itibaren eğitime başlamayı planlamıştım. Asker arkadaşlar birkaç yer gösterdiler, ama böyle bir çalışmaya uygun yerler değildi. Dersim katliamındaki direniş bölgelerini araştırmaya başladım. Bozan’da yaşayan Hüseyin amca, Dersim katliamına karşı koyan direnişilerden biriydi ve

anlattığına göre en son teslim olanlardandı. Onunla konuştum, “Ali Boğazi’nda savaştık” dedi ve direnişin ayrıntılarını anlattı. Asker aylarca Ali Boğazi’na girememiş. Arkadaşlara, “Beni hemen Ali Boğazi’na götürün” dedim. Gittik ve gördüğüm manzara muhteşemdi. Ali Boğazi’nı ilk defa görüyordum ve kamp yeri olarak düşündüğüm ve hayalini kurduğum alanın gerçeğini görüyordum.

Kamp hazırlıkları ve kamp süresince yapılan çalışmalar, eksikler, yetersizlikler ve yapılan yanlışlardan, kamp raporunda yeterince söz ediliyor. (Bu raporun tamamı Komünist’in 8. sayısında yayınlandı.) Raporda da eleştirilen bir konuyu yeniden değerlendirmek için ilgili bölümü aktarıyorum.

“Kampın bazı teknik ihtiyaçlarını karşılayamadık, bazılarını ise yine son günlerde temin edebildik. Bunda esas olarak bizim gevşekliğimiz olmasına rağmen, bu konuda bize yardımcı olabileceklerin zerre kadar yardımcı olmamalarının önemli payı oldu. Sırası gelmişken eleştirmekte yarar görüyoruz. Mesela sırt çantaları için Batı’daki yoldaşlara iki ay öncesinden haber verdiğimiz halde bir tek çanta temin edemediler. Keza diğer araç ve gereçler için de aynı umursamaz tavrı takındılar. Oysa biz pek çok şeyi Batı’dan temin etmek zorundaydık ve öyle de oldu zaten. Bunun için birkaç kez Batı’ya gitmek zorunda kaldık. Bu hem masraflarımızı artırdı, hem de çok fazla zamanımızı aldı” (Komünist sayı 8, sf.3-4)

Bu eleştirinin daha da ötesi var. Ben, Batı’dan altı-yedi ay önce gelmişim. Batı’nın ilişkilerini ve olanaklarını iyi biliyorum. Batı sekreterine, kamp toplanma tarihinden iki ay önce, hazırlamaları için malzeme listesi verdim. Ayrıca kampa katılacak askerlerin listesini istedim. (Üç ismi tavsiye etmiştim.) Kampın başlamasına üç hafta kalıncaya kadar Batı’dan ses çıkmadı. İstanbul’a gittim, çantalar filan hazır değildi. Çantaları ve diğer bazı malzemeleri alarak bölgeye döndüm. Kalan malzemelerin listesini tekrar sorumlu arkadaşına vererek, bunların en geç on gün içinde bölgeye göndermelerini söyledim. Bu süre içinde Batı’dan yine ses çıkmadı. 10. gün tekrar İstanbul’a gittim. Önceden belirlediğimiz randevuya bölge yönetiminden birilerinin gelmesini geçtim, herhangi bir parti ilişkisi bile gönderilmemişti. Kamp malzemelerinin temini ile ilgili bilgi ve randevu konuları bölge komitesinde konuşulmamıştı bile. Malzemeleri temin

etmek problem değildi, ama bunlar için yeterli param yoktu, bu yüzden borç para bulmak zorunda kaldım. Bulabildiğim kadarıyla ihtiyaçlarımızı temin edip dönerken, Batı'dan gelecek askerlerin buluşma randevularını da tespit ederek bölge sekreterine gönderdim.

Batı'dan gelecek ekibi karşılamaya gittiğimde, randevu yerine Alt bölge Komitesi (ABK) üyesi bir arkadaş geldi. Kampa katılacak olan arkadaşların üçü de, GKK (Geçici Koordinasyon Komitesi) adıyla bilinen hizbin içinde yer almıştı. Onların yerine neden başkalarının gönderilmediğini sorduğumda, "Bilmiyorum, bana sadece haber vermem söylendi" dedi. Dolayısıyla kampa Batı'dan katılan kimse olmadı. Daha sonra alt bölge yönetiminden Süleyman Önder'le görüşüm ve "GKK'ya katılan kamp adaylarının yerine gönderilecek kimse yok muydu?" diye sordum. "Olaydan haberim olmadı, bana söylenseydi bir günde 20 kişiyi hazır ederdim" dedi. Anlattığına göre, gerek kamp malzemelerinin temini ve gerekse ayrılan adayların yerine başka militanların gönderilmesi konuları Alt Bölge Komitesi'nde konuşulmamıştı! Alt bölge yöneticilerinden Süleyman Önder'in haberi bile yoktu. ⁽¹⁶⁾

¹⁶⁾ Batı'nın kamp malzemelerini hazırlama konusunda neden isteksiz davrandığını sorumlu arkadaşla sorduğumda, "Ben bölgedeki sorumlu arkadaşlara (Alt Bölge Komitesi'nden arkadaşlara) söyledim, verdiği listeyi kendilerine teslim edip gerekli talimatı verdim, onlar sorumsuz davranmışlar" dedi. Ben bunun sorumsuzluktan öte bir şey olduğunu, önemli bir çalışmayı aksattığını, bu durumdan kendisinin de sorumlu tutulacağını vs. söylediysem de, bölge sekreteri eleştirilerimi fazla üstüne almadığı gibi, diğer sorumlular için de "Yoğun işleri mi vardı bilmiyorum, nasıl bir sorun yaşadığını araştıracağım" filan diyerek önemsemez bir tavır takındı. Benim beklediğim; "Hesabını sorarım" demesiydi. Bölge sekreterinin ve alt bölge yöneticilerinin kamp olayındaki sorumsuz ve ilgisiz yaklaşımlarını değerlendirmek, ayrıca Merkez Komitesi içinde yaşadığımız bölünmeyle ilgisi olup olmadığını anlamak için konuyu Merkez Komitesi toplantısına taşımak üzere bir rapor hazırlamıştım. Ne var ki bir daha Merkez Komitesi toplantısına katılamadım, kısa süre sonra yakalandım. Bu Alt Bölge Komitesi, daha sonra çok sert ifadelerle bir yazı yazarak, "Merkez Komitesi'ndeki oportünist çoğunluğun iflah olmaz bir noktaya geldiğini, mücadelenin önünde engel olduğunu" savundu. Yazı, Geçici Koordinasyon Komitesi'nin (GKK) yayımladığı ayrılık deklarasyonunun kötü bir kopyası gibi görünüyordu. Merkez Komitesi'ni "gelişmenin önünde engel" olarak gören bu parti komitesi, o güne kadar Merkez Komitesi'ne bir tek eleştiri ve tartışma yazısı göndermemişti. Birden bire Merkez Komitesinin "iflah olmazlığını" keşfediyordu! Bu arkadaşlar aynı zamanda kamp için malzeme temini gibi basit bir görevi ihmal eden arkadaşlardı. Ben bu gelişmeyi şöyle yorumladım: GKK ayrıldı ama anlayışı parti içinde devam ediyor! Merkez Komitesi'nde de bu görüşüme katılım vardı. İşte bu yüzden 1. Merkez Komitesi, GKK hizibine karşı çıkardığı ilk yazısında, gelişmeyi "Parti içindeki dogmatik sol düşük yaptı" diye değerlendirmişti. Çünkü GKK, aysbergin su üstünde görünen kısmıydı.

Kamp, birkaç gün gecikmeyle başladı. Hazırlanan program, bir takım aksamalara rağmen, planladığımız gibi uygulandı. Önemli eksiklikler vardı, bazı hatalar da yapıldı. Bunlar, ilgili raporda (Komünist, 8.sayı) açıkça ve ayrıntılı olarak anlatıldı.

Asıl olarak başarıyla sonuçlandırdığımız bu kamp deneyiminin ardından, yakın bir zamanda ikinci bir kamp örgütlemeyi düşünüyordum. Birinci çalışmanın gerek hazırlanışında ve gerekse uygulanmasında görülen hatalardan önemli ölçüde arınmış olarak yapmayı planladığım kamptan sonra iki önemli adım atılacaktı. Birincisi; ordu örgütlenmesini ve gerilla savaşını politik olarak örgütleyip yönetecek bir kurmay heyeti oluşturacaktım. İkincisi; tespit edilen gerilla bölgesinde (Güneydoğu) bir veya iki gerilla birliği oluşturacak ve pratik olarak yönetecek komutanları tespit edecektim. İkinci kampta eğitilecek yeni askerlerin yanında, askeri örgütlenme ve gerilla komutanlığı gibi sorumluluk vermeyi düşündüğüm ve önceki kampa da katılmış yoldaşları çağıracaktım. Böylece bu yoldaşlar hem işin ideolojik/ siyasi (teorik) yanını ve hem de pratiğini iyice geliştirmiş olacaktı. Mevsim şartları çok elverişli olmasa bile, bu çalışmayı 1980 Ekim sonuna kadar yapıp bitirmeyi planlamıştım. Olmadı, 1980 Ağustos'unda yakalandım.

Kampın sonunda yaptığım konuşmada, kampa katılan bütün arkadaşlar, burada öğrendiklerini çalışma bölgelerindeki ilişkilerimize öğretmekle görevlendirildi. Ayrıca koşulları uygun olan bölgelerde benzer kamp çalışması yapmaları ve eğitilen yoldaşları gerilla birimleri olarak örgütlemeleri söylendi. Bu bir kamp komutanının tavsiyesi değildi, Merkez Komitesi'nin ve ordu komutanının talimatıydı.

Bir yanlış anlama veya bir aktarım hatası olduğunu düşünüyorum. Ben Güneydoğu'daydım ve biz gerilla birlikleri kurma kararı aldığımızda, hatırladığıma göre sanki bunu Merkez Komitesi fazla istemiyor... Bizde, 'çok açık etmeden yol alalım,' gibi bir anlayış vardı. Oysaki sen, Güneydoğu'da hemen birlikler oluşturulması anlayışında olduğunu, bunun için Merkez Komitesi kararına şerh düştüğünü söylüyorsun... Bu, sanki Merkez Komitesi içindeki tartışmalara, görüş ayrılıklarına oturan bir boyut taşıyor gibi.

Güneydoğu'da birlikler oluşturulması kararı evet, önemli ve ileri bir karar. Ancak bu gelişmenin alt bölge inisiyatifi gibi gösterilmesi yanlış. Bölgenin yaptığı bu çalışmayı, kampa katılarak eğitimden geçen askerlere bulundukları bölgelerde derhal başlatmaları emri verilmişti. Bunun "Merkez Komitesi'nin ve ordu komutanının kararı ve talimatı" olduğu anlaşılır bir şekilde vurgulanmıştı. Kampa katılan yoldaşların çoğunluğu Güneydoğu'da görevliydi. Onlar, bölgelerine döndükten sonra askeri talimatların ve Merkez Komitesi kararının gereğini yerine getirmişler. Bu çalışmayı alt bölge inisiyatifi olarak değerlendirmek doğru değil. Bu türden hazırlıklar keşke çok daha önceden bölge inisiyatifiyle de olsa yapılsaydı. Mesela ben, kamptan sonra bölge sorumlularıyla da görüşerek, askeri faaliyetlerin sürdürülmesi ve gerilla birliklerinin bölgesel çapta örgütlenmesinin önünde herhangi bir engelin olmaması gerektiğini söyledim. Özellikle birinci derecede gerilla bölgelerinde bu yönde çalışmalar yapılacağı, parti olanaklarının öncelikle bu örgütlenmeye aktarılması gerektiğini filan anlattım. (Siverek için bkz Ek 2)

Bu hazırlığın daha önceki yıllarda yapılmasının önünde bir engel yoktu. Yaklaşık 1.5 yıl boyunca bu alanda hiçbir gelişme sağlanamaması, parti içinde "Merkez Komitesi'nin sağcı anlayışına" bağlandı. Oysaki görev, 'dogmatik sol'un "ML kanat" içinde saydığı yoldaşlardan birinin sorumluluğundaydı. Kimin hangi görevleri üstlendiğini, kimin bir şeyler yapıp yapmadığını araştırıp sorgulamadan, Merkez Komitesi çoğunluğu, "gerilla savaşı hazırlığını yapmayan ve savaşa engel olan sağ oportünistler" olarak nitelendi. Bu görüşün tartışmalar, görev eleştirileri vs. ile bir ilgisi yoktu elbette.

Bu "sağcılık" eleştirisinin bir başka dayanağı daha var. Kamulaştırma ve cezalandırma eylemlerinin Merkez Komitesi onayından geçmesi kararı... Bölgelerden, hedefsiz, gereksiz ve parti prestijini sarsıcı yanlışların yapıldığı haberlerinin çoğalması üzerine Merkez Komitesi 4. toplantısında şu kararı aldı:

"Bölge komiteleri kendi bölgelerinde, MK'nin ortaya koyduğu genel eylem çizgisini pratiğe uygulamakla yükümlüdür. Bugünkü dönemde,

özellikle silahlı eylemler, MK'nin doğrudan denetimi altında, yani Bölge Komitesi sekreterinin onayı alınarak yapılacaktır."

Altında MK'nin 7 üyesinin de imzası vardı!

Bu karar, Geçici Koordinasyon Komitesi (GKK) çıkışının hemen ardından, önce Alt Bölge Komitesi'nin sözünü ettiğimiz mektubunda ağır eleştiri konusu oldu, ardından da Batı sekreteriyle (Süleyman Cihan), Doğu sekreter yardımcısı (Ali Haydar Akgün) bu kararın kaldırılmasını istedi. Oysa bu kararın silahlı mücadeleye engel olduğu konusunda bir tek örnek yoktu. GKK'dan sonra bu karar, dogmatik sol tarafından MK ile kendi aralarında ideolojik bir sorunmuş gibi yayılmaya çalışıldı. Sonuçta bu karar, MK'ne taban baskısı olarak yansıdığı için kararı kaldırmak zorunda kaldık. MK 11. toplantısında alınan karar şöyle:

"6. Bilindiği gibi silahlı eylemlerle ilgili olarak şimdiye kadar belirli bir idari tedbir uygulanıyordu. Buna göre parasal kamulaştırmalar Merkez Komitesi'nin, tek tek cezalandırma eylemleri ise Alt Bölge Komiteleri (ABK'lar) yetki ve denetimi altındaydı. Bu toplantıda bu kararın değiştirilmesinin gerekçelerinde ortak bir görüşe sahip olmamakla birlikte Merkez Komitesi, parasal kamulaştırmalarda yetkiyi ABK'lara ve diğer tüm eylemlerde tüm parti organlarına verme kararını çoğunlukla almıştır. Yalnız yoldaşlarımıza bu sorunları tartışırken ve yetkiyi hayata uygularken göz önünde bulundurmaları için iki konuda pratik örnekler vereceğiz. İdari tedbirlerin alınıp alınmaması ve hangi şartlarda alınmasıyla ilgili; bu konuda en önemli örnek devrim sonrası ÇKP'de alınan idari tedbir kararıdır. Yıllarca savaş içinde olan ve yüzbinlerce karşı devrimciyi cezalandıran ÇKP, zaferden hemen sonra, 1950'li yıllarda karşı devrimcilerin yargılanması ve ölüm cezasına çarptırılmasıyla ilgili yetkileri yalnızca partinin belirli üst organlarında tutma kararı almıştır. Bu konuda Mao Zedung'un yazıları vardır. Yoldaşlar bunlara bakmalıdırlar.

İkincisi, tek tek karşı devrimcilerin cezalandırmasıyla ilgili olarak partimizden bazı örnekler vardır. Bunlardan birisi, verilen bilgiye göre, faşist olduğu gerekçesiyle bir kasabın dükkanından parası alınmış, kendisi ve dükkanında müşteri olarak bulunan bir kişi tedbir olarak buzdolabına konmuştur. Bu sırada cezalandırma eylemlerinin yetkisi ABK'dadır. Mesela bir başka örnek de şu şekildedir. ABK, cezalandırılması için bir halk

düşmanı hakkında karar almıştır. Bu karar yerine getirilirken halk düşmanı yerine halktan bir işçi öldürülmüştür. Bu sırada da cezalandırma eylemlerinin yetkisi ABK'lardadır. Ve her iki eylem de yakın zamanlarda olmuştur.

Bunların dışında yaralama için bir eylem gerçekleştirilirken sonucun ölümle bitmesi gibi örnekler de vardır. Bunlar yoldaşlarımızın göz önünde bulundurması gereken örneklerdir. (...) MK yoldaşlarımızın bu eylemlerde azami titizliği göstermeleri gerektiği düşüncesindedir.

Parti organları tek tek cezalandırmalarla ilgili olarak şu noktaları yerine getirmelidirler: a) Kararlar alınırken elde yazılı raporlar bulunmalıdır. b) Karar uygulanmadan önce bildiri vb. araçlarla teşhir çalışması yapılmalıdır. (Bazı durumlarda eylemin gerçekleşmesini engellemesi ihtimali varsa bu yapılmayabilir.) c) Eylem gerçekleştirildikten sonra en azından mahalli planda yazılama vb. gibi araçlarla eylemin propagandası yapılmalıdır. d) Daha önceki karar gereğince eylemler haber şekline getirilerek merkezi İKK'da yayınlanmak üzere üst organlara iletilmelidir."

1. MK bu kararlar geri adım atmış oluyordu, ama silahlı mücadele açısından uygulanan genel politikada değişen bir şey olmadığını düşünüyorum. Çünkü eylemlerle ilgili yetki kısıtlamasının getirilmesinin hemen arkasından, mesela biz (Batı), illerden ve alt bölgelerden, yapılacak ve yapılabilecek eylemlerle ilgili bilgi ve raporlar topladık; bunları Bölge Komitesinde değerlendirerek Merkez Komitesinden toplu onay aldık. Dolayısıyla Merkez Komitesinin denetim kararının, bizim eylem hedeflerimizi oluşturmada ve bunları gerçekleştirmede engelleyici bir etkisi olmadı.

BÖLÜNMELER, HİZİPLER

Şimdi biraz hizipler meselesine bakalım. 1976 ayrılığını da dikkate alarak...

Biz İstanbul bölgesi kadroları, Koordinasyon Komitesi'ni(KK) hizip olarak değerlendirdik. Kısa süre içinde, bizim gibi düşünen ve bizimle hareket eden diğer bölgelerden pek çok arkadaş da KK'ni hizip olarak değerlendirdi. Ama asıl önemli olan 1. Konferans'ın değerlendirmesiydi. 1. Konferans, Koordinasyon Komitesi'ni "tasfiyeci hizip" olarak ilan etti. Bu hizibin ayırdedici özelliği merkezden çıkmasıydı. KK, o dönem partinin yönetici inisiyatifiydi çünkü. Konferans kararlarının özeleştirisi bölümünde hizibin gelişmesi şöyle değerlendiriliyordu:

"Koordinasyon Komitesi döneminde partimizin yaptığı hataların çok büyük bir bölümü partinin yönetimini ele geçiren bir burjuva hizibi olan ve bilinçli olarak başından itibaren partimizi tasfiyeye yönelenlerin partiyi tasfiye çalışmasının bir parçasıdır." Sonra başlıklar halinde şöyle devam ediyor:

"Tasfiyeciler partimizi yıkmayı amaçladıklarından özeleştirisi meselesini geçiştirmişler ve kadroları bugün yarın sözleriyle avutmuşlardır.

Bunlar yönetimde oldukları dönemde sınıf mücadelesinin hiçbir sorunu karşısında merkezi tavır takınmamış partiyi derin bir suskunluk içerisine sokmuşlardır.

Partimizin ideolojik ve siyasi görüşleri merkezi olarak savunulmamıştır.

Modern revizyonizme ve her türlü oportünizme karşı bu akımların halk içinde etkisini kırma yolunda en küçük bir merkezi çalışma yürütülmemiştir.

Her türden oportünistlerin partimize karşı giriştikleri saldırılar cevapsız bırakılmıştır.

Partinin görüşlerinin savunulması bir yana Koordinasyon Komitesi döneminde çıkarılan 3 merkezi yazıda da partimizin görüşlerine zıt burjuva görüşler savunulmuştur.

Koordinasyon Komitesi döneminde bütün dünya Marksist Leninist hareketi içinde yaygınlık kazanan ve partimizin çeşitli bölgelerinde de savunulan 'Üç Dünya Teorisi'ne Koordinasyon Komitesi dört elle sarıldı. Sınıf uzlaşmacılığını öneren bu teori Koordinasyon Komitesi hizibinin pasifist sağcı çizgisine uygun bir teoriydi."

Bu tespitlerin arkasından da "Koordinasyon Komitesi hizibi örgütsel anlamda partimizi dağıtıcı bir çalışma yürütmüştür. Yine bu dönemde

partie Koordinasyon Komitesi'nin niteliğine uygun unsurlar, döneerler, hizipçiler ve bir yığın burjuva doldurulmuştur. Koordinasyon Komitesi kendisi gibi bir hizip olan AB hizbini (Bu, bilinen adıyla Ahmet Kıziler-MZ-hizibi) özeleştirir adını verdiği bir yazıda partimizin temel görüşlerini reddettiği halde grup olarak partie almıştır.

Koordinasyon Komitesi döneminde izlenen kadro siyaseti kadroları yalnızca merkezin verdiği emirleri yerine getiren memurlara dönüştüren, inisiyatiften yoksun bırakan bir siyaset olmuştur.

Koordinasyon Komitesi parti içindeki Marksist Leninistlere karşı merkezîyetçilik, kendisine ve niteliğine uygun burjuvalara demokrasi uygulamıştır.

Bütün kadroların talebi olan yayın organının çıkarılması sürekli geri atılmış, kadrolar oyalanmıştır.

Bütün bunları yapan Koordinasyon Komitesi, Nisan 1976'dan sonra partiyi tasfiye çalışmasını açık planda sürdürmeye başladığı zaman kendi sorumlusu olduğu bütün olumsuzlukları partie maletmiştir. Kendi sorumlusu olduğu olumsuzlukları kadrolara göstererek "Bu kadar ağır hatalar yapan bir partinin Marksist Leninist bir parti olamayacağı açıktır" demagojisine başvurmuştur. Koordinasyon Komitesi hizibi bu tavrı ile ve daha sonraki gelişmesi ile partimiz içerisine sızmış ve amacı başından beri partiyi tasfiye etmek olan bir burjuva hizibi olduğunu, sorumlusu olduğu bütün olumsuzlukları partiyi tasfiye amacıyla bilinçli olarak yaptığını ispatlamıştır."

Bunlar belgelere giren resmi ifadeler. Günlük hayatta, işlerde neler oldu?

KK, 12 Mart yenilgisinin ardından ağırlıkla, 1974 affı ile çıkan kadrolardan oluşuyordu. Aziz Vatan, 12 Mart döneminde tutuklanmadığı için dışarıda kalanlardan biriydi. Hikmet Şenses ve Mukaddes'in anlatımlarında, KK'nin partiyi yeniden toparlamak amacıyla kurulduğu söylenmektedir. Dışarda kalan ilişkileri (tabi bu arada partie yeni katılanları) toparlayıp yönetecek ve yönetim iradesini belirlemek amacıyla partiyi kongreye götürecekti. İlk başlardaki amaç ve söylemler böyle idi.

Ancak gelişmeler böyle olmadı. 12 Mart yargılamalarında savunma yapılmadığı (ya da hazırlanan savunma okunmadığı) için, dışarıdaki parti kitleleri, parti yöneticilerinin (varsa) yeni görüşlerini ve yenilginin nedenlerinin değerlendirmesini bilmiyordu. Bu yüzden yer yer yenilginin değerlendirilmesi ve özeleştirisi yapıp yapılmayacağı konusu aramızda konuşuluyordu. 1976 başlarında KK tarafından yenilginin değerlendirileceği ve yapılacak özeleştiriye hangi konuların ele alınacağı ve esasın nasıl ortaya konulacağı konuşulmaya başlandı. Bazı temel konularda görüş farklılıkları olduğu da söyleniyordu. Kongreye giderek orada siyasi programı belirleyecek olan bir partide bütün bunlar anlaşılır önermelerdi. Ne var ki 1976 başlarında (Şubat-Mart olabilir), Koordinasyon Komitesi imzalı 3-4 sayfalık bir yazı dağıtılmaya başladı. Bu yazıda temel olarak "parti değil hareketiz, çünkü kuruluş kongresi yapılmadan ve siyasi tezlerimiz burada onaylanmadan parti ismi konulmuş, İbrahim'in görüşleri de parti programı olarak kabul görmüştür.

Oysa kongre süreci yaşamayan ve örgütün iradesiyle belirlenmeyen bir yapıya parti, hele de komünist partisi hiç denemez. Zaten İbrahim Kaypakkaya da büyük bir devrimci önderdir ama sınıfsal yapısı itibarıyla küçük burjuva bir önderdir" denilerek İbrahim'in mücadelesine ve işkencedeki direnişine övgüler yapılıyordu. Bu tespitlerin yanında Aydınlık'a karşı sağlam bir çizgi mücadelesi yürüttüğü söylenerek "ama tezlerinin birçoğu yanlış" deniliyor, "yanlış" tezleri şöyle sıralanıyordu: Ülke genelinde kapitalist ilişkiler hakimdir, dolayısıyla Halk Savaşı geçersizdir. Halk savaşını savunmak küçük burjuva maceracılığıdır. Yenilginin asıl nedeni de zaten küçük burjuva maceracılığıdır. Ulusal sorunda da bazı eleştiriler vardı. Kemalizm'in anti emperyalist yanı yeterince vurgulanmamış, gözardı edilmiştir. Kısacası asıl mesele, sosyo ekonomik yapı analizi, tespiti ve devrimin yolu gibi konulardı. Bu görüşler o zaman bize bir talimat olarak iletildi ve bundan böyle bu yeni görüşler hareketimizin geçerli görüşleri olarak savunulacak ve propaganda edilecek deniyordu.

Bu talimat 4 sayfalık belgenin içinde mi geldi? Yoksa bu kısım sözlü olarak mı bildirildi?

Talimatın nasıl geldiğini tam olarak hatırlamıyorum. Yalnız yeni görüşler sözkonusu yazıda vardı. Ayrıca yeni görüşleri savunmayanların partiden atılacağı söylemi de bana Ahmet tarafından iletildi. Talimat sözlü olarak da gelmiş olabilir, dediğim gibi tam hatırlamıyorum ama Ahmet üzerinden böyle bir talimat aldığımız kesin.

Şimdi, Hikmet Şenses'in anlatımına göre o 'talimat' değil de, bir 'tartışma açma yazısı' gibi. Süreç aslında ikinci kez bir Koordinasyon Komitesi kurulmasıyla başlıyor. "(...) İskenderun'da toplandık, Koordinasyon Komitesi olarak. İrfan, Aziz, Ali Taşyapan, ben, Ziya... Beş kişiyiz. Gittik baktık, araştırma yaptık. İrfan da öyle düşünüyor. Aziz de öyle. Eski görüşlerimiz yanlış diye düşünüyoruz. Böyle bir karar verdik. İskenderun'da her şeyi konuşmadık. Ama sosyo ekonomik yapı konusu üzerinde duruldu. Halk savaşı konusu gündeme gelmedi belki de çekindiğimiz için. Diyoruz ki bir tartışma başlatalım. Biz azınlıkta kalırsak bırakıp çekilelim. İnanmadığımız bir şeye önderlik yapamayız. Bu amaçla İstanbul'a geliyoruz. (...) İskenderun toplantısı 1976 baharı, Mayıs filan olması lazım. Orada bizim görüşümüz bu, insanlarla tartışalım kararı alındı. Geldik burada Süleyman, Ahmet, Murat Aydın, Çalıkıran... Böyle böyle düşünüyoruz, dedik. Önceleri bizi desteklediler. Birkaç gün sonra olay tersine döndü. (...) Mevcut durumu özetleyen bir yazı yazdım. Şöyle bir şey hatırlıyorum, biz neden böyle düşündük. Bu sadece bilgi verme amacıyla... Tartışma başlatma yazısıydı. Onlar buradan şöyle bir sonuca çıktı; siz kararınızı vermişiniz, şimdi tabanı hazırlıyorsunuz. Dedik ki biz böyle düşünüyoruz, siz görüşlerinizi sunun. O güvensizlik oluşturdu. (...) Güvensizlik olunca tartışma yayın organı çıkamadı. 'Görüşlerimizi darbeci yöntemlerle değiştirdiniz' görüşündeydiler. Bakış açıları böyleydi."

Yine Hikmet'in aynı röportajda tutumlarıyla ilgili şöyle ifadeleri de vardır: "İnanmadığımız bir şeye önderlik edemezdik. O gün savunduğumuz şey dürüst ve samimiydi. (...) Kimse örgütü kafa kola alma niyetiyle hareket etmedi. Daha iyi bir seviyede birlik sağlamak

için çalışmak. İmandırmaya çalışmak, olmazsa çekilmek..." Ama bu tarafta algı öyle değil. Sen "talimat" diyorsun. Peki ne yaptınız? "Talimat" da var...

Ben o zaman birey olarak çalışıyordum. İşçi bölgesinde. Rami, Eyüp, Gaziosmanpaşa... Komitem yoktu. Ben DGD'den ayrıldıktan (1975 sonu olmalı) sonra, beni işçi bölgesine gönderdiler. O zaman KK'nin kararları bana Ahmet Cihan üzerinden geliyordu. Ancak çalıştığım işçi bölgesinden Saba sorumluydu. KK'nin sözkonusu yazısını okuduktan sonra Ahmet Cihan'la ve sanırım Süleyman'la da biraz konuştum. İlk başlarda onlar bu yazı hakkında tam ve açık bir görüş belirtmediler. Özellikle Süleyman suskun kalıyordu. Açık tavır ortaya koymayarak, sanki bizim (kadroların) tepkisini ve eğilimini anlamaya çalışıyorlardı. Olabilir de... Ben o zaman Ahmet'e kesin bir dille, bu görüşleri kabul etmeyeceğimi bildirdim. Gerekçelerini de açıkladım. 'Asla kabul etmem' dedim. İlk tepkim bu oldu.

Çünkü bir dayatma olduğunu düşünüyorum. Şöyle ki; tamam kişilerin görüşleri farklı olabilir ama bunun yolu yordamı var. Bir işleyiş kuralı olmalı. Organları olan bir yapıdan söz ediyoruz, ben öyle olduğunu düşünüyorum. Bu konular kendi iç işleyişinde tartışılır. Demokratik bir biçimde konferansa filan gidilir. Temsil gücü olan bir toplantıda karara varılır, herkes de bu kararlara saygı duyar. Ama benim karşı çıkışımın tek nedeni sadece bu yöntem de değildi, ben yeni görüşleri doğru da bulmuyordum. Daha ayrıntılı bir konuşmayı Saba ile yaptım, çalıştığım işçi bölgesinin sorumlusu idi. Düşüncelerimi bölge yönetimine (veya merkeze) iletilmesi talebiyle, uzunca ifade ettim. 'Bu şekilde iletilsin' dedim. Tabi bunun arkasından, tanıdığım birçok insan, karşılaştığım birçok arkadaş, bunları tartışmak isteğinde bulundu. Bu istek, ilgi nerden geliyordu? Sanırım DGD başkanlığı döneminden geliyordu. Belki de arkadaşlar benim konumumu biraz farklı değerlendiriyor, üst düzey kadro sanıyorlardı. Güçlü ve kısa sürede ses getiren bir derneğin başkanlığını yapınca böyle bir imaj oluşuyor demek ki. Bu yüzden olacak ki karşılaştığım her arkadaş bir şeyler soruyordu. Tabi bu konuşmalarda organsal ilişki, organ dışı ilişki hesabı yapmadan, düşüncelerimi açıkça

söylüyordum. Bu dönemde doğru düzgün işleyen bir hiyerarşi, organ olmadığı da anlaşıldı. Örgütsel alanda büyük bir karmaşa yaşanıyordu. Örneğin Anadolu yakası gençliğinden kimin sorumlu olduğu belli değildi. İnsanların çoğu hala beni sorumlu sanıyorlardı.

DGD başkanlığından sonra, sıradan bir sempatizan gibi bir işçi bölgesine gönderilmişim, üstelik örgütle ilişki kurduğum sıralarda sorumlu olmasını kabul etmediğim Saba başıma sorumlu olarak verilmişti! Ben doğru dürüst bir örgütlenme içinde değildim, işçi bölgesinde çalışıyorum ama komitem yok, sorumlum var; arada bir görüşüp sözlü rapor veriyorum. Çalıştığım bölgedeki birçok işyerinde grevler, direnişler var. Çadırlarda sabahlıyorum. Direnişçi işçilerden bir çoğunu kazandım ama bunları nerede istihdam edeceğim? Bunları belli aralıklarla bir araya getirerek eğitim çalışması yapıyorum. Aslında çalışmalarımı kimse ilgilendiği de yok; kendimi bir kenara atılmış hissediyorum. İtiraf etmem gerekirse, Saba'nın sorumlu olarak başıma verilmesini de, aramızdaki eski bir hikaye nedeniyle rövanş gibi düşünüp öfkeleniyordum. Bu yüzden bir süre sonra kimseye haber vermeden çalışma bölgemi terk ederek, gençlik örgütlenmesinde çalıştığım Anadolu yakasına geçtim. Orada tanıdığım, bildiğim arkadaşları KK'ne karşı örgütlemeye başladım. Hiç kimse esas bölgemden neden ayrıldığımı sormadı bile. Bölgedeki KK sorumluları sanırım beni gözden çıkarmıştı.

Teorik olarak o dönem güçlü bir karşı çıkış geliştiren kimse de yok. O arada sosyo ekonomik yapıyla ilgili olarak, Rusya'da kapitalizmin gelişmesini temel alan bir yazı yayınlandı. Yine KK yayını. Orada Türkiye'nin kapitalist bir ülke olduğu anlatılıyor. Biz teorik olarak "yarı feodal" olduğu noktasında bazı verileri söyleyerek etkisiz bir karşı tez savunması yapıyoruz. Kaypakkaya'nın tespitini savunuyoruz. Öyle dört başı mamur bir araştırmanın teorik tezleriyle karşı koyacak düzeyde değiliz. Benim konuştuğum arkadaşların seviyesinden de anladım ki; kendi görüşlerimizi, yani İ. Kaypakkaya'nın temel tezlerini sağlam bir teorik düzeyde savunacak seviyemiz bile yok. Bunun üzerine tartışmanın merkezine yöntem konusunu koydum. 'Ben yeni görüşleri kabul etmiyorum, savunanlara da saygı duyuyorum ama...' diyerek, bütün

bunların parti işleyişi içinde demokratik bir şekilde çözölüp sonuçlandırılması gerektiği tezini tartışmaların merkezi haline getirdim.

“O zaman bir tartışma yayın organı çıkarılıp herkes düşüncesini orada ifade etmeli ve ardından yapılacak bir konferansla irade belirlenmeli” diyordum. Bu yöntem olayı tuttu. Gerçi Hikmet Şenses tartışma yayın organı çıkarmayı önerdiklerini fakat Süleyman ile Ahmet'in kabul etmediğini söylüyor, ama bu öneri bize yansımıyor. Doğruyu kim söylüyor? Kaldı ki bir tartışma yayın organı çıkarmak için KK'nin bazı kadrolardan icazet alması da gerekmiyor. KK süreci net söylemlerle yönetemiyor, derdini tabana anlatmıyor ya da anlatamıyordu. Bu yüzden yukarıda yapılan tartışmalardan, önerilerden vs. bizim haberimiz olmuyor. Belki de ortada "oldu da bitti maşallah" ritüeli oynanıyor!

Kısa bir süre sonra Ahmet ve Süleyman da yönetime karşı çıktıklarını, yeni görüşleri kabul etmediklerini, bu şekilde bir yöntemin darbecilik olduğu tezlerini savunmaya başladılar. İlk başlarda, KK kadroları ile Ahmet ve Süleyman arasındaki tartışmanın içeriğini ve tepkilerinin ne olduğunu bilmiyorum. Aziz Vatan, Hikmet Şenses ve Ali Taşyapan'ın, 'KK'nin yeni görüşlerini ve yöntemini önce kabul ettikleri' yolunda iddiaları var. Bunu yaygın bir şekilde o zaman da söylediler. Bunun kasıtlı bir propaganda olup olmadığını da bilemem. Yukarıda değindiğimiz gibi, Ahmet, konuyu bize aktardığında ilk günler yeni görüşler konusunda açık bir tavır ortaya koymuyordu.

Fakat bundan Ahmet ve Süleyman'ın KK'nin görüşlerini kabul ettikleri anlamı da çıkmaz. Belki ilk başlarda kafaları karışık olabilir. Bu arkadaşlar biraz da tabanın nabzını ölçtükten sonra daha açık tavır aldılar denilebilir. Ahmet ve Süleyman, KK'nin görüşleri hakkında, ilk başta net bir karşı çıkış ortaya koymadılar, ama KK'nin görüşlerinin doğruluğu konusunda da herhangi bir söylemleri olmadı. KK'nin iddia ettiği gibi “kabul ettikleri”ne dair herhangi bir tanıklığım yok. Daha çok bir tereddüitten söz edilebilir. KK ise ilk başlarda bu iki arkadaşın da ‘kendi görüşlerini savunduğu’ söylemini hep ileri sürdü. Bunu tabanın güven duyduğu kadrolar hakkında kuşku yaymak amacıyla da yapmış olabilirler.

Ahmet ve Süleyman bir süre sonra yeni görüşlere karşı çıktıklarını yaygın bir şekilde ve açıkça söylediler, tabanla birlikte hareket ettiler.

Ahmet, Nisan başları ya da ortalarından itibaren bölgelerdeki insanlarla görüşerek, KK'nin yeni görüşlerinin kabul edilmemesi, bu konudaki dayatmalara uyulmamasını filan telkin ediyordu. Çok açık olmasa bile, bir ayrışmanın ayak sesleri geliyordu. Belki de çelişkilerin keskinleştiği noktada Ahmet ve Süleyman'ın ayrılma fikri vardı. Bize bilgiler sözlü geliyordu, sözü edilen Koordinasyon Komitesi'nin 3-4 sayfalık yazısı dışında tarafların yazılı açıklamaları yoktu, ya da ben hatırlamıyorum.

Birkaç görüşmemizde Ahmet, "Anadolu Yakası, Avrupa Yakası ve gençlik kabul etmiyor. O tamam, bu tamam" gibi laflar ediyordu. "Partiyi Koordinasyon Komitesi'nin elinden alabiliriz, kurtarabiliriz" gibi söylemleri vardı. Nasıl oldu hatırlamıyorum, ama o arada Saba ile ilişkimiz kesildi. Bir dağınıklık, başıbozukluk oldu. Bu tartışmalar o zaman daha çok Ahmet ve Süleyman üzerinden yürümeye başladı. Ben o dönem, anlattığım ilgisizlikten dolayı yine Anadolu yakasında çalışmaya başladım. O ara iki toplantı yapıldı. Birisi bizim orada, Göztepe'de yapıldı. Gençlikten arkadaşlar vardı. 7 – 8 arkadaşlık. Toplantıya KK'ni temsilen Hikmet Şenses geldi. 4 sayfalık yazıyı, görüşleri, yöntemi tartıştık. Hikmet, Koordinasyon Komitesi'nin görüşlerini savundu. Ben orada tartışmayı yöntem üzerinde yoğunlaştırdım. Onlar yöntemi kabul ediyorlar ama sonraya erteleniyordu.

Hikmet orada, "Farklı görüşleri savunabilirsiniz, (farklı derken İbrahim'in görüşleri kastediliyor)... ama merkezin kararlarına uymak lazım, örgüt disiplini bunu gerektirir" filan gibi telkinlerde bulundu. Biz, İK'nın görüşlerini temel aldığımızı, onu savunmaya devam edeceğimizi, her önüne gelenin kendi görüşünü 'ben merkezim' diye dayatma hakkına sahip olmadığını, bunu kabul etmeyeceğimizi vurguladık. Sonuçta toplantıya katılan bütün arkadaşlar Koordinasyon Komitesi'nin görüşlerini reddettiler. Hatta orda biraz gerginlik de oldu. Biz hep İK üzerinden savunma yapınca... Tartışma biraz sertleşti. Bu gerginlik içinde Hikmet "Ya tamam, İbrahim sizin olsun!" gibi bir laf etti. Biz kimdik? Bu söylem büyük bir gaftı. Ve zaten bu laftan sonra toplantının sonucu açık bir şekilde ortaya çıktı. Bu toplantıyı, "Çağırılım, yetkili bir ağızdan dinleyelim" diye biz istemiştik. Kartal'da başka arkadaşların düzenlediği bir toplantıya katıldım. İki kişi vardı. Biri yine Hikmet idi, diğeri sanıyorum

İrfan'dı. Orda da epeyce sert tartışmalar oldu ama sonuç değişmedi. KK'nin yöntem hatası başını çok ağrıttı. Bundan dolayı oluşan güvensizlik siyasi tezlerine karşı da güvensizliğe dönüştü ve sonuçta da niyetleri konusunda ciddi kuşklar oluştu.

Hikmet'in, belki kendisi açısından "örgütü kafa kola alma" niyeti yoktu, ama doğru bir yöntem izlemedikleri de kesindi. Ortaya koydukları yöntemin yanlışlıkları iyi niyeti doğru bir şekilde ölçmeye yetmez. İyi niyet taşları üzerinden yürüyerek cehenneme gitme riskini de gözden uzak tutmamak lazım.

Öte yandan Mukaddes o sıralar Halkın Kurtuluşu ve Halkın Yolu ile bir birleşme çalışmalarından söz ediyor. Hatta birleşme "Ankara'da gerçekleşti gibiydi" diyor. Bu birleşme sürecinde neler savunuldu bilmiyoruz. KK'nin bu görüşmelerde "İbrahim'in görüşleri temelinde birlik" önerisiyle gitmediği anlaşıyor, parti içinde bile savunmazken... Çünkü KK'nin yeni görüşlerini ortaya koymasıyla, birleşme görüşmeleri aynı döneme rastlıyor. Mukaddes aynı söyleşide "tartışmaya zamanımız yoktu" diyor. Bana öyle geliyor ki KK yeni görüşleri bir an önce örgüte kabul ettirerek, "birliğin önünü açma" çabası içinde idi. Dayatma yöntemi de bu "zaman darlığı"ndan ortaya çıkmış olabilir.

Beşiktaş'ta bir tartışma oluyor. Bu olaya çok atıf yapılıyor. Ama sanıyorum ipleri koparan bu olay değil. Onun öncesinde Süleyman Cihan'ın ve Koordinasyon Komitesi yöneticilerinin katıldığı bir toplantı var. O toplantıda ipler kopmuş sanırım. En azından o toplantıdan sonra Süleyman ayrı bir yola gitmek gerektiğine kendi kafasında karar vermiş olmalı. Çünkü bu nedenle Beşiktaş kortejine Aziz'in katılmasına izin verilmiyor.

Beşiktaş olayı öncesinin yönetim seviyesinde yaşanan gelişmeleriyle ilgili somut bir bilgiye sahip olmadığımı söylemiştim. Dediğin gibi, muhtemelen 1 Mayıs 1976 öncesinde ipler kopmuştu, çünkü 1 Mayıs organizasyonunu biz kendi aramızda konuşarak yaptık. Daha doğrusu Ahmet'in talimatıyla yapıldı diyelim. Ahmet toplanacağımız yeri bildirdi. Hazırlıkları ve güvenliği filan konuştuk. Taşınacak pankartları biz

Kadıköy'de hazırladık. Pankartlara yazılacak sloganları dahi Ahmet söyledi. Hazırlık talimatı KK'nden gelmiş olamaz; öyle olmuş olsaydı Aziz olayı yaşanmazdı. Biz doğal olarak, ortalık karışık da olsa bölge yönetiminin talimatı olarak anlıyoruz. KK'nin disiplini dışında hareket edildiği filan söylenmedi. Beşiktaş'ta toplandık. Bir süre sonra kalabalık içinde bir hareketlenme oldu, baktığımda Ahmet el kol hareketleriyle Aziz Vatan'ı ittiriyordu. Öncesindeki tartışmaya, aralarında nasıl bir diyalog geçtiğine filan tanık değilim. Toplu duruşun ve oluşacak kortejin düzeniyle ilgileniyordum. Sonra Hüseyin Balkır, Aziz'e müdahale etti, O da ittirdi. Hemen araya girdik, Ahmet ve Hüseyin'i uzaklaştırmaya çalıştık. İşçi bölgelerinden gelen arkadaşlar da Aziz'i aralarında korumaya aldı. Bazı iddialara göre Hüseyin Balkır Aziz'e silah göstermiş, ben görmedim. O görüntü kötüydü. Moralimiz bozuldu, günün tadı kaçtı, üzücü bir durumdu.

O zamana kadar bölge sorumlusu olan bir yoldaşa böyle bir davranış gösterenler, anlaşılıyor ki KK ile ipleri koparmış ve kimseye bir şey söylemeden kendilerini oraya gelmiş kitlenin "sahibi" gibi görüyorlar.

Demediniz mi, ne oluyorsunuz?

Dedik. Ahmet, "Ne hakla geliyor, burası bizim arkadaşlarımızın toplandığı yer" filan dedi. Ben de çok rahatsız oldum. Ayrıca resmen ilan edilmiş bir ayrılık yoktu, "burası bizim..." ne demekti? Bu davranışını doğru bulmadığımı açıkça söyledim. Daha sonra aramızda da konuştuk, tartıştık. Safa'da tepki duydu. Bu tür davranışların aynı zamanda, muhalefeti yani bizi güç durumda bırakacağını filan anlattık. Safa "burası bizim..." söylemine takıldı. Hatta bir ara yalnızken bana "İbo, biz kimin malıyız?" diyerek espri yaptı. Ahmet'in "burası bizim..." söylemi daha sonraları ortaya koyacağı başka davranış, görüş ve girişimleriyle beslenerek, bir yıl kadar sonra yapılan bölge konferansında önüne konacak ve bölgeden uzaklaştırılmasıyla sonuçlanacaktı.

İstanbul tabanı orda mı? Kaç kişi varsınız?

Bütün ilişkiler orada mıydı, bunu bilmiyorum. Örgütlü işçi arkadaşların önemli bir bölümünün sendika kortejine katıldıklarını biliyorum. Toplamda 200-300 kişi civarında bir kitle vardı.

Bu 200 – 300 kişi içinde Koordinasyon Komitesi taraftarları var mı? Aziz ittirilince, taraftarı olarak tepki gösteren kimse yok muydu?

Tek tek tepki verenler oldu, ama bunlar bizimle hareket eden arkadaşlardı. "Taraftar" tepkisi anlamında toplu bir karşı koyuş olmadı. Yani o kortejin dağılmasını, bölünmesini sağlayacak bir gelişme olmadı. Oradan Taksim'e çıktık. Diğer gruplara göre daha küçük bir kalabalıktık. TKP, Dev Genç ve Halkın Kurtuluşu gibi gruplara göre de azdık. (1977'nin 1 Mayıs'ına bunun 5 katı kitleyle katıldığımızı hatırlıyorum.) Sloganları attıran görevliler vardı. Güvenlik ve düzeni, gençlikten gelen arkadaşlar olarak biz sağladık. KK ile kitle gösterilerinde ayrı duracak resmi bir bölünme olmamıştı henüz. Dolayısıyla onun bunun taraftarı veya ayrı kortej oluşturma gibi bir durum olmadı. Somut olarak hatırlamıyorum ama aramızda KK'nin görüşlerini savunanlar da vardı mutlaka. KK'nin görüşlerini savunanlarla tartışıyoruz, ikna etmeye çalışıyoruz, ama şiddet ya da kitle gösterilerinde tecrit etme gibi bir yaklaşım aklımızdan geçmiyordu. Bir yol ayırımına doğru gidiyoruz ama onlar hala birlikte hareket ettiğimiz arkadaşlarımız, yoldaşlarımız.

Ahmet ve Hüseyin'e karşı kitleden benzer bir tepki gelmedi, ama ikili üçlü konuşmalarda homurdanmalar vardı. Aziz'e yapılan davranışın kitlede genel bir rahatsızlık yarattığını gözlemledim. Özellikle işçi bölgelerinden gelen arkadaşlar doğrusunu yaparak, Aziz'i hemen aralarında korumaya aldılar. Bu arkadaşların büyük bölümü (tanıdığım kadarıyla) KK'nin görüşlerini kabul etmeyenlerden oluşuyordu. 1 Mayıs mitingindeki bu olay, yani Aziz'in itilmesi filan, bölünmenin açıkça ortaya konması, kitleler nezdinde de ayrılığın ilanı anlamına geldi. Daha önce özel toplantılarda ipler zaten kopmuş kabul edilebilirdi, ama ayrılık henüz resmen ilan edilmemişti. Böylece bölünme, bir anlamda devrimci kamuoyuna açıklanmış oldu. Artık iki ayrı örgütten söz edilebilirdi.

Bu 1 Mayıs günü sonunda acı bir olay yaşadık. Kutlamalar bitip kitle dağıldıktan sonra Mehmet Kocadağ isimli işçi yoldaşımız kayboluyor. Birlikte kaldığı arkadaşları, Mehmet'in akşam eve gelmediğini bildirip aramaya başlıyorlar. Tam hatırlamıyorum ertesi gün (veya bir kaç gün sonra) ölüsü bulunuyor.

Benim Mehmet'le organsal bir ilişkim olmadı, sadece etkinliklerde ve arada sırada DGD'de gördüğüm bir arkadaşımızdı. O yüzden iyi tanıdığım bir yoldaş değil. Ancak birlikte çalıştığı yoldaşların ve Aydın Erdoğan'ın anlattıklarından; işçi önderi olma yeteneğine sahip militan bir arkadaşımız olduğu anlaşıyor.

1 Mayıs gösterilerinin ardından karanlık güçler (MİT, Kontr-gerilla ve faşist ülkücü milisler) tarafından kaçırılıp infaz edildiğini düşündük ve cenazesinde katillerinin bunlar olduğunu ifade ettik. Bir yıl kadar önce Zeytinburnu'nda polis tarafından öldürülen militan yoldaşımız Atilla Özkan'dan sonra Mehmet Kocadağ'ın da kaçırılıp katledilmesi bizim için acı kayıplar idi ama aynı zamanda da devletin partimiz hakkındaki düşüncesi ve niyeti açısından alarm vericiydi.

Bu bölünmeyi ben biraz şöyle de anlıyorum; Militanlar, mücadele azmi, isteklilik bir tarafta kalıyor. Deneyim bir tarafta. Taban bir tarafta, tepe bir tarafta... Nispeten teorik seviyesi iyi arkadaşlar bir tarafta, örgütçüler bir tarafta... Ne diyorsun? Belki kaçınılmazdı, ama bu her iki tarafı da zor durumda bırakan bir bölünme gibi görünüyor.

O zaman yeniydik. Örgütsel deneyim açısından çok anlaşılabilir bir durum değildi. Hizip dediğimiz tarafta deneyimli kadrolar ve yöneticiler vardı. Yani hizip yönetim seviyesinde çıkıyor. KK içinde tek muhalif bile yok. O sıralar cezaevindekilerin ne düşündüğünü bilmiyoruz, ama deneyim ve birikim sahibi eski kadroların tamamı (bir iki istisna hariç) KK tarafında. Ne zamandan beri bu fikirler kafalarında vardı ya da nasıl olgunlaştı, bilmiyorum. Ama yeni düşünceler ifade edidiğinde, eski kadroların çok büyük bir bölümü yeni görüşleri savundu.

Diğer yandan sanırım birlik konusuyla ilgili önemli bir angajman da sözkonusu idi. O sıralar KK ile Halkın Kurtuluşu (HK) ve Halkın Yolu (HY)

arasında birleşme görüşmeleri yapıldığını duyuyoruz. KK'nin tabanda tepki yaratan yeni görüşleri aslında, siyaseten kendilerini HK ve HY'ye yaklaştıran görüşlerdi.

Taban, yani bizler KK'nin yönetiminden, yürüttüğü siyasetten, daha doğrusu siyasetsizlikten zaten rahatsız idik. Hayalimizdeki örgüt bu değildi, moralimiz bozuktu. Bunun üstüne bir de 'parti olmadığımız' ve 'temel görüşlerimizin yanlış olduğu' söylemi başlayınca çok öfkelenedik. Bölgemizde KK'ne çok fazla tepki duymanın temelinde böyle bir psikolojinin etkisi de var. Diğer yandan ben, muhalefet olarak bizim bir partiyi, hatta bir bölgeyi yönetebilecek çapta olduğumuzu düşünmüyordum. Bu güvensizlik içinde iken böyle bir gelişme karşısında doğal olarak bocaladık. Bir anda önderlik ortadan kalktı. Önderlik içinde bir kanat olsa, onun peşinden gidersin, ama yok. Partinin hafızası, olanakları, ilişkileri, bütün bilgiler onlarda.

Tabandaki bizler o güne kadar verilen görevleri yapmışız, gelişmeler hakkında pek bir şey bilmiyoruz. Olanakların tamamı onların kontrolünde. Bu anlamıyla mevcut durum, benim açımdan da bir süre karamsar bir tabloydu. Büyük bir fırtına sonrası kaptanını kaybetmiş bir gemide, okyanusun ortasında kalmışız duygusu içindeydik. 'Devrim yaparak sosyalizmi kuracağız' inancı ve coşkusuyla katıldığımız partimizin yöneticileri; inandığımız siyasal tespitlerden vazgeçmiş, yeni tezler dayatmış, üstelik TKP/ML'nin komünist bir parti olmadığı, İ. Kaypakkaya'nın da "küçük burjuva sınıf karakterine sahip bir devrimci önder" olduğunu iddia ederek gemiyi terk etmişlerdi. Kaptanlık deneyimi olmayan yeni kadrolar olarak ya bu gemiyi yüzdürmek ve güvenli bir limana yanaştırmak gibi zorlu bir sorumluluğun içinde olacaktık ya da yeni arayışlar içinde savrulup, sürüklenip gidecektik. Kısacası büyük bir kaos yaşıyorduk. Kendi adıma, onca karamsarlık içinde sorumluluk üstlenmeyi tercih ederek ilişkilerimi bu yönde motive etmeye çalıştım. Artık bir bölünmenin tarafıydık ve taraftarları ikna ve kazanma çabası içindeydik. Ben kendi bölgemde ve ulaşabildiğim ilişkilerde (ki DGD başkanlığı yaptığım için tanıdığım çok fazla kişi vardı) tereddütsüz partiyi ve İK'nın tezlerini savundum. Büyük bir çoğunluk partiden yana tavır takındı ve KK'nin disiplinini reddetti.

Yıllar sonra dönüp baktığımda, gerçekten her iki taraf açısından da gelişmeyi zayıflatan ve yıpratıcı bir bölünme olduğunu görüyorum. Gözümüzde çok büyümüştük, ama örgüt içi radikal değişimler ve iki çizgi mücadelesinin incelikleri konusunda KK'ndeki yöneticiler de yeterli deneyim ve birikime sahip değildi.

Bana öyle geliyor ki KK, diğer gruplarla birlik oluşturmak isterken kendi birliğini bozdu, böldü. Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan oldu. Tren kaçmıyordu; parti çizgisiyle yeni çizginin uzlaşması pk mümkün görünmüyordu, bu bakımdan bölünme kaçınılmazdı belki, ama iç mücadele zamana yayılsaydı ve demokratik bir ortamda yapılabilseydi, tartışmaların olgunlaştığı seviyede daha sağlıklı bir birleşme veya ayrışma gerçekleşebilirdi; en azından sancısız ve taraflar açısından daha az zararlı sonuçlanabilirdi.

Peki, toparlanma, yeniden bir parti yapısı kazanma, işlerlik oluşturma açısından neler yaptınız?

“Kızıl Yol” isimli illegal bir yayın organı çıkararak KK'ne karşı düşüncelerimizi, taleplerimizi ve mevcut durumun demokratik yöntemlerle nasıl aşılabacağı vb. konulardaki görüşlerimizi yaygın bir şekilde anlatmaya çalıştık. İlkel teknikle (gerilla taksiri) kırmızı siyah renklerle ve kapaklı olarak 4 sayı basıp çıkardığımız bu yayının bölgeyi toplama açısından çok önemli bir rol oynadığını söyleyebilirim.

Örgütsel hiyerarşinin ortadan kalktığı, merkezi bir disiplinin olmadığı bu kaos dönemi daha fazla devam edemezdi. Bir an önce bölgesel bir yönetim oluşturup hiyerarşik bir örgütlenme çalışmasına girilmeliydi. Çünkü örgütsel ilişkiler, kişiler (Süleyman ve Ahmet) üzerinden yürüyordu. Bu durum bir kısım kadro açısından rahatsızlık nedeniydı. Nihayet 1977'nin başları olabilir, 10-15 civarında (Ahmet'le Süleyman'ın belirlediği) kadroyla bir toplantı yapıldı. (Bu toplantı bazı yoldaşlarımız tarafından ve bazı parti belgelerinde 1. Bölge Konferansı olarak ifade ediliyor; o zaman bu toplantıyı konferans mı, yoksa kadro toplantısı olarak mı ifade ettik tam olarak hatırlamıyorum.)

Ne kararlar aldı bu konferans?

Bu toplantı Savaş Ay'ın Üsküdar'daki evinde yapıldı. Savaş Ay'la benim ve Veli Emektar'ın ilişkisi vardı. (Toplantı başladığı sıralarda güvenlik sorunu çıktığından başka bir yere taşınarak yapıldı.) Kadro toplantısı önemli kararlar aldı. Öncelikle adını "TKP/ML Hareketi" olarak değiştiren (Legal kimliğini "Halkın Birliği" yayınıyla anan) KK'nin "hizip olduğu" tespit edilerek, TKP/ML'yi ve onun programı olan İK'nın görüşlerini (beş temel belge) savunduğumuzu ve bölgede TKP/ML'yi temsil ettiğimizi, KK hizbinin partiden atıldığını devrimci kamuoyuna ilan etmek. İkincisi, bölgedeki çalışmaları yürütecek, denetleyip koordine edecek bir yönetim oluşturmak. Üçüncüsü, diğer bölgelerdeki gelişmeleri takip ederek, KK muhalifleriyle ilişki sürdürmek, partiye sahip çıkmalarını sağlayacak destek vermek, partiye sahip çıkacak bir güç ve örgütlenmenin olmadığı bölgelerde örgütlenme yapmak.

Dördüncüsü, örgütlenen diğer bölgelerle yakın ilişki sürdürerek merkezi bir yapı oluşturmak için çaba göstermek. Beşincisi, legal yayın organı çıkarmak için çalışma yapmak.

Ayrıca, Ahmet Kızılar'nın hizip olduğunu tespit ederek partiden atılması kararı alındı.

M. Ali Kankotan olayların Ankara boyutunu anlatmıştı. KK'nın birkaç sayfalık yazısı tartışmayı açığa çıkarması bakımından önemli ama asıl bir son toplantıdan söz etmişti. O son toplantı önemli. Kankotan'ın anlatımı şöyle: "Üç sayfalık yazı doğrultusunda Mukaddesler'in eğilimi belli olmuştu. Ben karşı çıkıyordum. Nezihe de karşı çıkıyordu. Bizim tavrımız bölünmeye karşıydı. Kendi aramızda Ankara'da toplantılar yaptık. Orada (1976 yılının ilk ayları) ben bu meseleler tartışılabilir, sosyo ekonomik yapı tartışılabilir diyordum. Aziz Vatan, Hikmet, Ali Taşyapan yazıyı destekliyordu. İrfan Çelik vardı, destekleyenler arasında. Sami Sarı destekliyordu. (...) O arada bir eylem dolayısıyla tutuklandım. (...) Üç sayfalık yazı doğrultusunda Mukaddes, bütün arkadaşlarımızı kazanmıştı. (...) Önce İstanbul'da bir evde toplantı oldu. Süleyman, Ahmet, İrfan, yurtdışından bizim Ali Yavuz

Çengeloğlu vardı. Mukaddes var. Hatırladığım bunlar. Ben şunu savundum: Benim düşüncem şu veya bu olabilir fakat ben partiyi hareket olarak değerlendirmiyorum. Üç sayfalık yazı "hareket" diyordu. Görüş farklılıkları olabilir, parti yapısı içinde bu tartışılabilir ve konferanslarda karara bağlanır, herkesi o zaman bağlar diyordum. 'Hareketiz' dayatması doğru değil diyordum. (...)

Mukaddes de bana yakındı Ankara'da. Fakat İstanbul toplantısında sessiz kaldı. O arada benim bu görüşlerim karşısında yurtdışı temsilcisi, Süleyman ve Ahmet şiddetle karşı çıktı. Ahmet'in karşı çıkışı sekter oldu. İşin mahiyetinden uzak kaldı. Konu tartışılmadan sertleşme oldu. (...) Toplantıya iki taraf kavgalı gelmişti. Ben de kavganın mahiyetini yeterince bilmiyordum. (...) Ahmet Cihan beni orta yolculukla itham etti. Tam karşı karşıya gelmedik. Çünkü merkezi yapıdan yanaydım. Ayrılık olmamalıydı. İstanbul toplantısı yanlış hatırlamıyorsam benim tutuklanmam sonrasında oldu. Bu toplantıdan sonra fiili ayrılık oldu. Demek ki ben ikinci kere tutuklandığımda, sonbaharda Mukaddes, Ankara'yı bir bütün olarak – Nezihe ve birkaç arkadaş hariç- örgütlemiş, kazanmıştı."

Anlaşılan, senin Ankara'ya gidişin tam bu döneme rastlıyor. Orada, İstanbul'da omuz omuza çalıştığın Mukaddes'le rekabet başlamış oluyor...

Ayrılıktan sonra Ankara ve Gaziantep, Maraş bölgeleri bizim en zayıf kaldığımız bölgelerdi. Ahmet, Ankara'daki durumu ve M.Ali ile Nezihe'nin tavrını bildiğinden dolayı oraya birilerini gönderme gereği duymuş olmalı ki benim gitmemi istedi. Ankara'ya vardığımda gördüğüm, bütün gücümüz (Nezihe ve M.Ali'nin ilişkileri dışında) gençlik içindeki birkaç arkadaştan ibaretti. Ankara'daki KK yetkilileri sanırım bizi hiç ciddiye almadı. Bazı okullarda düzenlediğimiz tartışma toplantılarına katılmıyorlardı bile. Ulaşabildiğimiz ilişkilerle birebir görüşerek ikna etmeye çalışıyordum. Bu zaman içinde Mukaddes'le, Ankara'da hiç karşılaşmadım. Hatta ayrılık döneminde, sanırım hiçbir yerde görüşmedik. Ankara'da kaldığım yaklaşık altı aylık dönem içindeki en olumlu gelişme, Nezihe ile M.Ali'nin ortada durmaktan vazgeçip, farklı görüşlerini

korumak kaydıyla merkezileşme çalışmalarına katılmaları oldu. İkinci yararı, Erhan Gencer ile Feride'nin partiye kazanılması ve onlar üzerinden, o günkü koşullarda güçlü bir akademisyen grubunun parti saflarında örgütlenmesi olmuştur. Üçüncüsü ise, eski ilişkilerden birçok taraftarın yeniden parti saflarına dönmüş olmasıdır.

Bu bölünmenin yine de önemli ölçüde efendice geliştiğini, tarafların birbirini çok kaba biçimde hırpalamadığını söyleyebilir miyiz?

Dört sayfalık yazı görüş ayrılıklarının resmi olarak ilk kez derli toplu ifade etti. Kim tarafından kaleme alındığını bilmiyordum. Rivayet Aziz Vatan'ının kaleme aldığı yönünde idi ama anlaşılan Hikmet yazmış. Daha sonraki tartışmalar, yukarıda anlatıldığı gibi anlaşmazlıkla sonuçlandı ayrılık oldu. Bir iki gerginlik dışında aramızda şiddet türü bir şey yaşanmadı. Olumsuzluklardan biri, Aziz'in itilip kakılmasıdır, bunu anlattım. Kartal'da da bir olay geliyor. Sanırım bir evdeki silahları istemişler. Arkadaşlar da vermemiş. Onunla ilgili gergin bir tartışma yaşanmış. Bir de, bizimkiler bir eve giderek oradaki silahı almaya çalışıyorlar. Bunun yarattığı bir gerginlik yaşanıyor. Ama bunların hiçbirinde taraflardan şiddete başvuran olmuyor. Bunların dışında herhangi bir tatsızlık yaşandığını hatırlamıyorum. Sonuç itibarıyla, kimin elinde ne varsa onda kaldı. Kimse birbirinden başka bir şey istemedi. Bildiğim kadarıyla diğer bölgelerde de kayda değer bir gerginlik yaşanmamış.

Senin söylediğin olsaydı, Koordinasyon Komitesi bir konferans toplamayı kabul etseydi, bu bölünmeden kaçınmak, tarafların birbirini ikna etmesi söz konusu olabilir miydi? Demokrasi açısından ne ifade ediyordu bu?

KK demokrasiyi işletmedi. Görüşlerimizi değiştirmek isterken anti-demokratik bir yöntem izlediği açık. "Bundan sonra yeni görüşleri savunacaksınız," deniyor. Ama bu görüşler, güncel gelişmelerle ilgili yeni tespitler değil, temel belgelere ilişkin değişiklikleri içeriyor. O nedenle

değiştirilmeleri demokratik bir işleyiş içinde olmalıydı. Bu açıdan KK doğru bir yol izleyemedi. Hala aynı görüşteyim. KK'nde demokrasi ve iki çizgi mücadelesi noktasında açık ve doğru fikirler yoktu. İkincisi, örgütsel konularda yeterli bir tecrübeye sahip olmadıklarını da söylemek mümkün. O zaman da böyle düşündüm. Aslında 12 Mart deneyimi yaşamışlardı, partinin geçmiş mücadelesini sahiplenmişlerdi. Dolayısıyla onları birikimli ve deneyimli insanlar olarak görüyorduk, böyle bakıyorduk. Partiye yeni katılmış insanlar doğal olarak böyle düşünür. Ama zamanla çok da beklendiği kadar deneyimli olmadıkları görüldü. Çünkü yaşanan yöntem hatası acemiliğin ve aceleciliğin göstergesiydi.

Biz, parti değil "hareket" de olsak, uygulanan yöntem akıl alacak gibi değildi. Adeta şeflik tipi bir işleyiş söz konusuydu. Biz söyleriz siz kabul eder, yaparsınız! Partinin kuruluş yıllarında, devletin yoğun baskısı ve devlete karşı silahlı mücadele içinde oluşturulan bir yönetim var. Çok az sayıda kadro var... O günkü koşullarda demokratik bir seçim yaparak yönetim ve program belirlemenin hiçbir şekilde yolu olmadığını düşünüyorum. Bunun için zaman ve fırsat da yoktu. Ama dünyada uygulanmış sosyalist deneyimler var. Disiplinin nasıl sağlanacağı, irade-disiplin, yani irade ve eylem birliği ilişkisinin nasıl kurulacağı, demokrasinin sınırları, merkezîyetçiliğin sınırları... Bunlar teorik olarak birçok klasik eserde vardı, ama KK bunlardan bihaber görünüyordu. Diğer bir sıkıntıları da, bu ayrılık döneminde görüldü ki gerçekten hiyerarşik bir örgütlenme içinde değiliz. Dağınık ve çoğunlukla bireysel ilişkiler temelinde yürüyen bir örgütsel yapı görünümünde. Alt örgütlenmeler organ yönetimlerinden ziyade, bir ya da iki kişinin inisiyatifinde yürüyor. Böyle bir örgütlenme tarzı, KK'nin gerçek anlayışı mı idi yoksa dönemin, gücün ve koşulların zorunlu bir sonucu muydu bilmiyorum. KK var, ama birkaç büyük şehir dışında, altında organlar yok. Dolayısıyla bütün bunlar bir örgütün önemli siyasi düşüncelerini değiştireceği, önemli dönemsel taktikler izleyeceği ve işleyişi kolaylaştıracak, demokrasiyi aşağıdan yukarıya işletecek bir örgütlenme modeli olmadığını gösteriyor. Uygulamaya çalıştıkları yöntem, niyetleri bu olmasa bile anti-demokratik bir girişim, hatta objektif olarak darbeci bir anlayıştı.

Bu tartışmalar ve mevcut işleyiş içinde iki çizgi mücadelesinin nasıl yürüyeceği, nasıl sonuçlanacağı konusunda çok yeterli, olgunlaşmış birikime sahip değildim, ama doğru bir yöntem önerdiğimi biliyorum. Sorunun çözümü için savunduğumuz iki çizgi mücadelesinin ruhuna uygun demokratik yöntem konusunda KK olgun bir birikime sahip değildi, dolayısıyla anlayış göstermedi. İki çizgi mücadelesinin nasıl uygulanacağı konusunda sanırım açık fikirleri yoktu. Merkez dediğin karar alır, taban uygular...gibi yaklaştılar. Doğru bir yöntem izlediklerini düşünsek... Bir süre tartışma yapıp, yaşayıp, demokratik bir biçimde, temsiliyetle bir konferans toplansaydı ne olurdu? Yine kaçınılmaz olarak bölünmeyle sonuçlanırdı, çünkü çok önemli temel konularda farklı düşünceler vardı. Tarafların birbirini ikna etmesi, değindiğim koşullarda mümkün görünmüyordu, çünkü görüşlerimiz uzlaşır yakınlıkta değildi. Yine de konferans olsaydı daha iyi olurdu. Süreç daha doğru yönetilmiş olurdu. Farklı fikirler bir süre yanyana aynı yapı içinde yaşayabilirdi. Ancak stratejik farklılıklar olunca (çok önemli tarihsel bir dönemeçten geçilmiyorsa) yani irade birliği sağlanamamışsa, eylem birliği oluşturmak, saha çalışmasını yönetmek ve denetlemek zorlaşır. Neyi, hangi düşünceyi örgütleyeceksiniz? İki farklı çizgi! Ama konferansta hakim duruma gelen görüşün büyük avantajı olacaktı. Belki bir kısım insan ayrılmaya karşı çıkacak ve farklı görüşlerini yeniden test edecekti. KK'nin düşünceleri, prestij açısından ve bize göre daha deneyimli ve birikimli oldukları imajı dikkate alındığında, muhtemelen baştan avantajlı durumda olacaktı. Tartışma yayın organını da KK organize edecek, yönetecekti. Dolayısıyla belli bir süre tartışma yaşanarak konferansa gidilseydi, KK'nin görüşleri konferansta ağırlık kazanabilirdi.

Böyle bir işleyişin uygulanmaması, önemli ölçüde KK'nin aleyhine olmuştur. Tersine de olabilirdi; KK konferanstan yenilmiş olarak çıkarsa çok daha güçsüz kalabilirdi vs. Ama bunlar yaşanmamış bir süreç. Dolayısıyla yaşanmamış bir süreç hakkında iddialı konuşmak yanlış olur. Böylece kaçınılmaz bir bölünme biraz erkene alınmış oldu. Erken ayrışmanın asıl sorumlusu da, başka gruplarla birleşme adına demokratik işleyişi sakatlayan KK'dir. Tartışmalar belki biraz daha olgunlaşabilirdi; her şey birkaç ay içinde olup bitti. İlişkilerin erken gerilmesinde, tartışma

sürecinde o taraftan Hikmet'in, bu taraftan Ahmet'in sert ve itici tavırlarının da etkili olduğu anlaşıyor. Bu davranışların saflaşmayı biraz daha erkene çektiği söylenebilir. Tartışmalar devam etseydi, belki tutum almak zorunda olan insanlar daha sağlıklı kararlara varırdı. Belki tarafların birbirlerini etkilemelerine zaman açısından olanak yaratılırdı. Kısaca tartışma süreci daha uzun yaşanabilirdi. Parti kitlesinin büyük bölümü, ayrılığın derinliğini yeterince anlamadan, ayrıntıları öğrenmeden kendilerini tercih yapmak zorunda hissettiler.

Bölgesel dönemde bir de Ahmet Kıziler hizibi var. Bu arkadaşlar önce katılıyorlar, ama yapılarını da önemli ölçüde koruyorlar. Sonrasında ise ayrılıyorlar...

DGD'nin kuruluşu döneminde dernek yönetimine Ahmet Kıziler grubundan iki kişi alınıyor. Bunlar, 12 Mart döneminde Güneydoğu'da, Bingöl, Diyarbakır civarında Ahmet Kıziler'in başını çektiği, adı konmamış bir grup yapısıymış. KK oluştuktan sonra, 1975'te bunlar partiye katılmışlar. Ben, bunların ayrı bir grup olarak sonradan partiye katıldıklarını filan bilmiyordum. KK ile aralarında nasıl bir anlaşma sağlandığından da habersizdim. DGD'nin kuruluşunda yönetim kurulu üyeleri benim bilgim dışında belirlenmişti. Ben bunları da ilk başlarda bizim arkadaşlarımız olarak biliyorum. Ahmet Kıziler'nin ayrı bir grup olarak partiye katıldığını 76 aylık dönemi tartışmalarında öğrendim. Ayrılık döneminde bunlar da bizimle birlikte hareket ettiler. Özel olarak Ahmet Kıziler'in farklı görüşlerini bilmiyordum, ama KK'ne karşı bizimle birlikte tavır aldılar. Bunlarla aramızdaki çelişkilerin nasıl baş gösterdiği konusunda da fazla bilgi sahibi değilim.

KK ile ayrılıktan bir süre sonra Ankara'ya gitmiştim. Altı ay kadar sonra Ankara'dan döndüm. Bir süre sonra da bölge konferansı (veya toplantısı) yapıldı. Bu toplantıda, Ahmet Kıziler'in grup yapısını koruyarak, organ dışı ilişkileri sürdürdüğü, bu ilişkilerinde farklı bir çizgiden kaynaklanan siyasi görüşlerinin propagandasını yaparak eylem ve irade birliğini bozduğu ve ayrı bir disiplin oluşturduğundan hizip tespiti yapılarak partiden atılması önerildi. Bu iddiaların büyük bir bölümünü A. Cihan ortaya koydu. Ahmet,

bazı toplantılar yaparak kendilerini uyardığını, bu disiplin dışı ilişkilerden vazgeçmelerini söylediğini, fakat buna rağmen onların grup yapılarını korumada ısrarlı davrandıklarını anlattı. Benim aklımda kaldığı kadarıyla, Ahmet Kıziler grubu Kürdistan'ı sömürge görüyor, baş düşman ve şimdi tam hatırlamadığım bazı konularda farklı düşünceler savunuyor. Bu siyasi farklılıklardan dolayı hizip tespiti yapıp bu arkadaşları partiden atmak doğru muydu? Eğer gerçekten grup yapılarını dağıtmadan hareket etmişlerse, hizip tespiti ve partiden atılmaları doğrudur.

Ben bütün bunlara tanık değilim, dediğim gibi iddiaların yaşandığı dönem bölgede olmadığım için, konferanstaki yoldaşların bilgi ve iddiaları benim kararımda referans oldu. Ahmet Kıziler bölge konferansında partiden atıldı. O dönem kendisi zaten cezaevindeydi. Toptaşı firarı olduğunda da oradaydı. Hizip örgütlediği iddiasıyla partiden atıldığı için, Toptaşı eyleminde çıkarılması düşünülmeydi. Teklif edilseydi de zaten kabul etmezdi sanırım. Bunlar sonradan Kurtuluş Yolu diye bir yayın çıkardılar. 12 Eylül öncesinde grup olarak etkili bir varlıkları görülmedi. Merkezileştikten sonra faaliyetlerini takip etmedim. Dikkatimizi çekecek bir faaliyetleri olmadığını düşünüyorum. Sanırım 12 Eylül darbesiyle birlikte dağıldılar. Çünkü sıkıyönetim mahkemelerinde grup adına açılmış bir dava yoktu. Herhangi bir davada yargılandıklarına da tanık değilim.

Bölge konferansında bir konu daha var. Safa Kaçmaz'ın iddiası... "Ahmet Cihan da hiziptir" şeklindeki görüşü... Bu nerden çıktı? Ne yaptınız bu konuda?

Ahmet Cihan meselesi, Ahmet Kıziler olayı tartışılırken gündeme geldi. Safa Kaçmaz, bölgede "Z hizibi" dediği ikinci bir hizip faaliyetinin yürütüldüğünü iddia etti. Safa'ya göre bu hizbin başını da A. Cihan çekiyordu. A. Cihan'ın ayrılık döneminde bölgede kurduğu ilişkileri ayrılıktan sonra da sürdürdüğü, bölgedeki bütün kadrolarla periyodik olarak görüştüğü, kendi başına kararlar alıp bölge adına uyguladığı, bazı görüşmelerde kendini yetkili bölge sorumlusu olarak gösterip gerekmediği halde inisiyatif kullandığı, birçok faaliyetiyle ilgili doğru

bilgiler vermediği vs. gerekçelerle, bu durumun bölgede potansiyel olarak yeni bir bölünme tehlikesi yarattığını iddia etti. Bu iddialarının kanıtı olarak da, bazı somut olaylar açıkladı.

Ben adeta şok olmuştum. Safa, gerçekten çok güvendiğim, dürüstlüğünden hiçbir dönem ve hiçbir zaman kuşku duymadığım bir yoldaşımdı. A. Cihan ise, ayrılık döneminde sekter yaklaşımlarıyla önemli zararlar vermişti ama o dönem (ilk başlardaki sessizliği saymazsak) partiden yana çok çaba gösterdi, büyük zaman harcadı, çok emek verdi, olağanüstü bir performans sergiledi. Önce Ahmet'in, iddia edilen faaliyetlerinin hizipçilik olup olmadığı tartışıldı. Konferansın büyük çoğunluğu, Ahmet'in bu hatalarını hizipsel faaliyetler olarak kabul etmedi, ancak yapılanların ağır bir disiplin ihlali olduğu sonucuna varılarak, A. Cihan'ın Doğu'ya gönderilmesi kararlaştırıldı. Ben bu oylamada Ahmet'in bölge dışına gönderilmesine de karşı çıkmıştım.

Merkezi Konferans öncesi bir de YHF hizibi var. Bu arkadaşlar neyi savunuyordu?

İzmit bölgesindeydi. Bu arkadaşlar konferansa hazırlık çalışmaları sürecinde ortaya çıktılar. O sıra yurtdışından gelen yazıları (baş düşman, baş çelişki gibi tartışmaları içeren yazıları) kabul ettiler ve olduğu gibi savundular. Olabilir, savunabilirler. Buna diycek bir şey yoktu. Ayrıca Kürdistan'ın sömürge olabileceğini düşünüyorlardı. Ardından bir yazı çıkardılar ve dağıtılmasını istediler. Bunda da bölge komitesinin örgütlenme politikalarını vs. eleştiriyorlardı.

Aslında tam olarak neyi eleştirdikleri de pek anlaşılmıyordu. Örgütsel alanda mesela, bölgelerinde liyakata önem verilmediği şeklinde eleştirileri vardı. Asıl olarak kendilerinin bölgede yönetici inisiyatifi alacak kapasitede oldukları halde başka sorumluların gönderilmesinden rahatsızlık duyuyorlardı. Bu eleştirileri yapan iki kişiden biri Yusuf Köse idi. Onlara göre "konferanslar yaparak partiyi merkezileştirmeye bile gerek yoktu; yurtdışı komitesi partiyi yönetsin" diye bir önerileri de vardı. Bize gönderdikleri eleştiri ve öneri yazılarını, uyarılara rağmen kendi tabanlarına da propaganda ediyorlardı. Yani tartışma konuları dışındaki

farklı fikirlerini de tabana açarak eylem birliğini bozmaya başlamışlardı; örgüt içi kurallara uymuyor, disiplin ihlali yapıyorlardı.

Konferans örgütlenmesine karşı çıkmalarına rağmen bölgedeki alt konferansa katıldılar. Yusuf Köse de katıldı. Fakat bölge konferansına delege olarak seçilemeyince konferansına bir yazı göndererek, bölgelerinden seçilen delegelerin kendilerini temsil edemeyeceğini, kendilerini gönderdikleri yazılı görüşlerinin temsil edeceğini bildirdiler. Kendileri bölge yönetiminin alternatifi imiş gibi bir imaj yaratarak, konferans sonuçlarını şartlı kabul edecek şekilde bazı koşullar ileri sürdüler. Meydan okuma havası vardı. Seçimlere katılıp farklı görüşlerini ve eleştirilerini ifade ediyorlar ama seçilemeyince, seçilen temsilcileri tanıımıyorlar!

Bu durum bölge konferansında değerlendirildi. Özellikle eylem birliğini, yani disipline uymayı koşullara bağlamaları ve farklı görüşlerini tabanda açıkça propaganda etmeleri ağır disiplin ihlali olarak değerlendirildi. Partiden atılıp atılmamaları da konuşuldu. Parti tarihsel olarak önemli bir dönemeçte olduğu için bunların partiden çıkarılmasını doğru bulmadık. Yani bölge konferansı bu kişilere herhangi bir ceza vermedi. Bu konuda merkezi konferansın kesin bir karar vermesi sonucuna varıldı. Ancak, ayrılmaları ihtimali göz önünde bulundurularak, iki kişinin (biri Yusuf Köse) idari-tedbirle görevlerinden alınması kararlaştırıldı. Olay, merkezi konferansa sunulmak üzere yazılı belgeler ve konferans tutanaklarıyla birlikte dosya haline getirildi.

Bölge konferansı kararı kendilerine tebliğ edildiğinde, görevlerinden ayrılmayacaklarını ve ilişkilerini devretmeyeceklerini ifade ederek, bölgenin disiplinini kabul etmediklerini, bağımsız kalarak merkezi konferansın sonucunu bekleyeceklerini ilan ettiler. Konferans, bunlarla ilgili hazırladığımız dosyayı inceledi. "TKP ML'yi yeni tasfiye girişimleri ve partimizin merkezileşmesi üzerine" ve "Konferansa" başlıklı yazıları okundu, delegelerin değerlendirmeleri dinlendi ve karar, Konferans raporunda şöyle ifade edildi.

"1. Sözü geçen yazılardan ve ifadelerden bu kişilerin eleştirileri yapıcı birleştirici değil yıkmaya, dağıtmaya yöneliktir. JÖBK (İstanbul Bölgesi) ve ÖK (Örgütlenme Komitesi) şahsında partimizin bütününü hedef alan bir

anlayışın ürünüdür. bölge komitesi ve örgütlenme komitesi şahsında partimize güvensizlik yaymıştır.

2. Sorumlu yoldaşlar hakkında gelişi güzel söylentiler yaymış, sorumluları ortaya çıkararak illegalite, bölge ve parti teşkilatımıza zarar verecek şekilde ihlal edilmiştir.

3. (...) Sonuç olarak iddialarla ilgili başka belgeler, ifadeler yazılı olarak alınmalı. Sözü geçen kişilerin savunmalarıyla birlikte en kısa sürede merkez komitesine iletilmelidir. Ayrıca bu kişilere kararlara karşı tutumlarının kararı etkileyeceği ve kesin kararın merkez komitesinden çıkacağı bildirilmelidir. Bu süre içinde idari tedbir olarak sorumluluklarından alınmalı, çalışmaları ve üzerlerindeki parti malları atanacak sorumlunun denetimine verilmelidir. Kesin karar verinceye kadar bu kişilerle ilişki sürdürülmelidir.”

Karar ne oldu sonradan?

Merkez komitesi'nin ikinci toplantısında karar şöyle ifade ediliyor: "Sözkonusu edilen kişiler henüz konferansın aldığı kararın karşısında bir tavır takınmamışlardır. Ancak partinin birçok bölge teşkilatlarında ayrı örgütlenmeye yönelik faaliyetler içinde oldukları da görülmektedir. Merkez komitesi konferans kararı gereğince savunma yapmadıkları ve oyalama tavrına girdiklerinden gerekli tavrı takınacaktır.”

Bu karar alındı ve ardından bu grup partiden atıldı. Atılma olayından sonra Yusuf Köse özeleştiri yaptı. Yaptığı özeleştiride, esasa ilişkin konuları geçiştirerek diğer kişi tarafından "kandırıldığı"nı ifade ediyordu. Bu özeleştiri kabul edilmedi. Sonra ikinci bir özeleştiri gönderdi. Bu defa, Konferans'ın karar ve gerekçelerinin doğru olduğunu, diğer kişiden etkilenmekle birlikte, partiye karşı dürüst davranmadığını ve hizipçilik yaptığını filan kabul ediyordu. Sonuçta Yusuf Köse'nin ikinci özeleştirisini samimi bulundu. Ama benim kafamın bir köşesinde, ayrı bir güç olamayacağını anladığı için özeleştiri yaparak partiye döndüğü kuşkusu hep saklı kaldı. Çünkü, bunlar farklı görüşlerle ortaya çıkınca bölgeye Celal Pedük'ü göndermiştim. Celal, ikna edici tutumu, güven verici militan duruşu ve şartlara uygun sert girişimleriyle kısa sürede hizibi

etkisiz hale getirerek, peşlerine taktıkları az sayıda sempatizan grubunun tekrar partiye dönmelerini sağladı. Hizibin diğer elebaşısı da bölgeyi terkedince, Yusuf için partiye dönmekten başka seçenek kalmadı.

Konferans'tan hemen sonra RS hizibi olayı yaşandı. Orada da farklı organlardaki arkadaşların bir araya gelmesi ve bir ortak metin hazırlamaları sözkonusu. Şekil olarak hizbe benziyor. Bir kere konferansa delege seçiminde sorun olduğu ortaya çıkıyor. Arkasından Baki İşçi ayrılıyor. Derken bu gelişme döneminde Dergo da ayrılıyor ve "RS Hizibi" denilen olay ortaya çıkıyor. Bu gelişmelerle ilgili neler yapıldı?

Öncelikle bir düzeltme yapalım. Parti belgeleri ve MK söylemlerinde (Merkez komitenin yazılı/sözlü açıklamaları, tutanakları vs. yazılarında) RS hizbi diye bir tespit ve kavram yoktur. Sadece beşli mektup yayınlandığında MK tutanaklarına acaba "hizipsel faaliyet" mi diye bir kuşku yansımıştır. Sonuç olarak merkez komitesinin RS hizbi diye bir tespiti olmamıştır.

Merkezi konferansa Doğu delegeleri bir rapor sundu. Bu raporda bölge konferansındaki sorunlar anlatılıyordu. Hafızamda kaldığı kadarıyla konferans'ta fazla delege olduğu anlaşıyor. delege seçilmeyen bir kişi(veya iki kişi) doğal delege olarak katılmış. Delege seçiminin ardından bu durum anlaşıncaya yeniden oylama(veya oy tasnifi) yapıldığında delege bileşimi değişiyor; Dergo yerine Saba delege olarak seçiliyor. Konferansa katılan doğal delegelerin hangi kriterlerle tespit edildiği bilinmiyor. Bunu Baki ile Dergo biliyor. Konferansı Örgütlenme Komitesi'nin(KÖK) genelgesinde "sadece bölge yöneticileri doğal delege" deniyor; başka bir doğal delege statüsünden söz edilmiyordu. Yani, konferanslar sürecinde seçime giren, seçilerek delege olmak isteyen Bölge Komitesi üyelerinin veya bölge sorumlularının, seçimlerden delege olarak çıkmasalar bile, doğal delege olarak bölge konferanslarına katılma hakları vardı.

Bu konuda KÖK'nin böyle bir tespiti vardı, ama bölgelerdeki yönetimlerin nasıl oluştuğu konusunda bir açıklaması yoktu. Biz bunu,

“Seçimle gelmiş yönetimler” olarak anladık. Bu anlamıyla bizim bölgemizde sorun yoktu. Ancak diğer bölgelerde yönetimlerin nasıl oluştuğunu bilmiyorum. Örneğin Doğu'da, bizde olduğu gibi bir kadro konferansı yapılmadığını biliyorum. Yani Doğu'daki yönetim sanırım ayrılık sırasında “inisiyatif kullanan” kişilerden oluşuyor. Böyle oluşan bir sorumluluğun doğal delege olarak bölge konferansına katılması, doğal olarak sıkıntılı bir durum. Diğer yandan ben, Süleyman Cihan'ın alt bölge konferansına katılmadan bölge konferansına doğal delege olarak katıldığını biliyordum. Oysa Ömer Doğruel, Süleyman'ın kendi bölgelerinde seçime katıldığını fakat bölge konferansı delegesi seçilemediğini söylüyor.

Doğu'da tam olarak ne oldu, bunu başka arkadaşların hatırladıklarıyla teyit etmek lazım. “Bölge Komitesi üyeleri bölge konferanslarının doğal delegeleridir” diye bir KÖK kararı var fakat tercih edilen, yöneticilerin de seçimlere katılmasıydı. Konferans'ta Doğu bölgesindeki delegelerle ilgili rapor dikkate alınarak, Merkez Komitesi'nin ilk toplantısında araştırma kararı alındı. Toplantı tutanağının ikinci sayfasında bu konu şöyle ifade ediliyor:

“... Geçen dönem ortaya çıkan ve 1. Konferans'ta dile getirilerek, üzerinde araştırma yapılması kararı alınan bazı sorunları (çeşitli yoldaşlar ve örgüt komiteleri hakkında yapılan şikâyetleri) incelemek üzere bir komisyon kurulması kararı alındı. Bir Merkez Komitesi üyesi bu işle görevlendirildi.”

Kimdi bu üye?

Süleyman Cihan diye hatırlıyorum.

Peki, bu incelemenin bir sonucu, size sunulan bir raporu oldu mu?

O araştırma bölgesel döneme ait gelişmeleri konu alıyordu ve esası da Doğu bölge konferansındaki usulsüzlük iddiasıydı. Bu soruşturma kararı alındığında, Merkez Komitesi'nin üçüncü toplantısına Baki gelmedi ve yazılı olarak istifasını gönderdi. Ne oluyor, niye istifa ettin sorularına cevap

ararken, beşli mektup denen olay oldu. Beş parti üyesinin imzaladığı ortak metin. O yazıda Dergo ile Baki İşçi savunularak, bölge komitesinin diğer üyelerine ve dolaylı olarak da Merkez Komitesi'ne güvensizlik ifade ediliyordu. Hatta, farklı fikirlerinden dolayı Dergo ve Baki'nin tasfiye edilmeye çalışıldığı ima ediliyordu. Maddi temeli olmayan soyut ve kuşkulu ifadeler vardı. Üç aylık bir yönetimi hiçbir dayanak göstermeksizin eleştirmek, üstelik güvensizlik belirtmenin başka nedenleri olmalıydı.

Diğer yandan Doğu konferansında yaşananların araştırılması kararını, Merkez Komitesi seçilmeden konferans almıştı. Bize gelen Baki ve Dergo hakkındaki zehir zemberek eleştiri ve suçlama yazısı, Orhan Bakır, Hüseyin Balkır ve Ahmet Cihan tarafından dile getirilen iddialardı. Merkez Komitesi bu arkadaşların iddialarını da araştırma kararı aldı. Her ne ise, bu gelişmeler gerek RS, gerekse 5'li Mektup imzacıları hakkında ciddi kuşkular duymamıza neden oldu. Fakat daha da önemlisi, bu olaylar Merkez Komitesi'nin kararı olmaksızın ve inisiyatifi dışında, dedikodu kumkumasına dönüştü. Asla tarzımız olmayan bu gelişme, Merkez Komitesi'nin 4'üncü toplantısında tekrar ele alındı. Tutanaklara bakalım:

"Hakkında araştırma yapılan R ve üyelikten istifa eden S hakkında bölge komitesinin ve Siyasi Büro'nun yaptığı hatalar üzerinde duruldu. Şu tespit edildi: Üyelikten istifa eden S hakkında Siyasi Büro doğru olarak bu kişinin üyelikten istifasının duyurulması kararı almış ve bölge komitesi'ne bu kararı iletmiştir. Ancak bu kararın nasıl uygulanacağı konusunda Siyasi Büro, bölge komitesine yol göstermemiş kararın kimlere nasıl duyurulması gerektiği noktasında bir sınır çekmemiştir. Bölge komitesi de bu konuda inisiyatifsiz davranmış, o da bu konuda kesin bir karar alıp üyelere duyurmamıştır. Bunun sonucunda tabandan yayılan birtakım söylentiler iyice yaygınlaşmış, bölge komitesi de söylentileri engelleme yolunda bir girişimde bulunmayınca söylentiler büyük boyutlara ulaşmış ve sanki partimiz tarafından yayılıyormuş havası yaratılmıştır. Merkez Komite bu olaydan ders çıkartarak şu kararı almıştır:

Bundan böyle içimizden ayrılan veya atılan her hangi bir kişi hakkında parti kararı olmadan teşhir ve tecrit kampanyası yürütülmeyecektir. Özellikle de asılsız iddiaların yayılması her araçla engellenmeye çalışılacaktır. Parti üyeleri ve üye adayları herhangi bir kişi hakkında parti

kararı olmadıkça ancak kendi parti organları içinde görüş belirtebileceklerdir. Dıştan gelen sorular parti kararı olmadıkça cevapsız bırakılacaktır. Merkez Komitesi daha önce üyelikten istifa eden S'nin partiye yeniden üyelik isteğini görüşüp bu isteği reddetmeye oy birliği ile karar verdi. (...) Merkez Komitesi, hakkında araştırma yapılması kararı bulunan R hakkında görüştü. Araştırma soruşturma belgelerini inceledi ve R'ye geçici ihraç cezası vermeyi çoğunlukla kararlaştırdı. (...) Merkez Komitesi çeşitli organlardan yanyana gelerek Merkez Komitesi'ne mektup yazan 5 kişinin durumunu görüştü. Bu konuda şu karar alındı: Mektubu gönderen beş kişinin ayrı ayrı örgüt kademelerinden gelmesi, örgütsel ilişkinin ihlalidir. Hizipçi bir tavırdan kaynaklanmaktadır. Bu konuda Bölge Komitesi tam yetkiyle araştırma ve karar alma ile görevlendirilmiştir."

Olaylar böyle gelişince, yani soruşturmanın asıl muhatapları ayrılıp, atılınca, soruşturma da akamete uğradı. Bu yüzden "Beşli Mektup"dan sorumlu arkadaşlar hakkındaki araştırma ve karar verme yetkisi bölge komitesine verildi.

Bölge Komitesi bir araştırma yapıp karar verdi mi?

Bunlarla görüşülüyor, konuşuluyor. O süreçte, yanlış hatırlamıyorsam 3 veya 4 arkadaş özeleştiri yaparak hatalarını kabul ediyor. Özeleştiri yapanlarla ilişki kesilmedi, sadece disiplin cezası verildi. Özeleştiri yapmayanlar partiden atıldı. Zaten birisi mektubun yayınlamasının ardından partiden ayrılmıştı; biz de bu kararla ilişkisinin kesilmesini resmileştirmiş olduk.

Doğu bölge komitesinde Dergo ve Baki'nin durumu ile ilgili gelişmelerden kısa bir süre sonra başka bir değişiklik daha oldu. Baki'nin istifasıyla boşalan Doğu sekreterliğine Ali Yavuz getirildi. Baki'nin istifasıyla boşalan Merkez Komitesi üyeliğine yedekten çağrılan Ali Haydar da, Doğu'da sekreter yardımcılığına atandı. Böylece Doğu'daki bölge komitesinin yapısı önemli ölçüde yenilenmiş oldu. Fakat bu bölgede sorunlar bitmedi, dolayısıyla daha sonra bu yönetim hakkında da soruşturma kararı alındı. Soruşturmaya ilgili gelişmeler ilgili bölümde anlatıldı.

Hizipler bölümünde ele almamız gereken bir başka yapı daha var. Konferanstan hemen sonra İzmir’de ortaya çıkmıştı. O arkadaşların tutumu neydi?

Aslında İzmir’de bir delege gönderecek sayıda parti üyesi yoktu. Ancak Konferansı Örgütlenme Komitesi (KÖK) bir temsilci istemişti. Bölgenin merkezi konferansta temsili Şükrü adında bir arkadaşın katılımıyla sağlandı. Hatırladığım kadarıyla Konferans’ta Kaypakkaya’nın kitabında yoksa hiçbir görüş ve yoruma katılmıyordu. Hatta 12 Mart yenilgisinin özeleştirisine bile katılmadı. Anlayışını derinleştirecek tartışmalara girmeden "ben katılmıyorum" şeklinde bir muhalefet yürüttü. Konferanstan sonra bölgesine döndüğünde bir toplantı düzenleyerek konferansı değerlendiriyor. Kısaca, konferansın İbrahim’in görüşlerini "reddettiğini" ve partiyi "tasfiye" ettiğini söylüyor. Böyle bir açıklama karşısında bölge hezeyan içinde merkeze karşı ayaklanıyor.

Aklımda kalan... İzmir’deki bu toplantıda, İbrahim’in görüşlerinin temel alınarak partiye sahip çıkmak gerektiği kanaatine varıyorlar. Aralarından bir tane akıllı çıkıp da 'konferansta neler olduğunu bir de başka bir delegeden dinleyelim' veya 'konferans belgelerinin yayımlanmasını bekleyelim' demiyor. Bu olaydan sonra bölgenin partiyle ilişkisi koptu. Bu arkadaşlar da ayrı çalışmaya başlamışlardı. Sedat Yılmazsoy ve bölgesel dönemin kadroları cezaevinde. Sedat bu işin içinde değil, ama diğerlerinin tavrını da bilmiyoruz. Muzaffer Öztürk onlarla birlikte davranıyor. Özgül’ü de yanlarına alarak bir bölge komitesi oluşturup çalışmaya devam ediyorlar.

Ben, konferanstan hemen sonra Batı bölge komitesini (BABK) oluşturmuştum. Ben Marmara Bölgesini, Ali Yavuz yoldaş Ege’yi, Hıdır da Orta Anadolu’yu yönetecekti. Böyle bir görev bölümü yapmıştık. Ali Yavuz İzmir’e gitti. Birkaç hafta sonra döndü geldi. Merkezi disiplini tanıyan hiç kimseyle ilişki kuramamıştı. Ali Yavuz döndükten bir süre sonra İzmir’e ben gittim. Bir sempatizanla görüştüm. Onun ulaşabileceği çok fazla bir ilişki yoktu. Ardından cezaevine gittim. Birçok arkadaş oradaydı. Cezaevinde İzmir’i bilen bir – iki arkadaşla görüştüm. Bana Mehtap

Mahallesi'nden bir adres verildi. Sanıyorum Levent Kepenek'in ailesinin adresiydi. Adrese girmem biraz sıkıntılı oldu. Bir anne, beni 4-5 saat kapıda beklettikten sonra ikna oldu. Görüştük o arkadaşla. Onunla birlikte birkaç kişiye ulaşarak konuştum. Dehşet şeyler anlatıyorlar. Konferans'ta İbrahim Kaypakkaya, halk savaşı ve diğer tezlerinin reddedilmiş olduğunu söylüyorlar. Öyle anlatılmış! Yine konferansta, 1976 ayrılığında reddedilen KK'nin görüşleri kabul edilmiş gibi bir algı yaratılmış.

Orada sanırım bir hafta on gün kadar kaldım. Üç kişilik bir komite kurdum ama adını da koymadım. "Şimdilik ilişkiyi sizin üzerinizden sürdüreceğiz," dedim. Deneyimsiz arkadaşlardı. Yöneticilik yapacak düzeyde değillerdi. Periyodik randevular sağladık. Merkezi yayınların, kararların ulaştırılması gibi işler yürüyecek. Konferans kararlarını, merkezin birinci toplantısının kararlarını, bildirileri filan götürmüştüm. "Bu belgeleri okuyun, ulaşabildiğiniz bütün ilişkilere, bu arada hizibin etkisinde kalanlara da okutun," dedim. "Yakında bir sorumlunuz olacak," diyerek İstanbul'a döndüm. Döndükten hemen sonra Ali Geçgel'i İzmir'e gönderdim. Giderken İzmir'in durumunu anlattım; bu görevin geçici bir sorumluluk olduğunu da söyledim. Böylelikle İzmir'deki parti bağlantısı kurulmuş oldu. Oradaki en önemli çalışma, ilk başlarda hiziple mücadele etmektir. Çünkü bölgeyi tanıyan kadroların (ki zaten az sayıda idiler) hemen hemen tamamı hizibin yanındaydı. Daha sonra da, tarih olarak tam hatırlamıyorum, Celal Pedük'ü bölge komitesine alarak Ege sorumluluğuna getirdim.

Ali Geçgel disiplinli ve cesur bir arkadaştı ama siyasi olarak yeterli değildi, örgütsel deneyimi de bir alt bölgeyi yönetebilecek düzeyde değildi. Benim gözlemim öyleydi. O yüzden Celal'i gönderdim. Birlikte bir alt bölge komitesi oluşturmalarını istedim. Böylelikle İzmir'de yeniden güçlü bir çalışma başlamış oldu. Celal, hiziplerle mücadele konusunda da deneyimliydi. Hizibin kadrolarıyla ilişkiye geçtiler ve kısa sürede tamamını ikna ettiler. Ayrı ayrı özeleştiriler yaparak yeniden partiye dahil oldular. Bir tek Konferans delegesi olan Şükrü kalmıştı. O da zaten mücadeleyi bırakarak bireysel yaşamına dönmüş. Böylelikle İzmir'de hizip diye bir sorun kalmadı. Benim bölgemdeki iki önemli hizip (İzmit ve İzmir) kısa süre sonra etkisiz oldu. Bu hiziplerin kısa sürede etkisiz hale

getirilmesinde Celal Pedük'ün çabasını kayda geçirmemiz gerekir. Her ikisinde de bölge sorumlusu olarak asıl mücadeleyi Celal yürüttü.

Sanırım hizip olarak en önemli yapı Geçici Koordinasyon Komitesi'ydi (GKK). Bu grup nasıl ve ne gerekçeyle ortaya çıktı?

Parti içerisinde, kuruluşundan kaynaklı, İbrahim'in bazı tezlerinden ve pratiğinden beslenen güçlü bir dogmatik sol damarın varlığından söz etmiştim. Açıkçası ben de kendimi o damardan beslenen birisi olarak değerlendirdim sonradan. Bölgesel ve merkezi dönemde, önemli ölçüde bu damardan beslendik. Dogmatik sol sapma, yapısı gereği teoriyi küçümseyen, somut şartların somut analizini önemsemeyen, gerek zaman gerek bölge açısından, gerekse de dönem açısından farklılıkları gözardı eden... Dolayısıyla da içinde saldırgan bir sekterizm taşıyan düşünce ve eylem biçimi olarak ortaya çıkıyordu. Aslında bu noktada ciddi bir felsefi araştırma yapmak da gerekir. Gerilla savaşına hazırlık döneminin uzaması, bu noktada gerçekten de hazırlığın düşünüldüğü gibi yapılamaması... Yani gerek askeri örgütlenme noktasında, gerekse de gerilla birliklerinin hazırlanması konusunda merkezin gevşek davranması, partide dogmatik sol kadroların öfkesine yol açtı. İsyan etmelerinin nedenini oluşturdu. Bu konu hemen hemen tüm Merkez Komitesi toplantılarında ele alındı. Ne var ki pratik bir adım atılamayınca, parti içindeki bu güçlü eğilim harekete geçti. Yönetim hatalarının da tetiklediği bu eğilim, merkezi de endişelendiriyordu. O zamanlar, partide bir patlama olabilir, yıkıcı bir isyan gelişebilir endişesini konuşmaya başlamıştık. Yaygın olarak bölgelerden rahatsızlıklar dile getiriliyordu. Örneğin, çok haklı ve doğru olarak bazı eylemleri merkezin kendi iznine bağlaması epeyce bir gürültü yarattı. Merkezin silahlı mücadeleden vazgeçtiği söylemlerine yolaçtı.

Bir genelgeyle yayınladığımız, şehirlerde anti-faşist mücadelenin halkla birlikte yürütülmesini öngören örgütlenme talimatı 'merkezin halk savaşından vazgeçtiği, şehirlerde ayaklanmaya hazırlandığı' şeklindeki spekülatif görüşlerle hayata geçirilemedi. Bu karara karşı sessiz bir direniş gösterildi. Bütün bu sorunların 2. konferansta ele alınacağını, tartışılacağını bunun hazırlıklarını yaptığımızı filan anlatıyorduk. Konferans

beklentisi bazı arkadaşların erken tavır almalarını önledi. Kadroların büyük bir çoğunluğu GKK çıkışını bu temelde değerlendirerek, eleştiriyor ve konferansa kadar beklemek gerektiğini savunuyordu. Kısacası, birlikten yana olanlar GKK'nın eleştirilerini değil, ama ayrılmasını onaylamadı. Böylece, Merkez Komitesi'nin tespiti ile söylersek, parti içindeki güçlü dogmatik sol akım, GKK olayı ile bir bakıma düşük yaptı.

Vecdi Tapşın, İsmail Çalıkıran ve Abdurrahim Bingöl bu hareketin başını çekti. Çok basit bir deklarasyonla bunu duyurdular. Yanlış hatırlamıyorsam 15-20 sayfa kadar bir yazıydı, fakat en az 10 sayfası İbrahim'den alıntılarla doluydu. İsmail Çalıkıran, daha önce partiden atılmıştı. Eşiyle problemleri vardı. Eşi, bir kadın ilişkisi iddiasında bulunmuştu ve bu soruşturma konusu olmuştu. Yapılan araştırma "iddianın kanıtlanması mümkün değildir" şeklinde sonuçlandı. Kadın yoldaş bu sonuca ikna olmadı ve İsmail'den ayrıldığını ilan etti. Bir süre sonra İsmail, Askeri Komisyon üyeliğine getirildiği için Doğu'ya gitti. Görevi başında iken bir gün, ayrılan eşiyle görüşmek için İstanbul'a gitmek istediğini söylüyor. Arkadaşlar da "şu ara işimiz var, daha sonra gidersin" diyerek izin vermiyor. Buna rağmen gizlice İstanbul'a geliyor. Bir süre sonra İstanbul'da olup olmadığını sordular. Arayıp buldum ve derhal bölgesine dönmesini istedim. Ayrılan eşiyle görüşmeden dönmeyeceğini söyledi. Disiplin suçu işlediğini hatırlattığımda verdiği yanıt, "Bazı özel sorunlar parti disiplininin daha önemli" şeklindeydi. Sonuç itibarıyla ne yaptıysam İsmail'i bölgesine ve görevine döndüremedim; partiden atıldı.

Vecdi, deneyimli iyi bir asker. Abdurrahim, teknik üniversite öğrencisi. Okul komitesindeydi. Bölgesel dönemde İTÜ öğrencisiydi. 1977 ortalarında İTÜ'nün Gümüşsuyu Kampüsü'nde "toplu katliam" girişiminde bulunan birkaç faşisti yaralamaktan cezaevinde idi. Ne zaman tahliye olduğunu hatırlamıyorum. Doğu'daki kamp çalışmasına İstanbul'dan 3 veya dört asker katılacaktı. İstanbul'dan gelecek askerlerin randevusu için Elazığ'a gittim. Randevuya başka bir arkadaş geldi. Kampa gelmesi gereken arkadaşların partiden ayrıldığını, gelmeyeceklerini haber vermeye gelmiş. GKK hizibinin ayrılığından böyle haberim oldu. Fakat bunun ayrıntılarını öğrenecek durumda değildim. Doğrudan kamp alanına gittim ve 20 gün süreyle oradan ayrılmadım. Kamp bitince Merkez

komitesine sunmak sunmak üzere kamp raporunu hazırlayıp MK'ne sundum. Bu raporda Batı sorumlusu ve bölge komitesinin kamp hazırlıklarına katkı sunmakta isteksiz davrandığını, eğitim için militan göndermediğini filan yazmıştım. MK toplantısındaki tartışmada sorumlu arkadaş, aksaklığın GKK olayı ile ilgili gelişmeler ve karmaşadan kaynaklandığını filan söyledi. Bu gerekçe bizi yeterince ikna etmedi çünkü, Merkez Komitesi çoğunluğu ve Siyasi Büro, İstanbul örgütünün hiziple yeterince mücadele etmediği görüşündeydi.

Bunun üzerine Siyasi Büro'ya haber vererek, hizip önderleriyle görüşmek üzere İstanbul'a geldim. Sözünü ettiğim üç kişiyle bir araya gelip konuştuk. Ayrılıktan vazgeçirmeye çalıştım. İsmail'in durumunu anlattım diğer ikisine. İsmail'e "Sen dün bu mücadeleden kaçıp gelen birisin. Gerilla savaşı dağda yapılır. Senin yönetime laf söyleme, eleştirme hakkın bile yok. Bunları şimdi söylemenin neresi samimi?" dedim. Abdurrahim ve Vecdi'ye durumunu anlattım. Samimi olmadığını söyledim. Bölgeden kaçıp geliyorsun, disiplin tanımıyorsun. Nedeni de tamamen özel bir durum! Sonra da böyle bir deklarasyon yazıyorsun! "Filan sayfaya kadar sen yazmışsın, diğer kısmını da Abdurrahim yazmış" dedim. "Zaten çoğunlukla İbrahim'in kitabını aktarmışsınız. Ne yapacaksınız bu kafayla? Eleştirileriniz tamamen doğru da olabilir. Ama gerçekten kendinize güveniyorsanız bunun parti içinde mücadelesini vermelisiniz. Beş altı ay sonra konferans olacak. konferansı ikna ederseniz düşüncelerinizi savunan bir ekip yönetime de gelebilir. Parti içinde sizin gibi düşünen başkaları da var. Bu adamın (Vecdi'nin) elinde biraz para var. Bu parayla fiyaka yapacaksınız ama asla bir örgüt olamayacaksınız" filan diyerek ikna etmeye çalıştım.

Daha sonra Vecdi ile bireysel olarak da görüştüm. Böyle bir yapıya nasıl güvendiğini sordum. Kafasının çok karışık olduğunu, mücadeleyi bırakmak istediğini belirtti. "Ama birlikte yola çıktık, onlardan ayrılamam" gibi şeyler söyledi. Siyasi mücadelelerde duygusallığın yeri olmadığını filan anlatarak kendisini Doğu'ya götürmeyi teklif ettim. Kabul etmedi. Onunla, bu hareketin oluşumunu ayrıntılı konuştum. En önemlisi, mevcut alt bölge yöneticilerinin de kendileri gibi düşündüğünü, hatta birinin (Süleyman Önder) son zamanlara kadar kendileriyle konuşup tartıştığını,

eleştirilerinin önemli bir bölümüne katıldığını, ancak ayrılmanın doğru olmayacağını, parti içinde mücadele yürütülmesinin daha akılcı olduğunu filan söyleyerek, hazırladıkları deklarasyonu ve ayrılmayı onaylamadığını anlattı. Vecdi, "Daha fazla bekleyemezdik" diye devam etti. "Çünkü, üç gün sonra kampa katılmak için randevu vardı. Ya randevuya gidip ayrılma sevdasından vazgeçecektik ya da randevudan önce ayrıldığımızı ilan edecektik ki öyle de yaptık zaten" dedi. Süleyman Önder, "GKK ayrılığının gerçekte ideolojik-siyasi bir temeli bulunmadığını, benim de doğru bulduğum eleştirileri olmakla birlikte, esas sorunun ellerinde kalan paranın keyfini sürmek olduğu" yorumunu yaparak GKK'ni, mücadele amacı olan siyasi bir grup olmaktan çok "dört milyonluk örgüt" olarak adlandırıyordu.

Vecdi'yi ikna edemeyince, "Madem ayrılıp mücadeleyi bırakacaksın, o halde elindeki parayı ve parti mallarını bize teslim et, onları almamız lazım" dedim. "Bunun güzelliikle olmasını isterim; buna karşı duramazsınız, o gücünüz de yok, bunu her şekilde alacağımızı biliyorsun" dedim. "Ben bir görüşeyim arkadaşlarla" dedi. "Sakin arkadaşlar vermemi istemiyorlar gerekçesiyle gelme, bunun başka yolu yok" dedim. Ayrılırken "İstediğin zaman gel, sana kapımız her zaman açık olacak; ayrılacağım diyorsun, yardıma ihtiyacın olursa da seni korur kollarız" diyerek ayrıldım. Bu görüşmenin ayrıntılarını Süleyman'a anlattım, "Vecdi ile ilişki kurun, çelişkisi derinleşirse parayı gönüllü olarak alabilirsiniz, harcıyıp yok etmeden o paranın alınması gerekir" dedim. Daha sonra bölgeden, "Vecdi'yi göremiyoruz, arıyoruz bulamıyoruz" diye bir yanıt geldi, para alınamamış yani.

Bölgenin GKK ile yeterince mücadele etmediği kanaatinde idik. Bu nedenle kısa süreyle İstanbul'da kalmayı planlıyordum. Süleyman bu plana karşı çıktı. Böyle bir isteğin, "bölge içi çalışmalara müdahale ediliyor" anlamına geleceğini söyledi. "Biz yapılması gerekeni yaparız," dedi. Olay biraz prestij meselesine dönüştü. Safa'nın görüşü de benim gitmemden yanaydı. Hatta Ali Haydar bile, "olabilir" diyordu. Hizibin bir parti sorunu olduğunu, amacımın bölgeye müdahale ile bir ilgisi olmadığını, hiziple mücadele olduğunu, İstanbul'u iyi bildiğimi filan anlattım ise de, Süleyman ikna olmadı.

GKK'nın deklarasyonu yayınladıktan sonra müthiş bir dedikodu furyası başladı. Kişisel özellikler, özel ilişkiler, örgütsel konumlar vs. üzerinden yaygın söylentiler ortalığa saçıldı. Ve bir süre sonra da, sıradan ilişkilerin öğrendiği bu bilgiler sorgularda polise taşındı. Örneğin benim sorgumda polisin kullandığı bilgilerin çok büyük bir bölümü GKK operasyonunda yakalananlardan elde edilmişti. GKK'nın ömrü 2-3 ay sürdü, ama oldukça can sıkıcı bir süreçti.

Bu yakalanma GKK'yı bitirdi mi?

GKK'nın büyük bölümünün yakalandığını sorgu sürecinde öğrendim. Tutuklandıktan sonra da, 12 Eylül'den önce başlayıp birkaç ay devam eden operasyonlarla esas olarak örgütsel yapısının dağıtıldığı anlaşıldı. Anladığım kadarıyla, dışarda kalan az sayıda kadro, GKK adına herhangi bir siyasi faaliyet yürütmüyor, bireysel olarak başlarının çaresine bakıyorlardı.

GKK'nın gövdesi İTÜ'lülerden oluşuyordu. Askeri özellik taşıyan iyi kadroları da etkilemişlerdi. "Kır kaçkını" önderlerini saymazsak, 20 civarında iyi kadro ve üyeyi etkilediklerini söyleyebilirim.

GKK'ya, sanırım Nezih Uzuner'in tutumu dolayısıyla "kır kaçkını hizibi" deniliyor. Uzuner (Mahmut Ağa) o dönem Siverek bölgesindeymiş. Hizip faaliyeti döneminde bu bölgeyi terkedince böyle bir niteleme olmuş.

Nezih'in Safa ile bir problemi vardı. Safa'nın eşi Gülderen ile lise yıllarında duygusal bir arkadaşlıkları oluyor. Gülderen'nin sonradan Safa'yla evlenmesini problemlili görüyordu. Gülderen, liseden sonra hiç görmediği, görüşmedikleri Nezih'in yakalandığını basından duyunca, cezaevine ziyaretine gidiyor. Farklı kanallardan aynı siyasi kulvara girmiş olmaları ikisini de sevindiriyor. Ancak bu gidiş gelişlerde Nezih'in eski duyguları depreşiyor. Ne var ki Gülderen bu sırada Safa ile evli. Gülderen bu ilişkiyi Nezih'ten gizliyor. Nezih, Gülderen'i evlilik için zorlayınca Safa da Gülderen'e "Ziyarete gitme ya da evli olduğunu söyle" diyor.

Gülderen gidip konuşmak yerine mektup yazıyor, "İllegalite gereği seni ziyaret etmem yasaklandı" diyor ve bir daha da gitmiyor. Yasaktı, ricaydı filan derken, Gülderen ile Safa arasında ciddi bir gerginlik oluyor. Bunun üzerine Safa bana, "Sorunu sen çöz" dedi. Bu gelişmeleri o zaman Gülderen bana anlattı; "dürüst davranmamışsın" dedim, iki bakımdan eleştirdim. Güderen, "evli olduğumu anlatarak üzülmeyi istemedim" dedi. Nezih'i ziyaret ederek bütün gerçeği, gelişmeyi ve de duygularını anlatmasını istedim ama o gitmedi. Bu olayda Safa'nın zerre kadar günahı yok; evlenirken Gülderen'in Nezih'i ziyaret ettiğini biliyor, ama lise yıllarındaki duygusal yakınlıklarından filan haberi yok. GKK önderleri, bu ilişki üzerinden TV dizilerine taş çıkartacak akla zarar senaryolar üretti.

Nezih firar edip İstanbul'a geldikten sonra onu Doğu'ya gönderme hazırlıkları yaparken, bir sohbetimiz sırasında konuyu konuşmak istedi. Ben de, "Ben bu konuyu Gülderen'le konuştum, ayrıntıları da biliyorum. Gülderen, üzülmeyesin diye bazı gelişmeleri senden gizlemiş; ortada ahlaki bir sorun yok. Üzerinde durma, işimize ve mücadeleye bakalım" gibisinden şeyler söylemişim. Ama daha sonradan görüldü ki ikna olmamış, hatta kafasında önemli bir sorun olarak büyütmüş. Siverek bölgesinden ayrıldığında bize çok inandırıcı bir gerekçe sunmadı. Farklı görüşleri ve ciddi eleştirileri yoktu. Bölgesini bırakıp gitti. Etrafta, "Ben başka bir platformda mücadeleye devam edeceğim, bunlarla hesabım bitmedi daha" gibi şeyler söylemiş. Hesabı neydi bilmiyorum, en azından siyasal anlamda bizimle bir hesabı yoktu. Belki de bilmediğimiz o hesabı sormak için GKK'ya katıldı! Daha sonraki yıllarda yurt dışına çıktıktan sonra Gülderen'le görüşmüşler, gelip gidiyormuş. Gülderen'le Safa'nın kızı Sırma'yla konuştum. Bilindiği gibi, Seine Nehri'nin kenarında park halindeki arabası bulunduktan iki ay kadar sonra, cesedi nehrin mazgallarında bulunuyor Nezih'in. İntihar ettiğini düşünüyorum. Sırma, ağır antidepresan ilaçlar kullandığını söyledi. Diğer bazı arkadaşlar da, uzun süredir psikolojisinin bozuk olduğunu söylüyordu.

Biz, haklı bir gerekçesi olmadan bölgeyi bırakıp gittiği için "kır kaçkını" dedik ona. İsmail de öyle... Askeri Araştırma Komisyonu üyesi idi. Doğu'daydı, uyarılara rağmen bölgesini terk edip İstanbul'a geliyor. Yukarıda ayrıntısını anlattım. GKK ayrılığını ilan edince, İsmail ve Nezih

"GKK'nın önderleri" olarak propaganda edildi. Bu yüzden GKK hizbini "kır kaçkını hizip" olarak nitelendirdik. Görüleceği gibi bu niteleme rastgele, savruk bir tespit değildi. Propagandası yapılan hizip önderlerinin ikisi, haklı bir gerekçeleri olmadan kırsal alandaki görevlerini terk ederek şehre inmişler ve kırsal alanda "gerilla savaşı yürütecekleri" iddiasıyla vaaz veriyorlar!

Partiye dönenler oldu mu?

Yanlış hatırlamıyorsam 1983 yılı sonlarına doğru (1984 de olabilir) cezaevinde özeleştiriyi yaparak kendilerini dağıtıp partiye döndüler. Bazıları da zaten örgütten ayrılmıştı. Vecdi ve Mehmet Altıntaş itirafçı oldu. Mehmet Cemal Hanoğlu'nu ölü biliyorduk. İddianamelerde, Kars'ta bir çatışmada öldürüldüğü ifadeleri vardı. Sonradan (cezaevinden çıktıktan sonra) ölmediğini öğrendim. Bu hareketin çıkışının illegalite açısından büyük sıkıntı yarattığından söz etmiştim. Bütün yönetim organları isim isim deşifre edildi. Bireysel temelde yıpratıcı konular kullanıldı. Burada önemli bir hadise, Niğde'nin, özellikle de Muzaffer'in ilk başlarda hayırhah bir tutum takınmasıydı. Apo'nun iddialarına göre, Muzaffer Oruçoğlu bunların bütün "eleştirileri"lerini ve ayrılma kararlarını desteklemiş. Bu desteği çok fazla propaganda ettiler ve epeyce insanın kafasını karıştırdılar. Niğde'den gelen haberlere Safa ile beraber kuşkuyla bakmaya başlamıştık. Merkez Komitesi Fahri Üyeleri'nin (FÜ'ler) düşüncelerini tam anlayabilmek için Niğde'ye gittim. "GKK gerçeğini bir de benden dinleyin," dedim. Anlattım. Ve sonunda da, "Bu konuyla ilgili görüşlerinizi ve tavrınızı 'ama'sız bir şekilde bildirin," dedim. Tercihlerinin net ve doğru şekilde bilinmesinin önemini anlattım. GKK'ya destek veriyorlarsa da, bunu yazılı yapmalarını ve partiye dağıtacağımızı bildirdim. Bir açıklama yazarak gönderdiler. Birtakım konularda haklı eleştirileri olmakla birlikte, bunlara parti işleyişi içinde çözüm aranması gerektiğini filan telkin ettiler. GKK'nın ayrılmasını onaylamadıklarını ve yanlış olduğunu savunarak, bu ayrılığı desteklemediklerini, partinin merkezi yapısının yanında durduklarını belirten, ayrılanları partiye dönmeye çağıran bir yazı gönderdiler, biz de bunu dağıttık.

Hasan Erkul'la röportajda, partinin eleştirilere kulak tıkadığını, "Yukarıya yönelik eleştiriler(in) hep duvara çarptığını" söyledi. GKK'yı "tıkanma"nın yarattığı görüşündeydi. O arada önemli tutuklamalar olmuş. "İzmit, Adapazarı, Zonguldak, Bolu, Bursa, Çanakkale, Bilecik... Buralardaki bütün parti örgütlenmesi çökmüştü. ABK'da yer alanlardan Sani İlhan'ın dışındakiler yakalanmıştı. Yusuf Demir, Zekeriya Çakmak, Hüseyin Karakuş... Hepsi yakalanmıştı" dedi. Süreci anlatırken, "Hem bu yakalanmalar hem de daha önceki üyelik tartışmaları o güne kadarki siyasal kavrayışımı da ekleyerek, parti denen yapıya sorgulayıcı bakmama neden oldu diyebilirim. Zaten İstanbul'da partiyle ilişkilenebilirken eskiden birlikte mücadele ettiğim yoldaşlarla karşılaşmıştım. Onlarla yaptığımız konuşmalarda, İbrahim Kaypakkaya çizgisinin hayata geçirilmediğini, teorik sorunların çözülemediğini... Bu tarz çalışmayla bir yere varılamayacağını karşılıklı birbirimize söyler haldeydik. Yukarıya yönelik eleştiriler hep duvara çarpıyordu. Aslında 1976'dan 78 başına kadar gösterilen yükseliş ve oluşan kadro tıkanmıştı. Buradan hareketle, eskiden İTÜ'den bir arkadaşla başka türlü çalışmak gerektiğini birbirimize söyledik. Nitekim bu düşünce sonradan GKK olarak ayrı örgütlenme şeklinde kendini ortaya koydu" dedi.

Ali Dilli de, o tartışma günlerinde GKK tarafını ikna etmek için çok etkili çabalar geliştirilmediğini düşünüyor. Şöyle demişti: "1979 sonu ve 1980 başlarında ciddi ideolojik mücadele yaşadık. Görüş ayrılıklarımız vardı ama ayrılıktan yana değildik. Zamansız davranmaları ipi kopardı. Siyasi bir ayrım vardı. Bize göre İbrahim'in görüşleri lafta savunuluyor, özünde hayata geçirilmiyordu. İbrahim'in görüşlerin parti programının özü olduğunu savunuyorduk. Neden uygulanmadığını sorguluyorduk. Sonradan BABK'tan arkadaşlar komitemize geldiler ve tartışma oldu. Efendi Diril geldi. Gelenlerin siyasi anlamda bizden geri olduklarını, İbrahim'in siyasetini tam kavramadıklarını, bize 'öyle mi?' diye sorup kitaplara baktıkları oldu. Bu daha da büyük güvensizlik oluşturdu. Safa'yı da çağırdık. Kişisel güven anlamında. Fikirlerini merak ediyorduk ama gelmedi. Sonradan kaçınlar filan denildi. Siyasi

içerikten yoksun eleştiriler oldu. Ama bir kişi gelip tartışmayı bile düşünmedi.”

Bu konuda ne diyorsun? Yapacak bir şeyler yok muydu?

Aslında sorunun başka boyutları da var. GKK’nın çıktığı dönemde İstanbul alt bölge komitesi ile tek farklılıkları, GKK’nın 1. Konferans kararlarını da tasfiyeci görmesiydi. GKK önderleri, bazı konularda haklı eleştirileri olmakla birlikte, bunları siyasal bir derinlikle tartışmıyor, slogan ve suçlama şeklinde sunuyorlardı. Her ne kadar Hasan Erkul “parti eleştirilere kulak tıkıyordu, yukarıya yönelik eleştiriler hep duvara çarpıyordu” dese de, bu durum ben bölgeden ayrıldıktan sonra yaşanmış olabilir. Benim sorumluluğum döneminde, bölgeden sözlü olarak getirilen eleştirileri bile not alıyordum, bunları dönem faaliyet raporlarına yazıyordum ve Merkez Komitesi toplantılarında tartışıyorduk. Belki bazı sorunlar çözülemedi, ama eleştiriler kesinlikle duvara çarpıyordu. Ali Dilli “79 sonu 80 başlarında ciddi ideolojik mücadele yaşadık, siyasal içerikten yoksun eleştiriler oldu, bir kişi gelip tartışmayı düşünmedi” diyor. Ayrıca, “örgüt içinde demokrasi yoktu, gelişim ve değişimin önü tılandı” iddiasında bulunuyor. Benim sorumluluk döneminde, onca gürültüsüne rağmen, “değerlendirilmesi” ya da “dağıtılması” talebiyle bölge ve Merkez Komitesi’ne bir tek yazı gönderilmemiştir. GKK önderleriyle yaptığım görüşmede, iki çizgi mücadelesi adına bir tek eleştiri yazılarının dahi bulunmadığını kendileri de kabul etti. Olsaydı zaten kendileri yayınlardı.

Evet, Ali’nin dediği dönemde silahlı mücadele, gerilla savaşına hazırlık ve Arnavutluk Emek Partisi (AEP) / Mao konularında iki çizgi mücadelesinin ivmesi yükselmmişti. Konuyla ilgili bazı tartışma yazıları dağıtılmaya başlanmıştı. O dönem GKK deklarasyonunu okuyanlar ve eleştirilerini dinleyenler çok iyi biliyorlar ki GKK önderleri Kaypakkaya’nın tezleri dışında siyasal olarak yeni olan hiçbir şey söylememiştir. Ben bazı önderlerinin siyaset yapma niyetinden de şüpheliydim. Kuru silahlı mücadele ajitasyonu, genel söylemler... “İçerikten yoksun eleştiriler”in kim tarafından yapıldığını, Merkez Komitesi’nin konuyla ilgili yayınladığı

iki yazı ile GKK'nın tek yazılı belgesi olan ayrılık deklarasyonunu yan yana koyarak değerlendirmek mümkün.

Merkez Komitesi, yazılarında olayı ideolojik ve siyasi temelleriyle ele aldı. "Bu olay aysbergin görünen kısmıdır, dogmatik sol düşük yaptı, asıl gövde parti içinde" tespiti yaptı. Yani bu konuyla ilgili yazılan yazının esas özü, sadece GKK hizibinin tezlerini mahkûm etmeye yönelik değildi, aynı zamanda parti içinde ciddi bir güç olan dogmatik solun ideolojik bakımdan eleştirisiydi.¹⁷ "İçerikten yoksun" olan bu eleştiri mi? Örgüt içinde demokrasi yok muydu? Dogmatik solun en çok kullandığı eleştirilerden birisi demokrasi konusudur. Bu iddia hiçbir zaman temellendirilememiş, somut örnekler verilememiş ama söylem olarak devam etmiştir.

Ben hala merak ediyorum, hangi konuda demokrasi işletilmemiştir? Tüzüğe aykırı olarak ne yapılmıştır? Bu iddianın tersine Merkez Komitesi, örgüt içi demokrasiyi çalıştırmak için büyük çaba sarfetti. Konferans kararlarında olmayan, tüzükte bulunmayan fakat örgütsel işleyişte sorun olarak karşımıza çıkan bazı konularda, referandumla parti iradesi belirlendi. Uygulamalar açık, yazılı ve somuttu. Kimin eleştirisi bastırılmış; tartışma dönemlerinde kimin görüşlerine ambargo konulmuş, hangi yazının dağıtımını engellemişti? GKK önderlerinden İsmail Çalıkıran, Askeri Komisyon üyesiydi. Bölgesini izinsiz terk etmişti ve uyarıya rağmen dönmemişti. Bir diğer önderi Nezih, Doğu'nun bir alt bölgesinde sorumluyken bölgesini terkederek Batı'ya gelmişti. Söylemeye çalıştığım şu; bu arkadaşlarımızın Merkez Komitesi'ne ne demokrasi konusunda ne de ideolojik, siyasi ve örgütsel konularda eleştirileri olmamıştı. 6-7 ay sonra GKK yönetici kadroları olarak karşımıza çıktılar ve önemli eleştirilerinden birisi de "parti içinde demokrasi yok" iddiası oldu!

"Gelişim ve değişimin önü tıkandı" eleştirisinin haklı olup olmadığını şöyle sınavalım: Kim tıkadı? Yollar, çıkışlar arayan, doğru veya yanlış, tam veya eksik bir şeyler yapmak için çırpınıp duran partinin yönetici organları

¹⁷ İsa Güzel, bu konuda, "Esasında GKK'ya dogmatik sol demek de doğru değil. Dogmatik sol Marksist görüşleri kitabi olarak savunur, gelişmeleri reddeder vb. Bunlar Marksizm'i savunmadılar ki. Kitabı olarak savundukları 'İbrahim'in 11 ilkesi' idi. Boş ajitasyondu" dedi.

mı, yoksa "Kaypakkaya'nın yazdıklarının kelimesine dokundurtmayız"cı dogmatik sol mu?

GKK'dan arkadaşlarla, -Abdurrahim Bingöl, İsmail Çalıkıran ve Vecdi Tapşın- yaptığım iki görüşmeyi saymazsak, Merkez Komitesi'nden birilerinin gelip tartışmadığı doğrudur. Merkez Komitesi'nde ne olmuştur? Konu nasıl ele alınmıştır?

GKK olayında Merkez Komitesi, bölgedeki sorumlu arkadaşı (Süleyman Cihan) eleştirilere duyarsız kaldığı, yeterince aktif, pratik mücadele yürütmediği" için eleştirmiştir. Benim kısa süreli de olsa bölgeye gelip GKK konusunda katkı sunma isteğim (ki bu, aynı zamanda genel sekreterin de görüşüydü) Süleyman tarafından "bölgeye yetkisiz müdahale" olarak görüldü. Bu anlamda "bizimle gelip görüşen olmadı" diyen Ali'ye hak veriyorum.

Peki, ABK ne yaptı? "Söyledikleriniz doğru, ama ayrılmanız yanlış!"

Benim görüşüme göre, GKK hizibine karşı Alt Bölge Komitesi (ABK) ile Merkez Komitesi farklı noktalardaydı. ABK, GKK ayrılığından bir ay kadar sonra gönderdiği yazıda Merkez Komitesi'ni "mücadelenin önünde engel" görüyordu. Bu, GKK ile temelde aynı eleştiriydi. Yazıda, GKK'ya ağır sözlerle yüklenme de vardı ama eleştirilerine cevap yoktu! Benim değerlendirmeme göre ABK, görüş ve çizgi düzeyinde GKK ile aynı yerde duruyordu. O dönemin Merkez Komitesi üyesi olarak hatalarımızla ilgili sorumluluğu üstlenmekten kaçınmıyorum. Ancak belirtmem gerekir ki GKK adıyla parti tarihindeki en önemli ve en nitelikli kopuşun gerçekleşmesine, kanımca ABK'nın yapısı ve politikalarının önemli katkısı olmuştur.

Şimdi bu hizipler meselesine biraz farklı boyutlarıyla bakalım. Başa dönersek... 75 dönemi Koordinasyon Komitesi'nin içinde; partiyle hukukları daha eskiye dayanan, cezaevinde yatmış, emektar, saygın ve deneyimli kadrolar olmasına karşın; "parti görüşlerini savunma" kompartımanında durmak, genç kadroların temsil ettiği kanada "partinin sahibi olmak" iddiasını destekleyen bir pozisyon sağladı denilebilir mi? Ama sadece buna dayanan temsiliyet – meşruiyet iddiası çok da dayanıklı olabilir miydi? Eğer ki genç kanat,

Koordinasyon Komitesi çevresinden daha aktif ve etkili bir yapı ortaya çıkarmayı başarmasaydı. Kamuoyu, diğer kanattan (Koordinasyon Komitesi veya sonradan Halkın Birliği) çok, bizi "mirasçı" olarak gördü...

Ayrılık günlerinde İbrahim'i savunmanın yeterli olmayacağı Konferans tutanaklarında da değerlendirilmiştir. Ayrılık sonrası tempolu büyüme önemli olmuştur ama önemli ölçüde, dönemin özellikleri bakımından genel bir durumdur. Görüşlerin, mücadele biçiminin de belli ölçüde etkisi var; ama dünya ve Türkiye'nin içinde bulunduğu devrimci kabarış döneminin motivasyonunu görmezden gelemeyiz. Birçok yerde devrimci mücadeleler yükseliyordu. O dönem Türkiye'deki objektif şartlar, kitlesel devrimci gelişmeler açısından son derece elverişliydi. Militan mücadele halk nezdinde büyük sempati topluyordu. Bu yüzden İbrahim'in savaşkan tezleri ve militan mücadele önermelerini savunmakla yetinmedik, sahadaki örgütlenme azmi, mücadelecisi, militan ve savaşkan yapımız dolayısıyla da 'mirasçı' olmayı hakettik.

76'da başarı, "değiştirtmeme" tutumunun sonucu olarak geldi. Fakat bizim sonradan, buradaki nedensellik ilişkisini koşullarından kopararak bir siyasi üsluba dönüştürdüğümüz söylenebilir mi? Çünkü sonradan ortaya çıkan hiziplerde de bu "değiştirtmeme", "İbrahim'in görüşlerine sahip çıkma" söylemi belirgin olarak dikkat çekiyor.

Bunun önemli bir etkisi olduğunu düşünüyorum. Daha önce de söylediğim gibi, parti içinde dogmatik sol bir damar olduğu gerçektir. Hiziplerin hemen tamamının, (YHF biraz daha farklı) bu damardan beslendiklerini görüyoruz. Her siyasi hareketin inşasında çeşitli biçimlerde, belli bir harç vardır. Onu kullandığın ölçüde belli mesafeler alabilirsin. Bizde de bu harç asıl olarak silahlı mücadele isteği ve bunun hayata geçirilmesi... Teorik adı da halk savaşı. Bunun teorik olarak savunulması ve özellikle mücadele içinde kullanılması konusu, hiziplerin üzerinden en çok yürüdüğü alandır. Hiziplerin gerekçelerinde genellikle, temel olarak bu konu işlenmiştir. Bu konu, dogmatizmden beslenen

düşünce yapılarına son derece yatkındı. Hizipler de buralardan beslenerek taban oluşturunuyordu. Başka türlü bir hizip, daha doğrusu güçlü bir muhalefet çıksaydı keşke; "Merkez, siyasi tezlerimize dogmatik bir tarzda sahip çıkıyor, İbrahim'in görüşlerini geliştirmiyor, somut şartları kavrayamıyor" diyen bir grup... Ama böyle olmadı. Eleştiriler dogmatik sol damardan geldi, hizipler bu damardan beslendi. Bunların siyasi çalışmayla, yani kendini yeniden üretecek çalışmalarla fazla bir ilişkileri yoktu. Dolayısıyla teoriyi geliştirme konusunda çabaları yoktu. İbrahim'in söyledikleri ve pratiğiyle her şeyin daha iyi olacağı gibi kolaycı bir düşünceye sahiptiler.

Bizim 1976 savunmamızla, daha sonra ortaya çıkan hizipler arasında aynı damardan beslenme açısından bir benzerlik var; ama yöntem konusunda hiçbir ortak noktamız yok. Her şeyden önce demokrasi konusunda temel bir farklılığımız var. Bizim dönemimizde farklı düşüncelerin mücadelesini yürütme konusunda herhangi bir engel yoktu. Merkez Komitesi, tartışmasız partinin iradesini temsil ediyordu ve hiçbir şekilde farklı görüşlerini partiye dayatmadı. Konferansın kabul ettiği tüzüğe bağlı kalarak, demokratik işleyişi parti kültürü haline getirmeye çalıştı. Düşünceleri ve pratiği tartışıldı, eleştirildi vs. ama söz konusu işleyiştan taviz vermedi. Konuyla ilgili belgelerin varlığı bir yana, Merkez Komitesi'nin somut pratiği de bunun açık kanıtıdır; sonuçta öyle ya da böyle partiyi konferansa götürerek bu konudaki samimiyetini kanıtladı.

Sonuç itibarıyla İzmir hizibi ve GKK örgütlenmesinin, söylemleri bakımından 1976 ayrılığı ile aynı damardan beslendikleri bir gerçek; ne varki yönetimde KK yoktu, demokratik yollarla seçilmiş parti iradesini temsil eden ve parti tüzüğüne bağlı bir Merkez Komitesi vardı.

Ahmet Cihan neden ayrıldı? Onun gerekçesi neydi, sizin, sizin değerlendirmen nedir? Safa, Konferans'ta hizipçilikle suçluyor...

Ahmet'in Bölge Konferansı'nda cezalandırıldığından söz etmiştim. Ahmet, merkezi konferansa Doğu delegesi olarak katıldı fakat bölgesel dönemdeki durumu hiç konuşulmadı. Daha sonra, bölge konferansında verilen cezanın gözden geçirilmesi, yani yeniden değerlendirilmesi

gündeme geldi. Nasıl geldiğini hatırlamıyorum; ya kendisi talepte bulundu veya Merkez Komitesi üyelerinden biri tarafından gündeme getirildi. Bölgesel dönemdeki olayın araştırılarak değerlendirilmesi kararlaştırıldı. Bu görev de bana verildi. Ben araştırmamı bir dosya halinde Merkez Komitesine sundum.

Merkez Komiteden "yönetici organlarda görev verilebilir" kararı çıktıktan sonra Doğu Anadolu Bölge Komitesi (DABK) üyeliğine getirildi. 1979 ortalarında DABK ile ilgili soruşturma başladığında bu görevdeydi. İlgili bölümde anlatıldığı gibi, DABK'ın dağıtılıp yeniden örgütlenmesi kararıyla birlikte, DABK üyeliği düşmüş oldu. Bu karardan kısa bir süre sonra, merkez komitesine gönderdiği kısa bir yazıda "parti üyeliğinden istifa ettiğini, partide çalışmayacağını ve ayrılacağını" yazıyordu. Herhangi bir gerekçe göstermemişti; ya da ben şimdi hatırlamıyorum. Sadece altını çizerek belirttiği konu, "önemli gördüğüm bazı konularda partiden ayrı düşünüyorum, bunları biliyorsunuz, fakat partiden ayrılışım bu farklı düşüncelerimden dolayı değildir" diyordu. Gönderdiği metnin özü buydu. Bu istifanın gerçek nedenini ben de hala bilmiyorum.

Ahmet, farklı görüşleri olduğunu söylemişti. En önemlisi Kürt meselesi ile ilgili. Bu konuda raporlar yazmış. Özü itibarıyla seksiyon örgütlenmesini savunuyor. Batıda partiyle birlikte çatı örgütünde paralel mücadele edilmesi görüşünde. Ahmet'in bu görüşlerinden haberdar mıydınız? Ele alıp bir değerlendirme oldu mu? Ahmet, bu konunun partideki iki büyük kırılmadan biri olduğu görüşünde.

Ahmet'in farklı görüşlerinden biri de Kürdistan'ın sömürge olduğu tezi idi. Ancak bu tezin siyasal ve örgütsel açılımı konusunda formüle edilmiş bir öneri, bir tartışma yazısı hatırlamıyorum. İlgili bölümlerde konuyu aynı zamanda özeleştirel bir yaklaşımla anlattım. 1978'den sonra Türkiye Kürdistanı'nda ulusal mücadelenin yükselişini, dolayısıyla bu bölgede baş çelişkinin değiştiğini kendi pratiğimizde gördük. Ama bu somut gerçeği telaffuz edecek cesarete sahip değildik. Çünkü, bu gerçeği tespit ettiğimizde zaten ciddi bir bunalım yaşıyorduk. Merkez komitesinin yetkileri açısından sorun olmayacaktı, konferans bu yetkiyi tanımıştı ama

dogmatik solun tepkisi, krizi daha da derinleştirecekti. Gerçekçi olmak lazım, parti içinde yeni bir çatışmayı göğüsleyemezdik.

Aslında partide iki değil bir kırılma var: 1976 ayrılığı... Çünkü 1978 konferansı 1976'nın ürünü ve sonucu olarak örgütlendi. Biz Kürt halkını 1978'de değil, 1976'da kaybettik. 1978'e 'Kaypakkaya'nın tezlerine dokundurtmayız' diyerek ulaştık. İlgili bölümde değindim, 1978 konferansında, öneri gelmesine rağmen 'Kürt ulusuyla hakim sınıflar bloku arasındaki çelişkiyi' başlıca çelişkiler arasında saymadık. Çünkü Kaypakkaya'da dört başlıca çelişme vardı! Konferansın çoğunluğu beşinci başlıca çelişmeyi kabul etmedi. Ben de kabul etmeyenler arasında idim. Sonuçlarına, Milli Mesele bölümünde değindim.

1978'in "bitiş" olduğu tezine katılmıyorum. Belki siyaseten, sınıf mücadelesine önderlik etme açısından bir iflasın başlangıcı idi denebilir. Çünkü konferansta gerçek anlamda bir irade birliği sağlanmamıştı. Zaten asıl amaç da işlerliği sağlanmış merkezi bir örgütlülük yaratmaktır. Sonuçları itibariyle konferans örgütsel amacına ulaşmıştır. Bir siyasi yapının bitişi, onu ayakta tutan ideoloji direklerinin, kolonlarının yıkılması demektir. Kaypakkaya, bu yapının ideolojisini, düzenin ideolojik temellerine dinamit atarak oluşturmuştu. Bu ideoloji üzerine inşa edilmiş bir siyasi yapı, örgütsel bakımdan yenilgiler yaşamıştır ama suç ardıllarındadır. Çünkü O'nun milli mesele görüşünün temelini hakim ulus şovenizmine ağır saldırı ve ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına kayıtsız şartsız rıza göstermek oluşturuyor. Şartların değiştiğini, Kürt ulusunun beliren iradesinin ulusal özgürlük yönünde olduğunu görmesi gereken bizlerdik. Kaypakkaya'nın ortak örgütlenmeyi savunduğu dönemde Kürt coğrafyasında esas çelişki ulusal değil toprak çelişkisi idi ve temeli sınıfsal olan devrimci mücadele daha canlıydı. Ama 1978'de durum böyle değildi! Bunu görmesi gereken de herhalde Kaypakkaya değil, ardıllarıydı.

İKİ ÇİZGİ MÜCADELESİ, AEP/MAO TARTIŞMALARI

Bu konudaki gelişmeler ve tartışmalar, bizde iki çizgi mücadelesinin belki de en keskin alanı oldu. Arnavutluk Emek Partisi'nin (AEP), Mao'yu yeniden değerlendirmesi ve "Mao'nun küçük burjuva, köylü devrimcisi" olarak görülmesiyle başlayan tartışmalar, dünya devrimci hareketini kökten sarstı, pek çok ülkede bölünmelere yol açtı. Bizde de aynı dönemde belirginleşen ve derinleşen tartışmalar 2. Konferans'ta bölünmeyle sonuçlandı. Neler oldu bu konuda?

AEP'in Mao'yu eleştirdiği ve bunu sistematik bir temelde açıklamaya hazırlandığına ilişkin ilk bilgiler merkez komite 4. toplantısında konuşuldu. Yurtdışı ve uluslararası ilişkilerden sorumlu yoldaş (İsa Güzel), AEP yanlısı bazı parti ve grupların yayınlarında ve bazı toplantılarda adını vermeden Mao'yu eleştirdiklerini söyledi. AEP'in, önemli politik değişikliklerde, düşüncelerini önce kardeş partileri aracılığıyla kamuoyuna duyurmak, ardından da kendi adına ilan etmek gibi bir yöntem uyguladığı hep söylenegelmişti. Sorumlu yoldaş, AEP'in Mao'ya karşı ciddi bir saldırı hazırlığı içinde olduğunu, dolayısıyla buna hazırlıklı olmamız gerektiği konusunda merkez komiteyi uyarmıştı. (Ağustos 1978) Bu öngörü, öngöründen öte bazı grupların bu yöndeki faaliyetlerini fazla da ciddiye almadık. Çünkü altı ay önce yaptığımız konferans'ta AEP, "dünya komünist hareketi içinde önemli bir Marksist Leninist güç" olarak tespit edilmişti ve 1. Konferans'ın anlayışına göre, Arnavutluk'ta sosyalizm inşa ediliyordu. Mevcut ÇKP yönetimi Arnavutluk'a maddi yardımı kesmişti ve AEP ile ciddi çelişkiler yaşıyordu, ama bu olumsuz gelişmelerin Mao değerlendirmesiyle bir ilgisi olacağını düşünmüyorduk. Dahası, Enver Hoca ve AEP'in, Mao Zedung'un "büyük bir Marksist Leninist" olduğu görüşünü terk ederek, onu "küçük burjuva köylü devrimcisi" olarak niteleyeceğine pek ihtimal vermemiştik. Ama buna rağmen, Partizan'ın Eylül 1978'de yayınlanan 2. sayısında olabilecek en yüksek düzeyde Mao'yu savunarak, uluslararası komünist hareket içindeki söylemlere karşı ilk barikatı oluşturan partilerden birisi olduk. Ne var ki saldırının AEP'ten gelmesi (Enver Hoca'nın, "Emperyalizm ve Devrim" adlı kitabında, Mao ve önderliğindeki ÇKP'ye yönelttiği, yer yer de düzeysizliğe varan

eleştirileri) karşısında şaşırdığımızı da itiraf etmeliyim. merkez komitesi Ağustos 1978’de gelen söylentileri fazla ciddiye almamakla hata yapmıştı. Fakat bu kadarla da kalmadı. Bu gelişmenin nerelere uzanacağını ve bizi nasıl etkileyeceğini önceden görememek de başka bir eksiklik idi. Yurtdışı sorumlusu hariç, merkez komitesinin diğer 6 üyesi bu hatanın sorumlularıdır. Yurtdışı büro temsilcisi bu konuda bilgi vermekle, uyarmakla kalmamış, parti içi eğitim de önermişti. Eğitimin amacı, öncelikle AEP konusunda ciddi bir araştırma yapmak, (bu konu cezaevinde bulunan merkez komitesi fahri üyelerine görev olarak verildi.) Amacımız Stalin ile Mao arasındaki eleştiri ve tartışma konularını inceleyerek parti içinde tartışmaktı...

Enver Hoca’nın Emperyalizm ve Devrim kitabının yayınlanmasıyla birlikte, uluslararası devrimci hareket içerisinde hummalı bir tartışma başladı. Hoca’nın tezleri, bütün ülkelerdeki devrimci hareketleri derinden sarstı. Üç eğilim vardı. Bazı örgütler, çok da tartışmadan (bizdeki Halkın Kurtuluşu gibi), Enver Hoca’yı olduğu gibi savunarak, Mao’ya karşı demagogik ve seviyesiz bir saldırı başlattı. Pek çok ülkede benzer bir durum yaşanıyordu. Bu birinci akımın temsilcilerinin çoğunluğu, AEP ile yakın ilişkilerde (bazıları kardeşlik ilişkisi içinde) bulunan örgütlerdi. Dünya devrimci hareketi içinde çok daha güçlü olan ikinci akım ise AEP’in eleştirilerine kuşkuyla bakıyor, eleştiri yöntemini de doğru bulmuyordu. “Mao’nun bazı hataları da olabilir, ancak AEP’in yöntemi kesinlikle doğru değildir. Bir kere Mao Zedung büyük bir Marksist Leninisttir. Bunu teslim ederek, varsa hataları araştırılıp tartışılarak tespit edilmelidir” diyordu. Bu tezi savunanlar arasında AEP’e yakın olan, hatta kardeşlik ilişkisi içinde bulunan bazı örgütler de bulunuyordu.

Üçüncü akım ise AEP’in Mao’yu değerlendirmesini, yöntem ve içerik olarak kabul etmeyen, Mao’yu “hatasız” gören, dolayısıyla sadece Mao’yu eleştiren AEP yönetimini değil partinin tamamını “Revizyonist - Troçkist” olarak tanımlayan yapıları.

Merkez Komite 6. toplantısına geldiğimizde uluslararası devrimci hareketin durumu kabaca böyleydi ve yoğun gündem AEP/Mao tartışmalarıydı. Bu toplantıda, dünyadaki gelişmeler ve AEP’in Mao’ya eleştirileri üzerinde duruldu. Konuyla ilgili alınan karar ve yapılması

gerekenler 7 sayfalık bir yazıyla parti kitesine duyuruldu. Bu yazıda şöyle deniliyordu:

“Bütün bu gelişmeler karşısında bugün kaçınılmaz olarak, Konferans’ta yapılan ‘AEP Marksist Leninist bir partidir’ görüşümüzün tartışması gündeme gelmiştir. Çünkü yukarıda AEP’in görüşleri olarak sıraladığımız tüm görüşler, partimizin görüşleri ile taban tabana zıt görüşlerdir. Bugün, artık ancak kendi görüşlerimizi reddetmek temelinde, AEP’e Marksist Leninist denebilecek bir yere gelinmiştir. Merkez Komite 6. toplantısında AEP sorununu ele alarak görüşmüş, AEP’in görüşleri üzerine tartışmış ve bugün AEP’in çizgisinin Marksist Leninist olarak adlandırılmayacağı görüşünde birleşmiştir. Bu konuyu derhal parti içinde tartışmaya açmak ve en kısa zaman içinde sonuçlandırmak kararı almıştır.

Bütün yoldaşlarımız, bu yazının dağıtılması ile birlikte, AEP’in çizgisi üzerine tartışmaya başlamalıdır. Tartışma içinde, ayrıca AEP’in çeşitli dönemlerde, çeşitli konulardaki tavırlarını ortaya koyan bir yazı da dağıtılacaktır. (...) Tartışma sonuçlanıncaya dek Konferansımızın tespiti, yani AEP’in Marksist Leninist bir parti olduğu tespiti, dışa karşı savunulacak ancak AEP’in partimizin görüşleri ile çelişen görüşleri açıkça ve isim verilerek eleştirilecektir. AEP’e yazılan mektupta da parti içinde tartışma açıldığı bildirilecektir.” (6. Merkez Komitesi toplantısı sonuçları: Ek-2)

Merkez Komite, bu toplantısında uluslararası ilişkiler konusunda da şu kararı aldı:

“Çeşitli partilerin bizim tarafımızdan tanınması için gerekli belgelerin incelenmesi şartlarının yaratılması alanında görevlerimizin üzerine yeterli bir uyanıklık ve yaratıcılıkla gidemedik. Önümüzdeki dönemde bu hataların giderilmesi yolunda çalışılacaktır.

Daha sonra somut olarak, gelen bazı kardeş gruplarla birlikte yapılması düşünülen dörtlü ortak açıklama önerisi ve taslağı üzerinde duruldu ve şu karar alındı: 4’lü ortak açıklama yapılabilir ve yapılmalıdır.

İlişkiler konusunda ayrıca şu karar alındı:

-Yarı sömürge ülkelerdeki partilerle ilişki meselesine ciddi bir şekilde eğilmelidir.

-Filistin ve İran meselesi için tüm bölgeler üzerinden ilişki imkanı aranacaktır." (Merkez Komitesi 6. Toplantı tutanakları)

Altını çizerek belirtmem gerekirse merkez komitesinde bu kararlar oy birliğiyle alınmıştır.

AEP/MAO tartışmaları, uluslararası komünist hareket içinde deprem etkisi yaratmıştı. Dünyadaki bu sarsıntı içinde Marksist Leninist olmanın kriteri: bir tarafa göre Mao'yu, diğer tarafa göre AEP'in yeni görüşlerini savunmak olarak şekilleniyordu. 1970'li yılların sonlarına doğru ortaya çıkan bu ayrışma dünya solunun en büyük ve en son ideolojik bölünmesini temsil ediyordu.

Bizim gündemimizde hem bu tartışmayı parti içinde yürütmek ve sonuçlandırmak hem de yaklaşan seçimleri ele almak vardı. Genel Sekreter, 7. Merkez Komite toplantısını bir ay öne çektiğini bildirdi. 7. toplantı Ağustos 1979'da yapıldı. Bu toplantıda uluslararası ilişkilerden sorumlu yoldaşın verdiği bilgiler şöyleydi:

"... Bugün uluslararası Marksist Leninist hareketin durumu büyük bir keşmekeş içindedir. Partileri çok kaba olarak '3 dünyacı partiler' ve üç dünya teorisine karşı çıkan partiler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Ama bu şekilde bir ayırım yeterli değildir ve yanıltıcıdır. Çünkü son dönemde üç dünya teorisine karşı çıkan partiler içinde de bir ayrışma baş göstermiştir. Bu ayrışma esas olarak Mao Zedung'u savunup - savunmama konusunda çıkmaktadır. Bunun ötesinde Mao Zedung'u savunma durumunda olanlar içinde de bu savunmanın nasıl olacağı konusunda ayrılıklar vardır. Bunun ötesinde 1957/60 deklarasyonlarının ve 1963 polemiklerinin değerlendirilmesinde de bu partiler arasında görüş ayrılıkları mevcuttur. Bugün üç dünya teorisini savunan partiler ÇKP etrafında kümelenmiş durumdadır." (7. Merkez Komitesi toplantı tutanağı)

Uluslararası ilişkiler raporunda, bu partiler hakkında geniş bilgiler de veriliyordu. Raporda, 50'den fazla parti ve grubun AEP/Mao tartışmalarıyla nasıl bölündüklerinin dramatik bir tablosu vardı. Dünya devrimci hareketi içinde büyük bir karmaşa yaşandığı anlaşılıyordu. Durumu değerlendiren merkez komitesi uzun tartışmalar sonucu şu kararları aldı:

"Bu durum bize ister istemez önemli görevler yüklemektedir.

Merkez Komitemiz uluslararası Marksist Leninist hareketin içinde bulunduğu durumu ve var olan problemlerin zorluğunu göz önüne alarak, önümüzdeki dönemde bu konuda daha büyük çaba sarf edilmesi, var olan ilişkilerin geliştirilmesi; yeni ilişkiler kurulması için daha fazla çaba sarf edilmesi kararı aldı.

Merkez Komite 7. toplantısında uluslararası durumla ilgili gündem maddesinde ayrıca, AMLP, GDS, WBK ile birlikte yapılmak istenen ortak Stalin açıklaması taslağı okundu. Merkez Komite 7. toplantısında taslak üzerinde görüşüldü. Taslak üzerine tartışılırken, taslakta getirilen tezlerin birçoğunun bırakalım tüm parti içinde, merkez komite içinde bile tartışılmamış olduğu; ayrıca Stalin'in taslaktaki gibi savunulmasının bazı noktalarda (mesela Bolşevik parti öğretisi konusunda; proletarya diktatörlüğü altında sınıf mücadelesinin sürdürülmesi konusunda) Mao'nun adı anılmadan eleştirilmesi anlamına geldiği tespiti yapıldı. Böyle bir taslağa imza atmanın bu yüzden, parti içinde henüz tartışması yapılmamış bir konuda tavır takınmak, partinin resmi çizgisini savunmamak anlamına geleceği tespit edildi. Bu sebeplerden, Stalin konusunda hazırlanan taslağın imzalanmaması; bu konuda parti içinde tartışmanın hızlandırılması kararı alındı.

Merkez Komite 7. toplantısında ayrıca bizim Mao Zedung, AEP, (buna bağlı olarak Stalin), 1957-60 Deklarasyonları, 1963 polemikleri konusunda konu tam açıklığa kavuşmadan yapacağımız ortak açıklamaların bize yarardan çok zarar getireceği tespit edildi. (...) Uluslararası Marksist Leninist hareketin içinde bulunduğu bugünkü durum, bizim partimiz içinde de, bugün Marksist Leninist hareketin temel sorunları haline gelen Mao - AEP- Stalin, 1957-60 Deklarasyonları, 1963 polemikleri, Kültür Devrimi, ÇKP değerlendirilmesi konularında, tartışmanın acil bir sorun olarak gündeme alınmasını, bu sorunların tartışma ile öncelikle çözülmesini gerektirmektedir. (...)

Uluslararası durumla ilgili gündem maddesi tartışılırken, AMLP; GDS ve WBK'nın getirdiği iki öneri üzerinde de tartışıldı.

Bu önerilerden birincisi, bu yıl sonunda ortak bir Stalin toplantısı yapılması önerisidir. (...) Bu toplantı kitleye açık olacaktır. Merkez Komitesi bu öneriyi kabul etmiştir. Bu öneri hayata geçirilecektir.

İkinci öneri: Sözü geçen teşkilatlardan yoldaşların, bizim yapacağımız siyasi kadro konferanslarına delegasyon olarak katılma, bizimle tartışma önerisidir. Merkez Komitesi bu öneriyi de prensip olarak kabul etmiştir.” (7. Toplantı tutanakları.)

Dikkat çekmek istediğim şey şudur: Bu kararların tamamının altında merkez komitesindeki yedi üyenin de imzası vardı. Bu belgelerden anlaşılacağı gibi, AEP-Mao sorunu daha söylenti halindeyken, merkez komitesi konuya kafa yormaya başlamış ve dünyadaki gelişmeleri takip etmiştir. Sadece takip etmekle kalmamış, kararlar da almış ve fakat tüzük ve konferans kararlarının getirdiği bağlayıcı hükümleri çiğnememek için başlangıçta, kısa süre için net bir siyasi tespit yapmamıştır. Özellikle AEP’in yeni görüşlerinin “revizyonist görüşler” olduğunu tespit etmiş, çeşitli platformlarda bunu dile getirmiş ve fakat AEP’in tümünden yozlaşmış revizyonist bir parti haline gelmiş olabileceğine kuşkuyla bakmıştır. Daha doğrusu, merkez komitesi olarak biz, Marksist Leninist bir partinin bu kadar kısa süre içinde tümünden yozlaşabileceğini pek olası görmedik. (Mao önderliğindeki ÇKP, Stalin sonrası Sovyetler’deki revizyonist sapmaları eleştirirken SBKP’den hep Marksist Leninist olarak söz etmiş, sonraki yıllarda, partinin hepten yozlaşmasının on yıldan fazla bir süreyi aldığını tespit etmiştir.)

Yine Merkez Komitesi, Mao’ya saldırıların başladığı andan itibaren, gerek parti yazılarında ve gerekse uluslararası platformlarda hiçbir tereddüt göstermeden Mao Zedung’un büyük bir Marksist Leninist olduğunu savunmuştur. Bu aşamaya kadar merkez komitesinin bir parçası olan fahri üyelerinden (FÜ’ler) AEP/Mao tartışmalarıyla ilgili herhangi bir görüş, araştırma/inceleme, öneri ya da eleştiri gelmemiştir.

Merkez Komitesi, özellikle bu sorunun ve partinin diğer önemli sorunlarının nasıl aşılabileceğinin tartışılması, kadro görüşlerinin alınması, çözüm önerilerinin değerlendirilmesi için bölgelerde yapılması kararlaştırılmış olan kadro konferanslarını örgütlerken FÜ’lerin 24 Kasım 1979 tarihli yazısı geldi. Bir yıldan fazla bir süredir uluslararası komünist hareket içinde şiddetli bir deprem yaşanırken ve biz de Merkez Komitesi olarak 4. toplantıdan itibaren sorunu bir an önce parti iradesiyle çözmek

için çırpınıp dururken, bu mektup özellikle üslup açısından bana çok şaşırtıcı geldi.

FÜ'lerin yazısında "Yeni-Troçkist akımların bir yıldır ideolojik saldırı pozisyonunda" olduğuna dikkat çekildikten sonra, bu saldırılara karşı merkez komitesi cevabının "orta yolcu ve titrek" olduğu ifade ediliyordu:

"Merkez Komitesi, TKP/ML'nin derin sınıf duyarlılığını gösterememiş, onun ideolojik mücadele arenasındaki eski kavgacı geleneğini sürdürememiştir. (...) Merkez Komitesi bu kararsız orta yolcu tutumuyla tabanı, Yeni-Troçkist akımlar karşısında çok güç duruma düşürmüştür. Mao'nun (...) AEP şefleri ve onların çeşitli ülkelerdeki uzantıları tarafından saldırıya uğraması ve kökten reddedilmesi karşısında TKP/ML'nin susmasını son derece ciddi ve tarihi bir hata olarak değerlendiriyoruz. (...) Bugün AEP'in peşinden gitmek tek kelimeyle felakettir. Ve gidişimiz, onun kadar hızlı, onun tam izinde olmasa bile onun paralelinde, onun ilerleyişi yönündedir. (...) Tüm parti üyelerimizin bugün Mao'yu savunup savunmama meselesinin, Marksist-Leninist olup olmama, Marksizm-Leninizm'i ve partiyi savunup savunmama meselesi olduğunu kavraması şarttır. Merkez Komitesi bu meseleyi kavramadığı gibi Mao'yu özünü boşaltarak savunma, orta yolculuğu sürdürme gibi son derece tehlikeli bir eğilim taşımaktadır" deniliyordu.

Mektupta, Merkez Komitesi 7. toplantı tutanakları ve raporundan bazı alıntılar da yapılarak, "orta yolcu ve titrek" tutuma örnekler veriliyordu. Merkez komitesi tutanaklarından, bir yoldaşın (yurtdışı bölge sorumlusu İsa Güzel) "Hangisi asıl tehlikedir. Mao'yu bağnazca savunmak mı, yoksa Mao'yu kökten reddetmek mi?" şeklindeki sözleri aktarıldıktan sonra şöyle deniliyordu:

"Evet, hangisi asıl tehlikedir? Bize göre bugün Mao'nun bağnazca savunulması tehlikesinden bahsetmenin ciddiye alınan hiçbir yanı yoktur. (...) Bu durum karşısında parti üyelerinin merkez komitesinden Mao'nun savunulmasını istemelerinden, hatta hesap sormalarından daha doğal bir şey olamaz."

Mektupta İsa yoldaşın savunduğu görüşlerin eleştirisi yapıldıktan sonra, merkez komitesine dört maddelik bir öneri sunuluyordu:

“ÖNERİLERİMİZ: 1- Merkez Komitesi, AEP’e karşı Çin devrimini, Büyük Proleter Kültür Devrimi’ni, Mao’nun başında bulunduğu ÇKP’yi ve Mao’yu savunan, bu konularda en genel hatlarıyla AEP’in yeni Troçkist, revizyonist inkarcı hattını açığa çıkaran bir yazı hazırlayarak daha fazla gecikmeden parti içinde tartışmaya açmalı ve sonucu, yani çoğunluğun görüşünü halka açıklamalıdır.

2- Merkez Komitesi; HK, HY, DP, DHB gibi Yeni Troçkist revizyonist akımların Mao’ya yönelttikleri gerici eleştiriler, tahrifat, yalan ve iftira karşısında sessiz kalmasının, parti çizgisini savunmamasının samimi özeleştirisini yapmalıdır.

3- a) Tartışmalar sonuçlanıp AEP hakkında kesin görüş belirleninceye kadar AEP’in Marksist Leninist bir parti, ASHC’nin sosyalist bir ülke olarak nitelendirilmesi askıya alınmalıdır. b) Parti kararı olmadan AEP Marksist Leninist gösterildiği için ve yine parti kararı olmadan Mao, Marksizm Leninizm’in klasikleri arasından çıkarıldığı için özeleştirisi yapılmalıdır.

4- AEP ve Mao Zedung hakkındaki değişik görüş ve eğilimler (Merkez Komitesi içindeki) uygun bir tarzda (Merkez Komitesi üyelerinin sayısı ve adları saklı tutulacak şekilde) parti üyelerine mutlaka açılmalıdır.”

Görüldüğü gibi FÜ’ler, bizim Mao’yu, dolayısıyla parti çizgisini savunmadığımız, AEP’in yeni Troçkist çizgisini kararlılıkla mahkum etmediğimiz görüşündeydi. Bu eleştiriler yapılırken, kısa bir süre önce tamamlanmış 1. Konferans’ın bizi bazı açılardan bağladığı atlanıyordu. Ben, mektubun bu kasıtlı olmasa dahi, sonuç itibarıyla parti kadrolarını zaten ciddi bir güven bunalımı yaşayan merkez komitesine karşı kışkırtıcı özellikler taşıdığı fikrindeydim.

Çünkü Merkez Komitesi Mao’yu her zaman savunmuştu. 1978 ve 1979’da Mao’nun ölüm yıldönümünde çıkardığı bildirilerde, Mao’yu, Marksizm-Leninizm’in beşinci büyük öğretmeni, en büyük Marksist Leninistlerden biri olarak göstermiş ve kararlılıkla savunmuştu. Açıkça adını vermeseler de, Mao Zedung’a yönelik eleştirilerin esası ideolojik bir saldırı olacak, dolayısıyla parti çizgimizi doğrudan hedef alacaktı. Bu nedenle, saldırıya karşı ilk barikat olması bakımından, ikinci ölüm yıldönümü nedeniyle yayınladığımız yazının esası Mao’nun savunulmasına

ayrılmıştı. Eylül 1978 Partizan'ın 2. sayısında yayınlanan o yazıda şunlar söyleniyordu:

"Mao Zedung çağımızın büyük Marksist - Leninistlerinden biridir. (...) Marksizm-Leninizm'e birçok katkılarda bulundu, Marksizm-Leninizm'i derinleştirip zenginleştirdi. (...) Mao Zedung'un önemi ve değeri, yalnızca Marksizm-Leninizm'in evrensel gerçeğini Çin devriminin somut pratiğine uygulaması ve çıkardığı dersleri genelleştirerek sömürge, yarı-sömürge, yarı-feodal ülke halklarının kurtuluş yollarını aydınlatmakla sınırlanamaz. O aynı zamanda önemli katkılarda bulunarak Marksizm-Leninizm'i birçok noktadan geliştirip derinleştirdi. Mao Zedung'un Marksizm-Leninizm'e önemli katkılarda bulunduğu noktalardan biri de yeni demokratik devrim meselesidir. (...) Mao Zedung, Lenin ve Stalin'in bu konudaki tezlerini daha da geliştirerek, sömürge, yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelere uyguladı. Bu ülkelerde özü toprak devrimi olan demokratik devrimlere ancak proletaryanın önderlik yapabileceğini ve bu devrimlerin eski Büyük Ekim Devrimi'yle yolu açılan proleter tip burjuva demokratik devrimlerin değil dünya devriminin bir parçası haline geldiğini ortaya koydu. Bu konuda Marksizm-Leninizm'e zengin katkılarda bulundu. (...) Mao Zedung, Marksizm-Leninizm'in teorik temelini oluşturan Diyalektik ve Tarihi Materyalizm'i derinden kavrayarak, yaratıcı bir biçimde hayata geçirdi. (...) Son dönemlerde üç dünya teorisini reddeden bazı partiler kendilerine 'Mao Zedung Marksist -Leninist klasiklerden midir?' sorusunu sorarak onun, Marksist-Leninist klasiklerden olmadığını; hatta üstü kapalı olarak onun anti Marksist Leninist olduğunu savunmaya başlamışlardır. Önümüzdeki dönemde Mao Zedung'un revizyonistliği üzerine yeni bir kampanya açılacağı şimdiden görülmektedir. (...) Ülkemizdeki Marksist Leninistler Mao Zedung'a bu anlayışla yaklaşmaktadır ve her türlü revizyonist, modern revizyonist ve karşı devrimci saldırılara karşı, büyük bir Marksist Leninist olan Mao Zedung'u savunmaya devam edeceklerdir. (...) Yüce öğretmen, büyük Marksist Leninist Mao Zedung'u ölümünün ikinci yılında bu gerçeklerin ışığı altında anıyoruz." (18 sayfalık bu yazı, genel sekreter Safa Kaçmaz tarafından yazılmıştı.)

Bildirilerde, Partizan'da çıkan yazılarda, Mao'nun Çin devriminin önderi olduğu, Proleter Kültür Devrimi'ne önderlik ettiği, modern revizyonizme

karşı mücadelede önemli rol oynadığı, Marksist Leninist teoriye halk savaşı ve felsefe konusunda katkıda bulunduğu, sosyalizm şartları altında sınıf mücadelesinin devamını savunduğu kararlı bir şekilde vurgulanıyordu.

Böylelikle merkez komitesi, 1978 sonlarına doğru Enver Hoca'nın "Emperyalizm ve Devrim" adlı kitabının yayınlanmasından birkaç ay sonra, AEP yönetiminin eleştirilerine karşı ilk tepkisini göstermişti. Komünist'in Haziran 1979 tarihinde yayınlanan 7. sayısında konuya ilişkin değerlendirmesi şöyleydi:

"Yoldaşlar,

Hepimizin bildiği gibi, (...) son dönemlerde Mao Zedung üzerine başlatılan tartışma ile yeni bir saflaşmanın başladığı görülmektedir. Mao Zedung'un tartışmaya açılması, bu akım içerisinde yeni bir ayrışmanın başlangıcını oluşturmuştur. (...)

Yoldaşlar, (...) Bütün bunlardan çıkan sonuç şunlardır:

İdeolojik alanda Marksizm Leninizm değil, modern revizyonizm hakimdir.

Uluslararası alanda Marksizm Leninizm'i hakim kılmak için zorlu bir mücadele gerekmektedir.

Bu mücadelede partimize de önemli görevler düşmektedir. Uluslararası komünist hareketin birliği ancak M-L temelinde bir mücadele ile güçlenebilir. Bu bakımdan biz gördüğümüz hatalara karşı amansız davranmalıyız. Bugün biz AEP'in hatalarına karşı tavır takınmanın önemli bir görev olduğu görüşündeyiz."

Bir önemli nokta... Merkez Komitesi 6. toplantısının ardından Merkez Komitesi FÜ'lerine AEP'le ilgili, AEP'in yeni görüşlerinin eleştirisi temelinde bir araştırma yapmaları görevi de verilmişti. Merkez komitesi, hiçbir belgesinde AEP'in Mao'ya ilişkin eleştiri ve suçlamalarının hiçbirisine gerçeklik payı atfetmemişti. Merkez komitesi kararlarında ve yazılarında, FÜ'lerin "orta yolcu ve titrek" eleştirilerini hak edecek bir kararsızlık, bir savunma zaafiyeti söz konusu değildi. Merkez komitesine böyle bir eleştiri getirmek için ya yukarıda söz konusu ettiğimiz yazıları okumamış olmak ya da önyargılı olmak gerekir.

Merkez komitesinin önerdiği; "Mao'yu, yeni Troçkist ve revizyonist akıma karşı bilimsel temelde savunabilmek ve varsa hatalarını, yine tarihsel gelişimi içinde bilimsel temelde inceleyip ortaya koymak"tı. Bu ifade, FÜ'lerin "orta yolcu ve titrek" eleştirilerinin gerekçesi olamazdı çünkü kendi mektuplarında da; "Tabi ki Mao'yu savunmak onu hatalarıyla birlikte savunmak anlamına gelmez. Onun savunulması, hatalarını tespit ve mahkum etmeyi de içerir" deniliyordu.

Aslında aynı yerde durduğumuz anlaşılıyordu. Aynı şeyleri söyledikimiz... Bu durumda, merkez komitesinin, "AEP'in paralelinde" yürüdüğü eleştirisinin mesneti ve amacı ne olabilirdi?

FÜ'lerin, bizim AEP ve Mao hakkında yazdığımız yazıları ve merkez komitesi tutanaklarını okumamış olmaları söz konusu olamaz. İşte bu bilgi idi beni düşündüren... Merkez komitesine Mao'yu ve parti çizgisini "savunmadığı" eleştirisi nasıl getirilebiliyordu? Belki "yeterince kararlı bir şekilde savunup savunmadığı" tartışma götürebilirdi ki bu takdirde FÜ'lerin katkıları da sorgulanmalıdır.

FÜ'lerin önerilerine gelince;

Birinci önerileri konusunda zaten karar alınmıştı. "AEP'in değerlendirilmesi sorunu parti içi tartışmaya açılacaktır. Bununla ilgili bir tartışma yazısı derhal parti içinde dağıtılacak, tartışma hemen başlatılacaktır." (6.Toplantı tutanakları) AEP'e gönderilen mektubun tartışmaya açılması ve halka yayınlanmasını, Merkez Komitesi 7. toplantısında tartıştık. Fakat uluslararası ilişkilerde, partilere özel olarak gönderilen eleştiri türü dokümanların kamuoyuna açıklanmasında altı aylık bir bekleme süresi geleneği olduğu için, bu sürenin dolmasını bekliyorduk.

İkinci öneri, özeleştiri konusuydu ki merkez komitesi, yine 6. toplantısında özeleştiri yapmıştı. 6. Toplantı tutanaklarında vardı: "Merkez Komitesi bu konuyu, AEP'in gelişme yönünü önceden gördüğü halde, uyanık davranıp daha önceden parti içinde tartışmaya açmamakla ve parti çizgimizle çelişen görüşlerini açıkça (adını vererek) eleştirmemekle hatalı davranmıştır." (7. toplantı tutanağı)

FÜ'ler bu özeleştiriye yok sayıyorlardı.

Üçüncü öneri konusunda, "AEP'in Marksist Leninist bir parti, Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti'nin (SHC) sosyalist bir ülke olarak nitelendirilmesinin askıya alınması" merkez komitesinde tartışma konusu yapılmıştı. Bunun için biraz bekleme eğilimindeydik. Oldukça çetrefil bir manzarayla karşı karşıya kaldık. Bu revizyonist görüşlerin AEP'in bütün çizgisine ve bünyesine sirayet ederek partiyi tamamen yozlaştırıp yozlaştırmadığına bakmak gerekiyordu. Ülkedeki sosyalist üretim ilişkilerinin altı ay - bir yıl gibi kısa bir süre içinde temelden değiştiğini iddia etmek de izaha muhtaçtı. Bu yüzden "gelişme yönünü" olumsuz değerlendirmekle yetindik. Biz MK olarak AEP'in Troçkist, revizyonist görüşlerini ifade ederken AEP yönetimini kastetmeye dikkat ettik. Fahri Üyeler ise eleştirilerinde "AEP" diyerek böyle bir ayırım yapmama düşüncesinde idi. 1977'den itibaren parti yönetimine bürokrat burjuva unsurların yerleştiğini, bunların "parti içi demokrasiyi (özellikle 1977'den sonra) adım adım yok ederek bunun yerine kendi tahakkümcü politikalarını geçirdiklerini" belirtiyorlardı. Mektupta ayrıca şu ifadeler vardı:

"Çin'deki geriye dönüş ve ardından da yardımın kesilmesi karşısında şaşkınlık ve paniğe kapıldı. Savaş tehlikesinin arttığı şartlarda, emperyalizm ve sosyal emperyalizme karşı mücadelede kendi gücüne güvenmeyen, yalnızlık psikolojisine kapılan AEP yöneticileri yüz seksen derecelik bir çark edişle dönekleştiler. Bu dönemlik onları, Rus sosyal emperyalistlerinin uşağı Vietnam yöneticilerine yaranmaya, ABD'yi dünya halklarının en zalim düşmanı göstermek suretiyle sosyal emperyalistlere şirin görünmeye, faşist diktatörlüklerin hüküm sürdüğü birçok ülkede faşizmin varlığını inkar etmeye kadar götürdü."

Bizim, daha 1977'de AEP yönetimini bürokrat burjuva unsurların ele geçirdiğine ilişkin bir tespitimiz, görüşümüz yoktu. Eğer, uluslararası komünist hareket içinde 1977'den sonra AEP yönetimini bürokrat burjuvazinin ele geçirdiğine dair bir yazı, eleştiri yayınlanmış ya da tartışılmış olsaydı bizim de haberimiz olurdu ve büyük bir ihtimalle bunu 1978 konferansında tartışırdık. Biz, AEP'in Mao'yu eleştirmeye hazırlandığını öğrendiğimiz ana kadar, bürokrat burjuvaların partiye hakim

olduklarına ilişkin bir bilgiye sahip değildik. Merkez Komitesi Fahri Üyeleri bu bilgiye nereden ve nasıl ulaşmışlardı?

Arnavutluk'un (ASHC) "sosyalist bir ülke" olmaktan hemence çıktığını nasıl iddia edecektik? Ayrıca ortada Arnavutluk'u "sosyalist bir ülke" olarak tespit eden Konferans kararı vardı. Bu kararı kaldırma yetkisinde yeni bir parti içi hukuk oluşturulması gerekiyordu.

Üçüncü öneri çok daha enteresandı: "Parti kararı olmadan AEP, Marksist Leninist gösterildiği için özeleştirilme yapılmalıdır" deniliyordu. Oysaki AEP'in Marksist Leninist olduğu, hatta dünya komünist hareketinin merkezi olduğu 1. Konferans tespitiydi. AEP, Mao konusundaki görüşlerini açıkladıktan (Enver Hoca'nın "Emperyalizm ve Devrim" Kitabı Aralık 1978'de yayınlandı) sonraki toplantılarda (6. toplantı), merkez komitesi, konuyu parti içinde tartışmaya açma kararı almıştı. Tartışma sonuçlanmadan, konferans kararına karşı, onu ortadan kaldıracak yeni bir parti kararı nasıl oluşturulacaktı?

FÜ'ler, "Parti kararı olmadan Mao, Marksizm-Leninizm'in klasikleri arasından çıkarıldığı için özeleştirilme yapılmalıdır" diyordu. Bu görüşün dayanağı, yurtdışında yayınlanan bir yazıda Mao Zedung'un klasikler arasında gösterilmemiş olmasıydı. MK FÜ'lerin eleştirisinden önce bu konuda yurtdışı sorumlusu yoldaşı eleştirmiş, sorumluluğu da üstlenerek özeleştirilme yapmıştı. Tekrar özeleştirilme istemek neyin nesiydi; yoksa FÜ'ler, parti yazılarını ve merkez komitesi kararlarını okumuyorlar mıydı?

"AEP ve Mao Zedung arasındaki değişik görüş ve eğilimler (MK içindeki) uygun bir tarzda (MK üyelerinin sayısı ve adları saklı tutulacak şekilde) parti üyelerine mutlaka açıklanmalıdır" şeklindeki dördüncü öneri bence, bu eleştirilme mektubunun asıl amacını saklayan öneriydi. Çünkü, o zamana kadar MK'nin çoğunluğu Mao'yu savunma konusunda tereddüt yaşamadığı ve yine konuyla ilgili tüm kararların altında bütün üyelerinin imzası olduğu halde, FÜ'lerin bu önerisi MK kararlarında olmayan görüş ayrılıklarını ima ediyordu.

Nitekim MK herhangi bir açıklama yapmadan, üyelerinin sayısı ve isimleri de verilerek konu parti içinde tartışılmaya başlanmıştı bile. Dahası, FÜ'lerin mektubu da parti içinde yayımlanmadan eleştirileri de(içeriği) konuşulmuştu. Bu durum, FÜ'lerin parti içine uzandığı başka kanallar

söz konusu olduğunu düşündürüyordu.⁽¹⁸⁾ Mektubun ardından daha vahim bir gelişme oldu. FÜ'lerin, Ali Haydar Akgün'le görüşmelerinde, AEP/Mao tartışmaları ekseninde Merkez Komitesi üyelerini; "Marksist Leninist kanat", "ortayolcular" ve "revizyonist kanat" diye mevzilendirdikleri anlaşıldı. Bu kapsamda Ali Haydar ile Süleyman Cihan'ı MK içindeki "Marksist Leninist kanat" olarak gördükleri anlaşıyordu. Bunun neye dayandığı belirsizdi. Çünkü bu yoldaşlar, MK'nin tüm kararlarına imza atmışlardı. Kararlara, herhangi bir şerhleri, konuyu farklı ele alan bir yazıları, itirazları filan söz konusu değildi. Süleyman Cihan, FÜ lerle, resmi olarak ilişki sürdüren MK üyesiydi. Ali Haydar ise kendi inisiyatifiyle sık sık FÜ'lerle görüşmeye gidiyordu. Benim anladığım, FÜ'lerin görüşleri, MK nin yazılı belgeleri üzerinden değil de bu iki arkadaşın görüşmelerde verdikleri bilgiler çerçevesinde oluşmuştu. Çünkü MK toplantı tutanakları ve kararlarına dayanılarak böyle görüşler ve eleştiriler ileri sürülemezdi. 8. toplantıya kadar bütün Merkez Komitesi kararlarının altında bu arkadaşların da imzası vardı. Hal böyleyken, MK'ni "üç bölgen" bu tespitin maddi temeli ne olabilirdi?

Bu arada kadro konferansları oldu. Hangi ihtiyaçtan kaynaklandı bunlar? Sonuçları ne oldu?

MK üyeleri, eleştirileri ve gündemle ilgili siyasi değerlendirmeleri tespit etmek ve eğitici davranarak partinin içinde bulunduğu durumu kadrolara kavratmak, partinin nabzını ölçerek politikalarını buna göre değerlendirmek amacıyla kadro toplantılarını düzenledi.

Aralık 1979'da, kararlaştırıldığı gibi kadro konferansları yapıldı. Ben kısa bir süre öncesine kadar Batı sekreteri olduğum için hem Batı'daki, hem de Doğu'daki kadro konferanslarına katıldım. Konferanslarda, parti çalışmaları ile ilgili birçok konunun yanında asıl olarak gerilla savaşına hazırlık, AEP/Mao ve MK'nin bütün olarak değerlendirilmesi konuşuldu,

¹⁸⁰ İsa Güzel: "Bu dönemde, daha sonra ortaya çıktığı gibi, Merkez Komitesi fahri üyelerinden Muzaffer Oruçoğlu'nun Almanya'daki akrabasına gönderdiği bir notta (kartpostal) 'Parti savunucuları' Yurtdışı Büro'ya karşı açıkça isyana çağrılıyordu."

tartışıldı. Batı konferansında bir kadronun, bana ajitatif gelen söylemlerine -ki bu söylemler daha sonra Geçici Koordinasyon Komitesi'nin (GKK) söylemleri ve eleştirilerinin temeli oldu- karşı çıkışım, bazı Merkez Komitesi üyeleri tarafından sert ve sekte olarak değerlendirildi. Bu konudaki tartışma MK tutanaklarında da vardır. Ben tavrımı kısmen sekte bulduğumu kabul ettim. Erhan'ın, (tutanaklarda Hi olarak geçiyor) tavrını liberal buldum. Fakat beni asıl rahatsız eden Süleyman Cihan'ın (tutanaklarda Be olarak geçiyor) tavrıydı. 8. Merkez Komitesi toplantı tutanaklarında, bu tavra ilişkin olarak şu değerlendirmem oldu:

"7'ye karşı tavrını doğru görmüyorum. 7'ye karşı yeterli bir tavır takınmadı, esas tehlikeyi göremedi. Toplantı içinde, eğilim olarak kadroların haksız eleştirilerine de zaman zaman suskun kaldı. Bunu, kadroların haklı bir zemini olduğu düşüncesiyle yapmış olduğu kanaatindeyim."

Fakat Batı Kadro Konferansı'nda birçok konuda eleştiri getirilmiş olmakla birlikte; MK'nin gerilla savaşına hazırlık konusundaki (bir-iki kadro dışında) politikası doğru bulunmuştu. AEP/Mao konusuyla ilgili Merkez Komitesi 7. toplantısında yapılan özeleştiri ve bu konuyla ilgili belirlenmiş politikaları, kararlılıkla ve bir an önce hayata geçirilmesi kaydıyla, büyük bir çoğunluk tarafından onaylanmıştı. Batı Konferansı Merkez Komitesi'ne güven mesajıyla sonuçlanmıştı.

Doğu Konferansı biraz daha hadiseli geçti...

Bu konferansta Merkez Komitesi 4 üye ile (Ali Yavuz Çengeloğlu, Safa Kaçmaz, Ali Haydar Akgün ve İbrahim Ünal) temsil ediliyordu. Konferansa damgasını vuran olay, Ali Haydar'ın Merkez Komitesi'ni "olumsuz" değerlendirmesi, "güvensizlik" belirtmesi oldu diyebilirim. Ali Haydar'ın böyle bir düşünceye sahip olduğunu bilmiyorduk. MK toplantılarında bu güvensizlikten hiç söz etmemişti. Şaşırdık, çünkü bu görüşünü ilk defa kadro konferansında açıklıyordu. Diğer MK üyeleri olarak bunu etik bulmadık. Ne var ki bu değerlendirme hepimizi (MK üyelerini) gerdi. MK üyeleri toplantılarında düşüncelerini özgürce dile getirirken, Ali Haydar'ın "güvensizlik" değerlendirmesini MK toplantılarında değil de ilk kez Kadro

Konferansı'nda yapması, bizde bazı kuşkulara yol açtı. Bana göre, MK'ne güven konusunda kuşkuları olan bazı kadroları da olumsuz etkiledi. Değerlendirmenin kendisine (içeriğine) değil ama açıklandığı yer ve zamana Safa'dan çok sert tepki geldi. Bu konu, 8. Merkez Komitesi toplantısının önemli gündemi haline geldi ve kısa süreli de olsa kriz nedeni oldu. Olayı ve üyelerin değerlendirmesini toplantı tutanaklarından aktarmak istiyorum:

"... tutanakları okundu:

Erhan Gencer: Ali Haydar'ın kendini dışlama tavrı seziliyor. "Merkez Komitesi'nin çalışmaları olumsuzdur" tespitinden Merkez Komitesi'nin yapısının da olumsuz olduğu değerlendirmesine varmak yanlış bir mantığın ürünüdür. (...) Yönetici bir organda yoldaşların değerlendirilmeleri kolektif bir şekilde yapılmalıdır. Bugün önemsiz gibi görünen hatalar, giderek derin yaralar açabilir. Kaldı ki Ali Haydar'ın önemsiz dediği hata çok önemlidir, bu yüzden üzerinde durmalıyız. Safa'nın hatası üzerinde de daha fazla durulmalı. İleri ve tecrübeli yoldaşlar daha yapıcı ve geliştirici olmalıdır. Safa da böyle bir yoldaştır. Bu özellikleri kazanmamız gerekir. Ancak iflah olmaz unsurlara karşı katı tavır takınmalıyız. Bence Ali Haydar'a sorunun özünü kavratmaya ve görüşünü değiştirmeye çalışmalıydı. Bu tespitler hatanın ortadan kaldırılmasına hizmet etmez.

Ali Yavuz: Safa'nın bazı konularda sekte davrandığı görülüyor. Sebebi ne olursa olsun bu hataya düşmemeliydi. Ali Haydar genellikle bekler ve en son fikir belirtir. Bu düzeltilmezse bataklığa götürür. Kadro Konferansı'ndaki eleştirici havanın yönlendiricisi olma tavrı seziyorum. (...) Ali Haydar'ın tavrının, Merkez Komitesi üyesinin göstereceği tavır olmadığı inancındayım. (...) Bunun adı kendini kurtarma tavrıdır. Bunun hesaplı olup olmadığı konusu ayrı bir konudur. Benim edindiğim izlenim bunun alışkanlık haline gelmiş olmasıdır.

İ. Ünal: Ali Haydar bu konuda yeniden düşünmelidir. Merkez Komitesi'ni olumsuz değerlendirmesini yanlış bir yöntemle ve yanlış zamanda yapmıştır. Bunu kavramalıdır. (...) Safa'nın kaynaklar konusunda söylediklerine katılmıyorum. Ama dışarıdan bakıldığında Safa'yı haklı gösterecek bir gelişme vardır. Benim esas eleştirim Ali Haydar'ın bu hata

üzerinde daha sonra da diretmesidir. (Ali Haydar'a hitaben:) Bence sonradan söylediğin birçok şey kendini savunmak için ortaya attığın gerekçeler. Mesela şimdi Safa'nın şiddetli kariyerist eğilimi olduğunu söylemen. Safa'nın eleştirisine cevap vermek yerine onun kariyeristliğini gündeme getiriyorsun. Bu mücadele yöntemi yanlıştır. Diğer yandan Safa sekte davrandı. (...) Kadro Konferansı'nda A. Haydar'ın davranışını eleştirip, bizim görevimizi hatırlatmalı, değerlendirmeyi sonra Merkez Komitesi'nde yapacağımızı söylemeliydi.

Ali Haydar'ın anlık tavır aldığı görüşündeyim. Ayrıca metodu çok sakattır. Konferansta Merkez Komitesi üyesi gibi davranmadı, bunun sorumluluğunu duymadı.

Süleyman Cihan: İ. Ünal'ın görüşlerine katılıyorum. Bu olaydan hareketle Ali Haydar'a haksız eleştiriler de getirildi. Hatası kavratıldığında kabul etmediği görülmemiştir. Ben kendi pratiğimde hesap peşinde koştüğünü görmedim. Tam tersi tavırlarını gördüm. Merkez Komitesi'ni olumsuz değerlendirmesini daha önce belirtip, tartışılması gerekirdi. Doğru olan buydu. (...) Anlık ve duygusal tepkileri oluyor. Yoldaşların gelişmeleri, olduğundan fazla yüklenilerek sağlanamaz. Tartışmalarda olgunluk gösteremiyor. Safa hakkında Erhan'ın eleştirilerine katılıyorum. Eleştirileri yıkıcı oluyor.

Safa Kaçmaz: Olaya karşı yeterince eğitici davranmadığım konusundaki eleştiri doğrudur. (...) Daha sabırlı davranmalıydım. Kendini kurtarma dışında ben orada genel bir değerlendirmeye gitmedim. "Bu olay komploculuktur, hesap peşinde olduğunu gösterir" dedim. Bu anlamda bunlar genel değerlendirme değildir. (...) Tutanaktaki konuşmam uyarıcı nitelikteydi. Tavrının ne anlama geldiğini açıkladım. Bunu düşüneneğine tepki gösterdi. Ben ondan sonra sözü edilen sert konuşmayı yaptım. (...) Kadro konferansından dört gün sonra A. Haydar'a yazdığım mektupta da (...) görülebilir. Ben anlık değerlendirmeler yapmıyorum ve Merkez Komitesi'ni olumsuz görmesi üzerinde değil, bunu söylediği zaman üzerinde duruyorum. Bunun için, hesap peşinde olduğu ve komplocu tavrı bu anlamda değerlendiriyorum. Bana gelen eleştirilerde tatmin edici bir cevap alamadım. (...) "Ağır kariyerist eğilimler" eleştirisine tavır takınılmalıdır. Takınılmazsa eleştirinin

soysuzlaşmasına göz yummuş oluruz. Arkadaş kendisine güvenmediği için başkalarına da güvenmiyor.

Ali Haydar: Ben birçok eleştiriye katılmıyorum. Ancak pek önemli olmamakla beraber Merkez Komitesi'ni olumsuz değerlendirmeyi daha önce yoldaşlara belirtmeliydim. Bu önemsiz hatayı kabul ediyorum. Merkez Komitesi konusundaki görüşüm değişmedi. Bu sonradan oluşan bir görüş değildir. Zaman zaman sekter hatalara düştüğüm doğrudur. Bazı hatalardan kolay kurtuluş olmuyor. Olgun davranmak iyidir. Öncelikle çelişkiyi çözme amacında olmamız gerekir. (...) Ben kafamda toplantıda olumsuz değerlendirme yapayım diye düşünmedim. Bu kavram toplantıda ortaya çıkıyor. Ben sizin de aynı değerlendirmeyi yapacağınızı sanıyordum. Yılgınlık eleştirisine katılmıyorum. Kesinlikle böyle bir tavrım yok. Böyle değerlendirmeler, eleştirileri bastırma ve çamur at izi kalır mantığından kaynaklıdır. En kötü şartlarda mücadele ettik. Ben kendime, partiye, Merkez Komitesi'ne ve bir yığın yoldaşa güveniyorum. Ben olumsuzluğun nedenini açıkça söylüyorum. Bunda kendi payımın daha fazla olduğunu her zaman ve her yerde söylemeye hazırım. (...) Safa'nın tavrı kişilere göre değişiyor. (...) Ben poliste çözülenlerin Merkez Komitesi'nde görev almasını doğru bulmuyorum.

Kadro Konferansı'nda belli kişileri hedef alarak teşhire yönelmek neyin ürünüdür? Kavramlardan hareketle anlayışları birleştirmeye zorlama bilinçli bir itmedir. Bu da Safa'nın belli bir hesap peşinde olduğunu gösterir. (...)”

Bu tartışmada Ali Haydar'ın, 1977'de yakalandığında Safa'nın polis tavrını ısrarla gündeme getirmesi, bu anlamda istifaya zorlaması ya da çıkarılmasını talep etmesi karşısında Safa'nın önerisi şöyle oldu:

“Ben hakkımda alınan kararla ilgili özeleştiri yapmayı düşünürken tutanakları incelemek istiyorum. (...) Ali Haydar'ın değerlendirmeleri ve Süleyman'ın tavrı sonucu Merkez Komitesi içinde kalmamın doğru olmadığı sonucuna vardım. Sözü edilen kararda durumumu, partinin içinde bulunduğu durum vs. göz önüne alarak değerlendiriyor. Bu Merkez Komitesi için tutarsızlıktır. Kullanmak isteyenler de olabilir. Nitekim vardır da. Daha başka şeyler de çıkarılabilir. Bundan dolayı görevlerimi Merkez Komitesi'nden ayrılarak sürdürme düşüncesindeyim. Ya karardaki “içinde

bulunduğumuz durum” vs. tespitleri kaldırılır, tutarsızlık ortadan kalkar ya da istifa ederim. Bu, hem partiyi hem de Merkez Komitesi’ni korumaktır, kendimi düşündüğüm için değildir. (...) İstifamın zararı olmayacağı gibi yararı olacaktır. Merkez Komitesi benim bu organda kalmama ya tam sahip çıkar -yarım ağızla değil- ya da istifamı onaylar. Bu durum Merkez Komitesi açısından da tutarlı bir tavır olur.

Ali Haydar: Merkez Komitesi’nin bu kararı gerçekten tutarsızdır. Poliste konuşanlar hakkındaki ilke mutlaka uygulanmalıdır. Bu karar gözden geçirilmelidir.”(Toplantı tutanağı)

Bu, istifa etsin – etmesin tartışmasında Safa hakkında sonuç olarak “Merkez Komitesi’ndeki görevine devam edebilir” şeklindeki eski karar düzeltildi. Karardaki ‘bugün partinin içinde bulunduğu durum değerlendirildi’ ibaresi kaldırılmış oldu. Ali Haydar ret oyu verdi.

Parti içinde AEP tartışmaları sürerken gerçekleşen Kadro Konferansı’nda yaşadığımız bu tartışmanın ifade ettiği şey aslında daha derindir. Bunun parti içinde uç veren bazı görüş ayrılıklarına veya davranış farklılıklarına oturan tarafları olduğu söylenebilir. Konumuza dönersek... Belirttiğim gibi o güne kadar (İsa’nın 8. toplantıdaki bazı kararlara şerh düşmesi dışında) MK’nde bir görüş ayrılığı olmamıştı. Bütün karar ve politikalar ortak imza taşıyordu. Ancak bir soru da ortada duruyordu: Eğer bazı MK üyeleri (veya üyesi) tarafından kararlara aykırı şekilde bir kulis yapılmamış ise, parti içinde yaygın olarak konuşulan “MK’nde üç kanat olduğu” iddiası, dahası bazı üyelerine atfedilen görüşlerin kaynağı neydi?

Bu arada, FÜ’lerin görüşlerine İsa’dan bir cevap geldi. Bu cevaba karşı FÜ’ler de bir yazı daha yazarak anlayışlarını ve eleştirilerini temellendirmeye çalıştılar. Buna karşı İsa tekrar uzun bir yazıyla cevap verdi. Bu konudaki iki çizgi mücadelesi, siyasi ve ideolojik bakımdan en yüksek seviyede bu iki kesim arasında yaşandı. ⁽¹⁹⁾

Şimdi... Konuyla ilgili alınmış ortak MK kararları dışında, Merkez Komitesi üyelerinin “değişik görüş ve eğilimler”ini, “MK üyelerinin sayısı

¹⁹ Bu tartışmaların belgeleri, “TKP/ML İçindeki İki Çizgi Mücadelesinin Bazı Belgeleri 1”de Bolşevik Partizan Belgesel Yayınları’ndan yayınlanmıştır.

ve adları”nı da “saklı” tutmadan açıklayarak, FÜ’lerin önerisini yaklaşık 40 yıl sonra yerine getiriyorum!

FÜ’lerin 24 Kasım 1979 tarihli yazısındaki görüşlerini tekrar hatırlatmakta yarar var. Şu görüşteydiler:

“Dün Kruşçev ve şürekasına karşı Stalin’i savunmadan Marksist Leninist olmak nasıl imkansız idiyse bugün de Enver Hoca ve şürekasına karşı Mao’yu savunmadan Marksist Leninist olmak aynı şekilde imkansızdır. (...) İlkin yapılması gereken Mao’yu savunmak ve yüz seksen derecelik dönecliğinden dolayı da Enver Hoca ve şürekasından hesap sormak olmalıydı. Tabi ki Mao’yu savunmak onu hatalarıyla birlikte savunmak anlamına gelmez. Onun savunulması, hatalarını tespit ve mahkum etmeyi de içerir. (...) ‘Hangisi asıl tehlikedir. Mao’yu bağınazca savunmak mı yoksa Mao’yu kökten reddetmek mi?’ Evet hangisi asıl tehlikedir? Bize göre bugün Mao’nun bağınazca savunulması tehlikesinden bahsetmenin ciddiye alınan hiçbir yanı yoktur. (...) Yok, eğer AEP, Marksist Leninist bir parti değilse ne proletarya diktatörlüğünden ne de Arnavutluk’un sosyalist devlet olmasından bahsedilemez. (...) Arnavutluk’taki kesin geriye dönüşü ve köklü değişikliği göremiyor. (...) Bunların tartışılmalarının söz konusu olduğu durumlarda ilkeli tavır, bunların birer büyük Marksist Leninist, Marksizm – Leninizm’in ustaları oldukları savunarak tartışmaktır. (...) 57 ve 60 deklarasyonları içinde modern revizyonist tezler olmasına rağmen, uluslararası komünist hareketin o zamanki bu ortak metinlerinin özü Marksist Leninist’tir. (...) Evet, partimizin, beş temel belgede ortaya konan ideolojik siyasi hattı esas olarak ÇKP tarafından 1960’larda çizilen ve ‘uluslararası komünist hareketin genel çizgisi üzerine teklif’ adlı mektupta sistemli bir biçimde formüle edilen çizgi üzerine oturmuştur. (...) PDA yönetimiyle mücadeleye başlanırken, 1963 Polemikleri adı verilen yazıların Marksist Leninist kanadın modern revizyonizme ve sosyal emperyalizme karşı tavır almasında tayin edici bir rol oynamıştır.”

Yurtdışı Bölge sorumlusu İsa Güzel nasıl hareket etti?

İsa, Merkez Komitesi içinde, görüşlerini ve eleştirilerini açık bir şekilde ve en kapsamlı şekilde ortaya koyan üyedir. Konuyla ilgili yüzlerce sayfalık görüş, araştırma ve eleştirisi bulunmaktadır. Bunca doküman içerisinde onun görüşlerini özetlemekte hayli zorlandım. MK içinde AEP/Mao konusu en kapsamlı biçimiyle 8. toplantıda tartışıldı. 8. toplantıya katılamayan İsa, toplantıya ilişkin görüş ve eleştirilerini 24 Ocak 1980 tarihli "Merkez Komitesi 8. Toplantı tutanağı üzerine" adlı yazıyla bildirdi. Özü itibarıyla AEP/Mao konusundaki düşüncelerini de ifade ettiği için özetleyerek aktarıyorum:

"(FÜ'lerin) mektubu üzerine görüşlerimi ayrıca yazılı olarak ortaya koydum. Burada yalnızca MK'nden yoldaşların tavrı üzerinde duracağım. Önce hepinizin katıldığı bir tespit var: 'FÜ'lerin eleştirisinin özü doğrudur.' Bu noktada ben sizden ayrılıyorum. Nedir FÜ'lerin eleştirisinin özü? FÜ'lerin eleştirisinin özü, gerçekte, 1. Konferans'ın partinin çizgisini sulandırdığı ve partinin çizgisine 'Troçkist' görüşler kazandırdığıdır. Parti içinde bazı yoldaşların (öncelikle yurtdışı kastediliyor) partiyi tasfiye etme çabası içinde bulunduğu dur. Bu 'özü' doğru buluyorsanız, o zaman bunu açıkça ortaya koymak, parti çizgisine kazandırılan Troçkist görüşlerin ne olduğunu açıklamak zorundasınız. (...)

Erhan yoldaş Merkez Komitesi içinde üç eğilim olduğunu söylüyor ve benim tavrımın 'getirilen eleştirilerden etkilenecek (hataları) abartma olduğunu söylüyor. Hangi hatayı, nerde, nasıl abartmışım?

Süleyman yoldaş iki tehlike tespitinin Mao'yu savunmamayı beraberinde getirdiğini söylüyor. Bence Mao'nun dışa karşı savunulmasından geri kalınmasın. İki tehlike tespiti değil, kafalardaki -çözülemeyen ve bizim de çözmek için üzerine gitmediğimiz- sorular, sorunlar rol oynamıştır. İki tehlikenin varlığı bizim pratiğimizdeki gelişme ile de ispatlanmıştır bence.

AMLP ve Almanlar'ın 'Mao'yu reddetme konusunda açık tavırları var. Bunlar açıkça görülüyor' diyorsun. Bunun ispatı nerde? Elindeki belgelerden bana bir tek yer göster ki, bunlar Mao'yu reddetsinler.

Bunların en temel meselelerde ne savunduklarını bilmiyoruz diyorsun. Elindeki belgelerde temel görüşleri vardır. Sorun bunların incelenip incelenmediği sorundur. Eğer incelenmedi ise bunun sorumluluğu

incelemeyen yoldaşlara aittir. (...) Ali Yavuz, benim hakkımda 'baştan beri istikrarsız davrandı. Alman gruplardan AMLP'den etkilendiği düşüncesindeyim. Bu günkü dönemde Mao'yu 57'den sonra reddetme eğilimi var. Bunu açıkça söylemese bile eğilim bu' diyor.

Benim baştan beri istikrarsız davrandığım iddiasını neye dayandırıyorsun? Ben sorunu baştan beri kavradığım iddiasında değilim. (...) Sorunu kavradığım kadarı ile soruna dikkat çektim. O dönemde eğer hatırlarsan, Almanlar'la bir ortak açıklama projesi vardı. Bu proje 4. toplantıda reddedildi. Gerekçe: Yeni bir merkez yaratıyoruz havası yaratılmaması idi! Ben o toplantıda bu tavrın yanlış olduğunu, ortak açıklama yapılmasının doğru olduğunu, bunun tabi ki AEP'e karşı bir tavır imiş gibi yorumlanacağını, buna rağmen ortak açıklamanın doğru olacağını savundum. (O dönemde sanırım FÜ'ler de AEP'e karşı gibi görünen tavırlara girmeye karşı idiler!) (...)

Mao'yu yaklaşık 1957'den sonra red meselesini nerden çıkardığını bir açıklayıversen iyi olur. Benim Mao'nun 1957'den sonraki dönemi için görüşüm şöyle: Mao sosyalizmin inşası konusunda, 'burjuvazinin bir bölümünün bu inşaya katılacağı' tezini savunarak (1957) Marksizm Leninizm'den önemli bir sapma içine girmiştir. Mao'nun bu hatayı yapmasında dış etken olarak XX. Parti Kongresi'nin revizyonist tezleri önemli rol oynamıştır. (...) 1966 kültür devrimi, burjuvazinin bir bölümü ile birlikte sosyalizmin inşası siyasetine son vermiş, burjuvaziye karşı topyekün saldırı başlatmıştır. Bu harekete Mao önderlik etmiştir. Bu burjuvazinin bir bölümü ile birlikte sosyalizmi inşa etme görüşünün pratikteki özeleştirisidir. Bu özeleştirisinin parti içinde açık olarak teorik seviyede de yapılmamış olması önemli bir hatadır. (...)

Kültür devrimi parti ve devlet kademesi içinde revizyonistlere ağır bir darbe vurmasına rağmen onları bütünü ile yıkmamıştır. Sonrasında 'sol' revizyonistler iktidara gelmiş, bunlar bir darbe ile yıkılmıştır. Solların temizliği içinde kültür devriminde iktidardan uzaklaştırılanlar yavaş yavaş yine yerlerine gelmişlerdir. 1973'den itibaren revizyonist Üç Dünya Teorisi partinin resmi çizgisi haline gelmiştir. Mao'nun Üç Dünya Teorisi'ne karşı mücadele ettiğini gösterir herhangi bir belge yoktur.

Stalin konusunda getirdiği eleştiriler de haksızdır.

Mao, özellikle hayatının son dönemlerinde yaptığı önemli hatalara rağmen hiçbir zaman Teng Hsiao Ping vs. gibi karşı devrimcilerle aynı kefeye konulamaz. Onun son mücadelesi, '4'lerle birlikte' Teng Hsiao Ping'e karşı verdiği mücadeledir. (...) Mao'nun hataları bir Marksist Leninist'in yaptığı hatalardır, Teng gibilerinininki 'hata' değil, karşı devrimci niteliklerinin tabii sonucudur.

Benim 1957 sonrası için düşündüklerim bunlar. Şurası bilinmelidir ki, bu düşünceler, eldeki bugünkü var olan belgeler temelindeki düşüncelerdir. Bunun tersi yeni belgelerle ispat edilmedikçe, bu düşüncelerim değişmeyecektir. (...)

Bana, 'Mao'yu savunmuyor' diyen yoldaşlar, şimdilik yalnızca 'Mao'nun da hataları olabilir' demekle yetiniyorlar. Bu ne biçim tavır?

Ali Haydar için sorun açık. Ben Mao'yu reddediyorum!!! Yoldaş benim Mao'yu nasıl reddettiğimi bir ispatlasana. Yukarıda anlattığım görüşleri belgelere dayanarak çürütürsen, o zaman haklısın. Yok durum bu değilse, o zaman ben sana 'Mao'yu savunmuyorsun' derim!

Süleyman yoldaş 'bilinçli biçimde olmasa da tasfiyecilik' yapıldığını, bunun bütün Merkez Komitesi tarafından yapılmadığını' söylüyor. Sonuçta tasfiyeciliği benim yaptığım çıkıyor ortaya! Tasfiyecilik suçlaması ağır bir suçlamadır yoldaşlar. Tasfiyecilik, esas olarak partinin aldığı kararları uygulamama; parti disiplinini çiğneme; partinin eylem birliğini zedeleme, parti disiplini yerine grup disiplinini geçirme vs'dir. Bunların hangisi yapıldıysa belgelerle ispatlanmalıdır. Parti içinde tartışma istemek, araştırma istemek tasfiyecilik değildir. Hele bir dizi çözülmemiş problemin karşımızda durduğu bir dönemde tartışma, araştırma istemek tasfiyecilik hiç değildir. Bugün bunun tersi, tartışmayı bastırma, araştırmayı engelleme tavrı partiyi tasfiyeye götürebilir. Bunu görmemiz gerektir. (...) Ali Haydar, kaynaklar konusunda 'Mao'nun hatalarının abartıldığını' söylüyor. Mao'nun hangi hatası, nasıl, nerde, kim tarafından abartıldı ise açık belgeleri ile konsun. (...) Bence mektup (FÜ'lerin mektubu) Merkez Komitesi'nin belli bir bölümünü tasfiyeye yönelik bir saldırıyı başlatmak için yazılmıştır. Objektif olarak olay budur. Bunu gizlemeye gerek yoktur."

Merkez Komitesi içindeki farklı görüş ve değerlendirmeler FÜ'lerin yazısından sonra 8. toplantıda ve kısmen de kadro konferanslarında

ortaya çıktı. Üyelerin görüşlerini (bazılarının yazısı olmadığı için) MK tutanaklarından aktaracağım:

"ALİ YAVUZ: Mao konusunda, bugüne kadar Marksist Leninist olmadığı konusunda kuşkuum olmadı. Daha sonra oportünistlerin eleştirisi sonucu ciddi hataları olduğu kuşkusuna düştüm. Bu bilinçli bir kuşku değildi. Son dönemlerdeki araştırmalarım bu kuşkuyu bilince çıkardı. Mao'yu konferansta tespit ettiğimiz gibi oportünistlere karşı savunmaya yeterince önem vermedim. Bunun sebebi Uluslararası komünist hareket içinde AEP'in etkileri vs. bizi geriletti. 'Mao'nun hataları tespit edilmeden, onun Marksist Leninist bir temelde savunulamayacağı' tespiti de kavramadan yaptığımız bir tespitti. Benim bundaki rolüm de kendiliğindenciydi. Bu da Merkez Komitesi üyesine yakışmayan bir tavidir. Şimdiki durumda da değerlendirmem aynı. Bu, araştırmalar sonucu görüşüm değişmeyecek demek değildir. -Mao'nun büyük Marksist Leninist olduğu görüşüm- Ben KEYK ve Kominform'un belgelerini okumadım. 63 polemiklerinden bir bölümünü daha önce okumuştum. Son dönemde okumadığım için bir şey söylemek zor. Ancak revizyonist tezler -o belgeler- olduğunu söyleyebilirim.

ALİ HAYDAR: Ben Mao'nun savunulması konusunda Erhan ve Süleyman'a katılıyorum. (...) Ben de Mao'nun savunulması mücadelesini vermedim. Baş düşman-baş çelişki görüşünün Mao'yu redde götüreceği kuşkusu duymuştum. (...)

Partinin temel konularında Mao'nun reddedilemeyeceği konusunda kafam berrak olmasına rağmen görevimi yerine getiremedim. Diğer yoldaşlarda da kendiliğindencilik vardı. Mao konusundaki yalpalama oportünizmin etkisiyledir. Mao konusunda derli toplu bir özeleştiri yapılmalıdır. Merkez Komitesi içinde üç eğilim tespit edilebilir. (...) Bütün yoldaşlarımızın fikir birliğine vardı. Mao'yu savunma konusunda, uyanık olmamızın, Marksizm Leninizm'i kavrayışsızlığımızın etkisi büyük oldu. Mao'yu savunup savunmama konusundaki saflaşmada, kardeş partilerimizin savunmama cephesinde yer aldığı görüldü. Bunların kendilerini merkez görme tavrı partimizi de etkiledi. Biz temel görüşlerimizin etkisiyle 'Mao savunulmadan Marksist Leninist savunulamaz' dedik. Bu gelişim içinde, bu görüşümüz karartılmaya

çalışıldı. (...) Bu konuda Safa'nın görüşüne katılıyorum. Bu olumsuz gelişme gerek tabanın, gerekse FÜ'lerin uyarılarıyla bilince çıktı. (...) Merkez Komitesi'nin tasfiyeci olduğu konusundaki görüşleri -böyleyse-doğru değildir. (...) Biz hiçbir zaman Mao'nun hatası olamaz demedik ve hiç kimse bunu savunmadı. (...) AEP konusuyla ilgili olarak askıya alınması önerisi doğru değildir. Bu tüzüğü çiğneme demektir. Açık mektup konusunda kafam açık değil. Ama yapılmasının yararı vardır. Görevimiz Mao konusunda diğer partileri uyarmak olmalıdır.

SÜLEYMAN: Ben öz olarak Erhan'ın söylediklerine katılıyorum. FÜ'lerin eleştirileri de doğrudur ve özüne katılıyorum. Burada, Mao'yu savunmada oportünizmin etkisinde kaldığımızı tespit etmeliyiz. (...) En temel meselelerde Mao'yu savunurken, diğer taraftan Mao araştırmasını derinleştirmeliydik. Mao konusunda iki tehlike tespiti yapılmıştı. -Bütünüyle red ve bütünüyle kabul- Bu tespit Mao'yu savunmamayı beraberinde getirdi. (...) Oportünizme karşı Mao'yu savunarak hatalarını araştırmalıyız. (...) Ben baştan beri Mao'yu savunmak esastır dememe rağmen, bunu bilimsel temele oturtup yeterli mücadele veremedim. Bugün sözü edilen hatayı tespit ediyorsak, bunun gereklerini yerine getirmeliyiz. (...) Benim ve Ali Haydar'ın Mao'yu bağnazca savunduğumuz biçiminde eleştiriler geldi. Ben hiçbir zaman Mao'nun hatalarını araştırmaya karşı çıkmadım. (...) FÜ'ler hakkında getirilen bu konudaki eleştiri de haksızdır. Onlar da içerde araştırıp tartışalım, dışarıya karşı savunalım diyorlar. (...) FÜ'lerin tasfiyecilik eleştirisine katılıyorum. (...) Bunun sinsi bir biçimde yapıldığı düşüncesinde değilim. Bilinçli değildir. Mao'yla ilgili yapılan esas tespitten -esas tehlikenin Mao'yu dogmatik tarzda savunmak tespitinden- hareketle bu anlamda bir tasfiyecilik olduğunu söylüyorum. (...) Biz Yurtdışına bilinçli bir özerklik vermedik. Güvenden hareketle İsa'nın getirdiklerini onaylıyorduk. İsa yaptıklarını bize getiriyordu, biz bunları incelememize rağmen hatalarını göremiyorduk. Görememek de bir hatadır. Bunu, göremiyoruz diye kalkıp İsa'ya yüklenmek yanlıştır.

ERHAN: (Bu konuda Erhan'ın kaleme aldığı 3.1.1980 tarihli bir yazısı vardır. Bu yazı esas itibarıyla yurtdışındaki faaliyetlerin eleştirisi temelinde kaleme alınmıştı. Aslı bulunamadığından, Erhan'ın görüşlerini İsa'nın

cevap mektubundan çıkarabiliyorum. Ayrıca, konuyla ilgili Partizan ve Komünist'te yayınlanan yazıların bazıları da Erhan tarafından kaleme alınmıştı. Erhan, mektuplarından sonra FÜ'lerle görüşme için görevlendirildi. Görüşmede kişisel düşüncelerini de aktardığını söylemişti. Erhan, Merkez Komitesi içi tartışmalarda düşüncelerini araştırmalara dayalı olarak savunmasıyla da öne çıkmıştı.) Merkez Komitesi toplantısında dile getirdiği görüşleri özetle şöyleydi:

"Merkez Komitesi 7'de belirtilen özeleştirisinin aslına katılıyorum. (...) Mao'ya saldırı başlayınca kafamıza dank etti. İsa'nın uyarısına rağmen Merkez Komitesi-4 raporundaki tespit dışında kendimizi hazırlamadık. 'Mao savunulmadan Marksizm Leninizm savunulamaz' tespitini yaptık. Başta kuşkumuz olmadığı halde, daha sonra oportünizmin saldırısı, İsa'nın tereddütleri bizi etkiledi ve bu durum (bizi) kuşku duymaya itti. İçerik yönünde küçük bir adım atmamıza rağmen yayını kestik. Daha sonra önce hatalarını koyalım, sonra savunalım gibi liberal bir tavra düştük. -kendi hesabıma- Ben (Mao'nun) Marksist Leninist olmadığı konusunda kuşkuya düşmedim. (...)

FÜ'lerin eleştirilerinin özü doğrudur. Ancak bu eleştirilerde belirli bir acelecilik ve telaşın olduğu görülmektedir.

7. toplantı tutanakları incelenmeli. Bazı eleştirileri -AEP- yazıları göz önüne almadan yapıyorlar. (...) Merkez Komitesi'nde üç eğilim tespitine katılıyorum. 1. eğilim, İsa'ya getirilen eleştirilerden etkilenecek abartma; 2. eğilim, Süleyman'ın Mao'yu savunması. Bu da tespit şeklinde savunmadır. Ali Haydar da aynı. 3. eğilim, ben ve diğer yoldaşların zaman zaman savunma ve zaman zaman da kuşkuya düşmesi şeklindedir. (...) Mesele giderek sen ben meselesine geldi. Bu tavır da telaşın ürünüdür. Daha iyi tartışmak için üç nokta üzerinde yoğunlaşalım: FÜ'lerin eleştirileri, hangi noktalarda eleştiri yapılacak ve uluslararası komünist hareket içinde açık tutumumuz nedir, attığımız ve atacağımız adımlar, yaptığımız hatalar vs.

FÜ'lerin eleştirileri; 1- İdeolojik savaşçılık geleneğinin sürdürülememesi, 2- İdeolojik gerilikten dolayı sınıf duyarlılığının zayıflığı. 3- Siyasi gerilik sonucu, siyasi taktiklerde başarısız olunması meselesi, 4-

Yurtdışının tavrı, 5- Merkez Komitesi'nin tasfiyeciliği konusunda duyulan kuşku.

1. eleştiri doğrudur. 2. eleştiri de özünde doğru. 3. eleştiri de doğrudur. (...) 4. eleştiriye katılmıyorum. Burada esas hata Merkez Komitesi'nindir. FÜ'lerin eleştirilerinin özü doğrudur derken bunu kastediyordum. Tasfiyecilik meselesindeki eleştiri de doğru değildir. Salt 7. Toplantı tutanaklarından, uyarımıza rağmen belli sonuçlara gitmeleri ve daha önceki yayın ve kararları dikkate almamaları da hatalıdır. Bugün tespit ettiğimiz bir hata da, FÜ'lerden -en azından- birisinde Mao'yu Merkez Komitesi'ne karşı dışa savunuyormuş gibi savunmasıdır. Doğru tavır, içimizde Mao'nun hatalarını da tartışarak tespit etmek biçiminde olmalıdır. 3. Konu; Burada iki nokta var. Mao konusunda iki cepheli bir mücadele anlayışımız var. (...) Bu pozisyon doğru mu? Benim kanaatim doğru olmadığıdır. (...) Bizim UKH içindeki pozisyonumuz AEP etrafındaki oportünist çizgiye karşı Mao'yu savunma, buna bağlı olarak Stalin savunuculuğunu ellerinden alma olmalıdır. İki cepheli mücadele bunun için yanlıştır. Esas olan Mao'yu savunan partilerle birlikte mücadeleyi yükselterek araştırmayı derinleştirmektir. Baştaki doğru pozisyonumuz muğlaklaşarak giderek kayboldu. (...) Uluslararası alanda iki cepheli mücadelede esas eğilim dogmatizm olarak tespit edildi. Mao'yu savunmamada bu tespitin de önemli etkisi oldu. Bu tespit okun ucunu oportünizme yöneltmeyi engelledi. Sonuçta Mao'yu savunmanın ertelenmesi anlamına gelir. (...) İki cepheli mücadele Mao'yu savunmayı reddettiği gibi Mao'yu savunan partilerle diyalogu ortadan kaldırabilir. (...) Bu tasfiyecilikten kasıt Halkın Birliği'nin yaptığı gibi bir tasfiyecilik ise buna götürmez. İdeolojik olarak bir tasfiyecilikten sözedilebilir. İki ideoloji varsa bunlar zaten birbirini tasfiyeye çalışacaktır. İki yana bakmak lazım. Esas yan Merkez Komitesi'nin tavrıdır. İsa'nın tavırlarına karşı çıkmadık. Meselenin özünü İsa'nın hatalarına kaydırırsak sorunun altından çıkamayız. Bu tespit yapılmazsa FÜ'lerin yurtdışı hakkındaki görüşleri suni bir ayırım ortaya çıkarır. Ya da buna hizmet eder.

Bizim AEP'e karşı açık tavır takınmamız tüzüğü ihlal olmaz. Marksist Leninist dersek ihlal eder. Bugünkü AEP, yeni bir AEP'tir. Bugünkü sorun parti çizgimizi savunmaktır. Bu da AEP'e açık tavır almamızı gerektirir. Biz

sorunun özünü biçime feda ettik. (...) Kardeş partileri kabul ederken, kendiliğindenci ve saf güvenden hareket ettik. (...) FÜ'lerin aceleciliği, eleştirilerinin özüne ait değildir. Belirli bir inceleme yapmadan, gelişimi dikkate almadan yapmalarıdır. Bu telaşın objektif şartları olmasına rağmen yapılan ağır bir uyarıdır. Zaman konusunda doğrudur, uyarı zamanında yapılmıştır."

Erhan'ın tutanaklara yansıyan görüşleri böyleydi. İsa'nın verdiği 21.1.1980 tarihli cevapta da Erhan'ın düşünceleri genel hatlarıyla anlaşılıyor. İsa'nın cevap mektubundan bazı bölümler şöyle:

"Değerli kardeşim,

3.1 tarihli mektubunda gönderdiğim bazı yazılar üzerine eleştiriler getiriyorsun. Getirdiğin eleştirilerin hemen hiçbirine katılmıyor, bunları haklı eleştiriler olarak değerlendirmiyorum. (...) 1. Stalin toplantısında sen mektubunda tartışmanın 'Mao'nun savunulması' temelinde yürütülmesini talep ediyorsun. Ve yapılmadı ise hata yapmış olduğumuzu belirtiyorsun. (...) Stalin toplantısında, partimizin görüşleri savunulmuştur. Mao da savunulmuştur. Ve herhangi önemli bir hata yoktur. (...) WBK'nın yazısında 'ÇKP'nin ve Mao Zedung çizgisinin değerlendirilmesi sorunu (...) Stalin ve eserinin savunulması ile doğrudan bağlantılıdır' şeklindeki cümleyi eleştiriyorsun ve bundan 'Mao ve Stalin'in çizgisi, çizgi olarak birbirine terstir' anlamı çıkar diyorsun. Bence bu zorlama bir yorum. (...) Mektubunda 'Mao'yu tümüyle ele almak partinin bu konferansa yetiştiremeyeceği bir görevdir diyorsun. Mao'ya getirilen eleştirilere cevap vermeden Mao'yu nasıl savunacağız? (Burada gerçek bir savunmadan söz ediyorum) Merkez Komitesi'nin 8. toplantıda aldığı karar, gerçekte Mao üzerine araştırma ve incelemeyi sınırlayan bir karardır. Merkez Komitesi, AEP konusunda açık tavır takınıyor. Peki, Mao'ya getirilen eleştirilere eli yüzü düzgün bir cevap verildi mi? AEP değerlendirmesini bu cevap verilmeden nasıl sonuçlandırıyoruz? Bunlar tutarsızlık değil mi?

Mektubunda 'arkadaşlar Mao'dan bu denli mi kuşkuya düşmüş vaziyette?' diye sorup, 'öyle olmuş olması gerekir' diyorsun.

Burada (yurtdışında) Mao bir bütün olarak ele alındığında, onun büyük bir Marksist Leninist olarak değerlendirilmesi gerektiği konusunda

kuşkuya düşen herhangi bir arkadaş yok. Ama bu Mao'nun çeşitli dönemlerde önemli hatalar yaptığı, bazı hatalarının Marksizm Leninizm'den sapma teşkil ettiği konusunda kuşkular (ve hatta yargılar) olduğu gerçeğini ortadan kaldırmıyor. (...) Stalin sorunu meselesine gelince: Ben bizim gerçekten de böyle bir sorunumuz olmadığını sanıyordum. Partizan Çıkarken'in ön sözünde bu konuda getirilen görüşlerin, üzerinde düşünülmeden getirilen görüşler olduğunu sanıyordum. (Çünkü buna eleştiri getirdiğimde kimse ses çıkarmamıştı.) Ama şimdi, en azından senin (ve FÜ'lerin de) kafasında bir Stalin sorunu olduğunu görüyorum. Mao'nun Stalin'e getirdiği eleştirilerin haksızlığına kim karar verdi ki böyle bir sorun olmasın diyorsun. (...) Ama şimdi şekli bırakıp öze bakalım. Bence bu sorun konusunda, parti en kısa zamanda açık tavır takınmalıdır. (...) Merkez Komitesi hangi sorunda tavrını ortaya koydu, diye soruyorsun. Mesela AEP konusunda koydu! Mektubun sonunda 'biz Mao'yu gerçekten savunduk mu?' diye sorup, savunmadığımızı söylüyorsun. Bir Marksist Leninist'i savunmak onun eserini savunmakla mümkündür. diyorsun. Bu konuda seninle hemfikirim. Benim sorunum şu: Bir eseri savunmak için onu incelemek gereklidir. Yoksa yapılan Kurusıkı savunmadır. Biz Mao Zedung'u kurusıkı savunduk. Şimdi kurusıkı savunmadan, bilimsel savunmaya geçelim. Benim dediğim ve istediğim budur."

Safa ile benim, FÜ'lere ve İsa'ya yönelik eleştiri ve görüşlerimizi ortaya koyan ortak bir yazımız vardır. Bu yazıda düşüncelerimizi ifade ediyoruz, ama yine de Merkez Komitesi toplantısındaki görüşlerimizi özetlemek istiyorum.

"SAFA: Ben Erhan'ın görüşlerinin önemli bir bölümüne katılıyorum. Deniliyor ki Mao'nun Stalin'e eleştirileri var. Bu konularda yoldaşlar Mao haklıdır derken neye dayanıyor? Bunları savunurken Stalin konusunda şüpheye mi düşüyorlar? Benim kuşkularım tam da bu çelişen noktalardadır. Bunları araştıralım demekle hata mı yapıyoruz?

Sorunu ben parti içinde tartışıyorum. Kuşkumun nereye varacağını bilemem. (...) Stalin konusunda tavır takınmayan arkadaşları ben de kuşkuya düşmekle eleştiririm. Stalin'le Mao arasındaki çelişiklere tavırsızlık da Stalin hakkında kuşku duymaktır. Stalin'e getirilen eleştirileri kabul

ederken hangi araştırmalara dayanılıyor? Kuşku duyduğumuzu belirtmeyi tasfiyecilikle suçlamanın temeli nedir? O zaman Stalin'i araştırmadan Mao haklıdır demek de tasfiyecilik olmaz mı? Biz kendi içimizdeki tartışmalarda Mao'yu dışa karşı savunduğumuz gibi ele almamalıyız. Özellikle Süleyman ve Ali Haydar'ın tavırları böyledir. (...) AEP'in Marksist Leninist olduğu konusundaki değerlendirmemizi askıya alabiliriz. Bunu şimdiden yapabiliriz. (...) Erhan'ın FÜ'lerin eleştirilerine karşı tavrına katılıyorum. İsa bir anlamda kendi görüşlerini de kabul etme veya ret etme biçiminde ortaya koydu. Oysa bizi ikna etme tavrına girmeliydi. Hazırlanan yazılara kendi görüşlerini ele alma şeklinde yaklaştı. Tüzüğu ihlal konusunda da tutarlı davranmadı.

İ. ÜNAL: Mao hakkında Merkez Komitesi 7. raporundaki özeleştiriye katılıyorum. (...) FÜ yoldaşlar gerçekten bu konuda aceleci bir tavır takınmışlardır. Merkez Komitesi üyeleri içinde üç eğilim olduğunu söylemeleri Merkez Komitesi hakkında bilgileri olduğu halde aceleci ve duygusaldır. FÜ'lerin tutumu Merkez Komitesi içinde kim Mao'yu savunuyor, kim savunmuyor; kim önce savundu meselesine itebilir bizi. (Merkez Komitesi üyelerine farklı bir örgüt gibi yaklaşılıyor) Bu, ayırımı yapan bazı yoldaşlar için de geçerli.

şu açıktır ki KB (Batı Komitesi-yzn) 1979 Mart tutanağında, Mao'nun savunulması için Siyasi Büro'ya uyarı yaptık. Ayrıca sözlü tavır da takındık. Daha da öte üç konuda araştırmaya da girdik. Bunlar neyi gösteriyor? Eğer Mao'yu kim savunuyor sorunu haline getirirsek meseleyi, ben diyorum derim. FÜ'lerin mektubu gelinceye kadar, AEP/Mao konusunda söz söylemeyen, ne dedikleri belli olmayan bazı yoldaşların, bugün slogan ve tespit düzeyindeki savunmaları, Mao'yu savunmak mı oluyor? Ama sorun bu değil. Biz Merkez Komitesi içinde üç eğilim tespit edeceksek, üçüncü eğilime 'kuru sıkı savunma' adını vermeliyiz. Bunlar sorunumuza çözüm getirmez.

Mao konusunda Merkez Komitesi'nin hatalarının neler olduğu konusunda esas olarak birleşildi. (...) Mao, Marksist Leninist olduğu için savunulmalıdır, sadece tüzük hükmü olduğu için değil. Bizim temel görüşlerimiz Lenin'de vardır. Bunun yarı sömürge – yarı feodal ülkeler için geliştirmesinde uyarlanmasında Mao katkı yapmıştır. (...) Ben Mao'nun bu

nedenle savunulması gerektiği görüşündeyim. (...) Gerçekten Mao'yu yürekli bir şekilde savunmadık. Merkez Komitesi 7'de İsa yoldaşa karşı tartışma açmayı gereksiz gördüm. Çünkü ona karşı Mao'yu -hataları konusunda yeterli bilgim olmadığı için- bilimsel bir temelde savunamayacağım düşüncesindeydim. Kuşkusuz uyarıcılık, yardımcılık, eğiticilik açısından yeterli olmadığım ortada. Meseleyi gelişme içinde ele almalıyız, tek başına değil. Şimdi sorunumuz geciktığımız görevi yerine getirmek, özeleştirimizi yalpalamadan yapmaktır. (...) Ben kişi olarak hiçbir zaman Mao'nun Marksist Leninist olduğundan kuşkuya düşmedim ve onu savunmanın doğru yönteminin, hatalarının da ortaya konulmasıyla mümkün olacağını düşünüyorum. Benim fikirlerimi (Safa'nın 57'lerden sonraki kuşkusu dışında) esas olarak Erhan ve Safa ifade ettiler."

AEP/Mao konusunda, bütün MK üyelerinin görüşlerini yazılı hale getirmeleri konusunda bazı yoldaşların talebi ve genel eğilim çerçevesinde (birçok konudaki anlayış ve eleştirilerimiz ortak olduğu için) düşüncelerimizi, Safa ile birlikte ortak bir yazıyla ifade etmek istedik. Bu yazıda, Afganistan'ın Sovyetler tarafından işgali konusunda, FÜ'lerle aramızdaki görüş ayrılıklarını da ortaya koyduk. Çünkü bazı kavram ve tespitler derinleştirildiğinde konunun Mao değerlendirilmesiyle, hatta üç dünya teorisi ile ilgili boyutu vardı. Safa ile ortak görüşlerimin özeti:

"Elimize 'Rus sosyal emperyalistlerinin Afganistan'ı sömürgeleştirmesi' adlı yazı geçti. (...) Bu yoldaşların yazdıkları yazıların hemen hepsinde, emperyalizm ve hakim sınıflar arasındaki ilişki 'işbirlikçi'lik temelinde ele alınıyor. Resmi görüş bu ilişkinin uşaklık temelinde olduğudur. (...) Aynı yerde "Afganistan'daki bağımsızlık mücadelesi"nden bahsediliyor. Buradaki bağımsızlık kavramı anti-sömürgeci ve belli sınırları olan bir devlet kurma anlamında bir 'bağımsızlık'ı değil yazının özünü oluşturan mücadelenin önderliğinin milli burjuvazinin yaptığı tespitine uygun bir bağımsızlığı, yani emperyalizmden bağımsızlığı kastediyor. Bu doğru değildir. (...) Afganistan'da olan şudur: Rus sosyal emperyalistlerinin sömürgeleştirme girişimine karşı Afganistan'da hem diğer rakip emperyalistlerin ajanları ve uşakları ve hem de küçük ve orta burjuvazinin değişik kanatları silahlı bir direniş yürütmektedirler. Bu direnişe ilham

veren ideoloji kesinlikle dinci, İslamcı feodal ideolojidir. (...) Bizim bu değerlendirmemiz halkların mücadelesini küçümsemek midir?

Bu soruyu yoldaşların soracaklarını biliyoruz, çünkü yazının birçok yerinde direniş, halkların mücadelesini 'Afganlıların intikamı' gibi meseleyi sınıf temelinden uzaklaştırarak koyan bir anlayışın bu soruyu sorması doğaldır. (...) Bugün orada genel ve yaygın bir direniş vardır. Herhangi bir sınıfın açık ve kesin bir önderliği, tam bir hakimiyeti söz konusu değildir. Ancak bunu genel olarak kontrol altında bulunduran ve ağırlıkta olan güç kompradorlar ve toprak ağalarıdır. Mücadeleye yön veren yaklaşım anti emperyalizm değil açık anti-komünizm temelinde 'Müslümanların cihadı'dır. (...) 'Bu durum karşısında komünistler ne yazık ki bugüne kadar sustular' deniliyor. Bu ne demektir? Birincisi bu olaya tavır takınmadığımız anlamına gelir. Oysa sözü edilen yazıdan çıkarabildiğimize göre bu yazı -FÜ'lerin yazdığı yazı- Şubat başında bitirilmiş olmalıydı. Halbuki bu zaman zarfında biz Afganistan işgaline karşı şunları çıkardık:

8 Ocak 1980 tarihli Merkez Komitesi imzalı bildiri. Yani işgalden 12 gün sonra,

Mücadele'de yazı,

Merkezi İşçi Köylü Kurtuluşu sayı 3'de tavır

Bilinen sebeplerden dolayı henüz yayınlanamayan Partizan Özel Sayısı için Ocak ayının ilk haftasında yazılan yazı.

İkincisi: Bu, tavrımızın yetersiz olduğu anlamında söylenmiş olabilir. Bu da doğru değildir. (...)

Üçüncüsü: Bundan dışarıya karşı önderliğin eleştirildiği sonucu da çıkarılabilir. Bu da yanlıştır. Her şeyden önce önderliğe bu yoldaşlar da dahildir. Dolayısıyla eğer tavrın yetersiz kaldığı anlatılmak isteniyorduyorsa... Bu durum karşısında biz komünistler ne yazık ki bugüne kadar geniş çaplı bir teşhir mücadelesi yürütemedik denilmeliydi. Biz de bunu partimizin halka karşı bir özeleştirisini olarak kavrardık.

24 Kasım 1979 tarihli, Merkez Komitesi üyelerinin cevap vermesi istenilen mektup üzerine:

Bizler sözü geçen mektubu ve ona karşılık İsa yoldaşın 23.1.1980 tarihli yazısını inceledik. Bu yazılarla ilgili görüşlerimizi bir araya gelmişken ortak bir şekilde belirtmeyi uygun gördük.

Önce İsa'nın mektubuyla ilgili katılmadığımız noktaları ana hatlarıyla belirtmek istiyoruz.

Mao Zedung'un savunulması (...) Onun parti dışına karşı savunulması ile Mao'ya karşı parti içinde takınacağımız tavır arasında ayırım yapılmamıştır. (...) Festival sırasındaki bildirilerde Mao'nun klasikler arasından çıkarılması (...) İki bakımdan doğru değildir. Birincisi; bir Konferans kararı olarak bütün organların ve üyelerin uyması. (...) AR'deki yoldaşlarımız başka örneklerde de görüleceği gibi uymamışlardır. (...) İkinci olarak; orada şekilsel yönden Konferans kararları uygulanmış olsa bile bu tavır yine de hatalıdır. Çünkü kamp sorununda, kampı hazırlayanlar ile bizim ve diğerleri arasında çıkan çelişmenin temeli aslında Mao Zedung sorunuydu. (...)

Mektubun son bölümünde, Fahri Üyeler önerilerine karşılık "AEP'in Marksist Leninist parti, Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti'nin (ASHC) sosyalist devlet olarak savunulmasının askıya alınması doğru değildir" deniliyor. (...) Biz bu görüşlere katılmıyoruz. Bugün AEP yönetici kademesinin oluşturduğu çizgi 7. Kongre'den sonra zaman içinde iyice sistemleştirilen revizyonist bir çizgidir. (...) Anladığımız kadarıyla mektuptaki yaklaşım bugün sadece AEP çizgisine ve yönetici kademeye revizyonist denilmesini önermektedir. (...)

Fahri Üyeler'in mektubuna gelince:

Merkez Komitesi 8. Toplantıda yoldaşların mektubunu okuyup değerlendirdikten sonra alınan karara katıldık. (...) Aslında mektupta çok çeşitli siyasi konular olduğu için ortak bir karara varılamadığı görülür. Böyle bir durumda birçok şeyin belirtildiği ve önemli bir bölüm yoldaşın katılmadığı görüşleri de barındıran mektuba, bu mektubun tamamı kastedilerek "Özü doğrudur" demek hatalıydı. Biz orada bu hataya düştük. Halbuki yapılması gereken (...) mektup hakkında genel bir değerlendirme yapmak değil tek tek konularda tavır takınmaktı. (...) Yer yer de alaycı ifadelerle başvurarak Mao'yu dışarıya karşı savunmadığımızı -bizce yeterli savunulmadığını- doğru tespit ediyorlar. (...) Pekala bu hataya neden düştük? Bunun kaynakları nedir? Yoldaşlara göre bunun cevabı açıktır: 'Bu görüşler Merkez Komitesi'nin öteden beri savunduğu, beş temel belgenin ruhuyla çelişen ve malum eklektizm meselesini

yaratan sol sektor, Yeni Troçkist görüşlerinden (baş çelişme, baş düşman, parlamentodan yararlanma vs.) kaynaklanmaktadır. Kanımızca söz konusu anti- Marksist görüşler yurtdışındaki bazı partilerin ideolojik hazinesinden alınmıştır.' (...) Bu konuda, aslında konferansımız çok isabetli ve tümüyle doğru bir karar almıştır. (...) Her şeyden önce Komintern ve Stalin döneminden sonra –Partizan’da da genişçe açıklandığı gibi- adım adım üzeri kapatılan şu noktayı açığa çıkarmıştır: Eğer bir baş düşman tespit edilecekse bu, beraberinde diğer düşmanlara karşı değişik bir tavır takınılmasını, ittifak şartlarını getirmektedir. (...) Baş düşman sorununun ‘beş temel belgenin ruhuyla çeliştiği’ şeklindeki görüş temelsiz bir görüştür. Beş temel belge bize nerede devrim için düşmanlarla birleşmemizi öğütüyor? Böyle bir yer var mıdır? (...)

Eğer yoldaşlar bu tespitlerinde inandırıcı olmak istiyorlarsa, konuyla ilgili çıkan yazıları temelli bir şekilde eleştirmelidirler.

Bunu yapmayıp, ne için olduğuna bakmaksızın, devrim için düşmanla ittifak yapmayı reddettiğimizden dolayı buna ‘Troçkist görüşler’ diye sıfat takmak sadece yüzeysel, soyut bir tespit olarak kalır.

Aynı zamanda bugün biz ‘halkların baş düşmanı’ şeklindeki bir tespitin genel olarak sınıf uzlaşmacılığının, özel olarak da üç dünyacıların teorilerinin temel taşlarından birisi olduğunu söylüyor ve savunuyoruz. (...) İkinci mesele; parlamentodan yararlanma konusundaki görüşlerinizdir. Anlaşıldığı kadarıyla bu konuda da Partinin ‘sol sektor’ bir tavır takındığını iddia ediyorsunuz. Bu konudaki görüşlerimizin de beş temel belgenin ruhuyla çeliştğini söylüyorsunuz.

Bildiğimiz kadarıyla sizlere (ya da sizlerden birisine) ait olan bir yazıda parlamentodan nasıl yararlanılacağı hakkında görüşler vardı. Orada gerektiğinde legal bir parti kurulabileceği, bu legal parti aracılığıyla parlamentodan yararlanılabileceği savunuluyordu.

Bize göre, eğer ortada ‘beş temel belgenin ruhuyla çelişen’ bir görüş varsa o da bu görüştür. (...) Yazıda ‘malum eklektizm’ diye belirtilen konuda Mao Zedung’un Stalin’e getirdiği eleştiriler ve parti olarak bizim her ikisini de eleştirisiz olarak kabul etmemizdir. Eğer siz ortada bu konularda bir eklektizm görmüyor ve bundan dolayı ‘malum eklektizm’ diyorsanız parti belgelerinin herhangi birisinde Mao’nun Stalin’e getirdiği

eleştirilerin doğru olduğunu belirten bir bölüm göstermelisiniz. Ya da tersini. (...)

Biz, sizlerin (...) böyle şeyleri görmezlikten gelen tavırlarınızı hayretle karşılıyoruz. Bunları nasıl görmezlikten geldiğinize anlam veremiyoruz. (...)

Mektupta 'söz konusu anti-Marksist görüşler yurtdışındaki bazı partilerin ideolojik hazinesinden alınmıştır' deniyor. Yoldaşlar bu tutum yanlıştır. Bu 'bazı' partiler bizim kardeş örgütlerimizdir. Eğer sizlerin bu konuda kuşkunuz varsa ve onların Marksist Leninist olmadığını düşünüyorsanız FÜler olarak göreviniz sadece bu kuşkularınızı ya da yargınızı açıkça belirtmek değil, aynı zamanda bunları temelleriyle birlikte bizlere de kavratmaya çalışmaktır. (...) Partinin sizin 'Yeni Troçkist' vs. diye nitelediğiniz görüşleri bu partilerin 'ideolojik hazinesinden' alınmış da olsa durum değişmemektedir. Çünkü bu örgütler Marksist Leninist'tir, bu görüşler de Marksist Leninist görüşlerdir. (...) Bu yanlış görüşleri nasıl olup da kabul ettiğimizi soruyor ve şöyle cevaplandırıyorsunuz: 'Savundular çünkü bu kadroların çoğunluğu şimdi olduğu gibi geçmişte de işçi ve emekçi yığınlarından kopuktu. İşçi ve yoksul köylü yığınlarıyla haşır-neşir olan, onlardan öğrenen, onlara öğreten, onlara hesap veren dolayısıyla onların sevgilisi haline gelen unsurlar değildi. Savundular çünkü bu kadroların büyük çoğunluğunun siyasi ve ideolojik yetkinliği ve uyanıklıkları zayıftı. Savundular çünkü tecrübesizdiler, taktikleri değişen şartlara bağlı olarak anında değiştirmede, her yeni şartta can alıcı görevi, ana ilmiği kavramada ve meseleyi çözmede yeteneksizdiler.'

Şimdi burada söylenen sebeplerin bir bölümü veya tamamı kadroların çoğunluğu değil ama önemli bir bölümü için doğru olabilir. Ama bizim yukarıda Marksist Leninist olarak nitelediğimiz görüşleri savunan yoldaşların 'çoğunluğu' için bu sebeplendirmeleri yapmak doğru değildir. Aslında bu tutum aramızdaki fikir ayrılıklarını bastırma anlamına gelir. Çünkü burada anlatılmak istenen 'yanlış görüşler' konferansta kabul edilen ve bizim de doğru bulduğumuz görüşlerdir. Bu 'yanlış' görüşlere karşı mücadele yolu görüşümüze göre böyle olmamalıdır. (...)

Peki, yoldaşlar, sizler birer fahri üye olarak, bu konuda üzerinize düşen görevleri ne ölçüde yerine getirdiniz? Getirdiğiniz kanaatinde misiniz? Bizi uyarmak, daha sonraki bölümlerde açıkça belirttiğiniz gibi girdiğimiz

'tasfiyecilik' yolundan döndürmek için kayda değer hangi çabayı sarf ettiniz? (...) Siyasi geriliğimizi Merkez Komitesi ve Siyasi Büro çok önceden tespit etmişti. Konferans tutanakları tartışmaların seviyesini rahatlıkla gösteren bir belgedir. Bu da elinizdeydi.

Sizlerden bu konuda bize gelen, birisi bir buçuk sayfalık kesinlikle yol göstericilikten uzak bir yazı ile bir de AEP'in çizgisi hakkında eleştirilerinizin kaba hatlarını ortaya koyan bir taslak yazısıdır. (...) Durum böyle olunca biz sizlerden bu şekilde ağır ithamlarla dolu olan yazınızda bu konulardaki hatalarınızı da belirtmenizi beklerdik.

(...) Tasfiyecilik meselesini biraz daha açalım. Bu konudaki mantık şudur: Konferansta partiye kazandırılan 'Yeni-Troçkist' nitelikli görüşler partinin çizgisini 'sulandırmıştır', bu konularda 'eklektizm' vardır. Mao savunulmuyor, program (hangi özelliklere sahip bir program istiyoruz bu bilinmiyor) kongresi yapılamaz, tüm bunların temelinde 'ağır bir ideolojik bunalım ve tereddüt' vardır, 'bu yeni görüşlerin bütünleyicisi ve devamı olan diğer görüşler ise şimdi, tepeden ve demokratik olmayan bir tarzda adım adım eski görüşlerin yerine geçirilmeye çalışılıyor. (...)

Yoldaşlar, bizler aynı görüşte değiliz. Bunları temelsiz ve aceleci bir tarzda yapılan suçlama olarak görüyoruz. (...) Tasfiyecilik partinin resmi görüşlerini ve dolayısıyla da örgütsel yapısını mevcut Marksist Leninist temelinden uzaklaştırmak demektir. Bu da, anti-demokratik uygulamaları sistemleştirmeyi, komploculuğu, kapalı kapıcılığı, sessizliği, araştırma - inceleme ve tartışmayı engellemeyi, ideolojik - siyasi mücadeleyi ilerletmek yerine buna paydos demeyi vb. gerektirir. Hepimiz Koordinasyon Komitesi döneminde bunları gördük ve yaşadık. Ama bugün partimizde olanlar kesinlikle bunlar değildir. İdeolojik - siyasi mücadeleye doğru dürüst önderlik edemediğimiz söylenebilir, bunu partinin her kademesinde iyi bir biçimde yürütemediğimiz de doğrudur. Ama hiç kimse kalkıp bunu yapmak için çaba göstermediğimizi ileri süremez. Bu konuda alınan kararlar ve uygulamalar ortadadır.

Her faaliyetimizi parti üyelerinin gözü önünde yürütmeye çalışıyoruz. Tüm gerçekleri onlara açıklıyor gizlemiyoruz. Tüm organların siyasi tartışmalarının sonucunu altlarına yayma kararı vardır vb. Sizlerin de çok iyi bildiğiniz gibi bugün parti içinde demokrasi hüküm sürmektedir. Bu

konularda hem Merkez Komitesi olarak, hem de kişi olarak bizlerin belirli yanlış görüşler savunmuş olmamız bu gerçekte çelişmemektedir. Hatalar tespit edildiği yerde giderilmeye çalışılmıştır. Bütün bunlardan görüleceği gibi, mektubunuzdaki tablo bugünkü durumu doğru olarak tespit etmeyen ve belli haksız suçlamaların yer aldığı bir tablodur. (...)

Bir başka uyarımız da kendinizi Merkez Komitesi'nden dışlamanız ve aceleci bir şekilde yargılara varmanın doğuracağı vahim sonuçları görememenizdir. Birbirimizi geliştirmenin temeli söylediklerimizin ve anlayışlarımızın karşımızdakiler tarafından iyi bir şekilde bilinmesidir." ((25.2.1980 tarihli RZ (İbrahim Ünal) ve OS'un (Safa Kaçmaz) mektubu))

YURTDIŞI BÖLGE İLE AYRILIK

Yurtdışı bölge ile görüş ayrılıklarının ilk işaretleri nerede, ne zaman geldi ve bunlar nasıl derinleşti? Yurtdışı ayrılığının aslında dünya çapındaki tartışmanın – AEP ve ÇKP tartışmasının yansıması, dünya çapındaki bölünmenin, bizde de bir bölünme olarak ortaya çıkması olarak düşünülebilir mi? ⁽²⁰⁾

İsa her ne kadar, “Benim Mao Zedung Düşüncesi’ne yönelik eleştirilerimin AEP’in Mao eleştirisi ile bir bağı yoktur. Bu eleştiriler AEP’den önce ve ondan bağımsız olarak, kardeş örgütlerle birlikte inceleme ve tartışmalar temelinde geliştirilmiştir. AEP’e rağmen ve yer yer ona karşı da eleştirilerdir” diyorsa da, bana göre, bu fikir ayrılığı dünya çapında Marksist Leninist hareket içindeki bölünmenin devamı, yansıması olarak değerlendirilebilir. Yurtdışı esas itibariyle AEP’in Mao eleştirisinin

²⁰⁾ Metinler ve anlatımda geçen; “Yurtdışı Bölge”, veya sadece “Yurtdışı”, “Yurtdışı Büro” ifadeleri, YD, YDB kısaltmaları aynı kurumu (TKP-ML’nin 3 bölge komitesinden Avrupa’da faaliyet gösteren bölge komitesini) ifade ediyor. Ayrıca, “Yurtdışı ile ayrılık” veya “Yurtdışı Bölge ile ayrılık” şeklindeki ifadeler de Yurtdışı Bölge’nin bir bütün olarak ayrılmasını ifade etmiyor. 1980 öncesinde görüş ayrılıkları olarak başlayıp, 2. Konferans’tan sonra örgütsel ayrılığa dönüşen bu bölünmede; Yurtdışı Bölge’nin kadro ve ilişkilerinden ağırlıklı bölümü parti ile hareket etmişlerdir. Ancak yönetim kademesindeki arkadaşların birçoğu ve bir kısım ilişkiler ayrılmışlardır.

bazı unsurlarına yakın durdu. Bizde de bir AEP/Mao tartışması açıldı o dönemde. Bunun sonuçları oldu.

Aslında bizde şekillenmemiş olmakla birlikte, -kendi bölgemi kastediyorum- yurtdışının uluslararası komünist hareketin belgelerini değerlendirme, (57 – 60 deklarasyonları) dünyada baş düşman ve baş çelişki tespiti gibi konularda sistemleşmiş görüşleri vardı. Bunlar sanırım bölgesel dönemde çıkardıkları yayınlarda da ifade edilmişti. Ayrıca Mao'nun Stalin'e getirdiği eleştirilere de kuşkuyla yaklaştıklarını biliyorum. Fakat, dünyada baş düşman, baş çelişki tespiti dışında (ki bu konular konferansta sonuçlandırıldı) diğer konular bizim gündemimizde yoktu, herhangi bir tartışma da yaşanmadı. Bölgesel dönemin esas meselesi, KK ile tartışmalar ve biran önce merkezileşerek toparlanmaydı.

Konferans'ta da bu görüşlerini ifade etti Yurtdışı Bölge. Yazılı olarak hazırlanmışlardı. Belgelerle, araştırmalarla geldiler. Bunlar, konferansın gündemiyle ilişkileri oranında tartışıldı; bazıları konferansta kabul edildi ve parti görüşü haline geldi. (Konferans tutanaklarında vardır bu konular.)

Kısacası yurtdışının, değindiğim konulardaki farklı düşüncelerini parti biliyordu.

Konferans sonrasında AEP/Mao Zedung tartışmasıyla yurtdışının farklı görüşleri güncellenmiş oldu. AEP/Mao konusu MK 6. ve 7. toplantılarında konuşuldu. Asıl kıyamet 8. toplantıda koptu. Bu toplantıda FÜ'lerin (Muzaffer Oruçoğlu, Arslan Kılıç ve Süleyman Yeşil'in) mektubu değerlendirildi, 7. toplantıdaki bazı kararlarla ilgili özeleştirisi yapıldı. Merkez Komitesi 8.toplantı raporu üzerine Yurtdışı Bölge'nin eleştirileri oldu. Merkez Komitesi üyesi arkadaş, bu eleştirilerini "görüşlerim" başlığı altında bir yazı ile MK'ne gönderdi.

Konferans öncesinde yurtdışı yayınlarında dile getirilen görüşler, konferans sonrasında doğal olarak kurumsal biçimde ele alındı. Yurtdışı, FÜ'lerin yazıları, Merkez Komitesi içindeki tartışmalar ve sonunda parti içinde bir tartışma sürecinin yürütülmesi şeklinde devam etti.

Bunun 1980 tarihine kadar nasıl geliştiğini yukarıda anlattık. Sonuçta bizim açımızdan ÇKP de, AEP de Marksist Leninist partilerdi. Konferans kararı da böyleydi.

O arada Stalin'in 100. doğum yıl dönümü nedeniyle uluslararası Marksist Leninist hareket içinde etkinlikler düzenlenmesi konuşuluyordu. AEP, o yılı (1979) 'Stalin Yılı' ilan etti. Merkez Komitesi'nin 7'nci toplantı tutanağında bu konu şöyle anlatılıyor:

"... AEP çevresindeki bazı partiler bu yılın başında AKP – ML ve İspanya KP – ML ortaklaşa bir Stalin açıklaması hazırlayarak, AEP çevresindeki çeşitli kardeş partilere imzalanmak üzere gönderdiler. Taslağın bu ilk biçiminde Mao'ya açık saldırılar bulunuyor, Stalin'i savunmak adına Mao'ya saldırılıyordu. Taslağın imza için gönderildiği partilerden Yunanistan KP – ML, Şili Devrimci KP, Venezuela Kızıl Bayrak Örgütü, Kolombiya KP – ML ve Ekvator KP – ML, bu şekliyle taslağı imzalamayacaklarını bildirdiler. Bu itirazlar üzerine ikinci bir taslak hazırlandı. Bu esas olarak suya sabuna dokunmayan bir taslaktı."

Taslak bize gönderilmemişti. Bu girişim Marksist Leninist hareket içinde büyük bir tartışmaya yol açtı.

Enver Hoca'nın "Emperyalizm ve Devrim" kitabının yayınlanması ile birlikte, dünya ML hareketi içinde hummalı bir tartışma ve büyük bir karmaşa başladı. Biz, sanırım 6'ncı toplantıda bu konuların araştırılması... AEP'in eleştirilerinin tartışılması, parti içinde bu konuda bir tartışma açılması eğilimindeydik. O tartışma döneminde de biz, AEP yönetiminin yeni görüşlerine karşı durduk, revizyonist tezler dedik, Mao'yu savunduk fakat AEP'in Marksist Leninist olduğu görüşünü de koruduk. Bu aşamada yurtdışının da, "Mao Marksist Leninist değildir, AEP haklıdır" gibi bir görüşü yoktu, hiçbir zaman da olmadı; ama araştırılmasını, tartışılmasını istiyordu. Yurtdışı Büro'nun bu yaklaşımı 'Mao'yu reddetme eğiliminde' olduğu, hatta 'reddettiği' şeklinde söylentilere yolaçtı. Özellikle FÜ'lerin saldırgan tutumu partide hızlı bir ayrışma başlattı. Bu ayrışma Merkez Komitesi içine de yansıdı. FÜ'ler, o güne kadar bütün kararların altında imzaları bulunan Merkez Komitesi üyeleri Süleyman ile Ali Haydar'ı "Merkez Komitesi içindeki Marksist Leninist kanat" olarak ilan etti.

Dünya Marksist Leninist hareketi içinde başlayan bu tartışmanın parti içinde de yapılması kararı alındı. Merkez Komitesi 7. toplantı kararlarıyla gelişme değerlendirildi. O değerlendirme şöyleydi:

“Bu sorunun (AEP değerlendirmesinin) AEP’in Mao değerlendirilmesinden ayrı ele alınamayacağı (...) bu durumda AEP tartışmasının oylama ile değil bu konuda yapılacak bölgesel konferanslarda seçilecek delegelerle yapılacak bir merkezi konferansla yapılması görüşü ağırlık kazanmıştır. Merkez Komitesi, AEP tartışmasının merkezi bir konferansla sonuçlandırılmasını doğru bulmaktadır. Böyle bir merkezi konferans açıktır ki oylamadan daha fazla zaman alacaktır. Bu zaman içinde AEP’in Marksist Leninist olduğunu savunma durumunda kalacağız. Bu, AEP’i birçok noktalarda açıkça adını vererek kamuoyu önünde eleştirdiğimiz için tutarsızlık olarak görülebilir. Ama Merkez Komitesi bu tutarsızlık görünümünün vereceği zararın göze alınmasının doğru olacağı görüşündedir. Çünkü konferanslar öncesi ve sırasında yürütülecek tartışma bizim AEP konusundaki değerlendirmemizi çok daha sağlam temellere oturtmamıza hizmet edecek ve tüm parti bu konuda araştırma ve eğitim içine girmek zorunda kalacaktır.”

Burada bir konferans yapılması fikri var. Bu nasıl yürütüldü?

Konferans yapılması bir görüş olarak ortaya kondu, kesin bir karar alınmadı. Partideki eğilimi yokladıktan sonra kesin bir karara varılacaktı. Bu yoklamanın da kadro konferanslarında yapılması düşünüldü. Nitekim kadro konferanslarında bu tartışmalar yapıldı. Kadro konferansları üç bölgede de oldu ve oralarda tartışıldı. MK, bu tartışmaları değerlendirdi. AEP değerlendirmesi, Mao tartışması için bir konferans yapılması fikri yürütülmedi. Parti içinde, kamuoyu önünde tartışmalar, araştırmalarla görüşlerimiz şekillendi. Önce bir “tespit konferansı” yapılması düşünülmüştü. AEP nasıl bir partidir, Marksist Leninist midir değerlendirmesi yapılacaktı. Ancak görüşler önemli ölçüde ortaya çıkınca ve AEP’e yönelik eleştiriler ağırlık kazanınca, yapılması düşünülen konferansın da “AEP eleştirisini derinleştirme konferansı” şeklinde yapılması fikri gelişti. 8’inci toplantı tutanağında vardır bu konu. Bu toplantıda bir de özeleştiri yapılması kararı alınıyor:

“Bu konudaki tespit daha baştan yapılmalıydı. Bu konuda konferans kararlarını (AEP’in Marksist Leninist parti olarak tespit edildiği birinci

konferans kararı kastedilerek) şeklen savunma hatasına düştük. Bu da AEP'e karşı tutumdaki çelişkili durumu doğurdu. (...) Uluslararası alanda takınılması gereken tavır AEP'e karşı Mao'nun ve Marksizm Leninizm'in savunulması esastır. Mao'nun hatalarının tartışılması Marksist Leninistlerin bir iç sorunudur. Hatalarımız belirtilecektir."

Bunun arkasından da, "Mao Zedung savunulmadan Marksizm Leninizm savunulamaz" başlıklı bir yazı ile – sanıyorum Partizan'da yayımlandı, konuyla ilgili tavrımızı, düşüncelerimizi ortaya koyduk.

Bu yazı ile parti görüşleri netleştirilmiş oluyor. Ancak yurtdışı ile görüş ayrılıkları devam ediyor...

Ona geçmeden önce bir gençlik kampı olayı var. Yurtdışına eleştirilerin de şekillendiği ya da biraz daha net şekilde ortaya çıktığı bir olaydır. AEP, 1979 yılında bir gençlik kampı düzenliyordu. Bu kampa katılmak istedik. Türkiye'den, Türkiye Devrimci Komünist Partisi (TDKP) katılıyordu. Biz gittiğimizde... Bizi resmi olarak kabul etmediler. Bizi "provokatör örgüt" olarak gördüklerini söylediler. Bu görüş ilginçti. TDKP'nin bunda etkisi olmuş olabilir mi, bilmiyoruz. Ancak enternasyonal ilişkiler sorumlusunun anlatımına göre, "resmi olarak neden davet etmediniz" diye sorulduğunda bu tespiti söylüyorlar. Resmi katılım talebi kabul edilmiyor ancak bireysel temelde katılım sağlanıyor. Fakat bu katılım da Merkez Komitesi'nde sorunlu görüldü. Çünkü orada dağıtılan bildiride Mao savunulmuyor. Bu tutum yanlış bulundu ve Merkez Komitesi'nde tartışıldı. 8. toplantıda alınan kararda; "Mao'ya saldırı için düzenlenen bir kampta Mao'yu savunmamak, klasiklerin arasından Mao'yu çıkarmak... Bu iki konuda özeleştirilme yapılacaktır" deniliyor. (30. Sayfa) Böylece yurtdışı yönetimi ile MK arasındaki farklı yaklaşım ilk kez MK tartışmalarına ve tutanaklara yansıyor; yurtdışının hatasını MK üstlenerek özeleştirilme yapıyordu.

Tabi kayda geçmesi gerekir, yurtdışı bölge yönetimi, Mao hakkında ilkesel anlamda bazı eleştirilerde bulunmakla birlikte hiçbir zaman "Mao Marksist Leninist değildir" demedi. Bu konuda AEP'in tutumuyla arasında çok önemli bir mesafe vardı.

Bu tartışmalar döneminde içeriden, Merkez Komitesi Fahri Üyeleri'nden gelen mektup biraz tartışmayı alevlendiriyor...

Bu mektubu "İki Çizgi Mücadelesi" bölümünde uzunca alıntılar yaparak değerlendirdim. Ancak, FÜ lerin görüşleri MK toplantısında özetlendiği için oradan tekrar aktaralım:

"İdeolojik savaşıklık geleneğinin sürdürülememesi, ikincisi, ideolojik gerilikten dolayı sınıf duyarlılığının zayıflığı, üçüncüsü, siyasi gerilik sonucu siyasi taktiklerde başarısız olunması meselesi, dördüncüsü, yurtdışının tavrı ve beşincisi Merkez Komitesi'nin tasfiyeciliği konusunda duyulan kuşku..." (8'inci Merkez Komitesi toplantı tutanağı, 26. Sayfa) Tasfiyecilik kuşkusu derken Merkez Komitesi'nin Mao'yu açık şekilde savunmadığı, bunun da tasfiyecilik anlamına geldiği görüşü var.

Mektupta MK içinde üç eğilim olduğu ileri sürülüyor. Bu eğilimleri, "Mao'yu savunanlar", "AEP yanlısı görüşler savunanlar" (Yurtdışı Bölge kastediliyor) ve "ortada" bir tutum alanlar şeklinde kategorize ediyor. Başka bir ifade ile partide bir "Marksist Leninist kanat", bir "ortayolcu" ve bir de "revizyonist" kanat olduğu söyleniyor.

MK'nde manzara şöyle: Bu kategorik tespite göre yurtdışı sorumlusu İsa "revizyonist" oluyor. Süleyman Cihan ve Ali Haydar Akgün "Marksist Leninist kanat" olarak görülüyor. Ben (İbrahim Ünal), Safa Kaçmaz, Ali Yavuz Çengeloğlu ve Erhan Gencer ise "orta yolcu" olarak sınıflandırılıyor. Bu mektup önemli bir tartışmaya yol açtı. 8'inci toplantı tutanağında bunun tartışması vardır. Bu mektupta yer verilen görüşleri, "Marksist Leninist kanat" olarak görülen iki arkadaş, önemli ölçüde savundu. Bizler oradaki tespitlerin birçoğuna karşı çıktık. Bazılarını doğru bulduk. Yurtdışı Bölge (İsa Güzel) 8. Merkez Komitesi kararlarını da eleştiren bir yazı ile FÜ lere cevap verdi. Çünkü İsa Güzel, 8. Merkez Komitesi toplantısına katılamamıştı. Ayrıca, ben de Safa ile ortak hazırladığımız bir yazıyla Fahri Üyeler'e ve Yurtdışı Büro'ya yönelik eleştirilerimizi ortaya koyduk. Yurtdışı Bölge sorumlusu yoldaşın Mektubu "24 Kasım 1979 Tarihli 'Yoldaşlar' başlıklı Yazı Üzerine" başlığı ile 23. Ocak 1980 tarihinde yazılmıştı. Özetlemek gerekirse, Yurtdışı Bölge

Mao'yu savunmuştur, büyük bir Marksist Leninist olduğu görüşünde olmuştur ama ilkesel hataları olduğunu da düşündüğü için, "usta" saymamıştır. Hataları olduğu görüşünde olmakla birlikte, Mao eleştirisinde AEP'in çizgisini de eleştirmiştir. AEP'in revizyonist olduğu görüşünü savunmuştur.

Bu görüş ayrılıklarının daha sonra da yürüdüğü, bölünmeye giden yolda başka unsurlarla beslendiğini söyleyebilirim. Benim o günlerden hatırladığım, FÜ lerin mektubunun epeyce tartışmaya yol açtığıdır. Özellikle MK içindeki eğilimler konusundaki tespitlerinin gerçeklerle uyuşmaması önemlidir. O sıralarda böyle itici, çelişkileri artırıcı söylemler yerine partinin içinde bulunduğu sıkıntıları daha iyi teşhis etmeleri, çözümüne yardımcı olmaları beklenirdi. Burada yeri gelmişken söylemem gerekir. FÜ ler bu konuda olduğu gibi, daha sonra Geçici Koordinasyon Komitesi (GKK) hizibinin çıktığı ilk başlarda da pek birleştirici davranmadılar. Tutumları çelişkileri derinleştirdi. Bunda kasıt aramıyorum. Hem genel tutumlarının ve eleştiri dilinin, hem de MK fahri üyeleri olmalarına rağmen MK'nin önderlik hatalarından kendilerini soyutlamalarının ayrılıkları derinleştiren bir etki yaptığını tespit etmek durumundayım.

Sana göre Merkez Komitesi içindeki eğilimler neyi temsil ediyor?
Fahri Üyeler'in ayrılıklarla ilgili tasnifi yanlış mı?

8'inci Merkez Komitesi toplantı tutanaklarında da var. Mao hakkında özeleştiriye katıldığımı (Mao'nun hatalarının Marksist Leninistler'in bir iç sorunu görerek savunulmaması) belirttim. 7. toplantıda bu özeleştiri yapılmıştı. Stalin'in AEP yanlısı komünist partilerin hazırladığı ve imzaya açtığı taslakta olduğu gibi savunulmasının, bazı noktalarda -mesela Bolşevik parti öğretisi, proletarya diktatörlüğü altında sınıf mücadelesinin sürdürülmesi konusunda- adı anılmasa bile Mao'nun eleştirilmesi anlamına geldiği belirtildi o özeleştiriye. Ayıca böyle bir taslağa imza atmanın partinin resmi çizgisini savunmamak anlamına geldiği de söyleniyordu. Ben işte bu özeleştiriye katıldım. Fahri Üyeler'in görüşüne gelince... Bu konuda aceleci tavır takındıklarını söyledim. MK içinde üç

eğilim olduğu yönündeki görüşleri, bilgileri olduğu halde, tutanaklara itibar etmeleri söylendiği halde yine de böyle değerlendirmelerini aceleci bulduğumu söyledim. FÜ lerin tutumu MK üyelerini "Mao'yu kim savunuyor, kim savunmuyor, kim önce savundu" meselesine itebilirdi. Bu tehlike, ayrımı yapan bazı yoldaşlar için de geçerliydi. MK 8. toplantısında bu tehlikeyi dile getirdim. "Şu açıktır ki KB olarak (Batı komitesi) Mao'nun savunulması için Siyasi Büro'ya uyarı yaptık. Ayrıca sözlü tavır da takındık. Daha da ötesi, üç konuda araştırmaya girdik. Bunlar neyi gösteriyor? Eğer Mao'yu kim savunuyor sorunu haline getirirsek meseleyi, ben savunuyorum derim. Ama sorun bu değil. Biz MK içinde üç eğilim tespit edeceksek, üçüncü eğilime, kuru sıkı savunma adını vermeliyiz. Bunlar sorunuza çözüm getirmez" dedim.

Burada "kurusıkı savunma"dan kastettiğim şey, Ali Haydar Akgün ile Süleyman Cihan'ın tutumudur. FÜ lerin "Marksist Leninist kanat" olarak gördüğü bu arkadaşları kastediyorum. Ben aylar öncesinden Bölge Komitesi kararıyla Siyasi Büro'yu Mao'nun savunulması konusunda uyarıyorum, savunmaya yardımcı olmak için bölge çapında araştırma yapıyorum, sorunu sağlıklı bir şekilde çözüp doğru bir önderlik için çırpınıp duruyorum. (Aynı çaba hatta daha fazlası Erhan, Safa ve İsa tarafından da veriliyordu) Bazıları ise hiçbir çaba göstermiyor, hatta böylesine önemli bir konuda kılını kıpırdatmıyor. 8. Toplantı da dahil, bütün kararların altına imza atıyorlar ama günün birinde "FÜ lerin görüşlerine katılıyorum" deyince jet hızıyla "Marksist Leninist kanat" oluyorlar!

Yurtdışı Bölge, Mao'yu tümünden reddetmiyor, Mao'nun da hataları var ama büyük bir Marksist Leninist olduğu konusunda şüpheleri olmadığını belirtiyor, AEP yöneticilerinin revizyonist olduğunu da açıkça söylüyorlardı. Bu nedenle, Yurtdışı Bölge'nin ancak "orta yolcu" bir tutumda olduğu söylenebilirdi. MK içindeki bazı arkadaşlar ise Mao'nun hiç hatası olmadığı görüşündeydi. Bu görüş, sonradan da parti içinde yürüdü ve "Maoist" gibi marjinal ifadelerle yolaçtı. Mao'yu MK içinde "hatasız" olarak savunan arkadaşların sağlam bir savunması, araştırması yoktu. Daha çok FÜ lerin görüşlerini tekrar etmekle sınırlı bir pozisyondaydılar. Benim (ya da bizim) Mao'yu savunmamızla, onların

savunması arasında fark vardı. Bununla birlikte “Mao’yu savunanlar ve savunmayanlar” diye bir tasnife gidilecekse, benim “savunmayan” veya “ortayolcu” olarak kategorize edilmeme tepkiliydim. Çünkü haksız ve adaletsiz bir değerlendirme idi.

Mao–AEP konusu, Yurtdışı yönetimi ile tek ayrılık noktası mıydı?

Esas olarak buydu. Bu konudaki görüşlerine dayalı olarak gelişen “sosyalizmde sınıflar” sorunu, “baş düşman” gibi konularda farklı görüşleri vardı. Bir emperyalist gücün baş düşman kabul edilmesi halinde diğer emperyalistlerle ittifakın bazı tarihi koşullarda mümkün olabileceği, içerde de milli burjuvazi ile ittifakın savunulması gibi konuların temelinde de bu vardı. “Mao Zedung düşüncesi” söylemini de, Mao’ya saldıran revizyonist anlayışın bir ürünü olarak görüyorlardı. Bu çizginin derinleşmesi doğal olarak başka farklılıkları da gündeme getirecekti. Mao'nun, iddia ettikleri ilkesel hataları sosyalizmin temel sorunlarında (sosyalizmin inşası, sosyalizmde sınıflar mücadelesi gibi) önemli farklılıklar ortaya çıkacaktı.

Görüş ayrılıklarının bölünmeye gidebileceği endişesi var mıydı?

Ben, kısa vadede böyle bir endişe duymadım. Ama her çizgi önünde sonunda kendi sistematiğini yaratır. Bu da bir bölünme potansiyeli taşıdığı anlamına geliyor. Ancak bölünmeler, çizgi mücadelesinin sürdürülmesinde doğru bir yöntem izlenerek içerikli bir tartışma yürütülür ve söylenecekler tükeninceye kadar devam ederse sancısız ve sağlıklı olur.

Yurtdışı bölünmesi için böyle bir sürecin tam olarak işletilmediğini biliyorum. Yakalandıktan sonraki gelişmeleri de dinledim ve daha sonradan mücadelenin belgelerini okudum. Bölünme için koşulların olgunlaştığı bir noktaya geldiği fikrinde değilim. Daha uzun yıllar birlikte mücadele edilebilirdi. Çünkü görüş farklılıkları pratik bir zorlama yaratmıyordu. Günlük mücadeleyi ayıran boyutları yoktu. En önemlisi de, ayrılığın yaşandığı dönem. 1981 başlarında doğru somut bir durum analizi yapılabilseydi belki bu bölünme bu kadar erken yaşanmayabilirdi.

Siyaseten kendine güvenemeyen dogmatik sol hem durum değerlendirmesinde derin bir sübjektivizme düştü, hem de "savaş" kararı olarak Yurtdışı Bölge "yükünden" bir an önce kurtulmak istedi. Erhan, bu iki çizgi mücadelesinde 2. Konferansın tavrı almasını doğru buluyordu. Cezaevinde bu konuyu çok tartıştık; gelişmeleri öncesinden ele almak ve uygulanan yöntemi değerlendirmek gerektiği konusunda bazen kafası karışıyordu ama ikna olmadı. Ben, gelişmeleri öncesinden ele aldığım ve dogmatik solun öncesini daha iyi bildiğim için Erhan'la aynı görüşte değilim. Bu bölünmeye daha uzun vadeli bakıyordum. Bugün baktığımda da gereksiz görüyorum. Bence Erhan, 1979 sonlarına doğru FÜ'lerin çıkışıyla başlayan, GKK ayrılığı ile devam eden ve ABK'nın Merkez Komitesi'ni "mücadeleye engel" gören yazısıyla zirve yapan, yurtdışı bölge'yi ötekileştirme politikasının yarattığı algıyı ve arkasındaki subjektif yargıyı anlayamadı.

Öte yandan, 2. Konferans sonrası bazı belgelerde "yurtdışı hizibi" kavramları geçiyor, ama nasıl hizipçilik yaptığı konusu hiçbir yerde anlatılmıyor. Arşiv Yazılar'da benim de nasıl "hizipçi" ilan edildiğimi ve hizibin ne olduğunun analizini yapmıştım. Parti çizgisinden farklı bir platform hizibin ön koşuludur, ama kendisi değildir. Bu konularda erken davranmamak gerekir. Hakim kanat farklı görüşleri erken itmemeli. Muhalif kanat da erken ayrılmamalıdır. Özellikle de görüş ayrılıklarının günlük mücadelede farklı tutumlar almayı öngörmediği durumlarda uzun süre birlikte hareket etmekte direnmek gerekir.

Dünya komünist hareketi içinde zaman zaman zaman hiziplerin varlığına göz yumulduğu dönemler olmuştur. Bolşevik Parti ve Sovyet devrimi açısından çok hassas bir dönem olan 1917-1918 döneminde böyledir. Stalin, çok açık bir şekilde şöyle ifade ediyor: "1917-1918 yıllarını bu açıdan tanımlayan neydi? Gerçek şu ki o zaman partimizde gruplar ve hizipler vardı. Gruplar arasında açık bir mücadele vardı, parti, kritik bir dönemden, kaderinin dengede durduğu bir sırat köprüsünden geçiyordu. (...) Brest döneminde parti, hiziplerin varlığına izin vermek zorunda kalmıştı. Bunu hepimiz gayet iyi biliyoruz." (MÜ, Sf.36 /"İki Çizgi" yazısından)

Prag Konferansı'nda hizipler yasaklanıp 'yeni tipteki proletarya partisinin örgütsel ilkeleri' benimsenmesine rağmen zaman zaman grupların ve hiziplerin varlığına izin verebiliyor. Kaldı ki Yurtdışı Bölge yöneticileri asla hizipsel bir faaliyete girmiyor, tersine parti içinde kalmak için çaba gösteriyorlar.

Benim gördüğüm, ne yazık ki parti içinde demokrasi konusundaki kısıtlı fikirler, farklı görüşlerin getirdiği dinamizmin öneminin ve bu farklılıkların bizatihi gelişmenin en önemli iticisi olduğunun kavranmaması sonucu pek çok gereksiz bölünmenin yolunu açtı. Farklı fikirlerin olduğu ortamlar geliştirici, siyasi çalışmayı besleyicidir. Fikirlerle bağlılığın neredeyse "iman"a indirgenmesi farklılıkları olduğundan daha büyük gösterdi ve karşı mücadeleyi sertleştirdi. Türkiye solu bölünmekle ünlüdür. Oysaki birliğin değerini anlamak, asıl ona çalışmak gerekir. Kopmak küçülmektir. Ancak yakın durarak birbirimizi dönüştürebiliriz. Birbirimizin sesini duyabilir yakınlıkta olmalıyız. Uzaklaşanlar bu imkanı kaçırmalar. Bir de fikirlerinin doğruluğuna büyük bir güvenle inananların özellikle birlikten yana davranması gerekmez mi? Ama hiç böyle olmadı. Birçok grupta – kuşkusuz başka birçok nedenin işlediğini de söyleyebiliriz ama- demokrasi vaazına karşın "tek ses"in "güçlü" olmak anlamına geldiği düşüncesi vardır. Bu düşünce anti bilimseldir. Feodal, despotik boyutlar taşır. Bu konuda özellikle dertli olduğumu söylemeliyim. Gerçekte birçok ayrılık hüznü vericidir. Yurtdışı ayrılığı da öyledir.

Bazı görüşlere göre milli mesele (ulusal sorun) konusundaki hatalar, partinin bir bütün olarak başarısızlığında tayin edici bir rol oynadı. Şu anlamda ki; Kürt ulusal mücadelesi bizim dışımızda yükseldi ve biz bölgeden tecrit olduk. Ulusal sorun konusunda olduğu gibi, demokratik devrim konusunda da etkili ve ileri bir mücadele imkanını kaybettik. Sonuçta iki farklı sosyo ekonomik yapıya (yarı feodal olan Kürdistan'dı!) tek bir strateji, tek bir devrim önererek gerçekliğin dışına düştük. Parti o bölgede ulusal taleplerin baskınlığını kavrayamadı. Yeni bir politika belirleyerek bu talebi sahiplenemedik, önderlik imkanını da kaybettik. Oysaki İbrahim'in milli mesele görüşünün temelini güncel gelişmelerle ilgili tespitleri değil, temel Marksist Leninist pozisyonu oluşturuyordu... Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını kayıtsız şartsız savunmak... İbrahim'in ortak örgütlenme görüşlerini geliştirdiği zamanlar, Kürdistan'da ulusal mücadele canlı değildi. O sıralar ulusal taleplerin baskınlığını sezdirecek gelişmeler de söz konusu değildi. Ancak ondan 6 – 7 yıl sonra durum değişmişti. Ulusal talepleri sahiplenilen gruplar, örgütler, partiler ortaya çıkmış ve hızla gelişıyorlardı. "Türk solu" bölgeden siliniyordu! Bu dinamik doğru anlaşılmadı. Birinci Konferans'ta Kürdistan sömürge midir, değil midir tartışması yapılıyor. Eğer sömürge denirse, otomatikman ayrı örgütlenme gündeme gelecekmış kaygısı akıyor alttan alta. Merkez Komitesi'ne araştırma görevi veriliyor. Bu araştırmadan da sonuç yoktur. Konferans'ta, yanlış bilmiyorsam bir delege "sömürgeci" görüşünü savunuyor. Neler oldu konferansta?

Milli Mesele konusu, İ. Kaypakkaya'nın sistemle/düzenle ideolojik bağlarını temelden kopardığı iki konudan birisidir. Milli mesele konusunun, O'na komünist önder olma özelliği kazandıran temel konulardan birisi olması, tezlerin siyasal açılımında ve çözümlemelerde bazı eksiklerin (ya da yanlışların), dolayısıyla gerilim noktalarının olmadığı anlamına gelmiyor.

Bu çalışmanın asıl konusu, İ. Kaypakkaya'nın ideolojik-siyasi tezlerini değerlendirmek, eksik ve yanlışlarının sınıfsal ve felsefi temellerini araştırmak ve tartışmak olmadığından, ben burada yaşadığımız teorik ve pratik zorluklarımızı anlatmakla yetineceğim. Diğer yandan epey bir süredir bu tartışmanın, utangaç bir şekilde de olsa, yapılmaya çalışıldığını biliyorum. Ne var ki cesur bir yaklaşımla, bilimsel temelde yapılamayan değerlendirmelerin pratikte yol açıcı bir işlev görmeyeceğini de söylemek gerekir.

Her ne kadar konumuz değilse de, örneğin MK'nin siyasal politikalarını değerlendirirken, partinin ideolojik ve siyasi temellerini oluşturan Kaypakkaya'nın bu konudaki bazı tezlerine kısmen değinmek zorunda kalıyorum. Kaypakkaya, genel anlamda ulusal sorunu, özel olarak da ülkemizdeki Kürt milli meselesini özü itibarıyla doğru bir şekilde Lenin ve Stalin'in tezlerine dayanarak analiz etmiştir. Öz itibarıyla, Kürt milli meselesini de sınıf bilinçli proletaryanın sınıf çıkarları ile ülke genelinde veya bölgelerde, sınıf mücadelesinin yükselmesi / dengesiz gelişmesi açısından değerlendirmiştir. Bir bölgedeki sınıf mücadelesinin düzeyi ve önderliğinin diğer bölgelerdeki mücadeleyi nasıl etkilediği açısından bakmıştır. Kısacası Kaypakkaya, Türkiye Kürdistanı'ndaki ulusal gelişmeleri (tabi ki diğer bölge ülkelerindeki ulusal mücadeleleri de) "sınıf bilinçli proletarya"nın (yani onların siyasal örgütü komünist partisinin) amaçları ve sınıf çıkarları açısından değerlendirmiş; proletaryanın tavrını, gelişen mücadeleye destek vermek veya tarafsız kalmak şeklinde ele almıştır.

Buradaki en önemli eksiklik, Türkiye'nin çok uluslu bir ülke olduğu gerçeğini ifade etmesine rağmen, bu özelliğe sahip ülkelerdeki ulusal sorunun çözümünde, "sınıf bilinçli proletaryanın" izleyeceği örgütlenme politikalarında genel teorik doğrulara saplanıp kalmasıdır. Bu yüzden, ülkemizdeki başlıca çelişkileri tespit ederken ulusal çelişmenin, Kürt ulusunun yaşadığı bölgede, hakim sınıflar bloğu ile Kürt ulusları arasındaki çelişkinin günün birinde baş çelişki haline gelebileceğini öngörememiştir.

Bu eksiklik, yani ulusal çelişkinin 5. başlıca çelişki olarak programda yer almaması, 70'li yılların ortalarından itibaren hızla yükselen ulusal mücadele karşısında elimizin kolumuzun bağlı kalmasına neden olmuş, bir

bakıma da, MKnin basiretsizliğinin ve başarısızlığının teorik temeli olmuştur.

Bizim bu değerlendirmemiz, siyasi çalışmalarımızın ve uyguladığımız politikaların pratik sonuçlarını görmemizle doğrudan ilişkilidir. Merkez Komitesi'nin bu başarısızlığının nedenleri olarak; siyasi yetersizliği, parti program ve görüşlerini yeni gelişmeler ışığında tekrar ele almak ve gerekiyorsa yeni politikalar belirleme konusundaki korkaklığı, önderlik konusundaki deneyimsizliği gibi birçok faktör sayılabilir. Bunların ya da sayılabilecek başka nedenlerin ne ölçüde etkili olduğuna kafa yormak gereksiz, ancak not etmek gerekir ki MK'ni, partinin bütünü etkileyen ve onu hayatın karmaşık, şaşırtıcı gelişmelerini karşılamaktan uzak düşüren; ne yazık ki kararlılığı, "İbrahim'in anısına ve fikirlerine yüzde yüz bağlılık" olarak anlamasıdır. MK de o günün anlayış ve kadro havuzundan çıktı ve onun temel özelliklerini (zaaflarını vs.) üzerinde taşıdı. Bunu en açık şekilde 1. Konferans'ın yapısından da anlayabiliriz. Konferans ve onun seçtiği Merkez Komitesi, sadece partinin iradesinin demokratik bir ifadesi değildi, aynı zamanda partinin bütünü açısından deneyim ve siyasi seviyesinin de bir ifadesiydi. Bu nedenle, "Kürdistan'daki yeni gelişmeleri karşılayabilecek yeni ve etkili politikalar geliştirememesi" sonucunu "MK'nin başarısızlığı" tespitine hapsetmek daha büyük bir gerçekliği kaçırmaya sonucu verir.

Konferansta delegelerin kayda geçen görüşlerine bakalım:

"MİLLİ MESELE:

- "...İbrahim Kaypakkaya'nın Milli Mesele'yi ele aldığı dönemde hakim ulus şovenizmi sorun idi. Ve o, bunu yıkmakla uğraştı. Dolayısıyla ezilen ulusun ne tür bir milli ezilmeye maruz tutulduğunu açık bıraktı. Bir seneden beri sömürgecilik sorunu EA'da (Kürdistan'da-Doğu'da) çok önem kazandı. EA'da 'ezilen bağımlı ulus' ve 'ezilen bağımlı ülke' tespitleri gelişti. Bugün sorun çok önemlidir. Sömürgecilik: Antik çağa uzanan bir tarihi vardır. Dönem dönem ele alabiliriz. Bizi ilgilendiren dönem kapitalist emperyalist dönemdeki sömürgeciliktir. (...)

-Emperyalizm halkları sömürmek için çeşitli taktiklere baş vurur. Günümüzde sömürgeciliğin karakteri dolaylı sömürüdür.

-Yarı-sömürgelerin sömürgeleri vardır. (...)

-Esas olan birlikte örgütlenmedir. Bugün Türkiye’de emekçi halklar içiçedir. Ayrı örgütlenme söz konusu olamaz.

-Milli zulmü ve sömürgeciliği uygulayanlar (...) patron ve ağalardır. Sömürgeciliğin yok olması bu sınıfların yıkılmasıdır. Bu da demokratik devrimle mümkündür. Milli meselenin kesin çözümü demokratik devrimle mümkün olacaktır.

Karar: Sömürge meselesinde yetersiz olduğundan Merkez Komitesi tarafından öncelikle ele alınması gereken bir konu olduğu kanaatine varıldı.

-Bütün Yazılar’daki önsöz dahil Milli Mesele hakkında görüşlere katılıyorum.

RF (K) tutanağından (yurtdışı-yzn), bu meseleyle ilgili görüşünü okudu.

-Sovyet Sosyal (SS) emperyalizmi denetiminde gelişecek bir milli mücadeleye karşı tavrımız ne? Proletarya hangi tavırda olmalıdır?

-Emperyalizmin yedeğinde gelişecek harekete karşı Milli Mesele tezlerimizde tavır olmadığını nereden getiriyorsun?

-Milli Mesele’nin özünün köylü meselesi olduğu Bütün Yazılar’da yok mu?

-Milli Mesele’nin demokratik olan özü yalnız onun demokratik olan yanı mı? Eğer böyle ise, ezen ulusa karşı kendi kaderini tayin etme anlamında ezilen ulus burjuvazisinin yönetiminde olan bir hareketin demokratik muhtevası yok mu?

-(...) SS emperyalizminin güdümünde gelişen bir milli hareketin önderliğine karşı mücadelemiz, silahlı mücadeleden ayrı değildir. (...) Yöneticilerini tek tek bulup imha etmek gerilla mücadelesi vermek gerekir. (...) Kaypakkaya yoldaşın bu konuda görüşleri belge -araştırma yetersizliği nedeniyle- yetersiz. Kaypakkaya’nın eksikliği milli meseleyi pazar meselesi olarak alması, çağımızda sömürgeler sorunu olarak koymaması.(...) Emperyalizmin güdümünde de olsa demokratik muhtevası vardır.”

Önerge: “Partimizin milli mesele tezleri doğrudur. Tezlerde yer alan Sınıf bilinçli Türkiye proletaryasının Kürt milli hareketi karşısındaki tutumunun ne olması gerektiği ve Kürt milletin ayrılmasını ne zaman destekleyip ne zaman desteklemeyeceği gibi açıklamalardan kalkarak milli meselenin tek tek ülkelerin bir iç meselesi olarak ele alındığını, bu

meselenin emperyalizme karşı mücadeleden koparıldığını iddia etmek hatadır. Meseleyi yanlış kavramaktır.”

Bu önerge oylandı... 14 delege kabul etti.

Milli meseleyle ilgili tartışılan ve sonraki yıllarda çok önemli bir sorun olarak karşımıza çıkan, ne var ki Konferans sırasında önemi kavranamayan diğer bir konu ise “milli çelişme” meselesi idi. Yine Konferans tartışmalarından aktaralım:

“ MİLLİ ÇELİŞME ÜLKEDEKİ BAŞLICA ÇELİŞMELER İÇİNDE ELE ALINABİLİR Mİ? ”

Tutanaklarda kayda geçen bazı delegelerin görüşleri:

“-Başlıca çelişmeler baş çelişme haline gelebilir. (...)

-Proletaryanın görevi mümkün olduğunca milli meselenin baş çelişme haline gelmemesine çalışmaktır.

-(...) Milli mesele baş çelişme haline gelirse diğer çelişmeleri çözmez. Ancak o çelişmelerin çözümüne kolaylık sağlar.

-(...) Milli çelişme ezen ulusun hakim sınıfıyla ezilen ulus ve milli azınlıkların hakim sınıfları arasındaki bir çelişme olmakla kalmaz, giderek halkı da etkiler.

-(...) Çelişme Türk hakim sınıflarıyla Kürt ulusu ve azınlık milliyetler arasında tespit edilmelidir.

-(...) Objektif bir durumda Türk halkının milli çelişmeden menfaati olabilir. Ancak bu temel alınamaz. Bu bakış açısıyla mesele ele alınırsa halklar arasındaki çelişme baş çelişme olabilir anlayışı ortaya çıkar. (...)

Yeterlilik önergesi verildi: Bu mesele Merkez Komitesi tarafından sonuçlandırılmalıdır.” (1. Konferans tutanakları sf. 63-69)

Bu konuyla ilgili oylama, konferansın en kritik kararıydı. 8 delege öneriyi kabul etti, 7 delege ret oyu verdi ve 1 delege de çekimser kaldı. Bu oylama sonucundan gerçek anlamda bir karar çıkmadığı anlaşılır. Yani MK bu konuyu istediği şekilde sonuçlandırabilirdi. Ancak ne şekilde sonuçlandırırsa sonuçlandırır, sonuç partinin yarısının iradesini temsil etmeyecekti. Ama yine de cesaretli bir yönetimin, konuyla ilgili yeni

politikaları belirlemede ve bunları hayata geçirmesinde önemli bir avantaj sayılabilirdi.

Sonuç olarak, İ. Kaypakkaya'nın milli mesele konusundaki tezlerinde var olan gerilim noktaları konferansta çözülememişti. Kürdistan sömürge miydi, milli çelişme başlıca çelişkiler arasında sayılmalı mıydı ve buradan hareketle, Türkiye Kürdistanı'nda milli çelişme baş çelişme durumuna gelebilir miydi? Geldiği takdirde, ulusal bölgeler temelinde iki farklı çelişki aynı zamanda baş çelişki olabilir miydi? Konferans bütün bu sorulara net bir açıklık getirememiş, sorunun çözümünü seçilecek olan MK'nin omuzlarına havale etmişti. Çünkü konferansı oluşturan delegelerin hemen hemen tamamının kafası bu konularda karışıkta. Dolayısıyla, bunların içinden çıkan MK'nin de kafasının karışık olması anlaşılır bir durumdur.

MK, göreve başladıktan sonra, konferans kararları gereği milli meseleyi de araştırma / incelemeyi programına aldı. Bu sorunun bir an önce çözülmesi gerekiyordu. İlk başlarda çok fazla acil işimiz vardı. Hem bu yüzden ve hem de İ. Kaypakkaya ile birlikte çalışmış, bundan dolayı da onun konuyla ilgili anlayışını en iyi bilenler olacağı düşüncesiyle FÜ'lerden bu konunun araştırılmasını istedik. Partinin teorik-siyasi inşası konusunda ilk başlarda FÜ'lere çok güveniyorduk. Teorik olarak bize, dolayısıyla partiye önderlik edecekleri kanaatinde idik.

Milli çelişmenin önce başlıca çelişmelerden biri olarak programa dahil edilmesi, ardından Türkiye Kürdistanı'nda baş çelişki olarak tespit edilmesi, dolayısıyla iki bölgede ayrı ayrı baş çelişki tespiti örgütsel yapıyı, dolayısıyla işleyişi kökten değiştirecekti. MK böyle bir değişikliği göze alamazdı, almadı da zaten. Bunun teorisini FÜ yapabiliyordu. Arslan Kılıç ve Muzaffer Oruçoğlu'nun partinin kuruluşunda yer almalarının yarattığı güven, dolayısıyla parti üzerindeki otoriteleri sayesinde, parti içinde fazla bir sancı yaşanmadan konu çözülebilirdi. Bu düşüncelerle konuyu FÜ'lere havale etmiştik. Hatırladığım kadarıyla FÜ'ler, konuyla ilgili Süleyman Yeşil'i görevlendirmiş. Bir yıldan fazla bir zaman geçtikten sonra görev yerine getirilmiş oldu. Yapılan araştırma bizim için tam bir hayal kırıklığı yaratmıştı. Sözüünü ettiğimiz konularda kafa karışıklığımızı giderecek yeni bir şey yoktu. Kaypakkaya'nın tezleri farklı bir kalemle tekrar ediliyordu.

1979-80'lere geldiğimizde, toprak çelişkisinin yaşandığı bölgelerde ulusal gelişme çığ gibi büyüyordu. Köylüler akın akın, Kürdistan'ın sömürge olduğunu savunarak ulusal bağımsızlık mücadelesi propagandası yapan örgütlerin peşine takılıyordu. Toprak işgalleri konusunda köylüleri harekete geçirme çabaları ve pilot girişimlerimizin sonuçları pek parlak değildi.

Kısacası, programdaki baş çelişki tespiti ve ulusal çelişmenin başlıca çelişmeler arasında sayılmayışı; bölgede gelişen ve hızla yükselen, topraksız köylüleri de büyük oranda peşine takan ulusal kabarışı şaşkınlık ve çaresizlik içinde izlememizin nedeni olduğunu söyleyebilirim.

Bu yıllarda bölge ile ilgili gelişmeler konusunda hatırladıklarım, bölgenin sorumlusu olan Ali Haydar'ın anlatımları ve bölgenin raporlarından hafızamda kalanlardan ibarettir.

Ülkede ve bölgede bütün bu gelişmeler ve çelişkiler yaşanırken ne yapmalı, nasıl bir politika izlemeliydik?

Erhan Gencer'le birlikte cezaevinde olanak buldukça bu ve benzer önemli konuları parti kitleleriyle tartışmak istedik. Cezaevi direnişlerinden kalan zamanlarda araştırma ve değerlendirmeler yaptık. Bunların tamamını, dışarıdaki partiye de ulaştırmak üzere cezaevi yöneticilerine verdik. Bu belgelerin elimizde kalan küçük bir bölümü "Arşiv Yazılar"da yayınlandı. Konuyu, Arşiv Yazılar'da yayınlanan ilgili bölümdeki anlayışımızı/değerlendirmemizi aynen aktararak bitirmek istiyorum.

"Milli çelişme de beşinci başlıca çelişme olarak sayılmalıydı. Bu değişiklikler, asgari programın demokratik halk devrimi aşamasını değiştirmez. Ne var ki artık demokrasinin temel sorunu toprak sorunu olmaktan çıkmış ve siyasi demokrasi sorunu haline gelmiştir. Toprak sorunu, Türkiye genelinde hala halledilecek bir sorundur ama tayin edici değildir. (...) Türkiye Kürdistanı'nda ise toprak devrimi hala gündemdedir. Ulusal çelişmenin ön plana çıkmış olması bu durumu değiştirmez. (...) Kürt ulusal hareketi Kürt milli ve küçük burjuvazisinin eline terk edilmemeli, özel program çerçevesinde ayrı ele alınmalıdır. Türkiye'de sınıf mücadelesinin de, ulusal hareketin de asgari programının hedefi, Türk faşist diktatörlüğünün yıkılmasıdır. Bu nedenle iki süreç, ayrı temelde aynı hedefe yürümektedir ve bu şekilde programlanmalıdır. Bunun

örgütsel yansıması, seksiyon örgütlenmesi ile partimiz hem anti-faşist, anti-emperyalist halk devrimine hem de Kürt milli demokratik devrimine önderlik etmesidir. 1. Merkez Komitesi bu gelişmeleri bilince çıkartamadı. Tabandan gelen yoğun eleştirileri de göğüsleyemediği için, bir yandan Kürdistan'da ulusal mücadeleye sırtını dönerek toprak devrimi temelinde silahlı mücadeleyi hazırlama ütopyası peşinde koştu, diğer yandan da kentlerde yoğunlaşan ve değişik aşamalardan geçen anti-faşist mücadeleye önderlik etmek için partiyi sevk edemedi; her iki alanda da büyük başarısızlığa uğradı." (Arşiv Yazılar, sf.42-43)

Yıllar sonra, sorumluluktan ve örgütsel kaygılardan uzak, objektif ve cesur bir değerlendirme yaptık. Bu değerlendirmeleri yaparken sadece kendi deneyimlerimizden hareket etmedik. Araştırdık, bölgeyi bilen yoldaşlarla ve Kürdistan'ı sömürge gören diğer siyasi hareketlerden insanlarla konuştuk, tartıştık ve bütün bunlardan bir sonuç çıkardık.

Bütün bu tespitlerimizi görevde iken yapabilir ve başarabilir miydik? "İki Çizgi Mücadelesi" bölümünde de değindiğim gibi, gerçekçi olmak gerekiyor. O yıllarda sözünü ettiğimiz değişimi yapamazdık biz. Tamam; bu konuda cesaretli değildik, yeterli değildik, kendimize güven de duymuyorduk vs. vs. Peki, partide bunu yapabilecek güç ve cesaretle başka bir ekip olabilir miydi? Hiç sanmıyorum. Ulusal çelişmeyi başlıca çelişmeler arasına dahil etmek, sadece tespiti yapmış olmak ve akademik bir çalışmadan öteye gitmezdi. Sorunumuzu çözecek olan, bu çelişmenin bölgede baş çelişme haline geldiğini tespit edip örgütsel gereğini yerine getirmektir. Bunun nasıl olması gerektiğini anlattım. Evet, bir daha gerçekçi olalım; bunu, 1.MK ekibi olarak biz yapamazdık, o yüzden de denemedik bile... Çok iddialı konuşuyorum: 1. Konferans'tan çıkacak olan hiçbir yönetici ekip o günkü koşullarımızda bu işin üstesinden gelemezdi.

Şimdi konunun konferans öncesi bir boyutu daha var. Ahmet Kızılar taraftarları bu konuda partinin geri kalanından farklı düşünüyorlar. Merkezi örgütlenme çalışmaları sırasında, Bingöl Derneği hareketin ideolojik hattını esas olarak benimsiyor ama ayrı çalışma yürütüyor. Başlarında Ahmet Kızılar var. Bunlar "Kürdistan sömürgeci" görüşündeler. Ahmet Cihan da öteden beri bu görüştedir. Sanırım bu

fikrini konferansta da dile getiriyor. Kendisiyle röportajda, Doğu'ya gittiğinde kafasında seksiyon örgütlenmesi diye bir fikir olmadığını, bölge insanının toprak devriminden önce kimliklerini ön plana çıkardıklarını farkettiğini ve esas çelişkinin bu olduğunu anladığını söylüyor. Bu konuda raporlar yazmış. Birçok grupla görüşmüş o arada. Yaklaşık 10 toplantı yapmışlar. Sonuçta, kafasında şekillenen şey, seksiyon modeli geliştirmek... Batıda partiyle birlikte çatı örgütünde paralel mücadele... Bu görüşleri Doğu Anadolu Bölge Komitesi'nde değerlendirmişler. Ahmet Cihan partide iki kırılma olduğunu belirterek, bunlardan birisinin 76 ayrılığı, diğerinin de 78'de, Konferans'ın milli mesele konusunda doğru bir karar alamaması olduğu görüşünde. Ona göre parti 1978'de Kürt halkını kaybetti...

"Kürt halkını kaybetme" meselesine değindim. Bunun kökleri partinin kuruluşuna ve milli mesele tezinin analizine kadar uzanıyor. Ahmet'in diğer söylediklerine gelince: Öncelikle Kürt gruplarıyla görüşmeler yaptığına inanıyorum. Ayrıca bölgenin sosyal ve ekonomik yapısıyla ilgili gözlemlerine de katılıyorum. Bölgede feodal/yarı-feodal üretim ilişkiler çözülmemiş, toprak talebi ortadan kalkmamıştı. Bu çelişki hala vardı, ancak ulusal özgürlük talebi, dolayısıyla da ulusal çelişki öne çıkmıştı. Kürdistan'ı sömürge olarak tespit etmiş olsa idik de, Türkiye Kürdistanında toprak sorunu başlıca çelişmelerden biri olarak varlığını sürdürecekti. Ulusal devrim, her zaman demokratik devrimin görevlerini yerine getirmeyebilir; bu, ona önderlik eden gücün sınıfsal yapısıyla ilgili bir olaydır. Ama demokratik devrim ulusal soruna da çözüm getirir. Her ne ise, işin bu yanı başka bir tartışma konusu.

Anlatılan diplomatik görüşmeler ve bölgede değişen halkın tercihleri ile ilgili bize dört başı mamur bir rapor gelmedi. Sadece bölgede hızla güçlenen Kürt ulusal hareketleriyle ilgili bilgiler geliyordu. Bölgede, sosyo-ekonomik yapının parti analizleriyle örtüşmediği, baş çelişkinin değiştiği ve bu durumda neler yapılması gerektiği vs. anlatılarak yeni program önerilerini içeren, bunun parti içinde tartışılmasını, sonuçta bölgeye özgü örgütlenme ve mücadele politikalarının yeniden

belirlenmesini isteyen bir rapor, öneri ve talep ne kişilerden ve ne de bölge komitesinden gelmemiştir.

Sorumluların, çalışma alanlarında Ahmet'in sözünü ettiği çalışmaları yapması önemlidir, bu çalışmaları yöneticiler ve partiyle paylaşmak daha da önemlidir. Bölgede ikide bir araştırma, soruşturma yapacağımıza keşke bunları tartışıp çözüm yolları arayabilseydik.

1980 başında kurulan Alt bölge Komitesi'nin gerilla birlikleri oluşturma kararı, hiç olmazsa mücadele biçimi bakımından bölgenin ihtiyaçlarını karşılayan bir gelişme olarak görülebilir mi?

Silahlı mücadele / gerilla savaşı politikalarıyla doğrudan ilgili olmasa da, birinci derecede gerilla bölgesi olması sebebiyle Güneydoğu'yu biraz incelememiz gerekiyor. Gücümüz oranında bu bölgeye ağırlık vermemize rağmen neden dikiş tutturamadık? Yeterince yaygın kitle çalışması yapılmadı, kadro yetersizliği vardı, militan bir mücadele sürdürülmedi, anlayış şöyleydi, böyleydi vs. türünden bir dizi eleştiri getirildi. Bunların bir kısmı belki doğrudu, ama sayılan nedenlerin hemen hemen hepsi de sübjektif şartlarla ilgili eksikliklerdi. Peki objektif durum neydi, 1971/72 yıllarında yapılan tespitlere göre, bölgenin iktisadi ve politik yapısında değişiklikler olmuş mu? Olmuşsa nasıl değişimler yaratmış? Bu konuda da 71 programına saplanıp kaldık. İşin değişen yanlarıyla uzun süre ilgilenmedik. Oysa 1978'den sonra bölgede çok önemli politik gelişmeler yaşanıyor, başta PKK olmak üzere Kürt gruplar hızla büyüyordu. Bu örgütler, ajitasyon/propaganda faaliyetlerinde Kürt ulusunun bağımsızlık, özgürlük ve ulusal demokratik haklarını savunmayı temel alarak, mücadeleyi bu söylemler üzerinden yürütüyorlardı. Kürt köylüleri kısa sürede akın akın bunların peşinden gitmeye başlamıştı. Biz ise, onlara hala toprak devriminden söz ederek, ağaların topraklarını işgal edip el konulmasından, köylünün toprak sahibi olacağından filan söz ediyorduk. Kürt köylülerinin ulusal kimliğine kavuşma ve bu temelde özgürlük isteği dalga dalga büyürken, onlar açısından toprak talebi ikinci sıraya yerleşmişti. Bir an için değindiğimiz sapmalar olmasaydı ve gerilla örgütlenmesi yapıp savaşın başlatılmış olduğunu düşünelim; 1971

programı temelinde yürütülecek olan mücadele, 1979 ve 1980'lere gelindiğinde, ajitasyon/propaganda ve yürütülen savaş, Kürt Ulusal bağımsızlık ve özgürlük savaşına dönüştürülemez ise yine de başarı şansı yoktu ve sonuç bugünkünden farklı olmayacaktı. Çünkü, bölgede baş çelişki değişmişti.

Toprak devrimi temelinde bölgede küçümsenemeyecek çalışmalar da yapıyordu. 1979'da Silvan'da yapılan toprak mitingine, arkadaşların verdiği bilgiye göre, beş bin civarında köylü katılmıştı. Bu ilgi bizde ciddi bir heyecan yarattı. Köylülerin mitinge ilgisinin vermiş olduğu moralle, bölgede bir ağanın arazisini işgal ederek ekim yapılması kararlaştırıldı. Fakat köylüler böyle bir eyleme kuşkuyla bakıyorlardı. Parti, traktörleri kiraladı, tohumunu aldı, güvenliğini oluşturdu ve eylem başladı, fakat ortalıkta köylüler yoktu. Eyleme sahip çıkmadılar, lojistik destekle yetindiler. Halbuki oradan elde edilecek ürün köylülere dağıtılacaktı. Köylülerin en cesurları, eylemi uzaktan izliyordu. Bütün bu gelişmeler ve gözlemlerimiz, bölgedeki köylülerin temel taleplerinde bir şeylerin değiştiğini gösteriyordu. Bu değişikliği görememek Merkez Komitesi açısından büyük bir aymazlıktı.

Partimiz, 1973 yenilgisinden sonra 12 Mart rejiminin iktisadi politikalarını derinlemesine incelememişti. Merkez Komitesi de böyle bir çalışmayı önüne koymadı. İ. Kaypakkaya 12 Mart rejiminin siyasi özünü ortaya koydu, bu çalışma önemli bir başlangıçtı ama devam ettirilmedi. Bu çalışmayı ne yazık ki cezaevindeki FÜ yoldaşlar da devam ettirmedi. 1978 Konferansı yapıldığında, partinin gövdesi kendiliğindencilik ve dogmatizm hastalığından maluldü. Onun ürünü olan 1.MK de aynı sapmadan muzdarip doğmuştu. Arşiv Yazıları'nda belirttim:

"Merkez Komitesi, çizgi ile sosyal pratiğin uyumsuzluğunun farkında idi, ama bunu bir türlü bilince çıkartamadı, tersine bu uyumsuzluk yokmuş gibi davrandı. Neden bilince çıkartamadı? Çünkü KK'nin tasfiyeciliğine karşı 1971 programı etrafında örgütlenmiş olan muhalefetin varlık nedeni bu programın bizzat kendisi idi. İbrahim Kaypakkaya'nın asgari programa ilişkin görüşlerini sorgulamak o denli tabu idi ki kendi kafalarımızda bile buna izin vermiyorduk ve sosyal pratiği çizgimize uydurmaya kalkışuyorduk. Bunun hüsrarla sonuçlanması da kaçınılmazdı."

Devrimin yolu, bilindiği gibi toplumun niteliğini belirleyen çelişmelerden yola çıkılarak belirlenir. Gerilla savaşıyla başlayan askeri strateji, kitleleri silahlı mücadele içinde iktidar için örgütleyerek ve ülke genelini parça parça ele geçirme projesidir. Bunun adı da halk savaşıdır. Halk savaşı, dünyada esas olarak toprak devriminin gündemde olduğu ve köylü ekonomisinin belirleyici olduğu feodal, yarı/feodal yapılarda veya ulusal boyunduruk (sömürge ve milli zulüm) altında bulunan şartlarda uygulanması söz konusudur. 1980'lere geldiğimizde Türk faşist diktatörlüğünü hedef alan iki devrimci süreç ortaya çıkmıştı. Biri, yaygın olarak Güneydoğu'da idi ve burada geçerli tek yöntem gerilla savaşıydı. Bu bölgede, baş çelişme toprak çelişkisi de olsa, ulusal çelişki de olsa, devrimin yolunun tek stratejisi gerilla savaşıydı. Fakat, bölgedeki değiştiğimiz baş çelişkinin değişmesinden sonra, Türkiye'nin geri kalan bölümünde aynı stratejiyi uygulamak mümkün değildi. Neden?

"12 Eylül öncesi dönemde faşizm ile halk arasındaki çelişme, kitleleri devrimci mücadeleye esas olarak büyük kentlerde çekiyordu. Kırdan, feodal yarı/feodal sömürü ve otorite altında ezilen köylülüğün oranı kır nüfusunun içinde dahi esas güç olmaktan çıkmıştı. Türkiye Kürdistanı'nda ise, ulusal çelişme ön planda idi ve burada esas güç pozisyonunu koruyan köylülük ulusal mücadele içine çekilmişti. Bu durumda partinin yapması gereken şey, aynı hedefe yönelen iki değişik devrimci sürece önderlik edebilmek için iki seksiyona bölünmektir. Kürdistan seksiyonu, ulusal demokratik devrim için gerilla savaşını örgütlerken, Türkiye seksiyonu, esas güç olarak proletaryayı almalı, onun kent yarı/proleterleri ve diğer emekçileri ile birliğini sağlamalı, fakat diğer yandan da öncelikle (sayısı milyonu aşan) tarım işçilerini ve kır yarı/proleterlerini örgütlemeye yönelmeli, çalışmanın ağırlığını kentlerde işçi sınıfı içinde yoğunlaştırmalıydı. Böylece, 1979 seçimlerinden sonra doruğa doğru tırmanışa geçen devrimci durum içinde kitlesel şiddeti örgütlemek, bireysel şiddeti buna tabi ve hizmet edecek şekilde kullanmak; kitlelerin anti MHP'lilikle sınırlı anti faşist bilincini bu mücadele içinde geliştirerek faşist diktatörlükten iktidarı alma alternatifini göstermek, bunun için kitlesel siyasi örgütlenme (ve giderek ayaklanma) biçimi ve aracı olan sovyetik örgütlenmeyi yaratmak, 12 Eylül'ün hemen öncesinde yerel

ayaklanmalar yaratmaktı. Kuşkusuz 12 Eylül öncesinde ne kitleler, ne de partimiz iktidarı ele alabilecek seviye ve güçte değildi. Ama her ikisinin de siyasi eğitimi ve güçlenmesi bu prova içinde gelişebilirdi. Yine kuşkusuz, yerel olmaya mahkum bu ayaklanmalar yenilecekti. Ama partimiz bu ayaklanmalardan sağladığı devrimci atılımı partizan savaşı halinde devam ettirebilir, bir kısmını da Kürdistan devriminin içine çekebilirdi. Partizan savaşı bir kum saatinin ince beli gibidir; bir ayaklanmanın yarattıklarını diğer ayaklanmaya aktarır; yani iki ayaklanmanın arasındaki bağı sağlar. Kısacası, gerilla savaşı ile 12 Eylül öncesi ayaklanmaları kırsal bölgelere çekilip bir kısmı anti/faşist çelişme temelinde mücadeleye devam ederken, diğer bir kısmı ulusal mücadeleye katılabilirdi; böylece her iki temeldeki silahlı mücadele 12 Eylül cuntasının kolunu kanadını kırar ve daha güçlü ve iktidarı almaya yetenekli, yeni ayaklanmalara yolu döşerdi.” (Arşiv Yazıları/ Sf. 63/64)

ENTERNASYONAL İLİŞKİLER

Enternasyonal ilişkiler konusuna gelem. Ben Erdoğan Şenci'nin "Sürgün" isimli kitabından okudum. Şu, Cem Somel'in ÇKP ile ilişki kurma meselesini. İbrahim görevlendirmiş. Somel iki dil biliyor ve diplomasi konularına aileden gelme aşinağı var. Erdoğan da, Ali Taşyapan'dan aktarıyor. Bu bilgi doğru. Somel aslında yalnızca ÇKP ile de değil, aynı zamanda Arnavutluk Emek Partisi (AEP) ile de ilişki geliştirecek. Ancak bu görevlendirme İbrahim TİİKP'ten ayrılmadan önce olmuş. Somel bu çaba içindeyken ayrılık yaşanmış. Cem Somel de İbrahim'le hareket etmiş. Ancak bu ayrılık nedeniyle ve mümkün ki o zaman önceliklerin farklılaşması nedeniyle bu ilişki kurma işi tavsamış. İbrahim döneminde böyle bir çabadan söz edilse bile somut

bir ilişki yoktur. Sonrası zaten 12 Mart tutuklamaları ve çıkanların da katılımı ile toparlanma derken... Yeni bir bölünme dönemidir. Bizim Bölgesel Dönem’de sanırım bu yönde bir çaba yok. Ama Yurtdışı Bölge Komitesi’nin bazı ilişkileri var. Bu konu ancak konferanstan sonra ele alınabiliyor, önem veriliyor, bir sorumlusu filan tespit ediliyor. Birinci Konferans’ta enternasyonal ilişkiler konusunda ne tür kararlar alındı?

Birinci Konferans, enternasyonal ilişkiler konusunu ayrıntılı konuşmadı. Zaten bölgesel yapıların sorunu değildi; bölgelerin girişimleri olsa da fazla ciddiye alınmazdı. Ayrıntı hatırlamıyorum ama sanırım Yurt dışının bazı girişimleri vardı. KK’dan devraldığımız herhangi bir ilişki de yoktu. Bu yüzden konferans, uluslararası ilişkiler konusuna gereken önemin verilmesinin önemini vurgulamakla yetindi.

Konferans sonrası Merkez Komitesi içinde bir “enternasyonal ilişkiler sorumlusu” tespit edildi. Bu ilişkiler Yurtdışı Bölge Komitesi aracılığıyla yürütüldü. En uygunu da buydu zaten. Esasen bizim diğer komünist partilerle ilişki kurmak için harekete geçtiğimiz dönem, aynı zamanda uluslararası komünist hareketin içinde yeni ve büyük bir tartışmanın çıktığı ve hareketin bölündüğü zamana denk geliyor. Enver Hoca’nın “Emperyalizm ve Devrim” kitabının tezleri sarsıcı oldu. Bazı örgütler Enver Hoca’yı olduğu gibi savunarak, Mao’ya demagojik ve seviyesiz bir saldırı başlattı. İkinci bir taraf, AEP’in eleştirilerine kuşkuyla bakıyordu. “Mao’nun bazı hataları olabileceğini de söylüyordu. Ancak Mao’yu tartışmasız büyük bir Marksist Leninist olarak görüyordu. Üçüncü taraf ise Mao’yu “hatasız” görüyor, AEP’in “Revizyonist - Troçkist” olduğunu düşünüyordu.

Bu konuyu biz Merkez Komitesi’nin 6. toplantısında ele aldık. Bir kere “çeşitli partilerin bizim tarafımızdan tanınması için gerekli belgelerin incelenmesi şartlarının yaratılması alanında görevlerimizin üzerine yeterli bir uyanıklık ve yaratıcılıkla gidemediğimiz” tespit edildi. Peki ne yapılması gerekiyordu? Şu kararları aldık:

“-Yarı sömürge ülkelerdeki partilerle ilişki meselesine ciddi bir şekilde eğilmelidir.

-Filistin ve İran meselesi için tüm bölgeler üzerinden ilişki imkanı aranacaktır.”

Bazı ilişkilere 'İki Çizgi Mücadelesi' bölümünde değindim. Bu ilişkilerle ilgili, sorumlu arkadaş “Uluslararası İlişkiler Raporu” sunmuştu. Bu raporda partiler hakkında geniş bilgiler de veriliyordu. Raporda 50’den fazla parti ve grubun nasıl bölündüklerinin dramatik bir tablosu vardı. Büyük bir karmaşa yaşandığı anlaşıyordu. Durumu değerlendiren Merkez Komitesi uzun tartışmalar sonucu şu kararları aldı:

“Bu durum bize ister istemez önemli görevler yüklemektedir.

Merkez Komitemiz uluslararası Marksist Leninist hareketin içinde bulunduğu durumu ve var olan problemlerin zorluğunu göz önüne alarak, önümüzdeki dönemde bu konuda daha büyük çaba sarf edilmesi, var olan ilişkilerin geliştirilmesi, yeni ilişkiler kurulması için daha fazla çaba sarf edilmesi kararı aldı.”

Merkez Komitesi 7. toplantısında uluslararası durumla ilgili gündem maddesinde ayrıca, AMLP, GDS, WBK ile birlikte yapılmak istenen ortak Stalin açıklaması taslağı okundu ve üzerinde görüşüldü. Taslakta getirilen tezlerin birçoğunun bırakalım tüm parti içinde, Merkez Komitesi içinde bile tartışılmamış olduğu; ayrıca Stalin’in taslaktaki gibi savunulmasının bazı noktalarda Mao’nun adı anılmadan eleştirilmesi anlamına geldiği tespiti yapıldı. Böyle bir taslağa imza atmanın bu yüzden, parti içinde henüz tartışması yapılmamış bir konuda tavır takınmak, partinin resmi çizgisini savunmamak anlamına geleceği tespit edildi. Bu sebeplerden, Stalin konusunda hazırlanan taslağın imzalanmaması; bu konuda parti içinde tartışmanın hızlandırılması kararı alındı.

Merkez Komitesi 7. toplantısında ayrıca, bizim Mao Zedung, AEP, (buna bağlı olarak Stalin), 1957-60 Deklarasyonları, 1963 Polemikleri konusunda, konu tam açıklığa kavuşmadan yapacağımız ortak açıklamaların bize yarardan çok zarar getireceği tespit edildi. (...) Uluslararası Marksist Leninist hareketin içinde bulunduğu bugünkü durum, bizim partimiz içinde de, bugün Marksist Leninist hareketin temel sorunları haline gelen Mao - AEP, Stalin-1957-60 Deklarasyonları, 1963 Polemikleri, Kültür Devrimi, ÇKP değerlendirilmesi konularında,

tartışmanın acil bir sorun olarak gündeme alınmasını, bu sorunların tartışma ile öncelikle çözülmesini gerektirmektedir. (...)

Uluslararası durumla ilgili gündem maddesi tartışılırken, AMLP, GDS ve WBK'nın getirdiği iki öneri üzerinde de tartışıldı. Bu önerilerden birincisi, bu yıl sonunda ortak bir Stalin toplantısı yapılması önerisidir. (...) Bu toplantı kitleye açık olacaktır. Merkez Komitesi bu öneriyi kabul etmiştir. Bu öneri hayata geçirilecektir.

İkinci öneri: Sözü geçen teşkilatlardan yoldaşların, bizim yapacağımız siyasi kadro konferanslarına delegasyon olarak katılma, bizimle tartışma önerisidir. Merkez Komitesi bu öneriyi de prensip olarak kabul etmiştir.” (7. Toplantı tutanakları.)

Bizim bu bölünmedeki tutumumuzu iki çizgi mücadelesi ile ilgili bölümde anlattım. Komünist'in Haziran 1979 tarihinde yayınlanan 7. sayısında partiyi de bilgilendirdik. Bu sayıdaki yazıda uluslararası hareketin birliğine nasıl baktığımızı da açıkladık: “Uluslararası komünist hareketin birliği ancak M-L temelinde bir mücadele ile güçlenebilir. Bu bakımdan biz gördüğümüz hatalara karşı amansız davranmalıyız. Bugün biz AEP'in hatalarına karşı tavır takınmanın önemli bir görev olduğu görüşündeyiz.”

Uluslararası İlişkiler Raporu nasıl bir tablo çiziyordu?

Çok parçalı bir yapı ortaya çıkmıştı. Raporda özetle şu bilgiler veriliyordu:

“ÇKP ve Kamboçya Komünist Partisi; AEP ve takipçileri tarafından faşist olarak değerlendiriliyor. Tayland Komünist Partisi önemli bir güce sahip ve halk savaşı sürdürüyor. Filipinler Komünist Partisi, Burma KP ve Malezya KP haklarında fazla bilgimiz yok. Avustralya ve Yeni Zelanda'daki partiler de bölünüyor; gövdesi 'üç dünya'yı savunuyor.

Üç Dünya Teorisi'ni Avrupa'da savunan partiler: İsveç, Norveç ve Danimarka'daki güçlü partiler. Bunun dışında Belçika'da 'Clarte', Fransa'da 'Humanite Rouge' üç dünyacılar cephesinde yer alıyor.

Batı Almanya'da AKP (Rote Fahne) ve Batı Alman Komünistler Birliği (KWB) adlı gruplar da üç dünyacı.

Latin Amerika'da Arjantin ve Bolivya'da; Orta Amerika'da, Panama'da üç dünyacı partiler diğer gruplara göre güçlü.

Üç Dünya Teorisi'ne karşı çıkan partilerin bir bölümü, AEP'i dünya Marksist Leninist hareketinin merkezi olarak görme ve AEP'in her dediğinin doğru olduğunu savunma konusunda birleşmektedirler. Bunlar kraldan fazla kralcı görünümündedirler.

AEP'ci olarak niteleyeceğimiz bu partiler şunlardır:

İspanya KP/ML (Ülkede önemli bir siyasi güç durumundadır; son dönemde legalleşmiştir. Bize karşı saldırgan bir tavır içindedir; İspanya'da güç kaybetme süreci içinde bulunmaktadır.)

Portekiz KP ®: Ülke içinde önemli bir siyasi güç durumunda idi. Bu yıl içinde bölündü. Partinin önderliğindeki cephe örgütü olan UDP bütünü ile partiden koptu. 4 Merkez Komitesi üyesi partiden ihraç edildi. Şu sıra oldukça zayıflamış durumda.

Fransa İşçileri KP: Bu parti PORF adlı teşkilat içinden çıktı. Bir zamanlar bizimle tartışma içindeydi ve bizim görüş ve eleştirilerimizi 'ilginç' bulduklarını söylüyorlardı. Ama o dönem AEP ve çevresi tarafından resmen tanınmamışlardı. Sonra hiçbir sebep göstermeden teması kestiler. Ardından Haziran ayı içinde parti kurdukları öğrenildi. Kurulur kurulmaz AEP ve çevresi tarafından geniş çapta propagandası yapıldı.

Almanya KP/ML: Bu parti AEP'ci partilerin başını çeken partidir. AEP birçok eleştirisini önce bu parti aracılığı ile dışa açmaktadır. Almanya'da sınıf mücadelesi içinde fazla önemli bir yere sahip değildir. Dışındaki devrimci çevre içinde alayla anılmaktadır. Çizgisini yılanın deri değiştirdiği gibi -özü aynı kalmak şartı ile- değiştirir. Çizgisinin değişmeyen özü kendiliğindencilik ve şovenizmdir. Bize karşı düşmanca tavır içindedir. Şimdilerde bizim ajan provokatör olduğumuzu yaymaktadır.

Danimarka KP/ML: Bu parti son dört ay içinde kurulan partilerden biridir. Kendilerinin kuruluşunda 'AKP/ML'nin fedakar çalışmalarının' büyük payı olduğundan övgü ile söz etmektedirler. AKP/ML'nin direkt kontrolü altında olan bir 'küçük kardeş'tir.

İtalya KP/ML: Dinucci kardeşlerin partisi olarak da bilinir. Nuova Unite adlı bir yayın organı vardır. Bu parti bir zamanlar en güçlü Marksist Leninist partilerden birisi idi. Bölüne bölüne bugün etkisiz bir grup haline

gelmiştir. En son Mao konusunda bölünmüştür. Ayrılanlar ya da atılanlar dağılmıştır. Bu parti 'Brigade Rosso'yu 'faşist, CİA ajanı' vs. olarak nitelirmektedir.

TDKP/İÖ: En gözde AEP'ci gruplardan biri durumundadır. Her yanda geniş çaplı propagandası yapılmaktadır. Cafcaflı haberlerle bunların Türkiye'de sınıf mücadelesini yönlendirdiği palavraları yayılmaktadır. Kafa sayısı bakımından şu anda AEP'ci partiler içinde en kalabalık grup bunlardır.

İran İşçileri ve Köylüleri KP: İranlı devrimciler arasında 'şaka partisi' olarak nitelendirilmektedir. Bir süre Humeyni yanlısı bir tavır takındı. İran'da önemli bir güç teşkil etmiyor.

Meksika KP/ML: Son dört ay içinde kurulan partilerden. Hakkında kesin bir bilgi yok. İspanya KP/ML ile çok iç içe.

Angola Komünistler Birliği, Yukarı Volta KP/ML, Dahomey KP/ML yeni kurulan bu partiler hakkında fazla bir bilgi yok.

Brezilya KP/ML: En eski Marksist Leninist partilerden biri. Brezilya'da oldukça önemli bir siyasi güç teşkil ediyor. Üç Dünya Teorisine ilk karşı çıkan partilerden biri. 'İki süper güç' teorisini savunuyor. Bugüne kadar bütün görüşme isteklerimizi geri çevirdi. AEP çevresinde hareket ediyor. ŞDKP bu partiyi olumsuz olarak değerlendiriyor.

Kanada KP/ML: Baines adlı bir Hintli tarafından kurulan 4 partiden (diğer üçü İngiltere KP/ML, İrlanda KP/ML, ABD KP/ML) biri ülke içinde önemli bir güç oluşturmamasına rağmen cafcaflı bir günlük gazete çıkarıyor. Diğer gruplar tarafından provokatör olarak nitelendiriliyor.

İngiltere Devrimci KP: Reg Birch adlı bir sendika ağasının başkanlık ettiği bir parti. Daha önce adı Britanya KP/ML idi. Son dönemde ismini değiştirdi.

Japonya KP/Sol: Eski ML partilerden biri. AEP çevresindeki pek çok parti ve gruba göre belli bir güce sahip, AEP çevresinde hareket ediyor.

AEP çevresinde İsviçre ML Hareketi (Kızıl Proleter) adlı bir grup daha vardır. Bu grupla belli tartışmalar yürütülmüştür. Ancak bu grup, bizi provokatörlükle suçlayan ortak açıklamaya /kamp sonunda yapılan ortak açıklamaya/ imza atmıştır. (Bu konu kendileriyle görüşülecektir.)

Bütün bu sözünü ettiğimiz partiler, bugün AEP tarafından tanınan ve her konuda AEP'i destekleyen partilerdir. Mao konusunda da bu partilerin tümü şu anda 'Mao hiçbir zaman Marksist Leninist olmamıştır' 'Mao önderliğindeki ÇKP hiçbir zaman bir Bolşevik yapıya sahip olmamıştır' tezlerini savunuyorlar. Çin'in hiçbir zaman sosyalist olmadığını söylüyorlar. AEP'in eğilimi, en kısa zamanda kendi çevresindeki partilerin sayısını çoğaltmak ve böylece -görünürde- tecrit zincirini kırmak. Tespit edilmesi gereken şey, AEP'in 7. Kongresi'ne katılan 34 partiden 18'inin bugün AEP çevresinde olmadığı; AEP çevresindeki partilerin önemli bir bölümünün kendi ülkesindeki sınıf mücadelesi içinde önemli bir rol oynamadığı gerçeğidir. (...) Bir de AEP tarafından hala resmen tanındığı halde, Mao konusunda ondan ayrılan, AEP'in getirdiği Mao eleştirisine katılmayan bazı partiler vardır. Bu partiler şunlardır:

Şili Devrimci KP: Bu parti Şili'de sınıf mücadelesi içinde oldukça önemli bir yere sahip olan, Allende döneminde Allende'yi desteklemeyen tek parti. Üç Dünya Teorisi konusunda ilk tavır takınan partilerden biri. ÇKP ile ilişkiyi de ilk kesen partilerden biri. Uzun süre AEP çevresi tarafından en çok propagandası yapılan partilerden biri idi. Son dönemde bu propaganda kesildi. Mao konusunda AEP'in eleştirisini desteklemiyor. Kolombiya, Ekvator ve Venezuela KP/ML ile ortak bir açıklama yaparak Mao'yu savundu. Şu sıra bizimle tartışma içinde. Amacı Mao'yu savunan tüm partileri bir araya toplamak. Mao'yu en büyük Marksist Leninist olarak görme, Stalin'e karşı Mao'yu savunma durumu var. Kamp sırasında kamptan atıldı. Bir bildiri çıkararak dağıtmak istedi. Kaba kuvvetle engellendi.

Ekvator Komünist Partisi/ML: AEP tarafından tanınıyor ama Mao konusunda AEP'i desteklemiyor. Ekvator'da devrim yolunun halk savaşı olduğu görüşünü savunuyor.

Venezuela Kızıl Bayrak Örgütü: Mao'yu savunma konusunda AEP'den ayrılıyor.

Yunanistan KP/ML: AEP çevresi tarafından en çok propagandası yapılan partilerden biri durumunda idi. Bugün Mao'nun Marksist Leninist olduğunu savunuyor. Ama AEP ve çevresindeki partilere karşı açık mücadele etmeyi reddediyor. "Bizim işimiz Yunanistan'da devrim

yapmaktır. Proleter enternasyonalizmine katkımız Yunanistan'da devrim yapmakla olur" diyorlar.

AMLP: AEP tarafından resmen Marksist Leninist parti olarak tanınıyor. Son dönemde adını vermeden AEP'e karşı açık ve kamuoyunda eleştiri getirdi. AEP çevresindeki bazı partilerin (örneğin AKP/ML'nin) Marksist Leninist partiler olmadığını açıkça savunuyor. Mao Zedung konusunda; eserinin araştırılması gerektiğini savunuyor. Hem Mao'yu eleştirisiz kabul edenlere, hem de Mao'yu kökten reddedenlere karşı çıkıyor.

Ayrıca, AEP tarafından tanınmayan fakat Üç Dünya Teorisi'ne karşı çıkan gruplar da var. Bunlardan tanıdıklarımız;

GDS: Batı Almanya Komünist Partisini İnşa İçin Yayın Organı 'Akıma Karşı' AMLP ile aynı çizgiler, birlikte çalışıyorlar. 1975 den beri yakın ilişki içindeyiz. AKP/ML tarafından "meslekten bölücü, ajan provokatör, tasfiyeci" olarak değerlendiriliyor.

WBK (Batı Berlinli Komünist): 1974'den beri yakın ilişki içindeyiz, GDS için söylediklerimiz bunlar için de geçerli.

In Struggle (Mücadele İçinde): Kanada ML örgütü. Mao'nun Marksist Leninist olduğunu savunuyorlar. Bizimle tartışma içindeler.

Bolşevik Birlik: Kanada'dan bir başka grup. Stalin'i savunma adına Mao'yu toptan reddediyorlar. Tartışma içindeyiz.

ABD Devrimci KP (RCP/USA): Bir süreden beri temasımız var. AEP'i revizyonist olarak görüyor. Mao'nun hiçbir temel konuda hata yapmadığını savunuyorlar. Stalin'in belli konulardaki temel hatalarının Mao tarafından düzeltildiği görüşündeler." (Uluslararası İlişkiler Raporu)

Rapordaki bilgiler böyle. Sonradan da bazı çalışmalar yapıldı. Yurtdışı Bölge'nin bu konuda elinden geleni yapmadığını ileri süremem. Ancak sonuç olarak etkili bir enternasyonal yapının ortaya çıkmadığını tespit etmek gerekir. Yurtdışı Bölge'nin bu tartışmalardan etkilendiğini söylemek mümkün. İki çizgi mücadelesi sonuçta Yurtdışı Bölge ile Türkiye arasındaymış gibi bir şekil aldı. Elbette burada Yurtdışı Bölge'nin görüşlerini destekleyen arkadaşlar vardı; ancak ilk görüş ayrılıkları orada belirdi, orada sistematize edildi ve sonuçta bölündük. Aslında bizim uluslararası ilişkilerde daha sağlam ve katkı yapan ilişkiler kuramamamızın ikinci nedeni de bu. Çünkü bu konuyla görevli komitenin görüşleri

farklılaştı ve biz uluslararası komünist hareket içindeki tartışmalara katkı yapmaktan çok kendi içimizdeki tartışmaya dönmek zorunda kaldık.

İran Komünistler Birliği ile ilişkiler konusu Güneydoğu Komitesi'nin gündemine gelmişti. Hatırladığım bir görüşme olacaktı. Sonra olmadı. Hazırlıkları sürerken darbe oldu. Ancak Avrupa'da bazı ilişkiler geliştirildi. Bu konuda neler hatırlıyorsun? İran KB ile dışarda ilişkiler vardı. Somut işbirliği konuları da oldu. Onlardan bazı kadroların İstanbul'da barınmaları sağlandı. Eğitimlerine yardımcı olundu. Mustafa İlik, firarından sonra geçtiği İran'da onların sayesinde barındı ve onların desteği ile Avrupa'ya geçti.

Bu ilişkilerle ilgili benim doğrudan bir bilgim olmadı. İran Komünistler Birliği ile ilişkinin ne zaman ve nasıl sağlandığını bilmiyorum. Sanırım, KK'dan devralınan bir ilişki idi ya da Yurtdışı Bölge üzerinden bağlantı kurulmuştu. Bölgesel dönemde bu ilişki Teknik Üniversite'de okuyan öğrenciler üzerinden yürüyordu. Üniversitedeki öğrencilerin sorumlusu, dolayısıyla İran'la doğrudan irtibatlı olduğunu düşündüğüm biriyle birkaç görüşmem oldu. Bu da birinde kimlik ve pasaport yapımıyla ilgili bazı teknik bilgileri içeren doküman ve bazı küçük aletlerin verilmesi, diğerinde ise istedikleri küçük bir silahın verilmesi nedeniyle olmuştu. Kısa görüşmelerimde İran'daki devrimci ayaklanmayı, Humeyni'nin görüşlerini, sınıfsal niteliğini filan konuşup biraz tartıştık. Onlar Humeyni'yi anti-empyrialist, milli devrimci bir lider olarak görüyordu. Ben bu değerlendirmeye biraz kuşkuyla yaklaşıyordum.

Bölgesel dönemdeki bu ilişkinin ayrıntılarını Safa Kaçmaz biliyor, bu öğrencilerle ilişkili bir süre de Hasan Erkul sürdürdü.²¹

²¹ Hasan Erkul: "Bizim 1. Konferans bittiği dönemde İran devrimi patlamıştı. Henüz Humeyniciler hakim olmazdan önce, o zaman bizim kardeş örgütümüz İran Komünistler Birliği (İKB) vardı. Onlar da tüm devrimci sorumlulukları ile yurtdışında okuyan militanlarını İran'a taşıyorlardı. O dönemde İstanbul'u Avrupa'dan ve ABD'den gelen militanları açısından bir buluşma noktası olarak kullanıyorlardı. Onlarla yoldaşça yardımlaşıyorduk. Ev tedariki, gizli çalışma açısından basit eğitimler almalarını sağlıyorduk. Gelenlerin hazırlanması, İran'a geçmeleri bizim desteğimizle oluyordu. Kendi evleri vardı, Cihangir'de bir ev tutmuştuk. 8-10'lu gruplar halinde geliyorlar. Birkaç gün kalıyorlar, hazırlıklar oluyor. Sonra İran'a geçiyorlar. Kendi düzenleri vardı burada. Benim üzerimden sanırım 6 grup geçti. Türkiye'de okuyan İranlılar da vardı. İKB militanı olan... Selahattin vardı onlardan. En üst

Eğer hafızam beni yanıltmıyorsa, Humeyni devriminden sonra bu grupla ilişkilerimiz koptu. İstanbul'daki öğrenciler İran'a gitti. Sonraki yıllarda bunlardan bazılarının Humeyni rejimi tarafından idam edildiğini öğrendim. Merkezi dönemde İranlı gruplarla sistemli bir ilişki kurulamadı. İlişki kurmak için arayışlar devam etti.

Sözünü ettiğin (kurulamayan) ilişki bu kararla ilgili arayış ve çalışmaların sonucu olabilir. Ben yakalandığımda, hala herhangi bir ilişki kurulamamıştı.

1980 yılında, Devrimci Enternasyonal Hareket'in (DEH toplantısı oluyor. Bizden de katılım talep ediliyor. Ancak o zaman parti içinde görüş ayrılıkları var. Dolayısıyla delege değil de bir gözlemci gönderiliyor. Orada gözlemci olarak katılan delege, "gözlemek" yerine kendi görüşlerini ifade ediyor. Sonradan tabi bunun soruna dönüştüğü anlaşıyor. Dolayısıyla DEH'in deklarasyonu da o günlerde sıcaklığına ele alınamıyor. Bu konuda neler hatırlıyorsun?

Bu konuyla ilgili hafızamda herhangi bir bilgi bulunmuyor. Elimdeki belgelerde de sorunla ilgili bir kayıt yok. Muhtemelen bu gelişme ben yakalandıktan (25.8.1980) sonra yaşandı. Yani herhangi bir şey hatırlamıyorum.

seviyede temsilcileri oydu. İki üç dil bilen biriydi. Türkçe de konuşuyordu. Büyük ihtimalle Kürt kökenliydi. O da İran'a geçti."

KADIN POLİTİKASI

Kadınlar ve kadın politikasını konuşalım biraz. Bölge Konferanslarına az sayıda katılım var. Merkezi Konferansa katılan tek kadın Saba. O da, Bölge Konferansındaki usulsüzlük düzeltilince gelebiliyor. Merkez Komitesi'nde hiç kadın yok. Bölge komitelerinde Batı ve Doğu'da yok. Ankara'da alt bölgede Nezihe var. Manzara parlak gözüküyor. Kadınların ancak daha alt kademelerde görev alabildikleri görülüyor. Önce bunu tespit etmek gerekir. Kadınların kazanılması, yönetici kademelere doğru yollarının açılması... Belki özel bir örgütlenme çabasıyla öne çıkarılmaları... Bunlar yok. Benim görüşüme göre, "kadın birkaç adım arkadan gelir" şeklindeki kaba feodal yaklaşım kadar geri değil ama yine de kadınlar "başarılı erkeklerin arkasındaki figürler" gibi duruyor. Evlilikler bir başka sorun. Mekanik bakılıyor. Aşka yer yok. En fazla birbirini seven, ilgi duyanların evlenmelerine, eğer mücadele ve örgütsel faaliyet açısından bir aksaklığa yol açmayacaksa onay veriliyor. Komiteler karar veriyor, bir anlamda nikah kıyıyor. Bir aşk - evlilik politikamız yok... Bu konularda neler söyleyebilirsiniz?

Kadınlar ve kadınların örgütlenmesiyle ilgili parti içinde teorik bir sorun yaşadığımızı hatırlamıyorum. Ne var ki, kadınlar ve onların örgütlenmesiyle ilgili çok ciddi bir çalışma yaptığımızı da hatırlamıyorum. Sorun, fazla tartışılmadan Konferansta bir tespit olarak ele alınmıştı. Kaşınıcı toplantı olduğunu hatırlamıyorum ama sanırım MK'nin ilk toplantılarından birinde, konuyu biraz daha ayrıntılı tartıştık. Daha doğrusu parti merkezi örgütlenmesine giderken, kadın yoldaşlarımızın bu örgütlenme içinde etkili bir şekilde yer almadığını fark ettik. Benim de daha önce düşünmediğim, dolayısıyla kadın yoldaşlarımızın yönetici organlarda da etkili olması için hiçbir önlem almadığım gerçeğiyle ancak yıllar sonra yüzleşebildim.

Bölgesel dönemde, bölge yönetiminde ve önemli sorumlulukların başında yönetici durumunda bir tek kadın yoldaşımız Nezihe vardı. Belki gerçekten o sorumlulukları üstlenecek düzeyde yeterli kadın arkadaşımız yoktu; işin bu yanı anlaşılmakla birlikte, kadın sorununun bölgesel dönem sırasında, bölge yönetimi açısından sorun olarak görülmemesi ve gündem haline gelmemesi vahim.

Yine bölgemizde, Merkezi Konferansın delegelerini belirleyecek olan Bölge Konferansı'na, altta yapılan seçimlerden bir tek kadın yoldaşımız delege olarak çıkmamıştır; yani seçilememiştir. Alt toplantılara kadın yoldaşlarımız mutlaka katılmıştır; çünkü tespit edilmiş bütün üyelerin, bulundukları alanlarda Bölge Konferansı'na katılacak delegelerin seçileceği alan toplantılarına katılmaları zorunluydu. İlgili bölümde değindiğim gibi, bölgemizde (özürünü ortaya koyduğum 3 üye dışında) temsil edilmeyen üye olmamıştır. Şimdi sayısını tam hatırlamıyorum ama o dönem bölgemizde 20 civarında kadın üyemizin bulunduğunu düşünüyorum. En çok üyeye sahip, dolayısıyla Merkezi Konferans'ta en fazla delegeyle temsil edilen bir bölgede, Bölge Konferansı'nda bile bir tek kadın yoldaşımızın bulunmaması oldukça düşündürücü bir durum ve ciddi bir şekilde sorgulanması gerekiyor.

Merkezi Konferans'a geldiğimizde delegeler içinde bir tek kadın yoldaşımız vardı. O da Doğu Konferansı'nda yapılan usulsüzlüğün tespit edilmesi sonucu, "seçilmiş" olan dört erkek delegeden birinin (R), oyların yeniden tasnifinde seçilmek için yeterli oya sahip olmadığı anlaşıncaya

seçilmişti. Dolayısıyla Merkezi Konferans'ın bu alandaki prestijini/imajını biraz da olsa kurtaran bu kadın yoldaşımız oluyor.

İstanbul'da (Marmara Bölgesi) öne çıkmış bir kadın yoldaş hatırlamıyorum. Dediğim gibi, işin bu yanına kafa yorduşumu da hatırlamıyorum. Bölgede şartlarımız ağırdı, üstelik bölgede epey bir süre tek sorumlu olarak çalıştım. Ciddi eylemler yapmıştık; bu eylemlerle bağlantılı, kayda değer bir zarar görmemekle beraber, yoğun ve yaygın polis operasyonlarıyla uğraşıyorduk. Bütün bu zorlukları fedakar, cesur ve kararlı kadro ve örgütlü kitlemizle birlikte göğüslüyorduk, ama bölgemizde çok sayıda kadro ve üyemiz de polis tarafından aranıyordu. Üstelik cezaevi firarilerini barındırıyorduk. Böylesine çok yönlü yoğunluk içinde bazı önemli konuları atlamış olabilirim. Bu yüzden hafızamdaki arızayı mazur görme eğilimindeyim.

Ankara'da Nezihe Bahar ve Feride Çiçekoğlu vardı; bu arkadaşlarımız Merkezi Konferans'a gelebilselerdi, kadın olmalarının yanında, düzey açısından da büyük zenginlik olurdu. Ne var ki Ankara'da kadro-kitle oranı bakımından dengesiz bir dağılım olduğundan kısmi bir kadro şişkinliği söz konusuydu. Üye sayısı bakımından 2 delege ile temsil edildiler. Orta Anadolu delegeleri olarak Merkezi Konferans'a Erhan Gencer'le M. Ali Kankotan seçilmişlerdi.

Yurtdışını bilmiyorum; ne kadar kadın yoldaşımız vardı, bunların arasında temsil düzeyi olanlar var mıydı, seçimlerde nasıl bir politika izlendi? Bunları YD delegasyonu ile özel olarak konuşmadım. Daha sonra, konferanslardaki kadın-erkek delege bileşenlerini Merkez Komitesi içinde de konuşmadık diye hatırlıyorum. Konuştuksa da, demek ki aramızda kayda değer bir anlayış farklılığımız yokmuş ki iz bırakmamış.

Onca operasyondan sonra, İzmir'de bir delege bile çıkarabilecek sayıda üye kalmamıştı. O bölgenin temsilcisi olarak Konferans'a Şükrü'nün yerine bir kadın temsilci gönderilebilirdi. Örneğin Konferans'ın ardından merkeze bayrak açarak Ege Bölgesi'ni hallaç pamuğuna çeviren Özgül gelebilirdi. Belki siyasi seviye açısından yeterli değildi, ama bölgeyi temsilen gelmiş olsaydı hem Konferans biraz daha renklenirdi, hem de Konferans sonrası hızla faaliyeti önlenebilirdi.

Esasen o dönemde bu sorunu düşünmesi gereken, konferansın bileşenlerini ve teknik hazırlıklarını çalışan ve yürüten KÖK idi. Üye tespit kriterleriyle temsil/delege sayısını filan belirleyen KÖK, genelgesine bir de kadın kotası koyabilirdi mesela. Kötanın doldurulamaması durumunda, Merkezi Konferansa kadın yoldaşlardan doğal delege ataması yapabilirdi vs. Yani kafamızda kadın yoldaşların temsiliyle ilgili bir sorun olsaydı mutlaka bir çözüm bulunurdu.

Yaşadığımız pratiğin sonuçları açısından bakıldığında, kadın sorununa bakışımızda teorik bir sorun olmaması asla yeterli bir mazeret değildir, olmamalıdır; pratik sonuçları bakımından utanılacak bir durumda olduğumuzu düşünüyorum.

Bu sonuçların mutlaka ideolojik ve sosyolojik kökleri vardır. Diğer siyasi hareketler açısından durum ne idi bilmiyorum, ama bizden farklı olduklarını da düşünmüyorum. 12 Eylül dönemindeki iddianameleri incelediğimizde, gerçekten farklı olmadığımız anlaşılır. Devrimci hareketin tamamında görülen bu büyük eksikliğin tartışılması, sonraki yıllarda özellikle kadın arkadaşlar tarafından yoğun bir şekilde gündem yapıldı. Özellikle 80'li yılların ortalarına doğru pek çok devrimci kadın, bana göre önemli ölçüde 80 öncesi devrimci hareketin bu alandaki politikalarına tepki olarak feminist hareketler örgütledi, onlara önderlik etti. İyi de yaptılar; bugün daha da güçlenmiş olan kadın hareketinin bu gücünü büyük oranda, tepkiyle de olsa 80'li yıllardaki mücadelenin üzerinden geliştirdiğini düşünüyorum.

Bölgesel dönemde kadın sorunu ve kadınlarla ilgili politikamızın (politikasızlığımız demek daha doğru) kendiliğindenci ve duyarsız olduğuna değindim. KK dan devralınan kadınlar konusundaki duyarsızlık, bölgesel dönemde de devam ederek Merkezi Konferans'a yansdı.

KÖK'nin hazırladığı Konferans gündeminde kadın sorunuyla ilgili bir gündem başlığı yoktu. Konferans toplandığında gündem tartışıldı ve son şekli verilerek onaylandı. Tartışıldıktan sonra onaylanan Konferans gündeminde, kadınlarla ilgili bir madde yine yoktu. Konferans'ta delege olarak birkaç kadın yoldaşımız daha olsaydı, bu konuyla ilgili bir madde konferans gündemine mutlaka girerdi diye düşünüyorum. Ancak tüzük hazırlayıcıları kadın sorununu atlamamış ve partinin 'kadınlar örgütü'

kurmasını hüküm altına almıştı. Örgütlenme ile ilgili gündem tartışılırken kadınlar da aklımıza gelmiş, hatta bu alandaki çalışmalara önem vermediğimiz şeklinde özeleştirel bir yaklaşım ortaya konmuştu.

“Önümüzdeki dönemde, şimdiye kadar yeterli önem verilmeyen gençlik ve kadınlar arasındaki çalışmaya önem verilmelidir. Yoğun bir devrimci potansiyele sahip bu alanlarda çalışmalar belirtilen ilkeler ışığında yeniden ele alınmalıdır. Gençlik ve kadınlar da parti ve onun doğrudan önderliği altındaki illegal teşkilatlarda toplanmalıdır.” (Konferans Kararları, Komünist sayı:1)

Tüzüğün 8. Bölümü “TKP (M-L) – Kadınlar Örgütlenmesi” başlığını taşıyordu ve şöyleydi:

“TKP(M-L), kendi önderliğinde komünist kadınlar örgütü kurar. Bu örgütü kadın komisyonu aracılığıyla yönlendirir.”

Böylece tüzüğümüz, o güne kadar ihmal edilen kadın sorunu ile ilgili çalışma ve örgütlenme yapılmasının, partinin yönetici organlarının sorumluluğu olduğunu teminat altına almıştı.

Yine Merkez Komitesi 1. toplantısında tespit ettiği “Eğitim Çalışması Programı”nda kadınlar meselesiyle ilgili temel eğitimde incelenecek eserler olarak Ailenin, Devletin, Özel Mülkiyetin Kökeni (Engels), Kadın ve Marksizm (Derleme), Sosyalizm ve Kadın (Bebel) kitaplarını önermiştir.

MK 3. toplantısında, bazı tüzük hükümlerinin yeterince anlaşılamadığı tespit edilerek, “Tüzük Üzerine Bazı Açıklamalar” yapılması gereği ortaya çıktı. Birçok konuda yapılan açıklamalar yanında, “Parti ve Parti Yan Örgütleri İlişkisi” bölümünde kadınların örgütlenmesiyle ilgili şu açıklamaya yer verildi:

“Parti tüzüğümüzde, parti önderliğinde bir de Komünist Kadınlar Örgütü kurulacağı bildiriliyor. Kadınların örgütlenmesi sorunu bugüne dek partimizin küçümsediği bir sorun olmuştur. Bunun hatalı olduğu pratik içinde görülmüş, ‘kadınlar katılmadan devrim olamaz’ sözünün anlamı kavranılmaya başlanmıştır.

Tüzüğümüzde kadınlar örgütü konusunda getirilen hüküm ileriye dönük ve çalışmalarımızda bize perspektif gösterme amacını taşıyan bir hükümdür. Önümüzdeki çalışma döneminde kadınlar arasındaki

Çalışmaların tecrübelerini toplayarak özetlenmeli ve kadınların örgütlenmesinde somut adımlar atmalıyız.” (Komnrist sayı:3)

MK, kadın sorunu ve örgütlenmesinin önemini parti tarihinde belki de ilk defa özeleştirel bir yaklaşımla gündeme taşıyordu. Konuyla ilgili atılan pratik adımlar, bu çalışmanın eēitim desteēi, denetimi vs. tartışılabilir, ancak sorunun teorik öneminin ortaya konması ve tüzük hükmünün partiye hatırlatılması bakımından kayda geçirilmesi gerekiyor.

Pratik faaliyetler açısından Siyasi Büro’ya baēlı Erhan’ın sorumluluēunda bir Kadınlar Komisyonu kuruldu. Bu komisyonda Feride ve Atiye vardı. Komisyonun yayınladıēı bir genelge uyarınca da, her alt bölgede bir kadın komitesi veya sorumlusu olacaktı. Kadın örgütlenmesinin ayrı bir hiyerarşık işleyişi olmadı. Sanırım bunun için bir çalışma da yapılmadı, ama bütün alt bölgelerde (en azından Batı’da) kadınlarla ayrıca ilgilenen, onları eēitmeye çalışan komiteler ya da sorumlular vardı.

Batı’da konuyla ilgili en ciddi alışma Orta Anadolu’da (Ankara) yapıldı. Bu bölgede, kadın haklarının günlük kullanımı ve özgürlükler konusundaki propaganda ve eēitim sanırım biraz da ifrata vardırılmış ki bazı kitle (hatta örgütlü) ilişkilerimizde karı-koca gerginliēi yaşanmış. Mesela bunlardan birisine ben de tanık oldum.

Bu konu Doēu’nun alt bölgelerinde nasıl uygulandı hatırlamıyorum. Aslında kadın sorunu Doēu’da çok daha önemliydi, ama bu öneme uygun bir çalışma yapıldıēını düşünmüyorum.

Okuyucuyu hüzünle glmseteceēini dřndēm için bir anekdotu da paylaşayım. Doēu’ya ilk gidişim Tunceli’ye oldu. Beni Elazıē’dan alan kurye akşam geç saatlerde yolda bir koruma ile buluşarak, birkaç saatlik bir yürüyüşle Hozat’ın bir köyüne getirdi. Evin gelini ayaklarımın dibine bir leēen uzatarak, elimi yüzümü yıkamam için su döktü ve ardından yıkamak için ayaklarıma yapıştı. Israrla karşı koydum, asla yaptırmayacaēımı, kendim yıkayacaēımı filan söyleyerek ısrarlı davranırken, beni getiren arkadaş kulaēıma, “yaptırmazsam aileye saygısızlık yapmış olacaēımı” fısıldadı. Beynimde yařadıēım dehşet çelişki içinde utanarak ve kan ter içinde kalarak dediklerine boyun eēdim.

Birkaç gün sonra da, bölgede bir genelge yayınlayarak kadınların, eşleri de dahil, erkeklerin ayaklarını yıkamasını yasakladım. Ayaklarını yıkatmam konusunda beni "ikna" eden arkadaşta da, bir ay boyunca eşinin ayaklarını yıkama cezası verdim.

Merkez'in kadınlar konusundaki teorik duyarlılığının gerek örgütlenme, gerekse eğitim açısından yeterince beslenmediği ve denetlenmediği için beklenen sonucu vermediğini düşünüyorum. Genel anlamda ne kadar yararlı olduğunu da ölçecek bir çalışma yapmadığımız için, uygulanan kadın politikasının sonuçlarını değerlendirecek bilgiye sahip değilim. Bu çalışmanın aynı zamanda ve özellikle erkek yoldaşlarımızı eğitmesi beklenirdi. Ama bu konuda cezaevinde tanık olduğum bir etkinlik/olay beni derin bir karamsarlığa itti.

Sağmalcılar hücre tipi cezaevinde idim. Sene 1984 veya 85 yılları olabilir. Havalandırma sorumlusu yoldaş bir gün elime bir bildiri tutuşturdu. Bu bildiri havalandırmada diğer siyasi hareketlere de verildi. Yani kitleye dağıtıldı. Bildirinin özü şöyleydi: Tunceli'de bir kadın yoldaşımız çatışmada öldürülüyor. Hürriyet gazetesi, kadın yoldaşımız hakkında çirkin haberler yazıyor. Devrim nikahlıydı, filanın metresiydi gibi. Bunun üzerine yoldaşımızın ailesi, "partinin de yardımıyla", yeniden otopsi yaptırıyor ve kadın yoldaşımızın "bakire" olduğu anlaşılıyor. Bildiride, bu gelişme anlatıldıktan sonra, "otopsi raporu hakim sınıfların yüzüne şamar gibi yapıştı" deniyordu.

Böylesine ilkel bir yaklaşımı partimiz adına hiçbir yere sığdıramadım. Hemen bir yazı yazarak, bu utanç verici bildirinin derhal toplatılmasını ve kitleye özeleştirilmesini istedim ve dedim ki, "O kadın yoldaşımız, çocukluğunda yaşadığı bir kaza veya daha sonra yaşadığı bir gençlik aşkı sonucu bakire çıkmasaydı, parti olarak utancımızdan yerin dibine mi girecektik? O rapor bir şamar gibi bizim yüzümüze mi inecekti? Yoksa bundan böyle, partiye katılacak genç kadın yoldaşlarımızı bekaret testinden mi geçireceğiz?" Yoldaşımızın ailesinin çevre baskısıyla böyle bir girişimde bulunmasını anlayabiliriz de, "partinin de yardımıyla" diyerek bu işe parti niye karıştırılır? Parti içinde böyle bir zihniyetin bulunuyor olması acı vericiydi! Her neyse... Kadınlar politikamızda teorik bir sorun yoktu. Ele alışımız ve niyetimiz açısından da bir sorun yok. Ne

var ki politikamızın etkisi ve sonuçları bakımından -değindiğim örneklerden de anlaşılacağı gibi- epeyce problemlı bir yapıydık. Bu konuda kadın yoldaşlarımız, sanırım daha isabetli değlendirmeler yapabilir. (Seza Mis Horuz'un değlendirmesi: EK 3)

SENDİKALAR VE İŞÇİ SINIFI İÇİNDEKİ ÇALIŞMA

İbrahim Ünal

İşçi sınıfı ve sendikalar içindeki çalışmamızın esası Batı bölgesinde, bu bölge içinde de İstanbul, İzmit ve kısmen İzmir’de yapılmıştır. Başka yerlerde de çalışmalar muhakkak oldu, ancak Türkiye genelinde sanayinin en çok geliştiği yerler bu illerdi. Çalışmanın da bu bölgelerde yoğunlaştığını görüyoruz.

Sendikalar ve işçi sınıfı içindeki çalışma, kendiliğindenci zaafın / hastalığın en bariz yaşandığı alandı. Bu durumun nedenlerinden biri -Merkez Komitesi yayınlarında da sık sık tespit edildiği gibi- temel siyasal görüşlerimizdi. Kaypakkaya, PDA revizyonizmine karşı yürüttüğü çizgi mücadelesinde, PDA’nın şehirlerdeki kümelenmesinin ‘devrimin yolu’ teziyle çeliştiğini, bu anlayışın ‘halk savaşı’ stratejisine uygun olmadığını, “devrimci güç birliği adına yapılan gevezeliklerle” oyalandıklarını söylüyordu. Revizyonist kliğin, devrim için halkın “üç silahından ikisi olan parti ve halk ordusu(nu) bir kenara ittiğini, üstelik, halkın birleşik cephesi yerine, ‘güç birliği’ adında ne olduğu belirsiz bir şeyi geçirdiğini” savunuyor, şehirlerdeki bu tip bir çalışmayı eleştiriyordu.

Kaypakkaya’ya göre, özü toprak devrimi, dolayısıyla feodalizmle halk yığınları arasındaki çelişkiyi çözmek olan demokratik devrim siyasetinin savaş teorisi olan ‘Halk Savaşı’ stratejisinde temel mücadele alanları, kızıl siyasi iktidarların kurulması ve yaşayabilmesi için gerekli şartların var olduğu kırlardır. Diğer bütün mücadele biçimleri (ve tabi ki mücadele alanları), bu stratejiyi besleyip geliştirmeye tabi olmalıydı.

Kaypakkaya, PDA revizyonistleriyle yürüttüğü polemiklerde bu tezlerine açıklık getirmiştir:

“... Bu amaçla seçilmiş bölgelerdeki en ileri unsurlar, derhal her türlü gerici bağlarından koparılmalı, profesyonel faaliyetin içine çekilmelidir. Şehirlerdeki ileri işçiler ve önder kadrolar ... bunların

büyük çoğunluğu köylük bölgelere, köylülerin silahlı mücadelesini örgütlemeye gönderilmelidir..." (Seçme Yazılar, sf. 379 Umut Yayıncılık)

"Biz, kadrolarımızın önemli bir kısmı (hepsi değil), kuvvetli kitle temeli olan, kendine yeterli beslenme kaynaklarına ve askeri harekate elverişli araziye sahip köylük bölgelere (bir bölgeye değil) seferber edilmelidir dedik." (age. sf. 398)

"Dördüncüsü, 15-16 Haziran direnişinin bastırılması, devrimin ilk başlarda şehirlerde başarıya ulaşamayacağını, şehirlerde zaman zaman ortaya çıkacak işçi ayaklanmalarının kırılık bölgelere çekilmediği takdirde bastırılmaya mahkum olduğunu gösterdi." (age. sf.334)

Öncelikle belirtmeliyim ki PDA revizyonistleriyle yürütülen ideolojik-siyasi polemiklerde ve ayrı örgütlenme ile parti kurulurken program niteliği taşıyan tezlerin çok büyük bir bölümünün, Türkiye'nin o günkü sosyo-ekonomik ve siyasal yapısı açısından doğruluğunu bugün de savunuyorum. Yani o dönemin Türkiye'sinde, Kaypakkaya'nın tespit ettiği ve savunduğu tezler bakımından herhangi bir sorun görmüyorum. Sorun, kır-şehir ilişkisinin 73 yenilgisinin ardından, yeniden toparlanma döneminde ve 1976 bölünmesinden sonra nasıl kavrandığı ve uygulandığıdır. Özellikle de 1976 başlarında / baharında KK'nın temel görüşlerimizi ve partiyi reddetmesiyle ortaya çıkan çizgi mücadelesi ve örgütsel ayrılık sırasında Kaypakkaya'yı ayrıntılarıyla anlamak yerine, onu kaba materyalist bir tarzda savunmak gibi bir kolaycılık türedi.

Parti örgütünün büyük çoğunluğu tarafından ilk başlarda şehirlerdeki, dolayısıyla işçi sınıfı içindeki çalışma; Kaypakkaya'nın yukarıda aktardığım tezlerine dayanılarak 'tali önemde' görüldü, küçümsendi. Bu durum önemli ölçüde, KK (1976) hizibinin "kapitalist üretim ilişkilerinin hakimiyeti" ve buna bağlı olarak "şehirlerde işçi sınıfı içindeki çalışmanın esas olduğu" tezine karşı bir tepki olarak gelişti. Tabi ki sınıf içinde çalışmalar vardı, ama bu çalışmaların asıl amacı, oralarda yetişen, yetiştirilen ileri unsurları diğer örgütlenme alanlarına ve özellikle de gerilla savaşına hazırlık için kırsal bölgelere gönderme anlayışı idi. Sınıf içinde çalışan ve birçok bakımdan ilerleme sağlamış ilişkilerimiz, -bunlar sendikal çalışmada yetenekli ve başarılı olsalar da-

retimden ve çalışmalardan kopararak profesyonel hale getirildi, başka alanlarda görevlendirildi.

Partinin kurulduğu sıralarda İstanbul'daki işçi ilişkilerinin en fazla olduğu yer, Kazlıçeşme'deki deri işletmeleri idi. 1972'de Kazlıçeşme'de işçi iken, 1973'te parti ilişkisi olan Celal Pedük, o yıllarda Kazlıçeşme'de "irili ufaklı işyerlerinde yaklaşık iki bin işçi çalışıyordu" diyor. Bölgenin en eski işçi ilişkilerinden biri, sonra da partinin önemli yönetici kadrolarından olan Celal Pedük, bu bölgedeki gelişmeleri şöyle anlatıyor:

"İşçiler Türk-İş'e bağlı sendikada rgtlyd. Bürokratik sendika ağalarının yaptığı toplu sözleşmelerden habersiz ve kısmi ekonomik taleplerle yetiniyorlardı. 1972 yılında başlatılan toplu sözleşme görüşmeleri aylarca sürdürüldü. Sonuçta işverenler, ekonomik olarak zorlanmayacakları bir dönemde lokavt ilan etti. Bu lokavt üç ay sürdü. Sendika ileri sürdüğü taleplerin üçte biriyle anlaşmayı kabul etti. Grev çadırları, adeta yas çadırları haline dönüşmüştü. Türk-İş, kasalarına dokunmuyor, oldukça düşük ödemelerle durumu kurtarmaya çalışıyordu. İşçiler adır nöbetlerine bile gelmezken, ağalar bilgilendirme bile yapmıyordu.

Bu durum işçilerde hoşnutsuzluk yarattı ve kısmi bir sendikal muhalefetin oluşmasına neden oldu. Bizim ve PİM'in (Pahalılık ve İşsizlikle Mücadele Derneği -Kıvılcımlı grubu) abalarıyla muhalefet gelişmeye başladı. 1974 yılından sonra örgütlenme ve sendikal muhalefet biraz daha ilerledi. Ancak biz sendikal bürokrasi ve sınıfın örgütlenmesi konusunda oldukça tecrübesiz ve amatrdk. Sendikanın kongresi öncesinde delegelerin büyük çoğunluğuyla toplantılar yaptık. Bizi destekleyeceklerine söz verdiler. Fakat çoğunlukla seçimleri kaybettik. Çünkü sendikal alandaki sorumlu yoldaşımız (Kahraman Yılmaz) amatörce davrandı. Kongreye gelmediği gibi, aday listemizi önceden hazırlayıp delegelere dağıtmamıştı. Divan Kurulu'na gösterilecek adaylarımız yoktu. Bu kurula PİM'in DİSK'ten getirdiği adaylar seçildi. Delegelerin yarıya yakın bir bölümü gelmeden sayım yapıldı ve konuşmalar başlatıldı. Aday gösterdiğimiz yoldaşlar son derece amatörce konuşmalar yaptı. Bunlar, işçilerin fazlaca tanımadığı,

dolayısıyla güven oluşturmamayan yoldaşlardı. Konuşmalar biter bitmez oylamaya gidildi ve insanlar oy verme sırasına dizilirken biz aday listemizin bulunduğu zarfların ancak yarısını verebildik. Delegeler, kongre salonuna girerken PİM'in verdiği zarfları oy olarak kullandılar. Biz ancak verebildiğimiz zarf kadar (40 civarında) oy alabildik. 140 delegenin katıldığı kongrede Halkın Yolu grubu da 20 oy aldı. Oysa biz kongre öncesi 120'yi aşkın delegeyle toplantılar yapmıştık.

Burada birçok ders vardı. Çalışma işçiler içinde ve işçilerle birlikte örgütlenmek yerine, işyerlerinde ilişki kurduğumuz ve nispeten politize olmuş tek tek işçiler üzerinden yürütülüyordu. Dahası bu yoldaşlarımızı işyerlerinden çıkarıp, profesyonellik adına üretim alanlarından uzaklaştırıyorduk. (...) 1972'de başlayan ve 1974'den sonra nispeten ilerleyen işyeri ilişkilerimiz bu anlayışımıza bağlı olarak, daha sonra fazlaca ilerlemedi. Bu alanda yetişen Atilla Özkan, Hasan Aksu, Hıdır Aykır, Ali Uçar, Hasan Pir gibi (ve daha başka bir dizi) yoldaşlarımız üretim alanlarından mahalle veya bölgesel alanlara alındılar."

Sınıf içinde ileri çıkan unsurları başka alanlarda görevlendirme politikası, KK (1976) döneminde başlayarak bölgesel dönemde (1976 – 1978) ve kısmen merkezi dönemde de (1978 sonrası) uygulanmaya devam etti. Kafamızda, devrimin temel gücü köylülük, temel çalışma alanları (toprak çelişkesinin esas olduğu) kırsal bölgeler ve buralarda halk savaşı stratejisine bağlı olarak gerilla savaşının örgütlenmesi vardı. Dolayısıyla şehirlerdeki her türlü çalışma ve mücadele bu temel anlayışa hizmet etmeliydi. Bu teorik doğruları genel tespitler olarak ezberlediğimiz için, pratiğe de dogmatik bir tarzda uyguladık ve genelde şehirlerdeki, dolayısıyla işçi sınıfı içindeki çalışmayı, ifade edilmeyen bir şekilde küçümsedik.

Diğer yandan, sendikal çalışma siyasetimizde, hangi teorik tezimizden kaynaklandığını ya da beslendiğini bilmediğim bir 'kızıl sendikacılık' anlayışı savunuluyordu. Kızıl sendikacılığın sosyalist devrim arifesinde ve devrimden sonra örgütlendiğini, sosyalizmin inşası sürecinde sınıfın eğitilmesinin, sosyalizme sahip çıkılmasının ve onların partinin teorik seviyesine çıkarılarak gerçek yöneticiler olmasının araçlarından birisi olduğunu daha sonraki yıllarda kavradık.

Doğal olarak, bu dogmatik kavrayışların ve pratik uygulamaların sonuçları olacaktı. Celal Pedük'ün anlattığı deri sanayinde olup bitenler, bu sonuçlardan birisidir. Benzer politikalar diğer sanayi alanlarındaki çalışmalarda da uygulanıyordu. Üretim içinde ve sendikal alandaki çalışmalarımız Celal Pedük'ün tespit ettiği gibi amatördü; çünkü hem yeterince deneyim sahibi değildik -ki en önemlisi buydu-, hem de bu alanlarda çalışan yoldaşlarımızı donanım sahibi yapacak, onlara yol gösterecek teorik bir çalışmamız yoktu. Kısacası bu alanlardaki çalışmalarımız kısa süreli çalışma deneyimi ve yetersiz bilgilerimizle kendiliğinden yürüyordu.

Yanlıştı hatırlamıyorsam, Merkez Komitesi konuyu 4. toplantısında ele alarak enine boyuna tartıştı. Bugün baktığımızda yetersiz de olsa, işçi sınıfı içindeki çalışma ve sendikal mücadele alanında partiye ilk kez derli-toplu bir perspektif sundu:

“Şehirlerde çalışmada ağırlık işçi sınıfına, özellikle sanayi işçileri arasındaki çalışmaya verilmelidir. İşçi sınıfının en ileri bilinçli kesimi illegal parti teşkilatlanması içinde birleştirilmeye çalışılmalıdır. İşçiler içinde legal çalışma, var olan işçi sendikaları içinde yürütülmelidir. Çalışma uzun süreli ele alınmalı, uzun süreli menfaatler kısa süreli anlık başarılarla feda edilmemelidir. İşçi sınıfı içinde çalışmak için mutlaka fabrikalara, özellikle işçilerin yoğun olduğu büyük işletmelere yönelinmelidir. Bu büyük işletmelerde çalışan yoldaşlar, fabrika içinde iki yönlü çalışma yürütmelidir.

1/ Fabrika içinde, işçilerin en ileri kesimi ile birlikte, fabrika parti komiteleri kurmaya çalışılmalıdır. Fabrika parti komiteleri, parti teşkilatlarıdır. Bunlar fabrika içinde, hem işçilerin mücadelesine önderlik ederler, hem de parti propagandası (illegal) yaparak partiye yeni işçiler kazanmaya çalışırlar.

2/ Fabrikada sendika varsa, bunun içinde çalışırlar. Yoksa işçiler arasında sendikalaşmanın propagandasını yaparak, işçileri sendikal örgütlerle birleştirmeye çalışırlar. Var olan sendikalarda izlenmesi gerekli olan çizgi, her türden sendika ağalarının tasfiyeye, devrimci işçileri sendika yönetimine getirmeye yönelik olmalıdır.”

MK yukarıdaki karar sonuçlarını, "Kitle Derneklerinde İzlenecek Marksist Leninist Siyaset Üzerine" başlıklı, ayrıntılı bir araştırma yazısı ile Komünist'in 3. sayısında yayınladı. Bu yazıda sendikalar ve sendikal çalışma / sınıf sendikacılığı konusunda ayrıntılı ve doğru bir perspektif verilmişti:

"...Ekonomik mücadele için işçi örgütleri, sendika örgütleri olmalıdır. Her sosyal - demokrat işçi bu örgütlere olabildiğince yardım etmeli ve katılmalıdır. Bu doğru olmakla beraber, 'meslek' örgütleri üyeliklerine yalnız sosyal- demokratların seçilebilmesini istemek, elbette bizim yararımıza değildir. Çünkü bu ancak kitleler arasındaki etkimizin kapsamının daralmasına yol açar. İşverenlere ve hükümete karşı mücadele için birleşme gereğini kavrayan her işçi, bırakınız sendikalara katılsın. Eğer, en azından bu temel kavrayışı edinmiş olanların tümü birleşemezlerse, eğer sendikalar çok geniş örgütler olmazlarsa, sendikaların esas amaçlarının gerçekleşmesine olanak kalmaz. Bu örgütler ne kadar geniş olurlarsa, onlar üstündeki etkimiz de o kadar geniş olacaktır. Bu etki yalnız ekonomik mücadelenin 'kendiliğinden' gelişmesi yüzünden değil, sosyalist sendika üyelerinin arkadaşlarını etkilemede gösterdikleri doğrudan doğruya ve bilinçli çabalar yüzündendir." (Lenin'in Ne Yapmalı eserinden yapılan aktarma.)

Merkez Komitesi, sendikal çalışmadaki perspektifimizi Lenin'in bu anlayışı üzerine kurarak, dogmatik yaklaşımların ve keskin söylemlerin bizi geliştirmeyeceği üzerinde durmuş, sınıf sendikacılığının, ülkemizin somut şartlarında nasıl uygulanacağını teorik açılımını yapmıştır. Bunu yaparken, kızıl sendikacılığın ülkemiz koşullarında ve devrimin o günkü aşamasında doğru bir örgütlenme anlayışı olamayacağını da altını çizmiştir.

"Sınıf sendikacılığı, proletaryanın önündeki görevlere (yani içinde bulunulan devrim aşamasına) göre somut muhtevasını kazanır. Milli kurtuluş için mücadelenin verildiği bir sömürge; demokratik halk devriminin gündemde olduğu bir yarı-sömürge; sosyalist devrime hazırlanan kapitalist bir ülkede ve sosyalizmin inşası mücadelesi veren proletarya diktatörlüğünde sınıf sendikacılığının anlamı, genel

muhtevası aynı olmakla birlikte, değişir... Sınıf sendikacılığının kapitalist ölkelerde, sosyalist devrim arifesindeki biçimi olan kızıl sendikacılık gelişti... Kızıl sendikalar 3. Enternasyonalin önderliğinde, uluslararası işçi sınıfının sosyalist devrim için verdiği mücadelelerinde, emperyalizme ve faşizme karşı, dünya barışı için savaşında üzerine düşen görevleri başarıyla yerine getirdi. (...) Bütün kitle örgütleri gibi işçi sınıfının mesleki örgütlenme merkezleri olan sendikaların mücadele perspektifleri ve amaçları da toplumun içinde bulunduğu devrim sürecine göre değişir. Bu önemli; sınıf sendikacılığı deyince her şart altında kızıl sendikacılık anlaşılmamasının vurgulanması gereken bir noktadır. (Partimizin içinde geçmişte bu yönde gelişmiş olan anlayıştan, bu "sol" perspektiften kurtulurken reformist bir çizgiye kaymamak için bu noktayı iyi kavramalıyız..." Komünist 3. sayı, sf. 36-37-38)

"Ölkemizde kızıl sendikaların içinde bulunduğumuz şartlarda oluşturulması, yaratılıp devam ettirilmesi hem yanlış hem de imkansız denecek kadar güçtür." (age. sf.43)

Ne yazık ki bu doğru anlayışı tabana kavratmakta başarılı olamadık. Bu başarısızlık, MK'nin de olayın özünü ve önemini yeterince bilince çıkaramamasının sonucuydu. Bizim kafamızda takılı olan, öncelikle örgütsel yapıyı toparlayarak merkezi işleyişi sağlamak ve bir an önce silahlı mücadeleyi / gerilla savaşını başlatmaktı. Bunlar, birbirinin devamı olan politikalar, dolayısıyla 'birisi bitsin diğerine başlayalım' denilecek çalışmalar değildi. Demek ki MK her iki temel görevi birlikte yürütme anlayışından yoksun, dolayısıyla böyle bir yeteneğe sahip değildi.

Örgütsel toparlanma yapılırken şehirlerdeki çalışmanın esası gerçekten kavranabilseydi, öncelikle işçi sınıfı içinde ve sendikal alanda çalışan/çalışacak olan nispeten gelişmiş ve deneyim sahibi olan yoldaşlar başka alanlara gönderilmezdi. Tam tersine, bu yoldaşlarımız öncelikle özel bir eğitime tabi tutularak, alanlarında donanımlı hale getirilmeye çalışılırdı. İşte, işin özü ve önemi kavratılamadığı için, -özellikle dogmatik "sol" düşünce- diğer alanlarda olduğu gibi

sendikalar içindeki çalışmaya da gerilla bölgelerinde savaşıacak militan yetiştirme perspektifiyle yaklaştı.

İşçi sınıfının örgütlenmesine ve sendikalardaki çalışmaya yönelik kararlar, genelgeler, tedbirler; dogmatik sol çizgi tarafından "Merkez Komitesi toplu ayaklanmaya hazırlanıyor" şeklinde yorumlandı, propaganda edildi. Ne acıdır ki bu anlayışın önderleri, MK'nin eğitim ve araştırma yazılarını bile okumadan, hemen her politikasını silahlı mücadeleyi "engellemeye" yönelik bir girişim olarak nitelendiriyor ve parti tabanında, siyaseten geri ilişkilerin kafasını karıştırıyordu.

İstanbul gibi sanayi proletaryasının başkentindeki yönetici komitenin sol anlayışının etkilerini önlemeden doğru ve etkin bir sınıf, dolayısıyla sendika çalışması geliştirmek mümkün değildi. Hem bu çalışmanın önemi kavranmamış, hem de parti içinde bir anlayış birliği sağlanamamıştı. Dahası, sendikal çalışmada da bu sol anlayışın sahadaki acı sonuçları yaşanıyordu.

Otosan'da yıllarca çalışılarak yaratılan ve binlerce işçiyi kapsayan parti etkisi, tek bir yanlış iş yüzünden neredeyse çöktü. Bu işçiler parti denetimindeki sendikada örgütlenemedi ve toplu sözleşme yetkisi alınamadı. 1977'den beri -1 Mayıs Mahallesi'ndeki gecekondu çalışması ve direnişleriyle de bağlantılı olan- Otosan çalışması 1979 sonlarına doğru ciddi bir potansiyele ulaşmıştı. Böylece DİSK'e bağlı sendikanın toplu sözleşme yetkisi tartışılır hale gelmişti. O tarihlerde işçilerin çoğunluğunun parti denetimindeki sendikada örgütlendiği bilgileri vardı. Sendikalar arası tartışmalar yetki sorununu karmaşık bir hale getirmişti. Her iki sendika da kendisinin yetkili olduğunu ilan etmişti.

Otosan, İstanbul'da en fazla işçi istihdam eden fabrikalardan biriydi. (Yanlış hatırlamıyorsam 2000 civarında işçi çalışıyordu.) Böyle bir iş yerinde örgütlenmek, parti açısından büyük bir başarıydı. Toplu iş sözleşmesi yetkisi almak ise bu başarının taçlanması demektir. Eğer başarılı olabilseydik, mücadelenin yaratacağı moral ve prestij bu alandaki çalışmaların önünü açacak, zaman içinde büyük bir potansiyeli yönetir hale gelecektik.

Bu çalışma ve mücadelenin yaşandığı sıralarda, parti ile sendika arasında da bir gerilim yaşanıyordu. Sahada çalışanlar parti ilişkisi olduğu için, örgütlenen işçiler de parti çalışmasının sonucuydu. Sendika başkanı ve yöneticileri “bağımsız sendikacılık” yapmak istediklerini söylüyor ama parti sorumluları, denetimleri dışındaki sendikanın uzlaşmacılığa ve reformizme kayabileceği endişesi yaşıyordu. Sendika yönetimi, yetkili sendikanın belirlenmesi için iş yerinde referandum yapılmasını erken buluyor ve karşı çıkıyor. Parti’nin iş yerindeki temsilcileri ve bölge yönetimi ise referandum yapılmasını istiyor.

Partinin bu fabrikadaki çalışmalarını büyük ölçüde baltalayacak bir olay tam da bu dönemde gelişti. Referandum öncesi, bildiri dağıtımı ve afiş asma eylemleri sırasında rakip sendika elemanlarıyla tartışmalar ve gerginlikler yaşanıyordu. Bildiri dağıtımları engellenmeye çalışılıyor, afişler kaldırılıyordu. Maden-iş taraftarlarının (bunlar sendika değil TİKKO örgütü, Mao’cu faşistler vb. gibi) söylemleri tansiyonu yükseltiyordu. Bu dönemde yaşanan bir tartışmada Maden-iş taraftarı bir kişinin öldürülmesi, onca emeği ve zamanı, yılların çalışmasını sonuçsuz bıraktı. Tüm Maden-iş kaybetti.

Kahraman Yılmaz yoldaşımızla birlikte Tüm Maden-iş’in gerici yönetiminden arındırma mücadelesine de emek veren Abbas Tunç, dönemle ilgili olarak şunları söylüyor:

“Örgütlü olduğumuz en kalabalık işyeri Kale Kilit’te 80 dolayında işçi çalışıyordu. Bir toplu iş sözleşmesi görüşmesinde patron, ‘Ben sizin bir örgüt olduğunuzu biliyorum’ dedi. Diğer işyerlerinde sendikal faaliyetler de parti propagandası yapılarak yürütüldü. Bu yüzden işverenler sendikaya ‘gizli örgüt’ gözüyle bakıyordu. Biz, yönetim olarak sendikacılığın ruhuna uygun örgütlenme yapmak isteğinde idik ama parti sorumluları siyaset yapıyordu. Bunun, ‘kızıl sendikacılık’ örgütlenmesinin gereği olduğu savunuluyordu. Dolayısıyla çoğu kez sahada bypass ediliyorduk. Sendika ofisinin, illegal çalışan partili militanların buluşma alanı ve bekleme/ vakit geçirme salonu olmadığını bir türlü anlatamadık. Bölge yönetimi yasaklama kararı

almasına rağmen yine de sendika ofisini bu tür kullanımlardan kurtaramadık.

Bizim, sendika yöneticilerinin 'sendikacılık yapalım' önerilerimiz parti sorumluları tarafından 'sağcılık' olarak eleştirildi. Bu tür sol sekte müdahaleler ve tartışmalar fazlasıyla zamanımızı alıyor, moralimizi bozuyor ve verimi düşürüyordu. Parti sorumluları sendikal çalışmayı küçümsüyordu. Bu çelişki çözilemeyince Kahraman'la birlikte partiden ve sendikadan ayrıldık."

O sıralarda Anadolu Yakası işçi sınıfı içindeki çalışmaları yönetenlerden biri olan Adil Boyoğlu da şunları anlattı:

"2 binin üzerinde işçiye sahip Otosan'da Tüm Maden - İş örgütlenmesinin finali ölüm olayı ile oldu. Bu olayın öncesine baktığımızda Otosan örgütlenmesinden önce Tüm Maden - İş 15, 20, 30 işçinin çalıştığı işyerlerinde örgütlenmeye çalışıyordu. Bu anlamda ilk kez büyük önemli bir fabrikada ve sanayinin önemli bir iş kolu otomotivde Otosan çalışmasıyla oldukça başarılı bir sendika örgütlenmesi yapıldı. İşyerinde yetkili olan Maden-İş sendikasına üye işçiler grup grup istifa edip noter aracılığıyla Tüm Maden-İş'e üye oluyordu. Üye işçiler arasında namazında niyazında olan dindarlar da vardı. Buna bizzat imza verme sırasını beklerken namaz kılanları görerek tanık olmuştum.

Bu gelişmelerden rahatsızlık duyan Maden-İş yetkilileri ve İGD gençliği, Tüm Maden-İş ile ilgili her türlü kara propagandayı yapmaktan geri durmuyordu. Çok iyi hatırlıyorum. Örneğin dağıttıkları bildirilerde "Bu sendikanın arkasında kanlı terör örgütü TİKKO var" iddialarına yer veriyorlardı. Yine Otosan işçilerinin arasında bulunan sünni muhafazakar kesimi etkilemek için "Bunlar aynı zamanda Kızılbaş Alevilerdir" diye ayrımcı söylemlerine bildirilerinde yer veriyorlardı. İşte tam bu süreçte otosan önünde Tüm Maden-İş bildirisini dağıtanların yanına gelip engel olmaya çalışan Maden-İş'in bir sendika yetkilisi çıkan tartışma içinde vuruldu. Bu olay adeta 'bunlar adam öldürüyor' propagandasını haklı çıkarır gibi oldu. Bu, Tüm Maden-İş örgütlenmesine darbe vuran bir olay oldu. Arkasından işyerinde yetkili sendika belirleme seçimi az bir farkla kaybedildi.

Bu kaybetme sadece otosanla sınırlı kalmadı. O sıralarda benim de içinde yer aldığım parti komitesinin faaliyet alanında yer alan belli fabrikalardaki işçiler de bu seçimin sonucunu bekliyorlardı. Bu işyerlerinde başarılı sayılacak bir altyapı çalışması ve örgütlenmesi yapmıştık. Her fabrika özeline ait işçi bültenleri çıkarıyorduk. İşçiler arasında olumlu yankıları olmuştu. Bugün hatırladıklarım arasında Haymak, Lombardini, Ege, Otoyol gibi fabrikaları söyleyebilirim. Ne yazık ki gereksiz, yanlış bir eylem tüm bu olumlu çalışmaları ve hazırlıkları darmadağın etti. Çünkü işçiler haklı olarak 15-20 kişilik yerlerdeki örgütlü sendikayı değil 2 bin işçinin olduğu yerdeki yetkili sendikayı tercih edeceklerdi. Ettiler de.”

Türker Ertuncay ise şunları söyledi:

“1979 yılının sonuna kadar Anadolu Yakası Üst Komitesi üyesiydim. Görevlerim arasında otosanın sorumluluğu da vardı. Öncelikle parti olarak nasıl bakıyorduk sorusu önemli. Siyasal perspektifimiz neydi? Şehirlerde işçi sınıfı içinde çalışma esas ve işçi sınıfı içinde de uzun soluklu çalışma esas. Siyaseten bunu söylüyorduk ama darbe olana dek fabrika çalışması içinde yer alan militan sayımıza bakarsak, pratikteki halimiz ortaya çıkar. Otosan’da bir militanımız vardı. Erol Çiftçi, 1 Mayıs 1977’de katliam sırasında DİSK’le yaşadıklarımızdan ders çıkararak işçi sınıfı içinde örgütlü çalışma konusunda yeni fikirler geliştirmişti. ... Otosan’a işçi olarak girdi. Otosan’da çalışan bir iki arkadaşımız daha vardı. Sendika örgütlenme amacıyla giriyorlar. O sırada Otosan’da bir sendika vardı. Sarı sendikaydı. Bizim Tüm Maden İş sendikamız ile DİSK’e bağlı Maden-İş yetki almaya çalışıyordu. 1980 Mayıs’ında Maden İş Sendikası çalışanları ile bizimkiler arasında gerginlik oldu. Maden İş Sendikası taraftarları fabrikanın kapısında bildiri dağıtırken bizim arkadaşlarla bir tartışma oluyor. Burada silah kullanılıyor, bizimkiler kullanıyor. Bu olay üstüne fabrikada gözaltılar oldu bizimkilere yönelik... Tüm Maden İş çalışması da çöktü. Bu hem hükümetin sendikal çalışmayı çökertmesi için bahane oldu, açıklamalarına fırsat verdi, hem de işçiler arasında etkinlik kaybı oldu. Ondan sonra oradaki arkadaşlarımız marjinal hale geldi.

Ben bölgede çalışıyordum. Doğrusu, fabrika komitesi toplantılarında da asıl olarak sendikal faaliyetin değerlendirilmesini görüşüyorduk. Bütün gün çalışıp yorulmuş insanlara örgütsel ve siyasi olarak başka bir şeyler anlatmak onların ilgisini çekmiyordu. Sonuçta, otosanda sendikal yetki almanın son aşamasında yaşananlar nedeniyle başarısızlık vardı. Ama asıl başarısızlığı belki de o fabrikada parti örgütlenmesine katılabilmiş işçi kökenli militan yokluğunda aramak gerekir. Sendika için faal olan parti sempatanları bile parti örgütlenmesine doğru ilerleyemiyorlardı. Parti de işçileri o perspektifte seferber edemiyordu. Yetki alması için uğraşılan sendika da devletin gözünde yeterince deşifre olmuştu.”

Tarihimizde, bir işyerinde en fazla işçiyi örgütlediğimiz otosan olayı, yetki almaya çok yaklaştığımız bir sırada, akıl almaz bir hata (aslında olay büyük bir suçtur) sonucu başarısızlıkla sonuçlandı. Sınıf içinde ve sendikal alandaki çalışma anlayışımızın sakatlığına rağmen, otosanda geldiğimiz aşama umut vericiydi. Başarılı olabilseydik, partimiz açısından bu alanda çok büyük bir atılım olacaktı.

Bilgisiz “sol” politikalar işçi sınıfı içinde yaratılan potansiyeli sendikal alanda örgütleyip aktif mücadele öznesi haline getiremeyince, tabiri yerindeyse, zaman içinde onca emek çarçur oldu. Dolayısıyla sınıf içinde kitlesel gelişmeler dağılıp gitti. Abbas Tunç’un söz ettiği Kale Kilit fabrikası; işçiler Tüm Maden-İş’de örgütlü iken, işveren yeni teknolojik yatırımlarla üretimi artırmak için işçi sayısını da artırıyor. Sol politikalar sonucu ve sendika sorumlusu arkadaşın kritik bir oylamada bulunmaması nedeniyle orada da yetki kaybedildi. Bu olayı o yıllarda Celal Pedük de dile getirerek eleştirmişti. Bir dizi sorumsuzluk nedeniyle, kazanabileceğimiz bir iş yerini kaybetmiştik.

Metal iş kolunda azımsanmayacak ölçüde ilişkilerimiz vardı. Adil Boyoğlu’nun da söz ettiği gibi, bu ilişkiler atölyelerde ve küçük çaplı iş yerlerinde idi. Bu tür iş yerleri sendikal güç olarak çok önemli değildi belki, ama onlar üzerinden daha büyük sanayi kuruluşlarına ulaşılarak örgütlenmemizi kolaylaştıracı etkisi olabilirdi. Bugün durumu, “olabilirdi”, “yapılabilirdi” gibi ifadelerle izah etmeye çalışmamızın

açık anlamı; o günlerde bu alanda bilginizin, doğru, açık ve anlaşılır bir politikamızın olmadığına itirafı ve hayıflanmasıdır...

Sağlık iş kolunda da çalışmamız vardı. Yönetiminde Dev-Yol'un daha etkin olduğu Devrimci Sağlık-İş sendikasında faaliyet vardı. Ülkenin pek çok yöresinde ilişkiler kurulmuştu. Bu ilişkilerin dağınık ve sayılarının az oluşundan dolayı, sendikada hatırı sayılır bir güç haline gelemedik, dolayısıyla sendikanın örgütlenme ve mücadele politikalarında etkin söz sahibi olamadık. Sendika ülke çapında örgütlendiği için, iki profesyonel arkadaşımız çalışıyordu. İsmail Özgül ve Bülent Öztürk. Ne yazık ki sendikalar sorumlusu Kahraman Yılmaz da dahil bu yoldaşlarımız erken denebilecek yaşlarda vefat ettikleri için, çıkardıkları dersleri ve deneyimlerini buraya aktaramıyoruz.

Tekstil iş kolunda öne çıkan ilişki yoğunluğu Mensucat Santral'da idi. Fabrikaları, tekstilde o sıra Türkiye'nin en büyük, dolayısıyla en fazla işçi çalıştıran işletmeleriydi. İstanbul'daki fabrikada bir işçinin elektrik çarpması sonucu ölmesiyle direniş başladı. Sanırım bu direniş örgütlü mevcut sendikaya rağmen başladı. Fabrika işgal edildi; üretim alanlarının kapıları barikatlarla tutularak polisin girişi günlerce engellendi. İş yerinde çalışan ilişkilerimiz mücadelede aktif yer aldı. Dışarıdan güvenlik desteği verildi. Fabrikada hemen her siyasi grubun belli bir gücü vardı. Birlikte karar veriliyor ve birlikte mücadele ediliyordu. Birkaç hafta devam eden direniş sonuçta polisin müdahalesiyle kırıldı. Direnişe katılan işçilerin pek çoğu işten çıkarıldı, gözaltına alındı. Mensucat Santral'daki direniş, İstanbul'daki en büyük, en kalabalık direnişlerden birisidir. Ne var ki olayın ayrıntılarını ve fabrikada uygulanan politikaları tam hatırlayamıyorum. Oysa oradaki örgütlenme ve sendikal çalışmalarımız, direnişin örgütlenmesi, devamı ve sonuçlanması bakımından önemli bir deneyimdi. İşin bu yanını bilen arkadaşlarımız çalışmanın bu bölümüne katkı yapabilirler.

Bir de, 1976'daki KK döneminden gelen belediyelerdeki çalışmalarımız var. Özellikle İstanbul Belediyesi'nde bir çalışma vardı. 1976 ayrılığından sonra bu çalışma sanırım Genel-İş sendikası içinde devam etti. Etkin bir güç değildik, ama sendika içindeki

örgütlenmemizin uzun yıllara dayandığını ve görece gelişerek bölge temsilcilikleri seviyesine ulaştığını biliyorum.

ORTA ANADOLU:

İşçi örgütlenmesi ve mücadelesi bakımından zayıf kaldığımız bir bölgedir. Ömer Doğruel'in Ankara'ya gitmesinden sonra, genel parti örgütlenmesi bakımından Ege'ye göre bölgede görece daha hızlı bir gelişme oldu. Ancak sendikal ve işçi sınıfının genel mücadelesi açısından kayda değer bir farklılık yaratılamadı. Ankara'nın Marmara ve Ege'den farklı bir özelliği, sanayinin zayıf, memur-bürokrat kesimin daha yoğun oluşuydu. Sonuçta memurları da kafa işçisi olarak görüyorduk, ama o günkü yasalar memurların sendikal örgütlenmesini yasakladığı için, bu kesim dernekler şeklinde (Memurlar Derneği, TÖB-DER gibi) örgütleniyordu.

Orta Anadolu'da bugünkü gibi büyük çaplı tarımsal üretim yapan modern çiftlikler de yoktu. Büyük bir bölümü kırsaldı ama ağalık sistemi egemen değildi. Nüfusunun büyük bir bölümünü yoksul köylülük ve küçük üreticiler oluştururdu. Küçük üreticilerin önemli bir bölümü -yeterli toprağa ve modern tarımsal üretim araçlarına sahip olmadığı için- ilkel araçlarla ve ancak kendi ihtiyacını karşılamaya yönelik üretim yapabiliyor, az miktarda ürün fazlasını pazarda değerlendiriyordu. Yani Orta Anadolu köylüsünün pazarla ilişkisi, ürününü pazarlamaktan çok tüketime yönelikti. İhtiyaçlarını, sattığı ürün fazlası ve çoğunlukla mevsimlik işlerden kazandığı para ile karşılıyordu. En yaygın olanı mevsimlik işçilikti. Tarım proletaryası diyebileceğimiz kesim çok azdı. Bu bölgede yoksul köylülük ve mevsimlik işçiler içinde de örgütlenmeliydik. Bazı büyük şehir merkezlerinde (Ankara, Kayseri gibi) dikiş tutturma çabası içinde kaldık ve Orta Anadolu'nun kırsalına çıkamadık bile.

Ankara'daki işçi örgütlenmesi çalışmalarında kısmen EGO işçileri (çoğunlukla belediye otobüs şoförleri) arasında önemli bir güç oluşmuştu. Yanlış hatırlamıyorsam, DİSK'e bağlı sendikanın şube yönetimine örgütlü işçilerimiz aday olmuş, az bir farkla seçimi kaybetmişlerdi.

İZMİR/EGE BÖLGESİ:

Ege Bölgesi / İzmir, İstanbul ve İzmit'den sonra Türkiye'nin ikinci büyük sanayi kenti idi. Tarımsal üretim ve sanayinin en gelişmiş alanıydı. Bazı sınai-tarım ürünleri (pamuk, zeytin, tütün) bakımından üretim potansiyeli yüksek bir bölgeydi. İzmir, önemli bir sanayi ve tarım bölgesi olmasına rağmen, yaşadığımız örgütsel sıkıntılar nedeniyle işçi kesimi içinde de kayda değer bir gelişme sağlayamadık. Bölge örgütümüz sık sık darbe yedi. Zamanımızın ve enerjimizin büyük bölümünü dağılan örgütsel yapıyı toparlamaya harcadık. Derli toplu, kısmen istikrarlı bir çalışma Celal Pedük'ün bölge sorumlusu olarak gitmesinden sonra yaşandı. Tariş'te ve sanayi kuruluşlarındaki az sayıda işçi ilişkisi toparlanma aşamasındayken yine parti örgütü darbe yedi.

Bilindiği gibi İzmir'deki TARİŞ direnişi işçi sınıfı tarihinin önemli eylemlerinden birisidir. Hatta, 15-16 Haziran direnişinden sonraki en büyük kitlesel direniştir. Bu direnişte birçok devrimci örgüt aktif rol aldı. Hatta bazıları, "direnişte inisiyatif kullandıkları" iddiasıyla kendilerine maletmeye bile çalıştı vs.

Gerek bizim gücümüz ve katkımız açısından, gerekse direnişe "önderlik" iddiasında olanlar açısından durum ne idi? O dönem bölge sorumlumuz olan ve direnişin merkezinde mücadele eden, kentin çeşitli semtlerine yayılma etkisi içinde barikatlarda savaşırken yakalanan Celal Pedük, Tariş direnişinde bizim ve diğer grupların durumu, tutumu; genel olarak direnişin seyri hakkında bir değerlendirme kaleme almıştı. Bu metin, o dönem Halkın Kurtuluşu grubundan bir arkadaşın, kendisiyle yapılan röportajda, direnişi gruba mal etme iddiaları üzerine yazılmıştı. Aşağıdaki özetleme, Pedük'ün "Tariş Direnişi" başlıklı cevap makalesinden yapıldı.

• Bazı grupların 'Bu direnişe önderlik ettik' şeklindeki sözleri ajitasyondur. Tariş'te çalışan, direnişi fiilen yaşayan ve yargılanan Dev – Sol'cu Yaşar Piliç, önderlik ettik diyenlerin aksine direnişi mahkemede savunan birkaç insandan biridir.

- Direniş, tüm devrimcilerin çabasıyla başlamıştır. Buna rağmen fabrikaya zorla getirilen Rıdvan Budak ve şürekası birinci direniş kırma başarısı gösterebilmiştir.

- 2100 kişilik iş yerindeki temsilcilik seçimlerinde ortaya çıkan tablo şudur: Dev-Yol, Halkın Kurtuluşu ('Devrimci komünistler') ve Partizan kendi açık ve bağımsız listeleriyle seçime girmiştir. Fakat bir tek temsilci dahi seçtirememişlerdir. Diğer siyasetler ise, "CHP'nin solu" diye adlandırdıkları insanlarla ortak liste hazırlayıp 4 temsilci seçtirmişlerdir. Diğer 4 temsilciliği ise CHP kazanmıştı. Bu tablo, direniş kendine maletme derdinde olan grubun ('devrimci komünistler') "önderlik ettik" iddiasının ajitasayondan ibaret olduğunu da göstermektedir.

- Rıdvan Budak "DİSK'i kabul ya da reddedenler oyunu versin" diyerek oylama yaptırdığında direniş kitlesi DİSK'e kabul oyu vermiştir. Geriye, kabul etmeyen yalnızca 50-60 kişi kalmıştır. Buna Partizan ve diğer bazı grupların ilişkileri de dahildir. Bu tablo da kuru ajitasyonu ortaya koymaktadır.

- O günkü MC iktidarının kadrolaşma ve iş yerlerini ele geçirme politikalarına karşı, dağınık olan devrimci güçler, doğru bir politika ve mücadele siyaseti izleyemedi. İşçi sınıfından kopuk bir görüntü vardı. Tariş gibi devasa bir iş yerinde kendi başlarına yeterince güçsüz olan devrimciler, devletin politikalarına karşı da bir arada duramadılar.

- Direniş, bütün bir kitlenin, en azından ezici çoğunluğunun kendi örgütlülükleri içinde birleştirilip harekete geçirilmesiyle başlamıştır. Direnişten önce, mevcut gelişmeler doğru bir biçimde hesaplanamamış ve ortaya sağlıklı bir planla çıkılamamıştır. Direnişin tüm dinamikleri önceden belirlenip, organize bir biçimde ve verili koşullara uygun olarak, direnişin kendi örgütlülükleri etrafında harekete geçirilememiştir. Direnişi başlatan işçilerin kendi örgütlülükleri oluşturulamamıştır. Dolayısıyla, işçilerin gücü, her vardıyanın, iş yerinin konumlanışına uygun olarak sağlıklı bir şekilde kanallize edilememiştir. Gerek fabrikanın dışındaki devrimci dinamiklerin ve halk kitlelerinin, gerekse fabrika direnişini yaratan dinamiklerin gücü birbiriyle uyum içinde, koordineli bir biçimde, kentin merkezlerinde miting, gösteri,

yürüyüş vb. yollarla tüm sınıfları etkileyebilecek tarzda seferber edilememiştir.

- Dönemin bildirileri direnmek, bir de siyasetlerin birbirlerine karşı suçlamaları üzerinde dönüp duruyordu. Fakat direnmenin nasıl, neye göre yapılması gerektiğinden söz bile edilmiyordu. Bu direniş dağıtılsa bile geriye neleri bırakmalıydı, başka alanlarda nasıl sürdürülmeliydi, bozgunculuğa ve devletin direnişin izlerini silmesine karşı neler yapılmalıydı vb. gibi soruların ve yanıtlarının yanına bile yanaşılmıyordu.

- Bu nedenle, Tarişli işçiler kendi sorunlarına doğrudan hükmeden, direnişi geniş bir biçimde örgütleyen, geliştiren ve direnişi, hakim sınıflar karşısında birlik içinde savunan etkin bir güç olma durumu gösteremediler. Yalnızca fabrikalarda barikatlar kuran ve orada fiziksel karşı koyuşu gerçekleştiren bir durumda kaldılar.

- Eğer devrimci örgütler işçi direnişlerinin dinamiklerinin işçiler olduğunu ve bunu da kendi örgütlülükleriyle etkin kılabilceklerini bilince çıkarabilselerdi; eğer gelişmeleri önceden görebilselerdi; eğer bu ve benzeri direnişlerin nasıl örgütlenmesi gerektiğinin perspektifine önceden sahip olabilselerdi bütün bir direniş süreci özel olarak işçiler, genel olarak da direnişe katılan tüm güçler bakımından zengin bir okul olma özelliğine kavuşturulur ve işçilerin doldurulduğu stadyumlar, çıkarıldığı mahkemeler direnişin devamı ve kürsüleri haline getirilebilirdi.

- Tariş direnişi kendiliğinden bir direniştir ve yenilgiyle sonuçlanmıştır. Tariş direnişinin yenilgisi, genel olarak örgütlenme perspektifindeki sıklıktan, düzenin karşısında güçlü bir konumlanışa sahip olamamaktan, bu noktada birleşik merkezi bir güç olma durumu yaratamamaktan, ileriye yönelik ve geleceğe köklü gelenek ve ilişkiler bırakabilecek planların yapılmayışından ve buna göre hareket edilemeyişinden kaynaklanıyordu. İşte bu durum, işçilerin ve devrimci örgütlerin enerjisinin, gücünün ve yeteneğinin o günkü toplumsal koşullara uygun olarak kullanılabilmesinin önünde engel olmuştur. Böylece, kitlelere önderlik edebilme, sokağı egemen kılabilme yeteneğinin olmadığı açıkça görülmüştür.

•Biz de aynı dertten muzdariptik. Bu nedenle kendimizi olup bitenin dışında, günahsızlar listesinde görmüyoruz. Ne var ki iş, günahlar listesinin hazırlanışına gelince kimse ismini telaffuz etmek istemiyor. Oysa, 1980'nin Ocak, Şubat ayı ile 12 Eylül arasında fazlaca bir zaman yok. 1980 Eylül ayı, sözü edilen yeteneksizliğin, birçoğu açısından ajitatif kuru gürültünün ortaya, gözler önüne serildiği zamandır. Bu tarih aynı zamanda, erkeklerimizle nesnel durum arasında ne büyük bir zıtlık olduğunun ifade edilmiş halidir.

•Direnişin içinde yaşadık, gücümüz oranında bir şeyler yapmaya çalıştık. Ama toplumsal ilişkilerin yarattığı kötülüklerden arınmış, günahsız kullar değildik. Aynı hataları tekrarlamamak için, insanların hatalarımızdan ders çıkarıp öğrenebilmesi için, erkeklerimize ve gelecek fikrimize bağlı kalabilmemiz için cennetlik kullar olmadığımızı açıkça belirtebilme cesaretini gösterebilmeliyiz. Geçmiş, ödediğimiz bedelleri günahlarımızla birlikte açıklamak zorundayız. Bunu yapmaya başladığımızda, ajitatif laf barikatlarının hiçbir hükmü kalmayacaktır. İşte biz lafta önderlik iddialarına karşı buna ihtiyaç duyuyoruz ve bunu açıklıyoruz. Önderliğin, Tariş döneminde yaşanan biçimini de "devrimci komünist"lere bırakıyoruz!"

BAZI YOLDAŞLAR HAKKINDA

Süleyman Cihan'la uzun süre birlikte çalıştınız. Gerçi diğer bölümlerde yeri geldikçe söz ettin, ama yine de söylemek istediğin bir şey varsa...

Ben Süleyman'ı 1974 yılında tanıdım. O zaman 'Tunceliler Derneği'nde sanırım yönetici idi. Devrimci Gençlik Derneği'nin (DGD) kuruluş aşamasında ve kurulduktan sonra sık görüşmelerimiz oldu. Bu görüşmeler parti ilişkisi anlamında (organsal) değildi. Görevini ve sorumluluğunu bilmiyordum. Koordinasyon Komitesi ile tartışmalar başladığında da zaman zaman görüşmelerimiz ve sohbetlerimiz olmuştur. İlk zamanlar, görüşlerimi ve eleştirilerimi sadece dinlerdi. Daha sonraları "partiyi bunların elinden kurtarmalıyız" diyordu. İlk izlenimlerim, çok konuşmayan birisiydi ama müthiş güven verici bir elektriği vardı. Örgütsel ilişkimiz bölge konferansında yönetime seçilmemizle başladı. İlk zamanlar bende yarattığı imaj, partinin eski ve deneyimli bir kadrosu şeklinde oluştu. Genelde siyasi tartışmalara pek katılmazdı, fakat iyi bir dinleyiciydi. Pratik konularda daha çok konuşur, tartışır ve çözümler önerirdi. Pratik görevler konusunda disiplinli ve takipçiydi, bu alandaki işini iyi yapardı. İnandıkları konusunda, iknaya açık bir tutum göstermesine rağmen genelde tutucuydu. Bazı konularda ise radikaldi. Örneğin "ırz düşmanlığı" kavramına dahil olanların infazını savunurdu. Bu konuda fazlasıyla gelenekçiydi. Zaman zaman görülen katı tutumuna rağmen, gözlerinin derinliğinde, aslında duygusal bir yapıya sahip olduğu görülebilirdi.

Pratik mücadele içinde çabuk hareket eden bir yapısı vardı ve bazen de birçok tehlikeyi sezgileriyle atlatırdı. Örneğin, Safa Kaçmaz ve Hüseyin

Balkır yakalandığında ben İstanbul'da idim, İzmit'te altı kişinin yakalandığını gazetelerden okudum. Acaba onlar mı filan diye araştırıp düşünürken akşam olmuş, ne olur ne olmaz diye evi boşaltmaya gitmiştim. Eve vardığımda, boşaltılmış olduğunu öğrendim ve hemen oradan uzaklaşırken, polis de kapıya dayanmıştı.

Süleyman Ankara'da idi, sabah gazetelerden İzmit'te iki arabada altı kişinin yakalandığını okuyunca hemen İstanbul'a hareket ediyor ve gelir gelmez bölge komitesinin evini boşaltıyor. Bölgede yaşanan diğer operasyonlarda da çabuk hareket ederek, daha büyük zararları önlemiştir.

Eylemlerde cesur ve soğukkanlıydı. 1977 yılında, bir çuval içinde Komünist dergilerini taşıırken, Harem İskelesi'nde polisler çeviriyor ve çuvalı aramak istiyorlar. Süleyman karşı çıkınca, polisler silah çekip gözaltına almak istiyor. O da silahını çekiyor ve çatışma başlıyor. Bu çatışmada bir polis yaralanıyor fakat 12 yaşlarında bir kız çocuğu da, kimin silahından çıktığı belli olmayan bir kaza kurşunuyla ölüyor. Çocuğun ölümünden çok etkilenmiş, bu yüzden bir ara bunalıma bile girmişti.

En büyük eksikliği, hatta zaafı, okumayı sevmemesiydi. Bu konuda defalarca eleştirmemize rağmen, bir türlü okuma alışkanlığı edinemedi. Bu durum, teoriye dayalı olarak kendisini geliştirme konusunda büyük sıkıntı yarattı. Bu eksikliğini zaman zaman kendisi de dile getirerek özeleştiriler yaptı, ama bu eksikliğini bir türlü aşamadı. Bu hatası, tartışılan konuların özünün kavranmasında onu bazen edilgen duruma düşürüyor ve tercihler konusunda güven duyduğu insanların görüşlerini savunmaya itiyordu. Merkez komitesi içinde bazen Erhan Gencer'in görüşlerini destekliyor, çoğunlukla da FÜ'lere güveniyordu.

1. Konferans'ta en çok oy alarak Merkez Komitesi'ne seçilmişti. Tartışmalara genellikle dinleyerek katıldı. Düşüncelerini kısa açıklamalarla ve güven duyduğu delegelerin görüşlerine katılmak şeklinde ifade ediyordu. MK'deki görev bölümü tartışmaları sırasında konferansta aldığı oy oranını göz önünde bulundurarak, "Parti seni genel sekreter görmek istiyor" dediğimizde, olanca mütevaziliği ile kabul etmedi

Görev dağılımı sırasında ordu örgütlenmesinden sorumlu olmayı kendi istedi. Görevlendirmelerde liyakati temel almadığı konusunda zaman zaman kuşkuvarım oldu. Bu yüzden bazen gergin tartışmalar yaşadık.

Birebir tanıdığı, önceden hukuku olan ilişkilere öncelik tanırdı. Doğal olarak bu türden insanların büyük bölümü de Dersimli idi. Batı sekreterliğine atandığında Hıdır Ayata'yı bölge komitesine getirdi. Buna, Safa Kaçmaz ile ben muhalefet ettik. Israrlı davrandı, kesinlikle liyakat temelinde bir görevlendirme değildi bence. Dersimli ve yakın akraba oluşunun bir etkisi var mıydı, bilmiyorum. Ben güven açısından da Hıdır'ı problemli görüyordum. Sonradan bu konuda haklı olduğumu düşündüren şeyler de oldu. Örneğin Erhan Gencer'in gece görmediğini eşi Atiye'nin dışında bir tek Süleyman Cihan biliyormuş. Erhan yakalandığında ilk gün direniyor, ikinci gün polis Süleyman'ın konuşup her türlü ayrıntıyı anlattığını söylüyor ve mesela "o söylemese senin gece görmediğini biz nereden bilecektik" diyor. Erhan kendi tabiriyle "o anda yıkıldım, gerçekten Süleyman'dan başka bilen yoktu" dedi. Oysaki Süleyman Cihan poliste hiç konuşmamıştı. Bugün çok net biliyoruz bunu. Polis, onu konuşturamayacağını daha ilk anda anladı ve bu yenilgisinin intikamını onu katlederek aldı. Peki Erhan'ın gece göremediğini polise kim söylemişti? Bu olayı yorumladık. Sıradan bir sohbette geçer böyle şeyler. Süleyman'ın Hıdır'a söylemiş olması çok muhtemel göründü bize. Erhan'ın kanaati de böyleydi. Ben, Süleyman'ın yakalanmasındaki polis tezgahının da, Hıdır tarafından da bilinen çok özel bir sır üzerinden kurulduğunu düşünüyorum. Yoldaşların ısrarlı uyarılarına rağmen bir genel sekreter, gözaltından daha yeni bırakılmış bir ilişki ile ısrarla neden kendisi görüşmek ister? Birçok yoldaşın uyarısına karşın, Süleyman ısrarla "benim gitmem lazım" diyerek gidip tuzağa düştü. Benim kanaatim, kendi dışında kimsenin bilmesini istemediği özel bir bilgiye ulaşmak istiyordu. Tahminim bu. Bu bilginin ne olduğunu hala bilmiyoruz. Hıdır ve o tarihlerdeki eşi Mualla'nın da bildiği bir sır olduğunu düşünüyorum.

Bölgesel dönemde partiye ve Kaypakkaya'ya sahip çıkılmasında Süleyman'ın yaydığı güvenin çok önemli bir etkisi olmuştur. Bazı insanların bir yerdeki varlığı, hiçbir şey yapmasa bile başlı başına bir güvendir. Sonuna kadar yanında gidilecek kişidir. Süleyman yoldaş da böyle bir kişilikti. Onun siyasi hayatının asıl ifadesi, İbrahim'in anısını, çizgisini, inancını, direnişini temsil etmesidir. (Süleyman Cihan Hakkında – Bkz EK 5)

Erhan Gencer'in partiye katılımı nasıl oldu?

1976 ayrılığından sonra Ankara'ya gidip orada çalışma yaptığımdan söz etmiştim. Bölünmeyle ilgili bilinmeyen konular, ayrıntılar vardı. Kafası karışık bir çok arkadaş vardı. Bölgede, KK'den kalan insiyatif sahibi arkadaşlar(Nezihe ve M. Ali) ortada duruyordu. Ankara'da ilk ilişki kurduğum arkadaşlardan biri de Atilla idi. Bir gün Atilla bir arkadaşın benimle görüşmek istediğini söyledi. Beni nereden tanıdığını sordum; tanımıyor dedi. Partiden yetkili biriyle görüşmek istemiş. Ben de Atilla'ya takıldım, benim yetkili olduğumu nerden biliyorsun falan diye. Tabi görüşelim dedim. Atilla ile randevu ayarladık ve gittik. Ankara'da, galiba Aşağı Ayrancı semtinde bir apartman dairesi idi. Kapıyı Atiye (Erhan'ın eşi) açtı. İçeri girdiğimde bir koltuğun üzerinde, kucağında bir kedi, yuvarlak gözlüklü, kafasının önünde alnına doğru saçları epeyce azalmış, bürokrat görünümlü biri ayağa kalktı. Kedisinin başını okşaya okşaya yaklaşıp hoş geldin dedi. Yer gösterdiler, oturduk. Bu resmi merasimden sonra, Erhan bana dönerek "şarap alır mısın" diye sordu. O zamanki kültürümle şarabı alkollü içki olarak değerlendiriyordum. "Yok, gündüzleri alkol almıyorum" dedim. Sonra Dünya ve Türkiye üzerinden genel bir sohbetin ardından "Kaypakcaya'nın bazı yazılarını okudum, tartışmak istiyorum" dedi. Parti'de son dönem yaşanan gelişmeleri vs. bilip bilmediğini sordum. Atilla'ya baktım, "Biraz haberi var" dedi. O da bölünmeden haberi olduğunu söyledi.

Sonra bir tartışma, konuşma programı yaptık. Belli gün ve saatlerde randevulaşıp ayrıldık. Randevuya yalnız gittim bu sefer. Evde Atiye'nin dışında başka bir kadın daha vardı. Bakışlarımdan tedirginliğimi anlamış olacak ki "Güvenilir bir arkadaş, o da tartışmalara katılmak istiyor" dedi. İlgili konuları konuşmaya başladık. Ben, bilgim çerçevesinde anlatmaya çalıştım. Bazı konular kafasına yatmadı, bazılarında ikna oldu. Ama yanında yeni gördüğüm kadın derinliği olan sorular soruyordu. Bunaldığım, zaman zaman zor durumda kaldığım anlar oldu. Sanki farklı düşünceler üzerinden siyasi tartışma yapıyoruz. Zaman doldu, haftaya konuşacağımız konuyu kararlaştırdık ve ben çıktım. Toplantıya dışardan

dahil olan kadın arkadaş zeki ve alt yapısı güçlü bir birikime de sahip biri. Bu gücün tedirginliği ile tartışacağımız konuları çalışmaya başladım. Adını daha sonra öğrendiğim bu arkadaş Feride idi. Daha sonra toplantılara Feride'nin eşi de katılmaya başladı. Bir süre devam eden tartışmalar sonrası Erhan, esasa ilişkin konularda ikna olduğunu belirterek partiye katılmak istediğini bildirdi.

O zaman geçmişinle ilgili biraz sorgulanacaksın dediğimde Erhan "biliyorum," dedi. O günlerde kedisine araba çarpmış, ölmüştü, onun için de biraz üzgündü.

Kaypakkaya'yı nasıl tanıdığını sordum. "ABD'de doktora yaptığım eyalette bir Türk derneği vardı, oraya gidip gelirken yazılarıyla tanıştım," dedi. Pensilvanya galiba. O zamanlar Kaypakkaya'nın düşüncelerinin kafasına yattığını söyledi. Sanırım 1974-75 yıllarıydı. Başarılı bir doktora tezinden sonra... Tezi, ABD'de yayımlanabilir bulunmuş. Bu, ABD'de çok önemli bir kariyermiş. Dönünce ODTÜ'de bir hocanın yanında asistan olarak çalışıyordu. Özgeçmiş filan istedim, yazıp verdi. Hem o yazdıklarından öğrendim, hem de daha sonraki yoldaşlık döneminden bildiklerim... Robert Kolej'de yatılı okumuştum. Baba asker, anne CHP'de politika yapıyor. Kız kardeşi öğretmen. Kısaca, aydın/demokrat bir ailede yetişiyor. Çok iyi/prestijli okullarda eğitim görüyor. Robert Koleji sınavlarını yatılı kazanıyor; sonra ODTÜ... 1968'de orada. O günlerden kalan ve aile kültüründen gelen bir solcu damarı var. Bitirince de ABD'de doktora bursu kazanıyor.

Feride ile ve sonradan partiye katılan bazı akademisyenlerle Amerika'da aynı dönemde bulunuyor. Atiye ile ODTÜ'den tanışıyorlar ve ABD'ye giderken evleniyorlar. Türkiye'ye dönerken yaşadığı bir olayın hikayesini de anlatmıştı. Amerika'da, her yıl başarılı doktora öğrencilerinin çağrıldığı bir balo düzenleniyormuş. Bu baloya FBI'dan CIA'ya, büyük holdinglerden başka stratejik kurumlara kadar önemli birçok kurumun yetkilisi, CEO'su filan geliyormuş. Bu balo bir çeşit "iş bağlama" toplantısı... Başarılı gençlerin "pazarlandığı" bir buluşma. Orada kendisini "devlet kurumunda görevli" biri olarak tanıtan, ama Erhan'ın kanaatine göre bir CIA görevlisi olan biri, kendisine Tahran Üniversitesi'nde bir Türkoloji kürsüsü açmayı teklif ediyor. Yüklü bir maaş ve çeşitli olanaklar

öneriyorlar. "Onların amacının ne olduğunu biliyordum" demişti. Adamın teklifini, "Ben hiçbir zaman emperyalizmin hizmetinde olmayacağım" diyerek reddediyor ve ardından Türkiye'ye geliyor.

Özeleştirisini verdikten sonra, çevresinden ayrıca bir araştırma yapma gereği duymadım. Güvenim oluştu. Dolu ve bilgiliydi. Yaşam tarzı, kedisi, şarabı beni ilgilendirmiyordu. Partiden başka biriyle ilişki kurmuş olsaydı, evdeki görünümüyle ciddi problem yaşayabilirdi ama ben dert etmedim. Böylelikle ilişkiyi resmileştirerek Parti'ye kazandırdık.

Parti'de ilk görevi ne oldu? Feride de katıldı mı?

Parti'deki ilk görevi... Ben somut olarak görev vermedim. Onunla ilişki kurduğumuz sırada bölgenin ne olacağı henüz belirsizdi. Orada çalışma yapıyorduk ama ayrılık döneminde bölgede bulunan Nezihe ve M.Ali'nin bir karar vermesi gerekiyordu. Ondan sonra orada bir bölge komitesi kuracaktık. Nezihe ile uzlaşıp anlaştıktan sonra orada oluşacak bölge komitesine Erhan'ın girmesinin faydalı olacağını söyledim. Deneyimsiz ama çok birikimli, yetenekli. İyi şeyler üretebilecek çapta. "Bunun özelliklerine göre değerlendirin, bölge yönetiminde olmasında da büyük katkıları olur," dedim. İlişkiyi Neziheye devrettim. O da, Erhan'ın da içinde bulunduğu bir bölge yönetimi oluşturmuş. Kısa sürede kariyer yapma bakımından parti tarihindeki (şans kabul edilirse) en şanslı arkadaşlarımızdan birisidir Erhan. Partiye katılmasından bir kaç ay sonra bölge yönetici oldu.

Ankaradan dönmeden önceki bir görüşmemizde Feride'yi sordum. "Tamam," dedi, "bizimle birlikte çalışacak." Çok sevindim. "Ben de okuldaki görevimi bırakacağım. Siyasi çalışmaya daha çok ağırlık vermek istiyorum" dedi. Feride ile birlikte, Feride'nin eşi de bize katıldı. Feride THKP-C sempatzanıydı. Onu ikna etmek biraz sıkıntılı oluyordu ama Erhan bu işi halletmiş. Bu arkadaşların partiye katılmasında, aramızda oluşan bireysel güvenin de etkili olduğunu belirtmek durumundayım.

Erhan'ın ilk işi Ankara Bölge Komitesi üyeliği... Sonra?

Ben İstanbul'a gelince Erhan'la ilişkilerim kesildi. Merkezi konferansa kadar görüşmedik. O arada bir iki kez İstanbul'a geldi, öyle arada kısa görüşmeler, karşılaşmalar oldu. Konferans hazırlıkları başlayınca, Örgütlenme Komitesi'nde (ÖK) Ankara'yı M. Ali ve Nezihe temsil etmiş. Erhan, ÖK'nın siyasi çalışmalarına destek oluyor. Zaten konferans, tahminim Erhan'ın ayarladığı ya da sonradan taşındığı bir evde yapıldı. Bizim ilk tanıştığımızda gidip geldiğim ev değildi. Bölge konferansında delege olmuş, merkezi konferansa gelmişti. Konferans'ta da Merkez Komitesi'ne seçildi.

Çok yeni bir arkadaş... Kendisini kimse de çok tanımıyor. Merkez Komitesi'ne seçiminde bazı arkadaşlarda tereddüt oldu mu?

Olmadı. Erhan'ın geçmişini, kısa zamanda buralara geldiğini bilen birkaç kişiydik. Bu hızlı yükselişi bilmiyordu arkadaşlar. Kimse için problem olmadı. MK'ne seçimi konusunda da özel bir destek olmadı. Konferansta da birikimiyle başarılı bir performans sergiledi. Bütün siyasi konularda hazırlıklıydı. Bazı kararların alınmasında etkili de oldu. İsa Güzel ile en çok onun arasında tartışma geçti. Yurtdışı da çok hazırlıklı gelmişti. Bizim İstanbul olarak hiçbir siyasi hazırlığımız yoktu. Dağıtılan yazıları okumuştuk. Diğer bölgelerden de yazılı bir hazırlık yoktu. Hazırlıklı gelen Yurtdışı ile Ankara'ydı. Orada tercihler hakikaten insanların birikimlerine ve kişisel güvene göre şekillendi. Liyakatin önemli ölçüde göz önünde bulundurulduğu anlaşıyordu. Geri dönüp baktığımda, "Keşke şu değil de, bu arkadaş seçilseydi," diyeceğim bir durum yok.

Siyasi Büro'da görev alıyor...

Evet, herhangi bir bölgede örgütlenme işi üstlenmedi. Siyasi büroda görev aldı. siyasi büroda nasıl görevlendirildiğini MK'nin görev dağılımı bölümünde anlattım. Sırası gelmişken, 2. Konferans'ta nasıl görev aldığına da kısaca değinmek isterim. Erhan 2. Konferansa, randevuda yaşanan bir aksaklıktan dolayı katılmıyor. Ama gıyabında MK'ne seçiliyor. Daha doğrusu, Erhan'ı MK'ne konferans seçmiyor. (Delegelerin

çoğunluğu Dersimli, seçselerdi şaşırırdım zaten.) Konferansın siyasi seviyesinden ürken, kararlarından panikleyen Süleyman Cihan, onun MK'ne girmesi için ısrar ediyor. Hatta, "Erhan, MK'ne girmezse ben de görev almam" diye dayatıyor. Bunu Erhan anlattı.

Süleyman'ın yakalanmasından birkaç hafta sonra, Erhan da İstanbul'da yakalandı. Merkez Komite üyesi olarak dışardaki aktif faaliyet dönemi yaklaşık 3.5 yıl.⁽²²⁾ Bu dönemde siyasi konularda çok katkısı oldu. Parti çizgisini belirleyen tezlerin geliştirilmesini sağlayan araştırma ve polemik yazılarının bir çoğunu o kaleme aldı. Çok üretti. Partizan ve Komünist'te birçok yazıyı o yazdı. Sosyo ekonomik yapı üzerine ciddi çalışması oldu. Sosyal emperyalizm üzerine, Mao üzerine önemli yazılar yazdı. THKP/C-THKO ve özellikle TDKP'nin eleştirisini Feride ile birlikte çalıştı. 1. Konferanstan sonra yayımlanan parti özeleştirisini esas olarak o yazdı. Bu anlamıyla hakikaten partinin siyasi inşasına en çok katkısı olan yöneticiydi diyebiliriz.

Nasıl tutuklandığını hatırlıyor musun?

Erhan'ın anlatımından biliyorum. Moda'da oturuyor o zaman. Eve, "Satılmış, ona bakmaya geldik," diyenler tarafından yakalanıyor. Kapı

²²⁾ İsa Güzel, bu çalışmanın kapsadığı dönemin dışında olmakla birlikte, Erhan'la ilgili olarak gerek bölünme süreci, gerekse Süleyman Cihan'ın yurtdışına çıkarılması, tartışmalar konusunda Erhan'ın disiplin tutumu açısından kayda geçmesi gereken şeyler söyledi. Şöyle anlatı: "Erhan, Mart 1981'de II. Merkez Komitesi temsilcisi olarak Almanya'ya geldi. Bu arada yurtdışında, Büro'ya karşı "isyan" başlamıştı. Büro, parti üyelerinin % 95'inin onayını alarak, belli şartlarda Merkez Komitesi'nin disiplini altında çalışılması kararı almıştı. İlk şart, yurtdışındaki "isyan"ın hizipçi faaliyet olarak Merkez Komitesi tarafından mahkum edilmesi idi. İkinci şart, görüş ayrılıkları üzerine tartışmanın herhangi bir örgütsel tasfiye olmaksızın yürütülmesi idi. Bunları Erhan'la görüştük. Mart sonuna kadar tavır istedik. Bunları Merkez Komitesi'ne götürceğini, fakat olumlu bir yanıt beklemediğini açıkladı. Bu görüşmede, o dönemde çok ciddi aranma durumu olduğunu söylediği Süleyman'ın mutlaka yurtdışına çıkarılmasını önerdim. "Olmaz, bu çok kötü etki yapar" dedi. Mart sonuna kadar olumlu cevap gelmedi. Yurtdışındaki bütün üyelerin çağrılı olduğu, % 85'inin katılımı ile yapılan bir konferansla TKP/ML içinde Bolşevik fraksiyon olarak çalışmayı sürdürme ve tartışmayı açık yürütme kararı alındı. Daha sonra Essen'de yapılan bir açık tartışma toplantısında Erhan II Merkez Komitesi adına, ben Bolşevik fraksiyon adına görüş ayrılıkları üzerinde konuşma yaptık. Erhan orada bana karşı resmi çizgiyi savundu. Savunduğu görüşler daha önce 1. Merkez Komitesi'ndeki tartışmalarda savunduğu kendi görüşlerinden farklıydı. Arada bunu nasıl yaptığını, inanmadığı bir görüşü nasıl böyle savunabildiğini sorduğunda, "Ne yapalım, parti çizgisi ve parti birliği önemli" diyerek savundu kendini.

çalınıyor, kapıyı açan Atiye'ye bir kişi, "Ev satılıkmış, bakmaya geldim," diyor. Atiye de, "Haberim yok, ev sahibi satılık olduğunu söylemedi" filan deyince, Erhan salondan çıkıp kapıya geliyor. Alıcı kılığındaki kişi, "Tamam bu!" deyince, gizlenmiş birkaç kişi Erhan'ın üzerine atlayarak ikisini de yakalıyorlar.

Evi kim söylemiş?

Nasıl tespit edildikleri konusuna gelince... O çevrede oturduklarını polis nerden öğrendi? Kim söylemiş olabilir? Erhan yakalandığında ilk birkaç gün ifade falan vermiyor. "Ben faşistlere ifade vermem" diye diretiyor. Polis de, "Akıllı ol, sen bilim adamısın. Süleyman'ı yakaladık. Kırklareli'nden dönerken aldık. Her şeyi anlattı, oturduğun evin bulunduğu sokağı Süleyman gösterdi" diyor. Erhan buna inanmıyor. Süleyman'a da aşırı güveni var. "O'nun poliste çözülmüş olabileceğini aklıma bile getirmiyordum" diye anlattı. Fakat, "Senin gece göremediğini de söyledi" lafı gelince, Erhan kuşkuya düşüyor, güveni çöküyor. Aslında Süleyman yakalanmış ve öldürülmüş bile. Bunu bilmiyor, haberi yok.

Süleyman'ın hiçbir şekilde konuşmadığını ve öldürüldüğünü sonradan öğrenince, evin yerini kimin söylediği sorusu bir kez daha gündeme geliyor. Atiye'nin bir tahmini vardı. Erhan bunu anlattı bana. Şöyle: Sorgudayken bir polis zevzeklik ederek Atiye'ye, "Ada'dan gelirken Moda'da inersin ha?" demiş. Polisin bu sözüyle Atiye'nin zihninde bir şimşek çakıyor. Büyükada'da bir toplantı yaptıklarını, oradan dönerken Moda iskelesinde indiğini hatırlıyor... Bunun üzerine düşünüyor, o toplantıya katılanları gözden geçiriyor. Onların içinde, kendilerinden önce yakalanmış bir tek kişi var. Hıdır! Onun bu bilgiyi verdiği, polisin de bölgede araştırma yaparak evi bulduğu sonucuna varıyor. Atiye'nin kanaati kesin, Erhan'ın şüphesi de o kişi üzerindeydi zaten.

Polis sorgusu nasıl geçiyor?

Polisin oyununa gelip Süleyman'a güveni çöktükten sonra konuşuyor. Faaliyetlerini, bilgilerini, randevularını söylüyor. İfadesi üzerine bazı kişiler

yakalanıyor. Bana da, “Çözüldüm, bildiklerimi söyledim” dedi. Vaziyeti “Berbat bir durum” olarak niteliyordu. O konu ile ilgili özeleştirisi parti yayınlarında da vardır. Ama ben bu özeleştiriyeye ulaşamadım. Erhan’ın özeleştirisi parti tarafından örnek diye yayımlanıyor, basılıp dağıtılıyor.

Gözültından sonra nereye gidiyor?

Alemdağ Cezaevi’ne gidiyor. Alemdağ’da iken bir tünel projesi yapıyor. Tam bir mühendislik harikası. İdare ihbar alıyor, ama tüneli bulmaları haftalarını alıyor. Atiye de tutuklanıyor, Metris’e gönderiliyor. Erhan, Alemdağ’dan Sağmalcılar’a geliyor. Ben de Sultanahmet’ten Sağmalcılara gidenlerin arasında idim. Aynı yerlerde kalmadık ama, camlardan, havalandırmadan görüşebiliyorduk. Sonra ikimiz de Metris’e gidince, bir süre aynı koğuştta kaldık. Benim yanımdan, 1986’da tahliye oldu. Demek ki cezaevinde 5 yılı geçmiş. Beni de, onu da içeride herhangi bir organ faaliyetine dahil etmediler. “Örgütlü sempatizan” gibi bir konumdan söz edildi. Benim için de, dışarıda“ileri sempatizan” denmiş. Ama bu kararlar bize bildirilmedi; bu tespiti uygun bir örgütsel konum da olmadı. İçeride parti komünlerinde kaldı ve çok eleştirdiği yönetimin disiplinine harfiyen uydu.

Çıkınca neler yaptığı hakkında bilgilerin ne?

Çıktıktan sonra bir tartışma yayını çıkarmak istediklerini, başka arkadaşların da olduğu, yaygın bir istek olduğunu yazmıştı bana. Bir isim de (galiba Yeni Ufuklar) bulmuşlardı yayına. İçeride konuşmuştuk. Bir gün çıkarsak, yayın çıkaralım, onun üzerinden siyasi çalışma yapalım, herkese açık ama birikimli düzeyli bir yayın olsun demiştik. Çıkınca bunun üzerinde duruyor biraz. Birçok kişiyle konuşuyor. İlgi de oluyor bu çalışmaya. Dışarıdaki örgütsüz birçok kişi sempatiyle bakıyor projeye. Bunlar üzerinde çalışırken birkaç kez yazıştık. O arada mahkemeden tekrar tutuklanma kararı çıkıyor. Bunun üzerine legal çalışma imkanı ortadan kalkıyor. Belli bir süre Türkiye’de örgütsüz şekilde, kendi imkanlarıyla gizlenerek, yine kendi olanaklarıyla yurtdışına çıkıyor.

Tahliyeden sonra kimse ilişki kurmuyor. Yurtdışına gidince de örgütsel bir ilişki kurmuyorlar. Kendisi de zorlamıyor. Ama zaman zaman bazı toplantılara gidiyor. Örgütsüz arkadaşlarla bağlantılarını sürdürüyor. Erhan öldükten sonra, yurtdışında yaşanmış iki önemli olay anlatıldı bana. Aynı komünde yaşadıkları ve Erhan'ın çok sevdiği, hatta etrafa (bu arada bana da) "Manevi oğlum" diye tanıştırdığı, benim de çok güvendiğim genç bir arkadaştan dinledim. Bir gün bir toplantıdan geliyor Erhan. "Geldiğinde çok korkmuştu" dedi. Nedenini sormuş nedir bu halin diye... "Cevap vermedi, açıklama yapmadı ama çok korktuğu belliydi" diyor. Bir süre dışarı bile çıkmıyor. Daha sonra da siyasi toplantılara filan gitmiyor; bir takım ticari işlerle hayatını kazanmaya çalışıyor. Bir mimarlık bürosunda çalışıyor. Türkiye'ye geldikten sonra herhangi bir tehditten dolayı korku yaşadığından filan söz etmedi bana. Görüşmelerimizde böyle bir durumdan hiç bahsetmedi. Genç arkadaş, "korku" gözleminde hala ısrarlı... Pek çok sırrını paylaştığı halde bu konuyla ilgili bana herhangi bir şey anlatmaması, yaşanmamış bir olay da olabilir. Karışık bir durum, yorum yapmak zor...

İkinci olay, yine Erhan öldükten sonra ortak tanıdığımız, Erhan'la da çok samimi bir kadın bana, "Süleyman'ı Erhan yakalatmış, doğru mu?" diye sordu. Süleyman'ı Ovacık'tan tanıyor ve çok saygı duyuyor. Herhangi örgütsel bir ilişkisi olmayan demokrat bir kadın bu. Ben de, bunu nerden çıkardığını sordum, biraz üzerine gittim. Bunu yurtdışında yaşayan bir akrabasına Dev-Yol çevresinden birileri söylemiş. Kadına, "Erhan, Süleyman'dan sonra yakalandı" dedim. Çok şaşırdı, ama gerçeği öğrenmiş olmaktan dolayı da memnun oldu. Ben o kadının samimiyetine inanıyorum. Böyle bir dedikoduyu kendisi asla icat etmez. Bunun için bir sebep de yok. Böyle bir şeyin ona söylendiği kanaatindeydim. Kimler söyledi, bilemiyorum. Araştırarak bir sonuca varmış değilim, ama burada ifade etmeyeceğim bir yorumum var kuşkusuz.

Atiye ile ayrılmışlar mıydı?

Atiye ile ayrılmışlar, ne zaman ve neden ayrıldıklarını tam bilmiyorum. Erhan yurtdışına çıktığında ilişkileri devam ediyordu. Ben tahliye olduktan

sonra Atiye üzerinden ilişki kurmuştum. 1994-95 yılında başka bir kadın arkadaşı vardı. Daha sonra Helma ile evleniyor, kızları Ezgi doğuyor. Özel sohbetlerimizden yorumlayabildiğim kadarıyla, Erhan'ın gönül dünyasında Atiye'nin çok özel bir yeri vardı. Atiye'yi hep özledi... Galiba, nedenini anlatmadığı derin bir pişmanlık yaşıyordu. Hastalığı ilerlediğinde Atiye ile görüşmek istedi, "Atiye'yi bul, İbo" dedi. Bulabileceğim kanalları da söyledi. Sanırım vedalaşmak istiyordu. Erol Çiftçi üzerinden Atiye'ye ulaştık; Erol, Erhan'ın durumunu anlatıyor ve görüşme isteğini iletiyor. Atiye görüşmeyi kabul etmemiş. Erhan'a söyleyemedim bunu. Atiye'ye ulaşamadığımızı sanarak öldü.

Bir komünde kalıyor uzun zaman...

İlk çıktığında komünde kalmıyor. Daha sonra katılıyor. Almanya'da, Freiburg'da. Orada Helma ile evlenmiş. Uzun zaman o komünde kaldı. 2008'de Türkiye'ye döndü. Eşi Helma ve kızı Ezgi orada kaldı. Helma ve Ezgi hala o komünde yaşıyor.

Birlikte kitap çalışması yapmak istiyorsunuz. Ona başladınız mı?

Başlayamadık. Önemli bir projeydi. İkna etmek için epey uğraştım. Böylece Erhan yeniden siyasi çalışmaya dönecekti. "Arşiv yazılar"daki bir yazı ortak görüşlerimizin ifadesiydi. Düşündüğümüz çalışmanın başlangıcı olarak öncelikle "Arşiv Yazılar"ı yayınlamayı kararlaştırdık. Bundan sonraki çalışmada, partinin kuruluşundaki ideolojik siyasi hataların eleştirisi de olacaktı. Neler yanlıştı? Sapmaların felsefi temelleri araştırılacaktı. Ekonomik ve siyasi analizler yapılarak, geçmiş politikalarla karşılaştırılacaktı. Kadınlarla ilgili parti politikaları değerlendirilecekti. 'Kültür nedir, çok çeşitli konularda hakim olan kültürümüz seviyesi ve nasıl olması gerektiği' vb. gibi konuları işlemeyi düşünüyorduk. Erhan, özellikle partinin kuruluş dönemindeki sapmaları çok tartışmak istiyordu.

2013 başlarında işinden ayrılacaktı. Altınoluk'ta bir yerlerde birlikte oturacak ve bu çalışmayı yapacaktık. Başka bir işle meşgul olmayacaktık. Bunu finanse edecek gücü de vardı. Hatta Edremit Körfezine yer

bakmaya bile gittik. 'Orada birlikte yaşayacağız' diye bir şey konuşmamıştık, ama onun planları hep birlikte kalmak ve çalışmak üzerine kurulmuş. Zeytinlik bölgesinde kafasına uygun bir yer bulduk. "Şuraya evi yaparız, buraya bir inek bağlarız, tavuklar orda, arılar burada olur" vs. diyordu. Evin planını da çizdi kafasında. "Sen burada kalırsın, burası kütüphane olur" filan diye oturma düzenlemesini bile yapmıştı. "Erhan, benim burada yaşayacağımı nerden çıkardın?" dedim. Garip, şaşırılmış bir bakışı oldu. "Gelmez misin?" diye sordu. "Tabi ki gelirim," dedim. Sadece birlikte çalışmamıza dönük değil, birlikte yaşamaya yönelik planlar yaptığını anladım. 'Doğanın içinde bu son çalışmaları yapacağız, okuyacağız, yazacağız...' Böyle düşünüyordu. İbrahim'den sonra partinin siyasi inşasına en çok emeği geçen, bu noktada en çok üretim yapan arkadaşımızdı.

Bazı arkadaşları, dostları, vefatından sonra Erhan hakkında yazılar yazdı. Bunlardan biri de Zafer Yılmaz'ın. "Erhan Gencer'e" başlıklı yazıda senin sözünü ettiğin yayın konusunda da bilgiler var. "... Hareketin sağlıklı bir muhasebeyle kendini aşıp yeniden toparlanması, sınıf mücadelesinde etkin ve başarılı bir pratik sergilemesi için neler yapabileceğimizi de uzun uzun tartışmaya başladık. (...) Sonuçta ilk adımı, legal bir dergi -Yeni Ufuklar- çıkarmayla atmaya karar verdik ve derginin işleyeceği öncelikli temaları tek tek belirledik. (...) Dergi ile ilgili olarak belli planları yaptıktan sonra, Erhan'ın önerisiyle Kaş'a -Antalya- gitmeye karar verdik. Bir yakını, turistik bir otel inşaatına girişmişti Kaş'ta. Orada hem çalışacak, hem de yeni yönelimin olgunlaşıp yürümesine katkıda bulunacaktık. Sanırım dört-beş ay kadar beraber kaldık. (...) Bir süre sonra sıkıyönetim mahkemelerindeki davalarımız bitti ve tekrar aranmaya başladık. Böylece planlarımız yürütülemez hale geldi ve bu yüzden de, yurtdışına çıkmaya karar verdik. (...) Planladığımız işleri yapabilmemiz imkansız hale gelmişti artık. Zaten oradaki arkadaşlar da işi epeyce tavsatmışlardı. Dolayısıyla bir süre sonra bu faslı tümüyle kapatmış olduk" diyor Zafer.

Bir de yurtdışına çıktıktan sonra böyle bir yayın girişimi olmuş. Zafer, "Bu kez, hareketin dışına sürülmüş olan bir grup arkadaşla burada bir araya gelmeye, yeniden neler yapabileceğimizi ve bunun olanaklı olup olmadığını tartışmaya başladık. (...) Sonuçta, Türkiye'de yayınlanacak legal bir derginin -Komün Dergisi- etrafında bir araya gelmeye karar verdik ve dergi yayın hayatına başladı. Erhan, kısa bir süre için de olsa bu dergiye başka bir isimle -yanılmıyorsam 'Emin Yoldaş' adını kullanıyordu- yazılar yazdı" diyor. Bunları, Erhan'ın kişisel tarihi açısından önemli olduğu için buraya aktardım. Sormak istediğim ise değerlendirmeleri. Zafer şöyle diyor Erhan Hakkında:

"İyimserliğini, bilgeliğini, nezaketini, belleğimizde yer edinmiş güler yüzünü hatıra olarak bırakıp ayrıldı aramızdan sessizce. (...) Yer aldığımız siyasal hareket içinde yetenekleri, birikimi, ferasetiyle hep özel bir yeri oldu onun. (...) Entelektüel birikimiyle baldırı çıplakların özgürlük davasını omuzlamada hiç tereddüt etmedi. Bu gayreti ve kişisel yetenekleri nedeniyle ki, kısa sürede hareketimizin belli başlı önderlerinden biri haline geldi ve ona epeyce bir değer kazandırdı. (...) Hiç abartısız söyleyebiliriz ki, Erhan, TKP-ML geleneği içerisinde Marksist bilgi teorisini en çok önemseyen, bu alada kafa yorup elinden geldiğince ürünler vermeye çalışan ender yoldaşlarımızdan biriydi."

Bir de Recep Maraşlı'nın yazısı var. Bir tünel olayı anlatıyor: "Değerli Erhan Hocamızın yazılmayan bir özelliğini de ben zikretmiş olayım anısına hürmeten. Şüphesiz o mesleğinde de çok iyi bir mimardı. Ama aynı zamanda 1982 İstanbul Alemdağ Askeri Cezaevindeki tünelin de "mimarı" idi. Tünel o kadar mükemmel inşa edilmişti ki, onu bulan asker ve subaylar hayret, şaşkınlık ve takdirlerini gizleyememişlerdi. (...) Tünelin statik ve dinamik hesapları çok iyi yapılmıştı ki içi de -ben görmedim ama- arkadaşların anlatımına göre elektrik, havalandırma dahil bir mühendislik eseriymiş..." Bu olayı biliyor muydun?

Biliyordum, ama Alemdağ'da beraber değildik. Ben o zaman Metris cezaevinde idim. (Sultanahmet de olabilir.) Bu tünel hikayesini biliyorum. Ayrıntılarını daha sonra bir arada kaldığımız zamanlarda anlatmıştı.

Maraşlı'nın anlatımında hiçbir abartı yok. Komün'e yazı yazıp yazmadığını bilmiyorum. Bana hiç söz etmedi. Belki de ben hatırlamıyorum. Zafer'in değerlendirmesine katılıyorum. Evet, partinin siyasi inşasına Erhan'ın katkısı büyüktür.

Arif Bilgin'in yazısında da, "Erhan Gencer, Türkiye'deki önemli komünist düşünür ve politikacılardan biriydi. Lakin devrimci kamuoyunda çok fazla bilinmez. Bu yalnızca mütevazî, gösterişsiz yaşama biçiminden kaynaklanmıyordu" diyor. Bir iki de ilginç anı aktarmış. Özetle şöyle:

"Darbe koşullarında (Şubat 1981'de) yapılan II. Konferans'tan kısa süre sonra yurtdışı hizibinin tahribatını önlemek üzere parti onu Avrupa'ya gönderdi. Döndüğünde bir görüşmemizde Karaköy Köprüsü'nde Atiye ile birlikte oltayla balık avlarken buluştuk. Çok sevinçliydi. Ülkeye geri geldikten bir süre sonra Süleyman Cihan yakalandı ve işkencede katledildi. Aslında yapılan bir dizi hata sonucu nerdeyse beklediğimiz bir durum olduğu halde ikimiz de ciddi biçimde sarsıldık. (...) Birlikte Süleyman'ın katledilişini önleme amacıyla başlatılacak kampanya bildirisini hazırlayıp gerekli yerlere ilettikten sonra İstanbul'u terk ettik. (...) Bu arada hoş bir anekdotumu da paylaşmak isterim. Bu tehlikeli şartlarda yaptığımız buluşmalardan birinde Rumeli yakasından Anadolu yakasına geçerken Kadıköy iskelesinde olağanüstü bir vaziyetle karşılaştık. "Eyvah yakalandık galiba!" diye kulağına fısıldadım ve hemen birbirimize yabancı gibi mesafeli durmaya başladık; belki birimiz kurtarıyoruz!.. İşkence gibi bir arama olduğu için iskelede 4 vapur yanaşık nizam duruyor, en arkadaki bizler üçüncü, ikinci, birinci vapura doğru yürüyerek inebiliyoruz. Sonunda vapurlardan indik. Çok sıkı aramalar yapıldığı için büyük birikim oluşmuştu, rıhtım tıklım tıklımdı. Öte yana baktık, sivil polislerin ayırdığı 50-60 talihsiz insanın önünde silahlı askerler bekliyor. Enterne edilen "şüpheliler" dehşet ve kaygı içinde beti benzi sapsarıydı. Ha bire "şüpheli" ayırıp askerlerin arasına atıyorlar. Biz de onlardan olacak mıyız, artık şansa kalmış bir şey! Erhan hocada en ufak bir korku yok, gayet rahat ve sakin birlikte ilerliyoruz arama noktasına doğru. Tam o sırada vapurun

güvertesinde çılgın bir bağırta duyuyoruz. "Sizin Kenan Paşanıza da, sizin ihtilalinize de, sizin polisinize de, sizin bilmem neyinize de!" Sayıp duruyor!.. Kalabalık, "çıldırdı gariban adam!" dedi uğultu halinde. O arada bir grup asker ve polis güverteye çıkıp derhal adamı şiddetle derdest ettiler. Meğer deliymiş!.. Kalabalık bu kez "Yazıklar olsun bize ki bir deli kadar olamıyoruz! Nedir bu işkence yahu!" babında homurdanıyordu. Tam o sırada bir mucize gerçekleşti: arama kalktı, kapılar açıldı ve biz çıkıp gittik. "Usludan yeğdir delimiz!" dedik birbirimize Moda'ya doğru yürürken.

Erhan kısa süreliğine yeniden kırsaldan İstanbul'a bir işi nedeniyle dönmek zorunda kaldı. Dönüşünü bekliyorduk, onu almaya giden arkadaş Elazığ Hozat garajında büyük bir operasyonun içine düştü: "Bürokrat" yakalanmış!.. (...) Ben de Malatya'da tutsak düşünüyorum. Ben Diyarbakır'da, o Metris'teydi. Sık sık yazışırđık. Cezaevinde de bilimsever araştırmacı özelliğini sürdürdü. Bir mektubunda bana "Diplomasi Tarihi'ni mutlaka okumalısın!" diye yazmıştı. Hemen alıp okudum, gerçekten söylediği gibiymiş. Erhan hoca benden önce tahliye oldu, bir süre Kadıköy'de takıldı. Cezası Yargıtay'da olumsuz sonuçlanınca mecburen Avrupa'ya gitti. 1992'de yurtdışına çıktığımda Münih'te olduğunu öğrendim, gidip görüştüm ve bu diyalogumuzu hep sürdürdük. Sonra München'den ayrıldığını öğrendim, nerde olduğunu da bilmiyordum. Bir dostumun mimarlık işi nedeniyle görüşmek istedim, onu arıyordum ama nedense kendisini benden saklıyordu. Ben onu Mainz'de ararken Freiburg'da buldum. Sevindim, bu daha iyi, mimarlık işi de oraya yakın bir yerdeydi zaten. Görüştüğümüzde meslektaşısı bir Alman'la evliydi ve bir de kızları vardı. Sempatik bir aile oluşturmışlardı ve yine 200 kişilik "komün evinde" yaşıyorlardı. Arkadaşlarıyla birlikte çevre felaketi ve dünyanın sürdürülebilir geleceğiyle ilgili bilimsel ve politik çalışmalar yapıyordu. Özellikle kent atıklarının geriye dönüşümü konusunda hayli ileri gelişmeler sağlamışlardı."

Erhan biraz ayrı kalem bir adam. Robert Kolejli. ABD'de doktora yapmış. ÖDTÜ'de asistan... Tanıştığınızda seni elinde şarap,

kucağında kediyle karşılıyor. Sen o karşılaşmada, şarap ikramını geri çevirirken, "gündüzleri almıyorum" filan diyorsun...

Evet, Erhan beni elinde şarapla karşıladı ilk görüşmemizde ama sonra o eve dört beş kez daha gittim. Feride de gelirdi. Son görüşmelerde şarap içilmedi. Belki benim rahatsız olduğumu düşündü. Partiye katıldıktan sonra, örgütlü çalışma döneminde bir daha alkol ya da şarap aldığına tanık olmadım. Belki evinde alıyordur, bilmiyorum. Ben şarabı alkol sayardım, öyle bir terbiyem vardı. Bir iki kadeh şarabın insan reflekslerine çok da etki etmediğini sonra öğrendim. Ben içmedim, içmezdim. Öğrencilik yıllarında, öğretmenlik yıllarımda arada içerdim. "Solcu ahlakı" olarak bıraktım. Bir daha da içmedim. Cezaevinden çıktıktan sonra arada rakı içiyorum, içmek denirse... Erhan da yine şarap içerdi, ama şarabı alkolden saymazdı. Sarhoş olacak kadar da içmezdi zaten. Bazen yemeklerde bir iki kadeh aldığı olurdu. Bu konuda özgür fikirliydi. Sağlığa da yararlı olduğunu düşünürdü.

Yasak saymak, fetiş haline getirmek yanlıştı. Din kültüründen kaynaklı etikti. Sorumluluğunu bilen biri, zaten reflekslerini zayıflatacak, dağıtacak ölçüde içilmemesi gerektiğini bilir. Olumsuz bir profil çizmemek önemli. Ama bizim yaklaşımımız katıydı. Bizde bu konunun güvenlik boyutu da vardı, ama daha çok geleneksel, tutucu yaklaşımlara düşmekle ilgiliydi. Batılı devrimciler, Ruslar, Avrupalı Marksistler içerdi ve bunun yanlışlığını doğruluğunu tartışmak da çok abes kaçardı. Bugün solcuların içtiğini, bu konudaki katılıkların kırıldığını görüyorum.

Bir yerde söyledin. Bu sosyo ekonomik yapı araştırmasında, sonuçları itibariyle araştırma sana göre Türkiye'nin kapitalist olduğuna çıkıyor, ama finali Türkiye yarı feodaldır tespitiyle bitiyor. Dedin ki, bunu sordum Erhan'a... "Evet, dedi. Ama Türkiye yarı feodal değildir dersek bölünürüz" dediğini söyledin. Bu büyük bir korku... Yeniden bölünmek! Ama bir tarafıyla da korkuya yenilmek anlamı taşıyor...

1976'daki bölünmeye dönmek gerekir. Bu bölünmeyi Erhan birebir yaşamadı, ama yakın bilgisi vardı. En temel sorunlardan biri de

sosyo-ekonomik yapının tespitindeki görüş ayrılığıydı. Biz, İbrahim'in tespitinin doğru ve geçerli olduğunu savunduk. KK ise kapitalist sistemin hakim olduğunu söyledi. Taban da bu temelde eğitildi, konsolide oldu. Böyle bir anlayışla merkezi yapıyı oluşturuyorsun; 'hayır, Türkiye kapitalist değildir' diye bölünüyorsun, mücadele ediyorsun...

Merkezileştikten bir yıl kadar sonra Erhan'la Feride'nin yaptığı sosyo-ekonomik yapı araştırması'nı yayınlanmadan önce okumuştum. Bakırköy Yeni Mahalle'de bir evde bu yazıyı tartıştık. Yazıdaki verilerden kapitalist üretim ilişkilerinin hakim olduğu çıkıyor, ama "görüleceği gibi Türkiye yarı-feodal bir ülkedir" diyorsunuz, bu garip durumun farkında mısınız diye sordum. Feride, evet farkındayız, finalin niye öyle ifade edildiğini Erhan'a sor dedi. Erhan, "Ya, biz araştırma yaptık, sonuçları bakımından Türkiye hakikaten kapitalistmiş" dersek bunun çok yıkıcı sonuçları olabilir dedi. Erhan'ın korkusuna hak verdim; bu endişeyi paylaştığımı ifade ettim. O sıralar bunu ilan etseydik, MK'ne güven derin bir şekilde sarsılır, ikinci ve kesin yeni bir bölünme kaçınılmaz olurdu.

Ama önümüzde zaten bir kongre gündemi vardı. Orada tartışılıp sonuçlandırılacak bir konuydu bu. Kongrede/konferansta böyle bir değişikliğin yolu meşru olarak açılacaktı. Erhan korktu, ama benim de kararlı bir cesaretim yoktu, MK'nde de bunu savunmaya kimse cesaret edemezdi zaten. Kısacası, o sıralar yeni bir ayrışmayı göze alacak cesarete sahip değildik. Erhan'ın "kapitalist dersek bölünürüz" dediği sohbette Feride'nin tepkisini hatırlamıyorum. Ama Erhan'a, "Bu araştırmayı dikkatlice okuyan herkes Türkiye'nin kapitalist olduğunu düşünür" demiş. Fakat Feride de o zaman, sanırım bizim kaygımızı paylaştı ki sorun olarak gündeme getirmedi. Belki garip bir durum; araştırma parti içinde dağıtıldı. Parti içinde kapitalist ekonominin hakim olduğunu düşünenler de dahil hiç kimse, "Ya, bu araştırmanın verileri Türkiye'nin kapitalist olduğunu gösteriyor ama sonuç tespiti; Türkiye yarı feodal! Bu nasıl oluyor" demedi. Bu da kanımca parti tabanının kavrayış düzeyi ile ilgiliydi. Haklısın, bizim tutumumuz dediğin gibi tam da "korkuya yenilmek" idi.

Bizim korkumuz, "Aman Türkiye kapitalist demeyelim, yine bölünürüz" korkusu... Bugün baktığımda bu tutumda İbrahim'in düşünceleri, görüşleri ile sorunlu ilişkimizin etkili olduğunu düşünüyorum. Görüş

değiştirmeyi zaaf saymak, İbrahim'in fikirlerine aykırı düşmeyi zaaf saymak... Onun fikirlerini, görüşlerini değiştirilemez, mutlak doğrular olarak almak... Bu tutumlar asla bilimsel değil. Bir görüş yeni verilerle yanlış çıkabilir, yanlış bildiğimiz şeylerin doğru olduğu anlaşılabilir. Bilimin, gerçeğin peşinde olmak yerine, önderle dogmatik bir ilişki kurmak, dinsel düzeyde bağınaz müritliği çağırıyor.

Kadınlar, aşk, sevgi konularında tutumu nasıldı? Sen ne düşünüyorsun bu konuda?

Erhan'ın tutucu bir yaklaşımı olduğunu söyleyemem. Görgü itibarıyla de farklıydı biraz. Evliydi partiye katıldığında. Eşinden çok sonraları ayrıldı. Ayrıldıktan sonra farklı kadınlarla yaşadı. Yurtdışında iken Helma'yla evleniyor. Son yıllarında Türkiye'de başka bir kaç kadın arkadaşı oldu. Aşka ve çeşitliliğe inanırdı, kurumsal ilişkiye karşı idi. Sevgiyle hareket ettiğini söyleyebilirim. Hayatındaki kadınları sevmiştir.

Benim görüşlerime gelince... İki resmi evliliğim oldu. Birçok kadın arkadaşımınla birlikte yaşadım. Bu yaşam tarzımı sorun olarak görmedim. Partili dönemde daha farklı düşünürdük. Şimdi görüşlerimizde görece değişimler olduğunu söyleyebilirim, daha özgür düşünüyoruz. Bu gibi konular aslında tamamen kişiseldir. Herhangi bir şekilde taciz veya ahlaki açıdan problemli bir yaklaşım olmadığı sürece sevgi, aşk konuları komitelerin konusu olmamalıdır. Batılı sosyalist/komünist partilerin bu konularda bizden çok daha ileride olduklarını biliyoruz. Aslında onların tarzlarına yaklaşmaya çalışmalıydık. Zor iştir ama başarmak için çaba göstermeliydik. Biz bu işin felsefesini, bilimini yapmadık. Kendimize özgü bir tarif, tasnif geliştirmedik. Daha insani bir toplumun insan malzemesini işlemeyi atlادık. Bizim yaklaşımımız biraz toplumumuza özgü oldu.

Duygu dünyalarımız kadrolarımızın kökenleriyle de doğrudan bağlantılı olarak, biraz feodal namus anlayışı, toplumsal önyargı, biraz popülizm ve katı görenekle kuşatılmıştı. Aşık olmak zaaf değildir. Ben, bugünlerde çok rastladığımız, -kaba tabirim bağıslansın- "götürme" anlayışını her zaman bayağı buldum. O, insanı hayvan doğasına geri götürür. Çünkü sevgiyi dışlar. Sosyalist toplum insanını nasıl tarif edebiliriz? Devrim sadece bir

iktidar, bir siyaset sorunu değil ki! Sevgiyi öldüren, cinselliği satın alınabilir bir metaya dönüştüren kapitalist ahlaka da hücum edilmelidir. Bence, sevgiyi, samimi sevgiyi önemsemeli, değer vermeliydik biz. Özgür, topluma karşı sorumluluk duygusu olan ve aşk konularında sadece sevgiyle hareket eden bir insan karakterine gitmeliyiz. Birlikte olmalar, evlilik sevgiyle gerçekleşmeli. Sevgi bitebilir mi? Birliktelik veya evlilikte o zaman bitmeli. Bu da aşkın uyanması kadar samimi olmalı. Gerçek olmalı. O andan sonra her iki tarafın da özgürlüğü başlar. Her iki tarafın da birbirlerinin yeni mutluluklar kurmalarına sadece saygı göstermelerini değil, desteklerini de istemek gerekir. 18 yaşımda, 20 yaşımda insanlar... Kanları kaynakken önlerine konulan hayat tarzı nedir? Aştan uzak dur! Evlenmek mi istiyorsun, bir bakalım! Onunla mı evlenmek istiyorsun... O da istiyor mu? Bir konuşalım... Oysaki kadrolar, inisiyatif tanıyan unsurların birbirlerine aşık olmaları matematik soğuklukla karşılanacak bir şey değil. Ben, gönül denen şeye inanırım. Seversiniz. Bırakalım büyük aşklar yaşansın, yeni destanlar olsun... Bu konuda son derece açık, ama taciz konularında da son derece sert olmak gerekir. Nihayetinde özgürlük mücadelesi veriyoruz.

Bir şey daha var. Bu konuda şöyle doğru, böyle yapmak doğru derken, aslında bir tercihten söz etmiyorum. Ortadaki bir sürü davranış biçimleri arasından bir seçim söz konusu değil. Tarihe, sosyolojiye, evrime, değişime inanıyorsak... Sadece yeni bir toplumsal üretim biçimine gitmeyeceğiz, aynı zamanda yeni bir insan biçimine gideceğiz. Bu süreç insanı daha da insanlaştıracak, yeniden kuracak bir süreç. Bunu kestirmeli, saptamalıyız. Benim görüşüme göre en önemli sonuç, kaba tabirle "içi dışı bir olan" insan elde edilecek. İnsan, binlerce yılın terkibine kattığı zehirlerden arınacaktır. Çoğunu kapma rekabeti, mülk edinme hırsı, iktidar savaşı...

Bunlar, kapitalist dünyada insanın "varlık" mücadelesine dönüşüyor. Oysaki biz sürecin, insan için başka çeşit bir "varlık" mücadelesine gideceğini biliyoruz. Alıcılığın değil vericiliğin getirdiğı mutluluk! Daha çok yaratarak ve üreterek varlığını gerçekleştirme! Biri kapitalizmi, mülkiyetçi toplumları, diğeri komünizmi tarif ediyor. Şöyle düşünün... Çoğunu kapma rekabeti, mülk edinme hırsı, iktidar savaşı insanlığı

bölmekte, yormakta, üzüntü ve acı üretmekte... Bu sürecin tipik insanı ikiye ayrılıyor; birisi oyunu kurallarına göre oynayan rekabetçi tip. Onun davranış biçimi zulüm, sömürü, dolandırma, yalan, çalma... Her şeye açılabilir. Bunlar "kazananlar kulübü". Bir de kaybedenler kulübü var. Onlar sorguluyorlar. "Başka bir dünya mümkün" diyenler onlar. Süreç çalışıyor. Ben ikinci grubun kazanacağı görüşündeyim. Başka bir dünyaya gidiyoruz. Aşk ve sevgi meselelerinde düşünmenin zemini budur. O başka dünyanın insanı bu konuda nasıl olacak? Bu yüzden bana göre "ileri" tip, "devrimci" tip, geleceğe ait davranış biçimlerine bugünden geçmeyi başaranlardır. Sevgisiz çok eşliliği "özgürlük" olarak anlamak kadar büyük bir saçmalık olamaz. Çünkü bu, "insan"ın en önemli içeriklerinden sevgi ve aşkı rekabete açmaktan, dolayısıyla onu öldürmekten başka bir şey değildir.

Evlilik, aşk gibi meselelerde bakış açımızı yansıtan boyutları olması bakımından, yeri gelmişken "C olayı" olarak bilinen konuya da kısaca değinmek gerekir. Cüce (C) hakkında bildiri dağıttık. "Irz düşmanı" diye tarif edilmişti. Bir veya birden çok kadına "tecavüz ettiği"ni düşündürüyordu. Sonradan durumun böyle olmadığı öğrenildi. Sevdiği ve sevgisine karşılık da bulduğu bir kadın arkadaşla öpüşmüştü. Siz hangi gerekçeyle "ırz düşmanı" demiştiniz?

C olayında iki hadise var. Birisi; bir kadın yoldaşımızla öpüşürken görülmesi, ikincisi; bir yoldaşımızın eşinin sözle ve elle taciz edilmesi. Biz merkez olarak birincisiyle ilgilenmedik bile. Sonuçta duygusal ilişkisi olan bir kadın arkadaşımızla öpüşmesi anlaşılır bir olaydı. Bu konuda arkadaşlarımızı, bu tür ilişkilerde yetkili organları bilgilendirmelerini söylemişizdir.

C'nin kadın yoldaşımızla öpüşmesini sorun haline getiren Bölge Komitesi (veya Alt bölge Komitesi) olmuştur. Bölgedeki yetkili organ, diğer taciz olayı ile bu öpüşme olayını birleştirerek C'nin "ırz düşmanı" olduğu şeklinde yaygın bir propaganda yürüttü. Taciz olayı araştırılıp sonuçlar önümüze geldiğinde, bizde de C'nin böyle bir suçu işlediği kanaati oluştu ve yanılmıyorsam geçici olarak partiden ihraç edilmesi

kararı alındı. Bu kararda C'nin duygusal ilişkisi olduğu söylenen kadın yoldaşımızla öpüşmesinin hiçbir etkisi olmadı.

Bir arkadaş söylemişti. Yıllar sonra C'ye bir özeleştiri yapmak gerektiği fikri doğmuş. Yurtdışına gitmeden önce görüşülmüş. Bu konuda bilgin var mı?

Olayın ayrıntılarını tam olarak hatırlamıyorum, o yüzden C'ye karşı bir özeleştiri yapıldığını da hatırlamıyorum. Yalnız anlayışımız gereği, MK kararı olmadan ve soruşturma sonuçlanıp adı konmadan kişilerin teşhir edilmesini eleştiriyorduk. R-S olayında bu konuyla ilgili kesin bir MK kararı da var. Ayrıca "teşhir" konusunu işleyen bir de genelge yayınlanmıştır. Hem bu teşhirden dolayı ve hem de öpüşme olayının "ırz düşmanlığı" olarak ilan edilmesinden dolayı C'ye haksızlık yapıldığı tespiti yapmış olabiliriz. Bu da C'ye özeleştiri yapıldı şeklinde yorumlanmış olabilir.

Doğu, özellikle de Dersim bölgesi dedikodu rezervinin oldukça yüksek olduğu bir bölgeydi. İtiraf etmek gerekirse, biz bununla baş etmede büyük güçlükler yaşadık; daha doğrusu baş edemedik. Kişilerin teşhiri konusunda, değiştiğim gibi MK kararları var. Bazı olaylarla ilgili yayınladığımız genelgeler var, sözlü uyarılarımız var, ama bütün bunlara rağmen de bitmeyen, tükenmeyen dedikodular vardı. MK olarak başarılı olamadığımız, sınıfta kaldığımız konulardan birisi de, parti kitlesinde yaygın olan bu kültürün üstesinden gelememek. Dedikodu kültürünün sadece bizim yapıyla ilgili olduğunu da düşünmüyorum. Tamamen sosyolojik bir vaka ve doğrudan toplumun beslendiği temel ideolojik kaynaklar ve eğitim düzeyi ile ilgiliydi.

Tekrar yoldaşlar bahsine dönersek, Zeki Uygun için ne diyorsun?

Zeki'yi 1975'ten tanıyorum. Derneğe gelip giderdi. Birlikte çalışmadığımız için o zaman yeteneklerinin farkında değildim. 1978'den sonra bölge raporlarını değerlendirirken keşfettik Zeki'yi. Safa yanına aldı. Yazma yeteneği vardı; teorik bilgisi de iyiydi. Parti yayınlarını hazırlayan yazı kuruluna girdi. (Teorik yazıları Erhan'la Feride, arada İsa ve Safa

yazıyordu. FÜ'lerden de bir iki yazı geldi. Benim öyle bir görevim yoktu ama arada yazıp yazı kuruluna verdiğim bazı yazılar oluyordu. Bunlardan birkaçını yazı kurulu değerlendirdi.) Zeki'nin yazı kurulunda çalıştığı dönemde Tunceli'ye gidip gelirken birçok kez gördüm. Bir defasında (nedenini bilmiyorum ama) Zeki'nin de içinde bulunduğu 5-6 kişi bir arada idik. "Köye asker geliyor" diye bir ihbar geldi. Bazı yerel arkadaşlar panik halinde silahlarını bile almadan fırlayıp gittiler. En son Zeki, Erhan ve ben kaldık. "Unutulan" silahları da yanımıza alıp çıktık. Zeki son derece soğukkanlı davrandı. Köyün dışında bir mağaraya sığındık. Köyden iki genci yüksekçe iki tarafa nöbetçi bıraktık; 15 dakika sonra değiştirecektik, çünkü sıcaklık eksi on-15 derece civarında idi. Erhan'ın tavsiyesiyle birbirimizle sıkışık vaziyette oturduk. Zeki, Erhan'la benim aramda idi. Zeki'nin gözünden kaçmamış, "Yoldaş, nöbete gönderdiğimiz gençlerden biri, evden silahını almadan çıkanlardan. Asker filan gelirse, bize haber vermeden kaçabilirler. Nöbetçileri hemen değiştirelim," dedi. Zaten süreleri dolmuştu, başka iki kişiyi gönderdik. Sonuçta asker baskını ihbarı asılsız çıktığından, gece geç saatlerde eve döndük. Zeki ile böyle bir anımız da oldu. Merkezi konferansa katılacak düzeyde bir arkadaşımızdı.

Burada özellikle anmak istediğin başka yoldaşlar var mı?

Hiç kuşkusuz hepsi değerli. Elim, bilgim yetseydi, hepsinden söz edebilseydim keşke. Belki gelecek baskılarda başka yoldaşların portrelerini de ekleyebiliriz. Yakın çalışan, iyi tanıyan arkadaşların katkıları çok iyi olur. Senin bu kitap için, tanıyan arkadaşların da desteğini alarak Zeki Uygun hakkında yazdığın yazı gibi, yoldaşlarımız hakkında metinler eklemeliyiz bu kitaba. (Zeki Uygun Hakkında: EK 6)

Ben bu vesile ile birkaçından bahsetmek isterim. Bunlardan biri İsmail Hanoğlu... Tanıştığımda, Aydınlıkçıların lise derneğinde, sanırım yönetiminde çok genç bir arkadaştı. Atak, yerinde duramayan heyecanlı genç bir arkadaş... Partiye ilgili temel bilgileri ben öğrettim. Parti yaşamını kısa sürede kavradı. Boş durmaktan sıkılan, sürekli bir şeyler yapmak isteyen bir aceleciliği vardı. Davranışlarından cesur biri olduğu anlaşıyordu.

Partinin görüşlerini, mücadele anlayışını ve illegal yaşamın gerektirdiği yaşam biçimini genel hatlarıyla kavradığını düşünerek, işçiler içinde çalışması için işçi kesimine gönderdim. Daha sonra çalışmalarıyla, kurduğu ilişkiler ve ataklığıyla bölgesinde sevilen ve güvenilen bir militan oldu. KK ayrılığında (bazı sektör ve agresif davranışları olsa da) partiden yana iyi bir performans sergiledi. Gelen bilgiler ve raporlar aynı zamanda iyi bir örgütçü olabileceği yönündeydi. Çalışkanlığı, cesareti, kitlelerle ilişki kurma yeteneği bende iyi bir kadro ve yönetici olabilir kanaati oluşturmuştu. Bana göre tek eksik yanı, disiplin konusunda zaaflıydı.

Gerekli, gereksiz inisiyatif kullanma isteği ve zaman zaman ortaya çıkan kör cesareti olumsuz ve düşündürücü yanıydı. Konferanstan sonra bölgenin yeniden örgütlenmesi kapsamında onu İzmir'e sorumlu olarak göndermeyi kararlaştırmıştım. 1978 Nisan ortalarında Merkez Komitesi 2. toplantısından döner dönmez İzmir'e gidecektik. Ben toplantıya gitmeden önce İsmail'e bütün ilişkilerini devretmesini, üzerinde bir şey kalmamasını söyledim. Çok pejmürde giyinen bir yoldaşı. Üzerine yeni giysiler aldık, temiz kullanmasını tembihledim. Ankara'ya hareket etmeden bir gün önce yine görüştük. Sözümü dinlemiş, giysilerini "temiz" kullanmıştı. Yeni ayakkabılar çamur içinde, pantolonun ütüsü bozulmamış ama aşağıdan paçalar düzensiz bir görünümde kıvrılmıştı. Kendisine, bundan önceki hiçbir ilişkisiyle görüşmemesini, kitle ilişkilerine dahi uğramamasını sıkı sıkı tembihledim. Sinemaya, tiyatroya git, aileni ziyaret et tavsiyelerinde bulundum.

Vurulduğu haberi gazetelerde çıktığında, MK olarak toplantı halindeydik. İstanbul'a döner dönmez olayı araştırdım. Bölgede işleri geçici olarak organize etmeleri için görevlendirdiğim komite, Hüseyin Karakuş, İsmail Çalıkıran ve Aziz, Gültepe'deki eylem için toplanıyorlar. Toplantı yerinde İsmail Hanoğlu da hazır bulunuyor. Toplantıya katılanların hiçbiri, İsmail'in toplantıya çağrılmasını üstlenmedi. İsmail toplantı yerini, gününü ve saatini bilmediğine göre oraya nasıl geldi? Eylemi konuşup örgütlüyorlar, İsmail ısrarla eylemde yer almak istiyor. Kabul ediyorlar ve malum sonuç ortaya çıkıyor. İsmail toplantıda, kendisinin bu toplantıya ve eyleme katıldığını "sorumlu arkadaşla söylemeyin" tembihinde bulunuyor. Hüseyin de "sorarsa ben söylerim" diyor. Diğerleri bu tembih konusunda

herhangi bir yorum yapmadı. Bu gizli tutma isteğinin üzerine neden gidilmediği sorusuna ise "önemsemedik" yanıtı verildi.

Hem eylem kararı alınmasındaki bu sorumsuzluk ve disiplinsizlik ve hem de eylemin örgütlenmesindeki acelecilik ve amatörlük İsmail'in ölümüne neden olmuştur. Ben, işin bu yanını cezai yaptırım açısından yeterince değerlendirmedim. O günkü ruh halimi tam hatırlamıyorum, ama geçen zaman içinde onu katılmaması gereken bir toplantıya dahil edip eyleme gönderenlerin, bu suçlarının bedelini ödemedikleri için hep vicdani bir rahatsızlık yaşadım.

SELAHATTİN DOĞAN... Benim bu yoldaşla doğrudan örgütsel bir ilişkim olmadı. Birkaç kez, bazı eylemler öncesinde görüşmelerimiz ve alış-verişimiz oldu. Bir defasında, birlikte bir eve silahları götürdük. Hava kararmıştı. Arabayla gelip Selahattin'i ve silahları alarak yola çıktık. Giderken bir terslik olursa, polis aramasına filan düşersek nasıl davranacağımızı konuşuyorduk. Selahattin son derece soğukkanlı bir şekilde, "Ben hemen inerim ve onları durdururum, siz devam edersiniz" dedi. "Birlikte karşı koyarız, birlikte kaçarsınız" dediğimde ise, "Olmaz yoldaş, o zaman ikimiz de kaybedebiliriz, silahlar da gider" diye karşı çıktı ve neden kendisinin karşı koyması gerektiğini anlattı. Kendisine çok güveniyor ve çok cesur konuşuyordu. "Sen partimiz için çok daha önemli ve gerekli birisin" diyerek kendini feda etmenin teorisini yapıyordu. Çok duygulandım, hayranlık duydum. Silahları bırakıp dönerken, "Seni gideceğin yerin yakınına bırakalım," dedim. Kabul etmedi, "geceleri yaya gitmek" onun açısından "daha güvenliymiş."

Nitekim yaralı olarak yakalanmasında, Süleyman Cihan yoldaşı koruma ve kurtarma çabasının da etkisi olmuştur. Bahçelievler tarafında Süleyman ile randevuları var ve buluşuyorlar; tam o saatlerde yakınlarında MLSBP'li arkadaşların gerçekleştirdiği bir kamulaştırma eylemi oluyor. Polis bu eylemle ilgili çalışma yaparken, Süleyman'la Selahattin'i yakalamak istiyor. Selahattin hemen silahını çekerek polise karşı koyuyor ve çatışma çıkıyor. Süleyman'a, "Ben bunları oyalarken sen kaç yoldaş, sonra bir yolunu bulur ben de uzaklaşıyorum," diyor. Süleyman olay yerinden uzaklaşıyor; Selahattin, polisin Süleyman'a yaklaşmasına izin vermiyor. Olayı izleyen

esnaftan bazılarının anlatımına göre, "dehşet bir çatışma" oluyor. Süleyman yoldaşın uzaklaştığından emin olduktan sonra, Selahattin de uzaklaşmaya çalışıyor. Bunda önemli ölçüde başarılı da oluyor. Bir duvarın üzerinden atlarken, takip eden polisin atışıyla yaralanıyor. Buna rağmen olay yerinden uzaklaşmayı başarıyor, fakat yaralı olduğu için bir binanın bodrum katında gizlenmek zorunda kalıyor.

Üstelik silahının mermisi de bitmiş. Polis çevrede arama yaparken ele geçiyor. Selahattin'i hastaneye değil, şubeye götürüyorlar ve orada öldürülüyor. Hakkında söylenenlerden aklımda kalanlar; gerçek bir proleter, son derece mütevazı bir yaşamı var. Gözünü budaktan esirgemeyen bir cesarete sahip. İnançlı ve partiye bağlı bir mermer işçisi ve çok iyi bir militandı.

ALİ YILMAZ... Örgütsel yaşamımda, vicdanımın rahatsız olduğu olaylardan birisi de 16 yaşında, bıyıkları yeni terlemeye başlamış bir çocuğu, Ali Yılmaz'ı örgütlemek olmuştur. 1975 yılında birlikte aynı evde kaldığımız bir arkadaşın akrabasıydı. 1976 yılı başlarında, ara sıra uğradığım akrabasının evinde karşılaştık. Yerinde duramayan, meraklı ve sürekli bir şeyler soran bir çocuktü. Dikkatimi çekti ve akrabasına sezdirmeden ayrıca görüşelim önerisini kabul etti ve randevulaştık. Birkaç görüşmeden sonra, benim davranışlarımı ve konuşmamı taklit etmeye çalıştığını fark ettim. Bir gün bir pastanede buluştuk, çay, poğaça söyledüğimde "Ben niyetliyim" dedi. (Ramazan başlamıştı.) Ben de yemekten vazgeçtim. Bu ısrar etti, inancına saygı göstermem gerektiğini söyledim. Bu konudaki anlayışımı ve inancımı, yani ateist olduğumu ve neden böyle düşündüğümü basit bir şekilde anlattım. 15 gün sonraki görüşmemizde, "niyetli" değildi. "Ben mi sebep oldum?" diye sorduğumda, "Anlattıklarınızı düşündüm ve oruç tutmanın gereksiz olduğuna karar verdim" dedi. Daha sonraki yıllarda, bu davranışından çok etkilendiğini anlatmıştı.

Bir süre örgütlü çalışmayı ve parti yaşantısını anlattım. Kabul etti ve balıkçıda çalışırken aldığı çok az bir haftalığın yarısını vermeye başladı. Bölgeye devredecektim. Arkadaşla konuştum, temel bilgileri eksikti, bu tamamlansın dedim. Askeri çalışmaya ve teknik konulara ilgi duyduğunu,

bu alanda yetenekli olduğunu filan rapor ettim. Devretmek için buluşmaya Mehmet Kaplan geldi, tanıştırdım ve bundan sonra onunla ilişki sürdüreceğini söyledim.

Biraz panikledi, "Bir daha seninle görüşmeyecek miyiz?" diye sorarken gözleri ıslandı. Çok duygusal bir andı. Tabi ki görüşeceğiz dedim, beni görmek istediğin zaman sorumluna söylersin, bizi buluştururlar filan diye teselli ederek ayrıldık.

Daha sonraki yıllarda askeri komitelerden birisinde görevli olarak çıktı karşıma. Duygusallıktan kurtulmuş, kendine güven duyan duruşuyla ve arada espriler yapan genç bir militan olmuştu. Uğur Gür eylemini gerçekleştiren arkadaştı. Silah ve patlayıcılar, bubi tuzakları konusunda yeni teknikler geliştirmiş; "İbo 1" isimli, tek gözlü kırma tüfekten yapılan hafif bazuka tipi silahı icat etmişti.

Bir gün, Tepebaşı gazinosunda yapılan bir gece etkinliğine Vecdi Tapşın'la gelmişti. Epeyce sohbet ettikten sonra Gülsuyu'nda kaldıkları evin tehlikede olduğunu, polis baskınına karşı tuzakladıklarını söylediler. 3-4 katlı bir apartmanın en alt katıydı. Eğer ciddi bir tehlikeyse, parti sorumlusundan yardım isteyerek boşaltmaları gerektiğini, bubi tuzağının çok tehlikeli olduğunu, hırsızların girebileceğini, hatta farelerin bile mekanizmanın çalışmasına neden olabileceğini, polis bile gelse diğer dairelerde yaşayanlara zarar verebileceğini filan anlatarak eleştirdim ve derhal tuzağın kaldırılmasını istedim. Gece bitmeden ayrıldılar.

Sabah günlük gazetelerden, Gülsuyu'nda bir dairenin havaya uçtuğu ve bir kişinin ağır yaralı olarak hastaneye götürüldüğü, yasa dışı bir örgütün silah ve mühimmat deposunun infilak ettiği haberlerini okudum. Korktuğum başıma gelmişti...

Vecdi Tapşın'ın anlattıkları: Gece eve geliyorlar, bubi tuzağını kaldıracaklar, vecdi tuvalete giriyor. Ali'de tuzağı sökecek. (Çünkü tuzağı Ali kurmuştu.) Vecdi tuvaletten patlama oluyor. Vecdi, "Yıkıntı içinde kaldım, bütün duvarlar yıkılmıştı, her taraf toz duman içinde idi" diye anlattı. Yıkıntılarının içinde Ali'yi buluyor, "Hareketsizdi, söylediklerimi duymuyor, herhangi bir cevap gelmiyordu" dedi. Biraz daha kalırsam polis gelir, ben de yakalanırım diye evden çıkıyor. Sorduğumda "Bir an Ali'yi sırtımda taşımayı düşündüm, o saatte taksi filan bulmak mümkün

değil, nereye kadar götüreceğim, kesin yakalanırsınız" diye vazgeçtiğini söyledi. Polis eve geldiğinde, Ali ağır yaralı olarak hastaneye götürülüyor, birkaç gün sonra da ölüm haberi geldi.

ALİ YAVUZ ÇENGELÖĞLU: ilk defa bölgesel dönemde görüştük, yurtdışından gelen bir yayın veya eşya teslimiyle ilgiliydi. Konferans sonrasına kadar resmi bir ilişkimiz olmadı. Konferanstan sonra Batı'da sekreter yardımcısı olarak görevlendirildi. Fazla birlikte kalmadık; anlattığım gibi Baki İşçi'nin istifasından sonra Doğu sekreterliğinde görevlendirildi.

Hiçbir gösterişi yoktu, belki de gerekenden fazla mütevazı idi. İlk başlarda bende, sınıf bilinciyle donanmış, inançlı ve sağlam bir emekçi/işçi imajı oluşturmuştu. Zaman içinde bu imajın gerçek olduğunu gördüm. Günlük yaşamında biraz yavaş hareket ediyor gibi algılansa da, işini zamanında yapmaya çalışan, disiplinli bir arkadaştı. Sorunların çözümünde bazen bürokratik davranır, örgütlenmede koşulların gerektirdiği sıçrama ve inisiyatif kullanmada zaman zaman yetersiz kaldığı olurdu. Burada da bürokratik yapısının etkisi vardı. Bir gün kendisine, "Sen prolethersin, üretim disiplini almış olmalısın, bazı olaylara bürokratlar gibi yaklaşıyorsun" dediğimde, "Demek ki işçi aristokrati olmuşuz" diye espri yapmıştı.

Kendisiyle çok barışık ve sekter olmayan bir yapısı vardı. Günlük yaşamdaki yumuşak, uzlaşıcı ve gerektiğinde kendisiyle alay edebilen bu yapısı, siyasal düşüncelerini savunurken pek görünmezdi. Çoğunlukla İsa'dan etkilenirdi, ama düşüncelerini savunmada inatçıydı; hatta çok olmamakla birlikte bazen sekterleşirdi. Açık sözlüydü, beyninin arkasında farklı senaryo olduğuna hiç tanık olmadım. Günlük yaşamındaki ve davranışlarındaki olgunluk zaman içinde insanları olumlu yönde etkileyip güvene dönüşürdü.

Üstesinden gelemeyeceği görevi üstlenmez, sorumluluklarını yerine getirmek için canla başla çalışırdı. Askeri kamp programının hazırlanmasında olduğu gibi bilgisini, birikimini ve deneyimini her fırsatta ortaya koyar ve değerlendirmeye sunardı. Partinin siyasal ve örgütsel inşasına fazla bir katkısı olmadı, ama görevlerini hakkıyla yerine getirmek

için hep samimi bir çaba içinde oldu. Tüm bu özellikleriyle, yerinin adamıydı diyebilirim.

Öldüğünde Moskova'da idim, orada duydum. Geldikten sonra öğrendim ki cenazesi uğurlanamamış. Ailesi kimseye haber vermeden gece Gönen'e götürüp defnetmiş. Yayıncılar Birliği bir anma düzenledi. Konuşmacılar mütevazi yapısından, dürüstlüğünden ve müthiş emekçi yapısından söz ettiler. Topluca mezarının da ziyaret edilmesi planlandı, ama bu plan gerçekleşmedi. Daha sonra Mihriban ve Mehmet Ali Kırdök'le Gönen'e gittik. Annesi, yakınları ve komşuları ile sohbet ederek, mezarını ziyaret ettik. Köylüleri de mütevazi yaşamından, dürüstlüğünden, cana yakın insan yanlarından söz ettiler. Doğup büyüdüğü yörede de saygı duyulduğunu gözlemledik.

CEMİL OKA: önemli bir militandı, askerdi. Öldürülmesinden sonra öğrendim babasının general olduğunu, asker bürokrat bir aileden geldiğini. Maarif Koleji'nde öğrenci iken partiye ilişkiye geçmiş. 1973-74 öğretim yılında ben Maarif Koleji'nde etüt abiliği yaptım ama Cemil'i orada tanımadım. 1975 yılında birkaç kez Devrimci Gençlik Derneği'ne geldi. Asıl olarak KK ile ayrılıktan sonra (1976) olaylı günlerde yakından tanıdım. Sonra birlikte faaliyetlerimiz de oldu. Bir gece aynı evde kaldık. Soğukkanlı ve cesurdu. Kritik anlarda makara yapmaktan geri kalmazdı.

Birinde sabaha karşı bir eylemden dönerken, dalgınlığından dolayı Hüseyin Balkır'ı epeyce makaraya sarmıştı. Yetiştirdiği aile yapısına uymayan bir mütevazılığı vardı. Örneğin, kalacağımız bir eve vardığımızda yeşil kabanını üstüne çeker, bir köşeye kıvrılır yatardı. Bir kamulaştırma eylemi sonrası, polis ekibiyle girdikleri çatışmada yaralanıyor. Göztepe'de kaldığı evde sağ yakalanmasına rağmen polis aracında öldürülüyor. O yıllarda Mete Altan diye bir polis şefi vardı. Bu katilin arabasına yaralı alınan hiçbir devrimci o arabadan sağ çıkmamıştır. Ailesi cenazesini, Adli Tıp morgundan Türk ordusunda şehitler için kullanılan şehit arabasıyla alıyor. Bu durum gerici basında olay olmuştu. Ben yakalandığım

Ağustos 1980'de Cemil'in babası Nazif Oka, Elazığ'da kolordu ve sıkıyönetim komutanıydı.⁽²³⁾

ZÜLFİKAR URALÇİN: Zülfikar Akşam Sanat Okulunda okuyan militan bir yoldaşıımızdı. Okula geceleri devam ediyordu.

²³) Ömer Doğruel'in Cemil hakkında anlatımı: "Randevu verdiler... "Askeri komite için eğitilecek arkadaş" diye not düşmüşler. Arkadaş çok yeni, çok heyecanlı. Silahı çok seviyor ama aynı zamanda hiç zor görmemiş... Bundan, bir üst sınıf aileden geldiğini anlıyoruz. (...) Randevu da ertesi gün, sabah 5'te... Kumrular ötüyor, güzel bir sabah... Küçük Çekmece'nin bir yokuşu vardı, liseye çıkan. O yokuşun başında insanlar gelip dinlensin diye masa gibi bir taş var. Cemil'e orada randevu verdim. Elinde bir gazete olacaktı. O saatte orada kimse olmaz, gazeteyi yine de niye aldırışım bilmiyorum. Buluştuk, Kanarya'ya kadar yürüdük. Kahramanlar'ın işçi evi var. Murat Aydın'ın da sık sık geldiği bir yer. Toplanıp saz çaldığımız bir yer. Çok hoş bir dönemdi. Sazlı sözlü bir işçi evi... Örgüt evi olarak kimsenin aklının ucundan geçmez. Bekledim evdekiler gitsin, Cemil'i oraya götürüyüm. Yürüyerek gittik. Reçelli, yağlı bir kahvaltı yaptık. Cemil'e anlattım bir şeyler. Çalışacağız, edeceğiz, proleterya partisiyiz, bunu ortaya koyacak yaşamımız olmalı. Bir yerde çalışacağını söylemeye çalıştım. O da gönüllü zaten. "Benden haber bekle, burada kal" dedim. Gümüşhaneli sempatizanlarımız vardı. Abi kardeşlerden biri partinin içinde ilerledi. Gazanfer... Onlar inşaat işiyle uğraşıyorlardı. Onların sempatizan arkadaşları vardı, onlara da Cemil'i söyledim. "Yıldırmadan, boş bırakmadan alın bunu inşaatçı yapın," dedim. Cemil'i görmeye gittim. O arada rapor da alıyorum. Anlatıyorlar: "Çok iyi çalışıyor bütün gücüyle, ama çabuk yoruluyor." Yapılı bir delikanlı. Sarışın ve yakışıklı. Randevulaştık, gittim Kahramanlar'ın evine... Kapıyı çalıyorum kimse yok, camı çalıyorum yok. İşkillendim. Etraftakilere soruyorum, gelmediler, olağanüstü bir durum da yok, anlıyorum. Tekrar camdan dikkatlice baktım, Cemil yer yatağında boylu boyunca uzanmış yatıyor. Gürültü yaparak uyandırdım. Yanı başında reçel, ekmek duruyor. Bir lokma yemiş yatmış, çok yorulmuş belli. Bir süre böyle gitti. Sonra bizim İsmail Çalıkaran'a aktardım ilişkiyi. "Cemil düzgün biri," dedim. Daha sonra Cemil'le mitinglerde karşılaştık. Bir kez ona, 1 Mayıs olabilir, bildiriler verdim Kızıltoprak'ta, götürdü. Askeri komitede olduğundan haberim var, ama onun benden haberi yok. Üst askeri komiteye almışlar, çünkü silahla, patlayıcı ile arası iyiydi."

BİRKAÇ ÖNEMLİ OLAY

1 Mayıs Mahallesi'ndeki gecekondulaşma hareketi bizim tarihimiz açısından önemli. Biraz üzerinde duralım. Hatırında kalanlar neler? ⁽²⁴⁾

1 Mayıs adını sonradan koyduk. Ümraniye'de bir bölgede boş bir arazide hareketlilik olduğu, gecekondulaşma başlayacağı, kondu simsarlarının bölgeye akın ettiği vs. türünden bir bilgi geldi. Ne yaparız, ne ederiz türünden. Hepimiz bir yerlere koşuyorduk. Yani; sözgelimi Alibeyköy tarafında grevler var. Gidiyorduk oraya işte. Öğrenci gençliği olsun, diğer gençliği olsun. Öğrenci hareketleri içine işçi arkadaşlardan gelenler oluyordu filan. Böyle biraz iç içe geçme durumu vardı. Bu noktada o sıra İstanbul'da gelişmeleri en iyi takip eden, organize edenlerden birisi de Ahmet Cihan'dı. O ayrışmada bölgedeki kadroları toplama, onlarla görüşme ve organize etme noktasında Ahmet Cihan daha hareketliydi, daha inisiyatifliydi. Daha çok çalışıyor, daha çok emek

²⁴⁾ İbrahim Ünal'ın bu anlatımı, Ali Türker Ertuncay ve İsmail Aslan'ın "1 Mayıs Mahallesi'nin İnşası" isimli kitap için yaptıkları röportajdan alınmıştır.

veriyordu. Safa ve Aydın Erdoğan vardı bölgede yine. Tam olarak 1 Mayıs Mahallesi'yle kim ilgileniyordu, açıkçası hafızamda yok. Bir Güneydoğu grubu vardı. Bunlar bizimle daha önce ilişkili değil, bağımsız bir grup. Bölge yönetiminde bu gruptan da bir arkadaş vardı sanırım. 1976 ayrılığı öncesi bölgeyle Ziya ilgileniyor olabilir. İleride işgal olayı olduktan ve biz de ayrıldıktan sonra da çok sık gördüm Ziya'yı. Bölge yönetiminde kimin sorumlu olduğunu net bir şekilde hatırlamıyorum, ama büyük bir ihtimalle Süleyman ilgileniyordu. Muhtemelen birçok ayrıntıyı unutmuşumdur. Bu tür olaylarda arsa simsarlarını devre dışı bırakmak ve inisiyatif kullanmak gerektiği konusunda görüş bildirdik. Gelişmeler partinin denetiminde ve onun kontrolünde olsun istiyorduk. Yine o sırada gelen bilgilerden hatırladığım kadarıyla, Otosan'da çalışan arkadaşların inisiyatif kullandıkları, yani o bölgede en azından belli bir etkinliğin olduğu söyleniyordu. Oradaki arkadaşlardan yoğun bir talep geldiği, gecekondulaşma noktasında harekete geçilmesi istendiği söyleniyordu. Ben o ara Ankara'ya gittim. Partinin merkezileşmesini konuşuyoruz. Bir süre sonra İstanbul'a döndüm. 1 Mayıs gecekondu çalışmaları devam ediyor. Ayrıntısını çok iyi hatırlamıyorum, ama 'bu gecekondulaşmanın sonu nereye varacak?' diye düşünüyordum. Sözelimi, işin mülkiyet yanı benim kafama çok yatmıyordu. Biz mülkiyet ilişkilerine son vermeyi amaç edinen bir ideoloji için mücadele ediyoruz. Temel olarak mülksüzleşmeyi savunuyoruz. Ama bir taraftan da mevcut prestijimize, gücümüze güveniyoruz ve devletin zaafalarını değerlendirerek insanları konut, toprak sahibi yapıyoruz, mülk sahibi olmaya teşvik ediyoruz. Açıkçası bu karşı fikir kimden geldi bilmiyorum. "Bu bir çelişki değil mi?" diye epeyce bir tartışma yaşadık. Bir arkadaş, "Bu tavır siyasal anlamda oportünizmdir," diye değerlendirmişti mülk edinme işini. Benim o zamanki düşüncem, biz bunları bu insanlara veriyoruz, dağıtıyoruz. Burada önemli bir şey yapıyoruz. Aracı oluyoruz en azından. Zaten çok büyük bir konut sorunu var. Özellikle bizim dayandığımız kesimde. İktidar olduğumuzda istediğimiz şekilde tasarruf edeceğiz. Oraları yeniden yapılaşmaya sokacağız. Sovyetler'de devrimden sonra varoşlarda yapılan konutları falan araştırdık. Devasa konutlar yapılıyor ve işçilere dağıtılıyor. Ama bunların mülkiyeti devlete ait olması kaydıyla. Benzer bir politikayı

izleyeceğimiz için, 'yaptığımız çok da sakıncalı bir şey değil,' diye düşünüyordum. Bu politikayı eleştiren arkadaş da ikna oldu. Tabii bu son derece aceleci ve subjektif düşüncenin ürünüydü. 'Kısa süre sonra zaten biz devrimi yapacağız. 10-15 yılda bu işi bitiririz, üstesinden geliriz!' Benim ruh halim öyleydi. Yani insanlar daha mülk sahibi olmanın tadına varmadan bu binalar zaten kamulaştırılacak! O sıralar bu konunun teorik yanıyla ilgili bir yazı yazmadık sanırım. Ama merkezileşmeden sonra işin teorik yanlarına ilişkin yazılar yayımlandık.

Bu konut politikasıyla ilgili yazılar nerede yayınlandı?

Partizan'da yayınlandı mı bilmiyorum, ama mesela bir Partizan özel sayısında yayınlanmıştı. Ben bir yazı yazmıştım. Sanırım merkezileşme sonrasında, yani 78'in ikinci yarısındaydı. Orada Sovyetler'deki konut politikasından örnekler veriliyordu. Benim daha başlangıçtayken savunduğum şeydu: Oralar halkın malıdır, bireylerin değil. 'Ben orada gecekonduyu yaptım. Burası benim oldu,' denmesine karşı, 'Burası senin değil, halkın malıdır. Zamanı gelince buralara işçi siteleri yapılacak. Modern evlere sahip olunacak' vb.. Böyle bir politikamız olacağını ilan ettik. Sürekli raporlar geliyor, gelişmelerle ilgili bilgi alıyorduk. Ne tür gelişmeler var, neler oluyor falan. Yani parti konuyu yakından takip ediyordu. Aktif olarak da çalışıp denetliyordu. Bir kuramsal, kavramsal arayış var. Aynı zamanda bu mahallede gecekondulaşma başladığında, burada bu süreçle ilgili olarak bir örgütlenme gerçekleşiyor ve direk organik bağ kuruluyor.

Mahalledeki 2 Eylül direnişinin sonuçlarını gazeteden okudum. İşte bakanın geldiği, konuşmalar yapıldığını falan biraz da basından izliyordum. Benzer bir örgütlenme de Ankara'da başladı. 1 Mayıs'tan esinlenerek. İmar Evleri denen bir bölgede. Boş evler vardı. Lojman tipi, böyle baraka gibi yapılmış. O boş evlerin işgal edilmesi konuşuluyordu. İşte eder miyiz, etmez miyiz? Ne getirir, ne götürür diye. Çok sıcak bakmadım olaya. "Hele bir şu örgütlenme sorununu halledelim," falan dediysem de, oraya dalmışlar; işgal etmişler. Orada bir de arsa vardı; boş bir yer. İşte oralara bir şeyler yapmaya başlamışlar. Benzer şeyler orada da

yaşanıyor. Adını 18 Mayıs Mahallesi diye koymuşlar, girişe yazmışlar. Tabii bunlar 1 Mayıs'tan etkilenmenin sonucu.

İstanbul'a gelecek olursak, 2 Eylül direnişi daha bir organize. Belli arkadaşlarımız gönderildi, yerleştirildi. Basbayağı eğitilmiş askerler gönderildi. Görevler de verildi. Yani hem konut imalatı noktasında katkıda bulunmaları, hem de güvenlik almak noktasında. Olay kendiliğinden gidiyor zaten. Bu politikaya karşı çıksan da, olay devam edecek. Sen inisiyatif kullanmasan dahi, konut sahibi olmak isteyen yerel insanlar ve dışarıdan gelenler zaten işgali sürdürecekle. Böyle bir durumda diğer siyasi hareketler yönetme inisiyatifi kullanacaklar.

Diğer siyasi hareketler de işin içine girdikleri için, aynı zamanda bu işgal olayı diğer gruplarla siyasi mücadelenin bir alanı haline de geldi. Böylece bir rekabet de başlamış oldu ister istemez. O bakımdan bu işin dışında kalamazdık. Yani bu politikayı tümünden reddetsen bile, gelişmelerin seyircisi olamazdık. Toplumsal mücadelenin gidişatı da böyledir; temel felsefene aykırı da olsa, eleştiren de, bazı olayların dışında kalamazsın. Kendiliğinden gelişmelerin ruhuna aykırıdır, işin içine gireceksin. Açıkçası çok da işimize geldi. Sonuçta orada çevremizden pek çok insan toplandı. Pek çok insanla ilişki kuruldu. Bağlantılar sağlandı. Anadolu Yakası'ndaki güçlerimizi, kitlesel gücümüzü bir araya getiren çok önemli bir alan haline geldi. Bilmediğimiz insanlar çıktı. Sempatı duymuş, ama ilişki kuramamış ya da sağlıklı bağlantısı olmamış insanlar geldi ve epeyce bir güç oluştu orada. Yani parti açısından hem militan, hem de kadro olarak yetiştirilebilecek bir potansiyel güç birikmiş oldu orada. O bakımdan, 77'den sonra parti için önemli bir insan üretim alanı ve kaynak haline geldi.

1 Mayıs Mahallesi'ndeki gecekondu mücadelesi o anlamıyla siyasal politikalar açısından -başta da söylediğim gibi- belki yanlış bir bakıştı, subjektiftir. Ama sonuçta partinin hareketlenmesi, güç toplaması açısından önemli bir damar yakalandı. Onu belirtmek zorundayım. Gerçekten güçlü bir damardı orası. Benzetme doğru olur mu bilmiyorum, ama nasıl ki DGD İstanbul örgütlenmesinde bir mihenk taşı oldu, ocak oldu, kitlesel mücadele açısından 1 Mayıs Mahallesi de öyle oldu. Bunun sonuçlarını anlamak için, o zamanki sendikal ve sınıf içindeki mücadeleye

de bakmak gerekir. Ümraniye bölgesindeki fabrikalarda bir hareketlilik başladı ondan sonra. Oralarda fabrikalarla ilişkiler kuruldu. Kısa sürede gözle görülebilecek, kayda değer bir çalışma başladı fabrikalarda. Otosan örgütlenmesinde de 1 Mayıs'ın çok önemli bir payı olduğunu düşünüyorum. Temel felsefe açısından sorgulanabilir olsa da; güçlenme, gelişme ve kendini üretme, prestij oluşturma, sınıfın çalıştığı yerlere girme bakımından çok önemli bir mücadele alanıdır 1 Mayıs Mahallesi.

1 Mayıs Mahallesi'nin tarihine parti açısından baktığımızda, 2 Eylül öncesi ve sonrası diye iki ayrı dönemden söz edilebilir mi? ⁽²⁵⁾

2 Eylül'e bir milat olarak bakılamayacağını düşünüyorum ben. Çünkü Eylül öncesi ve sonrası zaten birbirine girdi. Öncesinde bir çalışma, gelişme var. Toparlanma var. 2 Eylül, devletin müdahale ettiği gün. Bu çalışmanın sonucu diyebiliriz 2 Eylül'deki direnişe. Bir deneyim olarak ele alınabilir. Devlet demek ki buna göz yummayacak; bu iş o kadar kolay aşılamayacak; kolay başarılamayacak. O zaman devlete karşı mücadele etmenin tedbirlerinin de alınması gerekir. Zaten kadroların oraya sevk edilmesi biraz da bu kaygıdan oldu. Sadece devletin değil, sivil faşistlerin de zaman zaman istihbari bilgileri geliyordu; saldıracaklar, hem de büyük bir güçle, insanları katledecekler filan gibi.

Günlerce önlemler alındı. 1 Mayıs'taki çalışmanın içindeki birkaç kişi haricinde kimse bilmiyor bunu. Önemli şeyler yaptık. Belli günlerde bölgenin çevresinde planlı olarak beklendi filan. Faşistlerin kitlesel saldırısı olacak diye; buna karşı koymak için beklendi. Daha bir düşünce ve emek yoğunluklu bakış oldu 2 Eylül direnişinden sonra. Belki

²⁵⁾ Mahalledeki gecekondu hareketinden, devrimcilerin artan etkinliğinden rahatsız olan devlet, yıkım gerçekleştirmek ve devrimcilerin etkinliğini kırmak için 2 Eylül 1977'de mahalleye saldırdı. Türkiye siyasal-toplumsal tarihinin en büyük olaylarından biri olarak tarihe geçen bu olayda, başta parti olmak üzere diğer devrimci örgütler ve gecekondu halkı büyük bir direniş gösterdi. Tanklar ve panzerlerle saldıran devlet güçleri iki devrimciyi (Halkın Yolu grubundan Hasan Kızılkaya'yı, parti taraftarımız Hüseyin Aslan'ı) mahalle halkından Hüseyin Çarparoğlu, Cuma Gül, İsmail Poyraz, Hasan Yıldırım, Hıdır Ulman ve Müzeyyen Keskin'i; bazı kayıtlara göre 8 yaşındaki bir çocuk ve kundakta 2 bebek de dahil toplam 11 kişiyi katletti. Çok sayıda gecekondu yıkıldı. Ancak bu saldırı mahalledeki direnişi de, devrimcilerin etkisini de kıramadı.

politikalar daha ciddi değerlendirildi. Daha fazla çalışma ve kitle çalışmasının önemi anlatıldı arkadaşlara. Yani; belli bir gelişme oldu, ama bunu bir milat olarak yorumlamıyorum ben. Süreci biraz hızlandırdı, radikalleştirdi.

2 Eylül sonrası İstanbul'daydım. Çok önemli birkaç hadise yaşadık. Orhan Bakır'ın İzmir'de cezaevinden kaçırılmasını tümüyle bölge organize etti. İstanbul örgütledi. Onu almaya giderken 2 bölge komitesi üyesinin, Ege bölge sorumlusunun yakalanması, polisteki zafiyetler... Tabiri yerindeyse, feleğim şaşmıştı. Diyebilirim ki, o Eylül'le Şubat arası, o altı aylık süre gerçekten siyasal yaşamımın en zor, en sıkıntılı dönemi oldu. O arada 1 Mayıs Mahallesi'nde neler oluyor? Bundan sonrasını Hüseyin Karakuş daha iyi bilir.

Hüseyin mi ilgileniyor?

Tam anlamıyla değil, ama o ilgileniyor. İsmail'den, Hüseyin'den aldığım raporlar üzerinden anımsadıklarımı anlatıyorum.

1 Mayıs'ta, Mart 1978'de yaşanan olay (²⁶) size yansımış olmalı. Tam merkezileşmenin sonrasına denk geliyor... 5 MHP'linin öldürülmesi meselesinin üzerinde biraz durmak istiyorum. Bu olay sonrasında ne yaptınız?

Bilgim yoktu. Kendiliğinden gelişmiş. Tabii bunun büyük zararı oldu bize. Büyük hassasiyet gösterdiğimiz bir konuda dehşet bir talihsizlik. Bu olayı duyduğumuzda açıkçası biz de dehşete kapıldık. Ne bölge yönetiminin, ne de merkezin bilgisi dahilinde olan bir şey değil. Planlanmış, örgütlenmiş bir olay değil. Kendiliğinden gelişmiş. Ayrıntılarını dinledim. Biz, merkez olarak bu olay sonrasında hakikaten çok büyük bir hayal kırıklığı yaşadık. Nasıl olabiliyor böyle bir şey? Arkadaşlar doğal olarak ilk beni sorguladılar. Çünkü bölgeden sorumluyum o zaman.

²⁶) 15 Mart 1978'de, saldırı amacıyla gelen 5 MHP'li, mahallede teslim alınıyor. Üzerlerindeki silahlar alındıktan sonra, 'Taş ocakları' denilen mevkide vuruluyorlar. Bu olay örgütlü, planlı bir olay değildi. İşin içinde parti taraftarlarının da olması büyük tartışma konusu oldu. Olayı kınayan, özür dileyen üç ayrı bildiri çıkarıldı.

Olay, partinin gelişimine büyük zarar verdi. Hakikaten çok büyük zarar verdi.²⁷⁾ Yapanlara "aferin" demedik, ama cezalandırmadık da. "Kötü bir şey bu" dedik; "dehşet bir olay" dedik. Örgütsel bir ceza ya da yaptırım hatırlamıyorum açıkçası. Neden bu yola gitmediğimiz de ayrı bir şey. O zamanın düşüncesini analiz etmek lazım. Olaya karışanları ağır bir dille eleştirerek uyardık. Kamuoyuna yayınladığımız bildirilerle olayı kınadık, "Kabul edilemez" filan dedik. Özeleştiri yaptık. Halktan, insanlardan özür diledik. Bunları hatırlıyorum. Başka da yapabileceğimiz bir şey yoktu.

2 Eylül'ün yıldönümü için çıkan Partizan'ın özel sayısındaki yazıyı siz mi yazdınız? Orada bir konut tartışması var. 2 Eylül yıkımından sonra, 1979'un Temmuz ya da Ağustos'unda Atakent bölümü yıkıma uğradı. Orada yıkılan konut sayısının tespitini yaptık. Bizzat ben yapmıştım onu. Atılan temeller dahil, yıkılan konut sayısı 400. Fakat yıkım sonrası çıkan bildiride bu sayı 5 bin olarak geçti. Sorum şöyle olacak. Yıkım öncesi Maraş katliamı olmuş. Sonrasında mahallede silahlı güç bulunduruluyor. Onun için de silahlanma vs. için para gerekiyor. Bu nedenle de Atakent'te, belki hepsinden değil ama en azından bir kısmından 2 bin TL arsa bedeli alınıyor. Bunun da Partinin kararı olduğu söyleniyor. Böyle bir karar hatırlıyor musunuz? Çünkü bizi zorda bırakan bir süreçti o. Zaten çeşitli dergilerde de bu konu çok kullanıldı.

Yıkılan dört yüz konutu bildiride beşbin olarak göstermek muhtemelen propagandif amaçlıdır. Aitasyon/propaganda çalışmalarında, anlatılan olayın yerine, zamanına, sayısına vs. göre abartmalar olur; bu tür abartmalar bir mücadele taktiğidir ve bir çok kez uygulanmıştır.

Arsa bedeli alınması olayına gelince: Açıkçası, bunu ben de sonradan duydum. Bölge Komitesinin böyle bir kararı yoktu; yerel yöneticilerin inisiyatifi olarak uygulanıyor. Bize ulaşan bilgiler şöyle: Yeni dağıtılan yerler için mahalle komitesi böyle bir karar alıyor. Ama gönüllülük

²⁷⁾ Bu gibi gelişmeler üzerine Merkez Komite kamulaştırma ve cezalandırma eylemlerinin onaydan geçmesi kararı aldı. Kasap, bakkal soygunları var İzmit'te, başka bölgelerde de var. İçimizdeki sol muhalefet de bunun üzerine, "Merkez silahlı mücadeleye karşı, sağ oportünist bir politika izliyor" propagandasına başladı. Halbuki biz kendimize "partiyiz" diyorduk. "Böyle berbat işlerle partinin adını küçültemezsiniz," diyorduk.

temelinde, bağış olarak. Zorunlu bir durum değil. Hepsinden de alınmıyor. Sayı olarak hatırlamıyorum, ama çok az bir kısmından alındığı, bununla da silah vs alındığı... Bize gelen bilgiler böyleydi. Karara muhalefet edenlerin gazetelerinde çıkan yazılar vardı. "Bilgimiz olsun. Akçalı konulara dikkat edin. Bilgimiz olmadan da tasarrufta bulunmayın," dedik. Ben söyledim bunu da. Bu kadarını hatırlıyorum. Zaten para da, 10-15 kişiden alınmış. Çok önemli bir para değildi. Sonuçta 3 ya da 4 tane silah edecek bir para. Onların da dokümanlarını getirmişlerdi. Bu konuda özellikle Halkın Kurtuluşu sıkıntı yaratmaya çalışmıştı. Polemiğe girmek istemedik. Bir açıklama da yapmadık.

Şehircilik açısından neler söylenebilir? 1 Mayıs'ın önemli bir özelliği bu çünkü. Yollarının genişliği, yeşil alanlarıyla planlanmış bir gecekondu.

Şimdi orada denetimli bir iş yapılıyor. Parti denetimli müdahale kararı alıyor. Sonuçta burada insanlar yaşayacaklar. Biz rant elde etmek, daha çok yerleşim yeri bulmak, daha fazla insan yerleştirmek amacıyla değiliz; burada oturacak insanların daha rahat edecekleri, düzenli bir çevre öngörüyoruz. Tartışmalarda bunları konuşurken bir arkadaş, "Arkadaşlar, villa yapmıyoruz. Biz halkın, işçilerin, taraftarlarımızın konut sorununu çözüyoruz. Başlarını sokacak bir yer olsun şimdilik. Diğer tarafını sonra düşünüyoruz," diyerek espri yaptı. "Villa yapmıyoruz" sözünü iyi hatırlıyorum. Söylediği doğrudu, villalar yapılmıyordu. Ne varki sonuçta devlete rağmen hazinenin yerini işgal ediyorsun. Oldukça sıkıntılı bir durum ama buna rağmen insana yakışır bir yerleşim çevresi oluşturmaya da özen gösterdik. Bu konudaki yaklaşımımız, diğer gecekondu alanlarındaki yerleşimlerden çok farklıydı.

Planlama noktasında sanıyorum Teknik Üniversite'den arkadaşlar, mimar arkadaşlardan söz etti. Parti sempatizanı arkadaşlarımız. Birisi mezun olmuş, diğeri hala öğrenci. Planlamanın bunlar üzerinden yapılacağını söylediler. Tam hatırlamıyorum ama kısacası, teorik olarak düzenli bir yerleşim olması için konuştuk. Bu düşüncemiz alana ne kadar doğru bir şekilde uygulandı bilemiyorum. Yerleşim mimarisini ve planlamayı Mücella Hanım ile eşi yapmışlar. Mücella Hanım, "planlarını biz yaptık," diye anlatıyor zaten. Parti sempatizanı olarak, parti

yönlendirmesiyle yapıyorlar bunları. O planların ne kadar uygulandığını bilmiyorum, ama o planlama şekli rahat bir yaşam alanı yaratma anlayışının sonucu idi. Yani; çevreye duyarlı, ulaşımı kolay, insanların rahat nefes alabileceği, yaşayabileceği bir yer olsun diye düşünüyorduk. Zaten bakarsanız, 2 Eylül'den sonra bu yapılanlar, mesela mahallenin alt tarafına baktığınızda bu kadar düzenlilik yoktur. Ama bizim etkin olduğumuz "D" bölgesi, koca bir alana baktığınız zaman bu çok belirgin olarak öne çıkıyor. Geceleri dozerlerle geniş yollar yapıldığını hatırlıyorum ben. Hamido orada çalışmıştı mesela. Hamido'yla, arkadaşlarla birlikte çalışıyorlar. Onların teknik bilgileri doğrultusunda da iş makineleri çalışıyor ve o iş makinelerinin paralarını da o sokak sakinleri kendi aralarında toplayarak veriyorlar. İnsan odaklı bir politikanın sonucu bunlar. Tabii bugünden bakınca, kadastro çalışması yaptırmamak bir eksiklikti diyelim. Sonradan gördüğümüz, duyduğumuz, anladığımız kadarıyla, epeyce ihlaller olmuş. Yeşil alanlara, yollara müdahaleler olmuş. Planları epeyce bozmuşlar. 12 Eylül'den sonra olmuş bunlar. Kadastro çalışması yapılsaydı, en azından ellerinde yasal bir şey olurdu. Yani ellerinde derken, o düzeni, o yapıyı bozanları önlemek amacıyla kamunun elinde bir belge olurdu. Bir daha ki sefere inşallah kadastro işini de yapacağız!

Başka bir konu... Devrimci Yol'la aramızda kriz çıkaran bir cinayet olmuştu. Bu olayı nasıl hatırlıyorsun, sonuçları ne oldu bunun?

Başımızı çok ağrıttı. Anlayışımızla uzak-yakın hiçbir ilgisi olmayan, hatta son derece hassas olduğumuz, aklımızın ucundan geçmeyen; bir devrimcinin, örgütlü bir ilişkimiz tarafından öldürülmesi... Duyduğumda, rüya olmasını çok istediğimi hatırlıyorum. Levent Beğen (Topal), Toptaşı Cezaevi'nden kaçırdığımız bir ilişkimiz idi. Partide herhangi bir sorumluluğu yoktu; üye ve üye adayı değildi. Askeri örgütlenme içinde değerlendirilmesi düşünülüyordu.

Hikaye şöyle: Levent Beğen, Halkın Birliği ile ilişkideyken Ankara'da bir çatışma ve öldürme olayından dolayı aranır duruma düşüyor. Kendi

verdiği bilgiye göre, bağlı olduğu örgüt kendisine sahip çıkmıyor. Bunun üzerine İstanbul'a gelerek, memleketinden tanıdığı ve bizimle ilişkisi olan bir öğrenci arkadaşımızı buluyor. O da durumu bana anlattı. Öğrenci evinde kalmasının doğru olmayacağını düşünerek, onu Kara Bülent'in evine götürdüm. Geçmişle ilgili biraz bilgi aldım. Geçmişle ilgili verdiği bilgileri Ankaradaki ilişkilerimiz üzerinden teyid edildi. Disiplinsiz ve kendi başına iş yapma eğilimi olan bir yapıya sahipti. Bir gün eve geldiğimde, Bülent'in tepesinden dumanlar çıkıyordu. "Yoldaş, bu sapığı götür buradan, benim de başım belaya girecek" diyordu. Meğer Bülent evde yokken, odanın içinde oraya-buraya ateş ediyormuş. "Adam ederiz" diye düşünüyordum. Bölgedeki afişleme, illegal yayın ve bildiri dağıtımı gibi eylemlere çıkarırken, bir defasında polis ekibiyle girdiği çatışmada yaralanıp yakalandı. Toptaşı firarında onu da çıkarıp Doğu'ya gönderdik. Hakkında yazdığım raporda, durumunu yeterince açıklıkla ifade ettim. Yalnız bırakılmaması gerektiğini ve mümkünse silah verilmemesini, eğitilmesini, sıkı bir şekilde denetlenmesini vs. önerdim. Sonradan ortaya çıkan olaylar gösteriyor ki bu rapor hiç dikkate alınmamış. Belki de okunmamış bile.

MK'nin en hassas olduğu konulardan birisi, gerek kendi içimizde, gerekse diğer devrimci gruplarla yaşadığımız çelişkilerde asla şiddete başvurulmaması ilkesiydi. Bu anlayışımızın parti kültürü haline gelmesi için çok çaba gösterdik; çeşitli yazılar ve genelgelerle parti kitlesini eğitmeye çalıştık. Somut gelişmeler olduğunda da uyarılarda bulunduk. Ancak Levent Beğen, barındığı yörede bazı köylülerin de doldurması sonucu, (bu köylüler öğretmen Hasan Çakmak'ın bir gönül ilişkisinden hareketle "ırz düşmanı" olduğunu söylemişler) yanına aldığı bir köylüyle, Dev-Yol taraftarı devrimci öğretmeni görüşme talebiyle çağırıyor ve olayı tartışırken onu vuruyor. Bu konunun yakın tanıklarından Hasan Aksu da, "Şafak Alazında Harpagos'a Kafa Tuttuk" adlı anı kitabında anlatıyor.

Olayın hemen arkasından Siyasi Büro, Bölge Komitesi'nin görüşlerini de alarak, tanıkları dinleyip Levent Beğen'in infazına karar veriyor. Parti içi işleyiş gereği bu tür kararlar MK'nin onayından geçmek zorundaydı. Sorumluların raporları, tanık ifadeleri, Siyasi Büro'nun gerekçeleri ve

Topal'ın savunması dikkatli bir şekilde incelendi. Siyasi Büro'nun kararını gerçekçi bulmadık. Dev-Yol'un yatıştırılmasına yönelik aceleci bir karardı.

Topal'ın partide bulunmasında benim sorumluluğum büyüktür. Bu kişiyle ilişki kurduktan sonra, yukarıda saydığım özelliklerini tespit etmeme rağmen parti içinde kalmasına izin vermek büyük bir hata idi. Levent cesur bir çocuktü, bu yüzden faydacı bir yaklaşımda bulunduğumu düşünüyorum. Bazı zaafalarını küçümsemiş, yaratacağı olumsuz sonuçların hesabını yapmamıştım. Çalıştığı bölgedeki yönetim de suçluydu. Ellerindeki rapora ve daha önce yaşadıkları vahim bir pratiğe rağmen, bu kişiyi sıkı bir eğitim ve denetim altında tutmamışlardı. Sonuçta Levent'in vahşeti, bir dizi yanlış ve sorumsuzluklar zincirinin sonucuydu. Ben o yüzden, eğer Topal infaz edilecekse onunla beraber, bütün bu sorumlular zincirin yargılanması ve cezalandırılması gerektiğini savundum.

Öte yandan Dev-Yol yöneticileri "kana kan" diyerek devrimci örgüt olmanın sorumluluğuyla ilgisi olmayan intikamcı bir anlayış sergiliyordu. Bir kişinin sorumsuzca yaklaşımından ortaya çıkan vahim bir sonuçtan dolayı, ortalığa saçılan dedikodularla bir örgütü bütünüyle suçlayıp aylarca taciz etmek gerçekten devrimci bir yöntem miydi?

Sonuçta Levent Beğen, hakkındaki infaz kararı kaldırılarak partiden temelli uzaklaştırıldı.

Bu olayın, doğal olarak öldürülen devrimcinin örgütü Dev-Yol ve halk açısından ciddi sonuçları oldu. Dev-Yol sorumlularına durum bütün açıklığıyla anlatıldı. Özeleştirii yapıldı, özür dilendi. Bir broşür yayınlayarak ve yaygın bir şekilde halka da dağıtarak, olayı ve tavrımızı bütün açıklığıyla ve samimi bir şekilde anlattık, olayı kınadık. Bütün bu üzüntümüze, özrümüze ve gerginliği tırmandırmamak için gösterdiğimiz olağanüstü çabalarımıza rağmen, Dev-Yol önderlerini sakinleştiremedik. "Kan davası"nı sürdürmeye devam ettiler. Öğretmenin öldürölmesini, "Parti kararı örgütlü bir eylem"miş gibi propaganda ettiler. Öğretmeni, "Bizden kendilerine geçtiğı için öldürdüğümüzü" iddia ettiler. Müthiş yalanlar yaydılar. Oysaki Hasan Çakmak'ın bizimle hiçbir zaman ilişkisi olmamıştı. Bizi "Adi cinayet örgütü" ilan ettiler. Bölgede mekanlarımıza baskınlar düzenlediler; kitlesel olarak yoğun ve güçlü olduğumuz yörelerde bile kimlik kontrolü yaptılar. Topal'ı koruduğumuzu iddia

ediyorlardı. “Cinayet örgütü” tespitleri dehşet bir gerilim yarattı. Olayın yaşandığı bölgede kışkırtıcı ve provakatif davranışlar tırmandı. Olağanüstü bir sabır gösterdik; pek çok rencide edici söz ve davranışı görmemezliğe, duymamazlığa gelerek, herhangi bir çatışmaya meydan vermedik.

Dev-Yol önderlerinin o zaman olaya yaklaşımları ve değerlendirmelerine değindim. Bugün ne diyorlar? Bunu bilmek şunun için önemli; o dönem yaptıkları değerlendirme ve değindiğim davranışlarına biz de karşılık verseydik, sonuç ne olurdu? Melih Pekdemir anılarında bu olayı şöyle anlatıyor:

“Ben gelmeden önce çok vahşi bir olay yaşanmış burada. Tunceli’de, Partizan (TİKKO) grubunun görüşlerini terk ederek Devrimci Yol saflarına katılan Öğretmen Hasan Çakmak adında yoldaşımız, Partizan grubundan kişilerce önce bir süre tehdit edildikten sonra kaçırılmış ve Mazgirt ilçesi Beşmezra köyünde işkence edilerek öldürülmüş. Arkadaşımızı kaçırarak alçaklar 8 saat karlar üzerinde yalınayak yürütmüşler, kulaklarını kesmişler ve kurşunlayarak öldürdükten sonra cesedini bir dereye atmışlar. Bu vahşi olay arkadaşımızın cesedi 23 Ocak 1979 günü köylüler tarafından bulunduğu ortaya çıkmıştı. TİKKO’cular arkadaşımızı bu şekilde katlettikten sonra suçlarını gizlemek telaşıyla önce onun MİT ajanı olduğunu iddia etmişler; bu amaçla, sözde Hasan Çakmak’ın yazdığını iddia ettikleri sahte raporlar düzenlemişler. Ancak bu raporların sahte olduğu ortaya çıkınca bu iddialarından vazgeçmişler. Bizimkiler katillerin başında Topal Levent adında birisinin olduğunu söylediler bana. Olayı açığa çıkardıklarında Partizan grubunu uyardıklarını, halka karşı işlenen bu alçaklığın cezalandırılması için bölgedeki bütün grupların tavrı almasını istediklerini de aktardılar. Olayı önce kabullenmek istemeyen Partizan sorumluları, gerçeğin iyice açığa çıkmasından sonra, suçluları yargılayarak teslim edeceklerini söylemişler. Ancak hala savsaklayıcı ve zaman kazanarak tahribatından kurtulma yolunu seçmiş görünüyorlar. Öyle ki, işkenceci katilleri kısmen savunma anlamına gelecek bir tutum dahi takınmış haldeler, çünkü suçluları kaçırarak cezalandırılmaktan kurtardılar, sözde onların ihraç edildiğini söylüyorlar. Ve pişkince yayınladıkları bildirilerde Devrimci Yol’u suçlayabiliyorlar. Ankara’daki arkadaşlarla da

konuştuk. Onlar da “Bütün öneri ve ısrarlara rağmen bu karşı devrimci ihaneti kısmen savunur bir tavır takınan Partizan grubuna karşı, Türkiye çapında tavır konulmasına, tavırlarının devrimci bir örgüt gibi değil adi bir cinayet örgütü gibi değerlendirilip bütün halkımıza karşı bu şekilde ilan edilmesine karar verileceğini” ve bunu da Devrimci Yol dergisinde açıklayacaklarını söylediler. Yaşatak’la konuştuk, en kısa sürede Mazgirt’e birlikte gidip bu olaya bir el atacağız...” (Melih Pekdemir/ DEVRİMCİLİK GÜZEL ŞEY BE KARDEŞİM. sf. 198-199)

Muhtemeldir bu bilgiler Melih Pekdemir’e o günlerde, bölgedeki arkadaşları tarafından verilmiştir. Belli ki konuyla ilgili bir araştırma yapmamış; kırk yıla yakın bir süre sonra bile aynı şeyleri tekrarlıyor olması bunu gösteriyor. Bunların pek çoğu yanlış ve abartılı bilgiler. Köylülüğü az çok tanıyanlar bilir; şehir efsaneleri üretme konusunda oldukça yeteneklidirler. Sorun köylülerin efsane üretmelerinde değil, böylesine kritik bir konuda abartılan bilgilerin veri alınmasında... Pekdemir’in bizim yayınladığımız broşürü ve bildirilerimizin hiçbirini okumadığı anlaşılıyor. Çünkü biz broşür ve bildirilerde olayı lanetlemiştik. Hiçbir kıvırmaya ve hafifletici sebep göstermeye gerek duymadan, bunu mertçe yapmıştık. Partimizin böyle bir anlayışı olmadığını, parti örgütlerimizden hiçbirinin bu eylemden haberdar olmadığını; canı ruhlu örgütlü bir ilişkimizin yanına bir köylü taraftarı da alarak bu cinayeti işlediğini anlatmıştık. Hiçbir yayınímızda, hiçbir şekilde Dev-Yol’u suçlayıcı ifadeler kullanmadık. Sadece, olayı tırmandıracak provakatif ve kışkırtıcı söylem ve davranışlardan kaçınalım tavsiyesinde bulunmuştuk.

Bölgedeki diğer devrimci örgütlerin temsilcileriyle yapılacak toplantının amacı suçlunun sorgulanmasıydı. Amacımız, eylemin neden ve nasıl yapıldığını bizzat suçlunun ağzından dinletmekti; yoksa Topal’ın toplantıya katılanlar tarafından yargılanıp cezasının kesilmesi değildi. Temsilciler toplantının yapılacağı mekana gelmeye başladığında, birkaç Devrimci Yol militanı silahlarıyla mekanı basarak Topal’ı arıyorlar, infaz edecekler. Dev-Yol yetkililerinin amacının suçluyu sorgulamak filan olmadığı, onu infaz etmek için tuzak kurdukları anlaşıldığından, arkadaşlarımız da bir yolunu bulup Topal’ı mekandan uzaklaştırıyorlar.

Biz, ciddi kurumsal bir yapıyız . Birçok konuda olduğu gibi, işlenen suçlar ve verilecek cezalar konusunda da bir anlayışımız, bir tüzüğümüz, kurallarımız ve parti işleyişimiz var. O yıllarda bu tür olayların değerlendirilmesinde işleyen, hem de son derece demokratik bir şekilde çalışan örgütsel bir organizasyona sahiptik. Diğer devrimci örgütler nezdinde saygın, bağımsız ve sistemle kıyasıya savaşan bir örgütüz. Dolayısıyla suç işleyen örgütlü bir ilişkiyi kendi sistemimiz içinde yargılama ve gerekiyorsa cezalandırma hakkına sahibiz. Prensip buydu. Kendi bağımsız yapımız içinde bunu yapmak yerine, suçluyu birilerine teslim ederek "alın ne istiyorsanız yapın" demek feodal, aşiretçi ve aciz bir yaklaşım olurdu. Olaya tersinden bakalım, aynı şeyi Dev-Yol'cu bir ilişki yapmış olsaydı, suçluyu kulağından tutup "alın ne yaparsanız yapın" mı diyeceklerdi? Dolayısıyla, bizim ilkesel yaklaşımımız, içimizdeki suçluyu koruyup kollama anlamına gelmiyor.

Bizim bir yoldaşımızı da, Dev Yol taraftarı biri öldürdü. Kars'ta, Hanak'ta en önemli kadrolarımızdan birini, Ergün Altın'ı vuran Dev-Yol'cuydu. Peki biz nasıl hareket ettik? Bu olayı nasıl ele aldık? İki anlayıştan hangisinin devrimci olduğunu anlatmak için bu olaya değinmek gerekiyor. O zaman bölgedeki yönetici arkadaşlardan İbrahim Ekinci anlatıyor:

"Ergün Altın, sanıyorum, 1974'ten sonra başlayan birinci toparlanma döneminde, yani bölgede Zeki Uygun'la başlayan ikinci toparlanma dönemi öncesinde partiyle ilişki kurmuş bir arkadaşımızdı. Bölgedeki en eski parti ilişkileri arasındaydı. İkinci toparlanma döneminde İstanbul'daydı. Sonrada döndü ve Kars'ta mücadeleye devam etti. Çok sağlam, mert bir adam. Çok seviliyordu. Neşeli, hareketli, sıcak kanlı bir devrimci... Benim beklentime göre kısa sürede parti üyesi olacak, sorumluluk üstlenecek yoldaşlardan biriydi.

Ne var ki buna zaman kalmadı. Damal'da Dev Yol sempatizanı olarak bilinen biri tarafından vuruldu. Olay şöyle gelişmişti: Birinci gün dernek gibi bir yerde Dev Yolcularla bizimkiler arasında tartışma oluyor. O tartışmada, o sıralarda bizim oralarda barınan Aşık Ferhat, bu katile sert laflar ediyor. Ertesi gün, katil, aslında Ferhat'ı bulmak ve muhtemelen vurmak üzere sokağa çıkıyor. Damal meydanında, ana caddede

karşılaşıyorlar. İki grup arasında kavga çıkıyor. Ergün orada bu katille kavgaya tutuşuyor. Ve katil kavgada başa çıkamayacağını anlayınca, silahını ateşliyor. Bu dünya tatlısı devrimciyi orada kaybettik.

Ardahan'daydım. Olayın aslını tam öğrenmeden Hanak'a, köye (Carishev! Muhtemelen Ruslar'dan kalma bir isim!) gittim. Yanlış hatırlamıyorsam yanımda birkaç arkadaşım vardı. Zaten Ardahan ve çevredeki bütün arkadaşlar köye akın akın geliyordu. Ardahan'dan, diğer çevrelerden, hatta Dev Yolculardan bile gelenler vardı. Dev Yolcuların köye gelmeleri tehlikeli bir gerilime neden oldu. Ancak akliselim davrandık. Dev Yol'la bizim bir problemimiz yoktu. Bu serseri katilin aşağılık işini Dev Yol'un politikası gibi göremezdik. Onlar da üzgündü. Köye gelen grupla konuştum. Üzüntüleri için teşekkür ettim. Bu olaydan sorumlu kişi belliydi. Dev Yol'a bir fatura çıkarmamız söz konusu değildi. Bunları anlattım. "Yine de siz cenazeye katılmayın. Bir gerginlik olmasın" dedim. Köyden ayrıldılar. Bizim bu olaydaki tutumumuzun çok öğretici olduğu görüşündeyim. Zaman zaman grupların görüşleri dışında hareket eden disiplinsiz, sorumsuz kimselerin yol açtığı gerginliklerin, grupların birbirini "karşı devrimci, ajan provokatör grup" gibi nitelemelere uzandığı çok olmuştur. Biz çok da deneyimli olmadan, Ergün olayında savrulmadık. Kişisel sorumsuzluklarla grupların genel tavrını ayırmayı başardık diyebilirim."

Birbirinin aynısı iki olay, iki ayrı anlayış, iki ayrı tavır!

Hangisi devrimci? Hangisi kabadayı? Şöyle de soralım... Bizim, kurumsal olarak Dev Yol'la Türkiye'nin her yerinde devrimci dostluk dayanışma içinde olduğumuz bir gerçekken... Birçok yerde yan yana omuz omuza mücadele ederken... Bir taraftarımızın, bir Dev Yol taraftarını canice katletmesi nereye oturur? Hiddetle sakatlanmayan her akıl bunun "normal olmadığını" "politika" olmadığını anlayabilir. Dostluğu, devrimci dayanışmayı bu rezil meydan okumaya kurban etmemek varken, bizi "cinayet şebekesi" ilan etmek! Bu, Türkiye çapında çatışmanın yolunu açacak bir savrulma değil de nedir? Acı olan 40 yıl sonra bile hala böyle düşünülüyor olması... Evet, "Devrimcilik Güzel Şey Be Kardeşim." Melih Pekdemir'e hatırlatmak isterim, yolun sonuna yaklaşmış iken, arkada kin, nefret ve yanlış bilgi bırakmayalım.

YILMAZ GÜNEY OLAYI

Yılmaz Güney'in, daha doğrusu Güney Dergisi çevresinin bir ara bize katılması söz konusu idi. Sonra bu olmadı. Senin Yılmaz Güney'le irtibatın oldu mu? Bu konu nasıl gelişti?

Yılmaz Güney'le Toptaşı cezaevindeyken tanıştım. Bu tanışmaya aracılık eden Nihat Behram idi. Nihat'la hukukumuz 1975'lere gidiyor. O yıllarda Vatan gazetesinde çalışırken tanıştık. Darağacında Üç Fidan'ı yayınladıktan sonra tanışıp görüştük. Kaypakkaya öyküsünü de yazmasını istedim. Kafasında böyle bir proje varmış zaten; "Ser Verip Sır Vermeyen Bir Yiğit" adıyla Kaypakkaya'nın direniş öyküsünü hazırlamaya başladı. Genç bir foto muhabiri olan Savaş Ay ile de o zaman tanışmıştım. Bu süreçte Nihat ile kişisel dostluğumuz da gelişti ve sonraki yıllarda devam etti. Bu süreçte, Nihat'ın aracılığıyla tanıştım Yılmaz Güney'le.

Toptaşı eyleminin örgütlenmesi gündemdeydi. Yılmaz'ın ziyaretine girmek kolaydı. Bu sayede bazı malzemeleri o görüşmelerde içeriye gönderiyorduk. Cezaevine Yılmaz'ın ziyaretçisi olarak giriyordum. Yılmaz da geliyordu ziyaret mahalline. Ona, şu arkadaşla görüşmek istiyorum diyordum. O da, diyelim Hasan'ı veya Safa'yı çağırıyordu. Ben de gelen arkadaşla konuşuyor, alış verişimi yapıyordum. Onunla tanışıp ziyaretçisi olmanın böyle bir avantajı oldu.

Daha sonra belli aralıklarla Yılmaz'la görüşmem devam etti. Oradan Sağmalcılar'a hastaneye geldi. Görüşmelerimiz orada da devam etti. Nihat'la zaten devamlı görüşüyordum. Samimi bir yakınlığımız oluşmuştu. Zaman içinde siyaseten de yakınlaştık. Tartışmalarımızda Kaypakkaya'nın görüşlerini kabullenmesi konusunda epeyce ilerledik. Nihat, o sıralar Halkın Kurtuluşu çevresinden ayrılmıştı. Süreç içinde siyasal düşünceleri açısından bizi kendisine epeyce yakın bulmaya başladı. Hatta örgütlü çalışmaya da hazırды diyebilirim. Benim kafamda Yılmaz da vardı. Onu kazanmak önemliydi. Bu düşüncemi Nihat'a açtım. "Çok iyi olur, zaten konuşuyoruz biz Yılmaz'la," dedi. Gelişen zaman içerisinde Nihat bana,

Yılmaz'ın da görüşlerinin netleştğini ve bir özeleştirisi ile partiye katılmak istediklerini söyledi. "Tamam, yazın," dedim. Nasıl yazılacağını biraz konuştuk. Asıl olan siyasettir filan dedik. Bu gelişmeleri de gün gün arkadaşlara ilettim, rapor ettim.

Sonuçta 4 – 5 sayfalık bir metin hazırlamışlar. Metnin esasında Kaypakkaya'nın görüşlerini, halk savaşını savunuyorlar. Yılmaz, "Kürdistan sömürgeci," diyor. Bizi bir kaç komünist hareketten biri olarak görüyorlar. Güven açısından bizi tercih ediyorlar. Güvenlerini ifade ederek, elimizden geleni yaparız, yapacağız, mücadele içinde bunu göstereceğiz türündün ifadelerle biten bir özeleştirisi ve iltihak metni hazırladılar. Partiye katılmak istediklerini açıkça söylüyorlardı. Bu metni aldım. O sırada Yılmaz Güney, İmralı'ya gitmişti, yarı açık cezaevine. Metni çoğaltarak arkadaşlara gönderdim. Partizan'ın çıkacak ilk sayısında yayımlamayı kararlaştırdık. Aradan bir hafta geçti geçmedi, Nihat derginin baskıya girip girmediğini sordu ve "O özeleştiriyi yayımlamayın" dedi. Yılmaz, düşünmüş. "Düşüncelerimde, görüşlerimde bir değişiklik yok. Güvenim de var, ama bir siyasi harekete angaje olursam, bu tercih sanatçı olarak beni daraltır," diye düşünüyormuş. Bunun üzerine, "Baskıya konulmasın" diye haber gönderdim hemen. Bundan sonra Yılmaz'la görüşmeye gittim. Aynen Nihat'ın söylediklerini tekrar etti:

"Güvenimde ve görüşlerimde bir değişiklik yok. Ama ben halka mal olmuş devrimci bir sanatçıyım. Pek çok devrimci çevreyle olumlu ilişkilerim var. Sanatımla devrimci sosyalist yanım bütünleşmiş ve tüm sosyalistlerin, demokratların, devrimcilerin ortak bir değeri olmuşum. Buradan birisini tercih edersem ki ettim, bunu kamuoyuna açıklarsam bu durum beni daraltır. Belki siyasal anlamda çok önemli değil, ama sanatıma yansiyabilir. Gereksiz polemiklere girmek durumunda da kalabiliriz. Kısacası, bu düşüncelerimi ve doğrudan bir siyasi harekete katıldığımı açıklamayı doğru bulmuyorum. Ancak Kaypakkaya benim de önderimdir ve sizler de benim en güvendiğim yoldaşlarımsınız."

"Peki," dedim. İsrar etmedim. O anda ben de konuşmalarından etkilendiğimi hatırlıyorum. Bizim açımızdan önemli bir prestij olacaktı. Birçok kesimden, kitlelerden sempatimiz artacaktı, ama uzun vadede, Yılmaz'ın konumundan baktığımda söz ettiği olumsuzlukları da

yaşayacaktık. TKP/ML'ye iltihak edeceklerini ilan etmediler. Özeleştiri metnini -iltihak bölümünü çıkararak- Güney dergisinde yayınladılar. Buna rağmen olay, zaman zaman diğer siyasi gruplarla polemik konusu oldu.

Güney dergisi, Yılmaz Güney'in çıkardığı bir sanat dergisi idi. Ortak değerlendirmelerinin çıktığı sayıdan itibaren, Nihat Behram ile birlikte sanat haberlerinin yanında asıl olarak teorik-siyasi yayın yapan bir dergi şekline dönüştürüldü. Konsepti değişmiş şekliyle, Güney dergisi de siyasi yayınlar arasında yerini aldı. Politikleşmiş Güney dergisinin savunduğu görüşlere, revizyonist ve oportünist cepheden saldırılar da başladı. Bu saldırılar Güney'i de aşarak bize saldırıya dönüştü. Bunun üzerine Partizan'ın 4'üncü sayısında bu konu ele alındı. "Partizan'dan Güney Dergisi'ne Açık Mektup" başlıklı yazıda, "... Saldırı kampanyasını ilk başlatanlar Halin Kurtuluşu ve Aydınlık oldu. Bunu parti çizgisine sahip çıktıklarını utanmadan söyleyen ve sinsice Marksist Leninist harekete saldıran HB izledi. Bunlara daha başka örneklerin de ekleneceği şimdiden söylenebilir" deniyordu. Bu yazının devamında her üç kaynaktan eleştirinin ortak yanının, partimizin esas itibarıyla Marksist Leninist mücadele çizgisi görülmesi olduğuna dikkat çekiliyordu. Yani Güney dergisi üzerinden partimize saldırıyorlardı.

Sonra nasıl gelişti?

Güney'le bizim ilişkilerimiz devam ederken, derginin çevresinde birileri toplanmaya başladı. Örgütsüz bazı kimseler Güney'le ilişkilendiler. Yayın faaliyetine başladılar Ne varki Güney dergisinin çevresinde toplananlar ayrı bir örgüt olma konusunda Nihat'ın kafasını karıştırdılar. Bunlar çoğunlukla Halkın Kurtuluşu'ndan ayrılmış bir gruptu. İçlerinde nitelikli insanlar da vardı. Biraz da Nihat'ın bazı öneri ve davranışlarından sezinledim bunu. Yılmaz'ın bundan haberi var mıydı, bilmiyordum. Nihat'la konuşmamızda tamam yazarsın, çizersin, iyi bir devrimcisin ama örgüt olmak ve onu yönetmek başka bir şey diye anlatmaya çalıştım, kırmadan. O da, öyle bir düşüncem yok filan dedi. Güney'in çevresindeki çocukların niyeti, Nihat üzerinde de etkili oldu diye düşünüyorum. O arada ben Yılmaz'la görüşmeye devam ediyordum.

Yılmaz'ın bir de kaçırılması konusu var. Bununla ilgili bazı hazırlıklar yapılmıştı. Biz de güneyde geçişi konusunda ayarlamalarla görevlendirilmiştik. Ben onun için bir süre Viranşehir'de, Ceylanpınar'da kalarak yolu, geçişi planlamaya çalışmıştım. Viranşehir'in Arap köylerinden birinde bir süre kaldım. Bölgeyi çok iyi bilen bir köylü sempatizan arkadaşımızla (Halil'le) keşifler yaptık. Biz Suriye'ye kazasız belasız geçmesini sağlayacaktık. Benim işim o kısmının hazırlığıydı. Ceylanpınar sınırdı zaten. Çok büyük sorun olmayacaktı. Karşıda irtibatlar vardı. Büyük de heyecan duyduk doğrusu. Sonra gelmeyeceği bildirildi. Bu nasıl oldu, niye vazgeçildi bundan?

Yılmaz'la görüşmelerimizde onun firar etmesini de konuşuyorduk. Bir görüşmemizde, "Halinden memnun musun, ne yapalım, nasıl yapalım," filan diye bir giriş yaptım. Sertçe baktı, "Ne demezsin, halimden çok çok memnunum, yer değiştirelim biraz da sen mutlu ol!" dedi. "Kabul etseler seve seve," dedim. "Mutlaka bir çözümü vardır bu işin, bulalım," diye sohbet ederken Yılmaz, "Benim kafamda bir çözüm var, zamanı gelince söylerim," dedi. Aradan biraz zaman geçti. Haber geldi. Yılmaz çağırıyor. Hastaneye gelmişti galiba. Dedi ki, "Önümüzdeki yıl benim izin hakkım çıkıyor. Bir bayramda 5 günlük izin kullanma hakkım var. 1980'in Ekim ayına rastlayan bir bayramdı galiba Bu izin hakkımı kullanıp Siverek'e gideceğim. Doğum yerine gitme şartı varmış. Oradan götürebilirseniz, beni Suriye'ye götürün. Sonra da Avrupa'ya geçerim." Ben de, "Olur, hallederiz," dedim. "Bu firardan hiç kimsenin (yakınında bulunan bazı isimleri de söyleyerek) haberi olmasın," dedi. Daha zaman vardı. Ben 1979 Sonbaharı gibi Doğu'ya gidecektim. Süleyman'la görev değişimi yapıyoruz. O Batı'ya geliyor, ben Doğu'ya gidiyorum. Ordu örgütlenmesi ve gerilla savaşına hazırlık dönemi ile ilgili sorumluluk bana verilmişti.

Yılmaz zor bir adamdı. Kolay güvenen biri değildi. Bildiklerinden şaşmazdı. Tarzından taviz vermezdi. Yerime gelecek arkadaşla güven sorunu yaşayabileceğini biliyordum. Bunu kendisine açtım. Doğu'ya gideceğimi, orada görevlendirildiğimi, bu yüzden ilişkiyi başka bir

arkadaşla sürdüreceğini söyledim. Kabul etmedi, "Olmaz" dedi ve arada bir gelip gitmemi önerdi. Bunun çok zor olacağını, hatta mümkün olmayabileceğini filan söyledim. O ısrarla bu ilişkiyi değiştirmek istemiyordu. Hatta ikna etmek için, "Arada bir de gelemem. Oradan Ortadoğu'ya geçeceğim," yalanını uydurdum. Kafasında güven bunalımı yaşıyordu. Daha sonraki bir görüşmemizde bunun parti kararı olduğunu, benim elimde olmadığını, mücadelenin gereklerine göre hareket ettiğimizi söyledim. Bunu değiştiremem, anlayan lazım, dedim. Bir süre düşündü. Biraz karamsar oldu. Bak, eğer bana güveniyorsan, sözlerime de güven. İlişkili olacak yeni arkadaş çok sağlam biri. Hatta benden daha güvenli olduğunu bile söyleyebilirim, tereddütün olmasın. Çok içine sinmedi, ama kabul etmek zorunda kaldı. Vedalaştık, sarıldık, ayrıldım. Son görüşüm oldu. Benden sonra Süleyman irtibat kurdu. Süleyman'a da, Yılmaz'ın zor bir adam olduğunu, titizliğini ve ayrılırken aramızda geçen konuşmaları filan anlattım.

Sonra, bu kaçırılma konusu Güneydoğu'dan kotarılaacağı için, hazırlıkları yapma konusunda Ali Haydar'ı görevlendirdik. O da hazırlıklar konusunda bizi bilgilendiriyordu. Ancak 12 Eylül darbesiyle birlikte Yılmaz'ın o şekilde kaçırılması şartları da ortadan kalkmış. Darbeden önce ben yakalanmışım. Sonradan edindiğim bilgiler, 12 Eylül darbesinin ardından Yılmaz'ın adadan alınarak başka bir cezaevine götürüldüğü şeklinde idi. Sanırım bayram izni de ortadan kalkıyor.

Daha önceki görüşmelerimizde onu adadan, İmralı'dan alıp rahatça götürebileceğimizi söylemişim. Onu kabul etmedi. "Ben buradan çıktığım anda yurtdışına gitmeliyim. Bir gün bile bir yerde saklanamam, firardan devletin haberi olduğunda benim yurt dışında olmam gerekir," diyordu. Gerçekten de 7 yaşındaki çocukların bile tanıdığı biri. Bir gün bile saklamak zordu. Siverek planını örgütlemek üzere harekete geçtik. Suriye tarafında FKÖ ile ilişki kurup Suriye'de onlara teslim edeceğiz. Onlar da Avrupa'ya götürecekler. Ben yakalandığım sırada, Siverek'ten Suriye'ye güvenli bir geçişin planları ve ilişkileri üzerindeki çalışmalar senin bulunduğun bölgede yapılıyordu. İşin bu yanını senin üstlendiğini bilmiyordum.

Yurtdışına gittikten sonra ne oldu?

1981’de Süleyman’ın öldüğünü duyduğunda resmini bastırıp Paris’te kendi çevresiyle afişleme yapmış. Yurtdışına gittikten sonra kendi sanatıyla ilgili çalışmalar yapıyor, arkadaşlarla ilişkileri devam etmiş zaten.

Burada bir ekleme yapayım. Erdoğan Şenci, “Sürgün” adlı kitabında, Süleyman Cihan’ın öldürüldüğü haberini Yılmaz Güney’in Cannes’da aldığını yazıyor. Sanırım ödül aldığı festivalde öğreniyor bunu. Bir arkadaştan aldığı fotoğrafı görüyor ve tanıyor. Sonra bahsettiğim afişi işte o fotoğraftan yaptırıyor. 14 bin afiş bastırmış. Festival döneminde Cannes sokaklarının duvarlarında binlerce Süleyman Cihan afişi asılmış.

Biraz uzunca bir soru olacak, ama buna girmek gerekir. Bu vesile ile kafamda çok evirip çevirdiğim birkaç konuyu da formüle edebilirsem, sormak istiyorum. Dersim’le ve Dersimli kadrolarla ilgili genel bir değerlendirme... Bazı arkadaşlar, Dersimliler’in birbirlerini kayırdığını, liyakati sakatladıklarını savunuyor. Hasan Erkul bir “domena ma kültürü”nden söz ediyor. Çeşitli bölümlerde zaman zaman sen de değindin. Bölge Komitesi için görevlendirmelerde Süleyman’la yaşadığın görüş ayrılıklarını anlatmıştın. Tunceli’de bir örgüt ağırlığı, örgütte bir ‘Tuncelili’ ağırlığı vardı. Bu da normaldi. Tunceli’de ilk önemli mücadele adımlarını bizim kurucu yoldaşlarımız atmıştı. Önder yoldaşımız orada çatışmada yakalanmıştı. İlk önemli kaybımız Tuncelili Ali Haydar Yıldız’dı ve orada kaybetmiştik. Parti çizgisinin Tunceli insanını yakalayan özel bir tarafı var mıydı, bunu kestiremiyorum. Ben, genelde bizim çizgimizin yoksul köylü gençlikte karşılık bulduğunu düşünürüm; ama Tunceli’deki geniş ilgiyi bununla açıklayamayız. Bununla ilgili olsaydı, başka yoksul yörelerde de hızlı gelişmemiz gerekirdi. Böyle olmamıştır... Sözü getirmek istediğim nokta başka aslında. Bu konu da zaman zaman tartışılmıştır. Tuncelililerin biraz “kibirli” oldukları, bazı “sosyal hastalıkları” örgüte taşıdıkları söylenmiştir... Tuncelili olmayı, bir çeşit doğal, doğuştan devrimcilik;

dolayısıyla devrimci çevrelerde bir "statü" gibi gördükleri, bir çeşit kontenjan kullandıkları, mücadelenin sahibi olarak davrandıkları söylenmiştir ya da bu anlama gelen eleştiriler geliştirilmiştir.

Ora halkı, bize, bütün devrimcilere unutulamaz emekler vermiştir. Herkes yıkılıp giderken, bizim geleneğimizden gelen serdengeçtileri tutuklanmak, öldürülmek, yakılmak, kurşuna dizilmek pahasına beslemiştir. Bu halk, devrimcileri her zaman desteklemiştir. Bunun için çok çile çekmiş, ama hiç geri de durmamıştır... 12 Eylül'den sonra nerede barınabildi devrimciler? Nereliler sahip çıktı, kolladı? Kibir filan gibi eleştirilerle, Tunceli halkının büyük fedakarlığını görmezden gelmek nankörlük olur. Başka izlenimlerim de var tabi. Tunceli, Kürt'tür ama devrimcisi, "Türk solu"yla birlikte harekete diğer Kürt illerinden daha yatkın olmuştur. Milli meseleden önce devrimcilik önemliydi Dersim'de. Sınıf mücadelesi önemliydi. 'Türk solu' sayılan örgütlerin birçoğunun lider kadroları içinde Dersimli çoktu. Belki oradan da beslendi bu eğilim. Kürt hareketi, Güney illerinde çok kısa zamanda güçlendi, hakim oldu, 'Türk solu' silindi. Dersim'de böyle olmadı.

PKK'nın silip süpürdüğü zamanlarda bile Türk solu akımlarının varlığını sürdürmesini, Tunceli devrimcisinin, devrimci, sosyalist aydınlanmayı çok önce gerçekleştirmiş olmasına bağlıyorum. Bence 'Palavra Meydanı,' böyle bir zihniyet devrimi gerçekleştirdi. Küçümsendi, ancak devrimcilerin külliyatını o meydan oluşturdu. Marksist literatürü okuma ve voltalı tartışmalar bir formasyon oluşturdu. Oradan bakıldı meselelere...

Benim kafamda çözemediğim şu: Dersim katliamı, PKK'nın geliştirdiği ulusal ayaklanmadan önce, tarihimizdeki en yakın, anıları en taze, hikayesi en bilindik ulusal nitelikteki ayaklanmadır. Çocuklarındaki yaygın devrimci eğilimin bu katliamın acısına isyan duygularından beslendiği söylenebilir. Ancak neden Dersim'in gençleri yeni bir ulusal hareket geliştirmek yerine, ağırlıkla, bir önceki kuşağın amaçlarını, ideallerini, taleplerini sosyalist, devrimci, enternasyonal bir pota içinde eritti? Neden Güney illeri gençliği ulusal harekete akarken, katliamla sonuçlanmış en yakın ulusal hareketin mirasçıları

sınıf mücadelesine yatkın durdu? Ulusal sorunun çözümü için, başından beri "ayrılma" yerine, "birlikte" görüşüne destek verdi.

Tunceli köydür, kırsaldır ama kültür olarak kentlidir. Okur yazardır, açıktır, tutucu değildir. 1979'lu yılların sonunda, kızlı erkekli gençleri Munzur'a kendilerini atar, birlikte yüzerlerdi. O olgunlukta bir manzarayı hiçbir yerde göremezdiniz. Kadınlar, bütün diğer Türk veya Kürt illerinin hiçbirinde, Tunceli'de oldukları kadar özgür değillerdi. Hiçbir bağnazlık, tarikat benzeri yapılar olmamıştır Tunceli'de. Dedeler, gelişen devrimci hava içinde din vaaz etmek yerine toplum içinde kendilerine yeni sosyal konumlar geliştirmiş; uzlaştıran, iyilik telkin eden, gelişen modern yaşam tarzına karşı 'din dışılık' eleştirisi getirmeyen, hayatı dinin ölçülerine vurmayan, laik tutumlar almışlardır. Bu çok önemli bir özelliktir. Sadece Tunceli'de de değil, Alevi dedeleri genel olarak laik bir tutum almışlardır.

Ben, oralarda bulunduğum yıllarda, halkta, kendini bir üstün görme eğilimi, anlayışı sezmedim, görmedim. Devrimcilerde de böyle bir şey izlemedim. Fakat sonradan bu eleştirilerde bir miktar haklılık payı olduğunu da düşündüm. Dersim'de konuşulan Zazaca'nın Kürtçe dışında tamamen ayrı bir dil olduğuna ilişkin savlar, görüşler eskiden beri vardı. Ben bunun marjinal düzeyde olduğunu sanırdım. Ancak, Dersim Dernekleri Federasyonu'nun (DEDEF) bir toplantısına katıldım ve orada dile getirilen görüşleri dinleyince... Hiç de marjinal olmadığını, Dersimlilerin, kendilerini gerçekten 'farklı' gördüklerini anladım. PKK ile pazarlıkların sürdüğü, 'çözüm süreci' denen şeyin ilerlediği, PKK önderliğinin 8 Mayıs 2013'te çekileceklerini açıkladığı tarihi günlerde, Dersimliler'in kendi özel gündemlerini takip eden, süreci dışardan izleyen ve "olumlu bulduğunu" bildiren açıklaması şaşırtıcıydı. Oradan okunan "Basına ve kamuoyuna" başlıklı bildiride, "Biz Dersimliler artık dilimiz, inancımız ve bu inancın yarattığı kültürümüz ile bir realiteyiz. Bu gerçeğin görülmesi gerekiyor. Çözüm süreci olarak adlandırılan yeni süreç, eğer bu ülkede yaşayan herkesin kendi farklılıkları ile yaşamalarının yolunu açacak ise inandırıcılığı söz konusu olabilir. Biz Dersimliler Çözüm Süreci'nin adil, demokratik tüm etnik ve inanç farklılıklarını dikkate alan bir temelde yürütülmesini arzu

etmekteyiz. (...) Herkesin kendi kurumları ile bu süreçte temsil edilmesi önemlidir. (...) Dersim'in kendi dilini ve kültürünü geliştirmesine destek olunmalıdır" deniliyordu.

Bildiride Dersimliler'in, "Katliam"ı da kapsayan ve aşan daha geniş bir "Dersim Meselesi" üzerinde durdukları, (Zazaca konuşan başka iller bile değil) sınırları Dersim'de biten başka bir "ulusal sorun" tanımladıkları anlaşılıyor. Çünkü, diyorlar, "Dersimlilerin (de) kendi farklılıkları, kendi dilleri, inançları ve kültürleri ile yaşama hakları" vardır. Çözüm Süreci esasta Dersim dışındaki Kürtleri ilgilendiren bir süreç olarak görülüyor.

Bildiride, "Barajların yapımı ile bu coğrafyanın insansızlaştırılması için... (...) Siyanürle altın aranması bu toprakların yaşanabilir olmaktan çıkarılması sonucunu doğuracaktır" deniliyor. İşin biraz paranoyaya vardığı anlaşılıyor. Türkiye'de yapılan 600 kadar HES'in yüzde 40'ı Karadeniz'de. En çok HES Trabzon'da yapılıyor (49 tane!). Tunceli, en çok HES yapılan illerde sıraya bile giremiyor! Erzurum'da bile daha fazla sayıda HES projesi var. Söylemek istediğim, eğer HES yapmak bir 'insansızlaştırma' girişimiye, Tunceli'den önce Trabzon'a ağılamamız gerekiyor. Siyanürle altın arama da öyle... Tunceli de dahil, sanırım Türkiye'de 25 kadar yer için böyle bir tehlike var. Ama Uşak'ta, Bergama'da, Artvin'de bu artık bir tehlike değil, gerçek. Bu üç ilde siyanürle altın çıkarılıyor. Bildirideki tavır, bu işlerin çevresel katliamlar olduğu üzerinden geliştirilmemiş. Başka yerlerde böyle olabilir, ama Dersim'de bu "insansızlaştırma" amaçlı... Burada da Dersim farklı oluyor yine. Fakat yine de bunun 38 olaylarından sonra gelişen sürgünlerin yarattığı travmayla bir ilgisi var. Sanıyorum Dersimli, derinlerde bir yerdeki acıları yüzünden, bir küçük il sınırları içindeki toprakla ilişkisini varlık-yokluk meselesi olarak yaşıyor. Sen Dersim'de kaldın. Dersimlilerle çalıştın. Birincisi, bu "domena ma" kültürü yönünden doğrudan bizimle ilişkili olarak, ikincisi Dersim'in özellikleri yönünden ne dersin?

Dersim, genel devrimci mücadele açısından, özellikle de partimiz açısından çok güçlü bir potansiyele sahipti. Ne var ki bir o kadar da

sorunlu bir bölgeydi. Sorunların kaynaklandığı temel nedenler ise ayrı ve zorlu bir bilimsel araştırmanın konusudur. Sen çok önemli özelliklere değindin. Ne var ki tespit ettiğin her sorun ayrı bir araştırma konusu. Bu durumun ayrıntıları çalışmamızın konusunu aşar diye düşünüyorum. Üstelik ben bu konuları bilimsel temelde analiz edecek araştırmalara, dolayısıyla bilgiye sahip değilim. Sorunun esası, Dersimliler topluluğunun nasıl olduğundan tarihsel geçmişe, yerleşim ve yaşam mücadelelerinden sosyo-psikolojik ve siyasal yapılarına, hatta sosyal genlerinin incelenmesine kadar uzanır. Dersimli araştırmacı aydınlar bu konulara ilişkin pek çok şey söylediler, yazdılar, çizdiler. Ancak bazı özelliklerinin siyasal yaşama, dolayısıyla partimizle ilişkili sorunlara bu sorunların pratik sonuçlarına bilimsel temelde değinen bir incelemeye rastlamadım. (Varsa ben atlamış olabilirim.) Bu yüzden konunun önemi benim bu günkü birikimimi aşar.

Dolayısıyla orada yaşadığım ve doğrudan tanık olduğum bir iki konu hakkında görüş belirtmekle yetineceğim. Sonraki yıllarda geri dönüp değerlendirdiğimde "Dersimlilerin birbirini kayırdığını, liyakati sakatladıklarını" iddia eden arkadaşların çok da haksız olduklarını söyleyemem. Çalıştığım yıllarda bazı olaylara bu yargıyla yaklaşmadım. Söz konusu iddiaların yaygınlaşmasıyla geri dönüp yeniden değerlendirdiğimde, parti içinde, Hasan Erkul'un söylemiyle "domena ma kültürü"nün etkileri olduğunu söyleyebilirim. Bu kültürün tabanda ve bazı organlarda nasıl çalıştığını, o gözle bakmadığım için bilmiyorum. Süleyman'ın bazı tepki ve tasarruflarına değinmiştim. Anlattığım her iki olayda da liyakat kesinlikle göz önünde bulundurulmamıştı. Süleyman'ın Batı sekreterliğine başlamasından kısa süre sonra yakalanan alt bölge komitesinin yeniden oluşmasındaki tercihleri oldukça düşündürücüydü. Bölgedeki kadroların özelliklerini çok iyi bilen Safa ve benim şiddetli muhalefetimize rağmen Hıdır'ın alt bölge yönetimine getirilmesindeki ısrarının sebebi ne olabilir? Yine aynı komiteye askeri sorumlu olarak Halil Gündoğan'ın getirilmesi... Halil, inançlı, disiplinli, cesur ve iyi bir askerdi. Raci Yılmaz da aynı özelliklere sahipti. Ancak siyasi birikim ve kitlelerle bağ kurma konusunda daha ileri, daha iyi idi. Benim zamanımda, askeri sorumlu olarak görevlendirilecek adaylar içinde ilk sırada idi. Süleyman

Önder'in muhalefetine ve Raci'yi önermesine rağmen Halil tercih ediliyor. Hüseyin Üren'le ilgili önermesinden de söz etmiştim. Diğer yandan Merkez Komitesi içindeki tartışmalarda Ali Haydar'la karşılıklı koruma saiki içinde hareket ediyorlardı. Bunlar benim Merkez Komitesi içindeki çalışmalarım sırasında edindiğim izlenimler. Birçok kişi, çeşitli bölgelerde ve farklı çalışma alanlarında da Dersimliler arasında benzer ilişkilerin yaşandığını gözlemledikleri iddiasında.

Niye böyle? Cumhuriyet tarihi boyunca devletle barışık olmamış bir halk. Öncesi de var. Çok haklı taleplerinde bile baskı görmüş, sürgün yemiş katliamlar yaşamış bir halk. Bilinçli devlet politikalarıyla ötekileştirilmiş ve sistem açısından hep potansiyel bir tehlike olarak görülmüş. Ben Elazığ'da gözetim altında iken, beni sorgulayan bir MİT elamanı yüzbaşı, "Tuncelililer doğuştan devlet düşmanıdır" demişti. Bu tespit, devletin Tunceli halkına nasıl baktığını, o güne kadar yaptıkları bir yana; daha neler yapabileceğinin çok anlaşılır bir ifadesiydi. Devletin politikaları, halk üzerinde sadece fiziki baskı ve şiddet olarak görülmüyor; asimilasyon ve topluluğu dejenere edecek politikalar da uygulanıyor. Kısacası, Dersim halkı her dönem ve her bakımdan kuşatma altında hissediyor kendisini.

Cumhuriyet tarihi boyunca çeşitli biçimlerde, ama özü değişmeden devam eden baskı ve kuşatma politikaları, doğal olarak Dersim halkında var olmaya devam etmek için derin bir savunma refleksi oluşturmuş. Bu refleks öncelikle kendini ve coğrafyasını korumak şeklinde çalışıyor. Söz konusu baskı ve kuşatmadan kurtulmak için sisteme muhalif çalışma ve mücadelenin yanında ve içinde yer alıyorlar. Nesiller boyu devam eden bu ruh halinin Dersim topluluğunda bir kültür haline geldiğini düşünüyorum. Gelişimin olası nedenlerinden birine değindim; gelişim ve oluşumun mutlaka başka temelleri de vardır. Değindiğim gibi, bunlar bilimsel araştırmaların konusudur. Dolayısıyla bu kültürün siyasal yaşamda da, kendi topluluğuna mensup insanları koruma ve kollama refleksi şeklinde çalıştığı kanaatindeyim. Belki de bilinç altına yerleşmiş "kendini güvene alma, güvende hissetme" saikinin pratik adımları. Ama her ne sebeple olursa olsun, bilimsel çalışma temelinde mücadele yürüten

anlayışın "liyakati sakatlayan" örgütlenme politikası hoşgörü ile karşılanamaz.

DEDEF'in HES olayını değerlendirmesindeki farklı yaklaşımın temelinde de değindiğim bu refleks yatıyor. Bir Karadenizli (Orta Anadolu, Ege, Akdeniz'li de) HES olayına çevre duyarlılığıyla bakar. Başka türlü değerlendirmesinin hiçbir maddi temeli yok zaten. Fakat Dersimlinin değerlendirmesini çevre duyarlılığıyla sınırlayamayız. Dersimlinin bakışı matematiksel hesaplara hiç sığmaz. Hayatı boyunca onu yok etmeye çalışan devletin, HES projesinin de, öncelikle onu yalnızlaştırma amacına yönelik olduğunu düşünmesi kadar doğal bir yaklaşım olamaz.

Dersimli aynı zamanda coğrafyasına aşık bir halk. Bölgesine böyle bir tutkunluğu çok az görürüz. Dersim sihirli, gizemli bir coğrafyanın adı. Munzur Dağları çıplaktır, ama güven vericidir. Munzur Suyu'nu seyrederken, kıvrımlarında zulümden gizlenen insan topluluklarını hayal edersiniz. Suyun sessiz akışında, derinliklerine gizlenmiş patlamaya hazır bir öfke, yüzeyinde ise yılanmış buruk hüznü görürsünüz. Pülümür'ün sarp dağları, ormanları sizi derinliklerine davet eder, güven kokusu alırsınız, koruyup kollayacağı duygusu oluşur; tarifi zor, garip bir çekiciliği vardır Dersim coğrafyasının. Coğrafyanın sert ama güvenli görünümü, sanki insanını da kendine benzetmiş. Dersimlinin kibiri sadece mücadelesi, direnişi ve eğitiminden ileri gelmiyor, sanırım biraz da coğrafyasından kaynaklanıyor. Ben Dersim'de bir yıl kaldım; oraya gitmek, köylülerini ve coğrafyasını görmek düşüncesi bile beni her zaman heyecanlandırmıştır.

Bilindiği gibi ülkenin her yöresinde Dersimli yaşar. Hepsi de birbiriyle bir şekilde ilişkili. Dersimliler arasında, haberleşme teknolojisinin oldukça geri olduğu o yıllarda akıllara durgunluk verecek çabuklukta bir iletişim sistemi vardı. Bu sistem sadece Dersim'de değil, Dersimliler üzerinden bütün ülkede yaygındı. Örneğin, Dersim'de anlatılan bir öykü/söylenti vs. (uydurma bile olsa) birkaç gün içerisinde ülkenin her bölgesinde konuşulur hale gelebiliyordu. Bu sistemin nasıl kurulup çalıştığını hala çözebilmiş değilim. Bu yüzden dedikodu rezervi de oldukça yüksek bir yöredir.

Hiç kimse alınmasın ama Dersim'de, disiplin dışı ilişkiler dolayısıyla belli bir laçkalık her dönem yaşanmıştır. Kitle gücümüz çok fazla olduğu

için bu durumun yaşanması belki kaçınılmaz oluyordu. Fazla sayıda politikleşmiş kitleyi sıkı bir denetim altına almanın zorluğunu biliyorum. Kaldı ki biz, değil kitleyi oradaki parti örgütünü denetlemede bile büyük güçlük çekiyorduk.

Diğer bir sıkıntı, değindiğim özelliğin sonucu herhangi bir insanın itibarsız hale getirilmesi, hatta suçlu ilan edilmesi çok kolay oluyordu. Bu durum bazı hallerde karar filan dikkate alınmaksızın yapılıyordu. Bu yüzden Dersim'de birçok insan haketmediği ölçüde yıpratıldı. Hayal gücü çok güçlü bir topluluk; insanda hayal gücünün güçlü olması tabi ki iyi bir şey, ama bu gücün, örgütlenme ve mücadelede yaratıcılığın bir aracı olarak kullanılması çok önemli. Kişilerle ve olaylarla ilgili öykü ve şehir efsaneleri üretme şeklinde kullanılması ise -yaratacağı bilgi kirliliği yanında- tehlikeli sonuçlara da yol açabiliyor.

THKO ile birleşme görüşmeleri yapıldığı söyleniyor. Sonuç alınamıyor. Halkın Yolu ile de görüşmeler yapılmış. THKO ile görüşmelere Ali Rıza Koşar, Gökhan diye biri katılmış. Bu görüşmeleri Süleyman yürütmüş. Zaman zaman da Ahmet ve Aziz katılmış. Ahmet, toplantıların genellikle Kısıklı ve Doğancılar Parkı yanındaki evde yapıldığını, THKO'nun İbrahim'in Kızıl Siyasal İktidarlar hariç, bütün diğer örüşlerine sempatiyle baktığını söylemişti. Sonradan cezaevinden çıkarak inisiyatif alan Koordinasyon Komitesi döneminde bu görüşmeler tavsamış ve sonuç vermemiş.

Bu birleşme görüşmelerini sonradan öğrendim. Bu konuda KK'nin politikalarının anlatımlarında eksiklik olduğunu düşünüyorum. Anladığım kadarıyla, birlik görüşmelerinin olumlu bir noktaya gelmesiyle, bizde KK'nin yeni tezlerini partiye açması aynı döneme rastlıyor. Ahmet'in bu gelişmelerin içinde olduğunu bilmiyordum; o zamanki örgütsel konumum açısından bilmem de gerekmiyordu. KK döneminde gençlik içinde çalışan, Devrimci Gençlik Derneği başkanlığı yapan, ardından bir süre işçi bölgesinde çalışan ve o sıralar yetkili bir komitesi olmayan sıradan bir ilişkiydim diyelim.

Birleşmenin İbrahim'in görüşleri etrafında olması... Bana kalırsa iyi niyetli bir yorum. Bu grupların savunduğu görüşleri biliyoruz. Kişisel görüşmelerde ifade edilen güven ve övgüleri -ama sadece bu yaklaşımı- "örgütsel birlik yaklaşımı" olarak değerlendirmek subjektif olur. Diğer siyasi hareketlerden bazılarının ve bazı kişilerin Kaypakkaya ve partimize güven duymaları ve saygı göstermeleri anlaşılır bir durum. Bu konuda samimiyet ve karşılıklı güven, birlik olmanın ön koşulu; bu özellikler de, büyük oranda bizde var. Alçakgönüllü bir yaklaşım, mütevazı yaşam tarzı, militan ve savaşkan bir pratik, Kaypakkaya'nın kültürel ve mücadeleci mirası... Bu özellikler önemlidir, ama birlik olmak için yeterli değildir.

HATA DEDİKLERİM, BAŞARILI BULDUKLARIM

Şimdi toplu bir değerlendirme yapabiliriz sanırım. "Kişisel olarak," diyeyim, "hata" gördüğün şeyler nelerdi? Sonra da, başarılı bulduğun konulara bir bakalım istersen...

Bu konu aslında, MK'ni bir bütün olarak değerlendirmenin çok önemli bir yanını oluşturuyor. Hata dediklerim, esasen diğer bölümlerde çeşitli biçimlerde ortaya konmuştur. Bunlar, yapılması gerekenler şeklinde ifade edildi; ne yazık ki üstesinden gelemediğimiz konulardır. Birçok konuya ilişkin, MK kararlarında özeleştirimiz vardır. Bu özeleştirimler, ilgili bölümlerde de ifade edildiği şekliyle, çoğunlukla bugün de doğru bulduğum tespitlerdir.

Yakalandığım ana kadar içinde çalıştığım 1. Merkez Komitesi'ni şu konularda hatalı buluyorum:

1- Göreve başladıktan kısa bir süre sonra parti içindeki ideolojik zaafların farkına vardık. Bunlar kendiliğindencilik, bürokratism, sübjektivizm ve Kaypakkaya çizgisinde tali bir unsur olarak var olduğunu düşündüğüm Troçkizmden beslenen "dogmatik sol" anlayışlardı. 1973 yenilgisinde bu hastalıklardan sübjektivizm ve dogmatizmin güçlü etkileri vardı. Kuruluştan gelen bu ideolojik defolar 73 sonrasındaki toparlanma döneminde giderek büyüdü ve adeta kanserleşti. 1976'da, KK'nin partiyi reddedip Kaypakkaya'nın temel görüşlerinden vazgeçtiği dönemde buna

karşı çıkan bizler, aslında KK'nin görüşlerini teorik açıdan sorgulayabilecek düzeyde değildik. Bu siyasi gerilik, KK'nin aceleci ve dayatmacı politikası sonucu ön plana çıkan yöntem tartışmasıyla perdelendi. "Kaypakkaya'nın siyasi görüşlerinin noktasına dokundurtmayız" anlayışı, siyasi tembelliğin de gerekçesi oldu. Parti kitlesi ve kadroları Kaypakkaya'nın görüşlerine sahip çıkarken, hastalıklarını da birlikte taşıdığı için, 1976-78'deki bölgesel dönemde de bu zaafaların varlığı güçlü bir şekilde devam etti. Parti konferansı bu zaafaları taşıyan üye ve delegelerle yapıldığından, Merkez Komitesi de aynı zaafaların ürünü olarak ortaya çıktı.

1.MK'nin öncelikle yerine getirmek zorunda olduğu iki temel görevinden birisi; partiyi yeniden örgütlemek ve bir an önce merkezi işlerliği sağlamaktır. İkincisi, "gerilla savaşına hazırlık dönemi" içinde sınıf mücadelesine önderlik edebilmesi için partiyi sevk etmek göreviydi. MK bu görevleri yerine getirmek için çalışmaya başladığında, çalışmalarına, dolayısıyla partinin ayağına köstek olan bu zaafaların ancak farkına vardı. 4. Toplantısında (Ağustos 1978) tartıştığımız temel meselelerden birisi, partinin ideolojik hastalıklarıydı. Bunların neler olduğunu ve nasıl aşılacağını anlatan ve bu konuda partiye çağrı yapan bir rapor hazırlandı. Bu rapor Komünist'in 4. sayısında yayınlandı. Ne var ki, bu raporda tespit edilen hastalıklar ve önerilen çözüm yolları kağıt üzerinde kaldı. Konu, 7. toplantıda yeniden gündeme geldi;

"Sınıf mücadelesinin kendiliğinden gelişmesi, özellikle ülkemizde, örgütlü ML hareketin çok ilerisindedir. Partimiz bu günkü yapısıyla ülkemizdeki sınıf mücadelesine önderlik etme durumunda değildir. Eğer uzun süreli düşünülüp, tedbirler alınmazsa gelecekte de sınıf mücadelesine önderlik etmemiz söz konusu olamaz. Bugün partimizin temel hastalığı dar pratikçiliktir. Tüm çalışmamıza yön veren kısa süreli pratik çalışmalardır. Devrimci teorinin önemi lafta sürekli vurgulanmasına rağmen, araştırma/inceleme, kadroların siyasi eğitime gereken önem verilmemektedir. Bunun sonucu birçok siyasi konuda muğlaklık, tavırsızlık, kadro ve üyelerimizin siyasi geriliğidir.

Bugün önümüzde iki yol vardır: Ya bugüne kadarki dar pratikçi gidişe devam etmek; ya da dar pratikçi çalışmaya son verip, içe dönük çalışmayı

belli bir dönem öne almak araştırma, inceleme ve kadroların yetkinleştirilmesi için siyasi eğitime öncelik vermek.

Merkez Komitesi, ikinci yolun tutulmasının kaçınılmaz olduğu, bunun gerektiği görüşündedir. Merkez Komitesi, içinde bulunduğumuz kongreye hazırlık döneminde, içe dönük çalışmanın esas alınmaması halinde, önümüzde duran siyasi sorunlara çözüm bulmamızın imkansız olduğu görüşündedir.

Merkez Komitesi bu anlayıştan yola çıkarak, önümüzdeki dönemde tayin edilmiş delegelerle kadro toplantıları yapacak; kadrolarla içinde bulunduğumuz durumu değerlendirecek, çözüm konusunda düşündüklerini kadrolara aktaracak, onlarla sorunu tartışacaktır.” (Merkez Komitesi. 7.toplantı tutanakları)

MK bu kararını hayata geçirmek için, kadro toplantılarıyla bu tespitleri kavratmaktan, bazı örgütsel tedbirler almaya kadar bir dizi çalışma, önlem ve tedbirler öneriyordu. Fazlasıyla umut bağladığımız kadro konferanslarından olumlu bir sonuç, kararlı bir destek çıkmadı. Tersine, Doğu konferansından MK bunalımı çıktı! Kısacası, MK önerdiği tedbirleri hayata geçiremedi; 7. toplantısında yaptığı bu çok önemli tespitler yine kağıt üzerinde kaldı.

MK öncelikle kendisini bir değerlendirmeye tabi tutmalıydı. Eğer bu yapılabilmiş olsaydı, ideolojik sapmalardan önemli ölçüde arınabilir, kendini düzeltebilirdi. Böylece önderlik, ideolojik-siyasi bakımdan birliğini sağlamış olurdu. Kendi içinde birlik sağlayamamış bir önderliğin, partiye ve sınıf mücadelesine önderlik edebilme şansı yoktur. MK, ideolojik siyasi birliğinin, bunun üzerine kurulacak irade birliğinin tayin edici önemini kavrayamadı. Konunun önemi, yakıcı bir şekilde ve somut olarak önümüze geldiğinde ise -1979 sonları-, partide ciddi bir güven bunalımı baş göstermiş ve MK kendi içinde bölünmeye başlamıştı. Fakat bu gelişme de, ideolojik-siyasi birliği sağlamaya yönelmek yerine “bölünmeleri önleme” gibi sığ ve yüzeysel ele alındı. MK, enerjisinin ve zamanının büyük bir bölümünü buna ayırdı. O da kolay olmadı. Konferanstan sonra peşpeşe patlayan hiziplere rağmen partinin örgütsel çatısı kurulmuş,merkezi birliği sağlanmıştı; ama 1979 sonlarına doğru MK ve parti içinde baş gösteren bunalım aşılamamıştı. Bunun esas nedeni de,

MK'nde sağlıklı bir ideolojik-siyasi birliğin olmamasıydı. Bu, giderek partinin "önderliğe güvensizliği" olarak yansıdı. GKK denilen hizip bu gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıktı.

MK, kendisinin de muzdarip olduğu hastalıklardan partiyi kurtaracak yetenekte olmadığı için, kendine güvensiz ve bazı zorlukları göğüsleyebilme cesaretinden yoksundu. Bu cesaretsizlik çok önemli bazı kararların uygulanmasında da kendisini gösterdi. 1979'da şiddetlenen sivil faşist saldırılar karşısında kent emekçilerinin direnişini örgütlemek amacıyla, 'Savunma Komiteleri' kurulması kampanyası başlattı. Bir genelge çıkardı. Genelgede, "Emekçi mahallelerinde, sivil faşistlere karşı savunmanın esasını kitlenin örgütlenmesi ve kendisini silahlı olarak savunması teşkil etmelidir" denilmekte; bunun için parti komitelerine görev verilmekte, kurulacak savunma komitelerinin demokratik, siyasi mücadele organları olması gerektiği, bunların geçici olacağı, amacın, burada patlak verebilecek silahlı mücadeleyi kırlara çekmek olduğu söylenmekte idi.

Bu kampanya, partinin kentlerdeki anti-faşist mücadeleye (o dönem için sivil faşist saldırılara karşı savunma seviyesinde idi) önderlik etmesini ve bu mücadele içinde 'sol' zaafılarını görmesini sağlayabilecek bir sosyal-pratik idi; ne var ki uygulanmadı. Parti tabanı kampanyaya sessiz bir direnç gösterdi ve görev yerine getirilmedi. Bu direnişin temelinde, silahlı mücadelenin kitlelerin değil, öncülerin mücadelesi ve bireysel şiddet olarak kavranması yatıyordu. "Sol" muhalefet bunu 'ayaklanmaya yönelik örgütlenme hazırlığı' olarak değerlendirdi ve bu görevi savsakladı. MK, lafta aksini savunsa da, pratikte aynı anlayıştan zaafly olduğu için direncin üstüne gidemedi. Böylece parti gittikçe şiddetlenen anti-faşist mücadeleye müdahale etmek yerine kendiliğindenci bir şekilde katıldı ve 80'lere gelindiğinde kaçınılmaz olarak kitle mücadelesinin gerisine düştü. Parti çizgimizi Türkiye'nin değişen koşullarına uydurarak sınıf mücadelesine önderlik seviyesine çekmek yerine, dogmatik bakış açısıyla 71 programına saplanıp kaldı. Dolayısıyla, böylesine önemli ve yakıcı sorunlara çözüm üretemedi.

Kamulaştırma ve cezalandırma eylemlerine tedbir kararı da dogmatik sol tarafından çok eleştirildi. Pratikte hiçbir gerekli eylemi geciktirmediği,

aksatmadığı halde, GKK'nın ayrılmasının temel gerekçelerinden biri oldu. Oysaki bölgelerden sorumlu MK üyesine karar inisiyatifi tanınmıştı. Benim dönemimde bu konuya ilişkin herhangi bir sorun da yaşanmadı. Tedbir doğrudu ve bu tedbir, tek tek faşist öldürmeyi temel mücadele olarak anlayan, aynı zamanda düşmanı küçümseyen sol anlayışların yarattığı pratik risk yüzünden alınmıştı. Birçok yoldaşımız, önderliğin onayı olmayan eylemlerde kaybedildi. MK'nin hatası bu kararı almak değil, bu tedbire neden olan anlayışların üzerine cesaretle gidememesidir. Sonuçta dogmatik sola boyun eğip kararını kaldırarak, bir cesaretsizlik örneği daha gösterdi.

Benim değerlendirmeme göre, kendi içindeki ilişkilere zaman zaman liberal yaklaştı. Tek tek üyelerin başarısızlıklarından bile asıl sorumlunun kendisi olacağını bilmesine rağmen, cılız eleştirilerle yetindi. Mesela, "gerilla savaşına hazırlık dönemi" politikasının temel uygulama alanı, toprak çelişkisinin yoğun olduğu Güneydoğu ve bütün olarak Doğu idi. Bu bölgede yapılması gereken hazırlıktan sorumlu iki Merkez Komitesi üyesi vardı. Biri, birinci derecede gerilla bölgesinin bulunduğu alt bölge sorumlusu idi. Diğeri askeri örgütlenmeden ve "hazırlık döneminden" sorumlu Siyasi Büro üyesiydi. MK toplantılarında, bu alanlarda kayda değer bir gelişme olmadığı tespit ediliyor, sorumlular eleştiriliyor ama somut çözüm yolları arama konusunda kafa yorulmuyordu. Oysaki "hazırlık dönemi" tabanda büyük rahatsızlık yaratıyor, önderliğe güvensizliği derinleştiriyordu. MK göreve başladıktan 1.5 yıl sonra, hala elle tutulur bir hazırlık sözkonusu değildi. Bunun üzerine görev değişikliğine gitti; çok geç kalınmıştı. Konuyla ilgili ilk somut çalışmalar da bu değişiklikten sonra başladı. Bu somut çalışmanın raporu Komünist 8'de vardır. Bu çalışma, sonradan 12 Eylül darbesi, benim yakalanmam, 2. Konferans hazırlıkları vs. gündeme geldiğinden ilerletilememiş. Kısacası, bir dönemi kapsayacak önemli bir siyasetin pratiğe geçirilmesi sorumluluğu kişiler üzerinden ele alınmamalıydı. Sorumluluğunu yerine getiremeyenlere de, liberal bir yaklaşım gösterilmemeliydi. Merkez Komitesi bu anlamda vahim bir hataya daha düştü.

Kendi içindeki bazı görevlendirmeler konusunda da hata yaptı. Batı'da iki Merkez Komitesi üyesinin görevlendirilmesine gerek yoktu. Gerçi

Batı'da birleşecek üç bölge vardı ve ikisinde hizip çıkmıştı. Birinde de (Ankara) çok zayıftık. Buna rağmen birçok bakımdan en güçlü bölgemiz de (İstanbul) Batı'da idi. İstanbul'un potansiyeli bölgeyi toparlayacak güçteydi; dolayısıyla bölgenin başında bir MK üyesinin bulunması yeterliydi. Baki istifa ettikten sonra Ali Yavuz onun yerine Doğu sorumluluğuna getirildi. Bu da yanlıştı; Doğu, hem temel örgütlenme ve mücadele alanıydı, hem de bölgesel dönemden gelen sorunlu bir bölgeydi. Ali Yavuz Çengeloğlu'nun Türkiye'deki örgütlenme ve sınıf mücadelesi pratiğinde yeterince deneyimi yoktu ve bazı özellikleri bakımından yanlış bir tercihti. Baki'nin yerine yedekten çağrılan Ali Haydar Akgün genç bir arkadaşımızdı ve sanıyorum içimizde sevk-idare deneyimi en az olan üyeydi. Birinci derecede gerilla savaşının örgütleneceği ve bunun hazırlığının yapılacağı alt bölge için daha güçlendirilmiş bir önderlik öngörülmeliydi. Sonuçta "hazırlık dönemi" gibi çok önemli taktik bir dönemde, temel alandaki örgütlenme politikası sakattı ve daha işin başında ciddi hatalar yapılmıştı.

Hata gördüğüm başka bir konu da şu: 12 Mart dönemi, Türkiye'de iktisadi ve siyasi bakımdan önemli değişimlerin yaşandığı bir süreç oldu. Bu dönem aynı zamanda, devrimci hareketlerin silahlı mücadeleye başladığı bir dönemdi. Partimiz de bu dönemde kuruldu, silahlı mücadeleye başladı ve kısa sürede yenilgiye uğradı. Bu bakımlardan, 12 Mart dönemini doğru değerlendirmek çok önemliydi. İbrahim Kaypakkaya, 12 Mart darbesinin siyasi özünü ortaya koymakla bunun kapısını açtı; fakat ağır şartlarda mücadele ettiği ve kısa bir süre sonra da darbe yediği için, bu tahlili ilerletemedi. Bu görevi yeniden toparlanma ve merkezi dönemdeki önder yoldaşlar da yerine getirmedi; çünkü dogmatizme saplanıp kalmışlardı. KK tasfiyeciliğine karşı 71 Programı etrafında örgütlenmiş bir yapıydık. Kaypakkaya'yı ve onun programını sorgulamak o denli tabu idi ki, kendi kafalarımızda bile buna izin vermiyorduk. Bunun hüsrarla sonuçlanması da kaçınılmazdı.

MK de, kafası 71 Programına takılı olarak göreve gelmişti. KK döneminden kalma temel refleksi programı savunmaktı. Ancak 'yönetici pratik' nedeniyle çok sıkıntıyla yüzleşmek zorunda kaldı ve sorunların önemini bu sıkıntılar sonucu bir ölçüde kavramaya başladı.

Sosyo-ekonomik yapı araştırması ile ilgili olanlar çok öğreticidir. Erhan'la Feride birlikte çalıştılar. Bilimsel yöntemle yapılmış kapsamlı bir araştırmaydı. Konuyla ilgili diyalogumuzu anlattım. Adını koymak istemeyişimizin nedenini o zaman tartışmayı açmanın zamanı değildi diye düşünmüştük. Ama tek neden, bir süre sonra zaten tartışılacak olması da değildi. Büyük kriz yaratma ve bizi yine bölme potansiyelinin korkusuydu.

Ulusal sorun ve çelişkiler meselesinde olduğu gibi, 71 Programının sosyal pratikle geliştiğini farkettiğimiz diğer görüşlerine dokunmaya da cesaret edemedik. Bu korkaklığımızın, ileriki yıllarda ağırlaşarak partiye zarar veren bedelleri oldu.

Bu bölümde "hata" dediklerim, aynı zamanda 1.MK'nin genel hatlarıyla değerlendirilmesiydi. 1986'da, Erhan Gencer'le birlikte bu konuda çalışma yapmıştık. Hem 1. Merkez Komitesi'nin politikalarını, hem de parti çizgimizin değerlendirilmesi ve özeleştirimizi kapsıyordu. Oradan özetle birkaç şey daha söylemek isterim:

"Türkiye genelinde feodalizmin artıkları tasfiye edilmemiştir ve toprak sorunu da ortadan kalkmamıştır; ama belirleyici özelliğini kaybetmiştir. Görmesini bilen herkesin teslim edebileceği gibi, 12 Mart'dan bu yana komprador sermaye sosyo-ekonomik yapıya hakim olmuştur.

Türkiye'de köylülerin toprak sorunu çerçevesindeki hareketi, 1960'ların sonuna doğru güç kazandı ve 12 Mart'la birlikte söndü. Onun yerini, Kürdistan'da ulusal mücadele, Türkiye genelinde de anti-faşist mücadele aldı.

Bir komünist partinin emekçi halk kitlelerini giderek artan bir yoğunlukta siyasi eylemin içine atan bu iki başlıca gelişmeye gözünü kapaması felaketi olurdu ve zaten partimiz de 76 ayrılığından bu yana yürüttüğü mücadelede tam da bu siyasi felaketin ağına düştü. Partimizin örgütsel ve siyasi çizgisi, Türkiye genelinde baş çelişme haline gelen 'faşizm ile halk yığınları arasındaki çelişme' ve Kuzey Kürdistan'da baş çelişme haline gelen 'Türkiye egemen sınıflar bloku ile Kürt ulusu arasındaki çelişme' eksenleri boyunca gelişen mücadelelere önderlik etmenin önünde engel haline geldi.

78-80 krizini yaşayan bir partinin ve onun önderliğinin, siyasi çizgimizin hayatın gerisinde kaldığını görebilmesi mümkündü. Ne var ki

başarısızlığın yarattığı bunalım, MK önderliğinde doğru tarzda aşılama ve 'sol' kolaycılık hortladı.

MK tabandan gelen yoğun eleştirileri göğüsleyemediği için, bir yandan Kürdistan'da ulusal mücadeleye sırtını dönerek toprak devrimi temelinde silahlı mücadeleyi hazırlama ütopyası peşinde koştu, diğer yandan da kentlerde yoğunlaşan ve değişik aşamalardan geçen anti-faşist mücadeleye önderlik etmek için partiyi sevk edemedi; her iki alanda da büyük başarısızlığa uğradı."

Önemli tespitler... Erhan'ın dilini de hissettiğim bu bölümde çok şeye katıldığımı söylemeliyim. Fakat biraz da başarılardan söz edelim. "İyi yaptığımız, başarılı olduğumuz işler" başlığı altında neler söylenebilir?

İlk aklıma gelen, "MHP kapatılsın, MİT Kont-Gerilla dağıtılsın" kampanyasıdır. Bilindiği gibi, 1976-1977 yıllarından itibaren MHP'li sivil faşistlerin saldırıları organize bir şekilde artmaya başladı. Kitlelerle bağ kurmaya gittiğimiz her yerde; fabrikalarda, okullarda, semtlerde karşımıza MHP'li faşistler çıkıyor, oralar da örgütlenip gelişmemize engel olmaya çalışıyorlardı. Bu durum sadece partimize karşı bir örgütlenme değildi. Adına "ölkücü" denilen bu sivil para-militer güçler, bütün devrimcilere ve düzene muhalif tüm halk kesimlerine karşı, onların ekonomik, akademik, demokratik taleplerini ve yaşam güvencesi isteklerini önlemeye, engellemeye ve hakları için mücadelelerini bastırmaya çalışıyorlardı. MHP'li silahlı güçler devlet tarafından organize edilmişti; devletin açık ve gizli güvenlik örgütleri, özellikle de NATO tarafından kurulan ve finansa edilen istihbarat, karşı koyma ve işkence örgütü olan Kontrgerilla ve MİT tarafından besleniyor, gizli-açık desteği ile sevk ve idare ediliyordu.

Kısacası devlet; can güvenliği, örgütlenme özgürlüğü ve demokratik-ekonomik hakları için mücadele eden kitlelere karşı zaman zaman MHP'li para-militer güçleri piyasaya sürüyordu. Böylece kitleleri korkutup bezdirerek, sosyalist devrimci güçlerle ilişkilerini koparmaya, bağ kurmalarını önlemeye çalışıyordu.

Devlet-MHP gizli işbirliği ile kitleler arasındaki bu çelişmeyi doğru bir şekilde tespit eden Merkez Komitesi, "MHP kapatılsın, MİT, Kontrgerilla dağıtılsın" kampanyasını başlattı. On binlerce bildiri, broşür dağıttık. Duvar yazılarıyla her tarafı donattık. Fabrikalarda, okullarda, semtlerde propaganda - ajitasyon çalışmaları, korsan gösteriler ve sivil faşist güçlere karşı eylemler yaptık. Müthiş bir çalışma oldu. Batı Anadolu'da İstanbul merkezli bir mitingle bu kampanyanın finalini yaptık.

Miting tarihi sanırım 26 Aralık 1978'di. 23 Aralık'ta MHP - devlet işbirliği ile Kahramanmaraş'ta büyük bir provokasyon planlanmış; MİT ve Kontrgerilla destekli MHP'li faşistler, devrimci-demokrat güçlerle birlikte yoğunlukla alevi inancına sahip insanların oturduğu semtlerde katliam yapmaya başlamıştı. Bu olayın protesto edilmesi de miting gündemine alındı. Bu katliam, zaten yürüttüğümüz kampanya ile doğrudan ilişkili olduğu için kampanyanın amacı ile de denk düştü.

Kampanya çok iyi yürütülmüş ve kitlelerle iyi bir bağ kurulmuştu. Olağanüstü bir kalabalık vardı. On binden fazla insan gelmişti mitinge. (Bazı arkadaşlar mitinge gelenleri tek tek saydıklarını ve 15 bin insanın olduğunu iddia etmişlerdi.) İtiraf etmem gerekirse, bölge sorumlusu olarak ben de şaşkındım. İstanbul'da bundan önceki kitlesel gücümüzü en son 1977 1 Mayıs'ında görmüştük; 800 kişi civarında idi. Kampanya ile mitingine katılan kitle kuru bir kalabalık da değildi; son derece heyecanlı ve coşkulu bir kalabalıktı. Sultanahmet meydanı kampanya sloganlarıyla inliyordu. Veli Emektar'ın etkili bir ajitasyonu da kitlenin morali tavan yaptı. Sanırım tarihimizdeki en kalabalık kitle gösterisiydi.

Diğer devrimci siyasi hareketler de şaşkındı. Hiç ummadıkları, beklemedikleri bir kalabalık görmüşlerdi. Miting hem içeriği ve hem de kitle gücü bakımından o yılların İstanbul'undaki en nitelikli gösterilerinden biriydi ve bu yüzden hazım zorluğu yaşayanlar oldu. Bunların bir kısmı katılımcı sayısını 5 binlere filan düşürürken, bir kısmı yayın organlarında haberini dahi yapmadı. Partimiz açısından ise çok büyük bir moral oldu.

Kısa sürede merkezi işlerliğin sağlanmış olması da önemli bir başarıdır. 1976'daki ayrılığa hizip merkezde çıktı. Parti, iki yıla yakın bir süre bölgesel yönetimlerin inisiyatifinde çalışmıştı. Merkezi bir eğitim ve

denetimden yoksun bu tür örgütlenmelerde farklı mücadele biçimleri, farklı tarzlar ve farklı bir kültürün oluşması normaldir, hatta kaçınılmazdır. Her ne kadar bölgeler arasında İstanbul merkezli bir diyalog yürütülmüşse de, hiç kimse bir başka bölgenin iç işlerine karışmıyordu. (KÖK'nin o dönemde Toptaşı Cezaevi eylemine müdahale etmesi nedeniyle yaşanan tartışmayı anlatmıştım.) Bölgesel dönemde, farklı bölgelerde farklı alışkanlıkların edinildiği ve yerleştiği düşünülünce, bunların bir araya getirilip ortak bir davranış birliği sağlamanın da epeyce zor olduğu anlaşılır. Farklı kriterler ve değerlendirmelerle yapılan düzey tespitleri ve görevlendirmeler vardı. Bunları merkezi bir potada toplama zorluğu vardı.

Kısacası, bütün bu farklılıkları ortadan kaldırarak bütün parti için ortak bir davranış ve yaşam biçimi oluşturmak; ideolojik, siyasi ve örgütsel birliği sağlamanın önemli unsurlarından biriydi. Konferanstan sonra Merkez Komitesi bunu olabilecek en kısa sürede yerine getirdi. En azından Batı örgütlenmesini kayda değer bir olumsuzluk yaşamadan merkezileştirdik. "GKK hizibi" dediğimiz yapıdan önceki iki hiziple mücadele de çok başarılı oldu.

Bu birleşme döneminin en önemli işlerinden biri de yayın organlarının çıkması denilebilir...

Evet, partinin yeniden toparlanmaya başladığı 1974'den sonra, -bölgesel dönem de dahil- siyasi görüşlerimizi ve mücadelemizi kitlelere ulaştırıp yasal zeminde propagandasını yapabileceğimiz bir yayın organımız olmadı. Yasal zeminlerde kendimizi ifade etmekte çok büyük sıkıntılar yaşadık. Bu yüzden yasal bir yayına adeta susamıştık. Bunun farkında ve bilincinde olan delegelerimiz konferansta, acil olarak üç yayın çıkarılmasını kararlaştırdı. MK'nde yapılan görev bölümüyle birlikte, yayınlardan sorumlu arkadaşlar çalışmaya başladılar.

Konferanstan kısa süre sonra, biri legal teorik (Partizan), diğeri illegal teorik (Komünist) dergiler yayın hayatına başladı. Çok düzenli olmamakla birlikte, kitle yayını olan İşçi Köylü Kurtuluşu da (İKK) çıkarılmaya başlandı. Kitlelesel yayın Partizan, özel sayılarıyla destekleniyordu.

Ayrıca, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü, 12 Mart darbesi, 30 Mart Kızıldere katliamı, 1 Mayıs kutlamaları, 6 Mayıs idamları ve 18 Mayıs anmalarıyla ilgili, hemen hemen her yıl merkezi bildiriler çıkarıldı. 1 Mayıs ve 18 Mayıs kutlama ve anmalarında, bildiri ve broşürler dışında duvar yazılarından el ilanlarına, korsan gösterilerden yasal toplantılar ve çeşitli kitlesel eylemlere, afiş asma eylemlerinden anma ve protesto geceleri düzenlemeye ve daha başka eylemler yapmaya kadar pek çok etkinlik yapılmış; tüm bu etkinliklerin çoğu, yayın organları aracılığıyla düzenlenip propaganda edilmiştir. 18 Mayıs'larda, gelenek haline gelen İbrahim Kaypakkaya mezarının kitlesel ziyareti de 1978 yılında başlamıştır.

Bu legal ve illegal yayın organlarımızda çok önemli teorik konular işlenmiş, diğer devrimci grupların revizyonist, oportünist, Troçkist görüşleri eleştirilerek mahkum edilmiştir. Ayrıca birçok konudaki görüşlerimizi geliştirip güçlendiren teorik araştırma ve inceleme yazıları yayınlanarak, parti kadroları ve kitlelerinin bilgisi zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

Legal yayın organı PARTİZAN'da hangi konular ele alındı? Arşivinde var mı?

Çok büyük bir bölümü var; sıralayalım:

1. Sayı: "Üç Dünya Teorisi" üzerine giriş / Dünyada siyasi durum / "Üç Dünya Teorisi" Marksizm-Leninizme taban tabana zıt modern-revizyonist karşı-devrimci bir teoridir / "Üç Dünya Teorisi"ni bir bütün olarak ve temelden reddedelim/ "Dünya çapında baş çelişme" tezini reddedelim.

2. Sayı: Modern revizyonist ÇKP yönetimi Arnavutluk'a yardımı kesti / Ölümünün 83. yıldönümünde proletaryanın ölümsüz öğretmeni F. Engels'i anıyoruz. / Çekoslovakya işgalinin 10. yılında Rus sosyal emperyalistlerinin saldırgan ve hegemonyacı emellerini nefretle lanetliyoruz / Yüce öğretmen, büyük Marksist-Leninist Mao Zedung ölümsüzdür.

3. Sayı: Halkımızın tek kurtuluş yolu Halk Savaşı yoludur/ Çin Devrimi deneyi, halkımızın halk demokrasisi ve bağımsızlık mücadelesine ışık

tutuyor / Türkiye proletaryasının doğuşu, gelişmesi ve mücadelesi-1 / Kutsiye Bozoklar için yardım kampanyasına katılalım.

4. Sayı: Yöntemde yeni PDA'cılığını sistemleştiren Parti Bayrağı, İbrahim Kaypakkaya'nın Marksist-Leninist görüşlerine saldırarak kendi aşırı sağcı özünü sergiliyor / Mao Zedung savunulmadan Marksizm -Leninizm savunulamaz / Gerçek bir Marksist-Leninist, yılmaz bir halk savaşçısı M. Zeki Şerit'i ölümünün 1. yılında anıyoruz! / Partizan'dan Güney Dergisi'ne açık mektup / "Üç Dünya Teorisi"nin karşı-devrimci pratiğinin iki örneği / Türkiye proletaryasının doğuşu, gelişmesi ve mücadelesi-2.

5. Sayı: Proletaryanın mücadele taktiklerini daha da geliştirelim / Parti Bayrağı'nın revizyonist teorisyenleri kızıl siyasi iktidarın (KSİ) doğması, yaşaması ve gelişmeleri konularında, PDA'nın sağcı tezlerine sarılmakla kalmıyor, onu daha da geliştiriyorlar / Ülkemizde proletarya partisi sorunu / Emperyalist savaş karşısında sınıf bilinçli proletaryanın tavrı / Türkiye proletaryasının doğuşu, gelişmesi ve mücadelesi-3 / ÇKP ve ÇHC modern revizyonistleri emperyalist tekellerle iş birliği içinde, Çin proletaryasını ve halkını azgın bir sömürü ve zulüm düzeni altına sokuyorlar / Çeşitli milliyetlerden Türkiye halkının halk demokrasisi ve bağımsızlık mücadelesi sıkıyönetimlerle durdurulamaz.

6. Sayı: Şefik Hüsnü, TKP'nin 1926 programının revizyonist hattı, bugün her türden oportünizmin ve revizyonizmin ideolojik siyasi gıdasıdır! / TKP 1926 programının, izdaşı yeni PDA'cı TDKP-İÖ'nün ve sosyal-faşist TKP'nin eleştirisi / Cumhuriyet gazetesinin yayın siyasetini belirleyen yönetici ve yazarlarına / Rus Sosyal Emperyalistlerinin uşağı Vietnam sosyal- faşistlerinin demokratik Kamboçya'yı işgalini nefretle kınıyoruz / Türkiye proletaryasının doğuşu, gelişmesi ve mücadelesi-4.

(7. ve 8. sayılar elimde yok.)

9. Sayı: Parti Bayrağı'nın yeni oportünist teorisyenleri modern revizyonizmin ve Troçkizmin batağına gidiyorlar / Dünya işçi sınıfı, Mao Zedung'un şahsında Marksizm-Leninizm'e yönelen yeni oportünist saldırıyı da püskürtecektir / Kemalist hareket ve Kurtuluş Savaşı'nın değerlendirilmesi-3. / Birlik sorunu DEV-DEB ve eylem birliği taktikleri üzerine.

10. Sayı: Marksizm-Leninizm'in amansız düşmanı Troçkizm / Arnavutluk Emek Partisi'nin dış siyaseti açısından Türkiye / Kemalist Hareket ve kurtuluş savaşının değerlendirilmesi-4 / Türkiye proletaryasının doğuşu, gelişmesi ve mücadelesi-6.

İllegal yayın organı: Komünist

Sayı: 1- TKP/M-L 1. Konferansı sonuçlandı, yaşasın Marksizm-Leninizm! Yaşasın TKP/M-L.

Sayı: 2- Dünyada ve Türkiye'de durum, partimizin görevleri. TKP/M-L'nin eylem birliği meselesi üzerine görüşleri, birlik sorununun ortaya konuluşu. P. Merkez Komitesi 1. toplantısında alınan eğitim programı üzerine karar.

Sayı: 3- Kitle derneklerinde izlenecek Marksist-Leninist siyaset üzerine, Tüzük üzerine bazı açıklamalar, Kıbrıs Komünist Partisi (Marksist-Leninist) ile yapılan ortak açıklama.

Sayı: 4- Çelişmeler üzerine, Merkez Komitesi raporu. Partimizin genel durumu nedir; eksikliklerimizin üstesinden nasıl geleceğiz? Parti içindeki yanlış anlayışları ve hatalı eğilimleri düzeltelim!

Sayı: 5- Yaşasın partimiz önderliğindeki TİKKO! Halk savaşını kavrayalım; Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu'nun inşası için var gücümüzle çalışalım.

Sayı: 6- Revizyonizmin yeni kılıfı TDKP/İÖ'nün eleştirisi.

Sayı: 7- Uluslararası durum ve enternasyonal ilişkilerimiz

Sayı: 8- Bir askeri kamp çalışmasının öğrettikleri

Bu yayınların dışında kayda değer teorik çalışmalar hakkında neler hatırlatılabilir?

Sosyo-ekonomik yapı, sosyal emperyalizm, milli mesele, Sosyalizmde sınıflar ve sınıf mücadelesi vb. konularda bir dizi araştırma-inceleme yapıldı. Bu araştırmalar içerik bakımından çok değerli yazılardı. Yayın organlarının örgütlenmesi, genel sekreter Safa Kaçmaz tarafından yapılıyordu. Partizan ve İşçi-Köylü'deki ajitasyon-propaganda yazıları Safa ve ona bağlı yazı kurulu tarafından yazılırdı. Araştırma, inceleme ve diğer siyasi grupların ideolojik-siyasi bakımdan eleştirisine ilişkin yazılar ise

Erhan ve ona bağılı araştırma grubu tarafından yazılıyordu. Birçok yazı İsa Güzel tarafından yazıldı. Ancak bölgeler olarak pek katkımız olmadı. Çeşitli alanlarda yürüttüğümüz mücadele ve yerel özelliklere ilişkin ajitasyon-propaganda çalışmalarıyla ilgili yazılar, gözlem raporları, çeşitli siyasi sorunlara ilişkin yaşadığımız zorlukları ifade eden çalışmalar ve çeşitli eylemlerin sebeplerinin izahı gibi faaliyetlerimizden bazılarının yayınlanabilir şekilde yazılı hale getirilmesinin belki biraz katkısı olmuştur.

Uluslararası gelişmeler ve ilişkilerle ilgili yazıları Yurtdışı Bölge'nin sorumlusu İsa Güzel yazıyordu. Bu arkadaşımızın, bölgesindeki çalışmaları dışında yayın faaliyetlerine bizden (Doğu-Batı) daha çok katkısı olmuştur. Kısacası, başında Safa ve Erhan'ın bulunduğu ve esas olarak bu arkadaşların emekleri ve olağanüstü çabaları sonucu bu alandaki çalışmalarımız da iyiydi. Fakat, eksik kaldığımız konular oldu. Parti içindeki dogmatik damarın etkisiyle teorik gelişme yetersiz kaldı. Bunun sonuçları hakkında Ekinci'nin "Yarım Asır Sonrası" başlıklı makalesi önmeli bir değerlendirmedir. (Bakınız EK 8)

Başarılı bulduğun başka gelişmeler var mı?

Gerilla Eğitim Kampı, askeri örgütlenme ve eğitim anlamında yapılan ilk organize çalışmaydı. Aslında çok gecikmiş bir çalışma idi. Böyle bir çalışmaya konferanstan hemen sonra başlanıp periyodik aralıklarla tekrar edilerek devam edilmiş olsaydı, 12 Eylül darbesi yapıldığında, gerilla savaşına hazırlık çalışmalarında epeyce mesafe almış olurduk. Bunun sonuçları da, partimiz açısından çok olumlu olurdu. Geç kalınmış bir çalışma ve bir dizi eksiklikleri olmakla beraber, kısa sürede örgütlenip başarıyla sonuçlanması bakımından iyi bir faaliyetti diyebiliriz.

Parti içi demokrasi konularında iyi gelişmeler oldu. Bu konuyla ilgili dönem dönem yoğun eleştiriler aldık. Özellikle kendine GKK diyen hizibin önderlerinden ve parti içindeki dogmatik sol kesimden... Bunlar genellikle teoriyle ilgilenmeyen, siyasi çalışmayı yük gören, silahlı eylemleri bütün çalışmaların merkezine yerleştiren bir anlayışın temsilcileriydiler. Demokrasi eleştirileri sığıdı. Bu konuda, GKK hizibinin çıkışından kısa bir süre sonra İstanbul Alt Bölge Komitesi'nin yazdığı bir

eleştiri yazısından söz etmek istiyorum. İçerik olarak GKK iddialarına paralel düşen bu yazı, benden sonra bölgenin merkeze gönderdiği ilk ve tek yazıydı. Sanırım Hıdır Ayata'nın kaleminden çıkmış...

MK'nde ele alındı. Komite'nin değerlendirmesi şöyle:

"Bir alt bölge komitemizin Merkez Komitesi hakkında yapmış olduğu ve Merkez Komitesi'nin bugün partimizin gelişmesinin önünde iflah olmaz bir engel olduğu şeklindeki tespiti değerlendirildi. Bu tespit henüz temellendirilmemiştir. Dolayısıyla yoldaşların bu tespiti yaparlarken hareket ettikleri temel noktaları bildiren, açıklayan resmi bir belge Merkez Komitesi toplantısına gelmemiştir. Bu yüzden bunlar üzerinde fikir belirtmemiz doğru olmayacaktır. Ancak her halükarda şu iki nokta belirtilebilir.

a) ABK'nın bu tespiti, bu haliyle yanlış bir tespittir. Tüm Merkez Komitesi yapılan bu tespite katılmamaktadır. Merkez Komitesi'nin çoğunluğu bu tespitin aynı zamanda zararlı bir tespit olduğunda birleşmektedir. Bu tespitin, mevcut sorunlarımıza doğru çözümler getirilmesini engelleyici bir tespit olduğunu düşünmektedirler. Bu tespitin sonuçta, kaçınılmaz olarak, her şeyden önce Merkez Komitesi'nin yıkılması görevini birinci derecede bir görev olarak önümüze koyduğunu, bunun ise doğru olmadığını düşünmektedirler.

b) Yoldaşlar bu tespite varırlarken hareket ettikleri noktaları da tespitle birlikte, tespiti belirli düşüncelerin bir sonucu olarak ortaya koymamışlardır ve bu hala koyulmuş değildir. Bu ise, mesela Merkez Komitesi'nin bu tespite karşı mücadele etmesini engellemektedir. Çünkü Merkez Komitesi'nin eleştireceği (ya da kabul edeceği) görüşler henüz ortada yoktur. Bu karşılıklı eleştiride ve özeleştiriye eleştirilen tarafın savunma hakkını tek yanlı olarak elinden almaktadır, en azından geciktirmektedir.

İkinci olarak; tespit bir tahlilin sonucu olarak ortaya konulmamakta, önce tespit yapıp sonra temellendirme yolu benimsenmektedir. Bu ise parti içi mücadelede yanlış bir yöntemdir. Partiye sebeplerin ve sebebin bir sonucu olarak tespitin-sonucun birlikte açılmamış olması, yukarda anlatılan sağlıksız durumu ortaya çıkarmıştır. Bu, yöntem olarak yanlıştır ve benimsenmemelidir." (Merkez Komitesi 11. toplantı kararları)

Özetle söylersem, iddia var ama dayanaklarına ilişkin ifade yok. Merkez Komitesi bunu talep ediyor!

Ben, görev yaptığımız dönemde demokrasi uygulanmadığına dair bir tek somut örnek hatırlamıyorum. Tam tersine, Merkez Komitesi parti içi demokrasinin tüzük hükümleri uyarınca uygulanmasını anlayış olarak da önemsemiş, bu anlayışının kurumsal bir gelenek haline gelmesi için büyük çaba göstermiştir. Bunun en çarpıcı örnekleri, Nezihe Bahar'ın "olağanüstü parti konferansı" çağrısı ve tüzükte yer almayan bazı önemli işleyiş kurallarını belirlemede yaptığımız referandum çalışmasıdır. Bilindiği gibi bu dönemlerde, her türlü eleştiri, öneri ve destek yazıları parti içinde dağıtılarak tartışılır ve tartışma sonucu parti iradesi belirlenirdi. "Parti içi demokrasi yok" diyenlerin soyut söylemleri dışında bu tartışmalara katkılarını hatırlamıyorum. Kısacası, parti içi demokrasiyi uygulamada başarılıydık, iyi idik ve olgun bir performans sergiledik.

Sen hangi kalıpta değerlendiriyorsun bilmiyorum, ama seçimler konusundaki "kronik boykotçu" tutum da bana bugün sol dogmatik bir tezahür gibi geliyor. "Efendim burjuvazinin seçim oyununa mı katılalım, halkı kandırmalarına alet mi olalım?" denildi. Seçime katılmak, iktidarı parlamenter yoldan istemekle aynı şeye çıkarmış gibi algılar vardı. Olaya hiç propaganda ve örgütlenme olanaklarının artması veya azalması yönünden bakılmadı. 1970'li yıllardaki partileri, koalisyonları hatırlarsak, MC iktidarlara sola çullanan, yayın çıkarmayı, dernek kurmayı, sendikal çalışmaları engelleyen sert politikalar izliyordu. Ancak CHP, örgütlenme, protesto, grev ve yayın özgürlüklerinin üzerine aynı sertlikle gitmiyordu. Legal devrimci çalışmalar görece daha geniş bir alan bulabiliyordu. Sanki bu az şeymiş gibi kategorik olarak boykot tutumu daha fazla itibar gördü bizde. Nasıl bakıyorsun?

Seçim politikaları ve seçimlerde uygulanacak taktikler, MK ve parti içinde fazlaca tartışma konusu olmamıştır. Yani kayda değer bir sorun yaşanmamıştır. Yönetimde kaldığımız süre içinde yapılmış bir tek siyasi seçim vardı. 1979 yılının Ekim ayında (14 Ekim) beş milletvekili için ara

seçimler yapıldı. Bu seçimlerden iki ay kadar önce yayınladığımız bir broşürle teorik görüşlerimizi, tavrımızı ve somut olarak yapılması gereken etkinliklerin neler olacağını genişçe açıkladık. O dönemdeki seçimleri, hem sadece beş ilde yapılacak olmasından dolayı ve hem de partimizin içinde bulunduğu durum açısından ve çok daha önemli sorunlarımızın varlığı bakımından, yoğun bir gündem olarak ele almadık. Halkın da yoğun ilgi gösterdiği bir seçim olmadığını düşünüyorduk. Düşünmekten öte, böyle olduğunu izliyorduk. Halkın büyük çoğunluğu seçimlerden, durumunu değiştirip düzeltecek bir sonuç beklemiyordu. Sonuçta, seçimi kaybeden CHP (5 milletvekilini de AP kazandı) hükümeti istifa etti. Demirel başkanlığında kurulan koalisyon (2. Milliyetçi Cephe) hükümeti, 12 Eylül darbesine giden yolun taşlarını döşemeyi hızlandırdı. Bu iktidar döneminde MHP’li ülkücü faşistler binlerce devrimci, demokrat ve halktan insanı katletti. Buna rağmen hükümetin başı Demirel “Bana sağcılar suç işliyor dedirtemezsiniz” diyerek, ülkücü faşistlerin gerçekleştirdiği seri cinayetlerin devam etmesinin önünü açtı.

Kısmi seçimleri boykot edeceğimizi duyurduğumuzda, tabandaki parti kitlemizin bir bölümü bu karardan memnun olmadı; karara rağmen sandığa gidip Ecevit’e oy vereceğini söyleyen onlarca taraftarımızın tavrına bizzat tanık oldum. Kısacası boykot taktiği, ehven-i şer (iki kötüden biraz daha iyi olanı tercih etme) tavrı gösteren taraftarlarımızı tatmin etmiyordu.

Buradan öğrenmemiz gereken, toplumun tümünü ilgilendiren bu tür konularda, en azından kitlemizin eğilimini belirlemek ve ona göre taktikler üretmek gibi doğru bir çalışmayı önümüze koymadık. Çok büyük bir eksiklik... MK olarak biz, Kaypakkaya’nın sınıf analizleri ışığında teorik doğruları ortaya koyarak, seçimler konusundaki taktik politikayı belirledik ve hiçbir şekilde görüşünü sormadığımız, eğilimini belirlemediğimiz kitlemize kararı dayattık.

Bu durum, 1979’daki kısmi seçim döneminin taktik getirileri, götürüleri ve sonuçları bakımından çok önemli değildi. Özellikle toplumun tümünü ilgilendiren ve belirli bir süre onu aktive eden sosyal ve toplumsal etkinliklerde, sadece parti kitesine değil, ulaşılabilen tüm kitleye danışmak, onların görüşlerini dinlemek, eğilimlerini belirlemek, partinin

temel kitle çalışmasının esaslı politikası olmalıydı. Bu konularda Mao Zedung'un düşüncelerini ve politikalarını sık sık dile getirmiş olmamızın pratik bir sonucu olmamış, gevezelik etmekten öteye geçilememiştir.

Sözkonusu seçimle ilgili tavrımızı ve gerekçelerini ayrıntılı olarak anlattığımız broşürdeki görüşlerimizin özeti şöyleydi:

"Marksist Leninistler hiçbir mücadele biçimini ilke olarak red etmezler. Her mücadele biçimini somut şartlar içinde, somut olarak ele alarak, kullanılmasının doğru olup olmadığına karar verirler. Ülkemizde bizler de seçimlere bu anlayışla yaklaşmalıyız. Seçimlerin reddi veya kabulü (yani seçimleri boykot etme veya onlara katılma) bir ilke sorunu değil, taktik bir sorundur. Katılmanın mı, yoksa boykotun mu kitleleri Demokratik Halk Devrimine bir adım daha yaklaştıracığı sorunu, katılıp katılmamada tayin edici kıstas olmak zorundadır.

Ülkemizde komprador burjuvazi ve toprak ağalarının faşist diktatörlüğü hüküm sürmektedir. Bu diktatörlük, parlamentoyu ve seçimleri, faşist yüzünü maskelemek için kullanmaktadır. Ülkemizde burjuva tipi bir demokrasi değil, faşizm hüküm sürmektedir. Ülkemizde faşizmi yıkmanın yolu, Demokratik Halk Devrimidir. Demokratik Halk Devrimi baştan itibaren silahlı mücadeleye dayanan halk savaşı yolu ile zafere ulaşacaktır. Bu şartlar altında, -çok özel şartlar gerektirmedikçe- seçimler karşısındaki tavrımız genel olarak boykot tavrı olacaktır.

Önümüzdeki somut seçimler için durum şudur: Halkın önemli bir bölümü, Ecevit hükümetinin 1,5 yıllık pratiği içinde, bu hükümetinde halka bir şey getirmeyeceğini görmüştür. Halk içinde kendiliğinden, düzene inançsızlık, seçimlerle bir şey değişmeyeceği inancı gelişmektedir. Marksist Leninistlerin görevi, bu doğru düşünceyi geliştirmek ve düzene inançsızlığı devrime inanca dönüştürmeye çalışmaktır. Parlamantonun iyice teşhir olduğu bu dönemde seçimlere katılmayı savunmak demek, halkın ileri bilinçli kesiminin gerisine düşmek, parlamenter hayalleri yaymak demek olur. Bu yüzden bu somut seçimlerde boykot, tek doğru taktiktir.

Boykot taktiği, ancak kitleler içinde geniş bir devrim ajitasyon-propagandası ile birleştirilebilirse; ve kitlelerin boykotu yer yer şiddet eylemlerine dönüştürülebilirse başarılı bir şekilde uygulanmış olur.

Aktif kitle eylemleri şeklinde yürütülemeyen bir boykot, kitlelerin bilincinde önemli bir sıçrama yapmayacaktır. Buna rağmen pasif olarak da olsa, emekçilerin önemli bir bölümünün, oy vermemek-sandığa gitmemek şeklindeki boykotu da, düzene inançsızlığı dile getireceğinden, yararlı olacaktır.

Biz bu günkü dönemde, içe dönük çalışmayı öne almak durumunda ve zorundayız. Kendiliğindenci ve sınıf mücadelesinin peşinden koşar durumumuza uzun dönemde son vermenin tek yolu, bugün içe dönük çalışmaya ağırlık vermemizdir. Bu cümleden olarak önümüzdeki kısa dönem içinde, kadro konferansları ve sekreter seçimleri yapılacaktır. Ardından yoğun bir kongre hazırlığı dönemi vardır. İçe dönük çalışmaya ağırlık vermemiz gereken bu dönemde, bütün gücümüzle seçimler sorununa yüklenmemiz ve seçim boykotunu aktif kitle eylemlerine dönüştürmek için bütün gücümüzü bu işe vermemiz imkansızdır. Bu durumda, bizim için boykot taktiği, içe dönük çalışmamıza bağlı olarak, onu aksatmayacak şekilde ele alıp uygulanması gereken bir taktik olacaktır. Bu, somut olarak birçok yerde, bu konuda çalışmanın ajitasyon-propaganda, bildiri-yayın dağıtma, pullama, yazılama, toplantılar yapma vs. düzeyinde kalması anlamına gelecektir. Gücümüzün oldukça yoğun olduğu bir kaç merkezde tabi ki kitle eylemlerine de önderlik etmeye çabalamalıyız.

Soruna böyle bir yaklaşım, ilk bakışta 'pasifizm' 'sınıf mücadelesinden kaçma' vs. olarak görülebilir. Ama gerçek durum bu değildir. Bugün durumumuz dışımızda gelişen sınıf mücadelesinin ancak peşinden koşmamıza izin vermektedir. Bunun sebebi, parti üye ve kadrolarımızın Merkez Komitesi'nden başlayarak en alt kademelere kadar siyasi geriliğidir. Bu siyasi geriliğin ortadan kaldırılmaması halinde, bu günkü durumumuzun kemikleşmesi; ilerde de sınıf mücadelesine önderlik edemememiz kaçınılmazdır. Sorun en kısa ifadesi ile budur. Ya bugün içinde bulunduğumuz dar pratikçi, plansız programsız çalışmaya devam edeceğiz. O zaman bugün olduğu gibi yarın da, sınıf mücadelesine katılmak adına, sınıf mücadelesini geriden -yorumlayarak- izleyeceğiz. Ya da, plansız-programsız gidişe son vereceğiz, içe dönük çalışmayı esas alıp, kadrolarımızı Marksizm Leninizm silahı ile donatıp, yetkinleştireceğiz.

Bu kısa dönem için her mücadele içinde görölmemizi engelleyecek, ama uzun dönemde, sınıf mücadelesine gerçekten önderlik etmemize izin verecek. Bu iki seçenek dışında seçenek yoktur. Ya kısa süreli başarılar için uzun süreli çalışmayı feda edeceğiz. Ya da tersi. Merkez Komitemiz ikincisinin yapılmasını doğru bulmaktadır.

Seçimler konusunda bir başka sorun, Halkın Kurtuluşu, Halkın Birliği, Halkın Yolu, Devrimci Yol oportünistlerinin de boykot taktiğini kullanmalarıdır. Bu oportünistlerin hepsinin ortak özelliği, ülkemizde devrim yolunu genel ayaklanma olarak görmeleridir. Onlar buna bağlı olarak seçimler konusunda genel olarak katılma, özel bazı durumlarda boykot taktiğini kullanmaktadırlar. Bu yüzden onların boykotu, bizimkine taban tabana zıt bir anlayışın ürünüdür. Oportünistler seçimleri boykot etmektedirler, çünkü 'sıkıyönetim şartlarında' seçimleri 'anti-demokratik' olarak görmektedirler. Böylece boykot taktiğini 'sıkıyönetimin varlığı'na bağlamaktadırlar. Sıkıyönetim şartları altında yapılmayan seçimlerin 'demokratik' olduğunu dolaylı yoldan savunmaktadırlar. Onların bu anlayışı her yerde teşhir edilmelidir." (Merkez Komitesi 7. toplantısı sonuçları)

EKLER

EK 1: YURTDIŞI BÖLGE

İSA GÜZEL

Yurtdışı Bölge faaliyeti ilk ne zaman başladı?

TKP/ML adına örgütlü faaliyet yurtdışında 1975 başından itibaren, daha önce TİİKP (Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi) Yurtdışı faaliyeti içinde yer alan devrimciler tarafından başlatıldı. Bu faaliyet önce yurtdışında TKP/ML sempatizanları faaliyeti olarak başladı. Sonra 1975 ikinci yarısından itibaren, o dönem TKP/ML'nin merkezi olarak hareket eden Koordinasyon Komitesi'nin verdiği yetkiye dayanarak, "TKP/ML yurtdışı örgütü" olarak yürütüldü. Yurtdışı örgütünün ağırlığı Almanya'daydı, fakat Fransa, Avusturya ve İngiltere'de de küçümsenmeyecek bir güç vardı. Amacı ve görevi Türkiyeli işçileri, öğrencileri Partiye kazanıp Türkiye'ye kadro olarak göndermek, Türkiye'deki faaliyete mali ve lojistik destek sağlamak, uluslararası ilişkileri yürütmek, geliştirmek, Türkiye devrimine ve tabii onun öncüsü partinin mücadelesine uluslararası destek sağlamaktır.

Yurtdışındaki yoğun Türkiyeli göçmen nüfus konusunda düşünülen şudur: Bu insanlar bulundukları ülkelerde geçici olarak bulunmaktadır. Bir süre sonra Türkiye'ye geri döneceklerdir. O yüzden bulundukları ülkedeki devrimci mücadelenin bir parçası değildirler. Bunlar içinde yürütülen siyasi ve örgütsel faaliyet onları Türkiye'deki devrim mücadelesine kazanma faaliyeti olarak yürütülmelidir. Bu insanların bulundukları ve çalıştıkları ülkelerdeki sınıf mücadelesine, devrim mücadelesine katılımı, ancak Türkiyeli bir devrimci olarak enternasyonal dayanışma anlamında bir katılmadır.

Bu durumda 1975'te başladığını söylemek gerekiyor...

1975 başına gelene dek, yurtdışında TKP/ML adına faaliyet yürüten herhangi bir örgüt, grup, hatta kişi bile yoktu. Buna karşı TİİKP adına yürütülen, ciddi ve oldukça güçlü bir örgütsel faaliyet vardı. Öyle ki, 1971'de 12 Mart darbesi ertesinde yurtdışında basılan onbinlerce Şafak gazetesi, Türkiye'de yasaklanmış, kapatılmış olan İşçi Köylü gazetesinin abonelerine postalanıyor, Türkiye'ye o dönem daha çok kara yoluyla giden "gurbetçi" işçiler, öğrenciler üzerinden Türkiye'ye sokuluyor,

dağıtılıyordu. Sonradan bu “Şafak postalama” eyleminin sonucu olarak, birçok insanın baskılara uğradığı, göz altına alınıp, işkenceden geçirildiği haberleri geldiğinde, bu işten vazgeçildi.

TİİKP’in yurtdışındaki örgütünde İşçi Köylü Büroları üzerinden parti faaliyeti yürütülüyordu. Bu çalışmaya paralel olarak partililer ve sempatanlar işçi ve öğrenci dernekleri içinde faaliyet yürütüyorlardı. 1972’de Almanya’daki Türkiyeli öğrenci derneklerinin içinde birleştiği “Almanya Türk Öğrenci Federasyonu” genel kurulunda (ATÖF) yönetimi bütünüyle “Türkiye ML Gençlik Birliği” içinde örgütlü TİİKP’li gençlik kadrolarının eline geçti. ATÖF’ün ismi de “Almanya Türkiyeli Öğrenci Federasyonu” olarak değiştirildi. TİİKP’nin başını çektiği ve 12 Mart darbesi ertesi kurulan “Yurtsever Birleşik Cephe” adına yoğun bir antifaşist ajitasyon propaganda faaliyeti ve eylemlilikler yürütülüyordu. Alman Marksist Leninist ve devrimci örgütleri ile eylem birliği içinde katılımı Türkiyeli işçi öğrenci ağırlıklı güçlü antifaşist gösteriler düzenleniyordu.

Yurtdışındaki TİİKP örgütü partinin enternasyonal ilişkilerini de düzenliyordu. Avrupa’daki devrimci ve komünist örgütlerin yanında öncelikle Filistin Kurtuluş hareketinin değişik örgütleriyle, İran’dan devrimci örgütlerle kurulan ilişkiler de önemli yer tutuyordu. Bunun yanında Çin Konsolosluğu üzerinden ÇKP ile ilişki kurma önemliydi. Bu ilişki sayesinde TİİKP’e binlerce, çok ince kağıda, cebe sığacak boyutta basılan, sağlam plastik kapağı nedeniyle “gerilla tipi” dediğimiz Türkçe Kızıl Kitap bağıışı oldu. ÇKP 9. Parti Kongresi’nin raporu gibi önemli belgeler Türkiye’ye sokulup dağıtıldı. Yurtdışında yaptığımız yürüyüşlerde ellerde havaya kaldırılan Kızıl Kitap, bizi ayıran bir marka idi.

Filistin Kurtuluş örgütleri içinde bize en yakın örgüt, Havatme önderliğindeki Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi idi. Fakat en güçlüsü Fatah idi. Yurtdışından bir dizi kadro Filistin’e gerilla eğitimine gönderildi. 21 Şubat 1973’de Lübnan’da Nahr El Bared kampında eğitim gören bir gruptan TİİKP MK üyesi Bora Gözen ve bir bölümü yurtdışından giden yedi arkadaş İsrail’in bir saldırısında öldüler. İki arkadaş İsraili komando timi tarafından öldüler sanısıyla yaralı olarak geri bırakıldılar.

Aynı saldırıda baskını gerçekleştiren İsrail komandoları bir arkadaşı da esir alıp İsrail'e götürdü.

TİİKP Yurtdışı Bürosu'nun başında, TİİKP MK üyesi olan Ömer Özerturgut bulunuyordu. Yurtdışında olduğu için tutuklanmayan tek MK üyesi idi. 1972'deki ATÖF Genel Kurulu öncesinde, bana ve gençlik faaliyeti içinde yer alan iki arkadaşına, TMLGB'nin inşası görevini verdi.

Mayıs 1972'de TİİKP Yurtdışı Büro tarafından bize verilen bir MK kararında halk savaşını başlatma kararı alınmıştı. Kararda; *"Yarı sömürge ve yarı feodal bir ülke olan ve faşist diktatörlük altında ezilen yurdumuzda temel mücadele biçimi silahlı mücadeledir. Dünya ve yurdumuz şartları açısından silahlı mücadele şartları vardır. Partimizin bugünkü merkezi görevi, kitle temelinin en sağlam olduğu ve ihtilalci üslerin kurulmasına en elverişli bölgelerde, halk iktidarını kurma amacıyla silahlı mücadeleye girişmektir. Kavrayacağımız halka budur. (...) Silahlı mücadeleye girişmek için, ilk önce bütün halkın bilinçlenmesi ve örgütlenmesi gerekmez. Köylü yığınların bilinçli öncü kesimini derhal müfrezelerde örgütleyerek girişeceğimiz cephe savaşı genç köylü yığınların bilincini sarsacak ve partimizin ezilen halkı ihtilal yolunda seferber edebilmesi için en güçlü etkiyi yapacaktır"* (Arşiv) deniliyordu. Aynı kararda bütün parti örgütlerine savaş hazırlığı görevleri veriliyordu. Ömer Özerturgut, verdiği ek sözlü bilgide Beş Parmak Dağları'nda üs kurulduğunu, "blokhaus" sistemiyle ilerlendiğini, zaferin yakın olduğunu müjdeliyordu. Bu arada "küçük, önemsiz bir grubun partiyi tasfiyeye kalktığını ve fakat bunların önemli bir bölümünün geri döndüğünü, bir-iki kişinin koptuğunu, işe yaramaz bu kişilerin gitmesinin de iyi olduğu" bilgisini veriyordu. Partimiz Halk Savaşı yolunda kararlılıkla ilerliyordu!

Fakat Türkiye'den gelen haberler hiçte iyi değildi. THKP/C'nin en önemli önder kadroları, Kızıldere'de katledilmişti. 6 Mayıs'ta Denizlerin idam haberi ile sarsılmıştık. Devrimci güçler büyük kayıplar veriyordu. Türkiye'den yoğun tutuklanma haberleri geliyordu. Doğu Perinçek de tutuklanmıştı. Yurtdışında "neler oluyor" soruları, "Olur böyle şeyler. Bu sınıf mücadelesidir. Kayıplar da verilecektir. Mücadele sürüyor. Evet dışımızdaki diğer devrimci gruplar dağılmıştır. Fakat partimiz dimdik ayakta, savaşıyor" gibi açıklamalarla geçiştirildi.

Bu dönemde, partiden ayrılan "bir-iki tasfiyecinin" kimler olduğunu, ne görüşler savunduğunu sorgulama ihtiyacı duymuyorduk. Silahlı mücadeleyle girişme kararı ilaç gibi gelmişti. 1972 sonunda, yurtdışında iki belge dolaşıma sokuldu. Biri, "Birinci Tasfiyecilerin Eleştirisi" başlığını taşıyordu; *"Proletaryanın ihtilalci saflarına karışan birkaç burjuva ve küçük burjuva unsur"* saflardan temizlenmişti.

Dolaşıma sokulan ikinci Belge, "İkinci Tasfiyecilerin Eleştirisi" başlığını taşıyordu. Bunların ayrıldıktan sonra TKP/ML ve TİKKO isimleri altında örgütlendiklerinden söz edilmiyordu. Belge şöyle başlıyordu: *"Hareketimiz saflarındaki birinci sağ tasfiyeci akımın burjuva görüşleri mahkum edildikten sonra bunların büyük bir kısmı ihraç edildi. Bir kısmı ise özeleştirilerek saflarımızda kaldılar. (...) sağ tasfiyeci akımın özeleştirilerek içimizde kalan ajanları bu defa da "sol" bir maske ile ortaya çıktılar. (...) Bu tasfiyeci hainler de birinciler gibi, proletarya saflarında burjuvazinin casusları olarak, pek kısa zamanda mahkum edilecek, sınıf mücadelesi pratiği THKP, THKC, THKO maceracı gruplarının takipçisi olan bu hainlerin sırtlarını yalancı pehlivanlar olarak yere çalacaktır. (...) Bu idealist kafalı burjuvacıklar (...) sağ çizgi izlendiğini ispatlamaya çalışıyorlar. Örgütsel alanda da legal parlamenter çalışma yapıldığını söylüyorlar."*

Belge bu minvalde sürüp gidiyordu. Grubun görüşleri hakkında hiçbir belgeye dayanmadan "değerlendirmeler" ardı ardına diziliyordu. Ö. Özerturgut'a aslında merakımdan, bu giden ve atılanların herhangi bir yazılı belgeleri olup olmadığını, varsa okumak istediğimi söyledim. İlkiler hakkında aldığım cevap; "Yok, bunlar zaten yazma çizme işlerini lüks ve revizyonizm olarak görüyorlar" şeklindeydi.

Kaypakkaya'nın görüşlerini tam bilmiyorsunuz...

Benim TKP/ML diye bir örgütün varlığından haberim ilk kez TKP/ML TİKKO davası açıldığında, sanıkların İbrahim Kaypakkaya'nın işkencede öldürüldüğü hakkında verdikleri dilekçenin sol basına yansımısıyla oldu. Ömer Özerturgut'a, bu grubun ve Kaypakkaya'nın kim olduğunu sorduğumda, bunların bizden kopan "2. Tasfiyeciler" denen grup

olduğunu; aslında iyi, devrimci insanlar olduklarını, sol hataları olduğunu, bunların partiden uzaklaştırılmasının yanlış ve yazık olduğunu açıkladı. Kendisinin şimdi bu hataları da tespit eden bir özeleştirici taslağı üzerinde çalıştığını, özeleştirisinin bu arkadaşlarla olduğu gibi, diğer devrimci gruplardan Mao Zedung düşüncesini savunan güçlerle de birliğin yolunu açacağını düşündüğünü anlattı. Bunlar çok yeni şeylerdi, "2. Tasfiyecilerin Eleştirisi" başlıklı MK belgesinde söylenenlerle taban tabana zıttı. Özerturgut'un yazdığı TİİKP'nin özeleştirisini başlıklı belgede sonuç olarak Marksist Leninist bir çizgi izlenmediği ikna edici bir biçimde ortaya konmaktaydı. "Yurtdışı Büro'nun partiden ayrılan ikinci grup arkadaş hakkındaki Kararı"nda ise şöyle deniyordu.

"Parti Yurtdışı Büro'nun genişletilmiş toplantısında oybirliği ile alınan kararda, partinin yeniden inşa edilmesi ve silahlı mücadelenin hazırlanması için bir özeleştirici yapılmıştır. Bu özeleştiri de partinin ideolojik- siyasi- örgütsel çizgisi reddedilmiştir. Partinin bu sağcı çizgisine karşı başlangıçtan beri kararlılıkla mücadele yürütmüş olan İbrahim Kaypakkaya ve diğer arkadaşlarının temel ideolojik siyasi ve örgütsel çizgi hakkındaki görüşleriyle birleşiyoruz. (...) Parti YDB bu görüşlerden hareket ederek, TKP/ML, TİKKO ve MLGT'nin tüm üyelerini ve geride kalan kadrolarını birleşmeye çağırıyor."

Bu sırada bizim elimizde henüz TKP/ML'nin kendi belgeleri yoktu. Yalnızca TİİKP Yurtdışı Bürosu, o dönemde merkez komitesi seviyesindedir. (Özerturgut, dışarda, merkez komiteden kalan tek isimdir ve o da yurtdışı bürosunun başındadır.) O anlamda Yurtdışı Büro'nun yaptığı özeleştirici TİİKP MK özeleştirisidir. Bu özeleştirici temelinde bütün TİİKP kökenli güçleri, 1. ve 2. Tasfiyeciler denenenler ve onun dışında THKO ve THKPC cephesinden Mao düşüncesini kabul eden güçleri de bir parti çatısı altında birleştirmek istenmektedir. Birlik çağrısının yer aldığı belgede, Kaypakkaya ve arkadaşlarının TİİKP MK'nin sağcı çizgisine karşı kararlı ve doğru bir mücadele yürüttüğü ve onların çizgisinin esasta doğru olduğu ve bu görüşlerle "birleşildiği" söyleniyordu. Biz TMLGB yöneticileri bunu ileri bir adım olarak değerlendirdik. Fakat eğer durum bu ise, Türkiye'de söz konusu örgüt Marksizm Leninizm Mao-Zedung düşüncesi çizgisini temsil eden ve savunan örgüt ise, o zaman mantıklı ve

doğru olanın bu parti içinde birleşme olması gerektiğini tespit edip, tavrımızı Yurtdışı Büro'ya şubat 1974'de ilettik.

Büro'nun cevabı ne oldu?

Verdiği tepki içerik olarak şöyle idi: "Şimdi partinin özeleştirisi temelinde yeniden inşası, silahlı mücadelenin hazırlanması ve dışımızdaki parti güçlerinin ve Mao zedung düşüncesini savunan güçlerin birleştirilmesi için yek vücut hareket etme günüdür. (...) Geline yerde TMLGB'nin özel bir örgüt olarak örgütlenmesi değil, tüm yoldaşların doğrudan parti örgütlerinde örgütlenmesi gereklidir." O zaman öyle değerlendirmesek de, bu aslında belli bir özerkliğe sahip olan gençlik örgütünün tasfiyesi anlamına geliyordu. Benim açımdan bu kararın pratik sonucu, Yurtdışı Büro üyesi olarak atanmam oldu.

TKP/ML açısından gelen ilk haber umut verici idi. TKP/ML'den dışarıda olan bir arkadaşına ulaşılmıştı. Merkezi kadrolardan dışarıda kalan tek kişiydi. Gelen bilgiye göre, kendisine ulaşıldığında aslında devrimci bir faaliyet yürütmeyen, yalnız ve umutsuz bir durumda idi. Kendisine ulaşıldığında bunu ve birlik çağrısını sevinç ve coşku ile karşılamış, kendisinin bu özeleştirisi ve çağırısı doğru bulunduğunu ve temelde çalışmaya hazır olduğunu bildirmiş, fakat kendisinin TKP/ML adına karar verecek durumda olmadığını, karar verecek olanların "içerdekiler" arkadaşları olduğunu bildirmişti.

Filistinden gelen haber, orada örgütleri adına tavrı takınacak kimsenin olmadığı şeklinde idi. THKO ve THKP-C' nin Mao Zedung düşüncesini savunmaya yönelik kesimi açısından da karar vericilerin içeride olduğu çıktı ortaya. İçerden gelen haberler ise hiç umut verici değildi.

Önce TİİKP'çilerden geldi haber. Mayıs 1974'te TİİKP MK'nin içerdeki bölümü, başta Doğu Perinçek "özeleştirisi"ye ateş püskürüyor, proletarya partisinin böyle bir özeleştirisi olmadığını, olmayacağını açıklıyor; Yurtdışı Büro'yu partinin çizgisine bağlı kalmaya çağırıyor, böyle bir özeleştirisi yapma yetkisine Büro veya dışarda herhangi bir MK üyesinin yetkisi olmadığını açıklıyordu. Böylece, Özerturgut'un iyi niyetli, birlikçi çabası da boşa çıkmış oluyordu. TKP/ML'nin içerdeki kadrolarından ise henüz bir

cevap gelmemişti. Aynı dönemde, (Mayıs-Haziran 1974) Yurtdışı örgütü önemli darbeler yedi. Özerturgut'tan sonra ikinci sıradaki kadro Avusturya, Almanya sınırında Kızıl Tugaylar'dan temin edilmiş, ikinci dünya savaşından kalma silahlarla gözaltına alınıp tutuklandı. Ömer Özerturgut da kısa süre sonra Alman devletinin eline geçti. Bu tutuklamalar ertesinde Yurtdışı Büro'dan dışarıda kalan tek kişi bendim. Üç kişiyi daha atayarak yeni bir büro yönetimi oluşturduk. Hedefimiz özeleştiri temelinde birleştirme siyasetini sürdürmek...

Kaypakkaya'nın yazılarına nasıl ulaştınız?

1974 Eylül ayı başında, Alman Başsavcılığı Ö. Özerturgut hakkında dava açtı. Böylelikle avukatların dava dosyasını alma imkanı ortaya çıktı. Dosyadaki belgeler içinde "2. Tasfiyecilerin Belgeleri" arasında bizim daha sonra 5 temel Belge olarak adlandırdığımız Kaypakkaya'nın yazıları da vardı. Bu şekilde ulaştık. Belgeleri okuduğumuzda gördük ki Ö. Özerturgut'un önderliğindeki Yurtdışı Büro'nun parti adına hazırladığı özeleştiri, önemli ölçüde İbrahim'in görüşlerine dayanıyor. Bunu açıkça görmemiz yönümüzü değiştirdi. Bu görüşlerin orijinali buysa, biz gidip onu arayalım fikri güçlendi. "Özeleştiri temelinde" birleşme siyasetinin yanlış olduğu, doğru olanın TKP/ML içinde örgütlenmek olduğu düşüncesi yeni Yurtdışı Büro'da iyice pekişti. Bu arada bir başka kanaldan da, yurtdışına öğrenime gelen TKP/ML sempatizanı bir genç kadın arkadaş üzerinden teksirle çoğaltılmış biçimde Kaypakkaya'nın yazılarına ulaştık. Belgeler bire bir örtüşüyordu. Hemen çoğaltarak parti örgütü ve çevresinde dağıttık, okuma, inceleme kampanyası başlattık.

Bunun ertesinde, 1975 Ocak sonu gibi, TİİKP'in yurtdışı örgütünden parti üyesi bütün arkadaşları kapsayan bir konferans yapıldı. Neredeyse oy birliği ile (28 kişilik bir toplantıda bir ya da iki kişi karşı çıktı sanıyorum.) "Biz gidelim, TKP-ML'den arkadaşları arayıp bulalım ve TKP ML'ye iltihak edelim" kararı alındı. Kendimizi artık TKP/ML sempatizanları, Yurtdışı örgütünü de TKP/ML Yurtdışı Sempatizanları örgütü olarak kavırıyorduk. Bu konferansta bir de yönetici kademesi seçildi.

Bu arada Türkiye'deki TKP/ML'den tutuklu arkadaşlardan da, "TİİKP Özeleştirisini" ve bu özeleştiri temelinde birleşme çağrısına cevap geldi. "TKP/ML'den Arkadaşların TİİKP Özeleştirisini Hakkında Görüşleri" başlıklı yazıda;

"Biz, iflah olmaz revizyonist TİİKP yönetimi, yine iflah olmaz revizyonist unsurlarla birlik aramanın boşuna gayret olduğu kanaatindeyiz. Biz, hatalarını ve revizyonist çizgisini eleştiri ve ikna yoluyla düzeltmenin imkanı olmayanlarla, örgüt içi eleştiri bastıran ve boğanlarla, örgüt içinde devrimci ilkeler yerine yağcılığı, dalkavukluğu, sırt sıvazlamayı ve körü körüne itaati teşvik edip hakim kılmak isteyenlerle, örgüt içinde kendilerini eleştiren kadrolar aleyhinde iğrenç dedikodu ve iftira kampanyaları yürüterek yıpratmaya çalışanlarla, eleştiri mekanizmasını işleten kadrolar için en alçakça komplolar düzenleyenlerle, örgüt içinde hem demokrasi hem de merkezîyetçilik ilkesini çiğneyerek kendilerine en aşırı demokrasiyi, Marksist Leninistlere de en aşırı merkezîyetçiliği uygulamak isteyenlerle birleşme çabasının boşuna ve halkın davasına zararlı bir çaba olduğu kanısındayız" deniyordu.

Özeleştiri temelinde birleşme çağrısına THKO ve THKP-C'den de olumsuz cevaplar geldi. Böylece Ö. Özerturgut önderliğinde geliştirilen özeleştiri temelinde birleşme projesi çökmüş oluyordu. Şubat 1975'ten itibaren yurtdışı faaliyetleri TKP/ML Yurtdışı Sempatizanları örgütü altında sürdürülmeye başlandı. Bu çalışmaya giriştiğimizde, daha önce Filistin'e gönderilen kadrolar içinde yer alan ve Filistin'deki tartışmalarda TKP/ML'ye katılan (TKP/ML'nin 1. Koordinasyon Komitesi'ne kooptasyon yoluyla katılan) "Almanyalı Kadir" de Almanya'ya geri dönmüştü. Kendisi ile temas kuruldu. Gelişmeler aktararak, örgütsel faaliyetin başına geçmesi önerildi. Kadir bunu kabul etmedi. Özel nedenlerle artık örgütlü faaliyet içinde yer almayacağını açıkladı.

Şubat 1975'de partili yoldaşlar saflarını belirlemişti. Fakat sempatizanlar, o güne kadar TİİKP'i destekleyen işçiler, öğrenciler arasında belli bir şaşkınlık hüküm sürüyordu. Yürütülen yoğun bir eğitim faaliyeti, tartışma toplantıları ile bir yıl içinde TİİKP yurtdışı faaliyeti içinde yer alan devrimcilerin çok büyük çoğunluğu, İbrahim'in görüşleri

temelinde kazanıldı. Bu dönemde bir dizi işçi ve öğrenci arkadaş devrimci faaliyetlerini Türkiye’de sürdürmek için ülkeye döndüler.

Ali Yavuz Çengeloğlu, Yurtdışı Sempatizanlar Örgütü temsilcisi olarak Türkiye’ye gönderildi. İstanbul’da TKP/ML faaliyeti yürüten arkadaşlarla temas sağladı. Onlar üzerinden Temmuz 1975’te hapisteki yönetici kadrolara da ulaşıldı. TKP/ML’ye iltihak kararımızı sevinçle karşıladılar. Bizim için bu tavır, yurtdışı faaliyetlerin TKP/ML adına yürütülmesine onaydı. Ağustos 1975’ten itibaren “Komünist” TKP/ML’nin yurtdışı yayını organı olarak yayınlanmaya başlandı. Artık “Sempatizanlar örgütü” değil, TKP/ML’nin yurtdışı bölge örgütü idik. Yurtdışı olarak, 1975’de görüşlerini ana hattı ile doğru bulduğumuz ve fakat örgütsel olarak merkezi yapısı dağılmış bir örgüte katılma kararı almıştık.

Yönetici kadroların esaslı zindanda idi. Bunlar 1974 yılı affından yararlanarak -74 yılı sonunda ve 1975 birinci yarısında- serbest kalan kadrolara dışarıda Koordinasyon Komitesi (KK) olarak çalışma görevini verdiler. Kurulan bu yeni KK’nın görevi merkezi yapısı dağılmış partiyi yeniden toparlamak, ayakları üzerine dikilmesine önderlik etmek olmalıydı. Bizim beklentimiz tabii ki bu idi.

1976 başından itibaren, Türkiye’de bulunan Ali Yavuz Çengeloğlu üzerinden İstanbul’da TKP/ML faaliyeti yürüten bir gruptan arkadaşla KK arasında belli çelişmelerin varlığı konusunda bilgiler gelmeye başladı. Nisan 1976’da yurtdışı örgütünün yönetici kademesinde değerlendirmeler yapıldı. Parti içindeki gelişmelerde aktif müdahalede bulunabilmek için kendi görüşlerimizi açıklığa kavuşturmamızın gerektiği tespit edildi. İbrahim’in yazıları değerlendirildi. Bu değerlendirmeler yazılı hale getirildi. “Genel Eleştiri” belgesini değerlendiren yazının girişinde şöyle deniyordu :

“Partinin ideolojik-siyasi ve örgütsel inşasında kendimize temel aldığımız bu belgeler üzerine tartışma, varsa bu belgelerdeki yanlışların düzeltilmesi en önemli sorunlardan biridir. Bu belgeler teşkilatın bütün kademeleri tarafından ana hattıyla doğru, Marksist Leninist çizgiyi savunan belgeler olarak değerlendirilmektedir. Yine bütün kademeler, ana hattıyla doğru olan bu belgelerde hatalar da olduğu görüşünde birleşmektedir. Ancak bu hatalar bugüne kadar bildiğimiz kadarıyla açıkça

ortaya konmamıştır. Bu hatalar üzerine tartışılmamış ya da tartışılrsa bile sonuçlar tüm teşkilatı bağlayacak biçimde yazılı olarak ortaya konmamıştır. Bugün teşkilatımız içinde var olan ideolojik-siyasi- örgütsel karmaşanın temel sebebi bizce budur. (...) Bu yazıyı yapılacak özeleştiriye (bu sırada parti içinde bir özeleştiri tartışması yürütüleceği bilgisi gelmişti) katkıda bulunmak için yazdık.”

Daha sonra 4 belge hakkında somut eleştiriler getiriliyor, “Genel değerlendirme ve özeleştiri için teklif” başlıklı bölümde şu görüşlere yer veriliyordu:

“Genel Eleştiri’de savunulan çizgi ana hatıyla doğru, Marksist Leninist çizgidir. GE’de üç konuda önemli hatalar vardır. Genel Eleştiri’de teorik temeli atılan bu hatalar sosyal pratiğe uygulandığında bizim yenilgimize sebep olmuştur. Birbirine bağlı ilk iki hata , içinde bulunulan durumun değerlendirilmesi ile ilgilidir, yani taktik hatalardır. (...) TKP/ML 1972 başlarında çok ağır bir taktik hata yapmış, içinde bulunulan durumu yanlış değerlendirmiştir. Devrimci dalganın geri çekildiği bir dönemde TKP/ML devrimci dalganın kabardığı dönemin örgütlenme ve mücadele biçimlerini kendine temel almıştır. Yapılan hatanın ideolojik kaynağı sübjektivizmdir. (...) Bu hata Şafak revizyonizminin pasifist sağ çizgisine karşı verilen mücadele içinde ortaya çıkmış, pasifizm kökten reddedilirken küçük burjuvazinin aceleci, sabırsız “sol” görüşleri, esas olarak var olan durumun yerine sübjektif isteklerin konması şeklinde kendini göstermiştir. (...) Türkiye’de durum konusunda yapılan “sol” sübjektivist tahlil, bir diğer hatayla, dünyada durum değerlendirmesiyle yakından ilgili ve onunla bağıntılıdır. (...) “Emperyalizmin toptan çöküş çağı” teorisi savunulmaktadır. (...) Genel Eleştiri’deki üçüncü önemli hata cephe konusundaki hatadır. Bu taktik bir hata değildir. Türkiye devriminin stratejisi ile ilgili, diğer hatalardan daha önemli, vahim bir hatadır. Cephe konusunda takınılan tavır Türkiye devriminin ve ona bağlı olarak devrimin silahlarının dengesiz gelişeceğini reddeden bir anlayıştır.”

Bizim 1976 Nisan’ında bu tavrı takınmış olmamızın bilinmesi neden önemli? Çünkü bilindiği gibi önce ideolojik-siyasi sonra örgütsel ayrılıkta, Koordinasyon Komitesi’nin partiye sahip çıkanlara getirdiği

temel eleştirilerden biri, bizim “dogmatik” olduğumuz, parti gerçekliğine eleştirel yaklaşmadığımız vs. idi.

Bu toplantı ertesinde yurtdışı yöneticilerden bir arkadaş daha, Türkiye’ye faaliyete katılmak üzere İstanbul’a gönderildi. (Bu arkadaş 1. Konferans sonrasına kadar Ali Yavuz’la temas halinde çalışma yürüttü. 1. Konferans’a delege olarak katıldı. Konferans’tan bir süre sonra geri çekildi.)

Haziran 1976’da, Koordinasyon Komitesi (KK) adına; “Saflarımızdaki dogmatik dar deneyci anlayışların üzerine cesaretle yürüyelim” “Merkezin Özeleştirisi” ve “Merkezin Sosyo Ekonomik Yapı Konusunda Görüşleri” başlıklı 3 belge parti içinde dolaşıma sokulmuştu. Bu belgeler bağlamında ilk dikkatimizi çeken şey, partiden değil “Hareket” ten söz edilmesi idi. Parti var olduğu söylenen “başka Marksist Leninist hareketlerle birleşerek” parti olmaya evrilecekti. Sosyo ekonomik yapı konusunda, Türkiye’de feodalizmin iç başkalaşım yoluyla esasta tasfiye olmuş olduğu, Türkiye’nin kapitalist bir ülke olduğu tezi savunuluyordu.

Bu görüşler, Kongre/ Konferans yoluyla belirlenmeden, tepeden inmece bir şekilde savunuluyor, partiden de bu görüşler temelinde çalışma yürütmesi bekleniyordu. İstanbul’da Ali Yavuz’un Türkiye’deki partililerle ilk teması kurduğu arkadaşlar, KK’nın bu tepeden inmece tavrına karşı çıkıyorlardı. Merkezin disiplinini tanımayı reddeden bir tavır takınmışlardı. Gidiş yönü eğer KK hatalı tavrından vaz geçmezse bölünmeye doğru idi.

Bu gelişmeler üzerine yurtdışındaki yönetim kademesi Haziran 1976’da yaptığı toplantıda, bölünmeyi engellemek için hem İstanbul’daki yoldaşlarla, hem de KK ile görüşmeler yürütmek, çözümün kongre olacağını savunma kararı aldı. KK, parti çizgisini kökten değiştirme kararı alamazdı. KK’nın görevi böyle Kongre’yi hazırlamak olmalıydı. Eğer bu tavrı takınmazsa, o zaman partiyi savunanların onun disiplinini tanımaması doğru ve meşru olurdu. Yurtdışı Yönetimi bu toplantıda Ali Yavuz yanında beni de bu görüşmeleri yürütmek üzere görevlendirdi. Tartışmalara biz “Yurtdışındaki iki arkadaşın görüşleri” başlıklı yazılı bir metinle gittik. Çünkü Koordinasyon Komitesi’nin metinleri çok yeni elimize geçmişti ve tüm yurtdışı örgütü henüz tartışmamıştı. İki arkadaşın görüşleri başlıklı yazıda önce tartışmanın yöntemi üzerine duruluyordu:

"Merkezin yaptığı sosyo ekonomik yapı tespiti, bizim eski görüşlerimizin (ki bunlar hala partinin resmi görüşleridir) tam tersi görüşlerdir. Açıktır ki sosyo ekonomik yapıda ayrı bir tespit ayrı bir devrim stratejisini ayrı bir çizgiyi beraberinde getirecektir. Bir komünist teşkilatın çizgi değiştirmesi ise yalnızca merkezin ve bazı teşkilat kademelerinin isteği ile olmaz. (...) Bir konferansta karar bağlanır. (...) Merkezin bu ilkeyi uygulamadığı görüşündeyiz. Merkezin eğilimi , kendi eğilimini uygulama yönündedir. Biz buna kesinlikle karşıyız. (...) Devrim stratejisi konusunda görüş ayrılıklarının kaçınılmaz olarak örgütsel ayrılığı beraberinde getireceğini görüyoruz. Bu konuda hayale kapılmıyoruz. Ama bugünkü dönemde görüş ayrılıklarının tam olarak ortaya çıkmadığını da görüyoruz. Önümüzdeki dönemde bu yüzden tartışma yoğunlaştırılmalı, görüş ayrılıklarının üzerine gidilmeli, bunların ilkelerde mi, yoksa günlük siyasi meselelerde mi olduğu tespit edilmeli, ilke ayrılıkları herkesin görüp, kavrayacağı bir açıklıkla ortaya çıkarılmalıdır. Ancak böyle bir durumda örgütsel ayrılık gerekli ve kaçınılmaz ve teşkilat için, halk için zararlı değil yararlı olur. Biz bu anlamda bir bölgenin (Kast edilen İstanbul'dur -yzn) Merkezin tartışma yazısına verdiği cevabı-Merkezi reddeden tavrı dolayısıyla- hatalı buluyoruz."

Aynı yazıda "Sosyo Ekonomik Yapı Tartışması Hakkında Görüşlerimiz" de şöyle konuyordu: *"Sanayinin GSMH'ya katkısı tarımın GSMH'ya katkısına yakındır. Bunun yanında ticaret ve hizmet sektörünün önemli bölümü de kapitalist üretim ilişkilerinin parçasıdır. Tarımda da kapitalist üretim önemli bir yere sahiptir. İşte bu anlamda –ama yalnızca bu anlamda (kapitalist üretim tarzı ile üretilen değerlerin % 50 den fazla olması anlamında) Türkiye ekonomisine Komprador kapitalizminin egemen olduğu söylenebilir. "*

Aynı belgede "Birlik ve Parti Meselesi" başlığı altında, Türkiye'de Marksist Leninist olma yolunda ilerleyen üç hareket olduğu" görüşünün de "Partinin inkarı" olarak değerlendiriliyor ve *"Eğer partinin varlığı gerçekten reddediliyorsa, o zaman Merkezin (Koordisayon Komitesi'nin -yzn) kimseden parti disiplini beklemeye hakkı yoktur"* deniliyordu.

Belgenin sonunda, "aramızdaki görüş ayrılıklarının ele alınmasının yöntemi" üzerinde durulmakta ve şöyle denmekteydi:

“Görüşümüze göre önümüzdeki dönemde tüm teşkilat içinde yoğun bir tartışma kampanyası açılmalıdır. Bu tartışmada çeşitli bölgelerin görüşleri tüm bölgelere ulaştırılmalıdır. Açıklığa kavuşturulması gereken meseleler tespit edilmeli ve tartışma bu noktalar üzerine yoğunlaştırılmalıdır. Ondan sonra her bölgeden gelecek seçilmiş delegelerle bir Konferans (Kongre) toplanmalı ve partinin çizgisi kesinlikle tespit edilmeli, yönetici organlar seçilmelidir.”

Temmuz ayının birinci yarısında, Koordinasyon Komitesi (KK) ve İstanbul bölgesinde çalışan parti örgütünden yoldaşlarla ayrı ayrı görüşüldü ve bu görüşlerimiz aktarıldı. KK temsilcileri ile yapılan görüşmede onlarla ayrıca yurtdışı faaliyetler hakkında bilgi verdik, merkezi bütçeye yurtdışının maddi desteğini verdik ve kongreye kadar yurtdışı faaliyetlerinin nasıl sürdürülmesi gerektiği konusunda düşüncelerimizi aktardık. Önerilerimiz şöyle idi :

- Yurtdışındaki faaliyet, konferansa kadar “TKP/ML Hareketi” adına değil, TKP/ML Yurtdışı Büro olarak sürdürülmelidir.

- Uluslararası ilişkiler İsa Güzel tarafından parti adına (Hareket adına değil) yürütülmelidir.

- Ali Yavuz yoldaş, konferansa dek Türkiye’de Yurtdışı Bölge’nin temsilcisi olarak ilişkileri sürdürmelidir.

- TKP/ML Yurtdışı yayın organı olarak Komünist yayınlanmaya devam edilmelidir.

- Yurtdışında yayınlanan aylık kitle gazetesi çıkarılmaya devam edilmelidir.

- Yurtdışında parti yurtdışı örgütü adına gerekli durumlarda bildiri çıkarılabilmelidir.

Net olarak, “TKP/ML Hareketi” adına iş yapan bir merkezin disiplininin bizi bağlamayacağını belirttik. Ayrıca İstanbul’da parti adına faaliyet yürüten yoldaşları da partinin bir parçası olarak gördüğümüzü, onlarla ilişkimiz olduğunu ve bunu sürdüreceğimizi açıkladık. Onlardan en kısa süre içinde tavır takınmalarını talep ettik. Bize, görüşlerimizi tartıştıktan sonra tavır takınacaklarını söylediler.

İstanbul’daki arkadaşlarla yaptığımız görüşmede, aslında yurtdışının görüşleri ile İstanbul’daki arkadaşların görüşlerinin, kimi taktik ayrılıklar

dışında, uyuşturduğu tespitini yaptık. Bu arada diğer bazı şehir ve bölgelerde de KK'nın tavrına karşı güçlü bir muhalefet hareketinin geliştiği bilgisini aldık.

Size, görüşleriniz hakkında bir geri dönüş oldu mu? Ne dediler?

KK adına yazılmış 22 Temmuz 1976 tarihli bir buçuk sayfalık bir mektup Ağustos 1976'da elimize geçti. Bu mektupta bize, "TKP/ML Hareketi Yurtdışı Komitesi" olarak çalışma direktifi veriyor, uluslararası ilişkilerde muhataplara Türkiye'de bir Marksist Leninist parti olmadığı, "Marksizm Leninizm'e yönelen üç hareket olduğu" bilgisinin verilmesini talep ediyordu. Kitle gazetesinde "tartışılan ideolojik siyasi konulara" yer verilmemesi isteniyordu. Komünist'in yayınının konferansa kadar durdurulması direktifi veriliyordu. Ali Yavuz Çengeloğlu'nun yurtdışı temsilcisi olarak görev sürdürmesi reddediliyor; İsa Güzel'in ise "bütünün menfaatleri" açısından en geç iki ay içinde Türkiye'ye dönmesi isteniyordu. Kısacası hiçbir önerimiz kabullenmiyordu.

Koordinasyon Komitesi'nin (KK) bu mektubuna karşı yurtdışı örgütü Yönetim Kademesi adına Eylül 1976'da tavrı aldık. KK'nın "tasfiyeci" pozisyonu ortaya konuldu, kararlarını gözden geçirip geri çekmesi talep edildi. KK bizim bu tavrımıza 19 Ekim 1976 tarihli bir mektupla tavrı takındı. Bu mektupta tüm eleştirilerimiz reddediliyor, bizden şu "meselelerle ilgili tavrımızı acilen belirtmemiz" isteniyordu:

" a) TKP/ML Hareketine ve onun KK tarafından temsil edilen merkez önderliğine bağlı olup olmadığınızı açıkça belirtiniz.

b) Örgüt yıkıcısı gruba (kastedilen İstanbul'daki TKP/ML örgütüdür, bu kesim KK'nın disiplinini tanımadığını ilan etmiştir. KK'ya karşı diğer bölgelerdeki muhaliflerle de temaslarını geliştirmektedir -yzn) karşı açık tavrınızı belirleyiniz.

c) Ayrılma durumunuz yoksa alınan kararları derhal uygulayınız

d) Temsilcilik konusunda ilgili arkadaşlara talimat vererek, disipline uymasını sağlayınız

e) Bu yazımızı, kararlarımızı bildiren yazı ve sizin yazınızla birlikte tüm kadrolara dağıtınız

f) Bildiri (TKP ML Yurtdışı Bölge adına çıkarılan bildiriler kastediliyor -yzn), mesaj (Mao Zedung'un ölümü üzerine inisiyatif alınarak TKP ML

adına yayınlanan mesaj kastediliyor -yzn) , A gazetesindeki tavrı (O dönemde Uluslararası Marksist Leninist hareket içindeki gelişmelere tavrı takınan bir yazı kastediliyor -yzn) hatalı tavrınızın açık özeleştirisini yapınız."

Bu mektuba 25 Kasım 1976'da 29 sayfalık bir mektupla tavrı takındık. KK'nın acilen tavrı takınmamızı istediği taleplerde tavrımız şöyleydi:

"a) TKP/L Hareketine ve onun KK tarafından temsil edilen merkezi önderliğine bağlı değiliz. Bu hareketi partimiz içinde bir hizip olarak değerlendiriyoruz. Bağlı olduğumuz örgüt TK/ML'dir.

b) KK'nın "örgüt yıkıcısı" olarak adlandırdığı grubu, ana hattıyla doğru, örgüt içinde mücadele yöntemleri konusunda hatalı olarak değerlendiriyoruz. Bu örgüt kademesinin "örgüt yıkıcısı" olmadığı görüşündeyiz. Esas örgüt yıkıcısının KK olduğu görüşündeyiz.

c) Bizim TKP/ML'den ayrılma diye bir meselemiz yoktur. TKP/ML Hareketi'nin aldığı kararları uygulamıyoruz. Çünkü bunlar partiyi tasfiye amacıyla alınmış kararlardır.

d) Arkadaşa talimat verilmiştir. Temsilcilik kurumu sürecektir. Temsilcimiz Yurtdışı Bölge teşkilatının disiplinine bağlıdır.

e) Yazıları dağıtıyoruz. Bunu KK karar aldığı için değil, yararlı gördüğümüz için yapıyoruz.

f) Hatamız olan konularda özeleştiri yapmaya her zaman hazırız. Hatalı gördüğümüz noktaların özeleştirisini bu yazımızda vardır."(Mao'nun ölümü üzerine yayınlanan mesajda parti isminin kullanılmasının yanlış olduğu; bizim ancak Parti Yurtdışı Örgütü olarak tavrı takınma yetkimiz olduğu tespit edilip, bu konuda özeleştiri yapılıyor. -yzn)

Bu mektupta ayrıca KK'ya "eğer parti içinde kalmaya niyeti varsa" talep ve önerilerimiz şöyle sıralanıyor :

" - Bu yazıyı kadrolara dağıtın ve bu yazıya yazılı tavrı takının.

- TKP/ML Hareketi isimli fraksiyonu dağıtın. Bu fraksiyon tasfiyecidir. Partimize çok ağır zarar vermiştir. KK bu fraksiyon oluşmasının bir numaralı sorumlusudur. Özeleştiri yapmalı ve geri çekilmelidir.

-Uygun yollarla tüm kadroların fikri alınarak (...) yeni bir KK seçilmeli. Bu KK Kongreyi hazırlamakla görevlendirilmelidir. Kongreye kadar, dört temel belgedeki görüşler (...) partimizi bağlar. KK, parti disiplinine uymalı,

reddederse ihraç edilmelidir. (...) KK'nın çıkardığı (...) "Proleter Birlik" adlı derginin ilk iki sayısı elimize geçti. Dergi bir tartışma dergisinden çok , bir hizip dergisidir. (...) Bir bölgenin çıkardığı Kızıl Yol adlı yayın organının ilk iki sayısı elimize geçti. Ana hattıyla doğru ve olumlu buluyoruz. Görüşlerimizi yazılı olarak ortaya koyacağız.

- Buradaki çalışmamız TKP/ML YD adına yürütülmektedir.

- Komünist çıkarılacaktır.

- Yabancı örgütlerle temas TKP/ML Yurtdışı Bölge adına yürütülmektedir. "

12 Ocak 1977 tarihli bir yazı ile KK, bizim 25 Kasım tarihli yazımıza tavrı takındı. Yazıda; "Şunu belirtmek gerekir ki, 25 Kasım tarihli yazınızı aldıktan sonra sorun, yurtdışının üst kademesindeki yöneticilerin iknası sorunu olmaktan çıkmıştır. Sorun bu kişilerin anlayışlarının teşhiri ve mahkum edilmesi, tabanın devrimci saflara kazanılması sorunudur. (...) 19 Ekim tarihli yazımızda bildirdiğimiz talimatların hiçbirini kabul etmeyerek, disipline uymayı reddettiğinizden, hareketimizle hiçbir ilişkiniz kalmamıştır. Bildiririz" deniliyordu. KK ile ilişkiler bu şekilde koptu.

Bu kopuştan sonra nasıl hareket ettiniz?

Aslında Koordinasyon Komitesi, Türkiye'nin sosyo ekonomik yapısı konusunda, partinin resmi görüşlerinden daha doğru görüşler savunuyordu. Biz yurtdışı olarak aslında bu görüşler üzerine parti kuralları içinde tartışılabileceğini düşünüyor, yukarıdan emrivaki ile dayatmaya karşı çıkıyorduk öncelikle. Esas karşı çıktığımız konu "parti" iddiasından vaz geçilmesi, TKP/ML ile THKO ve THKP-C gibi devrimci örgütler arasındaki bizce nitel farklılığın silinmesiydi. İbo'ya yaklaşımda da biz "İbocu" idik. İbocu'lüğümüz eleştirisiz, sorgulamayan bir İboculuk değildi. Türkiye komünist hareketi tarihinde Kemalizm ve Milli Mesele gibi ülke devriminin özgün temel sorunlarında o dönemde tek olan İbo'nun, örneğin bir Mahir Çayan'la, Deniz Gezmiş'le eşitlenmesine karşı idik. Eğer bütün bu görüş ayrılıklarına rağmen, Koordinasyon Komitesi bütün partili yoldaşların temsil edildiği bir Kongre hazırlığını temel görevi olarak kabul edip, Kongre'ye dek var olan çizgi temelinde çalışmayı kabul etse idi, biz onun disiplini altında çalışırdık.

Kopuştan sonra nasıl hareket ettiğimize gelince... Ağustos 1976'dan itibaren, aslında gelişmenin bölünmeye doğru olduğu net olarak ortaya çıkmıştı. Bizim KK ile aynı örgüt içinde olmamız, bir umuda, KK'nın en kaba hatalarını görebileceği umuduna bağlıydı. İstanbul bölgesi KK'dan bağımsız çalışma yürütüyordu. Kuzey Kürdistan bölgesinden, Ankara'dan, İzmir'den de KK'ya muhalif gruplar ortaya çıkmıştı. Bu gruplar birbirinden bağımsız çalışıyorlardı. Aralarında İstanbul üzerinden gevşek ilişkiler vardı. Türkiye'deki temsilcimiz temas içinde idi. Ocak 1977'de KK ile ilişkilerimiz bütünüyle koptuktan sonra yapılan ilk Yurtdışı Örgütü Yönetici Kademesi toplantısında gelişmeler değerlendirildi. Ve;

"Teşkilatın merkezi işlerliğinin yeniden sağlanmasının nasıl olabileceği üzerinde tartışıldı. Şu konularda fikir birliğine varıldı:

Partimizin resmi görüşleri vardır. Bu resmi görüşler Kaypakkaya'nın yazılarında ortaya konulan ve ilk KK tarafından da onaylanan görüşlerdir. Türkiye'de ve yurtdışında KK'nın tasfiyeci çizgisine karşı bu görüşleri savunan teşkilat kademeleri vardır. Bunlar KK'nın tasfiyeci çizgisine karşı direnmiş, partiyi savunmuşlardır.

Oluşturulacak yeni KK (Merkez) bu teşkilat kademeleri tarafından oluşturulmalıdır. Oluşturulacak yeni KK'da bugüne kadar tasfiyeci KK'ya karşı muhalefet yürüten bütün teşkilat kademeleri temsil edilmelidir. (...) Parti çizgisini savunan teşkilat kademeleri arasında da bazı görüş ayrılıkları vardır. Bunların açıklığa kavuşturulması gerekir. (...) Bu konuların açıklığa kavuşturmaları için teklif götürülmesi karar altına alındı." (Yurtdışı Yönetim Kademesi - Ocak 77 toplantı sonuçları /Arşiv)

Mart 1977'den itibaren bölge temsilcileri arasında ilişkiler sıklaştı. Ali Yavuz yoldaşımız Yurtdışı Bölge Yönetim Kademesi'nin kararlarını bu ilişkilerde Türkiye'deki yoldaşlara taşıyor, yürütülen tartışmaların sonuçlarını da yurtdışına ulaştırıyordu.

Türkiye'deki bölge çalışmalarında çıkan hizipçi faaliyet haberleri, yürütülen tartışmalarda ideolojik siyasi görüş ayrılıkları üzerine yoğunlaşacak yerde, yer yer "dedim / demedin" şeklinde yürüyen tartışmalar bizi üzüyor, rahatsız ediyordu. Temmuz 1977'deki Yönetim Kademesi toplantısında karara bağlanan bir mektupla bu rahatsızlıklarımız Türkiye'deki örgüt kademelerine de duyuruldu. Bu mektupta aynı

zamanda, Türkiye’deki bölgelerden gelen yeni bir Koordinasyon Komitesi oluşturulması için, bölgelerde demokratik danışma ile temsilciler seçilmesinin beklenmemesi, bunun yerine şimdi zaten buluşan bölge temsilcilerinin geçici bir merkez gibi hareket etmesi önerisi konusunda da tavır takınıldı. Bu bağlamda bölge temsilcilerinden oluşacak, görevi bütün bölgelerden seçilmiş delegelerle yapılacak parti 1. Konferansını / Kongresini hazırlamak olan bir Örgütlenme Komitesi’nin (ÖK) oluşturulmasının doğru olacağını bildirdik. Bu arada bölgeler arasında daha sıkı bir dayanışma ve işbirliği örgütlenecek, fakat bölge komiteleri Kongreye kadar bağımsız örgütler olarak çalışmaya devam edeceklerdi.

ÖK, 1977 yazında kuruldu. Ali Yavuz yoldaş, Yurtdışı Bölge temsilcisi olarak yer aldı. 1. Konferansa kadar “TKP-ML Yurtdışı Bölgesi” olarak faaliyet yürüttük. En üstte, konferansta seçilen Yurtdışı Bölge Yönetici Kademesi vardı. Partili insan sayısı, üye ve adaylarla birlikte 30 civarındaydı. Az sayıda profesyonel çalışanımız vardı. Çoğunluk işçilerden oluşuyordu. Sempatizan örgütlenmemiz çok daha genişti. Merkezi bir yürüyüş yaptığımızda 3–4 bin kişiyi katabiliyorduk. Almanya şartlarında bu önemli bir rakamdı.

1976’nın Ekim ayında ATİF’i (Avrupa Türkiyeli İşçiler Federasyonu) kurduk. Daha sonra 1976–1978 döneminde Avusturya ve Fransa’daki işçi derneklerini Almanya ile birleştirdik.

Bu arada bir yanlış yaptık. Öğrenciler içindeki çalışmadan elimizi neredeyse çektik. Gençlik çalışmasında “İşçi gençlik içine yönelmeliyiz” doğru düşüncesini, pratikte öğrenci gençliği bir kenara bırakmak biçiminde uyguladık. İşçi gençliğin kitlesel örgütlenmesini İşçi dernekleri üzerinden de yapabiliriz, öğrenci dernekleri o kadar önemli değil diyerek, bu çalışma alanından geri çekildik. Geri dönüp değerlendirdiğimizde, biraz sol bir anlayışa, biraz “işçici” bir anlayışa çekildiğimiz söylenebilir. ATÖF, elimizi çektikten sonra iki yıl içinde sönümlendi gitti.

1976’nın baharında, tam bizim iltihak dönemimizde Ömer Özerturgut hapisten çıktı. Dışarda olan bitenden habersiz olduğu için hala birleştirme fikrindeydi. “1974 özeleştirisi gayet doğrudu. Siz de şimdi onu çarçur

ediyorsunuz” dedi. Geride kalmış birkaç Aydınlıkçı üzerinden ATÖF’ü ele geçirmeye çalıştı. Ömer bunu yapamadı, Kongre Aydınlığın çizgisine karşı TKP/ML’nin zaferinin ilan kongresi idi. Yeni yönetime genç arkadaşları aldık. FTÖB ve İngiltere’deki Öğrenci Federasyonları ile bir konfederasyon oluşturmaya yöneldik. Fakat sonuç başarılı olmadı. Bunda, bu dönemde bizde gelişen öğrenciler içinde çalışmayı küçümseyen yaklaşımlar rol oynadı. Sonuçta 1980’li yılların başlarında ATÖF çalışması kendiliğinden sönmüldü bitti. Geri dönüp bakınca önemli yanırlardan biri olarak görüyorum bunu. ATÖF içindeki çalışmadan aslında epey aydın insan kazanmıştık. Daha sonraki çalışmada işçi sınıfını (Almanya ve Avrupa’daki Türkiyeli ve Kuzey Kürdistanlı işçilerden söz ediyorum) derneklerde örgütleyip önder işçi kadroları haline getirip Türkiye’ye göndermeyi esas aldık. Epey işçi-kadro gitti Türkiye’ye. Güçlü işçi derneklerimiz vardı.

Kalabalık yürüyüşler yapıyorduk. Örneğin 12 Mart’ın yıldönümünde geniş katılımlı anti faşist gösteriler yapıyorduk. Bu arada Almanya’da kendine Marksist Leninist diyen parti ve gruplarla enternasyonalist ilişkiler kurduk. Onlarla birlikte 1 Mayıslar, 8 Martlar yaptık. Öncelikle Türkiye’ye yönelik eylemler vardı. Türkiye’deki faşizmi kahreden eylemler oluştuyordu yaptığımız eylemlerin ağırlığını. Kitlelerle geniş bağ, Türkiye’deki parti çalışmasına maddi katkı sunmak açısından da önemli idi. Her yıl düzenli yapılan bağış kampanyalarında toplanan malzeme ve para Türkiye’ye aktarılıyordu.

Yayınlardan hangileri devam etti?

ATÖF’ün “Birlik” adlı bir dergisi vardı. 1980’e kadar yayımlandı. 1975’ten itibaren, ATİF kurulmadan önce “Gerçek” isimli aylık anti-revizyonist bir kitle yayın organı çıkartılıyordu. 3 bin satıyordu. 1976 Ekimi’ne kadar çıktı. Gerçek, işçi gazetesi niteliğindeydi. ATİF kurulunca Gerçek gazetesinin yayını sonlandırıldı. ATİF yayın organı olarak aylık “Mücadele” çıkarılmaya başlandı.

Daha önce, 1975 ortalarından itibaren “Komünist” isimli bir iç yayın organı çıkarıyorduk. TKP/ML yurtdışı örgütü olarak Komünist’i 6 sayı

çıkardık. Birinci konferanstan sonra partinin merkezi illegal yayını oldu. Bir de, "İşçi Köylü Kuruluşu" (İKK) başlığı altında illegal parti bildirileri çıkıyordu. O da 1. Konferans sonrasında partinin illegal kitle yayın organına dönüştü. Yine bildiriler şeklinde çıkıyordu.

Konferansta, biliniyor, bir de legal kitle yayını (Partizan) çıkarılması kararı alınmıştı. TİP döneminde Eminönü teşkilatı teksir olarak "Partizan" isimli bir yayın çıkırıyordu. İsmi çok hoşuma giderdi. Oradan kalmış aklımda. Legal Merkezi Yayın Organı Çıkması söz konusu olunca, bu ismi önerdim.

Yurtdışı bölge olarak 1. Konferans'a katılımınız nasıldı?

Yurtdışında, gerek konferans öncesi ve gerekse sonrasında yönetim kademesinde birçok farklı yoldaş yer aldı. Ben hep vardım. Ali Yavuz, yeniden merkezileşme sürecinde yurtdışı bölgesinin Türkiye'deki temsilcisiydi. Önemli toplantılara gelir, komite toplantısına katılırdı. Türkiye'deki gelişmeleri, kararları aktarırdı. Başlangıçta 1974 ortasında kurulan TİİKP Yurtdışı Büro'da 5 arkadaş vardı. Ben, Ali Yavuz içindeydik. (Diğerlerinin adlarını izinsiz veremiyorum.) Bu büro, iltihak kararının alınmasında başrol oynayan komitedir. TKP/ML'ye katılma kararı alan konferansta yeni bir Yurtdışı Yönetim Kademesi seçildi. İçinde ben ve Ali Yavuz dışında 3 yeni arkadaş vardı. Bu komiteden 3 kişi 1. Konferans delegesiydi. Ben, Ali Yavuz ve bir de başka arkadaşımız. (Bu bir başka diye andığım arkadaş konferans sonrası İstanbul'da görevlendirildi ama kısa süre sonra geri çekildi, bıraktı.) Konferans sonrası ben tek döndüm. 1. Konferans'ta ben ve Ali Yavuz Merkez Komite üyesi seçildik.

1. Konferans öncesi hazırlıklar nasıl olmuştu?

Bölgeler arası koordinasyonu sağlayan buluşmaların, bölge temsilcilerinden oluşan Konferans Örgütlenme Komitesi'ne (KÖK) dönüşmesinden sonra, parti içinde yoğun bir konferansa hazırlık dönemi yaşandı. Biz de parti belgelerinin eğitim ve tartışılmasını merkeze koyan bir hazırlık yürüttük. Görüşlerimizi berraklaştırmaya çalıştık. Sonuçta yurtdışındaki bütün parti üyelerinin katıldığı bir konferansta, birçoğu

oybirliğiyle karara bağlanan belgelerle tartışmaları sonuçlandırdık. Bu belgelerle gittik 1. Konferansa.

1. Konferans'ın özeleştirici taslağı, yurtdışı bölge komitesinin 1. Konferansa hazırlık döneminde benim kaleme aldığım belgedir. Hemen hemen hiçbir değişikliğe uğramadan 1. Konferans'ın özeleştirisi haline geldi. Aynı şey tüzükte oldu. Yurtdışı bölge konferansının parti tüzük taslağı olarak onayladığı belge 1. Konferans'ta pek değişmeden kabul edildi. Konferans'ın, merkezileşmede rol oynayan 2 önemli belgesi, yurtdışı bölge konferansının götürdüğü belgelerdir.

1. Konferans'ta siyasi tartışmalar önemli ölçüde benimle Erhan ve onun geldiği kentten iki arkadaş arasında yürüdü. 1.Konferans, benim daha sonradan yaptığım değerlendirme odur ki; partinin "İboculuk"tan, İbo'nun hatalarını da aşarak, daha fazla Marksizm ve Leninizm'e yönelmesinin yolunu açan bir konferanstı. Ona devam edilebilseydi bugün başka yerlerde olurduk. Ama öyle olmadı. 2. Konferans bunun önünü tamamen kesen kararlar aldı ve yazık oldu. Bu dönemde benim savunduğum görüş, bizim 1. Konferans'ta yapılan özeleştiriyi derinleştirmemiz, ilerletmemizdir.

Gördüğün genel manzara nedir?

Konferansta seçilen Merkez Komitesi'nin ilk toplantısında iş bölümü yapıldı ve bana yurtdışı bölge komitesini yönlendirme ve uluslararası ilişkileri yürütme görevi, yetkisi verildi. Ayrıca Siyasi Büro'da yer aldım. Asıl Merkez Komite 2. toplantısında bir dökümünü yaptık parti örgütünün... Gerçek gücü nedir, silah ve kadro olarak. Halk savaşı konusunda durum nedir? Şunu tespit ettik; Esasında bizim böyle, bugünden yarına bir halk savaşı başlatacak durumumuz yok. Bizim bir hazırlık dönemi yaşamamız lazım. Hem kadroların hazırlanması açısından hem de teknik hazırlıklar için. İbrahim demiş, "bozkır kurudur, kıvılcımı çaktığımızda köylüler peşimizden gelir" ama böyle bir durum yok. Köylülerin kendiliğinden kitle ayaklanması yok. Halk savaşını öncü güç olarak başlatacağsak, ona da bir hazırlık olması lazım.

Ben partinin bütünü, gerçek gücünü az çok 1. Konferans'ta tanıdım. Sonra Merkez Komite 2. toplantısında gücümüzün gerçek dökümü

önümüzde geldiğinde çok daha iyi tanıdım. Gözümde çok büyüttüğüm bir yapı olduğunu anladım. O noktadan itibaren de, hazırlıksız girişilecek bir savaşın sonumuz olacağını savundum. "Gerilla savaşına hazırlık dönemi"ni böyle keşfettik. Duruma bakıyoruz, yapacak halimiz yok. Parti içine bu yöndeki Merkez Komite kararı açıklandığında "hızlı halk savaşçıları" derhal sahne aldılar. "O da ne? Hemen Başlatmak yerine hazırlık nerden çıktı? İbrahim'in neresinde yazıyor bu" eleştirileri geldi. 1. Merkez Komitesi döneminde ilk hizip faaliyeti hatırladığım kadarıyla bu temelde ortaya çıktı. Biz de bu güya hızlı halk savaşçılarına karşı cevaben "İbrahim de kısa bir hazırlık demişti, bizim kastımız da budur" şeklinde bir savunmaya girdik.

O dönemde benim ilk kez somut olarak gördüğüm başka bir şey daha vardı; 1978 – 1980 döneminde İstanbul'da işçi mücadelesi hızla yükseliyordu. Biraz da pratiğin zorlamasıyla, biz parti çizgisine ters işler yapmaya başladık. Kırdı, evet elinde silahla gezebiliyorsun ama bir getirisi yok. Öbür tarafta sınıf mücadelesi gelişiyor, başına geçmen lazım. Yani partimizin çizgisi ile gelişen mücadele birbiriyle uyumuyor. O zaman bilinçli olarak olmasa bile tercih bu yönde yapıldı. Şehirde patlayan grevlerin, direnişlerin, gecekondu mücadelesinin, antifaşist mücadelenin içine girildi, başına geçilmeye çalışıldı. Yer yer başarılar da elde edildi. Bu dönemde yeni kazandığımız insanların büyük çoğunluğu şehirlerde yürütülen çalışma içinde kazanıldı. Bu arada kırılık bölgede askeri kamp filan da yapıldı. Deşt'teki toprak işgali gibi şeyler de yapıldı ama bunlar parti çalışmasının bütünü içinde çok tali şeylerdi. Yurtdışı açısından halk savaşı zaten Almanya'da, Fransa'da, Avusturya'da filan verilmeyecek. Görevimiz kadro ve uluslararası destek sağlamak. Bunu da elimizden geldiği ölçüde, bence başarıyla yerine getirdik.

Türkiye'de İbrahim'in formüle ettiği, "kırlardan şehirlere köylü savaşı" yoluyla devrim görüşü, Türkiye'de sınıf mücadelesinin gelişmesi ile çelişiyordu. Bunu dillendirmeye çalıştım. Bizim ciddi olarak bu meseleleri konuşmamız lazım. Gerçekten ucundan ucundan da olsa konuşmaya başladık. Bu tartışmaları örgütleyip, bilimsel sonuçlara varsaydık ve partiyi bölünmeksizin daha doğru bir çizgi temelinde geliştirebilse idik, bugün yine başka yerlerde olurduk.

Uluslararası Marksist Leninist hareketle ilgili neler oldu o dönem?

1978’de AEP’in Mao’yu reddedeceği yönünde işaretler gelmeye başladı. Merkez Komite’nin 4. toplantısında bunu anlattım. Başkaları bize dayatmadan, biz kendimiz bu konularda görüşlerimizi geliştirmeliyiz dedim. Sonra Mao Zedung düşüncesi bağlamında zaten konferans özeleştirisinde görüşlerimiz vardı, devamını getiremedik. 1957’de savunulan, Çin şartlarında burjuvazinin bir bölümüyle sosyalizmin inşa edilebileceği görüşü, daha sonra Kültür Devrimi’nde savunulan şeylerle taban tabana zıt. Bizim bu konuları araştırıp görüşlerimizi geliştirmemiz gerekir.

Avusturya Marksist Leninist partisi ile Almanya’da “Akıma Karşı” ve “Batı Berlinli Komünist” adlı örgütlerle doğrudan görüşmelerle ve konferanslarına katılarak görüşler geliştiriyoorduk. Bunları Merkez Komite’ye taşıyordum. 4. ve (5’inci toplantıda yoktum) 6. ve 7’nci toplantılarda uluslararası Marksist Leninist hareketteki gelişmeler bağlamında gayet doğru kararlar alındı. Ne yapılması gerekir? AEP’in getirdiği tartışmalar karşısında nasıl bir tutum alınacak? Karar aldık: Biz, bir konferans düzenleyeceğiz, araştırmalar yapacağız. Bu konferansta uluslararası alanda takınılacak tavır yanında, Türkiye’deki gelişmeleri de ele alacağız. Evet, hayatın akışı ile partinin çizgisi arasındaki çelişmeyi nasıl çözeceğimizi tartışacağız. Bunlara karar verdik ama üzerine doğru dürüst yürünmedi.

AEP’in getirdiği eleştiriler iler tutar şeyler değil ama Mao’nun hatalarını da tartışalım denildiğinde, öncelikle cezaevindeki arkadaşlardan tepki başladı. Bunlardan, Merkez Komite Fahri Üyeleri (FÜ’ler) arasında özellikle Muzaffer Oruçoğlu’nun tavrı etkili oldu. Konu birden bire FÜ’lerle İsa Güzel’in tartışmasına dönüştü. Ve burada 7’nci toplantıda alınan doğru kararların arkasında (ki bu kararlar oy birliği ile alınmıştı. Süleyman Cihan da vardı bu kararlara oy verenler arasında) durulmadı. Merkez Komite’nin benim olmadığım 8. Toplantısında, 7. toplantı kararlarını Mao’ya saldırı olarak nitelenmişti. Mao’ya saldırı! Bu esasında gelişmenin önünü tıkayan, İbo ve Mao savunuculuğu adına ilerlemenin önünü kesen

bir tavırdı. Merkez Komite 8. toplantısı bence felaket bir toplantıdır. 7’de kararlara oy birliđi ile katılan arkadaşların çođunun, bir tepki, FÜ’lerin, bařta da Muzaffer’in tepkisi karřısında sanki 7’nci toplantıda hiđ yokmuřlar gibi davranmaları, kararlara sahip çıkmamaları çok dűřündürűcűydű. Bu bađlamda yazıřmalar vardır. Katılamadıđım 8. MK toplantısı benim iđin bűyűk bir hayal kırıklıđıdır. Dűn birlikte karar aldıđımız insanlar gűrűřlerine sahip çıkmıyorsa, bu partinin genelinin hali nedir?

Biraz uluslararası iliřkiler űzerinde duralım...

űnemli geliřmeler oldu. Bizim bu iliřkileri geliřtirmeye yođunlařtıđımız dűnem aynı zamanda bűyűk bűlűnmenin bařladıđı, etkili olduđu bir dűneme rastlıyor. TİİKP dűneminde Almanya’daki űrgűtlerle iliřkilerin yűrűtűlmesinde aktif gűrevlerim vardı. űmerlerin tutuklanması ertesinde kurulan yeni Yurtdıřı Bűro’da bu alanda bűtűn iř benim űzerine kaldı.

Bizim Almanya KP/ML denen űrgűtűnűn iki kanadıyla (Kızıl Bayrak ve Kızıl řafak) iyi iliřkilerimiz vardı. Kızıl řafak’ın iđinden ayrılan “Akıma Karřı” űrgűtű ile de iliřkilerimiz geliřti. Bu grup esasında Mao konusunda ve űđ dűnya teorisi konusunda dođru eleřtirilerle ayrıldı Almanya KP/ML’den. Bunun dıřında Almanya KP İnřa űrgűtű vardı. Bu İnřa űrgűtű, řHC ve Kuzey Kore tarafından resmi olarak tanınıyordu. 1975’te bizim yurtdıřı TKP-ML sempatanları olarak, 75 ortalarında ııkarmaya bařladıđımız Koműnist’te “űđ dűnya teorisi”ne bakıřımızın yayımlanması, (Sonradan Partizan 1. sayıdaki űđ dűnya eleřtirisinin esası da bu yazı olmuřtur) Almanya KP ML ve Almanya KP İnřa űrgűtű ile iliřkilerin kesilmesine yol ađtı. Almanya’da “Akıma Karřı”, “Batı Berlinli Koműnist” ve Avusturya ML Partisi ile iliřkiler sıkılařtı. Fransa’da Proleter Yol isimli bir űrgűtle, İřpanya’da İřpanya KP ML ile (sonradan AEP’đi oldu) daha bir dizi partiyle iliřki oldu. ABD’de Bob Avekian’ın bařını ıektiđi ABD Devrimci KP ile iliřki kuruldu. Mao’yu acayip bir mantıkla “ne demiřse dođrudur” temelinde savunuyorlardı o dűnemde. řimdi “Yeni sentez” adı altında sivil toplumcu, anarko-liberal ıizgiyi savunan bir tekke űrgűtlenmesi olarak devam ediyorlar yollarına.

ABD Devrimci KP, şili KP, Peru, ABD ve Kanada’dan bir grup resmen ve ilk kez, doğrudan “Maoist Enternasyonal” ıalışmasına girdiler. Bu

çalışmaya parti olarak biz de katıldık ve "bu işte yokuz, şu şu gerekçelerle yokuz" dedik yazılı olarak. Cezaevindekilerin (Merkez Komite Fahri Üyeleri) bir tepkisi de buradan geldi. "Siz nasıl bunları dersiniz?"

1979 yazında AEP'çiler İspanya'nın Valencia kentinin yakınında bir yerde bir kamp yaptı. Biz Almanya, Fransa, İngiltere'den arkadaşlar ve 2 Kıbrıslı arkadaşla toplam 80 kişi o kampa katılmak için İspanyaya gittik. Kıbrıslı arkadaşlar daha önce "Kıbrıslı Devrimciler" adı altında faaliyet yürütüyorlardı. Biz bu arkadaşlarla Kuzey Kıbrıs'ın işgalinin yıldönümü dolayısıyla bir ortak açıklama yaptık. Onlar ilk kez bu açıklamada (KKP-ML ÖK) imzasını kullandılar. Yurtdışı bölgesi adına değil, Parti adına yapılan bir açıklama idi bu. Merkez Komite'nin verdiği yetki ile Merkez Komite adına yapılıyordu.

AEP'cilerin düzenlediği kampa gitmekteki amacımız şu idi: AEP'çiler yanyana geliyor, Mao'ya saldırıyı yaptıkları bir gençlik kampında resmen deklare edecekler. Biz biliyoruz ne yapacaklarını. Emperyalizm ve Devrim kitabı henüz yayınlanmış değil, ama daha önce Tiran'da yapılan 'Bilimsel Konferans'ın 50-60 sayfalık bir broşürü çıkmış durumda. AMLP aracılığıyla iç tartışmaları da biliyoruz. Biz dedik, gidip katılalım ve geçmişte savunduklarıyla zıt olduklarını, Mao'ya böyle saldırının Marksizm Leninizm'e saldırı olduğunu kampta güçlü biçimde vurgulayalım. Gittik kampa, girişte, "Siz provokatörsünüz, sizi almayız. Bize açıktan saldırıyorsunuz" diyorlar. AEP'in Almanya'daki kardeş örgütünün "kuşkulu, düşman örgüt" olarak değerlendirdiği "Akıma karşı" ile ilişkilerimizi bahane ediyorlar. AEP'in Türkiye resmi şubesi konumundaki Halkın Kurtuluşu'na getirdiğimiz eleştirileri bahane ediyorlar. Ve tabi en önemlisi, bizim AEP'e saldırdığımızı, provokasyon yapmak için geldiğimizi söylüyorlar.

Neden böyle diyorlar?

Biz Merkez Komite'nin 4. toplantısında AEP'e mektup yazma kararı almıştık. Mektupta, "Bunları bunları duyuyoruz ve sizinle görüşmek istiyoruz. Türkiye siyasetinizi de doğru bulmuyoruz" diyoruz. Bundan

haberleri var. "AEP'e mektup yazdınız, provokatörsünüz, kampa giremezsiniz" diyorlar.

Bu esasında kendine 'Marksist Leninist' diyenlerin o günkü somut konumlarının kavranması açısından önemli. Eleştiriden, açık tartışmadan öcünden korkar gibi korkan sahte Marksistler! Eleştiriye engellemek için şiddet kullanmaya da hazır bu sahte Marksistler! Bunlardan çok çekti Marksizm Leninizm, bugün de çekiyor.

Biz bu yasakçı tavırlar üzerine kampın yakınında, turistik bir tatil kampında çadırlarımızı kurduk. Hazırlıklıydık, teksir makineleri filan da getirmiştik. Kamp duvarlarına "kahrolsun revizyonizm" sloganları yazdık, bildiriler bıraktık. Bu arada Valencia-Madrid yolunu kestik, revizyonizme karşı mücadele için kesiyoruz! Polis geldi, 'caddeyi kesemezsiniz,' pazarlık yaptık, '1 saat kalın' diye izin verdiler.

Biz 80 kişiyiz. Çeşitli ülkelerden toplanıp bir başka ülkede revizyonizme karşı mücadele ediyoruz. Çok canlıydı. Gündüz kendi kamp yerimizde eğitim yapıyoruz. Dünya komünist hareketinin tarihi üzerine yoğun eğitimler yapılıyor. Ben anlatıyorum sabahtan akşama. Tartışma yürüyor. Kampın bitiş günü, 7'nci günü akşamı, tatil yapan turistleri ve İspanyolları da davet ederek bir fiesta yaptık. Geldiler, Hollandalı çocuklu bir aile çadır komşumuzdu. Bu komşu bize, "Siz hangi tekkedensiniz?" diye sordu. "Yok ya, biz komünistiz" dedik. "Ya, İspanya'ya tatile gelmişiniz, sabahtan akşama hep biriniz anlatıyor, ötekiler pür dikkat dinliyor. Biz sizi dini bir tekke sandık" diyor. Birlikte kahkahalarla gülüyoruz. Sonra çok düşündüm bu anekdot üzerine. Eğitim sistemimizi "hep birinin anlatıp, diğerlerinin dinlediği" sistemi nasıl değiştireceğimize kafa yorduk ondan sonra.

Evet, AEP'çilerin kampına giremedik, ama girenlerden akşamları bilgi aldık. Kamp yönetimi çağrı yapıyor; "Provokatörler bildiri dağıtmış, bulanlar getirsin versin!" En ufak karşı görüşe sansür var. "Benim kutsalıma saldırıyorsun" gibi bir şey.

Bu kampta AEP'in Mao eleştirilerini deklare etmesi bize de yansıdı. 4. Toplantıda, 'saldırı geliyor' diye bilgi vermiştim. 'Bizim açık tavır takınmamız lazım,' demiştim. Ön almamız gerekiyordu. Gelecek olan belli. Pozitif olarak koyalım. Mao konusunda ne düşünüyoruz? Hataları,

kazanımları hakkında ne düşünüyoruz? Bunun tartışılması başladı; ama bizdeki tartışmayı Fahri Üyeler'in (FÜ) tepkisi ezdi denilebilir. FÜ'lerden 4. toplantıda alınan karara gelen tavır, "Hayır, AEP'e açık tavır almayalım. AEP'le resmi ilişki kurup konuşalım" tavrıydı. Henüz açık saldırı yoktu. AEP ile resmi ilişki kurma işinin olmayacağını, kurulsa bile bir şey değişmeyeceğini biliyordum. Bunun olmayacağını görüyordum. Bu hikayeydi. Fakat sonuçta AEP'e mektup yazma kararı çıktı. Yazdık, yerine ulaştırdık. Tabii hiçbir cevap gelmedi.

Kampta savunulan içeriğe takındığımız tavır şuydu: "Biz hem Mao'nun 'beşinci klasik' olarak savunulmasına karşıyız, hem de 'küçük burjuva devrimcisi' olarak adlandırılmasına karşıyız."

Tabii gürültü koptu. FÜ'ler "Bu, Mao'nun saldırılar karşısında savunulmamasıdır, parti çizgimiz savunulmamıştır" diye bastırdılar. Sonuç, Partizan'da yayınlanan, sanırım Erhan Gencer tarafından kaleme alınmış olan "Mao Zedung savunulmadan, Marksizm Leninizm savunulamaz" başlıklı, Mao'nun hatalarına değinmeyen bir güzelleme yazısı oldu.

Bu bağlamda o dönemde bana getirilen eleştiri, işleyiş açısından doğru bir eleştiri. Ben o dönemde kampta dağıtılan bildirideki doğru görüşleri savunuyorum, fakat bunlar henüz partinin resmi görüşleri haline gelmemiş. Aslında gelmiş, en azından Merkez Komite düzeyinde gelmiş. Çünkü daha önce, 1978 Temmuzunda AMLP ile yapılmış bir ortak açıklama var. Orda da bu görüş savunuldu. Ve bu ortak açıklama Merkez Komite tarafından onaylanarak yapıldı! Fakat Merkez Komite'nin önemli bölümü yapılan ortak açıklamanın ne anlama geldiğinin bile farkında değil! Fahri Üyeler bastırınca farkına varıyor. Ben kampta dağıtılacak bildiride inisiyatif aldım. Ve AMLP ile yapılan ortak açıklamadaki pozisyonu bildiriye yazdım. "Vay efendim, nasıl böyle yaparsın" oldu tepki. 7'nci toplantıda bu eleştiri geldiğinde, "Böyle yapmamak lazımdı, eleştirilerin bu yanı doğru" dedim. "Parti çizgisi açısından olgunlaşmamış olduğu Merkez Komite çoğunluğunun tavrında açıkça ortaya çıkan bir görüşün savunulması anlamında yanlış yapılmıştır. Ama içerik olarak doğrudur" dedim. Ben, "Partinin bu konuda geleceği yer de burasıdır," diye düşünüyordum. Ama gelmedi sonuçta. Mao'nun hem hatalarına karşı tavır takınmak, onun bir klasik olmadığını söylemek ve fakat aynı

zamanda onu 20 yüzyılın en büyük Marksist Leninistlerinden biri olarak savunmak bir yanıyla AEP'i, diğer yanıyla Maocuları rahatsız etti. Uluslararası Marksist Leninist hareket içindeki son büyük bölünme de buradan gelişti. Arnautluk çöktükten sonra bu ayrılığın temeli de çöktü.

Bu bölünmenin bizim içimize uzanması var. Bizde de görüş farklılıkları dikkat çekiyor.

Uluslararası düzeyde de, bizde de sağlıklı bölünme oldu. Yeterince tartışılmadan, partinin yeterince haberi olmadan, insanların bilinçli tercih yapmadıkları bir bölünme oldu. Partililer bir yanda, etraflarında dar bir çevre; sempatizanlar örgütü öbür yanda. 1976'daki Koordinasyon Komitesi ile bölünmeye benziyordu.⁽²⁸⁾

Son soru... Türkiye'nin aksine yurtdışında bizim işçi sınıfı içinde görece daha güçlü olmamızın nedeni nedir?

²⁸⁾ İsa Güzel, 1981 bölünmesinin yurtdışı boyutunu şöyle anlatır: "2. Konferans'tan delegeler olarak geri döndük. Bölgede taban ayaklanmış! Bu olmayacaktı! Süleyman Cihan'la görüşmüştüm. "Ne zaman duyurulacak" diye sormuştum. "Bütün delegeler yerlerine dönecek, 1 ay sonra açıklama olacak" demişti. Ancak daha biz dönmeden haber gitmiş, bölünme duyurulmuş. Hatta resmen linç örgütlenmiş, parti tabanı kışkırtılmış. "2. Konferans'ta Yarı Troçkist Revizyonist hizip mahkum edilmiş ve bizim şimdi partiye sahip çıkmamız lazım" havası oluşmuş. Oysaki Merkez Komite yeni görevlendirme yapana kadar, hiçbir şey olmamış gibi göreve devam edilecek kararı var. Yeni görevlendirme de açıklama ile birlikte yapılacak. Ama bakıyoruz bildiri bile dağıtılmış sempatizanlar adına. Bu nasıl oldu? Bunu, Merkez Komite'de hasbelkader yer almış bir köylü kurnazı yapmış. Biz delegeler olarak geldiğimizde 2. Konferans öncesi bu kişiyle konuşmuştuk. Yurtdışı bölge hazırlık konferansının raporunu da ona vermiştik. Yurtdışı bölgeden bir kısım arkadaşın "Eğer görüş ayrılıkları üzerine doğru dürüst bir tartışma örgütlenmesi kararı çıkmazsa ayrılmayı gündeme getirmek lazım" görüşü o raporda vardı. Görüşmeye benimle gelen bir delege de hararetli şekilde ayrılma eğilimini savununca mesajı alıyor; "bunlar ayrılacak!" Ve derhal Elazığ'dan bir kadın arkadaş yurtdışına gönderiyor. Daha merkezi konferans bile toplanmış değil, yurtdışı tabanı kışkırtılıyor! Yurtdışı konferansı 25 kişi ile yapılmıştı. Konferansın siyasi raporuna sadece bir kişinin şerhi vardı. Görüşmede bu köylü kurnazına "Şerh düşen bir arkadaş var, FÜ'lerin görüşünü savunuyor" demiştim. "Hangi şehirde" diye sorunca saf saf cevap verdim. Kurnazlık yapacağını düşünmüyorum. Düşünemiyorum. Düşünmek de istemiyorum. Konferans sonrası dönüşümüzde ayaklanma ile karşılaşmamızın nedeni bu. Haber gönderilmiş. "Mamiki haber ajansı" diyorduk. Bir haber geliyor. Türkiye'de böyle böyle olmuş ve bir anda yayılıyor. Dersimliler üzerinden geliyor ve hemen yayılıyor. Burada da Mamiki haber ajansı girmiş devreye."

Yurtdışındaki kitle, içinde çalıştığımız göçmenler, Türkiyeli, Kürdistanlı işçilerdi. Çok fazla bir seçimimiz yoktu. Yurtdışında çalışmak esasta göçmen işçiler içinde çalışmaktı. Bizim niye güçlendiğimizi biraz da zamanın ruhunda aramak gerekir. Bugünle karşılaştırılmayacak ölçüde umut vardı. "Devrim, kökten değişim mümkün" fikri yaygındı ve insanlar var olanlar içinde en militan fikirlere yöneliyordu. Şimdi tersine bir kaçış var. Nerde militanlık varsa, ondan kaçılıyor. Oysaki o dönemde devrimci insanları, durumdan memnun olmayan insanları kendine çeken bir şeydi. Kitle içinde de esasında bizim çekiciliğimiz gayet militan, fedakar, 24 saatini devrime adayan görünümde oluşumuzdan geliyordu.

O dönemde yurtdışındaki işçi çalışması içindeki esas rakibimiz revizyonist TKP idi. TKP'nin arkasında Doğu Alman Cumhuriyeti olmasına rağmen güçlerimiz neredeyse eşitti. Bir sürü aydın vardı etraflarında, ama işçiler için bu çok önemli değildi. O ayrımda, bir yanda sosyal faşistler, bir yanda devrimciler biçimindeki ayrımda bize gelenler, birlikte hareket eden işçiler Doğu Bloku'nu sosyal faşist olarak görüyordu. Siyasi görüşlerimizin de çekiciliği vardı. Bunun ötesinde devrimci işçiler, "Ya, bu TKP de çok pasifist" derlerdi. Militanlığımızın çekiciliği vardı.

İşçiler içinde çizgimize uygun bir çalışma yaptık. Amacımız onları eğitmek ve yalnızca sendikal örgütlenmeye değil, işçilerin kurtuluşu için siyasi örgütlenmeye, partisine yönlendirmektir. Bu bağlamda iyi bir çalışma yürüttük. Hatalı yan şuydu; uzun süre şunu göremedik: 1974'ten itibaren yurtdışındaki işçiler bulundukları ülkelerin kalıcı insanları haline geliyordu. Bunu pas geçtik. O ülkelerin sınıf mücadelesine katılma bağlamında doğru bir pozisyonda durmadık. Daha sonra bunun farkına vardık, ama geç farkına vardık. Bu siyaseti değiştirdiğimizde, konu artık kör gözüm parmağınaydı. İşçiler çoktan yerleşmiş ev sahibi olmuşlardı.

Yurtdışında birçok grev örgütledik. Ford fabrikasında çok ciddi eylem oldu. Başka fabrikalarda saat ücretlerinin 1 mark artırılması için grevler, eylemler yapıldı. Bir hafta fabrika işgali gibi ciddi mücadeleler gelişti. Yurtdışından arkadaşlarımız deneyimlerini Türkiye'ye taşıdı. Örneğin Türkiye'de Dev Maden – İş'in kurulmasına yurtdışından giden işçi arkadaşlar önyak oldular.

Birinci Konferans yurtdışında esasında çok olumlu bir hava estirdi. İnsanlar gerçekten, "Biz bu işi işte şimdi yapabiliriz" morali buldu. Arkadaşlarda özgüven vardı. Bizim dediğimiz şeyler, parti tarafından üstleniliyordu. Bu da moral oluyordu. Birlik oldu ve seçilmiş delegelerle bir konferans yapıldı. Hangi parti vardı bunu yapan? Militan filan, ama aynı zamanda araştıran, hatalarını dürüstçe ortaya koyan bir partiyiz. Bu hava insanlara büyük moral verdi. Eylemliliklerde de etkili oldu. 12 Eylül geldiğinde Avrupa'yı birbirine kattık. Onlarca şehirde yabancı örgütleri de ayağa kaldırarak eylemler geliştirdik. O dinamizm çarçur oldu ve hiçbir zaman yeniden yakalanmadı. Ama yakalanacak zamanlar gelecek mutlaka. O zamanlara hazırlanmak, o zamanları hazır karşılamak için çalışmak görev.

EK: 2:

GÜNEYDOĞU – SİVEREK

İbrahim Ekinci'nin anlatımı

Güneydoğu'da 1980 Ocak ayında Ali Haydar Akgün sekreterliğinde yeni bir Alt Bölge Komitesi oluştu. Ben de bu komitede yer almak üzere Bölge Basını işini devrederek ⁽²⁹⁾ bölgeye gittim. Birkaç ay çalışma bölgem olan Urfa'da, Mardin'de ilişkileri dolaştım. Benim de, yönetici diğer arkadaşların da kafasında birçok soru vardı. Bizim 1. Konferans'tan sonra mücadeleyi 'halk savaşı' teorisine uygun olarak gerilla savaşına dökmemiz beklentisi vardı. Ama işler pek öyle gelişmiyordu... Nasıl ve nereden tutacağımız konusunda kafalar karıştı. Biz, bölgenin yapısından kaynaklanan baskılar altında, partinin o dönemki genel pratiğinden görece ayrılan bir biçimde adım atmaya karar verdik.

Bu kararla birlikte ben de, Urfa'da "ilişkileri ayakta tutma ve yeni ilişkiler kazanmaktan" ibaret bir çalışmayı bırakarak Siverek'e geçtim. Siverek, enteresan bir yer. Adıyla akla gelen şey, en ünlü Siverekli Yılmaz Güney'in beslediği bir imajla biraz delikanlı, biraz ateşli, biraz gözü kara, biraz kızıl, biraz samuray raconu. Bu damarı bulabiliyorsunuz. Fakat bir de Bucaklar'ın verdiği imajla biraz zorba, biraz despot, biraz kanlı! Sonradan fark ettim, sokak da biraz lümpen! Urfa keyifliydi.

1980 yılının Ocak ayı toplantısındaki görev alanı taksimine göre, Siverek Müslüm Elma'nın sorumluluğundaydı. Sonradan sözünü ettiğim bu adım kapsamında bana bağlanmış oldu. Dahası benim doğrudan doğruya orada kalmam, (yeni konseptimize uygun bir ifade kullanırsam) 'üslenmem' gerekiyordu. 1970'li yılların başında parti örgütlenmesi için yapılan ilk çalışmalarda burada Muzaffer Oruçoğlu'nun geliştirdiği ilişkiler vardı. Sonradan başka arkadaşlar da (Ahmet Cihan, Nezih Uzuner) kısa süreli gelip gitmişler. İstikrarlı bir ilişki kurulmamış olmasına karşın, bir şekilde bağını, ilgisini koruyan arkadaşlar vardı. Bizden kopan da çoktu.

²⁹⁾ Bölgede kurulacak İşçi Köylü Kurtuluşu Yazı Kurulu'nda yer almak üzere 1979 başında Dersim'e geldiğimde, kurulda yer alması öngörülen diğer arkadaşlardan bazıları tutuklanmıştı. Bu yazı kurulu oluşumu gerçekleşemedi. O sırada geçici bir görev olarak bölge basın merkezinin kurulması işini üstlendim ve bu merkezi oluşturduk. Zeynel Demir ve Gülderen Çelik'in de içinde bulunduğu 4 kişilik bir komite eliyle bu işi kotardık. Büyükyurt bölgesinde bir baskı merkezi kurduk. Birkaç fiili baskı ve dağıtım işinden sonra Güneydoğu göreviyle ayrıldım Dersim'den.

Bütün diğer yapıların önderlerinden birçoğunun 'eskiden arkadaşımız' olduğu söyleniyordu. Biraz gecikmiştik!..

Siverek, o günlerde Türkiye'nin en çatışmalı bölgesiydi. Hemen her yerde çatışmalar vardı, ama Siverek'te olan çok farklıydı. Kentin mahallelerinde, hatta sabah erken saatlerde ana caddelerde G1'li, G3'lü 15–20 adamı son derece kanıksamış, ilgisiz bir kalabalığın arasında yürürken görebilirdiniz. Celal Bucak'a yönelik Hilvan saldırısından sonra PKK ile Bucaklar ciddi kapışmıştı. İlçe semt semt, mahalle mahalle bölünmüş durumdaydı. Bucakların emrinde 150 – 200 kadar 'tırşıkçı' vardı. 'Tırşık' aslında yöresel bir yemek ismi. Patlıcan (Siverekli 'balcan' diyor!), domates, biber... Varsa birkaç parça kuşbaşı et... Ama yokluğu da tırşığı bozmuyor. Sebze ucuz Siverek'te o zaman. Evlerden başka, köylerden ilçeye gelenler, hatta ilçe merkezinden gençler, öğlene doğru karınları acıktı mı fırınlara tırşık attırıyorlar. Ekmek fırınlarında bu iş için hazır tepsiler var. Ucuz bir yemek.

Siverekli, Bucağın adamlarına 'tırşıkçı' diyerek, bir şekilde aşağılıyor. Bunlar, gün 24 saat elde silah Bucaklar'ın kapısını bekleyen veya onların işlerini kovalayan, köylerini koruyan adamlardı. Kan davasından dolayı dağa çıkmış namı 'mahkum'lar vardı. ("Mahkum" aslında "kanun kaçağı" anlamında kullanılıyor.) Adlarını arkadaşlardan öğrendiğim Mahmedi Araban, Halili Kazan, Hasoyı Fatan, Hacı Osmani Golij, Aydıni Hasani Hes, Mehmedi Zeli... (Mehmede Zeli, sonradan PKK tarafına geçti. Diyarbakır Cezaevi'nde bir süre beraber yattık. Orada tanıma fırsatım oldu. Ama bu istisnadır. Çok sayıda "mahkum", bu despot ailenin feodal iktidarı için savaştı, kan döktü.) gibi mahkumlar Celal Bucak'a sığınarak hem bir koruma sağlamış oluyorlar hem de 'tırşığı' garantiliyorlardı. Bu da bir mahkum için az şey değil.

'Bucaklar' özel olarak incelenmeyi hak eden bir yapıdır aslında. 12 Eylül öncesinde Siverek çevresinde PKK'ya karşı savaşan tek güç Bucak çetesi idi. Devlet vardı, ama etkisizdi. Bucaklar ciddi bir feodal iktidardı. PKK'nın ve diğer sol (veya ulusalcı) grupların varlığını, gelişmesini tehdit olarak görüyor, despotik karakteri yüzünden oldukça kanlı bir hal yaratarak savaşıyordu. Bu ailenin serüveni, Mehmet Celal Bucak'ın ölümünden sonra aşiretin temsilciliğini üstlenen Sedat Bucak'ın

Susurlukçularla olan macerasıyla devam etti. Susurlukçu cinayet şebekesinin içinden çıktığı araba Sedat Bucak'ındı. Şoförü, tetikçisi Abdülgani Kızılkaya, Susurluk çetesiyle birlikte bazı cinayetlere katılmaktan yargılandı. Devletin 12 Eylül öncesinde sola karşı olduğu sürece 'serbest cinayet' izni vermiş gibi davrandığı Bucaklar, 12 Eylül'den sonra Mehmet Açar'ın organizasyonu ile yürütülen "faili meçhuller" serisinin içindeydi. Ailenin tepkisinin böyle şiddetli bir hal almasının ve amansız bir süreklilik içinde hiç gerilemeden devam etmesinin kökeni incelemeye değer. Dikkat çekmek istediğim şu; Bucaklar'ın bu şiddeti, sadece ideolojik değil, olaya aynı zamanda bir kan davası olarak bakmaları nedeniyle katlandı, derinleşti. Emrindeki adamlar korucu maaşı aldılar, ama bu aile korucu kalıbına sığmaz, gönüllü savaştı.

Konuya dönersek... İlçenin bir yarısı da esas itibarıyla PKK'nın elindeydi. Tekoşin, Rizgari, Kava vs grupların yanında, bizim de yerleştiğimiz bir mahalle vardı; Hayriye Mahallesi. Şimdi manzara şöyle: Gündüz zaman zaman, ama geceleri genellikle çatışma oluyor. Mahallelerin kesiştiği noktalarda herkesin mevzileri (Siverekli 'kozik' diyor) var. Taşlarla örülmüş, ateş gözleri açılmış, düzenli mevziler. Gündüzleri de boş bırakılmıyor; ama gündüz daha çok bir sızma, baskın durumuna karşı gözleme yapılıyor. Geceleri çatışma zamanı. Siverek'te devrimci çalışma böyle! Herkes sabaha kadar oraları tutmak zorunda. Herkesin 'düşman'a saldırıp sonuç alma derdi var. Çatışmasız geçen gece pek az. Bir kıpırtı, bir sızma girişimi cayırtının kopmasına yetiyor. Karanlıkta kurşun izleri dışında hedef görmek zor. Bu yüzden kurşun duvarı yaratmak için herkes tarıyor. Abartı yok, saatlerce ateş ediliyor. İlçe mermi sesinden inliyor ama asker, polis gece asla müdahale etmiyor. Gündüzleri de uzun aralıklarla zaman zaman mahallelere giriyorlar. Onların giriş haberi anında dip mevzilere kadar ulaşıyor. Herkes silahını yanına alıp yürüyerek yan mahalleye geçiyor, o kadar! Sonra devam! Kentin neredeyse yarısı boşalmış. Evler boş. En sağlamları ve yeri uygunları karargah gibi kullanılıyor.

Bizim durumumuza gelince... Hayriye Mahallesi'nde bir evde kalıyoruz. İki katlı, avlulu bir ev. Sahibi terk etmiş. Çevredeki evleri de kullanıyoruz. Bu mahallenin üst tarafları bizim kontrolümüzde. İlişkiler dışında, birkaç

ayda 20 civarında silahlı adam var. Rızgari ve 'Tekoşin'cilerle iyi konuşuyoruz. Saldırı olduğunda birbirimizin koziğine koşuyoruz. Diğerleriyle çok da muhabettimiz yok, ama pazarlığı, konuşması yapılmamış gönülsüz bir ittifakın tarafları gibiyiz.

Bizim toparlanıp bir kozikte görünmemizle 12 Eylül arasından 4-5 ay geçmiştir. Çok şiddetli saldırılar sonucu diğer gruplardan ciddi kayıplar oldu. Bizden bir tek ben hafif şekilde yaralandım sırtımdan enseme doğru; şarapnel parçaları doldu bir saldırıda. Kendimden geçer gibi olunca arkadaşlar beni sırtlarında taşıyarak, bizim karargah eve götürdüler. Sonrasında bayılmışım ama kendime geldim kısa süre sonra. Diyarbakır'a uçurup tedavi ettiler bir hafta.

Şimdi bizim buradaki amacımız, aslında bir mahalleyi tutmak ve korumak değil ama bu fiili bir durum. Siverek'e adam topluyoruz, gelenler oldu. Sağdan soldan temin edilen silahlar aktarılıyor. Bu işlerde biraz yol aldığımızda Karacadağ merkezli bir gerilla savaşı planı var. "Hazırlık" aşamasının bazı zorunlu işlerini atlayan bir girişim aslında. Adam ve silah temini ile sınırlı. Düşündüğümüz bölge ile ilgili kaba bilgiler var. Ayrıntılı bir harita çalışması, güvenli yollar, çekilme, barınma noktaları, yiyecek vs. depoları yok. Eğitim açısından da eksikiz. Biraz 'kervanı yolda dizmek' anlayışı diyelim.

Fakat her şey altüst oldu. 12 Eylül sabahına Urfa – Akziyaret'te bir evin damında uyandım. Bir arkadaşımızın babası ile görüşmek için ordayım. Amca sabaha doğru uyandırdı. "Darbe olmuş, hele kalkın!" dedi. O gün çok maceralı bir yolculukla ve yakalanmaktan şans eseri kurtularak (yanımda Mehmet Yeşilçalı vardı) Siverek'e döndüğümüzde manzara şu: Herkes gibi bizim arkadaşlarımız da bir iki gözlemci bırakarak köylere doğru çekilmişler. Bu doğru bir önlem, ancak köylerde nasıl barınacağımız sorunu var. Mahallede kalan arkadaşlarla kısa bir sohbetten sonra, biz de ayrılan arkadaşlara katılmak üzere Siverek'ten çıktık. 14 Eylül akşamına kadar arazide bundan sonra nasıl hareket etmemiz gerektiğini tartıştık. Bazı önlemler aldık. Ama açık ki çok hazırlıksızız.

14 Eylül akşamı, Siverek'te bir evde 2. konferans hazırlığı kapsamında bazı dokümanlar üzerinde çalışmak üzere Ali Haydar Akgün ile randevum var. Gelip gelemeyeceğini bilmiyorum, ama gitmemek olmazdı. İşte bu

randevu için akşam saatlerinde Siverek merkeze geldim. Ayrıntısına girmeyeyim, "PKK'yı desteklediği" söylenen Kırvarlar'a yönelik bir operasyonun içine düştük ve yakalandık. Ramazan Kılavuz'un üzerimdeki dokümanları alarak her şeyi üstlenme ve beni kurtarma girişimi sonuç vermedi. Bizden sonra Siverek Bağlar bölgesinde beni bekleyen birlik içinde hareket tarzı ile ilgili tartışmalar olmuş. Kaza denildi, bilmiyorum. Grubun içindeki en güvenilir arkadaşlardan Halil İbrahim vurulmuş. Sonradan öğrendim.⁽³⁰⁾

Bizden sonra da bu bölgede çabalar oldu. Hüseyin Yıldırım anlatmıştı: "12 Eylül olduktan hemen sonra gittim. Operasyon var bize yönelik. Diyarbakır'da yakalanmalar olmuştu. Yeni kadrolarla takviye için bizi gönderdiler. İki kişi gittik. Arkadaş, 'Operasyon var, yarın görüşelim' dedi, gitti ama bir daha gelmedi. Yurtdışından gelmişti, benimle birlikte gelen... Terk etti, gelmedi. Biz devam ettik. Diyarbakır, Urfa çalışmasına başladık. Ali Haydar geldi. Siverek'e gittik. İki gerilla bölgesi faaliyeti oluşturmaya başladık. Karacadağ bölgesinde biri, diğeri Lice bölgesinde. Sayıları 10-12 kişiyi bulan gruplar. Şanssızlığımız, önceden bir hazırlık yoktu... Peş peşe operasyonlar yemeye başladık. İki ayda 30 civarında operasyon yedik. Köylüler abartıyor ve 'Bir kamyon gerilla gelmiş' diye yayıyorlar. Bağlarımız zayıf insanlarla. Depolarımız filan yok. Sıkıntıya düşmeye başladık. Operasyonların birinde Haydar Aslan'la İhsan Parçacı'yı kaybettik. Hazro'da çatışma oldu. Serdar Can yaralı yakalandı. Gerilla grubunun barınma imkanı kalmadığı için şehre indik. Konferans oldu o sırada. Bölge insanı da bizi çok kendinden görmüyordu. 'Bu talebelere yazıktır' diye bakıyordu. Politikamızdan kaynaklanan sıkıntılar vardı. (...) PKK da büyük darbe almıştı. Bizden, doğrudan halka zarar veren yakalanmalar yok. Halk nezdinde, 'Bunlar sağlamdır' gibi bir izlenim vardı, ama bu yetmiyordu. O insanların sorunlarıyla bizim sorunlarımız tam

³⁰⁾ Bu olay kaza olarak anlatıldı. Halil İbrahim, Orhan Bakır'ın kaçırılması olayında da rolü olan bir yoldaşıymızdı. Hazırlıklar kapsamında bölgeye gelen ilk arkadaşı. Siverekli Medet Özbadem'in elindeki silahın kazayla ateş alması sonucu hayatını kaybetti. Medet'le sonradan, Diyarbakır Cezaevi'nde tüberküloz tedavisi sırasında hastanede birlikte yattık. Yanımda vefat etti. Medet biraz disiplin sorunluymuş. Hoşnutsuzdu. Bir bu bilgi, bir de bu kaza öncesi grup içinde sert bir tartışma yaşandığı bilgisi, kafamın bir tarafında belirsiz bir kuşkunun dolaşmasına yolaçtı. Ancak grup içinde bulunan **Mehmet Emin Tüysüz**, yakın tanık olarak olayın bir kaza olduğunda beni temin etti.

örtüşmediği için, sempatiyle bakmalarına rağmen katılım yoktu. Mehmet Özgül var, Hüseyin Yağmur var, ben varım. Ali Sarıbal bizden önce yakalanmıştı. 2. konferans sonrası dönem. Öncesinde Şener Şahin de vardı. 7 Eylül 1981'de Diyarbakır merkezde tesadüfen yakalandım. Benden sonra da Mehmet Özgül yakalanmış. Bu, bölgedeki örgütlenmenin çöküşü oldu.”

ANKARA

İbrahim Ünal'ın anlatımı

Ankara'ya gidiş nedenimi ve orada kaldığım altı aylık dönemde neler yaptığımı 'Bölgesel Dönem' bölümünde anlattım. Merkezileştikten sonra, Ankara'ya (Orta Anadolu Bölgesi) bölge sorumlusu olarak Ömer Doğruel'i gönderdik. Ömer, benim her bakımdan güven duyduğum birkaç kadrodan birisiydi. Ankara, değiştiğim gibi zayıf olduğumuz bir bölgeydi; Nezihe ve M.Ali'nin farklı görüşlerinden dolayı da biraz sorunlu görüyordum. 1976 bölünmesinde 3-5 ilişkiden ibaret olan Ankara örgütlenmesi, darbe geldiğinde önemli ölçüde ihtisaslaşmış, kitleselleşmiş, devasa bir örgüt haline gelmişti. Bölgenin en eski kadroları Nezihe ile eşi M. Ali Kankotan'dı. Bölgesel dönemde ben gittim bir süre. Daha önce de anlattığım gibi Nezihe, kendisi dışında ilişkiler geliştirdiğim gerekçesiyle beni eleştirdi. Bölgesel dönem bittiğinde, merkezi dönemde de, farklı görüşleri nedeni ile Nezihe ciddi bir ideolojik-siyasi mücadele yürüttü. Parti içinde görüşleri tartışıldı.

M.Ali Kankotan'ın Nezihe ile kendisinin bölgede "etkisiz" hale getirilmek istendiğini, "tecrit" politikası uygulandığını düşündüğü, özellikle benden yana dertli olduğu anlaşılıyor. Şunları söylüyor: "Bu konferanstan sonra Ankara'daki görevime geri döndüm. Merkezi yapıdan Ankara'ya göndermeler oldu. Yönetimi güçlendirmeye çalıştılar. Fakat bu sırada yapılan en büyük hata... Bu büyük bir yaradır, gönderilen arkadaşlar insan olarak çok iyi arkadaşlardı, ancak bizi tasfiye etmek üzere gönderilmişlerdi. Yönetim böyle bir dargörüşlü yaklaşım içinde oldu. Birinci Konferans'tan sonra birçok teorik sorunda çok ciddi tartışmalarımız oldu, yazılarımız oldu. Ne yazık ki parti her seferinde, parti içi demokrasiyi

ilgilendiren meselelerde yazılan yazıları, Nezihe'nin yazılarını ('YYY'nin yazıları' olarak bilinen metinler -yzn) sansürlemeye, yok saymaya, tartıştırmamaya çalıştılar. Görevden almaya kalkıştılar... Merkez, Ankara örgütlenmesini başka kişiler üzerinden götürünce, biz de gelen arkadaşların tavrını, merkezin tavrını eleştirince, Ankara'ya gelen arkadaşlar Bölge Komitesi toplantılarında Merkez'in yapıp etiklerini aklamaya çalıştılar. Konferans'tan sonra İBK'da olmaya devam ettim. Nezihe de vardı. (...) Nezihe ile ilgili problemler devam etti. Karşılıklı yazışmalar, Nezihe'nin yazıları çok büyük bir parti içi demokrasi deneyimi bıraktı. (...) Eleştirilerimize dayanamadılar ve 1979'un aralık ayında, 12 Eylül'den önce İstanbul'a geldik. (...) Birlikte geldik. Nezihe'ye, askı gibi uyduruk bir statü çıkarmışlar, durumu öyle. (...) Beni de bölge komitesi seviyesinden düşürmüşler, statüsü belli olmayan bir işçi komitesinde görev alıyorum."

Evet, M.Ali dertli. Nezihe'nin yazılarının büyük bir parti içi demokrasi deneyimi bıraktığı da doğru. Tam da bu nedenle partiye bir eleştiri olmaması lazım. Farklı görüşleri olduğunu daha önceki bölümlerde anlatmıştım. Ben bölge sekreteri iken M. Ali ve Nezihe'nin eleştirileriyle ilgili neler yapıldı? Bir kere M.Ali ve Nezihe'yi bölgenin en yüksek parti organı olan alt bölge komitesinde görevlendirdik. Üç kişilik ABK'da çoğunluk durumunda idiler. ABK oluştuktan kısa bir süre sonra bölge çapında kadro toplantısı istediler; kabul ettim ve hemen toplamalarını istedim. Bölgeden toplantıya katılacak kadroları/üyeleri kendileri tespit etti. (Bir tek, bölgede çalışan kardeşimin toplantıya katılmasına itiraz ettim. Nedenini anlattım.) Bu toplantıda konuşmalara sınır getirilmedi, dolayısıyla farklı görüşlerini kadrolara anlatmış oldular. Yetmedi, arkasından olağanüstü parti konferansı (OPK) çağırısı yapıldı ve Nezihe'nin bütün yazıları eksiksiz partiye dağıtıldı. Oylama aşamasında yeni yazıları geldi, onları da dağıttık.

Bölgenin en üst yönetiminde görevliler ve yönetimde çoğunluğu teşkil ediyorlar. En önemlisi, başka bir bölümde değindim; Nezihe, Siyasi Büro'nun demokratik merkezîyetçilikle ilgili yayınladığı genelgeye uymayacağını ilan etti. Merkez Komitesi'nin eleştiri ve talimatına rağmen Nezihe'yi görevden almadım, herhangi bir yaptırım da uygulamadım.

Bunlar, partinin ve benim bir tasfiye niyeti olmadığımızın açık göstergeleri. M. Ali'nin iddia ettiği gibi bir niyetim olsaydı, Merkez Komitesi'nin "görevinden alınması" tavsiyesini uygulardım.

Öte yandan M.Ali ile Nezihe'nin Ankaradan İstanbul'a gidişleri bölge komitesinin kararıyla olması gerekirdi. O dönem ben Doğu'da çalışıyordum. Ömer Doğruel, MK'nin kararı diyor; doğru değil. MK'si alt bölgelerdeki kadro değişimleriyle ilgilenmedi. Sadece özel görev hücrelerindeki değişim ve oluşumları değerlendirirdi. Alt bölgelerdeki görevlendirmeler bölge komitesinin sorumluluğunda yapılıyordu. M.Ali ile Nezihe'nin bölge değiştirmelerini bölge komitesi yapmamış ise (Ömer öyle söylüyor) doğrudan bölge sekreterinin kararıdır; bu uygulama MK kararı olarak iletilmiş ise bilemem. Bildiğim, MK'nin böyle bir değişim kararı olmadığıdır. Olsaydı MK toplantı kararlarında/sonuçlarında zaten yer verilirdi. O sırada bölge sekreteri de -Ağustos 1979 dan itibaren- Süleyman Cihan idi.

Ömer Doğruel'in anlatımı:

Ankara bölge komitesi sadece Ankara değil, yakın çevre illeri kapsıyordu. Bir süre İbrahim Ünal geldi gitti. Bölge Komitesi'nde ben, Mehmet Ali Kankotan ve Nezihe var. Bir şikayet toplantısı oldu Nezihe'nin isteğiyle... Bölge toplantısı içinde Atiye, Feride (Erhan yoktu, Siyasi Büro'ya seçilmişti) Yine İbrahim Ünal var. Toplandık. İbrahim'le ikimizin kendilerini tasfiye etmek amaçlı çalıştığımız iddiası vardı. Nezihe ve Kankotan'dan geliyor bu iddia. Feride ve Atiye biraz ön yargılı gelmişlerdi. Ankara'da güdük bir çalışma vardı, yatacak yerim bile yoktu. Çalışma yapılmış, ama böyle. Zeytinburnu'nda 40 tane yer bulabilirdik. Bölge sorumlusu olarak gitmiştim. İbrahim'in kardeşinin evinde kaldım uzun süre. Çok zayıf bir örgütlenmeydi ve perspektifi yoktu. Gelişi güzel komiteler vardı. Zamanında gidilmemiş, trafik sıkı ve düzenli değil. Bu komiteleri devralırken gördüm bunu. Toplantıda ikna olmadılar -Feride, Atiye, Feride'nin eşi Ahmet Oymak da vardı toplantıda... Basın sorumlusu olarak gelmişti. Feride ise 'kadınlar sorumlusu' olarak katılmıştı yanlış hatırlamıyorsam- fakat daha tarafsız bir tutum aldılar.

Burada kıyamet, Neziheleri İstanbul'a gönderme kararından dolayı koptu. Kararı alan biz değiliz, Merkez Komitesi almış. Beni Ankara'ya gönderen de Merkez Komite. Bunu bizim hizipçiliğimiz, onları tasfiye girişimimiz olarak yorumluyorlar. Esas olarak İbrahim'i hedef alıyorlar. Bölgeye benden sonra Fevzi Gündoğdu geldi. Fevzi'yle ikimiz Ankara Komitesi'ni oluşturduk. Üçüncü kişi Şükrü Erdoğan'dı. Memur sorumlusu olarak geldi. Semtlerin sorumlusu Fevzi'ydi. Bir de Mehmet Atilla Ertan vardı. 4 kişilik bir komite oluşturduk. Bu komitenin sorumlusu benim ve buradan BABK'a gidiyorum. Adana'ya kadar iller bana bağlandı. Ankara, Kırşehir, Nevşehir, Kayseri, Niğde Adana, Çorum, Yozgat, Amasya, Sinop, Samsun... BABK'ın altında üç ayrı bölge var. Ankara, İstanbul ve İzmir merkezli bölgeler. Merkeze İbrahim Ünal bağlıyor. Daha sonra bizim toplantılarımıza Erhan da katılmaya başladı. İbrahim, Doğu'ya gitti o ara. Erhan komitenin sorumlusu oldu.

Çok tatlı çalışıyorduk. Erhan gelince politik yanı ağır basan bir yapıya dönuştük. İbrahim'le örgütlenme daha ağırdı. Bölgeye; memur örgütlenmesi, semt, askeri ve şehirlerarası örgütlenme diye yeni bir şekil verdik. Memurda Şükrü Erdoğan vardı. Şükrü ile evli olan Gülseren kadınlar örgütlenmesine baktı. Gençlik ve askeri örgütlenmeyi Muhammed Sani aldı. Şehirlerarasının bir kısmını ben, bir kısmını Mehmet Atilla Ertan yürüttü. Bu süreç aynı zamanda semt çatışmalarının, alevi-sünni çatışmalarının olduğu dönemdi. Cami bombalamaları, ardından Çorum'da evlerin işaretlenmesi, baskınlar dönemi... Mehmet Atilla'yı Alaca'ya gönderdik. Oradaki örgütlenme ve savunma için. Ankara'da esas hakim olan güç Dev-Yol'du. Her alanda inanılmaz bir yoğunlukları vardı. Biz de, ilk başlarda 300-500 kişiyi toplayamazken, süreç içinde 5000'leri toplayabilir olduk. İyi yoldaydık.

Zaman içinde örgütlenmeleri bir üste de taşıdık. Ankara'nın içinde kendi bölgeleri içinde işçi, kadın ve askeri örgütlenmeler oluşturduk. Sıkıyönetim dönemine denk geldi. Darbe öncesi döneme denk geliyor bu işler. Fevzilerin operasyonlarından sonra ciddi bir operasyon yemedik. İllgaliteyi iyi kurduğumuz için, tek tük yakalanmalar üzerinden örgütlenmeye ulaşamıyorlardı. Cezaevindeki arkadaşlarla bağlantılarımız iyidi. Mamak'taki operasyonlarda bile ciddi bağlantılarımız oldu. Gazete

çıkardık. El yazısıyla gazete çıkardık. Fevzi'nin önderliğinde el yazısı gazete çıkardık. Hem cezaevi haberleri hem de ideolojik yazılar... Bir nüshası da bize gelirdi. Önemli bir faaliyetti.

80 öncesi şöyle bir karar aldık. Merkez Komitesi'nin de kararı vardı. Genelge yayımlanmıştı. Biz, toplantılarımızda: "Bu gidiş normal değil, sıkıyönetim var ama yokmuş gibi... Her şeyin önü açılmış, devlet sanki müsaade ediyormuş gibi... Merkez Komitesi ve SB'nin yayılma değil, toparlanma kararı alması, sığınaklar oluşturması gerekir" şeklinde bir metin hazırlayıp Merkez Komitesi'ne gönderdik... Muhammed Sani'nin gelişiyile Ankara bölgesinde çalışmayı bir üst örgütlenmeye çıkardık. Merkez Komite, bizim ilettiğimiz daralma önerisini dikkate almıştı. Kadroları koruma, toplantıları seyrekleştirme, örgütlenmede kurye ağını çok iyi kurma, illegalite koşullarını sıkılaştırma gibi öneriler vardı. Bunun üzerine gerçekten, Gölbaşı tarafında sığınaklar oluşturduk. Bu tür çalışmalarımızı yürütürken, Merkez Komitesi benimle ilgili bir karar almıştı.

Bölgeden alınıp Doğu Anadolu Bölge Komitesi'ne kaydırılmam kararlaştırılmıştı. Bunun gerekçesini sordum. İbrahim'den gelmiş öneri. Benle çalışmak istemiş. Asıl gerekçe, "Gittiğin bölgelerde şimdiye kadarki faaliyetinde ciddi örgütlenme oluşturuyorsun ve hızlı geliyor. Zeytinburnu çalışması, şehirlerarası çalışma, Ankara'nın kısa zamanda toparlanması..." gibi gerekçeler var. O zaman Doğu Anadolu Bölge Komitesi, dağınıklıkla eleştiriliyordu. Doğru örgütlenmeyi başaramadığı konuşuluyordu. Tedbir olarak da beni o tarafa kaydırıyorlardı. Karar alınmış. Ben de bunun -yazılı olarak hatırlamıyorum, ama sözlü olarak-doğru olmadığını, tam da Merkez Komitesi'nin toparlanma kararı aldığı, bu yönde genelge yayımlandığı, bizim de bu temelde hareket ettiğimiz bir dönemde bu kararı doğru bulmadığımı belirttim.

Bu itirazım üzerine bir randevu verdiler bana. Tunceli'ye gittim. Ali Yavuz ve Safa ile görüştük. (...) Safa benimle ilgili "kavga kaçağı" tespitinde bulundu. "Buranın zorluğunu göğüslemiyorsun" dedi. İtiraz ettim. Tabi bir haksızlık olduğunu düşünüyorum. Bir genelde ismim, konumum zikredilmeden, "Bir arkadaşımız, görevi kabul etmemiştir... Kavga kaçağıdır" anlamına gelen ifadeler yer aldı. Benim itirazım yer almamıştı. Büyük haksızlıktı. Ben ertesi gün döndüm. Şunu da

söylemedim, "Bu partinin kararı, bunda ısrar edilirse, yapacak bir şey yok... O zaman giderim fakat doğru bulmuyorum." Dönem farklıydı, Ankara'yı dağıtırdı. Ankara'ya geldim. Ardımdan böyle bir yazı çıkınca... BABK'ta kaldım."

İZMİR

İbrahim Ünal

İzmir, sadece bizim açımızdan değil, diğer tüm siyasiler açısından da çok sık operasyon yapılan bir bölgeydi. Konferanstan hemen sonraki halini ilgili bölümde anlattım. Bölgesel dönemdeki Orhan Bakır eylemiyle ilgili yapılan operasyonla birçok kişi yakalanmış, kalanların büyük bölümü aranır duruma düşmüştü. Konferanstan sonra ise, geriye kalan ilişkiler partiye bayrak açmış... Ben, Batı Bölgesi sekreterliğine geldiğimde İzmir'in durumu buydu.

Feryal Sarioğulları:

1975'te İstanbul'dan ayrılıp İzmir'e gittim. Orhan Bakır filan var. Ayşe, İsmail var orada. Sonra Cemil Oka İzmir'deydi. Örgütlenme faaliyeti yapıyoruz. Tarih direnişi vardı. Üzüm-incir işletmelerinde ilişki geliştirmeye çalışıyoruz. Öğrenci ilişkileri vardı birkaç tane. Oradan Aydın, Söke gibi çevre illerde de ilişkiler var. Öğrenci ilişkiler. İzmir'de de biraz işçi var. Bölge komitesi var. Ege bölge Komitesi gibi bir şey. O zamana kadar hareketin çok faal olduğu bir alan değil, yeni bir bölge gibi. Orada hareketin çizgisi dolayısıyla büyük bir operasyon yedik, Orhan tutuklandı, Cemil ve benim dışımdaki arkadaşların çoğu alındı. Orhan'la İstanbul'a gelmiştik. Bir şeyler dikkatimizi çekmişti. Birlikte dönmeme kararı almıştık. Orhan bir gün önce ayrıldı, döndü. O akşam operasyona düşüyor...

1976 ayrılığında Koordinasyon Komitesi'nin çalışması yok. Dışarıda olan az sayıda ilişkiyi Sedat Yılmazsoy toparlıyor. Fakat Orhan Bakır'ın kaçırılmasıyla ilgili operasyonlarda Sedat da yakalanınca, konferansa giderken kendi başına bir şeyler yapmaya çalışan az sayıda ilişki bulunuyordu."

Celal Pedük:

İzmir’de de hizip var. (...) Başını Muzaffer Öztürk çekiyor. Bir türlü randevuya gelmediler. Biz de onların dışındaki ilişkilere ulaştık. İbrahim Ünal zaten biraz ilişkiler kurmuştu. Benden önce de Ali Geçgel’i göndermişler. Ben, Ali Geçgel, bir de ileri sempatizan birini komiteye aldık. O dönemde İzmir kaynıyor. Orhan kaçırılmış. Propaganda etkisi var ama örgütleyen kimse yok. Mehtap diye bir yer var, orada bir dernek kurulmuş. Onu da polis basıyor, sempatizanları topluyor, kimisini salıyor, kimisini tutukluyor. Zaten gazeteler, “Örgüt derneği” diye başlık atmış. Tariş direnişleri başlamış. İzmir hareketli o zaman. Maraş kıyımından sonra gelen Ecevit sıkıyönetimi İzmir’i kapsamadığı için, Partizan’ı, değişik broşürleri filan orada çıkarıyoruz... Sıkıyönetim ilan edilip İstanbul’da legal alanlar kapatılınca, “dergiyi İzmir’de sen çıkar” dediler. Yazılar geliyor, biz dergiyi orada aylık çıkarıyoruz. Partizan Dergisi. Broşürleri de orada basıyoruz.

İzmir’e gittiğimde şöyle bir şey oldu: Baktım, bir iki gün gezdim. Ciddi bir sempati var. (...) İzmir polisi, solun yapısına hâkimdi. İki bölgeyi denetim altına tuttu mu, kontrol sağlıyordu. Dev Yol kitlesele olarak güçlüydü. Türkiye çapında da öyleydi. Sonra Halkın Kurtuluşu geliyordu. Kurtuluş vardı. Sonra biz gelirdik. İzmir benim için yorucu oldu. Sürdürdüğüm faaliyetten tat alamıyorsun. Çok dar pratik vardı. Haftada bir kez İstanbul’a gel, bir gün Afyon, bir gün Denizli... Haftanın çoğu yollarda geçiyor. İzmir’in içiyle Ali Geçgel ilgileniyor. Ancak derneklerdeki seminerlere ben gidiyorum.

O zaman üç dünya teorisi tartışılıyor. Doğru dürüst tartışacak insan da yok ortada. Muzafferler’le ilişki kuramadım; onla iki üç kişi kendi kendilerine gezmeye başladılar. Kaçak durumuna düşünce de, sürekli yer değiştirdiler. Arabalarla geziyorlar. (...) Dergiyi çıkardığımız günlere dönersek... Güç ve günlerce süren bir iş. Gecelerce çalışıyor işçi arkadaşlar. Bizimkiler o sırada “Devrimci Demokratik Eylem Birliği” diye bir şey çıkardılar. Yılmaz Güney’in “Güney Dergisi”ni de bize çıkarttırıyorlar. “DEVDEB’le ilgili düzenli broşür çıkaracaksınız... Kava’nın doğru dürüst ilişkisi yok. Halkın Birliği’ne de yardım edin dergileri çıksın.” Olmuşuz yardım kurumu... DEVDEP bir sayı çıktı, bitti. Halkın Birliği’nin

yazışları müdürü Nuri Akyol gelmiş. DEVDEP yazılarını da o götürüp getirecek. Halkın Birliği sorumlusuna bir yerde bir randevu verdik. Bir köfteciye köfte yiyoruz. Yazı işleri müdürünü bekliyoruz, Nuri'yi. Nuri geldi, içeri girdi. "Ooooo... Maşallah köfte yiyorsunuz!" Ben de yine gran tuvaletim. Zengin sandı beni. "Ne yersin?" "Köfte." Söyledik hemen. Kendi sorumlusu arkadaşına dedi ki "Ya, bu Partizan'dan bir arkadaş gelecekti, ne zaman gelecek?" O da dedi ki, "Karşında oturan, köfte söyleyen adam işte. Bir tanışmadın bile..." Sandalyesine yaslandı, "Olamaz," dedi. "Bu arkadaş Partizancı mı? Gran tuvaletli Partizancı hayatımda ilk kez görüyorum," dedi. (...)

İzmir'in en cafcaflı dönemi, Tarih direnişi başladı. Tarih'te Dev Yol vardı, Halkın Kurtuluşu (HK) vardı. Dev Sol'cu (DS) birkaç kişi vardı. Bizden birkaç kişi vardı. Tarih direnişi dönemi, ikinci MC dönemi. İlk işi, orada CHP'lisinden tut da bütün devrimci demokrat işçileri çıkarıp Erzurum'dan getirtilen militanları yerleştirmek oldu. Bunun üzerine direniş siyasal bir nitelik kazandı. İşçiler atılanları geri almak için direnişe başladılar. Çok etkili bir direniş oldu. 1977'lerden başlayarak birkaç kez direniş oldu.

Milliyetçi Cephe (MC) hükümetleri oradaki sol yapıyı kırmak istiyorlardı. Sonradan 1979 yılında çok daha etkili oldu, Tarih'in bütün bölümleri incir, zeytin, iplik.... İşçiler direndi. Biz dışarıdan destekliyoruz. Toplumdan da ciddi bir destek gördü. Dev Yol, HK, bizim örgütlü gücümüz de destek oldu. Karşıyaka'da, Bayraklı'da barikatlar kuruldu. Körfez tarafında Gültepe'de barikatlar kuruldu. Her dakika, her yerde, İzmir'in her tarafında korsan gösteriler, direnişler var. Gazetelerin başlığı... "Komünistler İzmir'de ayaklandılar, prova yapıyorlar!" Gültepe Mahallesi, değişik örgütlerin barikat kurup direnişe başladığı bir mahalle... Bu da Tarih'i destekleme direnişi. Polis mahalleye giremiyor. Panzerler karakolları korumaya aldılar. Saldırıdan korkuyorlar.

Epeyce devam etti. Sonra asker ve polisle Tarih'e saldırdılar. Direniş mahallelerine de saldırıldı. HK'dan genç biri vuruldu. Yine HK'dan Cemil diye bir arkadaş vuruldu. Gültepe'de İskender Gül, öğretmen, o vuruldu. Bu direniş noktalarında binlerce insan yer aldı. Bizimle Dev Yol arasında ciddi bir sürtüşme vardı. Bizden birisi Tuncel'de Dev Yol taraftarı bir öğretmeni öldürmüştü, Dev Yol bize 'adi cinayet çetesi' diyor. Bizle eylem

birliğine girmiyorlar. HK da, bunu doğru bulmasa da destekliyor. Gültepe’de ayrı bir barikat kurmuşlar, biz de başka bazı gruplarla ayrı bir barikat kurmuşuz. Bizim barikat ana cadde üzerindeydi. 16 gün sonra polis askerin de takviyesiyle Tarih’e saldırdı. İşçileri statlara doldurup etkisiz hale getirdi.

Hemen ardından Bayraklı Mahallesi direnişini kırdı. Gültepe kaldı. HK’ya dedim ki “Biz burayı kurtarılmış bölge gibi elimizde tutamayız. Buraya saldıracaklar. Öğretmenin cenazesini kaldıralım, direniş Tarih’i desteklemek içindi ama Tarih direnişi de ortadan kalktı, direnişi bitirelim.” HK’dan Abdülkadir Konuk... Ali Geçgel’e silah çekmiş biri. “Gidin lan, ne yapacağımızı bize öğretmeyin. Gidin barikatınıza. Gelecekleri varsa görecekları de var,” diyor. İkinci günü sabah saat 6 sıraları polisler geldi panzerlerle. “Askerle geliyor,” dediler. Bizim barikat ana caddede. Önünde büyük bir çukur açmışız. Bunlar gelir gelmez tarayacaklar, eminim. Dernekte kitleyi topladım. “Yukarıya gidin, cenazeyi bırakmayın, alın götürün, kitle olarak ailesiyle birlikte defnedin. Biz polisin mahalleye girişini engelleyeceğiz,” dedim. Polis tam da beklediğim gibi yaptı. Taradı... Allahtan 10 dakika önce boşaltmıştık.

Gerek operasyonlardan ve gerekse hizipçi faaliyetten dolayı birkaç kez sıfırlanmış olan bölgeyi 1978 ortalarından sonra yeniden ayağa kaldırarak, devrimci mücadele içinde hatırı sayılır bir güç haline getirdik. Üç beş kişiyle yola çıkarak binlerce ilişki yarattık. 1978 Aralık sonunda İstanbul’u da kapsayan sıkıyönetim ilanından sonra, legal yayınların basım faaliyetini başarılı bir şekilde sürdüren bölgedir İzmir.

KARS

İbrahim Ekinci

Partinin Kars merkezli faaliyetinin geçmişi 1975 yılına gidiyor. İlk ilişkilerin kurulduğu yer Hanak’tır. Bu da muhtemelen İstanbul’daki Hanak’lı ilişkiler üzerinden geliyor. Kars merkezde faaliyet yoktur. Bir de Ardahan’da Zeki Uygun’un, bölünme dönemine (1976) rastlayan bir çalışması var. Sonradan Hanak ve Ardahan çalışması birleştirilmiş, bu

çekirdek, Kars ve diğer çevre illere uzanmıştır. Yurduşen Tuna, 1975 yılı ve ilk ilişkiler hakkında şunları anlatıyor:

“Ben İzmir’de fıstık satan bir arkadaşla ilişkiliydim. Gece kulübünde çalışıyordum. Rahatsızlandım, memlekete geldim. İlginç bir şey... İzmir’de bulunduğum dönemde Hanak’a bir kişi gelmiş. ‘Şevket’ diyor arkadaşlar. 1975 yılıdır. Partinin o tarafta, Hanak’ta ilk çalışması budur. Bizim orada Ergin Altun, Yener Tuna, bir de Süleyman Kaya –ki muhtemelen Süleyman Kaya’nın vasıtasıyla gelmiş olmalı Şevket. Süleyman, İstanbul’dan ilişkiliydi çünkü. İşçi çevresinde faaliyeteydi. Onun vasıtasıyla gelmiş, bir süre kalmış. Liseli devrimcilerle ilişki kuruyor. Ergin’le Yener’i de oradan buluyorlar. Ben Hanak’a döndüğümde, Kaypakaya’nın fikirlerini savunan bir sempatizan grupla karşılaştım. (...) Sonra Şevket’ten uzun süre ses çıkmadı. Ancak onun bıraktığı dokümanlar vardı. Onları okuma, yayma gibi bir çalışma oldu. Şevket, tahminim Süleyman Kaya’yı yetkili bırakıyor; ama ben İzmir’den döndüğümde Süleyman da gitmişti. 1976’nın sonu gibi...”

İzmir’den dönünce, Fıstıkçıyla görüşmüş, ayrılık konusunda da bir tavır almış olarak Hanak’a gitmiştim. Hanak’taki arkadaşlara da ayrılığı ben anlattım. Fıstıkçı bu konuda bilgiliydi, ben de onun aracılığıyla biraz bilgili durumdaydım. Hanak’takilere ayrılığı anlattım. (...) 1977’nin başında Ardahan’da bizden bağımsız olarak ilişki kuran grupla irtibatımız oldu. Bu tamamen tesadüf oldu. Biz, Ardahan’da bir grup arkadaş olduğumu da bilmiyorduk. Tesadüfen, TÖB-DER’de bir tartışmada görüşlerimizi savunan arkadaşlar olduğumu gördük. Zeki Uygun ya da İbrahim Ekinci olabilir, öyle bir ilişki başladı. Sonra Ardahan grubuyla ilişki ile birlikte, parti ile de ilişki kurulmuş oldu. Çünkü Ardahan grubunu örgütleyen Zeki Uygun, İstanbul ile ilişkili, orada bilinen bir arkadaştı ve İstanbul’dan Mehmet Kaplan gelmişti. Bir süre İstanbul ile ilişkiyi Mehmet sağladı. Sonra bir ara bizimle Baki İşçi ilgilendi. Konferans hazırlıkları başlamıştı o ara. Bizimle parti ilişkisini sırasıyla -Orhan Bakır’ın kısa bir geliş ve gidişini saymazsak- Hüseyin Balkır, Cemil (Biz Fisko derdik...) sürdürdü. Sonra biz doğrudan irtibatı sağladık.”

Zeki Uygun, İstanbul’dan ilişkili bir arkadaş. Ardahan’da öğretmen. Yeni ilişkiler yaratmaya çalışıyor. Öğrencilerinden etkilenenler var.

Ardahan'daki solcu çevreyle de tanışık. Biz, 1976'nın ikinci yarısı olmalı, tanıştık. Bir öğretmen çevresidir ilk ilişkiler.

Kısa bir süre sonra onun evinde buluşan ve 'eğitim çalışması' yapan, tartışan genç bir öğretmen grubu (Sadettin, Ali, Ferzan, Necmi, Mustafa Yahşi ve başka birkaç arkadaş) olduk. ⁽³¹⁾ Temel kitapları okuyor ve sabahlara kadar tartışıyorduk. Bir süre sonra da, 12 Mart sonrası yapılan örgütsel çalışmadan kalma ilişkilere ulaştık. Arkadaşlar, Hanak'taydı. Yurduşen ve Yener Tuna ilk bağlantılarımız oldu. Bir 'komite' kurduk. Halkın Birlikçileri ile bölünmeden kısa süre önce Zeki, İstanbul'la ilişki sağlamıştı. 1976 sonu olabilir, bir 'komite' kurduk. Zeki, ben ve Yener!.. (Yener, sürpriz ve 'bağımsız' evlilik kararıyla bizi biraz kaygılandıracak ve kısa süre sonra komitedeki yerini ağabeyi Yurduşen'e bırakacaktı.) Halkın Birliği bölünmesi bizi ciddi etkilemedi. Çıldır'lı, 12 Mart'ta bizim davada yargılanmış muhterem bir arkadaş geldi Kars'a, Ardahan'a... Ciddi gayret gösterdi, ama bizden bir taban koparamadı. Çok saygılı bir ilişkimiz oldu.

Bölünme döneminde Hanak'taki grubun tavrı ile Ardahan grubunun tavrı aynıydı. Bu da bocalamadan birlikte hareket etmemizi sağladı. Bölünmeden hemen sonraki bölgesel dönemde Kars tarafı ile ilişkiyi önce İstanbul, sonra Dersim sağladı. İstanbullular, Mehmet Kaplan'ı göndermişti. Mehmet, yanlış hatırlamıyorsam birkaç ay kadar 'sorumlu yoldaş' oldu. Sonra Baki İşçi (Dersim'den) geldi gitti. Daha sonra zaten merkezi dönemdir. "İlişki"nin ötesinde, parti çalışmasıdır artık. Bizim oradaki çalışmanın Dersim'le ilişkilendirildiği dönemde Zeki de (1977'de) Çorum'a gitti.

1. Konferans öncesi manzara şöyle: 'Sorumlu yoldaş' Mehmet Kaplan artık gelip gitmiyor. Zeki, tayini çıktı, Çorum'a gitti. Artık onun bilgeliğinin güvendirici gücü yanımızda değil. Baki İşçi irtibat sağlıyor. İşin başa düştüğü günler. Bereket, Yurduşen'le çok iyi anlaşıyoruz. Ben oralardan ayrılincaya kadar komiteye başka arkadaşlar da girip çıkacaktır ama

³¹⁾ Mustafa, bu dünya tatlısı adam böbrek yetmezliğinden vefat etti. Kars, Susuzlu'ydu. Erzurum Cezaevi'nde özellikle böbreklerine saldıran bir işkenceden geçti. Cezaevinde kaldığı sürece ağırlara ve sürekli şiş bacaklarına dayanması gerekti. Tahliye olduktan sonra tedavi girişimlerine rağmen, cezaevindeki o saldırıyla aldığı hasar giderilemedi. Vefatı bir işkence cinayettir. Anısı sonsuz olsun.

bölgenin, (partinin konumlandığı tabirle söylersek 'alt çalışma bölgesinin') değişmez iki yöneticisi olarak Yurduşen'le birlikte çalıştık.

Yaptığımız şey şu: İlişkilerimizi ayakta tutuyoruz, yeni ilişkiler geliştirmeye çalışıyoruz. Ardahan merkezde özellikle gençlik içinde Yüksek Kavak'ın üzerinden gelişen bir çalışma var. Hanak'ta ayrıca köylüler içinde çalışma yapıyor arkadaşlar. Posof'ta ilişkiler gelişiyor. 1. Konferansı bekliyoruz. Gündemimiz konferansa hazırlık... Bazı metinler hazırladım. Görüş istenen konular var. Bunları, hatırlıyorum, Hanak'ta, Yurduşenler'in Ortakent'teki evinin bir dip odasında üye kabul ettiğimiz arkadaşlarla toplanarak tartıştık, delegemizi seçtik. Alt bölge konferansında temsil görevi bende olacak. Çok heyecanlıyım. Çok enteresan işler oluyor! Ama çok vakur, ağır ve sakinim. Zeki'nin tornasından çıkmayım. Dikkatli, sabırlı, özellikle ağır başlıyım. O şen, eğlenceli, komik, yarı fırlama öğretmen okulu talebesi yok artık! Bıyıkları da saldım. Cüssede biraz hafif sıkletim, ama bıyıklar babayığit! Vatandaş 'tüysüz'e saymıyor... Büyük işler hakkında konuşunca, uyuyor. Alamenti farikamız kasket de portreyi tamamlıyor...

Fakat ne oldu, neden oldu, tam hatırlamıyorum; bölge konferansı ertelendi. İkinci tarihe de, yanlış hatırlamıyorsam sağlık sorunu nedeniyle ben gidemedim. Bu tarihi fırsatı kaçırdım. Necmi Aydın gitti yerime. Çok heyecanlıyız. Parti, yeniden idaresi, kurumları, komiteleriyle örgütsel bir yapıya kavuşacak. Biz de önümüzü görebileceğiz. Önemli bu. Konferans sonrası 'alt bölge komitesi'ne bağlanıyorduk. Kars, Artvin, Ağrı, Rize ve Erzurum'dan sorumlu oluyorduk. Bu bölgenin komitesinin başındaki yoldaş, alt bölge komitesinde bizi temsil edecekti. Bu sorumlu yoldaş çok geçmeden çıkageldi; Orhan Bakır!

Evet, Hanak'ta bir kahvehane... Topçular'ın yazıhane olarak da kullanılan kahvesine girer girmez, o günlerde gazetelerde boy boy fotoğrafları çıkan yoldaşımı tanıdım. Kıyafeti çok belirgindi. Parkalı filan... Onu nasıl gönderdiler, nasıl geldi bilmiyorum?.. Biraz panikledim doğrusu... Alıp hemen uzaklaştım. Kahveden çıktık. Aklımda Damal'a gitmek var. (Hani şu Atatürk'ün silüetinin dağa vurduğu yer. Has yerdir.) Öyle yaptık; ama arabaya binmeden, orman içinden yürüdük. Yaklaşık 10 km'lik bir yoldur. Yol boyu konuştuk, değerlendirme yaptık. Damal'da bir

arkadaşımızın evinde uzun bir toplantı yaptık. Durum biraz garipti. Bir şekilde gönderilmiş ama gönderilmemesi gerektiğini ima etti. Bir problem olduğunu anladım. Ayrılacakken de, yerine başka bir arkadaşın da gelebileceğini söyledi. Kıyafetlerini değiştirdim. Parkayı filan aldım, biraz 'efendi kılıklı' yaptım onu, yola vurdum.

Beklediğim gibi oldu. Bir sonraki toplantıya Orhan gelmedi. Yeni 'sorumlu yoldaş'ımız Hüseyin Balkır'dı. Orhan'ın aksine, Hüseyin bir hayli 'efendi kılıklı' olarak gelip çıktı. Ama o kılığının altında ele avuca sığmaz bir adam olduğunu kısa zamanda anladım. Orhan'la sonradan birlikte yine çalışma fırsatımız oldu.

Tekrar Kars bölgesinin hikayesine dönersem... Yurduşen anlatıyor:

"Alt çalışma organı" diye bir komitemiz vardı. Ben, İbrahim Ekinci ve bir de ilişkiyi sağlayan, alt bölgeden gelen arkadaş olurdu. Cemil varken bir yönetim boşluğu oldu gibi... Cemil çok karışmıyordu. Tunceli'de Orhan Bakır'la bir tartışma yaptık; ben, İbrahim Ekinci ve Cemil... Orhan, "Niye inisiyatif almıyorsun?" diye sordu Cemil'e... Cemil de, "Bölgedeki arkadaşlar bu konuda yeterli. Önderlik isteyen bir durumları yok" dedi. Zaten bu tartışmadan sonraki dönemde her hangi bir arkadaşın bölgeye bizzat gelerek yönetime katılması söz konusu olmadı. Biz kendimiz götürdük. Sonradan İbrahim Ekinci de bölgeden ayrılınca (1979), yönetimin yeniden oluşması gerekti. Zeynel Demirçivi geldi o ara. Bir süre sonra da Hasan Batmaz geldi. O zaman komitede Zeynel, Ben ve Hasan vardık. Alt bölgeyle irtibatı Zeynel sürdürüyordu. Bizim komitede Zeynel ve benim katılımım dışında, Ali Mete vardı, bir süre sonra yakalandı. Veysel Uyar (Kokum) geliyordu. Bir de İbrahim Çetin katılıyordu. Levent Beğen de o sıra bizim bölgeye gönderilmişti. Bu alt bölge Erzincan, Tunceli, Kars ve Ağrı bölgesini kapsıyordu. Artvin, Karadeniz de (Samsun'a kadar) bizim sorumluluğumuzdaydı, ancak o bölgelerle ciddi bir ilişkimiz yoktu. Rize'de, Samsun'da birkaç ilişki vardı. 12 Eylül'den önce bile kopmuş ilişkilerdi. Bir ara Yüksel Kavak, sonra bir iki kez Zeynel gidip gelmişti. İlişkiler kopuktu. Artvin'de tek bir ilişkimiz bile yoktu.

Kars merkezli çalışmaya gelince... Bence çok ayakları yere basan bir çalışma yapamadık, böyle düşünüyorum. Örgütlenmemiz, askeri hazırlık filan, bunlar doğru bir temelde, ciddiyetle ele alınmamıştır. Biz de diğer

örgütlerle benzer işler yaptık. Program, strateji lafızda farklıydı ama ayrışan bir tarafımız olduğu da söylenemez. Ancak bölgedeki arkadaşların ideolojik olarak genellikle inançlı olduklarını söyleyebilirim. Samimi bir inanç vardı. Onu partinin benimsediği bir mücadeleye dönüştüremedik. Engelimiz var mıydı, hayır, yoktu. Tabi en başta parti önderliğinin benimsemesi gereken bir şeydi bu. Kitle ilişkileri bakımından Aleviler bölgede özel önemdeydi. Yoksul köylülerle çok iyi ilişkilerimiz vardı. Arkamızda duran sağlam köylü ilişkileri vardı. O köylerden bir tane ihbarcı çıkmadı. Benden kısa bir süre sonra da oralara zaten gidilemedi ve ilişkiler koptu. Genellikle Alevi köylülerden söz ediyorum. Diğerlerinden ihbarcı filan çıkmıştır.

Zaman zaman düşünüyorum. 1978’de epey bir ivme yakalamıştık. Parti kadroları, moral iyidir. Öngörüler ona göre olsaydı, başarılı bir gelişme olabilirdi. 1978 kadrolarını koruyabilseydik, 12 Eylül’e karşı da doğru bir tavır alabilseydik, kadroları koruyabilseydik gelişme daha farklı bir yol alabilirdi. İşçi sınıfı içinde de gelişmeler vardı. Ancak birçok ilişkiyi, etkili olduğu alanlardan alarak tükenmelerine yol açtık.”

Kars bölgesinde çok güçlü değildik. İlçelerden Hanak’ta diğer gruplara kıyasla kitle ilişkilerimiz daha güçlü ve yaygındı. Ardahan ve Kars’ta diğer gruplar daha etkindi. Hanak’ta, küçük bir ilçe olmasına karşın, 6–7 bin kişinin katıldığı bir miting organize etmiştik. Hanak, Kars’ın (şimdi Ardahan’a bağlı) en yoksul ilçelerinden biri olması nedeniyle, bu ilişki derinliği ayrıca önemliydi. Ardahan’da ilişkiler daha çok gençlik çevresi içindeydi. Bu ilçedeki faaliyetlerde Yüksel Kavak’ın emeğini kaydetmek gerekir. Kars merkezde de ilişkiler daha çok diğer ilçelerden okumaya gelen gençlere dayanıyordu. Küçük ama saygın bir gruptuk. Iğdır’da birkaç ilişkimiz vardı. Erzurum’da bazı ilçelerde sınırlı birkaç ilişki vardı.

Bu bölgelerde mücadele daha çok Hanak ve Ardahan’da sivil faşistlerle çatışmalar şeklinde gelişmiştir. Bunun dışındaki asıl önemli iş propaganda, ilişkileri geliştirmek ve yaygınlaştırmakla ilgiliydi. Konferans öncesi 6 parti üyesi tespit edilmişti. Sonradan bu sayı arttı. Bu bölgede parti çizgisine, mücadele anlayışına uygun bir çalışma olduğundan tempolu bir gelişmeden söz etmek zor. Sanayi (dolayısıyla burjuvazi) yoktu. Sendikal mücadele için alan yoktu. Toprak ağalığı (dolayısıyla

toprak ağaları) yoktu. Zengin köylüler vardı yer yer. Sivil faşistler, dernekleri vs. vardı. Bu odaklarla çatışmalar, saldırılar olmuştur.

Parti sempatizanları daha çok yoksul ve orta köylü gençlikten geliyordu. Kürt arkadaşların oranı yüksekti. Kadın ilişkileri, sempatizanlar fazla değildi. Kars'ta öğrenci kadınlar arasında kısmen ilişkiler vardı. Kadrolar arası ilişkiler, dostluk, arkadaşlık, fedakarlık yüksekti. Türkiye siyasi atlasının hemen her unsurunun çalışması vardı. Biz fiziki varlığımızdan daha fazla bir etkinlik ve saygınlık sahibiydik denilebilir.

Kars, Ardahan platodur, yayladır. Bazı ilçeler ve öbekler dışında ormanlık değildir. Yöre halkının devrimcilere itibarı yüksekti. Ne biz ne de diğer gruplar, tekil olaylar dışında yaygın sistematik bir çalışma geliştirmede, geliştiremedi. Peki biz ne yaptık?

Tamam, merkez filan değildik ama sorumluluk aldığımız bölgelerde ne yaptık? Küçük yerlerde, örneğin bizim oralarda, dışarıdan bakınca durum şöyle: Bir kere hemen herkes birbirini tanıyor. Örgütünü, partisini, grubunu biliyor. Tartışmalardan, çeşitli ortak işlerdeki yetki kullanımından 'şef' arkadaşlar da biliniyor. Polisin bilmesi de çok kolay. Yasadışı olmak anlamıyla bakarsak illegal yapılarız, gizliyiz. Ama gerçekte, zaman zaman illegal işler çeviren yarı legal yapılarız. Deneyimsizlik, gençlik, aşırı güven, devletin gücünü küçümseme, her şey var. Biz il komitesi değiliz. Birkaç ili kapsadığı için alt bölge komitesinin içinde "alt çalışma organı" gibi bir yapımız var. Orada çalıştığım sürenin büyük kısmında, bu yapının başındaki parti üyesi olarak, diğer yoldaşlarla günlük işlerin, buluşmaların, toplantıların, konuşmaların içindeyiz. Günlük pratik de adam kazanmak, okumak, tartışmak üzerine kurulu. Eylem pratiği mitingler, yazılar, afişler... Esası bu.

Şimdi bunun birinci konferansa kadar böyle gitmesi... Belki mazur görülebilir. Örgüt daha yeni bir önderliğe kavuşuyor. 1978'deyiz! Darbeye 2 yıl var. Zaman sınırlı, ama biz dahil hiçbir bölgede, bizim program kitabımıza uygun bir gerilla savaşı girişimi yok. Kaypakkaya, halk savaşına dönüşen bir gerilla savaşını benimsiyor. Hem coğrafi hem toplumsal açıdan destekleyen koşulların biraya geldiği yerlerde gerilla savaşı... Böyle yerler var. Bizim oralar da öyle. Devrimci bir bölge. Coğrafya çok iyi değil, düz yayla ama çeperi çok iyi. Posof, Şavşat, Artvin'e yaslanan bir

girişim tutunabilir. Bugün böyle düşünüyorum ama o günlerde ne yapacağımızı pek bilmiyorduk.

BURSA

Hasan Erkul

Bursa'daki parti çalışması, özellikle doğudan aldığı göçlerle başlamış olabilir. Benim anlatacağım dönem 1979 yılı... O yıl, Bursa'nın sosyo ekonomik yapısını kavrayacak düzeyde bir komiteleşme yeni başlamıştı. Bursa'daki çalışmanın esasını -Sümerbank ve Dabakhane'deki işçileri örgütlenmenin yanı sıra- mahallelerdeki anti faşist mücadele ve birkaç liseden yetişen gençlik çalışması oluşturuyordu. Fabrika çalışmaları için en çok konuşulan, Lenin'in işçi sınıfı içindeki çalışma ve örgütlenme anlayışının oturtulması idi. Fabrikalarda çeşitli komiteler vardı, ama bunlar parti komitesi değildi. Sümerbank'ın özeline gelince... Buradaki çalışmanın esasını Teksif Sendikası'na karşı bir muhalefet temelinde işçileri birleştirmek oluşturuyordu. O günkü dönemde Sümerbank'ta 3 bin civarında işçi çalışıyordu. 3 vardiya vardı. 'Yeni Demokratik İşçi Birliği' ismi ile bildiriler dağıtıyorduk. Bu ismi birçok yerde kullanıyorduk. Bu bildirilerin işçileri saflarımıza kazanmakta bir işlevi vardı. Hatta Sümerbank, Bursa'nın o kadar merkezi bir fabrikası idi ki bu fabrikadaki işçilere yaptığımız her propaganda, şehrin bütün mahallelerine duyurulmuş oluyordu. Bildiri dağıtmada kullandığımız bir yöntem vardı, ilginçtir anlatmak gerekir, 2 bin civarında bildiriyi çoğaltıyorduk. O sırada otobüslerle servisler çekiliyordu. Bildirileri katlayıp otobüs koltuklarının arkasına koyuyorduk. Bu çok etkili oluyordu. Teksif'te işçi temsilcisi seçemesek bile, seçimlerinde ağırlığımız oluyordu. Önemli işçi kadrolar vardı. O zaman 'muvakkat işçi' olarak ben de çalıştım.

O yıllarda Bursa Dabakhanesi, Soğanlı Mahallesi'nin hemen yanındaydı. Bu mahalle de geniş oranda dışardan göç almıştı. Hatta Dersimli alevilerin kendi kahvesi vardı. Çoğunlukla da buradakiler kendini "İbocu" sayardı. Bu mahalle sayesinde Dabakhane işçileri ile ilişkilerimiz, başka bölgedeki işçi çalışmalarına göre daha çabuk gelişmişti. Hatta

oradaki sendikal örgütlenmeyi ele geçirecek kadar da güçlü bir çalışmaydı. Dabakhane’de de önemli işçi kadrolarımız vardı. İki kişi parti davalarında yargılandı. Bursa’da o yıllarda inşaat sektöründe büyük bir konutlaşma vardı. Bu inşaat faaliyeti sırasında inşaat işçileri arasında da hatırı sayılır taraftarımız oluştu.

Sadece Dersim’den, Doğu’dan gelenlerle başlamış görünse de, Bursa insanı ile ilişki ivmelenmiş bir halde devam ediyordu. Bursalı sempatizanlarımız oldu. Önemli bir Bursalı kadro olmadı. Zaten darbe ile birlikte o ilişkiler de çöktü.

Bursa’nın geneline yönelik, İstanbul’dan bize Zekeriya Çakmak’ı yolladılar sorumlu olarak. Önceki sorumlu parti içi bir sorun nedeniyle görevden alınmış. Aynı dönemde Yusuf Köse de bu komiteye katıldı. Üçlü bir komite olarak biz, Bursa, ilçeleri ve Balıkesir’de çalışma yürütüyorduk. Partinin ulaştığı ilçeler ve oluşturduğu sempatizan hücreleri ile fiili çalışma yürüttüğü ilçeler Mudanya, Gemlik, Bozüyük (bize bağlıydı) Orhaneli, Dursunbeyli (Balıkesir) vs. sayabiliriz. Bozüyük’te fabrikalarda da çalışma yaptık. Bursa’da bu dönemde 1 Mayıs mitingi düzenledik. 15 – 16 Haziran mitingi yaptık. 1978’de İstanbul’da sıkıyönetim ilan edildiği için, İstanbul’dan İzmit, Adapazarı ve Bolu’dan partinin etkilediği kitleler buraya taşındı. Binin üstünde katılımlar vardı.

Bursa’daki ikinci çalışma tarzımız da, anti faşist mücadele ile ilgiliydi. Mahalli çalışma halinde sürüyordu. Bu çalışma Teleferik’te bizi özellikle Artvinli insanlarla yanyana getiriyordu. Merkez’de daha çok Bursa’nın yerlileri ile geliyordu. Soğanlı Mahallesi’nde vs. Dabakhane işçileri ve Dersimliler’le süren bir çalışma oluyordu. Farklı farklı liselerde okuyan gençler bu çalışmanın hepsine katılıyorlardı.

Bursa o zaman da bir sanayi kenti idi. Sümerbank ve Dabakhane çalışması ağırlıktaydı. Hürriyet Mahallesi’nde de bir örgütlenmemiz vardı. O zamanki sanayi bölgesinin yanı başındaydı. Mahallede işçiler yaşırdı. Oralardaki kahvehanelerde bildiri dağıtma, ilişki kurma faaliyetleri olurdu.

Yusuf Köse ve Zekeriye, Bursa’da aileleri ile yerleşik kalıyordu. Bir tek benim evim yoktu. İlişkilerde kalıyordum. Bursa il komitesi olarak geçiyordu, ama birkaç ile bakıyorduk. Bursa çalışması sınıf içi (işçi sınıfı

içinde) bir çalışmaydı. En azından bunu hedefledi. Doğrudan işçilerle fabrikalarda ilişkiye yoğunlaşmıştı. Üniversite ile ilişkilerimiz zayıftı.

İl komitesinde Zekeriya parti üyesi. Yusuf ise, hatırladığım kadarıyla aday üye. Ben ileri sempatizan oluyorum. O dönemde Bursa'da ve çevresindeki çalışmanın içinde 1.5 parti üyesi olmuş oluyor. Bursa'da çok iyi ilişkiler kurmuş, parti üyesi de olabilecek ilişkiler vardı. Ben Sümerbank'ı merkeze koydum ve bu merkezli bir faaliyet yürüttüm. Yusuf, Gemlik ve Balıkesir taraflarına gidip geliyor, mahalle ilişkilerinde çalışıyordu.

EK 3: PARTİDE KADINLAR

Seza Mis Horuz /18 Temmuz 2018

Aslında devrimci mücadeleyi değerlendirirken, ikili yöntemle sorunu çapraz sorgulamaya tabi tutarak doğruları bulmaya çalışmamız gerekir diye düşünüyorum. Tüme varım ve tümden gelim diyerek. Hangi koşullarda, birey olarak nasıl devrimci olduk, neler yaşadık, nereye vardık. Ya da sonuçtan geriye dönüp baktığımızda, "Bunlar neyin sonucu olarak böyle oldu?" demek lazım.

Ne sonuçtan geri dönüp baktığımızda her şey tu kaka olduğu için böyle oldu demek doğru, ne de hep doğru şeyler yaptık demek doğru. Ve her süreci kendi koşullarında değerlendirmek lazım.

Bugünden geriye baktığımda, sanki başlangıçta 'premature bir çocuk' dünyaya geldi. Ve bunun sevincini yaşadık ama bu bebeğin bir 'premature çocuk' olduğunun yeterince farkında olamadık. Bu nedenle, bu çocuk neye ihtiyaç duyar, nasıl bir süreçte gelişip serpilip, ete kemiğe bürünür olgusunu yeterince sorgulamakta eksik kaldık.

Bence devrimci süreç çok hızlı başladı. Kısa sürede, içselleştirilmeden dal budak sardı. Neyi yıkıp neyi kuracağımızı süreç içinde sindirerek gelişmeden, devrimci bireyler olamadan, cunta boldozer gibi; iyi, direnen, gelişen her şeyin üstünden silindir gibi geçti. Tabi herkesi aynı düzeyde değerlendirmek gerçekçi olmaz. Etkin, gelişen bireylerin yanında aksayan, gelişemeyen, değişmeyen insanlar da oldu. Büyük özverilerle bedel ödeyenler de oldu. Geri dönüp bakıldığında, yetersizliklerin belirleyici olduğunu görmek mümkün. Yenilginin ne kadarının yetersizliklerden ne kadarının dünyanın içinde bulunduğu durumundan ya da güçler dengesinden kaynaklandığı noktası araştırma konusudur. "Yenildik, o zaman tümünden yanlışlık" düşüncesi de doğru değildir.

İçeride bizler derinlemesine sorgulayamadık, dışarıda kalanlar da kendi koşullarında bunu yapamadılar. Ki aradan 40 yıl geçmesine rağmen, yaşananların derinlikli tahlili ve değerlendirilmesi yapılamadı. Bununla yüzleşmeden de yeni ve doğru örgütlenmeler ve gelişmeler pek olanaklı olamayacaktır.

Siyasal yapılanmalar tam Marksist Leninist de, kadın sorununda mı tökezledi?

Elbette değil. Mücadelenin her alanında kimi az, kimi çok sıkıntılar, eksiklikler, yanlışlıklar vardı. Onun bir parçası olarak da kadın sorunu ve siyasal yapılardaki kadının yeri noktasında sıkıntılar vardı.

Toplumun hücrelerine kadar işlemiş olan cinsiyetçi iş bölümü, erkek egemen ideoloji, mülkiyetle olan ilişkiler, kariyer, statü, sınıfsal bakıştan uzaklaşmalar... Bu sorunlar varlığını sürdürdükçe, ilklerin, eşit ilişkilerin yaşam bulması sıkıntıya girer. Girmeye de devam ediyor.

Geçmişe baktığımda... Hem partide hem de yönetici kademelerde daha çok sayıda kadının yer alması için yapılacak şeyler vardı. Devrimciliğe başlarken, "toplumun özgürlüğü kadınların özgürlüğü ile

ölçülür” derdik. İyi bir tespitti. Ama hayatta bu ne kadar oldu? Bunun yeterince hayata geçmediğini görüyoruz. Kadınlar bu toplumda ileri taşınmadı. Bizim içimizde de aynı şey oldu. Bugünden geriye baktığımız zaman, birçok şeyi doğru tespit ettiğimizi ama sınıflı toplumların izlerini, lekelerini taşıdığımızı da görüyoruz. Bu lekeleri atmak ve derinleşmek... Kadınların daha özgür olması ve politikleşmesi için bir şeyler yapmak gerekirdi. İşe teorik çalışmalarda diyalektiği öğrenerek başladık. Her şey değişir, birbirine bağlıdır filan ama hayattaki karşılığını yeterince bilmediğimizi görüyoruz. Hayatla teoriyi bütünleştiremedik. İçselleştiremedik. Belki gerçekten Marksist Leninist olamayışımızın nedeni biraz da işte bu; savunduğumuz şeyleri içselleştirememek... Büyük sorunlar yaşadık. Teoride her şeyi söyledik ama pratikte hayata geçiremedik. Bugün bu yanlışlığın bizden aldığı bir öğ var.

İçselleştirmek derken... Diyelim ki kadın-erkek eşitliği! Bu temel bir şey. Belki de bunun için sosyalizmi sevdik, aşık olduk. Bunun karşılığında ne oldu mesela? Kadın-erkek eşitliğini hayata geçirebildik mi? Bir de mesela, kişilerin kendi yaşamından yola çıkarak gelişen kavrayışlar da vardı. Kişilikler vardı. Bunları dönüştürmeden, değiştirmeden olmazdı. Bugün baktığımız zaman, olayı bir sosyolog gibi irdeleyememek... Bir psikolog gibi... Yaşadığımız yenilgilerden sonra bu konularla derinlemesine ilgilenmediğimizi görüyoruz. Belli bilgilerle hayatı ileri taşıyacağımızı düşünüyorduk. Pratiğe ve günlük yaşamlara yöneliyorduk. Daha analitik düşünerek geleceği kurmalıydık.

Zalim devlet vardı ve biz de ona karşı mücadele içindeydik. Bunu yapıyorsak, her şey bununla gelir. Arkada bıraktıklarımız neydi? Atladıklarımız neydi? Bunlara bakmadık. Mücadele coşkusu içindeydik. Daha sonra da cunta geldi ve farklı bir psikoloji gelişti. Kişilikler değişti. Zalim devlet yıkılırsa, diğer her şey otomatikman olacaktı zaten. “Nasıl bir birey?” Bunun üzerinde duramadık. Derinlemesine bunu düşünemedik. 12 Eylül gelince bu kadar kişiliklerin dökülmesi bunun da göstergesi. Bunu sadece kavrayışımızın eksikliği olarak düşünmemek lazım. Süreç çok hızlı gelişti. Çok hızlı yaşadık. Bir kitaptan etkilenenler, arkadaşından, abisinden, ablasından etkilenenler

mücadeleye katıldı ve kısa bir süre sonra cunta geldi. Çok komplike ve hesaplı bir kıyım makinesi olarak, genç ve gelişen kesime bir neşter vurdu. Sindirerek gelişen bir şey olmadı. Yıkamak istediğimiz şeylerin yerine ne koyacağımızı düşünmeden cezaevleri doldu taşıtı.

Cuntanın bize neye mal olduğunu, nasıl sonuçları olacağını kavrayamadık. Bizi nasıl etkileyecek? Kişiye, insana dair konuların üzerinde duramadık. Bu da baştan beri böyle geldi. Ne kendimiz ne de başkaları için yetrince kafa yormadık. İnsan hisleri, sevinçleri üzerinde durmadık. Duyguları atladık. 12 Eylül'den sonra yaşamlarımızı sorgulamaya başladık. İnsanın doğası. Yaşanması gereken şeyler. Ama biraz bunu yaşamayı, devrimci görevler ve sorumluluklar altında ezdik. Yeterince harmanlayamadık. "Devrime sevdalıyız" lafı vardı. Bundan müthiş haz duyduk. Devrim olursa her şey daha güzel olacak. Aşk da güzel ve özgür yaşanacak. Bunu yaparken kişiye sevdalanmak da önemli bir şeydi. Çünkü devrimi hemen olabilecek bir şey gibi algıladık. Daha çok ona yönelmek... Aşk da kenara atmak ve onunla bağlantı kurmayı bir tür zayıflık görmek... Mücadeleyi aksatır.. Örgüt de bunu böyle algıladı. Devrimin ihtiyacı ile bünyenin ihtiyacını karşı karşıya getirmek doğru bir şey değildi. Bilinçli ve sağlıklı düşünseydik, birey ihtiyaçlarının da önemli olduğunu anlardık. İkisi de olmalıydı. "Devrim sevdası mı, aşk mı" gibi bir karşıtlık içinde devrimi seçtik. Oysaki ikisini birleştirmek gerekirdi. Buna yeterince kafa yormadık ve sonuçta sıkıntılı, problemli ilişkiler ortaya çıktı. Cunta sonrası yakalanmaların ardından açığa çıkan ilişkiler oldu. İnsanların savundukları ile yaşadıklarının farklı olduğu ortaya çıktı. Feminist hareket de biraz burada kendini var etti. Bir sürü şey açığa çıktı. Kadının yeri, durumu, görevi sorgulanmaya başlandı. Tepkiyi de içeren anlayışlar gelişti. Yeterince sorguladık mı? Hayır!

Yakalanmalardan sonra kadınların evlilik ilişkilerindeki yeri, konumu konusunda fikir sahibi olduk ve gördük ki erkekler daha konumlu. Yönetim kademeleri erkeklerle dolu. Kadınların büyük çoğunluğunun yardım ve yataklık yaptığı ortaya çıktı. Konumlarının çok zayıf olduğu ortaya çıktı. Birilerinin eşiydik. Bu açığa çıktı. Tutuklamalarda da belli; kadın-erkek sayısında oransal olarak büyük fark vardı. "Politika erkek

işidir!" Bu klişe hem erkeklerin hem de kadınların kafasında vardı. Bunun bedelini ödüyoruz. Biz onların eşleri, yardımcılarıyız... Bunun nedenlerini sorgulamak lazım. O dönemdeki mücadele içinde bazen erkek arkadaşların evlerine gidiyoruz, kadınları sıradan... Bunun acısını kaç erkek hissediyordu? Devrimciliğin ilk kriteri nedir? Eşit insanlarla olmak. Kadının ilerlemesi için ortam, çaba olması gerekiyor. Hem erkeklerin kafasında engeller vardı hem de kadınların kendi kişilikleri, gelenek ve görgüleri engeli vardı. İşimiz çok zordu. Erkekler de devrimci kadınlar istemiş midir?

Herkes kendine özgüdür ya... Ben mesela çocukken, abim beni çok döverdi. Hep sokaklarda oynamak isterdim. "Sen kızsın, eve gir," diyordu. Ben de, "Sen niye sokaktasın?" diyordum. Çok dövülüyordum. Sokakta olmak bir erkeğin hakkıysa, benim de hakkımdı, buna itirazım vardı. Dayağımı yesem de, yine çıkardım. Devrimci olduktan sonra çok daha büyük bir sempatiyle yaklaştım. Kadın özgür olacak... Kendi tarihimde hızlı bir şekilde geliştirdim. Geliştikçe bu farkedildi. Gözardı edilen bir insan olarak görmedim kendimi. Görev ve değer verildi. Ama devrimcilik "görev insanı olmak" demektir anlayışı vardı. Bizim işimiz budur algısı yerleşti. Belki zayıf davrandığım olmuştur; bu görev doğru mudur, fazla sorgulamadım. Ayrımcılık var mıydı, onu da fazla sorgulamadım. Biz adalet için gelmiştik. Bana haksızlık olduğunu düşünmedim. Kadın olarak ezildiğimi, kenara bırakıldığımı düşünmedim. Bana verilen iş varsa mutlaka yapıyordum. Görev insanı... Ancak erkek yoldaşların eşlerine, kadınlarına karşı ilişkilerinde sağlıklı olmadığını da görüyordum. Kadınlar genellikle tali işlerde oluyordu.

12 Eylül'den sonra bir komitede çalışıyorduk. Bir belge taşınacaktı. Ben sorumlusuydum. Kadın arkadaşın götürmesi gerekiyordu. Eşi de bizim komitedeydi... "Ben götüreyim, karanlıkta o gidemez" filan dedi. Kadını koruyor, ama eşi olduğu için... Acaba başka bir kadın için aynı şeyi der miydi, bilmiyorum. Böyle bir zihniyetle nasıl devrimci olacağız diye sorgulamaya başladım. Bu başka yerlerde de yaşanmıştır. Bir başka örnek, Kürdistan'a gittim. Görevliyim, komite oluşturuldu. Komitenin sorumlusu benim. 3 de erkek var. Toplantı yapıyoruz. Ben

de büyük samimiyetle, kim daha iyiye o görev alır anlayışındayım. Kitaplardan öğrendiğimin geçerli olması gerektiğini düşünüyordum. Toplantı yapıyorduk... Baktım bir arkadaş çok mutsuz. Dedim ki "Niye canın bu kadar sıkkın?" "Bir şey yok," dedi. Daha sonra diğerlerine sordum. "Ya, dediler... O arkadaş içine sindiremedi. Kadından sorumlu mu olur, diye düşünüyor" dediler. Çok şaşırmıştım. Yaşadıkça bu tür şeylerin olduğunu gözlemliyordum. İlk gittiğimde, kentten gitmiştim. Oralara alışmak için zamana ihtiyacım vardı. Onlar gibi atik olamam... Onlara ayak uydurmak için müthiş çaba sarfediyordum. Dalağım şişiyordu. Gözlemlemeleri gerekirdi. Senin yetersizliğini açığa çıkarıp ezmek gibi bir şey. Ben de, ezilmemek için fazla çaba sarfediyordum. Buna üzüldüğümü hatırlıyorum. Vardı böyle pratikler.

Geleneksel iş bölümünü yıkmamız lazımdı. Sanki boynumun borcu gibi kadınlar da, erkekler de öyle görüyor. Bu, kadının gelişmesi önünde engel teşkil ediyor. Gelişmeyince de ilerleyemiyorlar. Görevi alsa ne yapacak? Kendisini geliştirmemiş... Başarısızlık güvensizlik getiriyor. Yapamayacağı bir şeyi vermek de doğru değil. Başaramıyorlarsa, kadınlar kenarda dursunlar. Kadınların da özgürleşmesi, bu mücadeleye katılması ile ilgili konuşmalar elbette oluyordu ama yeterince bilince çıkarmadığımız anlaşılıyor. Kadınların sayısı azdı. Kadınlar geri durumdaydı. Yine de çok sayıda kadın devrimcilikle kendilerini aştı, görevler aldı.

Evlilikler sağlıklı olmadı. Bu da sonradan anlaşıldı. Eşit insanların evliliği temelinde olmadığı açığa çıktı. Çok sıkıntı yaşandı. Birebir eşit başlamayabilir, ama eşitlenmeyi hedeflemek gerekirdi. Burda sorun oldu işte. Türkiye gibi bir toplumdaki çıkmaya çalışıyoruz. Kadınlar geri durumdaydı. Sayıları azdı. Erkek arkadaşlar söylüyordu... "Napalım, kaç tane aktif kadın var? Biz de sıradan kadınlarda evlenmek zorunda kalıyoruz." Oysaki hepimiz sıradandık bir zamanlar. Devrimcilik bizi geliştirdi. Sıradan başlasa bile, sıradan tutmamak gerekirdi. Erkekler geleneksel kadınlarla olmayı tercih ettiler. Kendilerini üstün hisettiler. Geleneksel erkek duygusunu yıkmadan da ancak bu olabilirdi. Kadınlar da bu durumu değiştirmek için fazla direngen ve yıkıcı olmadılar. Zenginle fakirin bir arada olmasında derler ya nasıl dengi dengine

olmuyor ve sorun oluyorsa burda da yaşandı. Çok özel bir ilişki ve orda insan kendini eşiti görmek ister. En yakın insan. Onun yanında değer, itibarın varsa... Bu önemli.

Diğer taraftan kırılma oluyor. Sevdiğin biriyle evleniyorsun. Veya bunu istiyorsun ama evlilik statü açısından kabus gibi oluyor, kendini yaşamak açısından da sıkıntılı oluyor. Lenin'in bir sözü vardı... Cahil bir eşle beraber olmanın yaşamı ne kadar törpüleyeceğini anlatıyordu. Erkek veya kadın biri diğerine göre çok cahilse böyle... Toplumsal mücadelede de, eşitlik mücadelesinde de samimi değildir. Kadınları döven eşler olduğunu hatırlıyorum. Karısına eziyet edenlere bile rastladım.

Yönetici komitelerde yeterince kadın olmaması elbette sorundu. Bunu sağlayamadığın zaman kadın mücadelesini nasıl geliştireceksin? Bir belediye çalışması vardı Rize'de. Kadın komisyonu oluşturmuşlar. 5 kişi ama hepsi erkek! Kadın sorunlarına da çözüm üretmesi gereken devrimci mücadelenin amir mevkilerinde kadın yok... İlegal yaşamın getirdiği sıkıntılar da oldu. Göremiyorsun bilemiyorsun...

İçimizdeki güzel kadınların konumlu erkekleri tercih etmesi, konumlu erkeklerin güzel kadınları tercih etmesi gibi bir durum vardı. Herkes kendi kimliği ve iddiası ile gelişmesze, geleneklerden kopmak o kadar kolay olmuyor. Böyle bir şey var. Bunu izlediğimi söyleyebilirim.

Kadın örgütlenmesi konusu bir ara tartışıldı. Kadınların Kurtuluşu dergisinde de yayımlandı, ama hayat bulmadı. Komünistin kadını erkeği mi olur? Menşeviktir bu anlayış!.. Dolayısıyla o düşünce yaşam bulmadı. Demokratik kadın örgütlenmesi bile daha sonraki süreçte gündemleşti. Devasa bir kadın sorunu var, ama nasıl bir politika, örgütlenme?.. Buna kafa yormuyorsun. Kadınların mücadeleye katılması için özel bir çalışma gerektiği bilince çıkmıyor. Daha sonra, 1990'lı yıllarda "Yeni Demokratik Kadın Derneği" oluşturuldu. Kadınların örgütlenmesi açısından önemliydi, ama kısa sürede kapandı. Kayıplar vardı. Hasan Gülünay gözaltında kaybedilmişti. Onun mücadelesi oldu. Küçük dernek dolup taşıyordu. Sonra devlet kapattı. O zaman hissetmiştik; kadınlar bayağı ilgilediler. Mahallelerde

ciddi bir çalışma yaptık. Devlet kadınların politikleşmesinden her zaman rahatsız oldu. Erkek devlet zihniyetinin kabullenebileceği bir şey değildi, kadınların sokağa çıkmasını kabul etmek...

Kadınlar bu mücadele içinde olmakla bir şeyler kazandılar. Sıradan olmaktan çıktılar. Ancak yoğun kadın kitlesine rağmen politikleşen kadınların az oldukları da bir gerçek. Geniş kadın kesimleri mücadele içine katılamadılar. Bu da bir gerçek. Bununla ilgili cezaevinde bir çalışma yapılacaktı. Ne oldu bilmiyorum, ama kadın sorunlarına daha önce teorik düzeyde ciddi bir şekilde eğilmek gibi bir şey olmadı. Cezaevinde uğraşan kadın arkadaşlar oldu.

70'li yıllar çok hızlı geçti. Hareketlilik fazlaydı. Kadınlar vardı işin içinde, ama kadın örgütlenmesi noktasında yeterince düşünen kadınlar veya erkekler olmadık. Koşturuyorduk. Soluklanmak ve neyi ne kadar yaptığımızı düşünmeye çok zaman da yoktu. Sonradan cezaevinde düşünme fırsatı oldu. Kırılmalar oldu, feminizme kaymalar başladı. Kadın sorununu gündeme getirme açısından yolaçıcı da oldu. Farkındalık oluşturdu. Sosyalist feministler doğdu. Kadın sorununu gündemleştirme açısından faydalı oldu. Ne var ki kadın sorunu sadece kadınların gündemleştireceği bir şey olmamalı. Kadın sorunu aynı zamanda bir erkek sorunudur. Bir arkadaşımın kadınlarla ilgili bir şey yazmasını istediğimi hatırlıyorum. Tepki göstermişti. Kadındı ve "niye erkekler yazmıyor hep bizden bekleniyor" diye çıkmıştı.

Cezaevlerinde bizim çevremizdeki kadın arkadaşlarımız eğitimlilerdi. İşçi birkaç arkadaşımız da vardı. Burjuva eğitimi de olsa, kendine daha özgüven getiriyor. Daha hızlı geliştiler. Çıktıktan sonra, kariyerli çalışma olanakları daha fazla olduğu için geri çekilenler de çok oldu.

Örgüt kademelerinde sayıca az olmaları, o dönem bende haksızlık hissi uyandırmadı. Kendi açımdan çok öyle düşünmedim. "Kadınlar şöyle olsun, böyle olsun"a da fazla kafa yormadım. Bana parti üyeliği önerdikleri zaman şaşırdım. Benim için çok mükemmel, ideal bir konumdu. Kendimi uygun görmedim, itiraz ettim. Komite sorumlusu "Sen dürüstsün, geliyorsun, cesaretlisin, olabilirsin" dedi. Ben kitaplarla şekillenmişim. Parti üyeliğini çok önemli görüyordum.

“Bizim Merkez Komitesi üyeleri acaba nasıl insanlar? Lenin gibiler galiba” diye düşündüğüm zamanlar olmuştur!

Bir olay beni sarsmıştı. Bir arkadaşın soruşturulması gerekiyordu. Ciddi yanlışlıklar yapmıştı. Beni görevlendirmişlerdi. Rapor hazırlayacaktım. Ben, “Görevli geldim, yanıt istiyorum,” dedim. O kadar havadan, üstten bakmaya başladı ki... Özeleştiril yaklaşması gerekirken; sen kimsin kadınsın, nasıl beni sorgularsın havasına girdi. O zaman şaşırmıştım. Bizde böyle anlayışlar nasıl oluyor, kadınlara böyle mi bakılıyor? Bayağı sorunlarımız var gibi geldi. Yaşadıklarım hayalimdeki adalet ve eşitlik düşünceleriyle çelişiyordu. Oysa sosyalist kişilikler olarak buradaydık.

“Bacı” hitabını seviyordum. Bunu feodal bir laf olarak algılamadım. Aksine sahiplenme, saygı duyma, kendinden görme... Aynı yolun yolcusu olarak görme şeklinde algıladım. “Bacı” diyende devrimcilik var derdim. Bana sıcak gelirdi. Daha sonradan bu kavrama feodal imgeler yüklendi. Ben öyle algılamazdım. “Bacı” dediğin biriyle evlenebiliyorsun sonradan... İyi ama kime sevdalanırsın? Seninle birlikte mücadele eden birine... Ama daha sonra bu laçkalaştı, anlamı basitleşti. Kadınlar da birbirine “bacı” derdi. İsim kullanmazdık. Yadırgamıyordum o zaman... Bacı dedi, sonra sevdalandı, göz koydu gibiye geldi. Gönlü akmıştır. Devrimci gördüğü için... En güzeli yoldaş ve arkadaş hitabı olabilirdi. Bacı lafı nerden geldi? İsimle hitap etmemenin getirdiği bir şey belki. Bir de kadın erkek diyalogunda ateş-barut yorumlaması var ya... Önyargıyla... Belki de erkek arkadaşlar çevreye “Biz başka niyetle sohbet etmiyoruz, politik düşünceler paylaşıyoruz” demek, bir çeşit güvence vermek istiyordu. Ondan mı geldi bilmiyorum.

Kötü olan çocuk meselesiydi. Kadınlar çocuk yaptıkları zaman politik mücadeleden koptular. Bu hep bir sıkıntı oldu. Çocukla birlikte yapılması gereken bir sorumluluk olarak algılanmadı. Kadının sorumluluğuydu çocuğa bakmak. Çocuğu olan koptu. Acı bir şey oldu.

EK 4: GENÇLİK

Hasan Erkul

Türkiye Marksist Leninist Gençlik Birliği (TMLGB) Kaypakkaya zamanında gençlik örgütü olarak düşünülmüş. 1. Konferans sonrasına kadar komiteleri, çalışması olan ayrı bir yapı olarak varlığından söz edemeyiz. Konferans sonrası İstanbul'da kurulan komite muhtemelen ilk somut TMLGB örgütlenmesi olabilir. ⁽³²⁾

1978 konferansı yapıldıktan sonra, konferans sonuçları yayımlandığında Türkiye Marksist Leninist Gençlik Birliği'nin ayrı bir kurum

³²⁾ İstanbul'da gençlik içinde daha önce çalışma vardır. TMLGB ismi kullanılmamaktadır ama İstanbul iki yaka olarak ele alınarak çalışma yapılmıştır. İbrahim Ünal, bir dönem "Anadolu yakası gençlik sorumlusu" olarak görevlendiriliyor. Ünal, "Gençlik komitesinde Safa Kaçmaz (İTÜ ve çevresinden sorumlu) ve Aydın Erdoğan (İstanbul Üniversitesi'nden sorumlu) vardı. Bu komite, kısa sürede özellikle öğrenci gençlik içinde iyi işler yaptı. Gençlik içinde, militan tutumumuzla hatırı sayılır bir güce ulaştık. Bölgede mitingler, okul işgalleri, gece düzenlemeleri gibi kitle eylemlerinin -güvenlik önlemleri de dahil- ve birçok etkinliğin organizasyonunu biz yapıyorduk. Kısacası, gençlik sorumluları olarak çok çalışan, güven veren ve göz dolduran bir ekiptik" dedi.

olarak örgütlenmesi düşünüldüğünden, farklı farklı kesimlerde gençlik çalışması yürüten örgütlenmelerin birleştirilmesi hedeflendi. Bu mantıkla İstanbul'da öncelikle öğrenci gençlikten başlayarak düzenlemeler yapıldı. Üniversiteli gençlik içinde yer alan üyelerden hareketle, İstanbul'daki üniversiteler için bir komite kuruldu. Bu komite 5 kişilikti. Büyük üniversiteler baz alınarak, o temsiliyet esasında oluşmuştu. İstanbul Üniversitesi'nden(İÜ) bir kişi (Tarık Korkmaz), Yıldız Teknik ve çevresini temsilen Gıyasettin Yıldırım, İstanbul Teknik Üniversitesi'nden(İTÜ) ve çevresindeki okullardan Hasan Erkul, Fikirtepe Eğitim'den de başka bir arkadaşın katılımıyla oluşmuş bir komiteydi. Ayrıca üstten bir arkadaş (Aziz Kahraman) sorumlu olarak katılıyordu..

Dengeli ve uyumlu bir komiteydi. Kuşkusuz gelen konferans kararlarını değerlendirdi. Gençliğin TMLGB içinde ve üniversitelerde nasıl örgütleneceğini gündem maddesi yaptı. Aşağı yukarı haftalık, 15 günlük toplantılarında hem eğitim çalışması yapıp hem çeşitli teorik konuları tartışıp hem de bu örgütlenmenin içinde hangi üniversitede kimin ne yapacağı konularını ele aldı.

Gençlik örgütlenmesi konusunda bir araştırma yaptık. Çeşitli metinler oluşturduk. Tek tek arkadaşlar yazılar yazdı. Genel eğilim şöyleydi; Belli bir yaş grubundan öğrenci gençlik ve işçi gençliğin birlikte örgütlenmesi düşünülüyordu. Kurulacak komitelerin anti faşist mücadelede yarı milis karakterli ve kitleler içinde doğrudan çalışan yanı ön plana çıkmıştı. Bu bilgiler partinin üst kademelerine ulaştırılmıştı. Gençlik örgütlenmesi konusunda pek farklı anlayışlar yoktu.

TMLGB ismi var. Giderek inşa edilecek. Bizim komite onun komitelerinden biri olacak. Bizim komitemiz İstanbul üniversitelerindeki gençlik örgütlenmesi... Ayrıca lise örgütlenmesi de var. Liselerde de TMLG çalışmaları yapılıyordu.

Bu komite kendi altında her üniversitenin özelinde komiteleşmeye gitti. Buradaki insanlar çok titizlikle değerlendirildi. Gizli bir örgütlenme olduğu için dikkat ediyoruz. Kişileri konuşuyoruz. Bizim komitemiz ve altımızda da birçok üniversite komitesi oluştu. Açık demokratik mücadeleden gizli mücadele alanında çalışan insanlara kadar geniş bir kapsamı vardı. Bu yüzden hem alan çalışması yapıyor hem de yer yer özel

görev komiteleri haline geliyordu. Bu komitelerde yer alan arkadaşların çoğu Koordinasyon Komitesi (KK) ayrılığı döneminden (1976) geçerek gelmişlerdi. Militan arkadaşlardı. Hem üniversitelerdeki anti faşist mücadele açısından hem de üniversitelerdeki akademik demokratik mücadele açısından birçok çalışmayı yürütebilir kabiliyette idiler.

Kabaca şunu söylemek mümkün; üçerli, dörderli, beşerli -farklı sayılarda- komiteler vardı. Güzel Sanatlar'dan (Mimar Sinan), Boğaziçi'nden, Fikirtepe'den, Kadıköy Mühendisliğe kadar, İTÜ'den İÜ'ye birçok üniversitede komitesi bulunan bir yapıydı bu.

İTÜ'de bir üst komite var. Bu komite hem arkadaşların militanlığı ve yeterliliği açısından hem de yapacakları işler açısından önemliydi. Propaganda, kitle çalışması, gizli çalışma vs açısından oluşmuştu. Altında propaganda ajitasyon, yazım komitesi (makale- metin) pratik işleri yapan komiteler vardı. O dönemde İTÜ'de 2 ya da 3 tane fakülte temsilciliğini kazanabiliyorduk. Bu örgütlenme yapılırken birtakım arkadaşlar gençlikte yer almasına rağmen, bu örgütlenmenin içine alınmamıştı. Bu dönemde ilk defa legal bir gençlik derneği kurduk; Yeni Demokratik Öğrenci Birliği... Buraya üniversitelerdeki sempatanlarımız ve liseliler, öğrenci kitlesi geniş olarak katıldı. Aksaray'daydı merkezi. Şubesi yoktu. Maraş olaylarından sonra önemli bir kıyafet toplama kampanyası yapılmıştı. Derneğin çok işlevselliği olmuştu. Bir de diğer öğrenci gruplarıyla ilişkilirmek açısından önümüzü açan bir çalışmaydı. 1980'e kadar açık kaldı dernek. O dönemde, sahada ajitasyon propaganda yapan ve gerek diğer gruplar açısından, gerekse polis tarafından çok tanınan bazı arkadaşlarımız bu örgütlenmenin içine alınmamıştı. Başlangıçta güçlü bir örgütlenmeydi ama 1978 sonlarından sonra çok da geliştirildiğini düşünüyorum.

Bizim taraftarımız gençlerin en yoğun olduğu yer İTÜ'ydü. Buradaki temel Safa Kaçmaz ve bizden önceki dönem başka arkadaşlar tarafından atılmıştı. İTÜ'de iki ayrı çalışma varmış. Maden'de ayrı, Taşkılla'da ayrı. Sonradan birleştirilmiş. Kaypakaya, Şafak Revizyonizmi'ne karşı mücadeleye başladığında bunu çok yakından izleyen birçok üniversiteli olmuş. Bunlar kendi aralarında ilişkilerini sürdürüyorlar ve üretiyorlar. Merkezi örgütlenme olmadığı için bir dönem iki başlı bir çalışma var.

1975'e kadar öyle devam etmiş. Safa, 1974 girişli. İstanbul gençliği içinde yaptığı çalışmalarla, lider özellikleri meydana çıkmış biriydi. İTÜ'de en az 40 – 50 militanı vardı. ⁽³³⁾

TMLGB'nin başka şehirlerde bağlantılı bir çalışması, bilgime göre olmadı. 1978'de merkezileşme perspektifi konferansta vardı. Ama bu hiçbir zaman Türkiye çapında öğrenci, işçi-köylü gençliği içerecek şekilde ele alınmış bir çalışma olmadı. Öğrenci gençlik içindeki çalışma, burada yetişen insanların başka alanlara devşirilmesi şeklinde sürdü.

En güçlü olduğumuz yer İTÜ'ydü. 1980'e gelene kadar da öyleydi. Çeşitli operasyonlar oldukça parti, gençlikten kadro takviyesi alıyordu. Bu aslında gençlik çalışmasında daralma sebebi oldu. 1978 konferansı öncesinden başlayarak, 1980'e kadar giden süreçte, partinin çalışma yaptığı alanlarda üye üretme kabiliyeti genellikle ileri sempatzan kavramı ile karşılandı. Gençlikte de bunun dışında bir durum yoktu. Nitekim gençliğin ileri unsurlarının sürekli devşirilmesi düşünüldüğünde, bağımsız ve güçlü bir TMLGB iyi niyetli bir hayaldi. Herkes de bu pratiğin içinden geçti, ama kimse bunu değiştirecek bir düzenleme yapamadı.

Bizim gençlik örgütlenmesinde işçi ve öğrenci gençliği birlikte düşünmemizin nedeni mahallelerde, sadece üniversitelerde değil... Çok geniş bir anti faşist mücadele olması, gençliğin de her kesimden bu mücadeleye katılmış olmasıydı. Merkezi olarak 1978 yılında "MHP

³³⁾ Geçici Koordinasyon Komitesi (GKK) önderlerinden birkaçı İTÜ kökenliydi. Bunların partide 4 – 5 yıllık geçmişleri vardı. Gençlik refleksi değil ama üniversitedeki militan mücadele içinde pişmiş kadrolardı. Belki de onun dinamizmi tavır alışlarını etkilemiştir. Teknik Üniversite'den birbirlerini tanıyor olmaları fikir yakınlığını kolaylaştırmış olabilir. Zamanın bir yerinde bu arkadaşlardan bir kısmı, Türkiye'deki sınıf mücadelesi ihtiyaçlarının o anki parti örgütlenmesi tarafından karşılanamadığını gördükçe bir sorgulama sürecine de girdi ve TKP-ML Geçici Koordinasyon Komitesi'nin oluşmasında rol oynadılar. Kaypakaya'nın tezleri, işkencedeki direnişi, Şafak Revizyonizmi'ne tavrı belli sosyolojik kesimlere tekabül etti. Bu kesimler de militanlaşan mücadele içinde çok çabuk giren kesimlerdi. Partide işler istendiği gibi gitmediğinde bu kesimler parti önderliğini "sağda duruyor" diye değerlendirdi. Farklı farklı dönemlerin parti önderlikleri de bu eleştiriyi getirenleri sol dogmatik diye değerlendirdi. Bu tartışmalarda hem Kaypakaya'yı kim daha iyi savunuyor, dediklerini kim yapacak şeklinde tezahür etti.

kapatılsın MİT, Kontr gerilla dağıtılsın” kampanyası sırasında İstanbul’daki gençlik örgütlenmesi partinin diğer kesimlerinden daha geniş rol aldı. Maraş Katliamı yapıldığında (Aralık 1978) Şehzadebaşı’ndan başlayıp Sultanahmet’e giden bir mitingimiz oldu. Gençlik hem pratik hem de hazırlık faaliyetlerine çok geniş katıldı. Bu dönemdeki gençlik örgütü İstanbul’daki gecekondu mücadelesine birçok yerde katıldı. TMLGB, özel olarak, her okul kendi adamlarını toplayıp gecekonduklara götürüyordu. İnşaatlarda çalışıyorduk. Konferans sonrasında diğer gruplarla yapılan teorik tartışmalarda gençlik de sevk ediliyordu. Gençlik içinde kadın arkadaşlar, öncekine kıyasla daha da geniş yer alıyordu. İTÜ’de metin yazma komitelerinde kadın arkadaşlarımız vardı.

EK 5 :

SÜLEYMAN CİHAN HAKKINDA

H. Hayri Aslan

Mustafa Suphi’ye, İbrahim Kaypakkaya’ya ve son olarak Süleyman Cihan’a karşı gösterilen azgınlık tesadüfi bir şey değil. Bunların üçü de farklı tarihsel süreçlerdeki komünist liderlerdi ve aynı zamanda simgesel özellikleri vardı. Egemen sınıflar, onların şahsında komünizme karşı sınırsız düşmanlığını göstermek istedi. Onlara mahkemelerde kendilerini savunma kürsüsü sunmayı veya onları aleni bir devlet cinayeti olarak asmayı uygun bulmadı; azgın çetelere sunarak kallesçe öldürtmeyi, sadist işkencecilere öldürttükten sonra “intihar” diye zapta geçirmeyi layık görmüşlerdi. Böylece onların düşüncelerinin ve kişiliklerinin saygınlığını sarsabileceklerini düşündüler ve aynı zamanda komünizmden ne kadar çok nefret ettiklerini duyurmuş oldular. Halk düşmanı, emek düşmanı, insanlık düşmanı asalak egemen mülk sahiplerinin düşünceleri onların düşünceleri karşısında nasıl mukabele edebilirdi ki? “Sömürmek iyidir, bir avuç asalak olarak milyonlarca yoksulu ve emekçi yığınları ezme hakkımız var, bakmayın anayasada öyle yazıldığına, bu ülke bütün vatandaşların değil bizimdir,” diyebilirler miydi? Elbette bu aczini kaba bir düşmanlık, vahşet ve işkence ile kapatmaya çalışacaklardı.

Sınırsız bir sömürü için, halk hareketlerini ve devrimleri ezmek için tezgahlanan askeri faşist diktatörlükler, her türlü kötülüğü, gericiliği ve ahlaksızlığı harekete geçiren ihanet rejimleridir. 12 Eylül askeri darbesi bunun en tipik örneğidir. Bugün ülkenin karşı karşıya geldiği manzara onların eseridir.

Süleyman Cihan 1975'ten beri aranıyordu, onun için görevlendirilmiş özel bir tim vardı, fakat bulamıyorlardı. Tesadüfen karşılaştıkları zaman da, tabana kuvvet kaçıyorlardı. Buna bir defasında bizzat tanık olmuştum. Darbeden sonra kentlerde silah taşıma imkanı kalmamıştı, her köşede bir arama vardı. Bu koşullarda onu yakaladıklarında birikmiş öfke ve hınçla, pervasız bir akılsızlıkla 25-30 saatte, hesapsız bir işkence vahşeti ile öldürdüler.

Süleyman Cihan yalnızca komünist lider olarak değil, 78 devrimci kuşağının da en önemli simgelerinden biriydi. Cesur, gözü pek, atak bir pratik adamıydı. Bu yönüyle Deniz'i anımsatıyordu. Biz Deniz'i o ünlü yeşil kürklü parkasıyla, Süleyman'ı ise o siyah pardösüsü ile anımsarız; bu, büyük kitleleri sürüklemekteki benzerliğinin yanı sıra ikisi arasındaki mizaç ve önderlik etme tarzındaki farklılığı da bir ölçüde simgeler. Deniz, açık alanda kükreyen ve sesi bütün karasal alanda duyulan bir aslandı, Süleyman ise derinde yüzen ve keskin tiz sinyallerini okyanus aleminin dört köşesine yayabildiği halde yüzeyde görünmeyen ve duyulmayan bir yunustu. İbrahim de öyle değil miydi? Ezber bozan düşünce ve pratikleriyle devrimci hareketi derinden etkilediği halde, popüler biçimde tanınması ölümünden sonra olmuştu.

Süleyman'la hemşeriydik, fakat tanışmamız çok eski değildi. Çünkü o Elazığ Lisesi'nde, ben ise Tunceli Lisesi'nde okumuştuk. Aynı yaşta olmamıza karşın, benim ilk ve orta okulu bitirdikten sonra birer yıl ara vermem yüzünden, onun mezun olduğu yıl, ben liseye yeni başlamıştım. Süleyman 1969 yılında liseden mezun olduktan sonra, 1971'de öğretmen okulunun farklı derslerini vererek sınıf öğretmeni olmuştu. Ardından da Elazığ Kız Sanat Enstitüsünde öğretmenlik yapan Beser'le 1972'de evlenmiş ve İstanbul'a taşınmışlardı. İstanbul'da öğretmenlik yaparken, bir yanda da üniversiteye başlamıştı. Galatasaray Mimarlık Mühendislik Yüksek Okulu'nun Kimya Mühendisliğine devam ediyordu. Onun

İstanbul'a taşındığı yıl, ben de lise son sınıfta 12 Mart cuntasına karşı yapılan üç günlük bir boykottan dolayı sürgün yemiş ve bitirme sınavlarını İstanbul'da vermek durumunda kalmıştım. Çoğu Dersimli gençler gibi biz de, ancak çalışarak üniversiteye devam edebilirdik. Birkaç geçici iş denemesinden sonra, Süleyman'ın öğrencisi olduğu okulun not bürosunda işe başladım, ardından da İstanbul Üniversitesi'ne...

Bu arada İDMMA-Galatasaray'dan söz etmesek olmaz. Bu okul, Türkiye Barolar Birliği Başkanı Metin Feyzioğlu'nun dedesi olan Turan Feyzioğlu tarafından kurulmuş özel yüksek okuldu. Dede Feyzioğlu, CHP'den ayrılıp Cumhuriyetçi Güven Partisi'ni kuran ve genel başkanlığını yapan sağcı bir politikacıydı. Yönetim kadrosunda 27 Mayıs darbesi sırasında ordudan atılan albaylar vardı; bunlardan biri okulun genel sekreteriydi. Akademik kadro içinde de ünlüler vardı. Her ara rejim ve siyasi kriz döneminde hükümet kurmaya çağrılan Prof. Sadi Irmak, Türk Dil Kurumu'nun fahri başkanı ve Türkiye'nin ilk Ordinaryüs Kimya profesörü olduğu söylenen, aynı zamanda ünlü gazeteci Güneri Cıvaoğlu'nun babası İlhami Cıvaoğlu, Halil Berktaş'ın ağabeyi sevgili Prof. İlhan Berktaş, sağcı bir siyasetçi olan asistan Zeynel Abidin Erdem, 12 Mart öncesi Dev-Genç Bölge Sekreteri asistan Ümit Devrim, Devrim'in arkadaşı, okulun ünlü matematik asistanı Metin Akın gibi renkli simalar vardı.

Sağcı kadroların kurduğu bir özel yüksek okul olmasına karşın, öğrencilerinin ezici çoğunluğu solcuydu ve aralarında, bu okulların devletleştirilmesi için mücadele eden Ömer Ayna gibi ünlü devrimciler vardı. 12 Mart sonrası devrimci gençlik hareketinin de en direngen merkezidi diyebilirim. Mezuniyet diplomasının hazırlandığı sırada faşistlerin aşağıdaki mescitten topluca çıkıp okul kantininde şişleyerek katlettikleri dünya iyisi Fevzi Azırcı, Ruhi Su'nun "Şişli Meydanında Üç Kız/Biri Çiğdem, biri Nergiz" türküsüne konu olan kadın devrimciler bu okulun öğrencileriydi. Keza Süleyman'ın dışında Atilla Ermutlu, Kerim Kabadayı, Ahmet Güvercin, Ümit Tarhan gibi 78 kuşağının daha pek çok ünlü isimi de bu okulun öğrencisiydi. Tabii bizim Bingöllü "Kastro", Sivas'ın pos bıyıklı Gorki'si, Düzgün Baba-Kıl Köyü'nün "Aslan" deli kızı, onun arkadaşı Hataylı esmer "deli fişeg"imiz, Rize'nin -aynı zamanda öğretmenlik de yapan- "mavi gözlü güzeli" de anılmaya değer simalardı.

Tarihin ilginç bir rastlantısı, sanki ülkenin her tarafından en iyi çocuklar orada bir araya toplanmıştı!

Tabii devlet tarafından korunup kullanılan, 5 bin öğrenci mevcudu içinde toplam sayıları 22'yi geçmeyen okulun faşist lanetlileri de vardı. Sık sık silahlı, bombalı okulu basan, ellerinde demir çubuk ve sopalarla kat koridorlarını işgal ederek öğrencilerin ve öğretim üyelerinin sınıflara girmesini engelleyen, gençlerin suratına kallesçe jilet atan, mescitte cinayet planları yapan, aralarında tarikat müridi "Maraşlı Ayı Muhammet", MİT elemanı olduğu söylenen "Malkoç Ahmet" in olduğu tam bir lanetli katiller güruhu...

Biz Süleyman'la burda tanışmamıştık, daha sonra biraz sürpriz bir şekilde oldu bu tanışma. O sıralar Okmeydanı Gazhane arkasında ENKA çay ocağında çalışan köylüm rahmetli Mehmet Şahin'le kiralık bir evde oturuyoruz. Bir akşam, gece yarısından sonra kapımız çalındı. Biraz ders çalıştıktan sonra ışıkları söndürmüş yatağa girmiştım. Bu saatte kimdir diye kendi kendime söylenip kapıya yöneldim. "Benim, Hüseyin" dedi kapıdaki. Hüseyin, çekirdekten yetişme torna ustası ve aynı zamanda minibüsüyle Şişhane-Okmeydanı hattında yolcu taşımacılığı yapan, kuzenimin müsahibi, Sivaslı delişmen bir gençti. İstanbul'a geldiğimden beri en samimi arkadaşımdaydı ve sosyal çevremi genişletmede bana çok katkısı olmuştu. Kendi semtlerinde öğretmenlik yaptığı için Süleyman'la da ahpaplık kurmuşlar. "Hadi seni bizim Heseuşe ile tanıştırayım, o da devrimci, Tunceli'den sürgün gelmiş" diyerek Süleyman'ı alıp gelmiş. "Heseuşe" demekle, halamın söylemini taklit ederdi Hüseyin ve bundan yakınlık duygusuyla haz duyardı. Halam, göbek adım olan Hasan Hüseyin'i kısaltarak "Heseuşe" diye çağırır ya, o da artık bana öyle seslenmeyi seviyor. Tanıştırmaya getirdiği arkadaş; bende utangaç, saygılı, az ve öz konuşan, ilk bakışta insana güven veren ciddi bir insana izlenimi bırakıyordu...

Süleyman'la ilk tanışmamız böyle oldu. O andan itibaren de, ayrıntılarının çoğunu şimdi anımsayamadığım, ilerleyen, ayrık bir arkadaşlığımız oluştu. O zamanlar müzikle uğraştığım ve sık sık halk gecelerinde sahne aldığım için çok geniş bir sosyal çevrem vardı. Meğer

Süleyman'ın da müzikle ilgili ilginç bir geçmişi olmuş; Elazığ'dayken okul etkinliklerinde, gazinolarda, hatta bölge radyosunda sanatçılara saz eşliği yapmış. Bir tiyatro temsilinde Karacaoğlan rolü bile oynamış. Süreç ilerledikçe daha pek çok ortak yanımızın farkına vardık ve arkadaşlığımız iyice pekişti. Güvenilir, sağlam, devrime yakınlık duyan bütün iyi arkadaşlarımı onunla tanıştırdım. Ailece birbirimize gider-gelir olduk. Bu arada İç Mimarlık öğrencisi ve aynı zamanda iş arkadaşım olan Niyazi Gündoğdu ile de tanıştı ve birlikte devrimci çalışmaya başladık.

Bir gün ikimizle özel bir görüşme yapmak istediğini söyledi. O sırada yine Mahmut Şevket Paşa semtinde, Karadenizli bir aileden Niyazilerle birlikte kiraladığımız bir evde oturuyorduk. Akşama çıktı geldi, uzun siyah paltosunun altından naylon poşete sarılı kalın bir teksir yazısı çıkardı; İbrahim Kaypakkaya'nın partinin kuruluşuna temel olan "Bütün Yazıları"ydı, teksir halinde elden ele, gizli gizli dolaşan yazılar... Sanırım o gece birlikte okuyup bitirdik. Okuma bittikten sonra, "Nasıl buldunuz" diye sordu Süleyman. İlginçtir; Niyazi ile aynı anda, "Tam da bizim düşündüğümüz gibi!" dedik. Aslında çoktandır çeşitli tartışmalardan, bildiri ve broşürlerden bu düşünceleri benimsemiştik, fakat ilk kez böyle derli toplu bir bütünlük içinde buluyorduk ve gerçekten çok etkilenmiştik. Kısa bir süre sonra bize üyelik teklifinde bulundu, kabul ettik. Aslında epey zamandır zaten örgütlü çalışma içindeydik, fakat üye olunca belirli alanlarda sorumluluk üstleniyor, organ olarak periyodik toplantılar yapıyorduk. Niyazi gençlik örgütlenmesini üstlendi, bana memur ve öğretmenler alanı düştü, kendisi de zaten işçi örgütlenmesi içindeydi. Tabii ayrı ayrı alanlarda görev yapmamıza karşın birbirimize yardım ediyor, gerektiğinde enerjimizi birleştiriyorduk, özellikle kitle hareketlerinde hep böyle yapardık.

Tabii bundan önce "Tun-Yar" ve "DGD" gibi derneklerin kuruluşuna da birlikte müdahil olmuştuk. Tun-Yar, Tunceli Yardımlaşma Dayanışma ve Yurt Yaptırma" demekti. Derneğin kuruluşuna bizim arkadaşlar öncülük yapmakla birlikte, hem üye bileşimi ve hen de yönetim organlarında farklı siyasal eğilimlerden hemşehriler vardı. Bu derneğin 16 Mart 1975'te Taksim'deki Spor Sergi Sarayı'nda bir tanıtma etkinliği gerçekleştirildi. Sahnenin arka tarafındaki türbinlere büyük bir Seyit Rıza portresi asılmıştı.

Sanırım ilk kez legal planda Dersim ve Seyit Rıza için böyle bir aleni etkinlik oluyordu. Heyecan yaratmıştı. O yüzden kuliste ve koridorda birkaç kez gerilim yaratan polis uyarıları yaşandı.

O geceden dolayı Süleyman ve tertip komitesi üyeleri hakkında soruşturma açıldı, Abuzer Karakoç'la ikimiz de söylediğimiz türkülerden dolayı soruşturmaya dahil edilmiştik. Diğerlerine bir şey olmadı, ama Süleyman için soruşturma derinleştirildi ve aranır duruma düştü. Arkasından Zeytinburnu'nda Atilla Özkan'ın polis tarafından vurulduğu operasyonda gözaltına alınanların "işçi sorumlusu" diye Süleyman'ın adını vermeleri yüzünden büsbütün polisin hedefi haline geldi ve ailesini başka bir semte taşınmak zorunda kaldı. Bu nedenle öğretmenliği bıraktı ve bütün zamanını devrimci çalışmaya ayırdı

Bir süre sonra Tun-Yar, Laleli'deki binasını Devrimci Gençlik Derneği'ne bırakarak bize yakın olan Hasköy'e taşındı. Aynı dönemde Okmeydanı'nda da Niyazi'nin başkanlığında geniş kitle desteğine sahip bir dernek kurmuştuk. Her iki dernek dayanışma içinde oldukça etkili çalışmalar yürütüyordu. Taa ki Halkın Gücü tanıtma afişlerindeki o çatışma yaşanana kadar. Saldırgan, demokrasi düşmanı bir trafik polisinin provakasyonu hem gazeteyi daha yayımlanmadan önlemiş, hem de bölgedeki demokratik mücadele ve örgütlenmeye saldırının bahanesi olmuştu. Bu olaydan dolayı Niyazi ve gazetenin yayın sorumlusu birkaç ay Bayrampaşa Cezaevi'nde yatmak zorunda kaldı.

Tun-Yar bir dizi sanayi kuruluşunun ortasında bir yerde olduğu için, işçilerin de devam ettiği bir dernekti. 1 Mayıs 1976'da kaçırılarak katledilen Mehmet Kocadağ'ı Süleyman bu dernekte bizimle tanıştırmıştı. Süleyman'ın yakın köylüsü Ahmet Eren o semtteki lisede yöneticiydi. Ahmet hocanın çocukları Zeynep öğretmen, sonradan avukat ve milletvekili olan Mehmet Ali de derneğin aktiflerindendi ve onlar sayesinde folklör vs. kültür çalışmalarının bazılarını zaman zaman lisenin salonlarında yapıyorduk.

Çalışmalar birkaç yıl içinde kuruluş dönemindeki parti kitesinin yüzlerce katına ulaşmış ve ülkenin hemen hemen bütün belli başlı illerine yayılmıştı. Tabii buna paralel olarak "en tehlikeli örgüt" olarak devletin de boy hedefi haline gelmişti. Ancak parti henüz bölgesel inisiyatifler

halindeydi ve örgütü merkezi bir yapıya kavuşturma sorunu yakıcı duruma gelmişti. Bu nedenle Süleyman çoğu zamanını bu görevlerle ilgili olarak diğer bölgeleri gezerek ve bir yığın tartışmaları yürüterek geçiriyor, bu nedenle daha seyrek karşılaşabiliyorduk. Bu arada Niyazi ile biz de ayrı semtlerde ev kiralayıp ayrılmıştık. Profilo'da çalışan kardeşimle, yine Gazhane'nin arkasında, dayıma ait bir gecekonduya taşınmıştık. Evimizin bir odasını da bölge yönetiminde görev yapan bir arkadaşına vermiştik. Bu vesileyle Süleyman'la yeniden periyodik olarak karşılaşırdık. O dönemde bütün örgütlerin legal dergi ve gazeteleri çıkıyordu, bizimkisi ise hala yoktu. Bu nedenle kitle çalışmalarında bazı zorluklarla karşılaşıyorduk. Partinin merkezileşmesi de bir türlü sonuçlanmıyordu. Taban bizi sıkıştırıyor, biz de Süleyman ve diğer kadroları sıkıştırıp duruyorduk. Meğer Koordinasyon Komitesi (KK) tepeden darbeci biçimde partinin görüşlerini değiştirme havasındaymış. Aftan dolayı cezaevlerinden çıkan ve KK'da ağırlık oluşturan eski kadrolar önlerine konulan merkezileşme görevlerini bir an önce ifa etmek yerine, partinin kuruluşuna temel olan ve kurucular tarafından onaylanan İbrahim Kaypakkaya'nın beş temel belgesini ısrarla tartışmaya açmak istiyorlar ve bunun için "Parti Birliği" adı altında illegal bir dergi çıkarmayı planlıyorlarmış. Yani ihtiyaç ne ise, onlar adeta tersini yapıyorlar. Politik iklimin iyice ısındığı, büyük kitlelerin hareket halinde olduğu ve devrimcilerin yetişmekte zorlandığı bir anda tartışmanın sırası mıydı? Ki bizler o sırada DİSK'in DGM'ye karşı direnişini Profilo, Otosan, Prezis, tersaneler, deri iş kolunda, Tekel'de ve çeşitli tekstil fabrikalarında örgütlenme pozisyonundayız. Profilo direnişi günlerce gündemden düşmedi, sonunda büyük bir asker ve polis operasyonu ile bir işçi arkadaşımız katledildi, pek çok direnişçi yaralandı, 600 civarında işçi de stadyumda gözaltına alındı, onların arasında kardeşim dahil birçok arkadaş vardı.

Yine bu sırada üniversitelerde işlenen cinayetlere karşı, örneğin Kerim Yaman'ın cenazesinde onbinler sokaklara dökülmüş, polisle çatışmış ve ardından da İstanbul Üniversitesi'nin Beyazıt kampüsü işgal edilmişti. Birkaç gün süren bu kitlesel işgalde bizler de yoğun biçimde yer almıştık. Tabii diğer kentlerde de... Bu arada ABD'nin elçilik ve konsolosluk

personeli ve CIA'nın da aleni biçimde dahil olduğu karşı-devrimci saldırı ve katliamlar yoğunlaşmaya başlamıştı.

Yapılması gereken şey çok açık biçimde ortadaydı; partinin bir an önce enerjisini toplayıp halka önderlik etmesi ve bu saldırıları püskürtmeye çalışmasıydı. İbrahim Kaypakkaya'nın programatik görüşleri kısa sürede bu kadar büyük heyecan ve etki yaratmışken, böyle bir zamanda bizzat kendi içinden bu görüşlerin doğruluğuna dair şüphe uyandırmanın ne yararı vardı? Bunun kafa karıştırmak, kitlelerin devrimci heyecanını düşürmek, moral üstünlüğünü sarsmaktan başka nasıl bir sonucu olabilirdi? KK'nın ileri sürdüğü o türden bir siyaset yürürlüğe konsa, partinin durumunun mevcudundan daha iyi olacağına dair hangi inandırıcı argümanlar vardı? O görüşlerin üç aşağı beş yukarı benzerleri zaten başka örgütler tarafından politik sahnede yürürlükte değil miydi? Nitekim daha sonra KK'nın onlarla birlikte kurduğu "Devrimci Blok"un ne halde olduğu görüldü. Her akıllı başında insan, bu zamansız tartışmanın saflarda nasıl bir çalkantı ve kaosa yol açabileceğini, kitlelerin ruh halinde nasıl yıkıcı etki gösterebileceğini rahatlıkla sezebilirdi. Ama KK'lı arkadaşlar her nasılsa bunu göremiyorlardı! Elbette her görüş tartışılabilir. Devrimin kendisi, her şeyi eleştiren, tartışan ve sürekli daha iyisine ulaşma arayışında olan canlı bir hareket demektir.

O sırada bizlerden daha sıkı araştırma yapan, okuyan çevre yoktu; ülkemizin kötü kaderini değiştirmek için çok kararlıydık. Bu yüzden, tarihi de dahil, ülkenin gerçek durumunu tam olarak bilmek, sorunları ve çıkış yollarını gerçekçi biçimde tesbit etmek için didinip duruyorduk. Fakat o aşamada lazım olan şey, merkezileşmiş, demokratik merkeziyetçi mekanizmaları işleyen, enerjisini toplama kabiliyetine erişmiş bir örgüttü; acil ihtiyaç buydu! Bunu baltalamak, iç tartışmayla yormak, oyalamak, gereksiz yere zaman kaybetmenin iyi niyetle yorumlanması çok zorlaşmış bulunuyordu. Kısacası KK, somut biçimde ayak bağı haline gelmişti. Zaten arkadaşların birliğe dair samimi arzusu yeterince zaman kaybına yolaçmıştı, artık tabanda sabır taşı çatlamak üzereydi.

Sonunda mevcut bölgeler "oportünist KK"nın ilgasına ve yeni bir koordinasyonun kurulmasına karar vermişti. İlk atak doğal olarak Batı'dan başladı. Çünkü Batı örgütü, aydınlanma ve entelektüel performans

bakımından daha iyi durumda olmanın yanısıra, büyük kentlerin sanayi proletaryasının enerjisine de sahipti. Gerçekten hareket hızla, tam bir işçi sınıfı ve kent yoksulları hareketi haline gelmişti.

İşte "Kızıl Yol" bu sırada yayınlandı. İlk sayısı bizim kendilerine ayırdığımız evimizin bir odasında hazırlanıyordu. Son halini aldığı anda, Süleyman ile İsmail gözden geçirmem için bana da verdiler. Kapak olarak düşünülen çizim çok amatörceydi. Ellerinde orak, çekiç, tırpan ve silah bulunan figürler eğreti bir kompozisyon içinde kaba saba çizilmişti.

"Yoldaşlar, bu kapak, ilkokul çocuklarının yaptığı resimlere benzemiş" dedim, güldüler.

"Saflarımızda bir yığın ressam, karikatürist arkadaş vardı, neden bu tür örgüt olanaklarını değerlendirmiyorsunuz?" diye eleştirdim.

"Ama yazı fena olmamış, elinize sağlık" dedim.

Gerçekten Kızıl Yol, Batı örgütünün entelektüel ve teknik donanım seviyesini tam olarak yansıtmaktan uzaktı, fakat ideolojik ve siyasi olarak bölgesel dönemin aşılmasında, partinin hızla toparlanmasında tarihi bir rol oynadığı kesin. Önemli olan da buydu.

Süleyman, yazı yazmaya pek yatkın değildi, fakat iyi bir örgütçüydü. Onun bu üstün becerisiyle örgüt, KK'nın tahribatını çok fazla hisetmeden hızla toparlandı. İbrahimler'in dönemini fazla bilmiyorum, ama tereddütsüz söyleyebilirim ki, örgütlenme becerisi konusunda tanıdığım ve bildiğim, ülkemizin en yetkin devrimcisiydi. 12 Mart döneminin acımasız tutuklama ve katliam furiasını kazasız belasız atlatması da bunu kanıtlıyordu. Düşününüz ki, o dönemde temas halinde olduğu birçok arkadaş yakalanıyor, Şehremini katliamı yaşanıyor, ama Süleyman bütün bu kıyım furiasını atlatabiliyor. Sezgileri çok kuvvetliydi; nerden ve ne tür tehikelerin gelebileceğini önceden çok iyi görebiliyordu. Son derece disiplinli, ilkeli, dikkatli ve uyanık örgütlenme becerisine sahipti. Bu, hepimizin hayranlık duyduğu, örnek almaya çalıştığı en belirgin özelliği idi. Sanırım 68 hareketinin bu yöndeki zaafalarını iyi gözlemiş ve esaslı dersler çıkartmıştı. Yerinde ve anında inisiyatif kullanma ve karar verme yeteneği de ayrıca dikkat çekiciydi. O sakın, çelevi görünüşlü naif adam bir anda kanatlanıp halk düşmanlarını şaşkına çeviren yırtıcı bir kartala dönüşebiliyordu. Halka ve devrimcilere karşı son derece sakın, saygılı,

nazik, hoşgörölü iken, halk düşmanlarına karşı amansız derecede merhametsizdi. "Onlar, fırsatını bulduklarında halkın en iyi çocuklarını çiğ çiğ yiyorlar, görüyorsunuz. Onları tarihin çöplüğüne gömmek için biz de mehametsiz olacağız" diyordu.

Süleyman'ın örgütlenme becerisi tesadüfı değildi. Herşeyden önce asıl çalışma alanı olarak tercih ettiğı işçi kitlelerinden, onların üretim sürecinden kaynaklanan disiplinlerinden çok etkilendiğı belliydi. İşçilerin algı ve anlayışına, haz ve antipati duydukları hususlara, sosyal ilişkilerine, kültürel şekillenmelerinden tutun da, giyimlerine, günlük hallerine kadar, büyük bir özenle dikkat ederdi.

Bir keresinde kahvede dayısı Murat'la oturduğumuz sırada şık giyimi, kıravatı, boynunda atkısı, kolalı gömleğı ve ütölü pantolonuyla çıktı geldi. Öğretmen ya, dersten çıktığı gibi gelmiş, bir işçi toplantısına yetişme telaşında. "Yav, kıyafetimi değiştirmeye zaman kalmadı, bu halimle gitsem sizce işçiler yadırgar mı?" diye bize danıştı. Murat abi; "Yadırgayacaklarını sanmam, fakat rahat olmazlar, sana aydın muamelesi yaparlar, seni yabancı görürler, istedikleri gibi içlerini dökemezler, sana karşı yanlış yapmaktan çekinirler. Günlük kıyafetlerini giyin öyle git, biraz gecikmek boşuna gitmekten iyidir" dedi. "Haklısın" dedi, öyle yaptı.

II. Konferansın çalışmaları sırasında Anadolu yakasında bir toplantımız vardı. Niyazigillere birkaç tartışma metni bıraktığını ve mümkünse onları benim getirmemi söyledi. "Ama dikkat et, iyi kamuflaj içinde taşı, yakalatma, hem sen yanarsın hem işimiz berbat olur" dedi. Kendisinin Kartal-Pendik tarafında bir işi olduğu için gün boyu üzerinde taşıması sakıncalıydı. Niyazi ile onların evinde henüz açılmamış büyük boy bir deterjan kutusunu özenle, tahrip etmeden açtık, yazıları içine yerleştirdik, boş yerlerine biraz tursil koyduk, tekrar orijinali gibi yapıştırdık, götürdüm. Süleyman kutuyu eline aldı; "Ooo, yoldaş senin tursil de çok ağırmış ha, bu nasıl bir şeydir hele bir bakalım!" dedi. "Üstelik Anadolu yakasında dükkanlar tursil dolu, kaşıdan tursil getirmek dikkat çekmez mi? Uyanık bir polise rastlasaydın boşu boşuna yakayı ele verirdin!" dedi. Haklıydı. Bunu ya yeterince düşünememiştik ya da "bir şey olmaz" deyip özensiz davramıştık. "Ama işte, çoğu kez böyle küçük özensizlikler feci sonuçlara yol açıyor, aman dikkat edin!" dedi.

Örgüt işlerinde Lenin hayranı bir insandı; onun örgütlenmeyle ilgili kitapları elinden düşmezdi. Lenin'in bütün eserlerinin yeniden ve özenli biçimde çevrilerek basılmasını istiyordu. Bu yönde bir görevlendirme yapıldığını da söylemişti. Bu işi üstlenen arkadaşlar II.Konferans'tan sonra bizden ayrıldılar ve sanırım kendileri yayınladılar. O sıralar "Maoizm" kavramı pek kullanılmazdı, ama gerçek bir Mao izleyicisi idi. Mao'nun bütün eserlerini okumuştı, özellikle "Askeri Yazılar" ve "Kızıl Kitabı" tekrar tekrar okuduğuna tanık olurduk.

İlk tanıştığımız yıllarda çok kitap okurdu, fakat ağır örgütlenme görevleri üstlendikten sonra okumaya zaman bulamıyordu ve "gerilediğini" düşünüyordu. Bu yüzden genel sekreterlik görevini de almak istemiyordu; entelektüel seviyesini düzeltmek için fırsat tanınmasını istiyordu. Pratiğin araştırma, inceleme olanakları üzerinde nasıl sınırlayıcı etki yapabileceğini bizler de daha sonra acı biçimde yaşayacaktık. Toplantıdan toplantıya koşmak, miting, gösteri, örgüt içi sorunlarla uğraşmak, örgütün çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak, raporlar yazmak, gelen raporları okumaktan insan okumaya zaman bulamıyor ve gerçekten siyasi seviyesi hızla düşüyordu. Kimi parti yayınlarını bile sonuna kadar okuyup bitirmeye zaman kalmazdı. Bu durum bilgi, birikim hazinesinin boşalmasına, dağarcığın kavram yönünden çoraklaşmasına, dilin basma kalıp ezberlerle dolmasına-dogmalaşmasına, propaganda kabiliyetinin iyice zayıflamasına ve giderek düşünme yeteneğinin kaybolmasına yol açıyordu. Örgütsel çalışma önemliydi, fakat örgütün niçin varolduğu daha önemliydi. Devasa toplumsal sorunlarla başedebilmek ve ezilen sınıfların çıkarlarını layıkıyla savunabilmek için, harekete önderlik yapan insanların ideolojik ve siyasi donanımlarını sürekli geliştirmeleri ve yetkinleşmeleri gerekiyor. Aksi halde ne içte ve ne de dışta keskin sınıf mücadelesinde başarı sağlanamazdı. Süleyman bunun çok iyi ayırdındaydı.

1978 Şubat'ta Birinci Parti Konferansı başarıyla sonuçlandı. Kuşkusuz bu bütün Marksistlerin ortak başarısıydı, fakat kabul etmek gerekir ki, Süleyman'ın o başarıdaki payı çok fazlaydı. Aslında Kaypakkaya'dan sonra fiilen partiye önderlik eden oydu. Bu yüzden ben dahil pek çok arkadaş, bu konferansta başka bir arkadaşın genel sekreterlik yaptığını duyunca doğrusu biraz şaşırdık. Hiç sormadım, fakat sanırım bu kendi tercihi idi.

Kariyer hesabı olmayan bir insandı, onun için önemli olan sınıf mücadelesinin ihtiyaçlarıydı ve ona en iyi katkıyı nasıl yapabileceğiydi. Sonraki gelişmelere bakınca, örgütlenme sekreterliği görevini üstlenmesinin çok isabetli olduğunu düşündüm. Bu konferansa delege olarak katılmamı istedi ve epey de ısrar etti, fakat o aşamada çok fazla ayakbağım vardı ve beni mazur görmesini söyledim. Biraz sitem etti, ama gerekçelerimi dinleyince ikna oldu, ısrar etmekten vazgeçti.

Konferans'tan sonra Süleyman'ın yükleri azaldı; artık her görevin organları ve uzmanları vardı. Peş peşe Komünist, İşçi-Köylü Kurtuluşu ve Partizan dergileri yayınlandı, Yurtdışında Mücadele gazetesi yayınlanıyordu. Bütün bu gelişmeler devrimci çevrelerde büyük heyecan yarattı. Hatta burjuva basını bile sık sık bu gelişmeye dikkat çekmekten kendini alamıyordu. Bazıları "Partizan adlı yeni bir örgüt" diye yazıyor, ikinci dünya savaşında Hitlerlere karşı silahlı mücadele veren Yugoslav Partizanları'na gönderme yapıyorlardı. Parti inanılmaz bir hızla kitleselleşiyor, geniş kitlelerde sempati uyandırıyor ve her çevrenin dikkatini çekiyordu.

Örgütlenme ve üye kampanyaları, çeşitli siyasi kampanyalar yürütülüyor, araştırma grupları, semt-işçi-aydın komiteleri ile çalışma alanları çeşitlenip zenginleşiyordu. Partinin siyasal aktivitesi durmadan artıyor ve herkes eylemden eyleme koşmak, daha çok efor harcamak zorunda kalıyordu. Fakat bu toparlanma, aynı zamanda faşist saldırıların çok yoğunlaştığı bir döneme rastlamıştı. Her tarafta katliamlar, suikastlar, cinayetler yaşıyor ve ülke adeta bir iç savaş manzarasına bürünüyor. Faşizme karşı silahlı direnme biçimleri devrimci kitlelerin acil talebi olarak önplana çıkmıştı. Çünkü tek taraflı olarak ilan edilmiş bir savaşta, halk savunmasızdı. Aralık 1978'de yaşanan Maraş Katliamı'nda bu durum can yakıcı biçimde kendini gösterdi. Halk ve parti tabanı partiye güveniyor ve bunun için de beklentileri kimi zaman irrasyonel boyutlara varıyordu. Kimsenin elinde sihirli bir değnek yok, zorlu bir karşı devrimci saldırı altında, durmadan kadro kaybediyor, ilk heyecanla katılan pek çok insan yılıp geri çekiliyor, örgütlenmelerde boşluklar doğuyor, şartlar durmadan kötüleşiyor, olanaklar azalıyordu. Bu süreç boyunca can ciğer dostlarımızı kaybediyorduk; araştırma grubumda yer alan Efendi Diril, bizi her

gördüğünde boynumuza atılan dünya sevimlisi Mehmet Günalp, sevgili hocam Doğan Erdoğan ve arkadaşı Ümit Kaftancıoğlu bu süre içinde katledildiler.

Her gün yüreğimizi yakan cinayetler işleniyor ve bizler fazla bir şey yapamıyorduk. Bu şartlar altında partiye sığınan ve gerilla savaşına katılmak isteyen kadın işçiler ve gençler bile ayrı bir sorun haline gelmişti. Yetmemiş gibi, kitlelerin asimetrik taleplerini istismar eden hizipler çıkıyor, parti kadrolarını ve olanaklarını berhava ediyor, deşifrasyon yaparak yakalanmalara sebep oluyorlardı. 18 Mayıs 1980’de ayrılık ilan eden “Geçici Koordinasyon Komitesi” (GKK) böyle bir hizipti. O sıralar Süleyman, İstanbul’da görev yapıyordu ve sık sık görüşüyorduk. GKK’ya karşı bir yazı kaleme almamı istedi. O yazıyı yazıp yayınladık. Ardından GKK’nın düşüncelerine yakınlık duymakla birlikte ayrılıktan yana olmayan Hıdır Ayata’nın hazırladığı bir yazı yayımlandı. Bu grubun etkisi kısa sürede kırıldı ve kendi hataları sonucu çoğu yakalandığı için grup dağıldı. Bu grubun içinden iki itirafçı çıktı ve partiye de zarar verdi.

Fakat asıl sorun, bu tür hiziplerin varlığına bahane olan Merkez Komitesi’nin gelişmeler karşısında pasifliği ve açmazıydı. Biri Genel Sekreter olmak üzere, Siyasi Büro’nun iki etkili üyesi pek çok konuda farklı düşünüyor ve bu görüşlerini konferansa hakim kılmak için durmadan iç tartışma yazıları yazıyor, kafa karıştırıyorlardı. Bu arkadaşlar partinin toparlanmasında ve entelektüel seviyesinin yükselmesinde iyi rol oynamışlardı, fakat şimdi nerdeyse yaptıkları bütün iyi şeyleri yok ediyorlardı. Çünkü biri Genel Sekreter, diğeri de parti içindeki tartışma yazılarıyla çok tanınan Siyasi Büro’nun yurtdışı sorumlusuydu. Zamanla yarışarcasına bir an önce konferansı toplamaya çalışan pratik alandaki kadrolar bunlara yanıt yetiştirmekte yetersiz kalıyorlardı. O nedenle, bizimle aynı düşüncede olan FÜ’ler (cezaevinde olan eski kadrolardan Muzaffer Oruçoğlu ile diğer iki arkadaşı MK ‘Fahri Üyesi’ idi) bu görevi üstlenmişti. Süleyman, I.Konferans’ta Safa Kaçmaz, Hasan Aksu ve Hüseyin Balkır için yapıldığı gibi, bunları da özgürleştirerek II. Konferansa katmak istiyordu, ama bir türlü başaramadı. Sanırım Muzaffer ile Arslan’ın kaleme aldığı bu yazının II. Konferans’ta bize büyük katkısı olmuştu.

II.Konferans'ın her aşamasında Süleyman'la birlikte çalıştık.⁽³⁴⁾ Bu arada Nisan'da Süleyman'ın Bahçelievler'deki evi basılmış, kızı ve eşine işkence yapılmış, uzun süre evlerine karakol kurulmuştu. Çok üzüntülüydü, sürekli gelişmelerle ilgili bizi bilgilendiriyordu. Bir süre sonra bıraktılar, fakat ikisi de fena haldeydi! Bu süre içinde Emekçi ve Balkır'ın pasaport işlerini yapıp yurtdışına çıkarılması işini de Süleyman yürütüyordu; hepsi kazasız belasız sonuçlandı. O sırada Emekçi'nin büyük etki yapan kasetinin çoğaltılıp dağıtılması işleriyle de ilgileniyorduk. Yazımı bitip yayınlanması gereken belgeleri de bölge yayın birimine kendisi iletiyordu. Bu arada Erhan da sonuçlanan belgeleri kurye üzerinden yurtdışına göndermek için zaman zaman dikkatli biçimde evi terk ediyor ve tekrar geri geliyordu. Bu gidiş-gelişlerde çeşitli bilgiler de ediniyorlardı. Bir akşam üstü eve üzgün ve telaşlı döndü; "Kivire, hadi seninle bir yere gidelim" dedi. Sicim gibi yağmur yağıyor. "Nereye?" demeden evden çıktık, koşa koşa gidiyoruz. Bir yere girdi, iki tane ağır torba çıkardı ve ağırlığını kendisi, hafifini ise bana verdi. Nefes nefese yağmur altında eve döndük. Torbaları açtık, içinde ne yok ki! Meğer o gün bir yakalanma olmuş, bir parti evinin boşaltılması gerekiyormuş, ona da kendisi gitmiş ve bu eşyaları almış. "Kusura bakma kirve, tehlikeli bir iş yaptığımızı biliyorum, ama mecburuz, arkadaş yakalanmış evi basılırsa fena olurdu!" dedi. Alıştım Süleyman'ın bu tür işlerine, bir şey demedim.

³⁴⁾ Bu arada Süleyman'la aramızda geçen iki olayı da kaydetmek isterim. Birincisi Feride ile ilgili. Merkez delegeşi tek bir kadının dahi olmaması dikkatimi çekti, Feride'yi merkezi organa almak gerektiğini söyledim. "Kirve, ideolojik davranmak gerekir" diyerek nazikçe reddetti. Doğrusu "ideolojik farklılık"ın derecesinden çok ayrıntılı bilgim yoktu, ısrar etmedim, fakat Feride de bir süre sonra talihsiz biçimde yakalandı ve saygın bir direniş sergiledi. Bir başka olay Hasan Bayrak: Bu arkadaş askeri alanda görevliydi, hepimizin en genci yiğit bir devrimciydi. Bölge konferansına delege olarak gelmişti, ben merkez konferansa da onun delege olarak gitmesini istedim. Tartışmalar sırasında oy oranları belli olduğu için, ben gizli oylamada oyumu ona verdim. Buna rağmen ikimizin oyları eşit çıktı. Süleyman ve diğer arkadaşlar oyumu kendi lehimde değiştirmemde ısrar etti, değiştirdim ama içime sinmedi. Hasan yakalandığı zaman işkenceye destansı bir direniş sergilemiş ve sakat bırakılmıştı. Cezaevinden çıktıktan bir süre sonra ne yazık ki hayatını kaybetti. Büyük bir onur duygusu ve saygı ile kendisini anımsarım hep.

Buradaki işimiz bittikten sonra, Erhan yurtdışındaki örgütsel sorunları çözmek üzere Almanya'ya gitti, biz de Dersim'e döndük. Süleyman Pardi, Ziyaret köylerine gitmişti, dönüşte beni aldı eve döndük. Ziyaret'te bir kadın şairin davette bulunduğunu ve yarın oraya gideceğimizi söyledi. Güzel bir sürpriz. "Tamam, gideriz" dedim. Şair, İstanbul'dan tanıdığım bir arkadaşın yengesiymiş. İki katlı, yeşillik içinde, sıradışı bir konakta güzel bir ziyafetle bizi ağırladılar. Bacımız gerçekten şair ruhlu, sıcak kanlı bir kadın. Her kadından beklenmeyen bir rahatlık ve olgunlukla, sanki aileden biriymişiz gibi konuşuyordu. Hangi şair böyle değil ki! Sonra bir tomar şiir çalışmasını koydu önümüze, onlardan birkaçını bize okudu. Okurken, yetersiz bulduğumuzu düşündüğü herhangi bir dizede, "Ama bu olmamış, öyle değil mi hocam?" deyip gülüyordu. Şiirlerini biraz gözden geçirdikten sonra, "Nasıl buldunuz, yayınlanabilir mi?" dedi. Düşündüm, evet yetersizlikler var, ama buram buram şiir ruhu da... Üstelik kadın bir şair. Bu memleket böyle işte! "Feleğin menziline düşmezsek, sana yardım ederiz yayınlarsın" dedik vedalaştık.

Şimdi gelelim asıl yürek pareleyen perdeye:

Bir süre sonra İstanbul için randevulaşarak herkes görevinin başına döndü. İstanbul'a gidişte her birimizin görevlerimizle ilgili nedenleri vardı. Süleyman'ın, bazı ilişkilerin devredilmesinin yanı sıra, faşizme karşı birlikte hareket geliştirmek amacıyla kimi örgüt yetkilileriyle görüşme planları vardı; randevular alınmış, verilmişti; onları gerçekleştirecekti. Bir süre sonra Rumeli yakasında buluştuk. Görüşmelerimizle ilgili karşılıklı bilgi paylaşımı yaptık. Süleyman birkaç grupta görüşmüştü; sonuç iyi değildi. Birlikte mücadele etmek yerine, yurtdışına çıkarılmak için yardım isteyenler çoğunlukta idi. Bazıları randevularına gelmemiş, bazıları da, "Durumumuz uygun değil, yetkili durumda değiliz, yetkili arkadaşlara ulaşamıyoruz" gibi mazeretler bildirmiş. Sadece Devrimci Sol ile kısa bir görüşme gerçekleşmiş ve onlardan "Her türlü ortak çalışmaya varız" yanıtı almıştı.

Süleyman'ı daha önce çok güvendiğim sağlam bir eve yerleştirmiştım. Hıdır Ayata "daha güvenilir bir eve" taşınınca, eski eve "helal gelmesin" diye bir daha gitmemiş ve Hıdır'la birlikte kalmaya başlamıştı. Doğrusu Hıdır'ın yeni evinin "sağlam"lığına pek ikna olmamıştım ama kısa bir kalış

olacağı için de fazla eleştiri konusu yapmamıştım. Zaten bu eleştirilerimden "husumet" gibi yanlış alametler çıkarılacağına dair endişelenmeye de başlamıştım. Asıl sorun Hıdır'ın kendisiydi; Hıdır ve eşi Mualla bölgede çok tanınan insanlardı, bir-iki yıl önce burjuva basınında boy boy resimli haberleri çıkmıştı. Duruşu, yürüyüşü, konuşması, şekli şemali kendine özgü bir insandı Hıdır. Siyasi polis de çok yakından tanıyor. Aslında onun İstanbul bölgesinde görev alması bile başlı başına ilkesiz bir durumdu. Görev bölüşümü sırasında bu yüzden, "Onu işaret yıldızı gibi izler, örgüte darbe vururlar" diye karşı çıkmıştım. Hıdır'la konferans sürecinin dışında hiç ortak bir çalışmamız olmamıştı, çalışma alanlarımız tamamen farklıydı. Dolayısıyla aramızda hiçbir husumet veya sorun yaşanmamıştı. Karşı çıkışım ona antipatinmden değil, hem kendisini ve hem de örgütü koruma isteğimdendi. Bunu yana yıkıla Süleyman'a defalarca anlattım. "Senin dostların, benim de dostlarım, senin akrabaların benim de akrabalarım, senin kadar Hıdır'ı ben de severim, fakat sen Hıdır'a karşı liberal ve ilkesiz davranıyorsun! Bizim senden öğrendiğimiz bu değil!" diye çok sert eleştirmiştim. Fakat yine de Hıdır, belinde fıtık var, kırdı yapamaz diye geçici olarak İstanbul'da bırakıldı.

O arada Ali Haydar da gelmiş, son toplantımızı yapıp dönüş hazırlığına geçeceğiz. Tam o sırada, 14 Temmuz'da ayaküstü yaptığımıza buluşmaya Süleyman kötü bir haberle geldi; "Hıdır bu akşam gelmedi, sanırım yakalandı! Hemen bazı yoldaşların ailelerine haber verip evlerini boşaltmamız gerekiyor" dedi. Meğer önceki akşam Hıdır bölge toplantısına giderken Süleyman'a, "Bizim komitenin bir üyesi yakalanmış, toplantının yerini biliyor, umarım bizi ele vermez. Ama siz her ihtimale karşı tedbirli olun. Akşama gelmezsem, bilin ki yakalanmışım, evi boşaltıp terk edin, ben kesin olarak 4 gün direnirim evi söylemem" demiş. Artık yakalandığı kesindi, ama 4 gün direneceği çok kesin değil. Hemen harekete geçmek gerekiyordu. Aramızda ailelere haber vermek ve tedbir almak için görev bölüşümü yaptık. Süleyman, Hıdır'ın evini boşaltacaktı. Ali Haydar'la ikimiz onun Hıdır'ın evini boşaltma işine karşı çıktık. "Bu işi biz yapalım, sen kendini tehlikeye atma," dedik. Çünkü onun yakalanması parti için çok kötü moral etkisi yapacaktı. Bazı haklı gerekçeler göstererek

red etti, "Bu işi ben yapmalıyım, endişelenmenize gerek yok, bir şey olmaz" dedi ayrıldı bizden.

Sabah erkenden, bölge komitesi üyesi, ailece tanıştığımız saygın bir işçi lideri olan aileye koştum. Ortılığı iyice kollayarak kapıya vurdum. Gecekonuda esrarengiz bir hal vardı, ışıklar sönüktü. Ev sahibi kadın perde aralığından baktı, kapıyı açar açmaz, "Wuyy bira bira, sen burada ne arıyorsun? Abinle Ali'yi gözaltına aldılar, polis eve karakol kurmuştu, yarım saat önce gittiler! Aman kurban olayım zaman kaybetmeden kaç! Bari sen yakalanma" dedi. Kadıncağız dehşet içindeydi, eşine ve çocuk yaştaki oğluna ağır işkence uygulamışlar. Tanınmış, legal bir insan olduğu için evini kolay buluyor, karakol kuruyorlar. Oradan uzaklaştım, Kasımpaşa'ya indim. Saat 9'da Perşembe Pazarı'nda dikkat çekmeyen bir yerde buluşacaktık. Yine kontrollü biçimde, yaya halde oraya gittim. Erhan'la Ali Haydar ordaydı. Biraz sonra nefes nefese Süleyman da geldi, çok telaşlı ve terliydi. Bilgi paylaşımı yaptık.

"Acilen bazı önemli şeyleri çıkardım" diye söze başladı. "Yanıma aldığım bir kadın arkadaşı, Mualla ile birlikte diğer sakıncalı şeyleri paketlesinler diye evde bıraktım, araba aramaya çıktım. Döndüğümde evi polisin bastığını anladım. Kapı açıktı, polisler kadınlarla Hıdır'ın arasına birer birer araya oturmuş belgeleri okumaya dalmışlardı. Onların dalgınlığından yararlanarak hemen merdivenden aşağı indim, sokağa çıktım. Sokak işe gitme telaşında olan ve istasyona doğru yürüyen insanlarla doluydu. Arkamdan silahlı sivillerin "dur!" sesiyle bana doğru koştuklarını anlayanca, kalabalığa karışarak kaçmaya başladım. Kalabalık da silahlı adamlardan kaçıyor. Büyük bir kalabalık halinde istasyona doğru kaçtık, kalabalık sayesinde kılpayı paçayı yırttık!" dedi.

Biraz polisin ahmaklığını alaya alarak konuşuyordu, fakat gülmüyordu, büyük bir tehlike atlatmıştı. Hıdır'a çok kızgındı. "Bu kadar kısa sürede ev verilir mi? Bir gün daha dirense yeterdi! Üstelik 4 gün direneceğine söz vermişti, kahramanlığın orda dursun, bari sözünü tut!.. Zaten pek fazla işkence görmüşse de benzemiyordu, korkmuş, söylemiş!" dedi.

Süleyman yırtmasına yırtmıştı, ama çok üzgün, öfkeli ve endişeliydi.

Biz de şok olmuştuk.

Peki, şimdi ne olacak?

Çok açık ki çember daralıyor, derhal bölgeyi güvenli biçimde terk etmeliyiz. Süleyman, bölgeyi hemen terk etmemizi doğru bulmadı. Yakalanan arkadaşların durumunu birkaç gün izlememiz gerektiğini, operasyonun alt birimlere yayılmaması için tanıdığı ilişkiler üzerinden tedbirler aldırması ve bölge organının yeniden oluşturulması için olanaklar araştırmayı düşünüyordu. İkna olmuştuk. "Peki, ama bütün bunları çok kısa sürede, dikkatli biçimde sonuçlandıralım" dedik mutabakat halinde.

Artık Süleyman'la günlük görüşüyorduk. Bir gün Karaköy alt geçidinden geçerken, yemek için bir şeyler aldık. Kasadaki kız, "Abiler" diyerek bizi tanıyormuş gibi sıcak davrandı. Süleyman, "Kim bu, tanıyor musun?" dedi. "Valla kirve, ben tanımıyorum, ama o bizi tanıdı, büyük olasılıkla bizimkilerden biri!" dedim. Onun ilgisine aldırmadan uzaklaştık oradan. Meğer bu kız bizim Cahide Karakaş'mış, daha sonra onu Diyarbakır duruşmalarında gördüm.

Başka bir gün Süleyman'la Laleli'de bir yerde buluştuk. Kendisine düzenlenecek yeni kimliği için orada bir yerde vesikalık fotoğraf çektirmişti, onları aldı. Beğenmişti; "Kivire, başıma bir şey gelirse bu fotoğrafı kullanmanızı isterim" dedi. Aksaray'da tanıdık bir mühendislik bürosuna uğradı, yakalanan arkadaşlara avukat ayarlamaları için yardımlarını istemiş. Vatan Caddesi tarafında balık satılan bir yer vardı, kalabalık içinde sıkışık nizam ilerliyoruz. Şahsen tanışmadığım, ancak Süleyman'ın çevresinden biri olduğunu bildiğim bir adam Süleyman'ın eline bir şey sıkıştırarak hızla oradan uzaklaştı. Süleyman kolumdan tutarak "Gel şuna bir bakalım" dedi. Orda bir apartmanın merdiven boşluğuna geçtik, notu açtı; çizgili cep defteri sayfasında aynen şunlar yazılıydı:

"Beni bugün bıraktılar, sanırım yem olarak bıraktılar. Ben bugün Lüleburgaz'a ailemin yanına gidiyorum. Sakın beni arama!"

Süleyman notu unufak edip oradaki bir rögar mazgalına atarak yok etti. Bu arada, Mehmet Çetin ve diğer bazı arkadaşlar Mualla'dan gelen başka bir not olduğunu söylüyor; o notta görüşmek istediği ve telefon numarası yazıldığı belirtiliyor; zaten o not bizden sonra o akşam geldiğine göre, benim bilmem imkansız. Bu son notun polis zoruyla dikte ettirildiği kesin.

Ama bizim okuduğumuz notun kesinlikle polisin bilgisi dışında, Süleyman'ı uyarmak ve korumak amacıyla yazıldığından eminim.

Karaköy Köprüsü üzerinde diğer arkadaşlarla buluşmamız var, zaman dolduruyoruz ve bu arada konuşuyoruz. İsrarla Lüleburgaz'a gidip Mualla ile görüşmek istiyor. Şaşkın şaşkın yüzüne bakıyorum "ciddi misin" diye! Ciddi! Ortalık geriliyor, kendisinden asla ummadığım ilkesiz, hatta düşüncesiz bir davranış. Gerçekten tam bir şok içindeyim, fakat arkadaşların buna izin vermeyeceği ümidiyle biraz rahatlıyorum. Randevu yerine, hiç konuşmadan biraz mesafe koyarak yürüyoruz. Bazen adımlarını hızlandırıp yetişiyor, "Kivire, hele bir dinle" diyor, dinlemiyorum. Küskün gibi yürüyerek diğer arkadaşların yanına varıyoruz. Onlar da gerilimi anlayınca, "Ne oldu" diye sordular. Süleyman, Mualla'dan böyle bir not geldiğini, yarın Lüleburgaz'a gidip onunla görüşmek istediğini anlattı. Onlar da şaşkıncı, ilkin ne diyeceklerini bilemediler, apışıp kaldılar. Sorar gibi yüzüme baktılar; "Beni yem olarak bıraktılar diyor, yoldaş hiç düşünmeden onunla görüşmeye gideceğim diyor!" dedim tepkimi hissettirmek için. Ayaküstü küçük harflerle, partner değiştire değiştire hem yürüyor hem tartışıyoruz. Ben, yeterince sert tepki göstermedikleri için diğer arkadaşlara da protesto olsun diye, biraz uzaklaşmışım. Onlar arkam sıralı geliyorlar. Lüleburgaz dönüşü için birkaç saat arayla her birimize birer randevu vermiş. Benimkisi Moda-Kadıköy sahil yolunda; Erhan'la buluşup onlar aşağıdan geleceklermiş, ben de yukarıdan! Tabii ben randevu falan kabul etmiyorum, onun yüzde yüz yakalanacağından eminim. Gönlümü almak ve ikna etmek için onlardan ayrılarak yanıma geliyor.

"Kivire, inan bir şey olmaz, fazla abartıyorsun, ne yapalım yani, arkadaşları bu halde zindanlarda bırakıp kaçıp gidelim mi?"

"Kırvem, ben sana çok güveniyordum; şu an bu güvenimin sarsılmaya başlamasının şokunu yaşıyorum. Biz ilkesel davranmayı, örgütü korumayı, siyasi polise karşı uyanık olmayı senden öğrendik. Sen hepimizin en cesuru, en yiğidi, en iyisiydin, bundan dolayı arkadaşlığından her zaman onur duydum, fakat biz de korkak, kötü adamlar değiliz. Şu anda gücüm olsa seni burada hemen tutuklar, oraya gitmeni engellerim. Yakalanmak istiyorsan hadi git! Randevuna gelmeyeceğim, çözülüp bizi

elevereceğinden korktuğumdan değil, bu konuda sana sonsuz güvenim var. Fakat yakalanacağı kesin olan birinin randevusuna gitmek ahmaklık olur, onun için gelmeyeceğim...”

Sarılıp öpüştük, vedalaştık... Benim için bunun son vedalaşma olduğu kesindi. Kendisini paramparça etmek isteyen cellatlara işte kendi ayaklarıyla gidiyor. Ne büyük trajedi! Yüreğim burkuluyor, gözlerim kararıyor, bir-iki saat önceki öfkem inanılmaz bir hüzne dönüşüyor. O vaziyet Kadıköy vapuruna doğru yürüyorum, gidip kamerada yolcuların arasında seyrek bir koltuğa çöküyorum. O şokla Ali Haydar’la vedalaşmayı unutmuşum. Erhan da ardım sıra gelip yanıma oturdu. Hiç konuşmadan Kadıköy rıhtımına vardık. “Randevuyu unutma, saat ikide!” diye düşük bir sesle hatırlatıp ayrılıyor Erhan hoca. “Tamam, gelirim” diyorum, gülümsüyor, el sallayıp gidiyor...

O akşam uyuyabildim mi bilmiyorum, diken üstündeyim. Ertesi gün randevuya ümitsiz adımlarla yürüyorum Moda’dan Kadıköy’e doğru. Kızgın yaz güneşi denizden titrek aynalarda parlıyor. Sarayburnu, deniz, boğaz, Kadıköy ne güzel... İşte, Erhan aşağıdan geliyor! Yalnız tabii ki!

“Benim randevuma gelmedi, bu yedek randevuydu, umarım buna gelir, hele bir tur daha atalım” diyerek bir sigara çıkarıp yaktı, denize baktı Erhan hoca.

“Gelir gelir, kesin gelir, bir değil birkaç tur daha atalım, mutlaka gelir! Sen bir bilim insanı olarak öyle düşünüyorsan mutlaka gelir, ümitlenebiliriz!..” Yaptığım alaylı ironiye gülümsedi Erhan. Bilge, uzak görüşlü bir insandı, böyle olacağından o da emindi. Hüzünlüydü, onunla epey süre birlikte çalışmışlardı, sevdiği bir devrimciydi. “Tamam, haklısın, engellemeyi başaramadık, hadi gel bir yere sığınalım da, ne yapacağımızı konuşalım.” Kuzenimin sınanmış evine doğru yürüyoruz. İyi ki o da evde, ama bebeği henüz küçük, gazlandıkça zırlıyor, sık sık konuşmalarımızı bölüyor. O bebekten sonradan alımlı-çalımlı bir manken çıktı, güzel bir kadın olmuştu.

Süleyman’ın bana söylediklerini özetledim:

“Eğer yakalanırsam, saklanmanıza, illegalite yapmanıza gerek yok, adımı vererek hemen kamuoyu yaratmaya bakın. Onlar beni yakaladıklarında, sahte kimliğimin sağlamlığına falan aldırmadan beni

tanırlar ve büyük ihtimalle derimi yüze yüze öldürmeye çalışırlar. Benim için telaşa kapılmanıza, evlerinizi boşaltmanıza, yerlerinizi değiştirmenize, bundan dolayı kendinizi riske atmanıza gerek yok. Bu dönemde taşınmak çok risklidir, ben onların hiçbir isteğini kabul etmeyeceğim ve direneceğim, bu konuda bana güvenin, çünkü ben kendime güveniyorum!”

Ayrıca bir de önceki gün bana gösterdiği fotoğrafından söz ettim ve “Gerekirse bunu kullanın” dediğini söyledim. “Bundan sonra her yayında bu fotoğrafı kullanalım. Bence onun isteğine uygun olarak hemen bir bildiri kaleme alıp kamuoyuna duyuralım. Yurtdışındaki arkadaşların bu kampanyada büyük etkisi olacak, bildiriye hemen onlara ulaştırmaya bakalım. Ben de hemen Dersim’e gidip ailesine haber vereyim. Ağa amca gelsin, kendisi bizzat takip etsin. Bizim doğrudan ilişkileneceklerimiz yarardan çok zarar verebilir.”

Erhan da aynı görüşteydi. Zaten Süleyman’ın bana söylediklerinin çoğunu bir MK toplantısında da söylemişti. Ben bildiriye kaleme almaya başladım, o da yurtdışı örgütüne gerekli talimatı hazırlamaya koyuldu. Sonra iki metni birlikte gözden geçirdik, eklemeler, çıkarmalar ve düzeltmeler yaptık. (Bu iki metni 1992’de yurtdışına çıktığımda çok aradım, bulamadım, doğru dürüst tutulmuş bir arşiv yoktu.) Dersim’e döndüm, hemen Hulükuşağı’na gittim. Süleyman’ın yakalandığını ailesine bizzat söylemeye bir türlü içim varmadı. Aklımda hiçbir sözcük yoktu, nasıl gerekçelendireceğimi, nasıl anlatacağımı kestiremiyordum; onlara bu kadar uğraştım da gitmesini önleyemediğimi mi söyleyeyim, ne diyeyim? Ayaklarım beni karşı eve götürdü. Komşuları olan Efendi Diril’in evine gittim, onlara durumu anlattım. Onlar benim ruh halimi hemen anladılar, “Tamam o görevi biz yaparız,” dediler ve bana teselli vermeğe başladılar. “Ağa amcaya söyleyin hemen İstanbul’a gitsin, durumu yakından takip etsin” dedim vedalaştım onlarla.

O sırada MK’nin yeni toplantısı için planlama hazırlığı vardı. Dikkatimiz daha çok İstanbul’a yönelikti. Orada yeniden yıkıcı bir yakalanma olursa, bölgeyi onarmak çok zorlaşacaktı. Bölgeyi daha iyi tanıyamdan dolayı benim gidip müdahale etmem zorunlu oldu. Fakat bölgeden çıkmak çok zordu, birkaç denemeden sonra anca başarabildik, kimliğim çürüktü.

Neyse sonunda bölgeden çıkıp İstanbul'a varabildik ve örgüte moral yönünden bir katkımız oldu. O arada Süleyman'la ilgili bazı görüşmeler yaptık. Ağa amca İstanbul'a geldikten sonra, İstanbul Emniyet Müdürü Şükrü Balcı'nın Alevi olmasına istinaden, bazı hatırlı kişiler araya girmiş, sırf öldürülmesin diye ricada bulunmuşlar. Balcı da, "Başka her isteğiniz başım üstüne, ama komünistler için asla bir şey yapamam" demiş. Çomarlarına öldürtmüş ya, bir de anti-komünist gösteri yapıyor!

Sağ mı, ölü mü olduğu daha bilinmeden kampanyalar devam ediyor, suç duyuruları yapılıyor, dilekçeler yazılıyor. Oysa yakalandığı günün ertesi şafağında, 30 Temmuz'da katledilmiş ve intihar süsü verilmek amacıyla Bostancı'da bir apartman katından atılmıştı. Yakalandığı gün sahte ismiyle değil, asıl ismi ile yakalama tutanağı düzenlenmiş. "Süleyman Cihan" adına bir yığın resmi yazışma yapılmış, onlarca kişiyle yüzleştirmeler gerçekleştirilmiş. Daha da ötesi, o sırada morgda çalışan ve Süleyman'ı yakından tanıyan bir arkadaş onun dehşet verici cesedini morgda görür görmez tanımış, ama belli ki yukarıdan gelen sert tehditlerden çekinerek kimseye söyleyememiş. Sonunda kimliği hem Süleyman Cihan ve hem de yine gerçek bir kişi olan Oktay Emre adıyla belli olduğu halde, "meçhul" sayılarak Kulaksız'daki "Kimsesizler" mezarlığına gizlice gömülmüştü.

Ekim 1981'de MK toplantısı için Malatya'ya gittim. Güvenli bir evde bekleyecektim. O gün olağan dışı bir güvenlik artışı vardı. Meğer Diyarbakır'da yakalanan MK üyesi 20'nci günden sonra polise bilgi vermeye başlamış ve Malatya'da bildiği evlere ve ilişkilere operasyon çektirmiş. Aksi gibi zaman doldurmak için gittiğimiz kafeteryada ağlarına düştük ve yakalandık. Malatya'da yakalandığımda ben de Süleyman'ın hala yaşadığını sanıyordum. Orada yakalananlarla birlikte sabaha karşı bizi alıp Diyarbakır işkence merkezine götürdüler. Diyarbakır işkence merkezindeyken, daha önce Diyarbakır'ın bir ilçesinde öğretmenlik yapan Mazlum Eren Ankara'da yakalanmış ve Diyarbakır'a getirilmişti. "Son sayı üç"lü bir karavana seremonisinde fırsatını bulunca kulağıma: "Hocayı öldürmüşler, Süloyu ha, anladın mı!" diye fısıldadı.

Demek ki artık o yoktu! Herkese iyi dersler bırakarak koşusunu tamamlamıştı. Dünya proletaryasının ve ezilen halkların başı soğolsun.

Süleyman'ın hayat arkadaşı Beser, işkence ve üzüntü sonucu karaciğer tahribatına uğramıştı. Henüz 43 yaşında genç bir kadındı. Tedavisi için İsviçre'ye gelmişti, karaciğer nakli ve diğer masrafları için kampanya yürüttük, birkaç kez ziyaretine gittim. Bir keresinde Nezahat da vardı, bol bol birlikte resim çektik, gezdik. Yeniden hayata tutunmaya başlamıştı, çok sevinçliydik, mutlaka kurtulacak umuduna kapılmıştık. Yazık ki 1994'te İsviçre'de hayatını yitirdi ve Feriköy Mezarlığında Süleyman'ın yanına gömüldü. 2008'de de Ağa amcayı kaybettik

Bu güzel insanların, onurlu yiğit dostlarımın anısı önünde saygıyla....

10 Temmuz 2019

EK 6: ZEKİ UYGUN HAKKINDA

İbrahim Ekinci

Çapa öğretmen okulu... Bizim partinin kurucularını, ilk önemli kadrolarını bu okul verdi. İbrahim, Muzafer, Arslan Kılıç, Hikmet Şenses, İrfan Çelik, Ali Taşyapan, Murat Aydın, Cafer Şen... Benim hatırladıklarım. Öğretmen okulları epeyce zorlu bir sınavla girilen okullardı. Dolayısıyla başarılı köy çocuklarından söz ediyoruz! Doğrusu bu "yatılı öğretmen okulu" ve "köy çocukları" olmanın bizim partinin içine nasıl yürüdüğünü düşünmek de gerekir. Muhakkak bir karakter, bir terbiye, bir köken akışı olmalı. Neyse, konumuz bu değil. Konumuz Zeki Uygun!

Zeki de Çapalı. Bir devrimci öğretmen. Zeki'nin ailesi, kız kardeşi Yeter'in hesabına göre 1965 gibi İstanbul'a gelmiş olmalı. Zeki ortaokulu İstanbul'da okumuş, Çapa'ya girmiş sonra. Öğretmen olarak mezun olmuş. Kars-Posof'ta öğretmenlik yapmış. Yatılı okuduğu için mecburi hizmet olarak yaptığı öğretmenliğe ara verip, İstanbul'da Atatürk Eğitim Enstitüsü'nde okumuş. Türkçe öğretmeni olarak tekrar Kars-Ardahan'a tayin olmuş. Biz de orda tanıştık... Arkadaşı Kırşehirli Ahmet Hoca ile birlikte Hasköy Ortaokulu'nda öğretmendi. Çok saygı uyandıran biri. Taniyan herkes seviyor ve saygıyla söz ediyor.

1976 yılıydı. Zeki, çevresindeki genç öğretmenlerle harekete geçmişti. Bir süre sonra da 12 Mart sonrası yapılan örgütsel çalışma döneminde kurulan ilişkilere ulaştık. Arkadaşlar, Hanak'taydı. Tuna kardeşler (Yurduşen ve Yener Tuna) ilk bağlantılarımız oldu. Bir 'komite' kurduk. Zeki, ben ve Yener!.. Halkın Birlikçileri ile bölünmeden kısa süre önce Zeki, İstanbul'la ilişki sağlamıştı. Bir süre önce kalp yetmezliğinden aramızdan ayrılan Mehmet Kaplan'ı göndermişlerdi. Mehmet, yanlış hatırlamıyorsam bir yarı yıldan daha az bir süre 'sorumlu yoldaş' oldu. Halkın Birliği bölünmesinde sekter tutumlardan uzak durduk. Birbirimize saldırmak için düşmanlaştırıcı söylemden kaçındık. Ama bu, Zeki'nin 'tarzı siyaseti' sayesinde oldu. Zeki'nin sakinliği, olgunluğu, kapsayıcı ve herkesi kazanmak isteyen anlayışı sayesinde...

Hepimizden farklıydı! Yüzü gülekti. Tatlı bakan bir adamdı. Kalbi yüzüne vurdu. Onunla konuşurken, tartışırken gardınız düşerdi. İyi

niyeti dost kollar gibi uzanır herkesi kavrardı. Hep anlamak tarafındaydı. Makul biriydi. Savrulmazdı. Hotzotçuluktan eser yoktu.

Zeki, konferans öncesi tayinle Çorum'a gitti. Orada kendisiyle ilişki kurulmamış. Benim sonradan tanıdığım birçok üst düzey kadrodan çok daha yetkin olduğu halde merkezi konferansa taşınamamış. Zeki'yi sonradan tanıyan İ. Ünal da, onu 1978'den sonra bölge raporlarını değerlendirirken keşfettiklerini anlattı. "Merkezi Konferans'a gelmiş olsaydı, muhtemelen önemli bir görev üstlenirdi" dedi.

Konferans sonrası ABK'da durumunu gündeme getirdim. Bundan bir süre sonra da, bölge komitesi öğretmenlikten ayrılması ve profesyonel çalışması için kararı aldı. Konferans sonuçlarını ve profesyonel faaliyete çekilmesi kararını iletmek üzere yanına gittim. Aslında benim gitmem gerekmiyordu, ama onu çok özlediğim için bu işi gönüllü olarak üstlendim. Çorum-Alaca'nın Sarı Süleyman Ortaokulu'ndaydı. Alaca da, Sarısüleyman da MHP kontrolündeydi. Sarısüleyman'a giderken, Zeki Hoca'nın arkadaşı olduğumu söylediğimde, beni yanına oturtarak başıma bir iş gelmesini önleyen de MHP'li bir minibüsküydü. Elini omzuma vurarak, "Zeki Hoca'yı çok severim, Haa!.. Görüş ayrı. Ben milliyetçiyim, o komünist ama severim. Köye gidince inme sen, ben götürürüm" dedi. Beni kaldığı lojmana götürdüğünde de, "Zeki Hocaaaa, Arkadaşını getirdim bak. O da komünist zaar senin gibi" diye bağırdı. Sonradan Nuri Coşkun'un yazısından öğrendim. Zeki'nin bu "MHP'li köy"den ayrılışı da bir olay olmuş. Veda etme saati geldiğinde, köylüler geleneklerine uygun bir veda töreniyle ve gözyaşları dökerek uğurlamışlar onu.

Bu buluşmada yanında sanırım iki ya da üç gün kaldım. Uzun tartışmalar yaptık. Konferans kararlarını götürmüştüm. Üzerine konuştuk. Ben Kars'a döndüm. Zeki de İşçi Köylü Kurtuluşu'nun (İKK) yazı kuruluna katılmak üzere Çorum'dan ayrıldı. Bağlantımız koptu. Yaklaşık 1.5 yıl sonra tekrar karşılaştık. Bu kez ben, İKK'nın yazı kurulu için Tunceli'ye gitmiştim. Fakat 4 üyesinden üçü o günlerde tutuklanınca, yazı kurulu çalışmadı. Bölge basınıni kurmak, örgütlemek işi verilmişti. O nedenle Nazimiye civarındaydım. Orada karşılaştık. Uğradığımız köylerde bir 'Perişan Yoldaş' namı almış yürümüştü. Çok

tatlı, halka karşı inanılmaz bir muhabbetle doluydu. Yapay değildi. Karakteri öyleydi. Geçtiği, uğradığı her yerde insanlar bunu farkettiler. Temiz, duru, aydınlık, dost bir adam.

Zeki'nin bu özelliğini, ölümünün ardından, "Bir Kuşağın Mücadele Tarihine Mal olan Anlamlı Bir Ölüm" başlıklı bir yazı yazan Nuri Coşkun da vurguluyor: "1981 yılının Eylül-Ekim ayları arasında yapılan ve 25 bin civarında bir askeri gücün katıldığı, onlarca helikopterin desteğinde 45 gün boyunca süren askeri operasyonlardan hemen sonra, parti önderliğindeki bir gerilla kolu olarak, bir gece vakti Nazimiye köylerinden birine girdik. Konakladığımız evin sakinleri gerilla grubumuzun hayatta kalmasından duyduğu sevinci dile getirdikten sonra, sohbetin ilerleyişi içinde bize Perişan'ı (Zeki) sormuş, 'Getirin, biz onu saklarız, aylarca barındırırız' demişlerdi. Bu samimi çağrı boşuna değildi. Zeki'yi o güne kadar o yöreden gelip geçmiş diğer kadrolardan ayırmaları da bir rastlantı değildi sanırım."

Tunceli'deki karşılaşmamızdan sonra onu görmedim. Macerasını uzaktan takip ettim. Cezaevinden çıkıp İstanbul'a geldikten sonra ilk işim babasını (Süleyman Uygun) bulmak oldu. Güngören civarında (yanılmıyorsa) dükkanı vardı. Eski mobilya filan satıyordu. (70'li yıllarda Perşembe Pazarı'nda demir ticaretiyle uğraşıyordu.) Bir saate yakın kaldım yanında. Karısının, Zeki'nin kaybını kaldıramadığını, bir daha toparlanamadığını anlattı. Zeki'nin çocukları olduğunu düşünüyor, ısrarla torunlarını istiyormuş. Yanına gitmeyi içim çok kaldırmadı. Amcaya anlatmaya çalıştım. "Biliyorum" dedi, sessizce. 'Keşke olsaymış' diye düşündüğünü anladım. Bir mesele daha vardı. Zeki'nin cenazesi yanlış yere gitmişti. Bunu duymuştum. İlgileneceğimi söyleyip ayrıldım.

Zeki benden büyüktü. 1953 Mayıs'ında Sivas'ta doğmuştu. 12-13 hanelik bir dağ mezrasında. Yurtdışındayken İKK'ya yazdığı "Tarih 26 Aralık'ları, 12 Eylül'leri yargılayacaktır" başlıklı bir yazısında; "Annem göbeğimi kendi eliyle, kör bir bıçakla kesmiş" diye girerek anlatır hikayesini. Ailesi İstanbul'a taşınmıştı. Bahçelievler'deki aile evine gitmiştim. İstanbul'da sol fikirlerle tanışmış, partiye katılmıştı. Aksaray

üstgeçidini ilk “yazılayan” grubun içinde olmuştu. Bunu çocuksu bir gururla anlatırdı.

1 Mayıs 1980’de gözaltına alındı ve 3 yıl cezaevinde kaldı. (Cezaevinde el işlerine vermiş kendini. Ahşap oymacılığı yapmış, çerçeveler, çantalar yapmış. Zeki’nin bu dönemden kalma eşyaları 78’lilerin “Utanç Müzesi”ne bağışlandı.) Tahliye sonrası yurtdışına çıktı. Ağırlıklı Almanya’da parti faaliyetine katıldı. Erdoğan Şenci, Sürgün isimli kitabında değinir o döneme. “Kasım 1983 yılında çıkan 50’nci sayıdan başlamak üzere, gazetenin hemen her sayısında mutlaka birkaç yazısı olurdu. Bunlardan ‘Açlık direnişleri üzerine’, ‘TKP 5. Kongresi üzerine’, ‘Tarih 26 Aralık’ları, 12 Eylül’leri yargılayacaktır’ gibi birkaç sayı süren yazılar onun ilk kaleme aldığı yazılardandır. (...) Üretkenliğini artırmak için çalışma koşullarını onun isteğine göre düzenlemiştim. Örneğin ben dahil tümümüz yazılarımızı elle yazarken, o daktilo kullanırdı. Kısa zamanda kaldığı yeri, kitaplar ve parti belgeleriyle donattı. Kendini müthiş disipline etmişti. Sabah hep aynı saatte uyanır, kahvaltı sonrası çalışmaya başlardı. Okuma, yazma, yemek saati, dışarı çıkıp gezinti yapma ve hatta uyku saati bile bir plan halindeydi. Böyle disipline edilmiş bir yaşam haliyle verimli oluyordu” der. (Sürgün, 93 / 95. Sayfalar.) Şenci, aynı kitabının 242’inci sayfasında, “Zeki dürüstlüğü, çalışkanlığı, samimiyeti ve üretkenliğiyle örnek yoldaşlarımızdan biriydi” dedikten sonra, konferans hazırlıkları kapsamındaki tartışmalarda onun “tutucu” bir tavır sergilediğini söyler.

Burada sözü edilen konferans, 3. Konferans öncesi yapılan Yurtdışı Konferansı. Zeki katılımcılarından biridir. Merkezi konferansa seçilen 7 delege arasında yoktur, yedekler arasındadır. Fakat 2 asıl delege, konferansın Dersim’de toplanmasına kesin biçimde karşı çıktıkları için delegelikten düşünce, Zeki (ve İbrahim Polat) merkezi konferans delegeleri arasında yer alır. Tunceli’ye gelir. İşte o gelişte, 22 Kasım 1986’da, Tunceli’de 8 arkadaşı ile birlikte çatışmada hayatını kaybeder. Mercanlar bölgesinde, Hürmek Mezrası civarında oldu bu çatışma. Bir dağ evinde kuşatılmışlardır. 7 saat sürdüğü söylenir çatışmanın. Zeki ile birlikte İbrahim Polat, Ünal Küçükbayrak, Hüseyin Tosun, M. Kemal Yılmaz, Ali Rıza Boyoğlu, Rıza Sökmen, Kamile Öztürk, İsmail Doğan

vuruldu. Ailesinin aylar sonra haberi oldu. Ancak cenazesini bulamadılar. (Çatışmada, kafileden ayrı düşüp, bir şekilde oradan uzaklaşarak sonradan vefat eden bir arkadaşla karıştırılmış, cenazesi onun memleketine gönderilmişti. Çatışma sırasında devlet güçleri lav silahı kullandığı için cenazeler yanmış, tanınmaz hale gelmiş. Bu da teşhisi zorlaştırarak, cenazelerin karıştırılmasına yolaçmış.) Ben cezaevindeydim vurulduğunda. Süleyman Amca'nın çok aradığını duydum sonra. Almanya'ya da gitmiş. O da 1996'da vefat etti. Hanım Anne hiçbir zaman inanmadı Zeki'nin öldüğüne. O da 2015'te vefat etti. Vefatından hemen önce, Zeki'nin de vefat etmiş olduğunu kabul ettiği söylenir. Kendisini hastanede ziyaret ettim, ama böyle şeyler konuşacak bir ortam yoktu. "Ben asıl şimdi öldüm. Zeki sağ olsaydı bunu duyar gelirdi, demek ki Zekim ölmüş" dediği söylendi. Hanım Anne, yüzüne Zeki'nin mendili örtülü olarak defnedildi. Koynunda fotoğrafı vardı.

Nuri Coşkun, 1986 tarihli yazısında, onun hakkında özetle şunları söylüyor:

"Engindi. Diğer devrimci gruplardan arkadaşlarla ve hatta sıradan insanlarla olan ilişkilerinde de ölçülü ve saygılı olmasını bilirdi. Karşısındaki kim olursa olsun, dinler, değer verirdi. Onun bu enginliğinin en bariz ve yalın olarak görüldüğü alan ise, halk ile ilişkileriydi. Kaptan, kibir, tepeden bakma vb gibi olumsuzlukların zerresi yoktu onda. «Partizan dergisi yazı kurulu üyeliği» özel göreviyle Mazgirt ve Nazimiye'de bulunduğu sırada yaşam biçimiyle yöre halkı üzerinde bıraktığı saygın izler unutulur gibi değildir. Çalışkan, yaratıcı ve üretken bir yoldaşıydı. Zihni uyusukluğun üzerine gider, eleştirir ve çevresindeki insanları bu yönde eğitmeye, seferber etmeye özel bir önem verirdi. Doymak bilmez bir okuma ve öğrenme hırsına sahipti. Ben Zeki'yi tanıdığım ilk günden itibaren bu örnek özelliğine tanık olmuştum. Sonrasında bu yargım daha da pekişti. Bulunduğumuz kamp alanında herkesten önce uykudan kalkıp okumaya-yazmaya başlar, arada bir spor yapıp satranç oynar, yemek aralarındaki kısa sohbetlerden sonra çalışmasını gün boyunca sürdürürdü. Son derece

planlı bir çalışma tarzına sahipti. İlham kaynağı idi. Boyun eğmez bir mücadele ruhuna ve derin bir komünizm inancına sahipti. (...)”

EK 7:

BİYOGRAFİ: İBRAHİM ÜNAL

Önce biraz aileden konuşalım istersen...

Beş çocuklu yoksul bir köylü ailesinin iki numarasıyım. Dördü erkek, en küçüğümüz kız. Yaşadığın köyde gıda ve giyim ihtiyaçlarının büyük bir bölümünü kendi ürettiklerinden karşılıyorsan, emek gücüne büyük

ihtiyaç duyulur. Bu yüzden kırdaki çocuklar 7-8 yaşlarında iş gücü olarak üretimin parçası haline gelirler. Köyde, yıl boyu iş hiç bitmez. Her türlü unlu mamul, et ve süt ürünlerini, taze ve kurutulmuş sebzeyi kendin üretmek zorundasın; bunları pazardan alacak paran olmaz zaten. Çocukluğumda, benim için iki üretim çok ilginçti. Köyde yeterli toprağı olan aileler susam ve afyon ekerdi. Afyon bitkisinin kozalaklarından afyon maddesi üretilir, kozalağın içindeki tanelerden de, "cendere" denen ilkel bir imalathanede yağ çıkarılırdı. Aynı imalathanede susam tanelerinden de yağ üretilirdi. Yeterli toprağına sahip olduğumuz için biz de, susam ve afyon ekerek bunlardan yağ üretirdik. Bir kaç teneke çıkan yağ, pazarda parayla satılan miktardan geriye kalan tereyağı desteğıyle, bir yıllık yağ ihtiyacı karşılanırdı.

İkincisi; pamuk ekerdik. Annem toplanan pamukları önce temizleyip kabartıp ip yapardı, sonrada köydeki ilkel bir atölyede dokunarak kumaş haline gelirdi. Bu beyaz kumaş, nasıl elde edildiğini bilmediğim bir yöntemle üretilen boyalarla (muhtemelen kök boya) çeşitli renklere boyanır ve annem o kumaşlardan bize giyecek dikerdi. Kısacası, çocukluğumun geçtiğı yıllarda köyümüzde adeta kapalı bir ekonomi içinde yaşıyorduk.

İlk okulda 5. sınıfa kadar iki defter, iki kalem... Yeni kitabım hiç olmadı. Benden iki yaş büyük abimin ders kitaplarını kullandım. 5. sınıfta, iki defterim ve ilk defa yedi renkli kuru boya kalemim oldu. Babam, ikide bir anneme, "Çocuklardan birisini okutalım" diyordu. Annem buna karşı çıkarak, "Hangi parayla okutacaksın?" diye sorardı. Babam kafasına koyduğunu yapan inatçı bir adamdı. İlkokul bitince, okuldaki başarıımı göz önünde bulundurarak, öğretmenin de teşvikiyle, ilçedeki orta okula kayıt yaptırdı. İlçede ikamet eden amcamın yanında kalacaktım. Öyle de oldu, bir yıl amcamın yanında kaldım. Ertesi yıl amcamla tartışarak birbirlerine küstükleri için babam, beni oradan alarak okul pansiyonuna (paralı) yazdırdı. Babam için ekonomik açıdan çok büyük bir yük olacaktı. Yazları kendi işlerimizi annem ve kardeşlerimle biz yaparken, babam dışarıda çalışıp para kazanır ve benim giderlerimi karşılardı. Annem de terzi olduğu için onca iş yükü içinde geceleri dikiş dikerek bütçeye katkı yapardı. Zor

geçen yıllardı, çocukluğun ne demek olduğunu bilemeden büyüdüm. Orta okuldan sonra öğretmen okuluna yatılı gidince epeyce rahatladık. Abim çalışmaya başlamıştı, ardından kardeşim çalışmaya başladı. Müthiş bir dayanışma içinde idik. 4. erkek Nevzat ve 5. kızkardeşim Fatma daha küçüklerdi, dolayısıyla onlar bize göre biraz daha avantajlı büyüdüler.

Abim Durmuş ve benim bir küçüğüm Mevlüt, aramızda ikişer yaş vardı, çocukluğumuzun çilesini birlikte yaşadık, birlikte büyüdük. Birbirimize düşkündük; aramızdaki dayanışmanın sınırı yoktu. Onlar ölünceye kadar da dayanışmamız, sevgi ve saygımız kesintisiz devam etti. Benimle hep gurur duydular, gerek dışardaki mücadelede, gerekse cezaevinde iken yakından ilgilendiler, hep destek oldular. Kardeşim 1987’de 35 yaşında, ben henüz cezaevinde iken trafik kazasında ölüyor. Abim 1994’de, 44 yaşında kalp krizi sonucu öldü. Her ikisinin ölümü de yüreğimden birer dağ parçasının kopması gibi geldi bana.

Burada kardeşim Mevlüt ile ilgili bir not düşmek istiyorum. Kardeşim 1977’de partiye ilişkiye girdi ve örgütlü çalışmaya başladı. EGO’da şoförlük yapıyordu. Sanırım sendikal alanda çalışıyordu. 1978’de Ankara’da yaptığımız kadro toplantısına o da çağrılıydı. Ben bunu öğrenince, hem etik olmayacağını düşündüğüm ve hem de henüz kadro seviyesinde görmediğim için karşı çıktım; toplantıya katılmadı.

12 Eylül darbesinden sonra iki kez gözaltına alınıp tutuklandı. Biri sendikal faaliyetlerinden dolayı, bir süre DİSK’lilerle birlikte cezaevinde yattı. İkincisi, örgütsel faaliyetlerinden dolayı gözaltına alınıyor. Örgütsel anlamda hiçbir ilişki ve faaliyeti kabul etmediği için kısa sürede tahliye oluyor. Ankara’daki arkadaşlarımızın büyük bir bölümü Mevlüt’ü tanır.

Sanıyorum 2005 (sonraki yıllar da olabilir) yılında bir parti şehitleri albümü çıktı. O albümde kardeşim Mevlüt’ü görmedim. Muhtemelen yeterli bir araştırma ve bilgi toplaması yapılamadığı için atlanmıştır.

Babam olağanüstü çalışkan, zeki, dolayısıyla esprili bir adamdı. Onun yaşamına ve özelliklerine çok saygı duydum. Dedem de

yoksulmuş; genç yaşta ölünce, ailenin en büyüğü olarak babam, kardeşlerine de babalık yapmış. Sağlığımıza ve beslenmemize önem verirdi. geleceğimizle ilgili tasarıları ve hayalleri vardı. Adaletli davranmayı, dürüst olmayı ve haksızlığa karşı koymayı ondan öğrendim. Sık sık, insanlar arasında dedikodu yapmanın, başkasının emeğini çalmanın kötü bir şey olduğundan söz ederdi. Bizi bu olumsuzluklardan, haksızlıklardan korumaya çalışan ve kesinlikle bulaşmamızı istemeyen bir insandı. Dini inancı tamdı ve gereklerini harfiyen yerine getirirdi. Yobaz değildi, demokrattı ve asla kimseye kötülük yapmayan ve yapmayı düşünmeyen bir insandı. Fiziksel yapısı ufak-tefektir ama gençliğinde biraz kabadayılığı olmuş, bileği sağlam ve cesur bir adammış. Bu yüzden "deli" demişler, "Deli Memet" diye anılır ve tanınırdı. İlkokulu 3. sınıfa kadar okuduğu için biraz okur yazarlığı vardı.

Annem; dillere destan bir güzelliğe sahip; sarı saçlı, beyaz tenli, açık yeşil gözlü ve 1.75 boylarında, sanki slav ırkının bir prototipiydi. Birçok özelliği bakımından çok yetenekli bir kadındı. Köyün sadece en güzeli değil, en temiz ve en güzel yemek yapan kadınıydı. Bildiği ve yaptığı her şeyi bize de öğretmeye çalışırdı. Mesela ben, hem elle hem de makinayla dikiş dikmesini annemden öğrendim. Köye devlet bürokrasisinden kaymakam, komutan gibi önemli biri geldiğinde, muhtar onlara ikram edeceği yemekleri anneme yaptırırdı. Diğer memurlar geldiğinde ise başka kadınlar yapardı. Yaşam, annem için nasıl bir çileydi, anlatmaya literatürüm yetmiyor. Peşpeşe gelmiş beş çocuk büyütüyor. Bu yetmiyormuş gibi, ilk eşimden olan iki oğlum -biri birbuçuk, diğeri üç yaşında iken- anneme kaldı ve onları da annem büyüttü. Çocuklarımla bakımda, onbeş yaşlarına gelmiş kız kardeşimin de büyük emeği var. Yedi çocuğa annelik yapmak, klasik ev ve bahçe işleri, yazları yoğun hasat işleri, inekler, tavuklar vs. onların bakımı, korunması ve üremelerinin sağlanması... Gece yarılarından sonra terzilik... Senelerce tüm bunların üzerinden eksiksiz gelebilen bir kadın. Yaşadığı sürece "yatağına güneş doğmamış" bir kadın.

Annemin büyüttüğü iki erkek çocuğuma, cezaevinden çıktıktan sonra üçüncü oğlum eklendi. Şimdi üçüde yetişkin; mütevazı

yaşamlarında çok dürüst, adaletli ve vicdanlı çocuklar. Genç torunlarım da aynı özelliklere, aynı kültüre sahipler.

Sol fikirlerle ne zaman tanıştın, sonrası nasıl gelişti?

Ankara İlk Öğretmen Okulu'nda (Lise dengi) yatılı okudum. 1969'da mezun oldum. Öğretmen okulunda iken sol eğilimli yazı, yazar ve dergilere karşı sempati ve ilgim oluştu. Kır yaşamını ve oradaki üretim ilişkileri ve bunun yarattığı çelişkileri anlatan kitaplara karşı çok büyük bir ilgim vardı. Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Mamut Makal, Orhan Kemal gibi yazarların öyküleri ve romanları en çok ilgi duyduğum kitaplardı. Bunları okurken, anlatılanlarda çocukluğumun ve ilk gençlik yıllarımda geçtiği kırsal alandaki yaşamımı buluyordum; ve zaman zaman oradaki ilişki ve çelişkileri sorguluyordum. O zamanlar kafamda, böylesine haksız ve adaletsiz ilişkilerden nasıl kurtulunur diye bir soru ve düşünce yoktu. Çok küçüktüm, bu tür kitapları 13-14 yaşlarımda okumaya başlamıştım.

Öğretmen okulunun 5.ve 6. sınıflarında Aziz Nesin ve Çetin Altan gibi yazarları okumaya başladım. Bir ara osmanlı tarihi ve saray oyunları ile ilgili kitaplara ve aşk romanlarına ilgi duydum. Bir çoğu saçma sapan kitaplardı belki ama okuyordum. Bu arada Avrupa ve Rus edebiyatının klasiklerine merak sardım. Öğretmen okulu 4. sınıfta (lise 1) iken coğrafya öğretmenimiz not defterindeki numaramın karşısına "derste Ekmekçi Kadın'ı okuyor" diye not düşmüştü. Öğretmen okulu 5. sınıfta, birinci yarıyıl da en çok kitap okuyan öğrenci seçildim. (Bu değerlendirme okul kütüphanesinden alınan kitap sayısına göre yapılıyordu.)

Çocukluğumu ve gençliğimin ilk yıllarını geçirdiğim köyümüzde klasik toprak ağalığı üzerine kurulu bir ilişki düzeni yoktu. Yani egemenlik ilişkileri toprak gücü üzerinden kurulu değildi. Örneğin babam, (işlettiği amcalarımın topraklarını da dahil edersek) orta büyüklükte bir toprağı yönetiyordu. Bizim köydeki egemenlik, siyasi nüfuz, aşiret ve fiziki güç üzerinden kurulmuştu. Fiziki gücü (aile gücü) olmayan yoksul köylüler üzerinde bu otoritenin baskısı ve zaman

zaman da şiddeti sözkonusu idi. Ankara/Beypazarı Üreğil köyü. Öğrencilik yıllarımda, özellikle yaz aylarında köyde kitap bulmak mümkün değildi. Okulda iken, okulun kitaplığından, şehir kütüphanelerinden ve arkadaşlarından temin edebiliyorsun ama tatilde köyüme gittiğimde bu iş epeyce zorlaşıyor. Parayla kitap alma şansım hiç yoktu. Köyümüze 5-6 km. uzaklıkta Uruş Nahiyesi vardı ve onun da sınırlı sayıda kitaplardan oluşan bir kütüphanesi bulunuyordu. Yaz aylarında oraya gidip emanet kitap alır, okuduktan sonra iade edip yenisini alırdım. Bir kaç yıl içinde, okunabilecek durumdaki kitapların sanırım hepsini okudum.

Yaşadığım yörede içinde bulunduğum ve tanık olduğum sosyal yaşam, üretim ilişkileri ve bunların yarattığı çelişkilerle, okuduklarım yan yana geldiğinde, doğal olarak kafada sorgulamalar da başlıyor.

Solcu olmanın bendeki alt yapısı sanırım böyle oluştu.

Öğretmen okulunda sol ile aktif bir ilişkim yoktu, olmadı. Sadece eğilim olarak vardı. Artık solcu olduklarını öğrendiğim, bildiğim yazar, gazeteci ve politikacıları seviyor ve sempati duyuyordum. Örneğin, öğretmen okulu son sınıfta gizli gizli İMECE dergisi okuyorduk. Solcu yazarların kitaplarını, dergilerini, politik yazılarını okudukça bazı temel kavramları ve bunların anlamını öğreniyorsun. Bütün bu okumalar; sonraki siyasal mücadele yıllarımda, teorik olarak öğrendiğimiz, tartışıp çözümlemeye ve politika olarak hayata uygulamaya çalıştığımız pek çok bilginin, üretim ilişkileri ve çelişkilerinin temelini anlamaya ve işin sosyolojik temellerinden sınıflar, sınıfsal farklılıkları ve sınıflar arası çatışmaları görmeye ve bir bütün olarak mücadelenin örgütlenmesine kadar, pek çok şeyi yani teoriyi anlamak ve kavramak gibi kolaylaştırıcı bir etkisi olmuştur. Bütün bu sürecin solcu, devrimci ve isyancı olmamın alt yapısını oluşturduğunu düşünüyorum

Lisede boykot gibi politik eylemler var mıydı?

Ben lise okumadım, ortaokuldan sonra öğretmen okuluna girdim. Öğretmen okulunda iken boykot vs. gibi eylemler yoktu, hiç olmadı. O yıllarda lise ve dengi okullar henüz politikleşmemişti. Bizim okulda da

politikleşmiş bir kamplaşma yoktu; tartışmalar ve siyasi görüşlerin (sağ-sol) açık propagandası da yapılmıyordu. Tek tek ilişkiler arasında fısıldaşmalar olurdu. Teşkilat başkanlığı seçimlerinde bile başkan adayları siyasi rengini açıkça ortaya koyamazlardı. Okul müdürü sağcıydı, Demirel'in Adalet Partisi'nden. O yıllardaki Demirel hükümetindeki Milli Eğitim Bakanı'nın da akrabasıydı.

Son sınıfta (1968-1969 öğretim yılı) teşkilat başkanlığı seçimlerinde başkan adayı oldum. Öğretmen okullarında, Köy Enstitüleri'nden kalma bir kültür olan "Teşkilat Başkanlığı", öğrencileri yönetimde temsil eden bir kurumdu. Teşkilat başkanlığı demokratik seçimlerle oluşurdu. Seçimlerden bir ay önce propagandalar başlar; sınıf konuşmaları, toplantılar ve özellikle merkezi anons odasından belli aralıklarla bütün sınıflara propaganda konuşmaları yayını yapıldı. Sonrasında koridorlara sandıklar kurulur ve öğrenciler oylarını kullanarak, öğrenci teşkilatı başkanı seçilirdi. Teşkilat başkanının, gerekli gördüğünde derslere girmeme gibi özerkliği filan vardı.

Ben de adaylığımı ilan ettim ve iddialıydım.

Seçimlere kısa bir süre kala okul idaresi seçim sistemini değiştirdiğini ilan etti. Teşkilat başkanlarının, sosyal kol başkanları ve yardımcıları tarafından seçilmesini kararlaştırdı. Buralarda etkili olmak ayrı bir örgütlenmeyi gerektiriyordu; bazı sosyal kolların yöneticileri seçilmişti zaten. O zaman sosyal kol faaliyetlerinin seçimleriyle hiç ilgilenmemiştim. Örgütlenecek zaman da kalmamıştı. Kalan kol başkanlığı seçimlerinde de başarılı olamadım. Bir iki kol başkanlığı kazandık. Adayın, teşkilat başkanı olabilmesi için en az yedi sosyal kolun başkan ve başkan yardımcılığını kazanması gerekiyordu. Yeni seçim sistemi örgütlenmesinin daha önceden yapıldığını, planlandığını öğrendim. Bu nedenle seçim sistemi değişikliğini üstüme alındım; 'idare benim seçilmemi engellemek için bu tezgahı kurdu' filan diye etrafa hava bastım. Gerçek öyle miydi bilmiyorum; benimki biraz böbürlenmek oldu. Seçilmek için hiç şansım kalmamıştı; üstelik, seçimlerdeki yardımcım, (ikinci başkan olacaktı) başka bir adayla anlaşarak onun 2. başkanı oldu!

Bu sürecin ardından, sanırım hayatımın ilk, kısmi politik yazısını yazdım. Yazının başlığı 'Seiyoruz'. Kocaman bir kartona... Sistemi neden değiştirdiklerini, seçilen ekibin öğrencileri temsil etmediğini; idarenin, öğrenci haklarını savunan temsilci değil kendisine yardımcı seçtiğini; öğrenci sorunlarının çözülemeyeceğini, teşkilat başkanının idarenin adamı olacağını falan yazdım... Özellikle eski sistemin, yani bütün öğrencilerin oy kullanarak yapılan seçimlerin gerçek demokrasi olduğunu ve demokratik iradenin, dolayısıyla temsil gücünün böyle belirleneceğini işlemeye çalıştım. Okulun girişine astım. Bir Pazartesi sabahıydı. Birkaç arkadaşı da yanıma alarak yazının yanında bekledik; ders başlamadan yazının sökülmesine engel olmalıydım. Öğretmenlerin çoğu servisle geliyordu, camda yazıyı görüp okuyanlar oldu. Bazıları kızgın bakış fırlattı, bazıları da tebessüm etti. Müdür muavini gelip "Yazıyı kaldırın" dedi. Ben de, "O emektir, okunması için asıldı hocam, okunduktan sonra kaldıracağım," dedim. O da, "... çarım senin emeğine," dedi. Ama sökmeye de cesaret edemedi. Kalan süre içinde öğrencilerin de önemli bir bölümü okumuş oldu. Sonuçta sabah derse girdikten sonra yazıyı söküp müdüre teslim etmişler. Olayla ilgili bir soruşturma açıldı, ama sonuçta ceza filan verilmedi. Birçok öğretmen -hatta bir tanesi müdür yardımcısıydı- ikili sohbetlerimizde yazılanları onaylamıştı.

Bir kış günü, Niyazi ile beraber açma kolu kitlenmemiş zula bir pencereden çıkarak, "Paris Yanıyor" filmine gittik. (Ehrenburg'un ünlü romanından uyarlanmış bir film) Bu filmi izlemeyi çok istiyordum. Meğer üçbucuk saatlik bir gösterim süresi varmış. Okula döndüğümüzde saat gece yarısını çoktan geçmişti. Üstelik zula penceremizin kolu indirilerek kapatılmıştı; dışarıda kaldık. Şubat ayı, Ankara'nın soğuğu, eksi on-onbeş derece. O saatte yakın gidebileceğimiz hiçbir yer yok. Keçiören-İncirli semtinde amcam oturuyordu, bir ara soğuktan öleceğimizi düşünerek amcama gidelim dedik. Çok uzak, Ankara'nın bir ucundan öbür ucu. Gidemeyiz çünkü, hem taksi bulamayız hem de bulsak bile hiç paramız yok. Sonuçta her türlü riski göze alarak kalorifer dairesinin camını kırarak girdik. Önce Niyazi girmişti, ben camdan geçip kalorifer borusundan sallandığım

sırada gece bekçisi bağırarak geliyordu. Birden kömürlerin üstüne düştü. Yaşlıca ve oldukça babacan bir adamdı. Niyazi arkasından kömür keseği ile vurarak düşürmüştü. İkimizi de tanıyacak şekilde göremeyen bekçi, kendisinin dövülmediğini, ayağının kömürlere takılması sonucu düştüğünü ve yüzlerini görmediği için kaçanları tanıyamadığını söylüyor. Ne var ki bu ifadenin bizi korumayı amaçladığını düşünen müdür yardımcısı, gece saat 23 ve 24’de yaptığı sayımlarda bizim yatakhane de olmadığımızı tespit ettiğinden, kalorifer dairesinden girdiğimizi ve bekçiyi dövdüğümüzü rapor ediyor. Öğle saatlerinde, “Müdür çağırıyor” dediler. Müdür, ‘maça beyi’ diye anılırdı ve öğrencileri sıkı döverdi. “Kalorifer dairesinden girmişsiniz” dedi. “Tövbe,” dedik. “Bekçiye vurmuşsunuz.” “Asla! Bekçi bizim babamızdır,” dedik. Bizi tekme tokat döveceğini beklerken -ki böyle bir şey olursa karşılık vermeyi kararlaştırarak girmiştik odaya- “Sizi disiplin kuruluna veriyorum, defolun!” dedi.

Disiplin Kurulu başkan yardımcısı, aydın ve demokrat bir kadındı; ara sıra ders dışında sohbet ederdik, benim siyasal eğilimimi de biliyordu. Kurulda nasıl davranacağımızın ve savunmamızı nasıl yapacağımızın ipuçlarını verdi. Savunmamızın esası pişmanlık ve özeleştirici oldu. Bir kısım disiplin kurulu üyesi okuldan atılmamızı isterken, kurulun çoğunluğu bir hafta uzaklaştırma cezasının yeterli olacağına karar veriyor. Ve sonuçta hocamızın çabası ve kuruldaki tercihiyle okuldan atılmaktan kurtulduk.

Ama bir haftalık süreyi nerede geçirecektik? Bu cezayı ailelerimize anlatamazdık. Niyazi, kıvrak zekaya sahip, insanların zaafalarını(zayıf yanlarını) tespit etme ve gerektiğinde bunu kullanıp avantaja çevirme konusunda çok yetenekli bir arkadaşım dı.

Müdürün, milli mücadele hayranı, hatta hastası olduğunu önceden keşfetmiş. Ceza tebliğ edildikten sonra bana, “Gel müdüre gidiyoruz” dedi. İçeri girdik, Niyazi, aldığımız uzaklaştırma cezasından hareketle, “Hocam, ben ailemin yanına gidemem, başka da gidecek bir yerim yok. Benim dedem milli mücadele gazisidir. Dedem bu cezayı öğrenirse, ‘Biz bu vatani, siz ayaklar altına alarsınız diye kurtarmadık’ diyerek, büyük bir ihtimalle beni öldürür” filan diye dramatik bir

senaryo anlattı. Müdür adeta ağlamaklı olmuştu. Beni dinleme gereği bile duymadı. Milli mücadele ve Niyazi'nin dedesinde "varolan" milli mücadele ruhu üzerine uzunca bir nutuk çekti. Ardından, "Peki, okulda kalıp nöbetçi öğretmenlere yardımcı olun" dedi. Gülmemek için ısırdığımız dudaklarımız sonradan yara oldu. Çünkü Niyazi'nin dedesi değil milli mücadeleye katılmak, sanırım askerlik bile yapmamış. Üstelik o sıralarda Niyazi'nin yaşayan bir dedesi bile yoktu galiba. Okulda yiyip-içip yatarak derslere girmeden yapılan ceza infazı bir öğrenci için çok büyük lükstü. Pek çok arkadaşımız durumu gıpte ederek ve kıskançlıkla karşıladı.

Müdür tarih hocasıydı, tarih derslerimize giriyordu. Ceza bitiminin hemen sonrasında, bir gün dersimizde sözlü sınav yapacak. 'Kimi kaldırısam' diye sınıfı gözleriyle taradıktan sonra beni işaret ederek, "Sen, kalorifer dairesinden giren kalem, kalk bakalım" dedi. Artık, arkadaşlar arasında makara konusu namım "kalorifer dairesinden giren kalem" olmuştu.

Öğretmen okulunda yazma işinin öncesi de var. 1965-66 öğretim yılında 4.sınıftayım (sonra aynı sınıfta bir yıl daha okudum!). Rahmi Gür diye bir arkadaşımız "Kağrı" isimli bir duvar gazetesi çıkarıyordu. Biz de bu gazeteye yazılar yazıyorduk. Duvar gazeteleri de, yine Köy Enstitüleri'nin öğretmen okullarına hediye ettiği geleneksel bir etkinlikti. Edebiyat öğretmenimiz derslerinde o gazetede çıkan yazılardan bazılarını okutur, onun üzerinden yorumlar yapılarak tartışma yürütülürdü. Hatta bazılarına ders notu bile verilirdi. O yüzden gazetede yazımızın yayınlanması önemliydi. Ne varki zamanla Rahmi, benim ve Nurettin'in (çocukluk arkadaşım) yazılarını sansür etmeye başladı. Biz de bu duruma kızarak ayrı bir duvar gazetesi çıkarmaya karar verdik. Adını ben koydum; Türkiye'de "Şafak" ismini ilk kullanan belki de ben oldum. Duvarda, "Kağrı"nın yanında bir de "Şafak" çıkıyordu artık.

Ertesi yıl aynı sınıfta kaldığımız için, Şafak da çıkmaya devam etti. Rahmi bir üst sınıfa geçtiğinden Kağrı'yı oraya taşıdı. Duvar gazetelerinde anı, öykü, fıkra, kitap tanıtımı gibi yazılar yayınlanıyordu. Ertesi yıl (1966-67 öğretim yılı) Şafak'ta sosyal içerikli yazılar da yer

almaya başladı. Giderek politik içerikli ve okul yönetimini eleştiren (Baş yazılar genellikle okuldaki sorunlara ayrılrđı. Öğrenci-öğretmen ilişkileri, yemeklerin yetersizliğı, kalitesizliğı, hocaların davranışları, "mandolin Yunan çalgısıdır" diyerek milliyetçilik propagandası yapan müzik hocasının eleştirisi vs.) yazılar yayınlanmaya başlayınca, gazeteyi yasakladılar. Aynı şekilde Kağnı'nın çıkması da engellendi. Rahmi sıkı bir solcu idi. Sonradan siyasi düşüncelerinden dolayı okuldan atıldı ve öğrenimini başka bir öğretmen okulunda tamamladı.

Ankara Öğretmen Okulu'na geldiğimde, Ankara'ya 30 km. uzaklıktaki Hasanoğlan Öğretmen Okulu'nda ilk okulu aynı dönemlerde okuduğumuz arkadaşlarım vardı. Onlarla belli aralıklarla hafta sonları bazen Ankara'da, bazen de Hasanoğlan'da görüşürdük. Bu görüşmelerimizde sık sık İbrahim Kaypakkaya diye birisinden söz ederlerdi. İbrahim Kaypakkaya okulda duvar gazetesi çıkarıyormuş, çok zeki ve başarılı olduğu için bütün öğretmenler tarafından örnek gösteriliyormuş. Bir defasında kötü yemekleri protesto etmek için, yemek dolu servis tabaklarını ters çevirme eylemi örgütlemiş.vs.vs.

Bir gün yine Hasanoğlan'a gittiğimde, İbrahim Kaypakkaya ile aynı sınıfta okuyan bir köylüm beni onunla tanıştırdı. Bana göre ufak-tefek, tüysüz bir çocuktur. Ankara Öğretmen okulunda okuyor olmam ilgisini çekti. Karşılıklı okullarımızın durumundan ve sosyal faaliyetlerimizden, özellikle de duvar gazeteleriyle ilgili politika ve çalışmalardan sözettik. Birlikte öğlen yemeğı yedik. Yemeklerin yeterli ve güzel olduğunu söyleyince güldü; tabakları ters çevirdikten sonra düzeldiğini söyledi. Yerinde duramayan bir çocuktur; bahçede dolaşırken karşılaştığımız her öğrenci İbrahim'e laf atıyor, bir şeyler soruyor ve faaliyetleriyle ilgili espriler yapıyordu. Hasanoğlan'a bir başka gidişimde tekrar karşılaştık ama sohbet etmedik, sadece selamlaştık. Onu bir daha hiç görmedim. Yaz tatiline girdiğimizde, aynı sınıftaki köylüm, İbrahim Kaypakkaya ile birlikte Yüksek Öğretmen Okulu'na seçildiklerini ve önümüzdeki yıl İstanbul Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'nda okuyacaklarını söyledi.

Köylüm bir yıl Çapa'da okuduktan sonra geri döndü. Öğretmen okulu son sınıf derslerini dışardan vererek öğretmen oldu. Sohbetlerimizde Çapa'dan pek söz etmiyordu. Neden devam

etmediği konusunu ise, 'sevdiği kızla evlenmek için okulu bıraktığı' şeklinde izah etti. Sanırım korkmuştu. İlkokul öğretmenliğine başladı; cezaevinden çıktıktan sonra öğrendiğim kadarıyla, sonraki yıllarda öğretmenlik yaptığı bazı köylerde imamlık da yapmış!

1973 yılının yaz sonuna doğru İstanbul'a gelme hazırlıkları yaparken köylüm, İbrahim Kaypakkaya'dan söz etti. O da Ankara'da karşılaştığı bir sınıf arkadaşından duymuş. İbrahim, Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'nda komünist-anarşist olmuş. Deniz Gezmiş gibi devlete baş kaldırmış. Hatta devletle savaşmak için ordu kurmuş, sonra da yakalanarak öldürülmüş. "O ufak-tefek çocuk mu yapmış bütün bunları?" dedim. "Ben de ihtimal vermiyorum ama öyle anlattılar," dedi.

1968-69 öğretim yılında, son sınıf öğrencisi iken, Siyasal Bilgiler Fakültesi konferans salonunda yapılan bazı politik toplantılara da gizli gizli katılıyordum. Bir defasında Mahir Çayan'ı dinledim. Doğu Perinçek'i de sanırım o toplantılarda tanıdım.

Mezuniyet ve kendi ilçemde, -iki yılı doğup büyüdüğüm köyde olmak üzere- dört yıl ilkokul öğretmenliği yaptım. 1969 yılı sonlarında TÖS(Türkiye Öğretmenler Sendikası) üyesi oldum. 1970'de TÖS merkezi, içinde bir dizi siyasal taleplerin de bulunduğu, öğretmenlerin demokratik, ekonomik ve özlük haklarının düzeltilmesi isteğiyle üyelerini dört gün sürecek greve çağırdı. Bizim ilçede eylemi iki öğretmen destekledik. Eylemin ardından bakanlık greve katılan öğretmenlerle ilgili geniş çaplı bir soruşturma yürüttü ve pek çok öğretmen açığa alındı. Beni de açığa alacaklar diye bekledim, ama öyle bir uygulama olmadı.

Sonradan öğrendim ki; o yıllarda ilçe Milli Eğitim Müdürü Emin amca idi. Ortaokulda Beden Eğitimi derslerimize girerdi. Kızı Suzan, (Konya Kız Öğretmen Okulundan mezun) orta okulda başlayıp öğretmen okulunu da aynı yıllarda okuduğumuz samimi arkadaşım sevgili Bedri ile evlendiğinden, Suzan ile de samimi bir dostluğumuz başlamıştı. Zaten bu dostluğun getirdiği hukukla, müdüre "Emin amca" diyordum.

Greve katıldığımı öğrenen Emin amca, hükümet tabibliğinden grev günleri için benim adıma hasta raporu alıyor. Yani grev süresince ben raporlu olduğum için, yani hasta olduğum için görevime gitmemiş sayılıyorum. Emin amca çok iyi, yardımsever ve aynı zamanda çok duygusal bir insandı. Böylelikle, kendince beni olası bir cezadan, sıkıntıdan korumuş oluyordu.

12 Mart Muhtırasıyla Demirel'in sivil hükümeti istifa ettiğinden, askerlerin vesayetinde bir reform kabinesi kuruldu. Sonradan öğrendiğim kadarıyla, darbeciler arasındaki çelişkiler sonucu yaşanan iktidar mücadelesini, Demirel'in siyasal gücüyle uzlaşan "şahinler" kazanıyor. İktidar gücünü sağlamlaştıran bu kesim, reformcuları ve "sol" darbecileri tasfiye ederek 2. Erim hükümetini kurdular. 2. Erim hükümetiyle birlikte başlayan "balyoz" harekatiyle ülke çapında yoğun bir şiddet ve devlet terörü başlamış oldu. Kontr-Gerilla iş başında idi. Tespit ettikleri bütün solcuları "anarşist" olarak niteliyor, işkencelerden geçirip tutukluyorlardı. Yazar, çizer, akademisyen ve tüm demokratik güçler üzerinde de yoğun bir baskı kurulmuştu. Ülkenin dinamik güçleri, özgürlükler alanında nefes alamaz duruma gelmişti. Denizler'in idamı, Mahirler'in topluca katledilmesi ve daha pek çok katletme uygulamaları basın yayın aracılığıyla halka duyurularak, topluma gözdağı veriliyordu. Bütün bu uygulamaları açıktan savunan, destekleyen "böyyük" bir sivil siyasi lider de vardı: Süleyman Demirel.

12 Mart süreci, bilincimde çok ciddi bir gelişme yarattı. Yaşananları, nedenlerini sorgulamaya başladım. Aybaşlarında Ankara'ya gidiyor ve her seferinde 3-4 kitapla dönüyordum. Politik içerikli kitaplar daha çok ilgimi çekmeye başlamıştı. Tercihini kesin olarak soldan yana yapmış olan arkadaşlarla konuşuyor, gelişmeleri yorumluyor ve analiz etmeye çalışıyorduk. 12 Mart döneminde başıma bir iş gelmesinden çekindim. Çünkü köyümdeki bazı köylüler hakkımda ihbarlarda bulunuyordu. Hatta bir tanesi şikayet dilekçesinde, "Bir gece Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının evime geldiğini, bir çuval yiyecek alarak sabaha karşı çıkıp Avdan Dağı'na doğru gittiklerini" yazmış. Jandarma ve savcı bu abartılı ihbarların yalan olduğunu bildikleri için hakkımda herhangi bir

soruşturma açılmadı. Ne var ki epey bir süre tedirgin olduğumu da itiraf etmeliyim.

12 Mart döneminde biraz CHP'ye ilgi duydum. CHP içinde İnönü-Ecevit çatışması vardı. Kongrede İnönü yeniden genel başkan seçildi, ama parti meclisini Ecevit ele geçirdiği için genel başkanın işlevi büyük ölçüde ortadan kalkmış oldu. Bunun üzerine İnönü istifa etti. Turan Feyzioğlu bir kısım milletvekili ile ayrılarak Güven Partisi'ni kurdu. Olağanüstü kurultaya giden CHP'nin başında artık Ecevit vardı. Söylemlerinde reformcu, özgürlükçü ve ilerici genç ve karizmatik bir lider!

12 Mart sıkıyönetimi kalktı. Ekimde seçimler var. Kampanyaları başladı bile. Ben Ecevit'i önemsiyorum. Seçim kampanyalarına katıldım, destek verdim. Ankara'da Ecevit'in birkaç toplantısına katıldım. CHP parçalanmış, istifalar olmuş ve kırk küsur milletvekili kalmıştı. Üstelik İnönü, "Ecevit komünisttir, ona oy vermeyin" çağrısı yapıyordu. Ecevit'in amacı seçimlerden yüz milletvekili çıkarmak. "Umutumuz Ecevit" ve "Karaoğlan" söylemleri üzerinden müthiş bir kampanya yürütülüyor. Dağlara taşlara "Umutumuz Ecevit" sloganının yazıldığı bir kampanya oldu.

Ecevit'in siyasal söylemleri, birçok bakımdan benim beklentilerime cevap veriyordu. Demokratik hakların kullanılması, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü konusundaki söylemleri; gençlere ve aydınlara zulmeden, işkence yapanlardan, özellikle de kontr-gerilladan hesap sorma vaadi; toprak işleyenin, su kullananın gibi sosyalist söylemleri, iktidar olduğu taktirde ülkede çok ciddi ve kapsamlı demokratik bir reform yapılacağı yönündeydi. Ecevit, ülkedeki bütün aydınların, ilerici ve demokratik güçlerin, hatta devrimcilerin destek verdiği bir seçim programı sunuyordu.

Ecevit, seçimlerden 187 milletvekili çıkardı. Bu sonuç inanılacak gibi değildi. Erbakan'la koalisyon yaparak hükümeti kurdu. İlk işlerden birisi genel af yasası hazırlamak oldu. Yasa çıktığında, 12 Mart rejiminin ağır işkencelerle ve göstermelik yargılamalarla tutukladığı politik "suçlu"lar af dışı kaldı. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi "eşitlik ilkesine aykırı" diyerek yasayı düzeltip tüm tutuklulara uygulanmasını sağladıysa da,

Ecevit'in tutumu benim açımdan tam bir kırılma yarattı. Ve kesin olarak Ecevit'in de sola düşman olduğu sonucuna vardım. Kontr-gerillanın varlığını inkar etmesi de işin tuzu-biberi olduğundan, Ecevit defterini tümünden kapattım.

Köyümde çalıştığım iki yıl, aynı zamanda askerliğimin başlayıp bittiği yıllar oldu. 1971 yılında çıkan ve askere alınacak öğretmen fazlasının askerliklerini görev yerlerinde yerine getireceklerine dair yasadan yararlandım.

Eğitim'e gidişin kaç tarihi oluyor?

1973 yılı Eylül ayında, sınavlarını kazandığım Atatürk Eğitim Enstitüsü Eğitim Bölümü'ne gündüzlü öğrenci olarak başlamak üzere İstanbul'a geldim.

İstanbul'a gelirken kafamda, okuyup mesleğimde kariyer yapmak var. Bunu hem iyi bir yaşamım olması bakımından, hem de öğrencilikten sonra aktif siyasete girmemi kolaylaştıracağı açısından düşünüyorum.

Ankara'daki seçim kampanyasında birçok nitelikli insanla tanıştım. Bunlardan bir kaç tanesi, CHP içinde siyasi çalışma yapmam için teşvik edici önermelerde bulundu. Hatta birisi, İstanbul'da Fatih ilçe başkanı Ali İsmet Genç ile ilişkiye geçmemi önerdi. Kendisi Genç'e bilgi verecekti. İstanbul'a gelince Ali İsmet Genç'i buldum; heyecanlı, cesur bir insan ve o zamanki ölçülerime göre sıkı bir devrimci. Seçimler daha yapılmamış, kampanya devam ediyor, dolayısıyla ben zaman buldukça hafta sonları CHP'nin Fatih ilçesine gidiyorum.

Siyasi tercihim kesin olarak yapıp partide çalışmaya başladıktan sonra da (1975 DGD dönemi) Ali İsmet Genç'le görüşmeye devam ettim. Tarihini tam hatırlamıyorum, ama sanırım 1977 yılında ülkücü faşistler tarafından pusuya düşürülerek öldürüldü.

İstanbul'a (Eğitim Enstitüsü'ne) geldiğim yıl, Maarif Koleji'nde etüt abiliğine başladım. Bu ilişki nasıl kuruldu hatırlamıyorum. Sanırım yine bizim kel Emin'in marifetiydi. Maarif Koleji, İstanbul'un prestijli okullarından birisiydi. O sırada tanımadım ama Cemil Oka ile Türker

Ertuncay'da bu okulda öğrenciydi. Yatılı öğrencilerin akşam etütlerinde başlarında duruyoruz, bunun karşılığı okulda yemek yiyor ve yatıyoruz. İlk yıl açısından büyük bir avantajdı. Yatılı okullardaki bu uygulama, üniversite öğrencilerinin istihdam edildiği bir alandı.

İlk irtibatın nasıl oldu?

Ertesi yıl (1974 Yazı) Kel Emin'le beni, etüt abiliğine son vererek Maarif Koleji'nden attılar. Biz de, Emin'in iki hemşehrısı ve sınıfımızdaki bir arkadaşımızla Göztepe'de kiralık bir evde kalmaya başladık. Öğrenci evi olduğu için zaman zaman kalabalık oluyordu. Sanırım Emin'in tanıdığı birisi, arada gelip bize Mahir'in 'Kesintisizler'ini okuyordu. Tabi THKP-C propagandası yapmaktan da geri kalmıyor. Emin, saçları epeyce azalmış kafası, kısa boyu ve ufak tefek yapısıyla, nerelere girip çıkıyordu bilmiyorum ama bize sürekli illegal yazılar getiriyordu. Kaypakkaya'nın yazılarını ve 12 Mart davasındaki savunmaları da bu sıralar yine Emin getirdi. İbrahim Kaypakkaya, henüz kafamda tercih ettiğim bir figür değildi. Önce savunmalar, ardından da Milli Mesele ve Kemalizm konulu yazıları çok ilgimi çekti. Öğretmen okulundan tanıdığım için siyasi hayatı, mücadelesi ve özellikle de işkencedeki direnişi üzerinden büyük hayranlık duydum.

Emin'e, bu yazıları veren kişiyle tanışmak istediğimi söyledim. Ya da Emin, belki de benden söz ettiği için o arkadaş beni görmek istedi; bu ayrıntıyı tam hatırlamıyorum ama sonuçta Mukaddes'le tanıştım.

Senin gençlik örgütlenmesinde epey pratiğin var. DGD'nin kuruluşu da bu dönem...

1973'de okul açıldıktan bir süre sonra, nasıl oldu bilmiyorum ama okulda öne çıkan kişilerden birisi oldum. Bu durum, tamamen genel devrimci tutumum ve sosyal ilişkilerdeki kişisel özelliklerimin bir sonucuydu. Benzer durumda olan bir kaç arkadaşla, genel devrimci bir yaklaşım içinde okulun durumunu konuşuyorduk. Okuldaki durum; çoğunluğu apolitik bir kitle ve buna uygun insan ilişkilerinden ibaretti.

Partiyle ilişki kurduğum sıralar bu durumu değiştirmek ve yüksek okul adına yakışan düzeyde devrimci bir öğrenci kitlesi yaratmak gerekiyordu. Çok az sayıda olmalarına rağmen faşistlere karşı da bir mücadele örgütlenmesi yapmak gerekiyordu. Sonuçta, Hüseyin Duranay, Neşet ve ben, öğrenci kitlesine danışmadan ve seçim filan da yapmadan kendimizi yetkili 'Okul Konseyi' ilan ettik. Okulda öğrencilerin çok büyük bir bölümü siyasal tercihlerini henüz yapmamış, dolayısıyla siyasal ilişkiler de tam olarak kurulmamıştı. Kitle psikolojisi açısından bakarsak, oluşan yönetimin arkasında ciddi siyasal güçler olduğunu düşünmüş olmalı öğrenciler.

Bu yüzden okulun çok büyük bir çoğunluğu bu yönetim şeklini kabul etti. Gerçi düşüncelerinde pek de haksız sayılmazlardı. Çünkü, Hüseyin'in THKP-C ile, Neşet'in de THKO ile ilişkileri vardı ve okulda siyasetlerini temsil ediyorlardı. Bu sıralar ben İbrahim'in yazılarını ve TKP/ML ile ilgili diğer dökümanları okumuş, siyasetteki yönümü Kaypakkaya'dan yana çevirmiştim. Dolayısıyla onlar da beni TKP/ML ile ilişkili ve onu temsil ettiğimi sanıyorlardı. Bir kadın arkadaşımız, konsey yapısına itiraz etmedi, ama kendisi de konsey üyesi olmak istiyordu. Üst sınıflardan bir arkadaştı ve keskin devrimci söylemleri vardı. Konsey üyesi olan bizler ise okula geleli bir yıl olmuştu. Buna rağmen isteğini kabul etmedik, zaten bazı davranışlarını da itici buluyorduk.

Hüseyin Duranay, okuldaki kitle toplantılarında fazla konuşmayan, ilişkilerini genellikle ikili, üçlü görüşmelerle sürdüren bir arkadaştı. Okulda en fazla sempatzan kitlesine sahiptiler. Cezaevinden çıktıktan sonra bir kaç kez Hüseyin'le görüşme girişiminde bulundum; her seferinde yaşanan tersliklerden dolayı bir türlü görüşemedik. 1994 yılında kalp krizi geçirerek, genç yaşta yaşama veda etti.

Neşet, her yanından mülayim bir iyimserlik akan, konuşkan ve oldukça renkli bir arkadaştı. Okuldaki kitle toplantılarında, yumuşak konuşmalarına yer yer şiirler serpiştirir, gergin olduğumuz zamanlar -edebiyatçı olmanın birikimi olsa gerek- hava durumuna uygun spontane kafiyelemlerle ortalığı yatıştırırdı. Açık kahve renkli buruşuk pardüsesinden dolayı ona "Kolombo Neşet" derdik. Bu arkadaşlarla

okulu yönettiğimiz süre içinde bir boykot örgütledik, faşist saldırılara karşı okulu militan bir savunmayla koruduk. Çok uyumlu çalıştık, kayda değer hiçbir çelişki yaşamadık. Sevgili dostum Neşet'le, belli aralıklarla hala görüşüyoruz.

İstanbul'da, öğrenci gençliğin yoğun olarak ilgi duyduğu en büyük gençlik örgütü İYÖKD (İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği) vardı. TKP, TSİP geleneğinden gelenlerin kurduğu bir dernekti. 1974 yılında düzenlediği ilk etkili eylem, Viranşehir'de kaçakçı denilerek 22 kört köylüsünün katledilmesini protesto mitingiydi. İstanbul Üniversitesi'nin önünde, Beyazıt Meydanı'nda yapılan gösteriye polis saldırdı. Yer yer polise karşı konuldu, İstanbul'da (sanırım Türkiye'de de) ilk kez panzerler ve panzerlerden sıkılan tazyikli su kullanıldı. Mesela ben, büyük bir grupla, meydanda polis saldırısından kurtulup üniversitenin ana kapısında merdivenlerden çıkan polisleri durdurmaya çalışırken, bir panzer merdivenlerden çıkarak üstümüze doğru gelmeye başladı. Sütunların arasına girerek panzer saldırısını savuşturduk, ama panzerin merdivenlerden çıkabilme "yeteneği" epeyce şaşırtmıştı beni.

Polisin birisi üniversitenin önündeki sütunların arasında durmuş, gelene geçene cop sallıyordu. TSİP'li bir çocukla gözgöze bakışarak anlaştık. Ben yaklaştım polisin kolundan tuttum; TSİP'li arkadaş arkasından tekme yumruk girişti. Polisin kendisi bir yana, kaskı, jopu başka bir yana savruldu. Bunun üzerine arkamızdan bir polis silah çekerek kitleyi korkutmaya çalışmış.

Site Yurdu önünde ve ara sokaklarda polise taşlı sopalı karşı koyuş ve kovalamaca epeyce devam etti. Bu, benim İstanbul'da ilk kitlesel eyleme katılmamdı. Eyleme sanırım bireysel katılmıştım. Çünkü bir iki görüşme dışında henüz partiyle resmen örgütsel bir ilişkim başlanamıştı. Bu eylem benim açımdan büyük bir moral olmuştu ve kendime güvenim artmıştı.

Bu arada Mukaddes'le de periyodik görüşmelerimiz devam ediyordu. Bir gün Mukaddes, partide birbirinden bağımsız/habersiz ikili bir çalışma olduğundan, bunların tespit edilip birleştirileceğinden söz etti. Bu çalışma sonucu, bizim okulda da böyle farklı çalışma olduğunu ve bunun birleştirileceğini söyledi. Bir dahaki görüşmeye

diğer arkadaşın da geleceğini belirtti. Ben de okuldaki diğer çalışmayı yürüten arkadaş merak ediyordum. Buluşma günü randevuya Saba geldi. Saba, yukarıda sözünü ettiğim, okul konseyine girmek isteyen ve bizim itici bulduğumuz kadın arkadaştı. Çok can sıkıcı bir durumdu. Üstelik okulda partiyi Saba temsil edecek ve biz ona bağlı çalışacaktık, yani sorumlumuz Saba olacaktı. Ben böyle bir ilişkiyi kabul etmeyeceğimi bildirdim. Ayrıca mevcut imajı ve yöntemiyle asla başarılı olmayacağını söyledim. Gergin tartışmalar oldu ve dağıldık. Daha sonra gönderilen randevuda görüştüğümüzde Mukaddes, okulda sorumlu kişinin ben olacağımı, Saba ve diğer ilişkilerin bana bağlanacağını, partinin ilişkiyi benim üzerimden yürüteceğini söyledi. Saba bu kararı nasıl karşıladı, nasıl kabul etti bilmiyorum, ama benim sorumluluğuma ve bana karşı herhangi bir tavrı, eleştirisi olmadı. Böylece partideki heyecan verici resmi ilk sorumluluğumu üstlenmiş oldum.

Anadolu yakasında iki tane yüksek okul vardı, diğeri Acıbadem'deki Mimar/Mühendislik Akademisiydi. Sonradan öğrendiğim kadarıyla, akademide de ilişkilerimiz varmış. Nedendir bilmiyorum, ama o sıralar akademideki taraftarlarımızla benim ilişkim sağlanmadı.

Okul dışında bölgede var olan derneklere gidip geliyor, oralarda tanıdığım yeni kişileri ve onların üzerinden bazı liseli gençleri örgütlemeye çalışıyordum. Nasıl ve kimin aracılığıyla tanıştığımı hatırlamıyorum; İsmail Hanoğlu ile de bu sıralarda ilişki kurdum. PDA'nın denetiminde olan bir ortaöğretim derneğinde yönetim kurulu üyesiydi. PDA'ya çok aykırı bir yapısı ve militan bir tutumu vardı. Birkaç kez görüşüp konuşmadan sonra dernekten istifa edip bizimle çalışmayı kabul etti, bir süre sonra da işçiler içinde çalışan arkadaşlara devredildi. İsmail, çok heyecanlı, atak, cesur ve ideolojik özelliklerimize çok uygun bir militandı. Gitmemesi gereken bir eylemi gerçekleştirirken, cezalandırılan faşistin arkadaşları tarafından katledildi. Bu olayı, önceki bölümde ayrıntılı bir şekilde değerlendirmiştim.

Bu sıralar bölgemizdeki sendika, dernek, siyasi parti teşkilatlarında propaganda ve örgütlenme çalışmaları yaparken, aynı zamanda

bölgemizdeki grev ve direnişlere de katılıyor, çeşitli biçimlerde destek veriyorduk. Bütün bu çalışmalar içinde ağırlıklı okulda ve genelde öğrenci gençlik içindeki çalışmalarım yoğunlukta idi. Çalışmalarda, dışarıdan gidenler olarak belli zorluklarımız oluyordu, ama en çok sıkıntı yaşadığımız konu kendimizi yasal olarak ifade edememektir. Kim olduğumuzun anlaşılacağı yasal bir kuruluşumuz, yasal bir adımımız yoktu. Bazı grev ve direnişlerde İYÖKD üyesi olduğumuz ve öğrenci gençlik adına desteğe geldiğimizi filan söylemek zorunda kalıyorduk. Ancak yakınlaştığımız ve kişisel sohbetler yaptığımız işçilere Kaypakkayacı ve onun partisinden olduğumuzu söyleyerek, Kaypakkaya'yı anlatıyorduk. Bu ilişkiler de bizi diğer arkadaşlarına anlatıyor ve böylece tanınmamızı sağlıyordu. Destek verdiğimiz grev/direnişlerde bir süre sonra işçiler "TİKKO'cular geldi/gitti" filan diye konuşmaya başladığından, yasal kimliğimiz olmasa da kim olduğumuz anlaşılır hale geliyordu.

1975 yılı Ocak veya Şubat ayında İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği'nin (İYÖKD) genel kurulu vardı. Beyazıt'da, Abdullah Dügün Salonu'nda toplandı. Öğrenci delegelerin büyük bir çoğunluğu Dev Genç ve THKO taraftarıydı. Genel Kurul'da adımıza konuşmayı ben yapacaktım. Elime tutuşturulan yazı, derneğin politikalarını eleştiriyordu. Sorumlu arkadaş, "Genel Kurul açılır açılmaz ilk konuşmacı olarak adını yazdır," dedi. Ben de öyle yaptım ve divan oluşur oluşmaz ilk konuşacak kişi olarak adımı yazdırdım. Ardımdan sanırım dört kişi daha konuşma talebinde bulundu. Gündem konuşmalar maddesine geldiğinde benden sonraki dört kişi konuştu, konuşacak kimse kalmayıp sıra bana geldiğinde, konuşmalara "yeterlilik" önerisi geldi. Kürsüye çıkarak, bu önerenin muhalefetin görüşlerini engelleme amacı taşıdığını, oylamanın anti-demokratik olacağını, zaten konuşacak bir kişi kaldığını filan parça bölük anlatmaya çalıştıysam da, beni konuşturmama konusunda çok kararlıydılar. İte kaka kürsüden indirmeye çalışıyorlar, ben direndikçe aşağıdan tekmeliyorlardı. Bu olay, İstanbul gençliği içinde bazı siyasi grupların farklı görüşlere tahammülsüzlüğü ve farklılıklardan dolayı şiddete eğilimlerinin 1974 sonrası örgütlenmeler açısından belki de ilk

görünümü ve ilk somut pratiğiydi. Sonuçta "yeterlilik" önergesi oylandı ve büyük bir çoğunluk önerge lehine oy kullandığı için benim söz hakkım "demokratik" bir şekilde engellenmiş oldu.

Bunun üzerine genel kurulu protesto ederek salonu terk ettik. Biz salondan çıkarken, bizim delege sayımızdan çok daha fazla sayıda insan dışarı çıktı. Bir an 'salondaki demokrat delegeleri etkilediğimizi' düşünüyorduk ki, TKP, TİP ve TSİP'li delegelerin de genel kurulu protesto ederek salonu terk ettiklerini öğrendik. THKP ve THKO'nun (henüz Halkın Kurtuluşu dergisi çıkmamıştı) bu tutumu, en azından öğrenci gençlik içinde, farklı düşüncelerini koruyarak, demokratik bir şekilde birlikte örgütlenerek, öğrenci gençliğin akademik, demokratik hakları için birlikte mücadele etme koşullarını daha baştan ortadan kaldırmış, çelişkilerin tartışılarak çözümü yerine şiddete başvurulmasının kapısını aralamıştı. Nitekim, her iki grubun ortaklaşa uyguladığı anti-demokratik tutum ve farklılıklara karşı şiddet eğilimi kendi aralarında çıkan çelişkilerde de gündeme gelmiş; bize karşı oluşan anti-demokratik ittifak üç dört ay kadar sonra bozulmuş ve dağılmıştı. Daha sonra THKO "Halkın Kurtuluşu" adlı bir dergi etrafında siyasal mücadelesini örgütlerken, İYÖKD ise "Dev Genç" adıyla THKP'nin derneği haline dönüşecekti.

1974 affının vermiş olduğu moral ve içeriden çıkanların bir bölümünün yeniden aktif mücadeleye dönmüş olmaları, devrimci siyasete daha bir güven ve hareketlilik kazandırıyordu. Her siyasal grup kendini ifade eden ve görüşlerinin propagandasını yapan yayın organları çıkarmaya başlamıştı ve kitlelerle bağ kurmaya yönelik, onların yasal mücadelelerini örgütleme amaçlı dernekler vs. kuruyordu.

İYÖKD genel kurulunda yaşanan olumsuzluğun ardından önderlik ayrı bir gençlik derneği kurmayı kararlaştırmış. Buna çok sevindik. Nihayet bizim de rahatça gidebileceğimiz, gençlik içinde her bakımdan kendimizi yasal olarak ifade edebileceğimiz bir derneğimiz olacaktı. Arkadaşlar derneğin adının Devrimci Gençlik Derneği (DGD) olacağını ve başkanlığını da benim yapacağımı bildirdiler. Parti tarafından kurulacak olan ilk yasal derneğin başkanı olmak, hem büyük bir güven ve hem de onur verici bir durumdu. Yönetim kurulu

üyeliklerine de Ahmet Cihan, Füsün Özbey, Necdet İleri, Zeynep İnci Atakent, Ertuğrul Başkent ve adını şimdi hatırlamadığım bir kişi daha getirildi. (Adını hatırlamadığım kişiyle Ertuğrul Başkent sonradan partiye ilhak etmiş bir grubun tarafıydı. Yönetim kuruluna girişleri önderlik tarafından mı kararlaştırıldı, yoksa bir anlaşmanın/uzlaşmanın protokolu gereği miydi bilmiyorum. Bildiğim şey, bu arkadaşlar dernekte adeta misafir gibiydiler. Ne bizim gibi coşkulu bir çalışmaları vardı ve ne de görüşlerimizi bizim gibi heyecan duyarak savunuyorlardı. Büyük bir ihtimalle Ahmet Kızılar (parti belgelerinde MZ olarak geçer) grubuyla gelmiş olan arkadaşlardı ya da ayrı küçük bir grup yapıları vardı. Ben dernekten ayrıldıktan, özellikle de Ahmet Kızılar partiden atıldıktan sonra, bu arkadaşları hiç görmedim, herhangi bir etkinlikte de karşılaşmadım.)

DGD'nin kuruluşu parti içinde büyük bir coşku ve heyecan yarattı. Epeyce iddialı bir kuruluş bildirisiyle devrimci kamuoyuna duyuruldu. Çok büyük bir ilgi oldu. Aksaray'daki dernek lokali dolup taşıyordu. İstanbul'un hemen hemen her semtinde yazılamalar yapılıyor ve DGD imzası atılıyordu. Gerek gençlik içinde ve gerekse semtlerde (gecekondularda) ve fabrikalarda DGD imzalı bildiriler dağıtılıyor, yazılar yazılıyordu. Bu sayede bölgede büyük bir canlılık başladı.

Bir gün Üsküdar'da bize ait olmayan sloganların altına DGD imzası yazıldığı ihbarı geldi. Gidip baktık, gerçekten de başka siyasi gruplara ait (karışık) sloganların altına DGD ismi yazılmış. Bunun önce bir polis provakasyonu olabileceğini düşündük. Daha sonra araştırdığımızda, hiçbir siyasi hareketle bağlantısı olmayan bir grup gencin kendi başlarına, akıllarına yerleşen sloganları yazıp yine kafalarına yerleşen imzayı atmalarından ibaret bir olay olduğunu öğrendik. Bu olay, kuruluşundan kısa bir süre sonra yapılan DGD propagandasının etkileri bakımından önemliydi. Daha sonra o çocuklardan bazılarını bulup derneğe götürdük ve derneğin mücadelesine aktif olarak katılmalarını sağladık.

Partinin en azından İstanbul ve çevresindeki gelişmesinde DGD'nin çok önemli bir yeri vardır. Rahat bir şekilde adımızı ifade etmenin ve görüşlerimizin propagandasını yapmanın yanı sıra, dernek binasında

düzenlediğimiz eğitim çalışmaları da çok etkili olmuştur. Dernekte düzenli yapılan eğitim ve seminer çalışmalarında gelenlere (çoğunlukla örgütlü ilişkilerimiz, yeni kazanılmış devrimci sempatanlar ve haricen merak edip gelenler) hem partinin siyasi görüşleri ve hem de sosyalizmin temel konuları (teori) anlatılıyor, tartışılıyor ve kavratılmaya çalışılıyordu.

Bütün bu çalışmalar sonucu DGD okullarda ve kitlesel gösterilerde hatırı sayılır bir güç haline geldi. DGD, 1974'den sonraki toparlanmanın İstanbul'daki (hatta ülkenin diğer bölgelerinde de) motor gücü oldu. Belki de o dönem Koordinasyon Komitesi'nin (KK) yaptığı tek ve en iyi kitlesel eğitim, mücadele ve örgütlenme aracıydı. Derneğin bir yıllık faaliyeti KK açısından dramatik bir sonuç oldu; örgütsel ayrılıkta hizibin karşısına dikilen bölgedeki büyük güç DGD ocağında yetişmişti.

Ne zaman tutuklandın?

1980 baharında yapılan kamp çalışmasının ardından ikinci çalışmayı örgütlerken, 25 Ağustos 1980'de Tunceli'nin Hozat kırsalında yakalandım. 5 gün Hozat jandarma karakolunda, 40 gün Elazığ Binsekizyüzevler'de, 30 gün de İstanbul polisinde olmak üzere toplamda 75 günlük bir sorgulama döneminin ardından tutuklandım. Önce Selimiye, ardından Kabakoz, tekrar Selimiye, Metris, Sultanahmet, Sağmalcılar Hücre Tipi, tekrar Metris ve 1988 Temmuz sonu tahliye...

Sorgu nasıl geçti, nasıl değerlendiriyorsun?

Mazeret olsun diye söylemiyorum, koşullarım çok zordu. Devlet, TKP/ML'nin 1978'de oluşan Merkez Komite üyelerinden birini ilk kez ele geçirmişti. Yani bu seviyede yakalanan ilk kişiyim. Yakalandığımın 20. günü Elazığ Binsekizyüzevlerde sorgulanırken darbe oldu. Daha sonra İstanbul'a götürüldüm. Ankara emniyetinde bir gece "misafir" olarak tutmuşlardı. Kısa süreli bir olanaktan yararlanarak dışarıya haber

gönderdim; direniyorum... İstanbul'da sorgulanırken, 50'inci günlerde kişisel sorumluluğumu kabul ettim. Fakat o zamana kadarki direnişim sadece fiziksel bir katlanma değildi; bu süre içerisinde polisin parti hakkında, mücadelemiz ve benimle ilgili neler bildiğini öğrenmeye çalıştım. Yani önce polis çözüldü, sonra ben kişisel sorumluluğumu kabul ettim. Benim verdiğim bilgiler polisin bildiklerinden daha azdı. Örneğin polis, Ali Haydar Akgün'ü kod adıyla arıyordu, bana da sordu ama merkez komitesi üyesi olduğunu bilmiyordu. Çünkü elindeki Merkez Komitesi üyeleri listesinde adı geçmiyordu. Ben o listeyi düzeltmeden kabul ettim. Kişisel sorumluluğumu kabul ettikten sonra, yeni bir insan ya da yeni bir isim deşifre etmedim. Polisin kod adlarıyla bildiği insanların gerçek kimliklerini bile deşifre etmedim. Üzerimde yakalanan silah dışında polise herhangi bir parti malı teslim etmedim. Boşaltılmış bile olsa bir parti evi göstermedim.

Kısacası polisin bilmediği hiçbir şeyi ortaya dökmedim. Polis beni öldürebilirdi. Filan tarihe kadar İstanbul'da çalışmış ve ikamet etmişsin; BABK sorumluluğu yaptığını kabul ediyorsun; Ankara'yı, İzmir'i örgütlemişsin, sorumlularını tanıyorsun, kim bunlar? İkisinin de kimliğini biliyorum ama uydurma kod isimler üzerinden direndim. İstanbul ABK sorumlusu Hüseyin Karakuş ile kaldığı cezaevinde yüzleştirdiler, onu tanıdığımı ve örgütsel sorumluluğumu kabul ettim. Faaliyetlerinin ayrıntıları ve eylemleriyle ilgili herhangi bir şey söylemedim. Kısacası polis açısından bir sorumluluğu kabul etmiş olman yeterli olmuyor, bu itirafın somut sonuçlarını istiyor. Sonuçlar için çok ağır yüklendiler. İstanbul'daki örgüt evlerini soruyorlar. Bölge Komitesi dönemini polis bilmiyor ama öğrenmek istiyor. Örgüt evi gibi pek çok somut sonuç istiyorlar. Söylemiyorum, vermiyorum, göstermiyorum... Yani ben sorumluluğumu kabul ettikten sonra direnişim yeniden başladı. Mesela en sonunda bana, "Hiç olmazsa boşaltıldığını bildiğin bir evi göster" diye adeta yalvardılar. İlke meselesi, söylemem... Devam etti işkenceler. Ben sonuçta polise boşaltılmış bir ev dahi göstermedim.

Üzerimde soruşturma dosyaları yakalandı. Biri A2 dosyasıydı. Okuyorlar, "Bu çok önemli bir adam" diyorlar. Bu kim? Yine üzerinde

“ZX” yazan, Nezihe Bahar’ın dosyası... O daha da önemli, 12 Mart döneminden kalma, 1973 davasında yargılanmış... Tanımıyorum, bilmiyorum... Üzerimde yakalanan soruşturma dosyaları bunlar. Kendi el yazmalarım var; raporlar, araştırma notları, Partizan’da yayınlanmak üzere hazırlanan bir yazı taslağı vs. Bunları deşifre etmedim. Kısacası ben partiye, somut olarak zarar vermedim.

Önce sorumluluğumu kabul ederek çözüldüm ve o çerçevede polisin bildiklerinin bir bölümünü doğruladım, arkasından da sonuna kadar yeniden direndim.

Daha sonra, geçen yıllar içinde polisteki tavırların çok olumsuz olduğunu, yer yer iyi tavırlar olmakla birlikte genelde olumsuz olduğunu gördüğümde, partinin bu çözümlere karşı tavrını daha değişik bir konseptte ele alması gerektiğini düşündüm. Çözümlerin, bireylerin zaaflarından kaynaklandığı değerlendirilmesinin genişletilmesi gerektiği; asıl sorunun ideolojik ve genel bir parti sorunu olduğu görüşündeydim. Ve takınılacak bir tavrın da ona göre olması gerektiği sonucuna vardım. Şu nedenle; benden sonra gelenlerin tavırlarına baktığımızda, 12 Eylül öncesi polis tavırlarıyla, çok farklılık vardı. 12 Eylül sonrası çözümler yaygındı. Öncesinde ise tersiydi. Çözümlerin analizini eskiden küçük burjuva köken, kendine güven yetersizliği, devrime inanç zafiyeti vs. diye yapardık. Fakat 12 Eylül sonrasını da aynı şekilde değerlendirdiğimizde, partinin büyük çoğunluğunun devrime inançsız küçük burjuva olduğu sonucuna varabiliriz. O yüzden bu analizi gözden geçirmek gerektiğini düşündüm.

Acaba poliste zayıflık göstermek sadece küçük burjuva kökene ve inanç zafiyetine bağlı olarak mı ele alınmalı, yoksa komünist diyebileceğimiz, küçük burjuva yaşam tarzından arınmış insanlar da çözülebiliyor mu? Bunu dünya tarihinden, devrimlerin tarihinden vs. araştırmak gerekiyor. Diğer yandan yenilgi yılları doğal olarak, kusursuz komünistlerde bile çözülme gibi bir zayıflığın koşullarını oluşturabilir. Ya da oluşturabilir mi? Yine iki çizgi mücadelesinde bunalımlı yıllar, ideolojik olarak insanların inancında devrevi kuşkulara yolaçabilir. İki çizgi mücadelesi doğru bir biçimde yürütülemez ise, mesela cezaevinde yürütüldüğü gibi işlerse... “Benim gibi düşünmeyenin

partide yeri yoktur" denirse... disiplin fetiş haline getirilmişse... Mitoz gibi çoğalmalar yaşıyor ve cezaevinden çıkanların yüzde doksani partiden ve mücadeleden uzaklaşıyorsa... Bunlar, önemli ölçüde ideolojik zaafının etkili olduğu dönemlerin özelliğidir. Böyle dönemlerde kafaların karışık olduğunu ve insanların poliste de olumsuz tavır göstereceğini kabul etmek zorundayız.

Sonuçta kişisel özellikler önemlidir, ama bunların da tayin edici önemini mutlaka değerlendirmeliyiz. Dolayısıyla yaygın çözümler, buna karşı partinin tutumu ve eğitim politikasının yeniden belirlenmesi gerekir. Diyarbakır Cezaevi'ndeki anlayış, poliste çözülenlere karşı uygulanan ilişki ve eğitim politikası incelenmeli, örnek alınmalıdır. Olayın sosyolojik ve felsefi kökleriyle, partinin görece farklı uygulanan politikaları birlikte ele alınarak yapılacak bir çalışma konunun bilimsel çözümünü ilerletecektir. Ben böyle bir çalışma yapmayı düşünüyordum, ama partiden uzaklaştırılınca ilgi alanlarım farklılaştı.

Bütün bunları göz önünde bulundurduğumuz zaman, benim polisteki tutumum hangi kategoride değerlendirilecek? Bunun adı yeniden konmalıydı. Benim tavrım daha cezaevinde iken anlaşıldığı halde, dışarı çıktıktan sonra da bir tek somut örnek göstermeden "Partiye ağır zararlar verdi" diye propaganda ediliyorsa, bunun partili olmakla, parti adına mücadele etmekle, adaletle ve vicdanla bir ilgisi olamaz. Bu, başka bir şeydir.. Bu, iki çizgi mücadelesinde ve geçmişle yüzleşme konusunda aciz kalmanın ve bilgisizliğin sonucu "belden aşağı vurma" yöntemidir. Bunu, bana ve Erhan Gencer'e karşı çok fazla kullandılar. Erhan'ın koşulları da zordu. Poliste çok fazla bilgi vardı. Sadece polisin bildikleri sınırında durmamıştı. kendisinin değerlendirmesi böyleydi.

1985'lerde çok yaygın bir çözümme yaşıyordu. Meseleyi eski ölçülerle ele alsan, adam kalmayacak partide... Çünkü o kriterlere uygun insan sayısı bir elin parmaklarını geçmez... Değerlendirmenin kişisel olmaktan çıkıp parti sorunu haline geldiği artık somut olarak görünüyor. Bu nedenle eski bakış açısıyla değerlendirerek doğru sonuçlara ulaşılamazdı. Tutuklandığım ilk günlerde Selimiye'den çıkardığım bir yazıda somut durum analizi yaparak, partiye bazı

önergelerde bulunmuştum. Kendi durumumu da "çözüldüm" diye değerlendirdim, ama "benim ifadelerim üzerinden tedbir alınmasını gerektiren bir sonuç yok" demiştim. Ve "poliste çözülenlere karşı liberal yaklaşılmasın" diye de bir tavsiyem olmuştu. O günkü anlayışından esneyerek, buradaki değerlendirmelere varmış olmam olaya, kısaca değindiğim yeni perspektiften bakmış olmamın sonucudur.

Bu konuda İbrahim'in geleneğini sürdüremedim, bu bakımdan utanç verici bir durum ama doğru olan, somut durumum önyargısız ve objektif kriterlerle incelenmesiydi. Parti üyeliğinden düşürmelerine itirazım olmazdı; lakin örgütlü sempatizan denmesine rağmen, bunun gereğini uygulamayıp kişisel ilişki sürdürülmesi belki cezaevi sorumlularının tercihiydi, ama kesinlikle iyi niyetli bir yaklaşım değildi. Parti içi eleştiri ve tartışmalarda, daha da önemlisi iki çizgi mücadelesinde gerçek durumu değil de, "poliste çözüldü, partiye ağır zararlar verdi" gibi soyut söylemlerle haksız yere yıpratılmayı ve bu konunun, yönetimin politikalarını eleştirip tartışılmasında sık sık gündeme getirilmesini hiçbir zaman ahlaki bulmadım.

Hangi cezaevlerinde, kimlerle kaldın?

Kasım 1980'nin ikinci haftası gibi mahkeme tarafından tutuklandım. Sonbahar mevsimi gözyağında geçmişti. Selimiye'deki at ahırından çıkarıp bir hücreye koydular. Bir kaç gün sonra da birleştirilmiş üç hücrenin bulunduğu küçük bir koğuşa getirdiler. Orada Hulisi Köprülü, Vecdi Tapşın, İETT taşıtlar daire başkanı ve yine İETT'de görevli bir müdür vardı. Sonradan Alaattin Şahin geldi. Kalanların profiline bakınca, biraz ayrıcalıklı bir koğuşa olduğu anlaşılıyor.

Bir süre sonra Kabakoz Cezaevi'ne götürüldük. Araçlardan iner inmez, hastalıklı ruhu her halinden anlaşılan bir üst teğmen (cezaevi müdürü) hakaret, tehdit ve gelişigüzel dayak faslıyla karşıladı bizi. Tam bir asker muamelesi yapıyordu. Bana da tehdit dolu kısa bir nutuk çekti: "Artık liderlik bitti, burada herhangi bir asker gibi yaşayacaksın..." filan gibi. Kaldığımız bölüm ve koğuşlarda yeraltı

dünyasının adamları, babalar, faşistler vs. kalıyor. Üsteğmen baskıyı ayırım gözetmeksizin yapıyordu. Ama gelip gittikçe, hatta yemek yerken kafama vurarak, "Demek lidersin ha, şimdi nesen?" gibi aşağılayıcı ve tahrik edici davranışlardan geri kalmıyordu.

Bir gün Alaattin'e "Bu adam psikopat, punduna getirip biz de ona vuralım," dedim. İtiraz etmeden, "Olur" dedi. Bizim davadan birkaç arkadaşla birlikte bölümde on kadar devrimci bulunuyor. Durumu onlara anlattım. "Biz bu işi koridorda, herkesin gözü önünde yapacağız. Biz başlar başlamaz slogan atarak açlık grevine başlayalım" şeklindeki önerim kabul edilmedi. Hiç kimse buna yanaşmadı. Alt bölümde Dev-Sol davasından tutuklular kalıyordu. Sabri Temel ile tuvalet penceresinden konuşuyorduk. Ben planı anlattım, Sabri "Tamam" dedi; "biz sesleri duyar duymaz sloganlar atarak açlık grevine başlarız"...

Bölümün koridorunda durmak yasaktı. "Koğuşa gideceğiz" diye gazinodan çıkıp koridorda volta atmaya başladık. Müdahale eden çavuş ve askerlere aldırmadan voltaya devam ettik. Gazinoda toplu halde duran diğer tutuklular (babalar, faşistler) korku dolu gözlerle bizi izliyordu. Üsteğmen gelmedi. Böylece dövme planı boşa çıktı ve askerler bizi alıp hücreye koydular. Sonra üsteğmen geldi. "Ne yapacaktınız" diye sorunca, açıktan "Seni dövecektik," dedim. "Adam nasıl düğülür ben öğreteyim," diyerek kendisi girişti. Akşama doğru beni koğuşa götürdüler, Alaattin hücrede kaldı; üsteğmen işkence yapmaya devam etmiş. İki gün sonra Alaattin'de geldi, günlerce kan işedi. Faşistler, yeraltı dünyasının babaları filan bize uzaylımız gibi korku dolu gözlerle bakıyordu. Müthiş saygı gösterdiler. Birkaç gün sonra beni tekrar Selimiye'ye götürdüler. Aklım Alaattin'de kaldı.

Selimiye'de bir kaç ay "baba"ların koğuşunda kaldıktan sonra Metris'e götürüldüm, dava başlamak üzereydi.

Metris'te arkadaşlarla hemen temasa geçerek, bireysel ilişkimi başlatmış oldum. Polis süreciyle ilgili yaşadıklarımı ve özeleştirimini yazarak sorumlulara ulaştırdım.

Birkaç ay sonra tecrite alındım; oradan da, açlık grevinde iken Sultanahmet'e sürgün edildim. 1982 yılı sonlarına doğru (ya da

1983'ün ilk ayları olabilir.) Sağmalcılar hücre tipi cezaevinin açılışını yaptık! Bir yıldan fazla bir süresi hücrede geçen Sağmalcılar'dan -1985 yılı sonlarıydı sanırım- tekrar Metris'e geldik.

Nisan 1987'de partiden ve komünden atıldığımı bildirdiler. 1988 Temmuz sonunda tahliye oldum.

Son bir iki yılı saymaz isek, İstanbul cezaevlerinde müthiş bir direniş yaşandı. Bu direniş sürekli bir baskı, yaptırım ve işkencenin varlığı sonucuydu. Cezaevinde kaldığım süre içerisinde parti yönetiminin politikalarını defalarca eleştirmiş olmama rağmen, alınmış olan bütün kararlara harfiyen uydum. Doğruluğuna inanmadığım eylemlerde bile tereddüt yaşamadan, hiç sarsılmadan yer aldım. Partinin irade ve eylem birliğini bozacak hiçbir davranışım ve girişimim olmadı. Düşüncelerimi, eleştiri ve önerilerimi bürokratik disipline bağlı kalarak çoğunlukla yazılı yaptım. Hep açık ve dürüst oldum, samimi davrandım. Buna rağmen partiden atılmaktan kurtulamadım. O dönemde görevli Merkez Komitesi cezaevinin kararını nasıl ve neden onayladı, o yıllarda anlayabilmiş değildim.

Erdoğan Şenci 'SÜRGÜN'de konuyu ele alıp değerlendiriyor. Kişisel tavrı bana samimi geldi, bir şekilde öz eleştirisini de ortaya koyuyor. Merkez Komitesi'nin cezaevi yönetimine liberal davrandığını tespit ediyor. Bence olay bu kadar basit değil, ben cezaevindeki bir grupla Merkez Komitesi (iyimser bir yaklaşımla Merkez Komitesi içinde bir grup) arasında, temeli siyasi olmayan bir çete ilişkisi olduğunu düşünüyorum. İşin bu yanı, bu çalışmanın konusu olmadığı için geçiyorum.

Cezaevi sürecinde neler yaşadığımı "Arşiv Yazılar"daki belgeler çok anlaşılır ve ayrıntılı bir şekilde ortaya koyuyor:

"Yoldaşlar, Metris'e geleli dört aya yakın bir zaman geçti. Bu zaman süresince bizimle sağlıklı herhangi bir ilişki kurulmadı. Bu durumu sevin yarattığı karışıklıkla açıklamanın imkanı yok. Aynı cezaevinde ve yanyana bulunduğumuz halde ilişki kurulmuyorsa bunun örgütsel nedenlerle açıklamanın da mümkün olmadığına inanıyoruz. Nedenlerini yüzümüze karşı açıklamadan bizimle olan ilişkiyi en azından soğutmak tutumuna girdiğinizi düşünüyoruz. Böyle

düşünmemizin, tabii ki, maddi bir temeli var. Sağmalcılar'da iken, son yazdığımız eleştiri yazısına verdiğiniz yazılı cevaptaki yıkıcı ve eleştiri bastırıcı tutumun şimdi de, ilişki kurmayı oyalama ve böylece eleştirilerden kurtulma şeklinde devam ettiği sonucunu çıkarıyoruz. Bu düşüncemizi güçlendiren başka gelişmeler de var. Birincisi, Metris'te çıkan parti bildirileri ve iç yazılarında, daha önce bizim yanlışlığına dikkat çekip uyardığımız noktalar, özellikle de, partinin geçmişinin değerlendirilmesine ve bugün parti birliğinin nasıl sağlanacağına ilişkin noktalar, daha da kemikleşerek savunulmakta, dogmatik bir idealizme kayış güçlenmektedir. İkincisi, Sağmalcılar'da iken size verdiğimiz (dolayısıyla da sizin korumanız altına terk ettiğimiz) bir dizi yazı Metris'e getirilmeyip yok edilmiştir. Bu bizim emeğimize ne ölçüde önem verdiğinizin ve sizinle yürütmeye çalıştığımız tartışmayı sürdürmedeki isteksizliğinizin diğer bir göstergesi olmaktadır. Üçüncüsü, Ertan İldan ile örgütsel ilişkinin kesilmesi kararınızın ve bunu gerekçelendiren yazınızın yansıttığı, eleştiriye tahammülsüz ve örgütsel tedbiri ideolojik-siyasi mücadelenin önüne çıkaran tutumunuzda bize karşı, aynı seviyede olmasa da benzer bir tavır içine girmiş olabileceğiniz düşüncesini güçlendirmektedir.

Bu güne kadar bizimle (özellikle Erhan Gencer ile) sağlıklı bir ilişki kurulması ve diyalog kanalının yaratılması için sürdürdüğümüz sözlü çabalar sonuçsuz kaldığından ve yukarıdaki düşünce giderek kafamızda şekillendiğinden bu yazıyı kaleme almak ihtiyacını duyduk. Bu yazıda kısaca şunları yapmaya çalışacağız:

Birinci olarak, bugüne kadar size yönelttiğimiz eleştirileri, tartışmaya açmaya çalıştığımız konuları ve bunlar karşısında sizin takındığınız tavrı özetleyerek hatırlatacağız; bu temelde tartışmayı sürdürme çağrısında bulunacağız. İkinci olarak, son dört aydaki gelişmelere ilişkin eleştirilerimizi duyurmaya çalışacağız. Sonuçta da, genel bazı sonuçlar çıkartmaya çalışıp önerilerde bulunacağız.

1./ Yoldaşlar, size öneri ve eleştirilerimizle yardım etme çabalarımız son üç yıldır devam ediyor. ...

Son üç yıldır ilişkilerimizin önemli bir özelliği alış-verişin tek yanlı olmasıdır. Biz çeşitli konularda sözlü ve yazılı öneri, uyarı ve

eleştirilerde bulunduk. Bunlara karşı genel tutumunuz muhatap almamak, cevap vermemek ve bizimle tartışmaktan kaçınmak oldu. Bu tutumunuz son derece cesaret kırıcı ve insanı eleştiri yapma görevinden bezdirici bir rol oynadı. Gerçi bu tavrınız bize karşı özel bir tavır olmaktan daha çok, tabana karşı genel tavrınızın bir parçası oldu. Bu yüzdendir ki birçok arkadaş, ya size eleştiri yöneltmekten korkar olmuştur, ya da bir kaç eleştiriden sonra bezip (yılıp da denebilir) eleştiri ve alttan üstü denetleme görevini bir yana bırakmış, gününü idare etmeye çalışmaktadır. Biz bu teslimiyetçi eğilime kapılmamak için epey mücadele ettik ve bu iç mücadeleyi halada sürdürüyoruz. Bizimle canlı bir tartışma ve alış-veriş ortamı yaratmama tutumunuz, en sonunda bu kez sekte bir cevapla eleştiri bastırma, yaralama ve tartışmanın önünü kapatma tavrına dönüştü. Biz buna rağmen hala Marksist Leninist yöntemlerin dışına çıkmayan bir diyalog ortamı yaratabileceğimiz ve hayati önemde gördüğümüz sorunları tartışabileceğimiz umudunu taşıyoruz." (Arşiv Yazılar, Sf.13-14-15)

Bu yazı 27 Nisan 1986'da cezaevi sorumlularına verildi. O güne kadar yazdığımız bütün yazılar yok edildiği için bu yazıyı (ve bundan sonrakilerin de bir nüshasını kendi olanaklarımızla dışarı çıkarmaya çalıştık.) Her zamanki gibi bu yazı da yok farzedildi. Bir kaç ay sonra Erhan tahliye oldu. Erhan'ın dışarı çıkmasıyla birlikte, dışarıda olup bitenler hakkında daha sağlıklı bir bilgi akışı başladı. Bizden gizlenen bazı gelişmeleri yönetime sormaya başlayınca da malum "hizip" soruşturmaları gündeme geldi. Böylece partinin sorunlarını tartışabilme "umudu"muz başka bir yüzyıla ertelenmiş oldu! Uydurma-kaydırma nedenlerle 1987'nin başlarında partiden ve komünden "atıldım". ("Gerekçeli" Karar Nisan 1987 tarihini taşıyordu.)

Bu konuda bir itirazın olmadı mı?

Tabiki oldu; hakkımda soruşturma açıldığında, doğrudan Merkez Komitesi'ne hitaben, parti içinde yayınlanması talebiyle ayrıntılı bir savunma gönderdim. Karar kesinleştikten sonra "Savunma- 2" başlığıyla, içinde bir uzlaşma metninin de bulunduğu bir savunma

daha yaptım. Arşiv Yazılar'da var. Kısacası, benim cezaevi dönemini nasıl yaşadığım Arşiv Yazılar'da ayrıntılarıyla anlatılıyor, yine de bir iki olayın anlatımını aktarmak istiyorum;

"Partiden temelli olarak atıldığım sözlü olarak söylendiğinde komünden de çıkarıldığım bildirildi. Bunun üzerine sorumlu yoldaştan ziyaret gününe kadar bir miktar yiyecek istedim. Size sordu reddettiniz. Hiç değilse bir kaç paket sigara verin dedim vermediniz. Biraz da makara olsun diye yarım paket sigara talep ettim, onu da kabul etmediniz. O günün gecesi (kayıntı zamanı) yüksek sesli bir tartışma ile uyandım. Aynı komünde kaldığımız Fikret Arıker ve Selahattin Sancaklı, yönetimin disiplinini tanımadıklarını ilan ederek sorumlu yoldaşı komünden attıklarını söyleyerek komün mallarına el koymuşlar. Davranışlarını da "biz üç kişiyiz sorumlu tek kişi" diyerek "çoğunluk kararı"na dayandırıyorlar. Ben bunun doğru olmadığını, komünün parti örgütlenmesi olduğunu, dolayısıyla komün mallarının tasarrufunun partiye ait olduğunu vs. anlatmaya çalıştıysam da Fikret ve Selahattin'i ikna edemedim. Sonuçta oylama yaptık, ben oyumu partide kalmasından yana kullandım ve böylece çoğunluk kararı partiden yana çıktığı için parti mallarını "kurtarmış" oldum! Ben doğru ve ilkeli olanı yaptım ve komün mallarının partiye teslim edilmesini sağladım. Bu gelişmeyi sorumlu yoldaş mutlaka anlatmıştır. Cezaevinde bütün olanaklarını partiye teslim etmiş bir insanı günün birinde komünden atıyorsunuz ve onun kısa süreli temel ihtiyaçlarını bile karşılamayıp, tabiri yerindeyse aç açık bırakıyorsunuz! Tekrar ediyorum, sizlerin (ve sizlerin bu yaklaşımlarınızı destekleyip onay verenlerin) TKP/M-L kültürüyle uzak-yakın bir ilişkisi olamaz. Sizler en genel anlamıyla insan olmanın erdemleriyle bile tanışmamışsınız. Sizler, bu partiyi ilkelerinden ve olumlu geleneklerinden uzaklaştırarak, çürütüp yozlaştırarak çete örgütlenmelerine dönüştürmek isteyenlerin değirmenine su taşımaktan başka bir işe yaramazsınız." (Arşiv Yazılar, sf.210)

Partiden atıldıktan sonra başka önemli bir olay daha yaşadım. Günün birinde cezaevi yöneticilerinin de kaldığı koğuşların bulunduğu, "Sibirya" tabir edilen koğuşlardan birinde tünel çalışması olduğunu öğrendim. Görüşmek isteğiyle haber gönderdim. (Şu an kim olduğunu

hatırlamıyorum, iki kişi geldiler, biri Memik Horoz olabilir) Kütüphanede buluştuk. Ben tünel olayını açtım, 'ben de firara katılmak istiyorum, o yüzden koğuşa geleceğimi' söyledim. İnkâr ettiler, yok öyle bir şey, hayal görüyorsun vs. deyip gittiler. Ertesi hafta onlar çağırdı. Hüseyin Karakuş gelmişti. Bu bilgiyi kimden aldığımı söylersem beni de çıkaracaklarını teklif etti. Yani benden "köstebeği" ihbar etmemi istiyordu. Muhbirlik yapmayacağımı kesinlikle ifade ettim. Bunun üzerine gelmemi kabul etmediler. Bir kaç gün sonra tekrar haberleşerek 'geliyorum' dedim; anında geri dönüp "gelirsen şişleriz"...

Ciddi bir tehdit mi bu, yoksa gelmeyesin diye mi?

Ben ciddi bir tehdit olduğunu düşünüyorum. Sonra öğrendim, aralarında tartışmışlar. Fakat uygulaması zor ve riskli bir eylem olurdu. Hem içlerinde böyle bir infaza karşı çıkacak arkadaşlar vardı; hem de tünel işini zora sokacak bir eylemden uzak durmaları gerekiyordu. Öyle bir eylemden dolayı idare koğuşı arayabilir, hatta kalanları dağıtabilirdi. Ama kabul ediyor gibi görünüp çıkarken yapabilecekleri aklıma takıldı. Türker ve Hüseyin Edeş'le konuştum, onların düşüncesini sordum. Kesinlikle karşı çıktılar, gitme onlardan her şey beklenir vs. diyerek gitmeme engel oldular.

Bilindiği gibi, olağanüstü başarılı bir çalışmayla firar gerçekleşti. Ne varki çıkanların önemli bir bölümü kısa süre içinde yakalandı. Çıksaydım muhtemeldir ben de yakalanırdım. O zamanki düşüncem açısından yakalanmayı hiç sorun etmiyordum; ben cezaevine geldiğim ilk aylarda hemen her gece rüyamda firar ederdim ve her defasında da yakalanırdım. Rüyamda bile oh be kurtuldum diyemedim. Neredeyse bunalıma girecektim; cezaevi 'kariyerimde' bir de firar olmasını çok istemiştim.

Ben partiden atıldıktan sonra, cezaevi yöneticilerinin etrafı adeta boşaldı. Daha önce atılmış ve ayrılmış olanlarla birlikte 32 kişi olduk. Yöneticiler sayı olarak azınlığa düştü. Ben arkadaşların gelmelerine karşı çıktım. Mücadeleyi içerde sürdürmek daha önemliydi; parti,

çetecilerin babasının çiftliği değil, partiyi bunlardan kurtarmak gerekir filan dedim ise de kimseye laf anlatamadım. Cezaevi mücadelesinde temsil edilmek üzere konseye müracaat ettik. Biz, hala TKP/ML'e bağlı ama şimdilik cezaevinde bağımsız "Devrimci Yönelim" adını kullanan bir grubuz; sayımız bakımından konseyde temsil edilmek istiyoruz. Bizim yönetimin baskısıyla bu isteğimiz diğer gruplar tarafından kabul edilmedi. Oysa konseyde, üç beş kişiyle temsil edilen gruplar vardı.

Parti MK'ne bir mektup yazarak hala partiye bağlı olduğumuzu, tavrımızın cezaevi parti yönetimine karşı olduğunu ve bu tavrımızın nedenlerini özetliyerek, sorunların çözümü için müdahale edilmesini talep ettik. MK'nden değil müdahale etmek, herhangi bir yanıt bile almadık. Bu iyi niyetli girişimleri yaptığımızda MK ile cezaevi sorumlularının koordine içinde ve aynı anlayışa sahip olduklarını bilmiyorduk. Dolayısıyla İstanbul cezaevi yöneticilerinin parti tarihinin en kapsamlı tasfiyesini gerçekleştirdikleri söyleminin tam doğru olmadığı, bu tasfiyenin doğrudan MK tarafından yapıldığı zamanla ortaya çıkmış oldu. Böylece benim, MK ile cezaevi yöneticileri arasında var olduğunu söylediğim çete ittifakının da, kızgınlık sonucu söylenmiş bir saptama olmadığı somut olarak da anlaşılmış oldu.

Dava nasıl gitti?

178 kişilik 1. davada birinci sanık olarak yargılandım. Duruşmalar benim açımdan ilginç ve üzücü olaylarla başladı. İlk duruşmalar, gerekli, gereksiz tepkiler, sloganlar ve protestolarla devam etti. Yine büyük bir kargaşanın yaşandığı bir duruşmada, yargıcın "Tamam, sakın olun, lideriniz konuşsun, ne diyorsanız o anlatsın" önerisi üzerine "O bizim liderimiz değil, bizim adımıza konuşamaz" türünden sözler yükseldi. Ben de, "Arkadaşlar doğru söylüyor, ben onların adına değil, kendi adıma söz istiyorum," diyerek konuştum ama derdimizi de heyete anlattım. Anlattıklarımıza itiraz eden de olmadı.

Bu duruşmanın ardından Hüseyin Karakuş, 'benimle konuşmama kararı aldıklarını' duyurdu. Yani davada yargılanan, disiplin altındaki hiç kimse benimle hiçbir şekilde konuşmayacaktı! Çok komikti...

"Çingeneye padişahlık vermişler, ilk işi babasının kellesini vurmak olmuş"! Kararı ilk delen Reşat Kavak oldu; "Bu saçma karara uymuyorum," diyerek, diğer arkadaşlara da uymama çağrısı yaptı. Karar tutmadı, üç beş dalkavuk dışında kimse ciddiye almadı. Ama ben duruşmalarda her konuşmamda kendi adıma konuştuğumu belirtmek zorunda kaldım. Duruşma yargıcı bile bazen "Kendi adına konuşman için söz veriyorum" diyerek makara yapıyordu.

Davanın gidişatını ve neler yaptığımı Arşiv Yazılar'da anlattım:

"Cezaevi mücadelesine gelince: 'hizip' değerlendirmeniz dışında söyleyecek bir sözünüz olamaz. Belki de olmasını çok isterdiniz, ama bütün yoldaşlar tavrımızı çok iyi bildikleri için, bok atacak bir zayıflığımı bulamazsınız. Pek çok konuda tavrınızı, kararınızı, görüşünüzü eleştirmekle birlikte bürokratik kör disiplininize bu güne kadar uyduk. Cezaevi mücadelesine, hiçbir zayıflık göstermeden ve asla sarsılmadan devam ettik. Cezaevi ve yargılama sürecinde partiye önemli katkılarım oldu, eksilerim hiç olmadı. Siz duruşmalarda keskin laflar ve çıkışlarla hiçbir şey yapamazken, ben, size ve engellemelerinize rağmen tek başıma partinin prestijini yükselten eylemler gerçekleştiriyordum. Neydi bunlar, en önemlilerini özetlersem;

1. Süleyman yoldaşın yakalandığını duyduğumun ertesi günü (polis sorgusundan gelen Mustafa Sarı isimli tutuklu bir polisin anlatımydı) mahkemeye hem yazılı bir dilekçe verdim ve hem de akibetinden endişe duyduğumu sözlü olarak ifade ettim. Hemen her duruşmada konuşarak başına bir şey gelmemesi için takip ettim, mahkeme aracılığıyla kamuoyu oluşturmaya çalıştım. Başka arkadaşlar da dilekçeler veriyordu ama sizin asıl yaptığınız; sonuç almak değil keskin söylemlerle ve sloganlarla protesto ederek duruşmalardan çıkarılmamızın veya duruşmaları erteletmenin gerekçelerini oluşturuyordunuz. Yarattığınız kargaşanın nedenlerini anlatmak yine bana düşüyordu. Ben konuşurken bile bağırıp çağırıyordunuz. ...Engelleme çabalarınıza rağmen ben mücadeleme devam ettim ve mahkeme heyetini ikna etmeyi başardım. Bildiğiniz gibi duruşma yargıcı, savcı Erdoğan Savaşeri'ne bağırarak 'Süleyman Cihan'ın nerede olduğunu çabuk söyle' demesi üzerine savcı, 'Süleyman Cihan

olduğu sanılan birisi ölüdür' diye açıklama yapmak zorunda kalmıştı. Olayın mahkemedeki gelişimi yine benim ismimle tutanaklara geçti ertesi gün Cumhuriyet gazetesi tutanağı yayınlarak Süleyman'ın ölümünü kamuoyuna duyurmuş oldu.

2. Bildiğiniz gibi yargılanan arkadaşlarımızın büyük bir bölümünün Metris'te kaldığı yıllarda (1981-1982) özellikle Metris'den duruşmalara götürülürken dayak atılıyordu. Sizler duruşma başladığında, bu durumu bağıra çağıra protesto ederken, ben sakın bir şekilde olayları anlatarak mahkeme heyetini inandırmaya ve ikna etmeye çalışıyordum. Heyet, agresif olmadan ifade edilen haklı ve masumane talepleri dinleme eğiliminde idi. Ben heyetin bu yapısını duruşmaların başladığı ilk günlerde keşfetmiştim. Bu durumdan faydalanmak gerektiğini anlatmaya çalıştıysam da, küçümseyici davranışlarınızla beni dinlemediniz bile, keskin çıkışlara devam ettiniz. Ben de bildiğim doğrultuda kendi yöntemimi uygulamaya devam ettim. Sonuçta mahkeme heyeti 'tutuklulara kötü muamele yaptıkları' gerekçesiyle Metris yöneticileri hakkında suç duyurusunda bulundu. Bu karar, İst. sıkıyönetim mahkemelerinde ilk defa alınıyordu ve ikincisi de olmadı zaten. TKP/M-L davasının yargılama heyeti, Metris yöneticileri hakkında, tutuklulara işkence yaptıkları gerekçesiyle suç duyurusunda bulunuyordu! Bu olayı da tek başıma gerçekleştirdiğimi rahatlıkla söyleyebilirim.

3. Yargılandığım davada, savunma hazırlamak gerekçesiyle dava dosyasındaki belgelerin alınması sürecini biliyorsunuz. Yaklaşık altı ay boyunca bunun mücadelesini verdim. Bu mücadelede de yine yalnızdım, yine tek başıma idim. Bu belgelerin bana verilmesi için önce heyeti ikna ettim, fakat adli müşavir dosyaların verilmesine karşı çıkıyordu. Ben devamlı alternatif üreterek çözüm için heyete yol gösterirken, heyet de devamlı adli müşavirliğe yazı yazarak zorluyordu. Durum öyle bir noktaya geldi ki belgelerin bana nasıl verileceği konusunda duruşma yargıcıyla ortak taktikler üzerinde konuşmaya başladık. Sonuçta bir gün sabah görevli askerler 2-3 klasör belgeyi koğuştaki kucağıma bırakıp gittiler. Dava dosyasının tümünün fotokopileriydi. Müthiş bir durumdu, dosyadaki bütün belgeler, adeta

parti arşivi elimizde idi. İşin savunma ile ilgili olan yanı da önemliydi ama daha önemlisi, belgelerin eğitim ve bilgi değeri cezaevi şartlarında olağanüstü bir olanaktı.

Dosyada araştırma, inceleme ve eğitim yazılarından Merkez Komitesi kararlarına, genelgelere ve Komünist'in birçok sayısına kadar pek çok belge vardı.. Bu belgeler çoğaltılmak üzere hemen dağıtıldı. Bunlardan bile yeterince yararlanılmadı, birçok yoldaşın bunlardan haberi bile olmadı. Bakış açınız şöyleydi herhalde: Bu belgeler 'oportünist' Merkez Komitesi'nin faaliyetleriydi, dolayısıyla parti kitlelerini 'oportünizme bulaştırmamak' gerekiyordu. Parti kitleleri bu belgeleri okursa, belki sizin yok farzederek uygulamadığınız kararlarla karşılaşır, Merkez Komitesi'nin faaliyetlerini ve çizgisini doğru bir değerlendirmeye tabi tutar, belki doğruları öğrenerek öğrendiklerini savunur. Bunun yerine içini bugüne kadar bir türlü dolduramadığınız 'sağ oportünist çizgi' tespitinizi soyut bir şekilde savunsunlar, sizin söylediklerinize, yazdıklarınıza inansınlar !

Ben, partiye büyük prestij kazandıran bu gelişmelerin mücadelesini verirken, yine çok iyi biliyorsunuz ki duruşumdan, düşüncelerimden ve ilkelerimden asla taviz vermedim. Hem partimi ve onun görüşlerini tavizsiz savunmaya devam ettim ve hem de bulunduğum her yerde ve ortamda onun prestijini korumaya ve yükseltmeye çalıştım." (Arşiv Yazılar, sf.216...219)

Dört yıl devam eden yargılama sonucunda, 168/1'den (yasa dışı örgüt kurmak ve yönetmek) yirmi yıl ceza verildi. Birkaç gün sonra avukatım Hasan Girit geldi. Hasan abi çok sevdiğim ve saygı duyduğum bir avukattı. Sadece hukuki değil, her türlü sorunla yakından ilgilendi. Biz idam, müebbet filan beklerken yirmi yıl cezaya çok sevindi. Avukat görüşünde "çok iyi bir ceza" dedi. "Bizim beklentimiz idam idi; 'ağır suçlar'da idamın müebbeti çevrilmesi iyi bir sonuç olarak değerlendirilir. Çünkü ipten yırttın mı, özgürlüğün kapısı her zaman biraz aralıktır diye düşünülür." Benim ruh halim açısından o sıralar cezanın müebbet veya idam olmasının bir önemi yoktu. Yanlış hatırlamıyorsam, dava 1984'de sonuçlandı. Dava sonuçlanmıştı ama 'bu adamlar ne yapar eder, bir yolunu bulup bizi yok ederler'

düşüncesindeydim. O yüzden bir yolunu bulup firar etmeliydik. Beynimizin yarısı sürekli bu işle meşguldü.

Avukat, "İyi ceza, itiraz etmeyeceğiz," deyince, "Hasan abi, biz yargılama boyunca dedik ki; sizin kararlarınız bizi bağlamaz, halkın kurtuluş mücadelesini veriyoruz; bu kurtuluş mücadelesinin örgütleyicisi TKP/ML'in neferleriyiz. Dışarı çıkınca yine savaşımaya devam ederiz... Bu savunmalar ne olacak? Ben istemem ama sen çaktırmadan yan cebime koy mu olsun? Ben karara itiraz ederek beraatimi isteyeceğim," dedim. Hasan abi bu söylemimden pek hoşlanmadı ama beni ikna etmeye de çalışmadı. "Peki, ben de bir itiraz yazayım," dedi ve gitti. Hasan abiyi anlıyordum bir avukat olarak, mesleki açıdan bir başarı mutluluğu yaşıyordu. "İpten adam almak" gibi. Benim gibi bir adamı 20 yıl ceza ile kurtarmak, yaptığı işin başarılı sonucuydu. Benim açımdan ise 20 yıl ceza almış olmam, özgürlüğe ilgimi ve tutkumu azaltmadı. 'Süre biter, özgürlüğüme kavuşurum' rehabetinde değilim. Yine gözüm kulağım dışarıda. Nasıl kaçabilirim?.. En basit olanakları değerlendirmeye çalışıyorum...

Savcı Erdoğan Savaşeri de mahkemenin hükmüne itiraz ederek, "Bu adam TKP/ML-TİKKO denen örgütün 'kanlı' stratejisini çizenlerden birisidir, 20 yıl ceza sanık için ödülüdür" diyordu. Bu itiraza uygun olarak mahkemenin kararı Yargıtay tarafından aleyhime bozularak geri döndü. Yargıtay, "sanığın cezai değerlendirmesi 146. maddeden yapılmalı" diyordu. Yaz başlarında yapılan ilk duruşmada Hasan abi, yargıtayın "bozma kararı"na uyulmaması için çırpındı durdu ama mahkeme "yargıtayın bozma gerekçesine uyulması" kararı aldı.

Yargıtay'ın bozma gerekçesi olarak tespit ettiği bir eylemden dolayı (okuldaki bir çatışmada birkaç faşistin yaralanması olayı) 4-5 kişi ağır cezada yargılanıyorduk. Tutuklu iken de birkaç defa duruşmaya gitmiştim. Zaman içerisinde davadan beraat etmişiz. Avukatlarım, (genç avukat Mihriban Kırdök de davayı takip etmeye başlamıştı) beraat kararını mahkemeye sunarak, "yargıtayın bozma gerekçesinin çöktüğünü" ortaya koyup tahliyemi istediler. 1988 Temmuz ayı sonunda sürpriz bir şekilde tahliye oldum.

Sanırım bir yıl kadar sonra dava sonuçlandı. Mahkeme, Yargıtay'ın bozma gerekçesine uygun olarak 146. maddeden hüküm kuruyor ama Yargıtay'ın düşündüğü 146/1. maddeden değil 146/3. maddeden. Örgüt eylemlerine "fer'an katılmak"tan 10 yıl ceza veriliyor. Bu hükümle örgüt üyeliğim dahi tescil edilmiyor. Örgüt üyeliğinden "çıkarıldığımı", nasıl olduysa mahkeme heyeti de öğrenmiş!...

Adaletsizlik, her yerde her durumda adaletsizliktir; bildiri dağıttığı, duvarlara yazı yazdığı vb. eylemlerden dolayı 5 yıl, 10 yıl ceza alanların varlığını düşündüğümüzde... Yıllar sonra bürosuna uğradığımda, Mihriban, odasında bulunan takım elbiseli, kıratatlı, yakışıklı ve orta yaşlı birisini göstererek "tanıyor musun" diye sordu. Baktım, tanımamıştım. Beni tanıyıp tanımadığını ona sordu: "Koca TKP/ML davasının 1. sanığı tanınmaz mı" dedi. Albay Tuğrullah Yıldırım. Beni tahliye eden sıkıyönetim mahkemesi heyetinin duruşma yargıcı. Ben onu hep asker elbisesiyle görmüştüm. Emekli olmuş ve avukatlık yapıyordu, üstelik birçok devrimcinin de davalarına bakıyormuş. Onu, asker kişiliğinin ötesinde bağımsız ve adaletli, vicdana sahip bir yargıç olarak düşündüm.

EK 8:

YARIM ASIR SONRASI

Bu çalışmanın konu ettiği dönemin 1981 öncesi olduğunu dikkate alırsak, 37 yıl sonrasını konuşuyoruz... Başlangıcına (1970 – 1971) gidersek yaklaşık 47 yıl! Yuvarlarsak yarım asır nerdeyse! Geçmişı daha soğukkanlı, daha nesnel değerdendirmek için yeterli bir uzak zaman. Militan mücadele döneminden daha uzun bir hayatta, yaşamışlıkların fikir dünyamızdaki izdüşümlerini; analizlerimizin hayatı kapsayıp kapsamadığını; siyasal fikirlerimizin pratikte nasıl çalıştığını görmek bakımından önemli bir olaylar, sonuçlar, varışlar dizinine tanıklık... Teorik düzeyde de, dostlardan amansız düşmanlara kadar uzanan çeşitlilikte farklı bakış açılarının türlü argümanları karşısındaki savunmamızdan ne ölçüde yara beresiz, ne ölçüde sağlam çıktığımızı görmek bakımından yeterli bir okuma, tartışma ve düşünme döneminden sonra konuşuyoruz. 45 – 50 yıl, çekışmelerin, didışmelerin, sıcak politik karşıtlıkların soğuması ve işin aslını teslimin eski argümanlarla gölgelenmesi tehlikesinin azalması bakımından da önemli bir zaman aralığıdır.

1976–1980 arası bizim kuşağın zamanıdır. Dolayısıyla burada “eleştiri” gibi algılanabilecek değerdendirmeler, en fazla kendimize eleştiriştir. Ama olsun, zararı yok. Zira işte bu geçen 45–50 yılın kazandırdığı en önemli

şey belki de bu: Bunların bize dokunup dokunmadığıyla ilgilenmemek! Başkalarının ne diyeceğiyle ilgili de aynı şeyi söylemek mümkün. Ömrüne dalya demiş İngiliz yazar Diana Athill'in dediği gibi; "Yaşlanmanın en büyük avantajlarından biri bu; başkalarının ne düşündüğünü umursamaktan vazgeçiyorsun." İlave edelim; çünkü inandığını söylemenin başkalarına çok daha büyük bir saygı olduğunu zamanla anlıyorsun.

Artık en çok yoldaş cenazelerinde buluşan bizlerin vaki ömür devresinde geldiği bu mod'un konforu demeyelim ama şu veya bu kaygıyla gerçekliği çekiştirmekten vazgeçisi biraz böyle. Şöyle bir tarafı da var işin; çok gördük, geçirdik, çok yaşadık diye işte tam da şimdi doğru fikirlere ulaştığımızı iddia edemeyiz. Yaş, görgüyü garanti eder, doğru fikirleri değil. Ama eğer o doğru hepimizin aradığı bir şeyse, daha çok görmüş geçirmiş olmaklığı da yabana atmak pek az durumda saflık, her durumda büyük yanlış olur. Hayat bir dağa tırmanmak gibi... Tırmadıkça yoruluyorsun. Ama şu da var ki bakış açın da genişliyor. Bizim kuşağın hayat dağlarından manzaranın "biraz farklı" görünmesi normaldir. Herkes için de farklıdır. Kendi zaviyemizden gerçeklerimizi söylemeye çalışalım. Ne demişti Che; "Hayatta daima gerçekleri savun! Takdir eden olmasa bile, vicdanına hesap vermekten kurtulursun."

Burada söylenmeye çalışılan şeyler de bir zaviyedir... "Söylenmeye çalışılan" derken bir ifade zorluğundan, uygun lafları seçememekten söz edilmiyor elbette. "Dürüstlük, söylenenlerin bilinenlere oranıdır" derler. Samimi insanlar için de gerçeklere yaklaşmak her zaman zordur. Ayrıca, her görüş her zaman tartışmalıdır çünkü.

Hepimizin aynı şeyleri düşünmesi beklenemez. Ömürlerimizde birbirimize çok değdik, çok zaman omuz omuza olduk, çok birlikte yürüdük. Birbirimizi etkiledik. Vicdanlarımız aynı şekilde çalıştı. Aynı şeylere gülüp ağladık, üzüldük. Yine de bu, her birimizin farklı romanlar olduğunu, hayat ırmaklarımızın farklı aktığını, fikir ve yargı dünyamızı koşullayan farklı deneyimlerden geldiğimizi götürmez. Nasıl ki hepsi de bir yatağın üstünden akıyor diye bütün ırmakların suyu aynı olamıyorsa... (

³⁵⁾

³⁵⁾ Sola, eski arkadaşlarımıza bakınca, çok şaşırtıcı bir manzara çıkabiliyor. Aynı hayatları yaşamışken nasıl böyle farklı anlayışlara savrılduğumuz ilginçtir. Bazılarımız CHP'li olmuş. Bir ara Ergenekon,

Evet... Herkesin bir bilanço çıkarmasına ihtiyaç vardır. Bugünlerde Regis Debray'ın bir kitabından söz ediliyor. Yazar Yalçın Doğan anmıştı bir makalesinde. Venezuela'dan başlayan, Kolombiya, Ekvator, Peru, Bolivya, Arjantin ve Şili'yi kapsayan, Pasifik Kıyılarına paralel, 8 bin 900 kilometre uzunluğunda dünyanın en büyük sıradağlarına (And Dağları) "devrimin havasını teneffüs etmek için" giden, ama yarım asırda zaferden çok yenilgi ve çöküş gören Debray'ın son kitabının adı "Bilan de faillite." Türkçesi; "Başarısızlığın Bilançosu." Bizim de bilanço çıkarmamız gerekir. Aynı makalenin başlığıydı: "They have the force, we have the reason." 1973'de askeri darbe ile devrilen Şili'nin sosyalist Devlet Başkanı Allende'nin Debray'a söylediği o ünlü söz:

"Onlar güçlü, biz haklıyız!"

Bizim için de birinci tespit budur: Onlar güçlü, biz haklıydık!

Geçmişe baktığımızda başarı da var, başarısızlık da. "Amacımız" bakımından başarısız olduğumuz tartışmasızdır... Yenildik! Bize ait iradi hatalar büyüktür, çoktur. Bunlar da söylenmelidir. Ama şu da söylenmelidir: Türkiye'de o dönem devrimci mücadelenin yenilgisi, dünya sosyalist hareketinde güneşlerin battığı... Sovyetler'in, Sosyalist Doğu Avrupa, Çin, Arnavutluk ve Latin güneşlerinin battığı bir mevsimde oldu.

1980 tarihinde dünya nasıldır? Yeni bir devrimci dalganın içinde midir, yoksa çekilme, çökme dönemi midir? Solu coşturacak, moral ve ilham verecek, ileriye itecek bir devrimci kabarış var mıdır dünyada o zaman?

Balyoz operasyonları döneminde AKP'nin demokrasi getireceğine, Kürt sorununu çözeceğine inanan arkadaşlarımıza rastlanıyordu! Moda tabirle 'yetmez ama evetci'lerimiz de oldu. Bazıları belirsiz bir muhabbetle selamlaşmaya devam etse de, derinlerde geçmişe tepkili. Yüzümüzü görmek istemeyenler, geçmişini silmek, unutmak isteyenler var. Yıllarca yoldaşlık ettiği arkadaşları sorulduğunda; "Haa evet, öyle birini anımsıyorum sanki" diyenler var. Her şeyi, herkesi unutmak isteyenler var. Bazılarımız geçmiş yarırsız, çocukça hikayeler olarak hatırlıyor. Feministler, artık sadece kadın mücadelesini anlamlı buluyor. Bazıları eski fikirlere çok yakın. Bazıları Kürt mücadelesinin içinde, HDP'li. Şimdiki hayatında sanki yıllarca sol mücadeleden hiçbir şey almamış gibi hareket edenler görebiliyoruz. Mal mülk derdiyle fazla meşgul olanlarımız var. Zenginlerimiz var, Safalet yaşayanlarımız var. Geçmiş konuştuğumuzda doğal olarak ayrı dillerde konuşuyoruz.

Yoksa devrimci coşkunun geri çekilme, sönme, küllenme dönemi midir? Zaferler dönemi midir, yoksa bir yıkılma, bölünme ve yenilgiler dönemi mi? Dünyada o sıradaki hava, günün tabiriyle “zamanın ruhu” nedir? İçsel dinamikleri cesaretlendiren, çözüm gösteren, dayanışma kuran devrimci ataklar zamanı mıdır? Yoksa o dinamikleri kıran, dünyayı başımıza yıkan çöküşler zamanı mıdır? “Dış faktörler belirleyici değildir” gibi kaba kalıba sığınmaya gerek yok. Bir ülkede devrimci hareketin yıkıldığı yerden doğrulmasını sağlayacak yeni bir umut ve cesaret aşısı dışardan da gelebilir. Ve bu, o ülkenin kaderini belirleyecek bir dizi atağı tetikleyebilir.

Bizim içinde hareket ettiğimiz dünya koşulları nasıldı?

Acaba, sosyalist blok insanlığın mutluluk adaları olsaydı; bu ülkeler adalet, eşitlik ve özgürlüğün bayraktarı olsalardı... Bu ülkeler insanlık düşmanı sistemlere kafa tutan, kendi varlığında temiz, kesin ve sağlam bir kurtuluşu temsil etselerdi, böyle mi olurdu? Canlı bir devrimci dalga olsaydı dünyada, birçok ülke sosyalizme giden büyük, gelişen, zaferler kazanan coşkulu kitlesel mücadelelere sahne olsaydı, Türkiye’deki devrimci gruplar ve emekçi kitleler de daha coşkulu, daha cesaretli olmaz mıydı? Büyük bir moral destek bulmazlar mıydı? Büyük bir dayanışmanın gücü devrede olmaz mıydı?

Öyle değildi ama... Çöküş ve bölünmeler zamanıydı!

Rusya, hiç olmazsa devrimci hareketin yarısının gözünde, ‘sosyal emperyalist’ ve Doğu Bloku’nun devletçi kapitalist ülkelerinin patronuydu. Devrimci hareketin kalan yarısının gözünde de Çin, sosyalist bir ülke değildi. Mao ve adamları köylü hareketiydi... Sosyalizm kuracak kapasiteleri yoktu! Üstelik bölünmüş durumdaydılar. Çin, dünyanın geri kalanı için umut empoze etmiyordu. 1978’de Deng Siao Ping iktidarı ele geçiriyor. Çin özel mülkiyete, kapitalizme açılıyor. Latin Amerika’daki devrimler, idealist aydın-sosyalist gençlerin işi. Che’nin, Castro’nun “delikanlı” imajıyla beslenen küçük burjuva sosyalistleri olarak ilgi ve sempati görüyorlar ama göz doldurmuyorlar, ciddi bir kurtuluşu temsil etmiyorlar. Onurları var ama refahları yok. Yoksulluğu bölüştürüyorlar.

Hiçbir sosyalist ülkede bir çıkış, zafer sonrası parlak bir gelişme izlenmiyor. Rusya’da Ekim Devrimi’nden sonraki, hikayelerine bayıldığımız o muhteşem coşku, kuruluş mücadelesi, idealizmi, hamlesi yok. Yine

Rusya’da, ikinci dünya savaşından sonra ülkeyi batıyla teknoloji yarışına sokan o büyük ekonomik atılım, tarihte görülmemiş oranlardaki büyüme hareketi de yok. Dünyada devrimci dalganın geri çekildiği, hatta çöktüğü bir tarihi dönem. Rusya-Çin bölünmesinden sonra, 70’li yılların ortaları dünya solu yeni ve başka bir büyük bölünmeye sahne oluyor; Çin–Arnavutluk bölünmesi...

Hep böyle dalgalar oldu. 1848’ler devrimci bir dönemdi. Zikzaklarla Paris Komünü’ne kadar gitti. Sonra yenildi. 1900’lü yıllar ikinci bir devrimci dalga ile başladı. Rusya’da sosyalistler çarı devirerek sosyalist bir ülke kurdular. Doğuda, batıda, özellikle Batı Avrupa’da militan işçi hareketleri ortaya çıktı. Bu dalganın 1925’lere kadar devam ettiğini söyleyebiliriz. Sosyalist Rusya ayakta kaldı. Kalan bütün hareketler yenildi. Bu yenilgi dönemini Avrupa’da emperyalist savaş çığlıklarının, gericiiliğin yükseldiği, faşistlerin birkaç ülkede iktidarı ele geçirdikleri bir karşı devrim dönemi izledi. Bu karşı devrim dönemi 2. Dünya Savaşı ile doruğa çıktıktan sonra, yeni bir devrimci dalga geldi. Doğru Avrupa sosyalizme geçti. Çin’de devrim zafer kazandı. Vietnam devrimi Fransa’yı kovdu. Derin ve kapsayıcı bir dalgaydı. Latin Amerika’da solcu, sosyalist iktidarlarda kuruldu. Koca bir sosyalist blok doğdu. Bu devrimci dönemin son dalgası, 1968 hareketi olarak bilinen gençlik çıkışıdır. Soğuk Savaşı batılı kapitalistler kazandı. Yeni bir karşı devrimci dalga yayılmaya başladı. Türkiye’de 12 Eylül rejimi, Türk solunu bu geri çekilme ve çökme dönemi içinde yakaladı ve biz yenildik!

Türkiye’de devrimci mücadele, bu küresel bölünme ve geri çekilmeye rağmen “yine de ilerleyebilirdi” demek mümkün mü? ‘Tek ülkede sosyalizm’ gibi ‘tek ülkede devrim!’ Sosyalist Blok çökerken ve birçok ülkede başarısız sonuçlara karşın Türkiye’de zafer! Bu mümkün müydü? Bunu bilemeyiz. Türkiye’nin; her şeye rağmen devrimci gelişmeyi ateşleyecek, diğer ülkelerden, (İran’dan, Yunanistan’dan, Brezilya’dan, Arjantin’den) farklı özel koşulları yoktu. Fakat mücadele yine de belki ilerleyebilirdi; çetin ve zorlu olur, dışsal dinamikler aleyhe çalışır, bütün yükü içsel dinamiklerin üzerine binerdi, ama yine de ilerleyebilirdi... Sadece bizi kastetmeden söyleyelim: “Devrimci hareket” güçlerini birleştirmeyi başarsaydı, doğru halkayı tutmasını becerseydi, toplumsal

dokuyu büyük bir derinlik ve isabetle kavraya ve yaratıcı mücadele biçimleri geliştirebilseydi... Büyük bir zeka kapasitesi ortaya koysa, yerine göre ilerlese, yerine göre geri çekilse, toparlansa, doğru zamanda, doğru işler yapabilseydi... Yeterli ve yetkin kadroları olsaydı... Yine de 'sonuç aynı olurdu' demek tartışma götürür. Zafer?.. Evet, zafer çok zordu. Bu kesin, ama "bu kadar büyük bir yenilgiden kaçınılamazdı" demek bilimsel değil. Daha geniş bir sorumluluk alanı tarifleyerek kendimizi içine gömmeye eğiliminde değiliz, ama şu da gerçek ki başaramamanın sorumluluğu bütün Türkiye devrimci solunun sorumluluğudur.⁽³⁶⁾

³⁶⁾ Yenilgiden söz ederken, gerek 68, gerekse devamı niteliğindeki 70 – 80 döneminin toplumsal hayatımızda çok dönüştürücü etkiler yaptığını da görmemiz gerekir. Devrimci isyan amacına ulaşmadı ama toplumu değiştirdi... İnsan hakları, kadın hakları, eşitliği; özellikle işkence, idam mahkumiyeti gibi konularda olgunluklar oluştu. Sinemayla, şiirle, diziyile, kitapla önemli bir kültürel dinamiği geliştirdi. Toplumumuzdaki çağdaş duyarlılıkların canlanmasına büyük katkı yaptı. Bugün muhalif birçok sosyal kurumun, sivil toplum örgütünün başında onlar vardır. Birçok sol aktivist hareketin fikir, ilham ve kadro kaynağı da bizim dönemimizdir.

1970 kuşağı, dünyaya açıldı. Laik ve moderndi. 'Kadınlar' mevzuunda eşitlikçiydi. Kafa tutmayı, itirazı bilen, değişimi isteyen aydın bir kuşaktı. Topluma da ilerlemek ve değişmek için büyük bir fırsat sağladı. Devrimci gençlikten nefret eden zırzop paşaları bu aydınlık damarı kesmek için harekete geçtiklerinde, 60 yıllık cumhuriyetin çanına ot tıkayacak tarikatlar, cemaatler de fırsat günlerine doğru harekete geçti. Sonucu biliyoruz.

Devletin içine yuvalanmış çeteleri sol deşifre etti, askeri vesayeti sol teşhir etti. Tekkeçiler, üfürükçüler, tarikatçılar, laikliği kemirmek için en büyük düşman gördükleri askeriye'nin Kemalist kanadına saldırmaya başladıklarında, cuntacılar yanlarında kimseyi bulamadılar. 'Cumhuriyeti Kurmak' gibi önemli bir maziye 1971'de, 1980'de sola karşı, Kürtlere karşı cinayet, işkence, idam ve faili meçhul kampanyalarıyla yiye yiye bitirmişlerdi. Sol da ipliklerini pazara çıkarmıştı. Bu baskıcı odağa cepheden saldıran tek kaynak soldu. Tarikatçılar askerden nefret ettikleri halde, her temaslarında sinsilikle kendilerini gizlediler. İktidar onlardayken ilk iş olarak önce askerin maaşına yüksek zam yaptılar. 28 Şubat'ta 'hayırlı olsun' manşetini de onlar attı. FETÖ ittifaklı iktidar, bütün otoritesini, saygınlığını, itibarını kaybetmiş bir kuruma saldırdı. Tarikatçılar paşaları tutuklamadan önce, sol 50 yıllık mücadelesiyle askeri vesayetin faşizan karakterini mahkum etmiş ve bir toplumsal olgunluk düzeyine çekmişti. 1970'li yılların mücadelesi arkasında böyle başarılar bırakarak yenilmiştir. Bizim kuşağımız, elbette 68'lilerin ardılı olarak tarihimizin onurlu kuşaklarından biridir. Onlara ait sayfalara hiçbir dürüst tarihçi kötü bir cümle ilâştiremez.

Bizim kuşağımızın solcu gençleri istikballe ilgili bütün imkanları, hayalleri, aşkları ve planları bir kenara iterek, birçok durumda mesleklerini bırakarak sokağa çıktı ve hep ölümün gölgesinde yürüdü. Aile kurmak yerine örgütler kurdu. Cemiyetin "makbul dernekleri"ne yamanmak yerine, illegal örgüt üyesi, yöneticisi oldu. Taşrada çok daha fazla getirisi olan partililik, politikacılık yerine, çetin bir kavgaya girdi. Ruhumuz, ahlakımız temizdi. Namuslu, haysiyeti için canını verecek genç kadınlar ve erkekler... Sonrası kıyıcı bir cuntanın ağır saldırısıdır. Sonrasını biliyoruz. Dönerler, anlamlandıramamanın, yenilgi duygusunun ağır yükünü taşıdılar. Yeni bir hayata yürekleri yanılmış olarak tutunmaya çalıştılar.

Peki, "Başarı neresindedir?" dersiniz, başarı da vardır. Kendi 'özelimiz'den konuşursak... Biz kadro olarak tamamen "köksüz" bir yerden başladık, ama birkaç yılda Türkiye solu içinde saygın ve önde gelen bir yapı da çıktı ortaya. Hatırlayalım; 12 Mart bütün önemli kadrolarımızı tutuklamıştı. Cezaevinden çıkanların tamamını da Halkın Birliği (HB) bölünmesi alıp götürmüştü. Bize, 68 ve 12 Mart deneyimini taşıyan tek bir "kadro"muz bile yoktu. Bir süre sonra içerdeki iki üç arkadaşımızın manevi desteğinin yanımızda olduğunu bilmek dışında böyle bir insan kaynağı, bir kadro havuzu devralmamıştık. Sonradan kendini geliştiren ve HB bölünmesinde bize liderlik eden Süleyman Cihan, 12 Mart döneminde evinde barınılan bir "parti taraftarı", bir "ileri sempatizan"dı. Böyle birkaç arkadaşımız daha sayılabilir. O kadar! 1976'ya geldiğimizde, bölünme sonrası nispeten sınırlı sayıda kitle ilişkisine dayanmış 10, bilemedin 15 kadar genç, teorik düzeyi yetersiz, örgütçülükte deneyimsiz kadrodan söz edebiliriz! İstanbul'da da böyledir, parti tabanının en güçlü olduğu Dersim'de de.⁽³⁷⁾

Kabul, 1980'e geldiğimizde Türkiye solu içinde (Elbette başka avantajlardan, daha fazla kadro mirasından, sosyal yapının kolaylaştırıcı etkisinden, bazı gruplar için uluslararası destekten vs. söz edebiliriz, o ayrı ama sonuçta) bizden daha güçlü, ilişkileri daha yaygın gruplar vardı. Bu nedenle, "başarı da vardı" derken, bu bapta da alçakgönüllü kalmamız gerekir ama yaklaşık 5 yıllık bir dönemde, bocalamalara, yeni bölünmelere rağmen (acaba en çok biz mi bölündük? Acaba en çok bizden mi hizipler çıktı?) çok önemli bir büyüme, gelişme, yayılma ivmesinin yakalandığını, yönetildiğini saptamak da, bu alçak gönüllü kalma gayretine halel getirmez.

Sonuç ne olurdu bilinemez ama tartıştığımız dönemde daha fazla şey üretebilen, daha etkili bir yapının ortaya çıkmasını engelleyen en önemli gelişme, Halkın Birliği bölünmesi olmuştur denilebilir. O dönemlerde,

³⁷⁾ Dersim'deki kadro durumunu Hüseyin Yıldırım anlatmıştı: "Birkaç arkadaş aramızda tartıştık, ileri sempatizanız. 'Kaypakaya'yı savunmalıyız' fikrinde birleştik. (...) Dersim'in kadroları Amcaoğlu, Dergo, Mehmet Bozkurt gibi, Rayber gibi arkadaşları, bütün kadroları götürmüş oldular. Bizde önemli bir kadro kalmadı. Ancak batıdaki arkadaşlar gelince, bunlarla aylar süren tartışmalardan sonra Amcaoğlu ve Dergo geri geldiler. Diğerleri gelmedi."

“parti ve önderlik” iddiasının içinden en önce solun samimi gruplarını birleştirmek gibi kapsayıcı bir misyonu geliştirmek ve ısrar etmek gerekirken, biz, kendi içimizde bölündük. İç tartışma iyi yönetilemedi, içerden çıkan kadrolar prestij ve saygınlıklarının İbrahim’in efsanesini aşamayacağını hesap edemediler.⁽³⁸⁾ Vicdanlı ve vefakar olan İbrahim’in hikayesi ve anısına bağlılıktı ve bilinçten çok duyguyla hareket eden gençlerin onun anısına derin bağlılığını hafife aldılar. Yöntemsiz, erken ve dayatmacı müdahale bölünmeye yol açtı. Bilinç, örgütçülük deneyimi bir tarafta; militanlık, inanç ve ateşli mücadele isteği diğer tarafta kaldı.⁽³⁹⁾ Kabaca teori bir tarafta, pratik bir tarafta kaldı gibi...

Halkın Birliği tarafı, pratiği tamamlama sorunları yaşadı; özgünlüğü aşındı, Halkın Kurtuluşu (HK) ve Halkın Yolu (HY) ile benzeşti. Varlığının görünüş biçimi, başka bir ifade ile temel pratiği yayın, dernekler ve kitle yürüyüşleri oldu. Biz ise sol kamuoyuna “İbrahim’in mirasçıları” olduğumuzu kabul ettirdik. Daha özgün, daha kendine münhasır, daha mücadelecı, savaştı kaldık. Deneyim de kazandık. Ancak teori eksikliğimizi gidermeyi başaramadık. Hayatı, yeni olguları yeni analizlerle, teorilerle karşılayamadık. HB bölünmesinde, parti görüşlerini değiştirmek isteyen eski kadroların çarparak sersemledikleri mukavim “bağlılık” saflarının saygın duygusallığı, ne yazık ki zamanla katı bir “sol dogmatizme” dönüştü ve bir çeşit vesayet kurumu gibi işleyerek bütün tarihimizi domine etti. Gerçeklikle bağlarımızı zayıflattı.

³⁸⁾ Celal Pedük, kendisiyle röportajda, o günleri anlatırken, genç “ibocuların” bu hassasiyetini dile getirmişti: “Merkez, İbrahim’in görüşleri yanlış deyince, felaket bir tepki oluştu. Bizim bölgeden bir kişi bile alamadılar. Belki ikna çabası doğru yürütülseydi etkin olabilirdi ama İstanbul bölgesi o genelge üzerine ayrılık kararı aldı. Biz İbrahim’e toz kondurmayız, nerden çıktı şimdi bu farklı görüşler? İbrahim’e sempati merkezi dışladı. Tabanda böyle oldu. İbrahim’i çoğumuz okumamıştık ama sempatismiz derindi.”

³⁹⁾ Bu konuda bir de “Süleyman Cihan Faktörü”nden söz etmek gerekir. İbrahim Ünal, bu bölünmede Süleyman Cihan’ın tayin edici rolünü anlatırken, “Bölgesel dönemde, partiye ve Kaypakkaya’ya sahip çıkılmasında, O’nun yaydığı güvenin çok önemli bir etkisi olmuştur. Bazı insanların bir yerdeki varlığı, hiç bir şey yapmasa bile başlı başına bir güvendir. Sonuna kadar yanında gidilecek kişidir. Süleyman yoldaş da böyle bir kişilikti” demişti.

Biraz irdeleyelim. Bunun sosyal kökenleri; ağırlıkla “yoksul köylü gençlik”ten gelen taban-kadro havuzunun üslubuna, görgüsüne, duyarlılığına bağlanan boyutları vardır; ama siyasi deneyimden ilham alan boyutları da vardır. 1976’da görüşleri farklılaşan ve dolayısıyla partinin resmi görüşlerini de değiştirmek isteyen bir grup eski kadroya karşı bizi, “Hayır, parti görüşlerini değiştiremezsiniz, ancak bir kongre toplanır, tartışılır” çıkışı temsil etti. Bu ayrılıkta bir tarafta ağırlıkla cezaevinden çıkan eski kadroların oluşturduğu Koordinasyon Komitesi (KK, sonradan HB) vardı ve “Hakim üretim biçimi Kapitalizmdir. Temel güç işçi sınıfıdır. Devrimin yolu şehirlerde ve kırlarda toplu ayaklanmadır. Parti değil hareketiz” şeklinde görüşler savundu. Diğer kanat; Kaypakkaya’nın görüşlerine bağlı kalan genç kadrolardı ve KK çevresini “tasfiyecilik”le eleştirdi.

Fakat asıl bundan sonraki gelişmeler ilginçtir: Koordinasyon Komitesi’nin içinde; partiye hukukları daha eskiye dayanan, cezaevinde yatmış, emektar, saygın ve deneyimli kadrolar olmasına karşın; “parti görüşlerini savunma” kompartımanında durmak genç kadroların temsil ettiği kanada, “partinin sahibi olmak” iddiasını destekleyen bir pozisyon sağladı. Bu işin hukuk tarafıdır ama sadece buna dayanan temsiliyet – meşruiyet iddiası çok da dayanıklı olamazdı... Eğer ki genç kanat, Koordinasyon Komitesi çevresinden daha aktif ve etkili bir yapı ortaya çıkarmayı başarmasaydı. Ama başardı. Böylece kamuoyu, diğer kanattan (HB) çok, genç kanadı (bizi) “mirasçı” olarak gördü.

Bunlar biliniyor. Burada asıl dikkat çekmek istediğimiz şu; HB bölünmesinde başarı, “değiştirtmeme” tutumunun sonucu olarak geldi. Fakat biz sonradan, bu “değiştirtmeme” tutumunu özel koşullarından kopararak bir siyasi üsluba dönüştürdük sanki. Bu deneyim, fikir ve teori dünyamıza yürüdü, işledi. Her tartışma girişimi kategorik olarak ‘tasfiyecilik’le damgalandı. Bölünme sürecindeki bu deneyim, sonraki dönemde dogmatik yaklaşımların ilham kaynağı oldu. Bizdeki “yapısal dogmatizmi” tamamen, “değiştiremezsiniz” çıkışının vaktiyle kazandığı başarının deneyim dünyamızı koşullamış olmasına bağlamak yanlış olur ancak, partiyi yeniden “var etmek” gibi büyük bir sonuç doğuran “değiştirtmeme” tutumunun; başarısız ve bunalımlı zamanlarda yine “çıkış

yolu" olarak görülebildiğini söylemek mümkün. Parti görüşlerini tartışmaya hep kuşkuyla bakıldı. Hatta bir çeşit 'bekçilik' misyonu çıktı ortaya. Yaşlı kadrolardan beklenmesi gereken muhafazakarlığın genellikle gençlerden gelmesi de ilginçtir. Birçok yaşlı kadro, gençlerden farklı olarak yönetim deneyimiyle "bazı şeyleri değiştirmenin gerekliliği" fikrine daha erken ulaştı. Genç kadrolar deneyimi ciddiye almadılar. Sorunları, tıkanmaları "temel görüşlerden uzaklaşmanın doğal sonucu" olarak gördüler. "Revizyonizm" Marksizm-Leninizm'deki genel anlamından koptu. Bizde, "parti görüşlerini değiştirme teşebbüsü"nü niteleyen özel bir anlam kazandı.

Bunların fazla iddialı genellemeler olduğu düşünülebilir ama manzara bunları söyleme cesareti veriyor. Çünkü genellikle "merkez" eleştirildi ve kabaca, hep, parti görüşlerini "uygulamama, uygulayamama" düzeyinden eleştirildi.

- Gerilla birlikleri niye oluşturulmuyor!
- Kızıl siyasi iktidar için hangi bölge belirlendi?

Derken... Son tespit geliyor:

- Merkezin savaşmaya niyeti yok! Oportünist bu merkez, revizyonist hatta!

Sonra sesler yükseliyor. İtirazcılardan ayrılanlar, yeni önderlik kuranlar da oluyor. Artık onları tutan da yok, ama durum tekrar ediyor. Mesela "İzmir hizibi" olarak bilinen grup... 1. Konferans'a katılan bölge delegeesi bir deklarasyon yayınlayarak, konferansın "Kaypakkaya'nın görüşlerini reddettiğini, partiyi tasfiye kararı aldığını" savunuyor. Bu grup, "partiye sahip çıktıklarını ve tasfiyecilere karşı partiyi savunup koruyacaklarını" ilan ediyor.

Bir başka örnek Geçici Koordinasyon Komitesi (GKK) Hizibi. 1980 Mayıs ayında ortaya çıkan bu grup da tamamen Kaypakkaya'nın görüşlerini tekrar eden bir deklarasyondan sonra "partiye kendilerinin temsil ettiğini" ileri sürüyor. Merkez komite eleştiriliyor.

Hatta, "yolsuzluk" iddiasına muhatap olan ve haklarında soruşturma açılan "R-S" bile, dönüp dolaşıp problemin siyasi olduğunu ileri sürerken "merkez"in "tasfiyeci" olduğu propagandasına sarılıyor.

Tabanda, konferansa, partinin merkezi bir yapıya kavuşmasına büyük beklentiler bağlamış gençler arasında da sonradan derin bir hoşnutsuzluk ortaya çıktığını tespit etmek gerekir. 1979'da "Tunceli Araştırması" sırasında bu sonuca ulaşan analizler vardı. Birçok genç arkadaşın, "halk savaşının gecikmesi"nden yakındığı kayda geçmiştir. Hoşnutsuzluk ve muhalefetin, partinin söylemi, teorisi ile pratiği arasındaki farkın yarattığı tutarsızlık üzerinden geliştiği görülüyor. Bir tarafta merkez ve diğer yöneticiler var, savunmadalar; diğer tarafta hoşnutsuzluğu seslendiren parti üyeleri ve sempatizanlar var. Taraflar, durumlarını teorize ediyorlar, tartışma genellikle oportünizm, revizyonizm, sekterizm ve solculuk kavramlarıyla yapılıyor.

Evet, şu her zaman doğrudu: Parti görüşleri uygulanmıyor, uygulanamıyor! Ama tartışmanın da hep bu zeminde yapılması süregiden bir yanlış oldu. Neden uygulanamadığına odaklanmak, düşünmek yerine, "uygulamayanları" damgalama, sepetleme kolaycılığına kaçıldı. Bu yüzden de görüşlerimizi ve koşullarımızı derinlemesine yeniden gözden geçirme fırsatları kaçırıldı. Bu yüzden parti görüşlerinin en sıkı savunucuları da, yetkili olduktan bir süre sonra aynı eleştirilerle damgalanmaktan kurtulamadılar. Bölünmeler konusunda, kendini kanıtlamak isteyen bu amatörce girişimlerin parti enerjisinin önemli bir kısmını aldığını söylemek gerekir. Aslında birleşmenin başlı başına bir erdem olduğu fikrinden bu istekli uzaklığın sekter kadroların zaman zaman öne çıkmasıyla da test edildiğini görüyoruz. En sert taraf savunması yapanlar, bir çeşit bağlılık, kararlılık portresi olarak itibar kazandılar.

Bugün bakıldığında herkesin iyi niyetli olduğunu söylemek mümkün. Kimse kötü niyetli değildi. Herkes inandığını savundu. Taraflar (eleştirenler de eleştirilenler de) fedakarlıkta eksik kalmadı. Aslında çözemediğimiz problemler vardı. Ancak tartışmayı hep yanlış yerde kurduk ve hep yanlış sonuçlar aldık. İbrahim'in yazıları ve görüşleri karşısındaki dogmatik tarikatçı tutum yüzünden meselelerimizi derinlemesine düşünme cesareti gösteremedik. Üzücüdür, ölmeye cesaretimiz vardı ama görüşlerimizi gözden geçirmeye, değiştirmeye yoktu. O yüzden başarısızlığı cesaret eksikliğine bağlamak yanlış olur. Çok cesur işler de oldu ama üzerinde

hareket ettiğimiz toplumsal zeminin dokusunu önyargısız kavramaya yönelmedik.

Bazı teorik konularda araştırma yapan arkadaşlardan beklentimiz, mevcut görüşlerimizi daha da güçlendirecek yeni argümanlar bulmaları oldu. "Başarılı" araştırmalar bizi doğrulayan sonuçlara varmış araştırmalardı. Ünlü sosyolog Bauman'ın söz ettiği gibi "Akıntıyla yüzmenin kolaylığı ile görüş değiştirmenin zorluğu arasındaki fark doğal grubumuzun omuzlarımızda hissettiğimiz ağırlığının, grubumuza bağımlılığımızın sınırıdır. (Görüş) değiştirmek, grubumuz içinde uyumlu yaşamak için gerekli olandan çok daha fazla çaba, fedakarlık ve kararlılık gerektirir." Buna teşebbüs edenler karşılarında genellikle en sert ideolojik karşıtlar olarak kendi grubunu bulur. Grup içinde farklı düşünenler, daha başında bölücülükle, grubun amaçlarına karşı hareket etmekle damgalanır; hala en yakın çizgide durduklarına bakılmaksızın grubun öteden beri dışında olanlardan daha az tolerans görmek gibi bir tepkinin hedefi olurlar. Akliselim dönünceye kadar çok şey parçalanır. İttifak ve dayanışmanın dönüşünü çok çok geciktiren insani kırılmalar yaşanır. Birçok durumda böyle olmuştur.

Anlaşıyor ki bilimsel, sağlam analizlerle hareket yönümüzü bulmaktan çok, tartışmalarda, başka gruplara karşı kendimizi daha iyi tahkim etmekle ilgiliydik. Propaganda büyük önem kazanmıştı. 1975 sonrasında patlayan kitlesel coşku döneminde, pratik ve günlük ihtiyacı "anlamak"tan çok "anlatmak" karşılıyordu. Elimizdeki tek kitabı iyi savunmak, taraftar kazanmanın en önemli yoluydu. Köy kültüründen mülhem bir aidiyet duygusuyla, teorik savunma hatlarımızı güçlendiren arkadaşlarımızı takdir ettik. Özgür ve yaratıcı düşünmeyi değil, birlikte hep aynı düşünmeyi önemsedik. Karşılaştığımız çıkmazları doğru analiz edecek yetenekte arkadaşlarımız da yok denecek kadar azdı. Görüşlerimizle ilgili her farklı fikrin bölünme getirmesi kaçınılmaz görünüyordu.⁽⁴⁰⁾

⁴⁰⁾ Bir anekdot... Erhan Gencer, sosyo ekonomik yapı ile ilgili önemli bir çalışma yapmıştı. Veriler, analizler başka bir sonuç gerektirirken, onun çalışması, "Türkiye yarı – feodal bir ülkedir" tespiti ile bitiyordu. "Ama bu analizinizde kullandığınız veriler Türkiye'nin kapitalist bir ülke olduğunu gösteriyor" denildiğinde, Erhan Gencer şu tarihi cevabı vermişti: "Haklısınız ama eğer kapitalist dersek, parti bölünür!" Peki bölünür müydü? Muhtemelen! Çünkü, şu veya bu komitede kimlerin yer aldığından bağımsız olarak, partideki gerçek "iktidar" sol dogmatizmindi ve her farklı düşünce, aşırı

Neyi kaçırdık? O ünlü söz vardır ya... Herakleitos'un; "Aynı nehirde iki kez yıkanamazsınız" der. Onu iktisadi ve sosyal hayata tercüme edebiliriz: Bir sonraki sabah aynı topluma uyanamazsınız! İşte bunu unuttuk, kaçırdık! Hayat kitabı sonsuz sayfalıdır. Her gün yeni, karmaşık, trajik, neşeli, kaotik, şaşırtıcı, benzemez hikayeler düşer yapraklarına. Ama eğer zamanı, yeni durumu, yeni sabahları kavrayan ve kapsayan yeni bir teoriniz yoksa, işte o zaman hayat, "siz gelecek planları yaparken başınıza gelenler"e dönüşür. Devrimci bir partinin siyasi hayatının "başına gelenlere karşı aldığı tutumlardan" ibaret olması, bahtının rüzgarına kapılmak demek. Aslında ölümcüldür! Olup biten şeylere karşı bir tutum almak, evet önemsiz değildir ama tarihi değiştiren şey, sezilmiş geleceğe yönelmiş etkili girişimlerdir.

Madem ki karşılığı her zaman ağırdır, o halde, her hamlenin tarih suyunun debisini artırması gerekir. Tamamen bu nedenle her değişimi, her yeni olguyu, her yeni durumu yakalamanız, anlamanız ve fikirlerinize, eylemlerinize ayar vermeniz gerekir. Yetkin kadrolarınız olmadan bunu nasıl yapacaksınız? Kimle anlayıp bileceksiniz? Anlamadan nasıl doğru eyleyeceksiniz? Kalıplarla, köhne standart yaklaşımlarla, komplo teorisine dönüşmüş kaba analizlerle sosyal hayatın bin bir yönünü, karmaşasını, dip dalgalarını, mayalarını nasıl kavrayacaksınız? Bunu bilimden başka bir şeyle başarmak olanaksızdır. "Kararlılık", hep aynı fikirlere değil, devrim fikrine bağlı kalmaktır. Bir konjonktürde çok iyi sonuçlar veren fikirler başka bir konjonktörü kapsayamaz. Ancak hala o fikirde ısrar etmek, bilgi karşısında softalıktan başka bir şey değil. Bu, devrimciyi, dinsel öğretideki 'asrısaadet' müridine dönüştürür.

Ardılların devrimci bir önderle ilişkisini devrimci biçimde kurmaları gerekir. Eğer başka bir gerçeklikle yüz yüzeyseniz, kurucu fikirleri de cesaretle değiştirebilmeniz gerekir. Gerçekliği fikirlerinize uydurmaya

damgalamaları göğüsleyecek cesarete sahip değilse sesini öncelikle bu iktidara göre akort etme ihtiyacı duyardı.

kalkmamalısınız, aksine fikirleriniz gerçekliğe uymalıdır. Araçlarınız da öyle. Her bir mücadele biçimi veya bunların farklı terkipleri, varyasyonları amaç derekesine yükseltirirse, gerçek nihai amaçla bağı kopar, kapasitesi düşer. Giderek uzaklaştırıcı bir rol oynamaya başlar. Çünkü amaç bir yere varmaktır, yürümek değil!

Ülkeler, şehirler, toplumlar günden güne değişirken... Eskiden asırlara sığan değişimler, altüst oluşlar birkaç yıla sığarken... Yeni olgunlaşmalar, kabuller, duyarlıklar, anlayışlar, üretim, bölüşüm ve ilişki biçimleri ortaya çıkarken; bu tempolu, hızlı ve müthiş değişimi eski teorilerle, mitolojideki "Prokrustes yatağı" gibi sabit fikirlerle karşılamaya, yorumlamaya kalkmak... Devrimci niyetler, cesaret ve fedakarlık veriyken bile her hangi bir partiyi, hareketi sosyal gelişmelerin dışına iter, marjinalleştirir. Sonuçları önemsememek, militanlarının hayatlarıyla varlık gösteren bir mücadele için yapılabilecek en büyük hata olur.

Başarının; fikirlerimizin, analizlerimizin, görüşlerimizin ve pratik mücadele biçimlerimizin güncel durumu kavraması, karşılaması dışında hiçbir garantisi yoktur. Toplum değişmişse; beklentileri, kültürü, eğilimleri, alışkanlıkları, kabulleri değişmişse, teori de değişmek zorundadır. İşte bunun için devrimci partilerin özgür düşünce ortamlarına ihtiyaçları elzemdir. Yeni anlama ve anlamlandırma girişimlerine dar yorumlarla, kaba indirgemelerle saldırılmasına izin vermek; kaçınılmaz olarak bu hızlı değişimi karşılayacak gelişme dinamiğini ezer. Bir bölünmeyi olgunlaştırırsa bile her farklı fikir, diğerleri için kendini bir daha gözden geçirme fırsatı yaratır. Bir zafiyet değildir. Çünkü devrimci parti teori korosu değildir. Hep bir ağızdan hep aynı şeyi söyleyen bir partinin daha güçlü olacağı arkaik, feodal bir fikirdir. Dinlere ve feodal zamanlara aittir.

Artık "Asya'nın bin yıllık uykusu"ndan söz etmiyoruz. Toplumların değişimi son derece hızlanmıştır. İnsanlık, bilgiyi kapsadıkça da hızlanmaktadır. Bugünkü toplumların tarihsel yürüyüşü sırasında arkalarından büyük bir gümbürtü kopmasının nedeni budur. O gümbürtü, çöpe atılan eskimiş inançlar, teoriler, yanlışlanmış bilgiler, demode teknolojiler, yeni gerçekliklere çarparak tuz buz olmuş alışkanlıklar, beğeniler, kabullerin çokluğundan gelir.. (Bu makalenin sonunda bu değişimin boyutlarına değineceğiz. Devam edelim;)

Hayatın ritmi değişti. Toplumlar değişti. Kapitalizm değişti. Dünyayı değiştirmek isteyenlerin dünyanın bilgisine sahip olması gerekir. Fransız sosyolog, siyaset bilimci Maurice Duverger, Siyaset Sosyolojisi isimli kitabında Marksist modeli anlatırken, Marks'ı da anlatıyor. şöyle diyor bir yerde... "Bu model, yalnızca felsefi bir yaklaşımla değil, aynı zamanda toplumsal olaylar üzerinde yapılmış geniş ve derinlemesine gözlemlerin üzerine kurulmuştur. Marx'ın özümlenmesi, her şeyden önce kendi yaşadığı dönemin toplumsal sistemi ile daha eski dönemlerin sistemleri hakkında genel bir açıklama yapma girişimidir. Yani bilinçli bir model kurma çabası vardır burada. Bu model kurma girişiminin ardında, evreni yalnızca anlamak değil aynı zamanda da dönüştürme isteğinin bulunuyor olması, sonuç olarak pek de o kadar önemli değildir.       Marx da onu anlamadan dönüştürme olanağının bulunmadığını düşünmekteydi" der.

"Anlamak" anahtardır. Pratiğin  ğretici, eğitici gücü küçümsenemez. Sonuç verebileceğini düşündüğünüz yöntemlerle mücadele edersiniz. Toplumsal mücadele aynı zamanda müthiş bir laboratuvardır da. Deneyimler, düzeltir, yadsır, yeni şeyler benimzersiniz. Ne kadar samimi ve kararlı olursa olsun; ne kadar büyük fedakarlıklara hazır olursa olsun; bir grubun, bir partinin toplam aklı, bilgisi vasat bir sosyoloğu aşmıyorsa başarısızlık kaçınılmazdır.

Devrimci düşünce; dogmaları, katı inançları, görenekleri, kalıplaşmış düşünce formlarını, paradigmaları yıkarak ilerler. Bunu büyük bir kayıtsızlıkla yapar. Kayıtsızlık derken, gerçeği arama, öğrenme ve kabul etmedeki kayıtsız dürüstlükten bahsediyoruz. Onu kabul etmek, sizin bütün sistematiğinizi yıkabilir ama sadece tereddüt etmediğinizde devrimci kalırsınız. Kimin s z yd , unutmamak gerekir ki en büyük devrim, insanın kendisini devirmesidir! Sınırlarını, takıntılarını, bildiğini sandığı tanımlarını, kategorilerini, kalıplarını devirmesidir. "Ustalar, bizim  nderimiz her şeyi zaten yazmıştı...  st ne laf etmek revizyonizm, her hangi bir görüşünden vazgeçmek zaten ka k nlık, hatta ihanet!" Bu anlayışın hayatı kavraması imkansızdır. Toplumunu anlaması imkansızdır. Kitlelerle ilişki kurması imkansızdır. Bir siyasal aktörün kendisi "değişmemeyi" temel ilke haline getirmişse, değişimi temsil etmesini

bekleyemezsiniz. Bir dernekten değil, bir mücadele partisinden söz ediyoruz.

Aynı görüşte ısrarın, bunun bir çeşit bağıllık ve kararlılık olarak anlaşılmasının sosyal temelleri olduğunu unutmamak gerekir. Bir siyasi mücadeleye akan kitleler, kadrolar alışkanlıklarını, ahlaklarını, davranış kalıplarını ister istemez bulaştırırlar. Liderlik, üyelik, çevre ilişkisi, evlilik gibi konularda geliştirdiğimiz davranış biçimlerinin içinden geldiğimiz toplumdan taşınmış nüansları vardı. Burjuva demokratik bir kültürden gelmiyorduk. Ağırlıkla kentli değil, kır kökenliydik. Büyük aileden, ataerkil yapılardan, sülale, aşiret yapılarından, tabii-tebaa kültüründen geliyorduk. Devrimci teşkilat üyesi olmakla ilgili sosyal deneyimimiz feodal koşulların izlerini taşıyordu. Her kademedan lider arkadaşların, birçok durumda şeflere dönüşmesinin nedeni budur. Genele şamil olmasa da saygının konumla bağlantılı olduğu hallerin nedeni budur.

Yaygın dogmatizmin kökenleri de buradadır. Yoksul köylülüktedir. Kent, kentlilik, burjuvazi, kapitalist üretim, birey, üniversite, bilim, modernite, burjuva demokrasisi başka bir mayadır, başka bir kültür ortamıdır, başka bir çağa aittir. İşçi, teknoloji içeren bir üretim faaliyeti içindedir. Teknoloji değişir, daha kaliteli, daha çok üretim yapılır. İşçi teknolojinin bilim olduğunu, her teknolojik değişimin daha iyi sonuçlar verdiğini görür, yaşar. Mevcut teknolojinin en iyisi olduğunu düşünmez. Bir süre sonra yenisiyle buluşur. Deneyimlerden gelen soyutlamalara ulaşır.

Köy, köylülük, ağa-aşiret, tabii-tebaa, din-iman ve küçük monarşik yapılar başka bir maya ve kültür ortamıdır. Köylü aynı alet edavatla, aynı tarz işler yaparak bin yıl değişmeden kalabilir. Bütün problemlerin dinin ve geleneğin köküne dönüşle çözüleceğine inanır, ona tutunur. Yeni bir dünya kavarayışından şeytan görmüş gibi ürker. İcat çıkarmaya tepki duyar. Bir anlamda "sol muhafazakarlık" olan dogmatizmin sosyal, kültürel temeli köy toplumsallığı, sülale, aşiret gibi sosyal öbekler, ataerkil, patriyarkal kalıtlardır.

Sekterizm bir üsluptur ama daha "sol muhafazakar" bir reflektir. Farklı fikirleri tartışma masasının harika menüsü olarak kavramak başka, bir çeşit "inanca saldırı" olarak kavramak başka. Birinde mülayim bir tartışmacı olur anlamaya çalışırsınız, diğesinde vurgun yemiş gibi olursunuz. Birinde

“söylediklerini düşüneceğim” dersiniz, diğesinde ihanetle damgalar, yumruk sallarsınız! Bilimle hareket ediyorsanız, kavramayı, anlamayı birincil önemde tutarsınız; inanç refleksleriyle hareket ediyorsanız, politik tutumlarınıza yakıcı sert tepkiler yansır. Farklı düşüncelere tahammülsüzlüğün kültürel formasyonla ilgisini yadsıyamayız. Ancak bu bapta hatalarımızın, tutuculuklarımızın tercih değil, doğduğumuz toprakların DNA’mızdaki izleri olduğunu atlamamak gerekir. Derler ki “Türkiye batının sonu değil, doğunun başlangıcıdır.” Bu ‘doğuya ait olma’ aşma konusunda daha gayretli olabilirdik belki. Kolay da değildir. Alışkanlıkları, köklü kadim anlayışları yıkmak, en tahkim kaleleri yıkmaktan daha zordur!

Bu durumun Kaypakkaya ile bağlantı biçimimizi de etkilediğini görüyoruz. Her fikri, görüşü İbrahim’in kitabına uyup uymadığı ölçüsüyle ele aldık. Onu, Marksizm’in beş ustası sırasında saymadık ancak, kendi içimizde görüşlerini ele alış biçimimiz, bir çeşit “bizim ustamız” statüsü verdiğimizi gösteriyor. Her hangi bir konuda hatalı olduğu anlaşılan veya yeni durumlar nedeniyle geçerliliğini yitirmiş görüşleri sözkonusu olduğunda, onları değiştirmenin özellikle gençlerde “ihanet” duygusu yarattığı belki anlaşılabilir bir şey ama bunun bir partinin liderleri, teorisyenleri, araştırmacıları üzerinde baskı oluşturmaya izin vermek, bir partiyi kötürüm etmek; işte asıl bunun hayatını devrime feda etmiş bir liderin amacından, devrim fikrinden uzak düşmek anlamına geldiğini anlamalıydık. Deniz ve Mahir de büyük devrimci önderlerdi. Ama sadece Kaypakkaya, devrimci ideolojiye burjuva şoven sızmaların en ince tezahürlerine kadar saldırmıştı. Bu tutumuyla bizi aslında sağlam şekilde konumlamıştı, ama biz mirasını doğru şekilde ele alamadık ve parti olarak birlikte hareket etmemizi imkansız kılmayan farklı fikirlerin geliştirici dinamiğinden yoksun kaldık.

Gerçek karşısında samimiyeti olmayanların ezber ve kurgusal bir dünyanın yanlışları içinde helak olacaklarını, gerçeklikle ara açıldıkça giderek kafa kurgusu bir dünya içinde şaşılmalı sosyolojik fenomenlere dönüşme tehlikesi doğacağını farkedemedik. Şimdi şunları söylemenin yeri: Sadece değişmek değil, artık çok daha hızlı değişen dünyanın temposunu yakalamak için çok daha hızlı değişmek gerekir. Dahası,

buraya kadar olanı devrimciliğin yarısından azıdır. Asıl önemli olan, değişimin nereye varma potansiyeli olduğunu anlayabilmektir! Geleceği, yakın ve uzak geleceği kestirmektir...

Siyasi mücadele partilerinin "kitlelerle ilişki" gibi bir derdi hep olmuştur. Siyaset güçle yapılır çünkü. Güç arayışı, muhtemel müttefiklerimizi kapsar. Onları, sizinle hareket etmeye, sizinle birleşmeye nasıl ikna edeceksiniz? Bu sadece bir propaganda işi değildir. Bu aynı zamanda temsil ettiğiniz mücadele biçim ve anlayışının yarattığı algıyla olur. Sizin neyin peşinde olduğunuzun eylemlerinizi apaçık bilinmesi gerekir. Duruşunuz, pozisyonunuz muhtemel müttefiklerinizin beklentilerini karşılamalıdır. Onların kabullerine yaklaşmalıdır. Basit laflar gibi görünebilir ama ne yazık ki "işin sırrı" tam da bu basit lafların arkasında yatıyor. Başka bir şey... Geriye çekilmeniz ve ittifakın en kararsız, en geri, en kırılgan halkasından kavramanız gerekir. Çünkü eninde sonunda tayin edici olan şey güçtür! Bunun için de mesele, pür militanlarınızı tatmin etmek değil, muhtemel müttefiklerinizin paydasını yakalamaktır. *****

Hassas bir konudur; çok açılırsanız bozulursunuz, çok daralırsınız, güçsüz, nefessiz kalırsınız. Bizde tersi işlediği için dikkat çekmek gerekir. Dostlarla, müttefiklerle birleşmeyi zorlaştıran sekter teorilerin daraltıcı etkilerine karşı mücadele; bir çeşit "mahalle baskısına" dönüşmüş dogmatik akıma karşı yüzme cesareti, parti kamuoyunu gerekiyorsa karşıya alma cesareti gerektiriyordu. Bu da en başta parti piramidinin tepesinin "öncü parti" olmaklığın yüksek duyarlılığına ulaşmasını; o tepelerden, -büyük devrim mücadelesinin tek imkanı olduğu bilinciyle- kadrolara, üyelere, sempatizanlara ve nihayet müttefik sınıfların partilerine, örgütlerine, kitlelerine doğru kararlı bir birleşme isteğinin yayılmasını gerektiriyordu. Ancak bu siyasi atmosfer içinde birliğin erdemine inanmış ikna girişimleri gereksiz bölünmelerin önlenmesinde de yardımcı olabilirdi.⁽⁴¹⁾

⁴¹⁾ Not etmek gerekir. Zaman zaman başka deneyimlerde olmuştur. Ayrılanlar birbirlerine karşı düşmanca davranmışlardır. Çatışmışlardır. Ölümle olmuştur. Bu belki bizim başarı hanemize yazılmalı... Biz bölünme ve ayrılmalarda sekter tutumlar, münakaşalar, uygunsuz işler gördük ama çatışma olmadı ve bundan uzak kalmayı başardık. Bunun tersi, halkın dostlarını bölen provokatörce girişimlerdir. Dostlarla dostça mücadele etmek gerekir. Bizden ayrılabilirler, bizi bölebilirler ama

Şöyle bir şey vardır, bir işe fazla odaklanmak ve kafayı kaldırmamak, zamanla, işin kendi içinde kör alanlar yaratır. Başka türlü işler gerektiği akla bile gelmez. Çok ve yaygın şekiller norm haline gelir, kendisi bir kapan oluşturur. Geri çekilip, yukarıdan, dışarıdan bakmayı başararak ve her adımda bilimsel çözümlemelere dönerek doğru şeyler yapılabilirdi. Ne yazık ki bu olamamıştır. Kendimizi dogmatizmin karanlık zindanlarına hapsettiğimizi farketmeden dünyayı özgürleştirebileceğimize inandık. Yeni fikirlerin her zaman bozucu, bulandırıcı, sulandırıcı olduklarını düşündük. Kaba ezberler ve şablonlar bizi Türkiye'nin ekonomik, sosyolojik gerçeklerine uzak düşürdü. Biz, Türkiye'yi, Mao'nun 1900–1950 arası dönem Çin'i için yaptığı ve kuşku yok Çin için doğru çözümlemeleri neredeyse birebir taşıyarak açıklamaya çalıştık. Yanlış oldu. Milli Mesele ve Kemalizm çözümlemelerinin, sosyo ekonomik yapı, devrim yolu vs gibi konulara göre daha başarılı olmasının nedeni; bu konuları tamamen kendi gerçeklerimize dönerek açıklamak zorunda oluşumuzdu. Anlaşıyor ki şablona kaçan konularda görüşlerimize yanlışlar sızdı. Bilime başvurmadık. Ya da pek az başvurduk. Şablonlar her zaman tehlikelidir. Kolaydır,

devrimci, demokrat kalan her hizip, grup veya kişi "dostumuz" çemberinde kalır. Zaman zaman savrulmalara rağmen 1976 – 80 döneminde esas itibarıyla başarılıdır bu.

konforludur ama asıl gerçeği her zaman atlar. Ve bütün emekler⁽⁴²⁾ boşa gider.

Sadece haklı olduğuna inanç... Ve sadece bunun zafer için yeterli olacağını düşünmek, dinsel kavrayışta "iman gücüne" atfedilen bir inanç fonksiyonuna inanmak olur. Gereklidir ama asla yeterli değildir. Elbette iyi teorisyenler de yeterli değildir. İyi pratikçiler teorisyenler kadar önemlidir. Ama hangisi öncedir dersiniz, bilgi deriz. Devrimci bir partinin kadrosunda iyi sosyologlar, ideologlar, felsefeciler, tarihçiler olmalıdır. Bilimi işin içine sokmadıkça, devasa işlerin altından kalkılamaz. İsyan etmiş bir toplumun iktidara yönelmiş hiddeti yıkıcı olabilir. Ama bu her zaman geri döner. İktidar olmak görece kolay, iktidar kalmak dehşet zor iştir. Devrim yapmak ve devrimci bir ülke kurmak için bütün burjuvaları bertaraf etmek yetmez... Zamanla anladığımız işlerden birisi bu oldu. Lenin'in "devrimci teori olmadan devrimci pratik olmaz" şeklindeki sözü, meselemizi doğru kuruyor. Önce teori! ⁽⁴³⁾

⁴²⁾ Emek derken... Bizim tarihimizde, tahmin, 500'den fazla arkadaşımız, yoldaşımız hayatını kaybetmiştir. Binlercesi işkence görmüş, tutuklanmış, yıllarını cezaevlerinde geçirmiştir. Burada onlardan "şehit" olarak söz etmedik. Bu vesileyle söylemiş olalım; bu kavram doğrusu iğreti edicidir. "Şehit" aslında bir din kavramı. "Allah yolunda ölen" kimseye deniyor. Çıkışı böyle. Nasıl ki din "kutsal" kabul ediliyor, yolunda ölenler de "şehit"; başkaları da öyle. Kendi davalarının "kutsal" olduğuna inanan her cinsten (evet her cinsten!) parti, devlet, örgüt, hayatını kaybeden dava arkadaşlarına, askerine, polisine, bekçisine, militanına, milisine "şehit" diyor. Bu biraz politikadır ama devrimci değildir. Bir mücadeleyi "kutsal" diye pazarlamanın, ona imanı otomatikman artırdığına inanılıyor. "Bazı davalar kutsaldır, işte bu kutsal davalar uğruna ölenler şehittir" desek, yine olmuyor! Çünkü herkes davasının "kutsal" olduğunu düşünüyor. Zalimler, faşistler bile! Onların da "şehitleri" var! Şimdi bu kavramı tersten okursak, yani eğer bir devrimci vurulup öldüğünde "şehit" oluyorsa, temsil ettiği dava da haliyle "kutsal" oluyor. "Devrim davası, kutsal bir davadır!" Oysaki dünya hali bir kavganın içindedir insanlık. İyi ile kötünün, zalimle mazlumun, haklıyla haksızın kadim davasını yaşıyoruz! Durduğumuz yeri açıklayan inanç, iman değil felsefedir. Bunun gibi... Son zamanlarda arkadaşlarımızdan biri vefat ettiğinde karşımıza çokça çıkan bir cümle var: "Işıklar içinde uyusun!" Kuşkusuz iyi niyetli de, dindeki "nur içinde yatsın"ın Türkçe'ye tercümesi olduğunu görmek lazım. Bu laf, "öteki dünya" tasavvurunu da içinde barındırıyor. Oysaki gidenler ışıktayken veya karanlıkta uyumuyorlar! "Anıları sonsuz olsun" veya benzer bir tercih belki daha doğru.

⁴³⁾ Burada, "teorinin önceliği" bilgi teorisi düzeyinde öncelik – sonralık tartışması olarak anlaşılmamalı. Burada "devrimci teori olmadan devrimci pratik olmaz" darken kastedilen şey, pratiği zaten önceleyen bir duruma işaret etmekle ilgili. Yüzlerce yıl da denilebilir, ama hiç olmazsa son yüzyıllık devrimci pratiği doğru anlamak... Başka bir ifadeyle, pratik veriyken teori birincil öneme geçer ve tayin edici olur. Yeniliği ve zaferi belirler.

Bir devrimin başarısı için birçok şeyin yanyana gelmesi gerekir. Liderlik, büyük, çaplı, kapasiteli kadrolar o terkinin içinde vardır. Çürümüş cüssesi bile ürkütücü azametteki Çarlığı devirenler bir kütüphane dolduracak kadar büyük bir külliyyatın sahipleriydi. Ekim devriminin kadrosu, partiden atılan, yargılananlar dahil... Lenin'le yarışan bir dehaya sahip olan ve o dönünceye kadar da Sovyetler'e büyük bir çalışkanlık ve yetkinlikle önderlik eden Troçki, büyük bir entelektüeldir aynı zamanda. Sürrealizm, sanat ve edebiyat üzerine kitapları, derin kuramsal çalışmaları vardır. Hukuk ve matematik eğitimi almıştır. Çok çaplı bir Marksisttir. Üniversite hocasının, onun için, "Troçki'nin profesyonel devrimciliği seçmesiyle matematik dünyası bir dehayı kaybetmiş oldu" dediği anlatılır. Kızıl Ordu'yu o kurmuştur. Bir lakabının da "feldmareşal" olmasının nedeni budur. Buharin çok parlak bir iktisatçıdır. Lenin'in Marksist teoriye en büyük katkısı olarak kabul edilen ve "Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması" isimli kitabında yer alan bazı görüşlerinin esin kaynağının, Buharin'in emperyalizm üzerine yaptığı çalışma (Emperyalizm ve Dünya Ekonomisi) olduğu belirtilir. Pravda'nın editörü, Komintern'in başkanıydı. Birçok kitap yazdı. "Tek ülkede sosyalizm" teorisinin de ideoloğu odur. Adı daha az bilinen eğitim kuramcısı Lunaçarski, Ekim Devrimi'nden sonra eğitim işleri halk komiseriydi, bakanlık yaptı. Biyografisi çok parlaktır: "Önde gelen ideolog, eleştirmen, gazeteci ve konuşmacılarından biri... Gerçek bir kültür adamı. Klasik ve çağdaş edebiyat, resim, müzik ve heykelticiliğin çeşitli sorunları üzerine 1500 kadar yazı yazmış, genç Sovyet toplumunun kültür yaşamını derinden etkilemiştir." Bolşevik Parti'nin merkez üyesi Kollontay, kadın, aile, çocuk yetiştirme ve feminizm alanında muazzam üretken bir entelektüeldir. Sınıf mücadelesi hakkında çalışmalar yapmıştır. Kadının özgürleşmesi konusunda ileri fikirler savunmuştur. Bolşevik külliyyatı içinde kadınlar, özgür aşk, aile, miras konularındaki çalışmaları hala güncel ve ilham vericidir. Büyük bir örgütçü, disiplin ve kararlılık karakteri Stalin, en önemlisi Marksizm ve Ulusal Sorun olmak üzere birçok önemli teorik çalışma yapmıştır. Stalin'in ulusal sorun konusundaki teorisi dünyanın her yerinde, her ulusal sorun konusunda

solcunun pusulası olmaya devam ediyor. Avrupa'nın neredeyse tamamını bir yıl içinde ezen Nazi savaş makinesini durduran güçlerin önder komutanı oydu. Radek, büyük bir örgütçüydü, propagandistti. Polonya Sosyal Demokrat Partisi'nde çalıştı. Alman Komünist Partisi ve SBKP'de Merkez Komitesi üyesiydi. III. Enternasyonal yürütme kurulu üyesi ve en etkili liderlerindendi. Zinovyev, Kamanev... Lenin'in siyasal girişimciliği ve örgütçülüğüne hayran olduğu Sverdlov, Rikov, Kirov... Hepsinin muazzam kafalar, büyük siyasetçiler olduklarını görmek gerekir. Ekim Devrimi'nin başarısında bunun önemi yadsınabilir mi? Murat Bjeğuğ, Sovyetler ve Ekim Devrimi tarihi okumaları ile ilgili uzun makalelerinden birinin sonunu şu cümleyle bitirmişti; "Bu tarih çok büyük yetenek ve donanıma sahip yüksek kalibreli insanların eseridir." Ve yine "Bolşevik önderler profesyonel devrimci olmakla birlikte, aynı zamanda Çarlık gizli servisi Ohrana'nın cellatları peşlerindeyken cilt cilt kitaplar yazacak seviyede su katılmamış entelektüellerdi" der. Bu isimlerin her biri, çalakalem işler değil, kendi alanlarının klasiği sayılan kitaplar yazmıştı.

Çin devrimine bakalım. Çin devrimi ile ilgili ilk temel politikaları geliştiren ve Mao'nun öğretmeni sayılan kuramcı Li Dazhao (Ölümü 1927) aynı zamanda ÇKP'nin kurucuları arasındaydı. Büyük bir entelektüel olarak kabul ediliyor. Mao bir dehadır. Çevresinde yetkin kadrolar vardır. Diploması dehası kabul edilen Çu En Lay; ÇKP'nin kurucuları arasında yer alan ve ilk genel sekreteri Chen Duxiu, Mao'dan önceki diğer genel sekreterleri Xiang Zhongfa, Bo Gu ve Zhang Wentian önemli kadrolardır. Deng Siaping ve Hua Guofing; bu ikilinin yargılayarak mahkum ettiği Jiang Qing (Mao'nun eşi), Wang Hongwen, Zhang Chunqiao ve Yao Wenyan... Bu isimler başarı ve kabiliyetleriyle tarihe geçmiş kimselerdir. Felsefeye, sosyolojiye, tarihe hakimdirler. Vietnam devrimi de büyük siyasi, askeri dehalar çıkarmıştır. Ho Si Minh, gerilla savaşı dehası efsane asker General Vo Nguyen Giap, büyük siyasetçi Le Duan... Küba devriminin büyük karakterleri Kastro ve Che...

Büyük işler büyük kafalarla başarılı. Ortak akıllı devreye koymak gerekir. Sıgılık ve kısıtlı ezberle ne dünya kavranabilir ne de burjuvazinin dünya çapındaki ideologlarının propaganda taarruzları, ideolojik illüzyonlarının etkisi kolay aşılabılır. Birçok durumda, emekçi sınıfların emek

mücadelesinin yanında değil de karşısında yer almalarını neyle açıklayabiliriz? İşte tam da bu noktada Gramsci'nin "organik aydın" dediği konuya geliriz. Ona göre, "bazı ülkelerin proletaryasında, devrimci kitle kültürünün bulunmaması, kurtuluş hareketinin gelişmesine engel olan, hatta yapısal gelişmeyi bile durduran" bir rol oynayabilir. Burjuvazinin ideolojik hegemonyasına bir son verecek ve yeni bir tarihsel blokun doğmasını hazırlayacak olan böyle bir kültürün yaratılması, ancak, proletaryanın kendi "organik" aydınlarına sahip olmasıyla mümkün olabilir.

Halk veya proletarya kutsal kategoriler değildir. Birçok durumda burjuvazi -emekçi kesimler de dahil- toplumun üzerinde düşünsel, ahlaki, ideolojik bir egemenlik kurmayı başarır. Emekçi sınıfların birçok durumda burjuvazinin iktidarını koruma külfetini üstlendiklerini görüyoruz. Savaş meydanlarına sürülen orduların bölüklerini, taburlarını onlar doldurur. O meydanlarda başka ulusların emekçilerinin üzerine ölüm makinelerini de onlar sürer. Emekçi kesimlerin şehitlik, gazilik gibi inanç kategorilerine çok da zorlanmadan kazanılabildiklerini atlayamayız. Bunun için bir ordu "organik" aydından yararlanıyor burjuvazi. Emekçilerin de aydınlara ihtiyacı vardır. Gramsci'yi özetleyen Duverger aktarıyor:

"Sivil toplumun gelişmesinde belirli bir toplum kesimi özel bir rol oynar; bu aydın kategorisidir. (...) Gramsci'ye göre aydınlar sivil toplumun örgütleyici ögesidir. Bu nedenle egemen sınıflara bağlı olan aydınlara Gramsci, 'örgütsel' ya da 'organik' aydın adını verir. (...) Öte yandan bağımlı sınıfların aydınlardan çoğunu da, onlara benimsetilen kültürel ve ideolojik sistem yardımıyla kendi yanlarına çekerler. Böylece sivil toplumun yönetimi ve egemen sınıfların kurduğu hegemonya esas olarak bu aydınlar tabakası tarafından sağlanır." İşte bunun üzerine söyler Gramsci, proletarya da kendi "organik" aydınlarına sahip olmadan bu köklü ve aktif hegemonya ile mücadele edemez. Çok kesindir bu: Geleceği görenler kazanır! Devrimin, harika organik sosyologlara, organik siyaset bilimcilerine, tarihçilere, iktisatçılara, felsefecilere ihtiyacı vardır.⁽⁴⁴⁾

⁴⁴⁾ Finans kapital kazanıyor çünkü düşmanlarının güç ve potansiyelini de analiz edebiliyor. Temelin nerden su çektiğini görebiliyor. Yaklaşan yükselen çatışma tansiyonlarını sezebiliyor. 25 yıl önce, Harvard'dan bir prof, Samuel Huntington'un bir makalesi yayımladı. Konu 'Medeniyetlerin çatışması'ydı. (1996'da kitap oldu.) 11 Eylül saldırısı sonrası görüşleri ilgi odağı olan Huntington,

Şimdi... O kadar değişimden söz ettik. Biraz da onlara değinip, bu sıkıcı makaleyi bitirelim. Toplumsal gelişmelerin kelimenin tam anlamıyla baş döndürücü olduğunu görüyoruz. Bir köşede kapitalizmin yarattığı yıkımlar hakkında dertlenmeye devam ederken değişimi ıskalama tehlikesi vardır. Bu yüzden bunları anlamak, bunlara anlamaya kafa yormak çok önemli. Birkaç konuya dikkat çekelim:

En temel değişikliklerden biri, "proletarya"nın durumudur. Bu tartışılıyor. Sınıf mücadelesindeki çöküşün, sendikaların, işçi partilerinin, sol parti ve örgütlerin büyük güç kaybetmesinin anahtarı muhtemelen buradadır. Sol mücadelenin "sömürüye karşı çıkmak"tan daha çok "demokrasi ve özgürlük talebi"ne dayanır hale gelmesinin nedeni de muhtemelen buradadır. Köken itibarıyla "mülksüz" proletarya Batı'da neredeyse yoktur artık. Genellikle ev-araba, kısmen konfor sahibi olarak, mülk sahibi bir sınıfa dönüştü. Sosyalist sistemin yenilgi ve çöküşünün caydırıcı etkilerini de dikkate almak gerekir; ama proletaryanın sosyalist mücadeleye ilgisindeki büyük aşınmayı mülkle bağlantısında aramak gerekir. Proletaryanın yeni mücadele ve yükseliş alanının güney ülkeleri olduğuna ilişkin görüşler var. Yeni bir "sınıf"tan bahsediliyor: Prekarya! Gezi gibi birçok kitle mücadelesine damgasını vuran bu sosyal kitlenin incelenmesi gerekiyor.

Bugün hala "sınıf mücadelesi" denildiğinde öncelikle proletarya ile burjuvazi arasındaki mücadele anlaşılıyor. Oysaki kapitalizmin az çok

önümüzdeki dönemde uluslararası ittifakların kurulmasında medeniyetlerin belirleyici olacağını, çatışmaların da farklı medeniyetler arasında gerçekleşeceğini savunuyordu. Bugün İslam dünyasında pıtrak gibi türeyen onlarca terör organizasyonu var. Hepsinin ortak özelliği 'Batı'ya saldırmak! Cihad!' Batı da 11 Eylül'den sonra kendisine yönelik en büyük küresel tehdit olarak cihadı görüyor. Cihadçılar yaklaşık 15 yıldır Ortadoğu'nun iki önemli ülkesini perişan edecek kadar etki ürettiler. Batı, batılı bloklar ve İslam devletleri Ortadoğu'da vesayet savaşı içinde. Dünyanın en büyük tansiyonlarından biri şii İslam dünyasının lideri İran'la Batı'nın lideri ABD arasındadır. Hunutington'un görüşleri dünyanın her tarafında olup biteni açıklamıyor, açıklayamaz da. Ama bunu tahmin etti. Medeniyetler arası çatışmanın arttığı, gerilimin derinleştiği bir konjonktür yaşıyoruz. Demeye çalışıyorum ki geleceği görenlerle görmeyenler arasında da bir savaş vardır. Geleceği görenler kendilerini erkenden tahkim edebiliyorlar.

geliştiği bütün ÷lkelerde “hizmetler” sekt÷r÷ ÷ne ge÷ti. Ücretlilerin ağırlığı (Türkiye’de inşaat dahil %60’ı ge÷ti!) artık sanayide değil. Bu gelişmenin en temel sonucu, örgütlenme için yarattığı zorluktur. Emek gücünün imalat ve üretimden hizmetlere ve ticarete (kayması) sendikal örgütlenme imkanlarını zayıflatıyor.

Yapay zeka gelişmeleri ile ilgili dehşet kehanetler dolaşıyor. Bazı öngör÷lere göre, gelecek 30 yıl içerisinde dünya nüfusunun yarısı işsiz kalabilir. Akıllı robotların sayısı gelecek 30 yıl içinde insan nüfusunu geçecek, bu aynı süreçte robotlar insanlardan daha akıllı olacaklar. “2100 yılına kadar gerçekleşecek bilgisayar gücündeki hızlı yükseliş, çevremizdeki dünyayı sadece düşünce yoluyla kontrol etmemize olanak sağlayacak. Bizlere, bir zamanlar tapındığımız mitolojik tanrıların sahip olduğu gibi bir güç verecek. (...) Çipler birçok çeşit ürünün içine yerleştirildiklerinden, bunun tüm ekonomi için korkunç etkileri olabilir. Tüm endüstri durma noktasına geleceği için, milyonlar işini kaybedebilir ve ekonomi bir çalkantıya sür÷klenebilir.” (Michio Kaku)

Kapitalist üretim biçiminde de “devrimsel” değişimler yaşıyor. “3D” teknolojisi (Tree Dimension – üç boyutlu) ile metaların fabrikalarda üretimi yerine, 3D printerlarda “basılması” anlamına geliyor. İşçi yok! 3D yazıcılar, birçok farklı hammadde katmanlarını programlanan terkiplerde üst üste koyarak veya karıştıarak dijital tasarımları fiziksel ürünlere dönüştürüyor. Üretimde tüm dengelerin değişeceğini anlamak zor değil. Şimdiden birçok sektöre girdiler ve bazılarında üretimin yüzde 20’sini yapar hale geldiler. Gelişme devam ediyor. Çinli Sanya Sihai şirketi, 3 boyutlu yazıcıdan çıkan parçalarla elektrikli sedan otomobil üretti. ABD’li Local Motors adlı mühendislik firması, Detroit fuarında ziyaretçilerin önünde tamamen 3 boyutlu yazıcıdan çıkan dünyanın ilk otomobilini üretti, test etti ve sergiledi.

Endüstri 4.0! Bir başka ifadeyle “4. Sanayi devrimi” yaşıyor. Birinci büyük devrim 18.yy’da buhar makinesinin icadıydı... Buharın ve suyun gücü üretime aktarıldı. 2. sanayi devrimi buharın yerine elektriğin girmesiyle ortaya çıktı 3. Sanayi devrimi elektroniğin kullanımı ve bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle ortaya çıktı. Bu da otomasyona imkan verdi. Akıllı robotlar üretildi. Mikro bilgisayarlar kullanıldı. Şimdi 4.Sanayi

Devrimi çağına giriyoruz. Robotlar üretimi tamamen devralıyor. Yapay zekanın gelişimi, üç boyutlu yazıcılarla üretimin fabrikalardan evlere inmesi, devasa miktardaki bilgi yığınına veri analizleriyle ayıklanıp değerlendirilmesi ve daha birçok yenilik... Mobil cihazlar, sosyal medya, bağlantı teknolojilerinin yükselişi dünyayı şekillendiriyor. Nesnelerin interneti, finans teknolojileri, görüntü ve ses tanıma teknolojisi, sanal gerçeklik, dron'lar, yapay zeka, yardımcı robot'lar, giyilebilir teknolojiler, sürücüsüz araçlar, esnek ekranlar gibi çok önemli yenilikler hayatımıza girdi. İnsansız "karanlık fabrikalar"ın örnekleri artıyor. Vaktiyle bin kişinin çalıştığı bir ilaç fabrikasını, şimdi göbeğindeki idare merkezinden 8 mühendis çalıştırıyor. Koridorlarında sadece birkaç temizlikçi, güvenlikçi görülüyor. Siemens'in Amberg fabrikası neredeyse insansız faaliyet gösteren dijital bir fabrika... Daha birçok örnek var. Sol'un gündemine ne zaman girecek bilinmez ama bu gelişmeler önemli! Çünkü Endüstri 4.0 ücretli emeği üretim dışına itiyor. Bunu son sonuçlarına götürelim: Emeği üretimin dışına itiyorsa ücreti de itecektir. Ücreti itiyorsa fiyatı da itecektir. Fiyatı itiyorsa 'meta'yı, pazarı da itecektir. Üretici güçlerin gelişmesi bizi nereye götürüyor? Burjuvaziyi yıkacak büyük potansiyel tam da burada olgunlaşıyor olabilir mi? Komünizmin öngördüğü bolluk çağına üreticileri robotlar mı olacak?

Son yıllarda hızla yaygınlaşan "paylaşım ekonomisi" Uber ve Airbnb gibi milyar dolarlık şirketler doğurdu. Konu üzerine araştırmalar yapılıyor, üniversitelerde tezler hazırlanıyor. Avrupa'da paylaşım ekonomisi, milli hasılasının yüzde 4'üne ulaştı. Dünyada yaklaşık 9 bin paylaşım sitesi bulunduğu tahmin ediliyor. Yüzlerce milyon kişi arabaları, evleri ve hatta kıyafetlerini, sosyal medya siteleri, kiralama, yeniden dağıtım kulüpleri, kooperatifler kanalıyla ve sifıra yakın maliyetlerle paylaşıyor. ABD'de 800 bin kişi artık araba paylaşım hizmetlerini kullanıyor. Paylaşılan her bir araç, 15 kişisel aracı safdışı bırakıyor. 1 milyondan fazla konut sahibi Airbnb ve Couchsurfing gibi internet hizmetleriyle dünya genelinde sifıra yakın marjinal maliyetle evlerini gezginlerle paylaşıyor. Yalnızca New York'ta 2012 ve 2013 yılları arasında ev ve apartman dairelerinde kalmış olan 416 bin misafir, New York'taki otel sektörüne 1 milyon gecelik konaklama kaybına mâl oldu. Bu sistem insan aklını nereye doğru olgunlaştırıyor?

Eski dünyada yaşamıyoruz. Her yıl dünya nüfusunun yaklaşık 4'te biri bir başka ülkeye seyahat ediyor. İletişim teknolojileri, insanlar arasındaki ilişkileri zaman ve mekandan bağımsızlaştırıyor. Bu sınırsız ve mekansız iletişim hızlı ve anında enformasyon sağlıyor. Karar süreçlerimizi olağanüstü hızlandırıyor. Hayatın ritmi değişiyor. Değişim hızlanıyor.

Milletler, kültürler, dinler, mezhepler arasında sadece akışkan iletişim platformları üzerinde değil, fiziki temas da çok hızlanıyor ve yoğunlaşıyor. Küresel dünyada, birbirine en uzak ve izole coğrafyalardan insanlar; ya ceplerinde birer pasaportla yasal olarak ya da katı siyasal ve coğrafi sınırları artan oranda aşındırarak, delerek, aşarak birbiriyle temas ediyorlar. Turizm hareketleri (her yıl 2 milyara yakın insan başka ülkelere gidiyor!) mültecilik... Bir ulustan birkaç milyon kişi bir başka ulusun topraklarında yaşayabiliyor. Mülteci durumundaki 70 milyon kişi dünyanın en kalabalık 21. ülkesidir. Göçmenlerin toplam sayısı bu rakamın 4 katına yakındır. Başka bir ifade ile farklı bir kültüre, millete, dine mensup 244 milyon kişi, başka bir kültür içinde yaşamaktadır.

Küresel üretim hacmi 80 trilyon dolara gidiyor. Bu üretimin yaklaşık 18-20 trilyon dolarlık kısmı uluslararası ticarete konu oluyor. Üretildiği ülkenin kültürünü, modasını, tüketim alışkanlıklarını taşıyan ve yan yana dizilse rahatlıkla bir kıtanın yüzeyini kapsayacak kadar ürün, milyonlarca kişinin teması üzerinden ihraç (diğer yandan ithal) ediliyor. Bunun yaklaşık yüzde 20'si düzeyinde seyreden (4-4.5 trilyon dolar!) hizmet ticareti de katıldığında, her yıl 25 trilyon dolarlık mal ve hizmet ticaretini gerçekleştirmek üzere, devasa bir küresel ticari ilişkiler ağının çalıştığı anlaşılıyor.

Ulusötesi şirketlerin sayısı 30 yılda 7.000'den 70.000'e yükseldi. 2019 itibarıyla 100 bine gidiyor. Bu şirketlerde çalışanlarının sayısı 100 milyona yakındır. Bu rakamlar şirketlerin dünyada nasıl bir yoğun ve akışkan ilişkiler sistemi yarattıklarını ortaya koyuyor. (Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı sermayeli şirket sayısı 55 bini geçmiştir.)

Farklı kültürler arasında; film, dizi, müzik ve kitap, basın endüstrisi üzerinden gerçekleşen temas, internetle birlikte ölçülemez boyutlara ulaşmıştır. Dünya genelinde 3.5 milyar insan internete bağlanıyor. 2.5 milyar kullanıcı aktif olarak sosyal medyada yer alıyor. 3.8 milyar mobil

cihaz kullanıcısının 2 milyarı sosyal medyayı mobil cihazlar üzerinden kullanıyor. WhatsApp ve Messenger aracılığıyla gönderilen günlük mesajlar 60 milyarı geçiyor. Bir günde atılan toplam Twitter mesaj sayısı 350 milyarı aştı. İnternette 1 dakikada 156 milyon e-posta atılıyor. Instagram'da 46 bin foto yayımlanıyor. Google'da 3.5 milyon arama gerçekleşiyor. 1 dakikada 452 bin tweet atılıyor.

Tablo çok kabaca budur: İşte bu nedenle, 70'li yıllarda uluslararası boyut (enternasyonalizm) başka uluslardan partilerle "dayanışma" olarak anlaşılırken, şimdi, mücadelenin küresel bağlamı bunu aşmak zorundadır.

Bu baş döndürücü gelişmelerin zemininde üretici bir yüksek tansiyon alanı var. Küresel patronluk kavgası patlamış durumda! ABD hegemonyası hızla aşınmaktadır. Çin, ABD'nin patronluğunu tehdit ediyor. ABD, üçüncü dünya savaşı çıkarmadan bu konumunu terk etmeye razı olacak mı? Çin-Rusya-İran bloku, dünyanın her tarafında ABD blokuyla didişiyor. Ticaret savaşları nereye varacak?

Emin olun onlarca soru geliştirilebilir. Burası kolay. Ama cevaplar zor. Kolay, şablon cevapların geçerliliği yok. Cevaplar tartışmalı! Herhangi bir cevabın etrafında güven ihtiyacını karşılayacak kadar geniş bir onay yok! "Başka bir dünya mümkündür" umudu ve mücadelesi, artık, yüzyılın ilk yarısındaki sosyalist zaferlerin coşukulu macerasından çok, ikinci yarıda bu zaferlerin geri verilmesinin sağlam bilgisi üzerinden yürüyebilir. "Neden yenildik?" sorusuna doğru cevaplar vermeyen her mücadele yine yenilecektir. Bilimse bilim... Ama Einstein söylediği için değil, ampirik olduğu için: Aynı şeyleri tekrar ederek farklı sonuçlar beklemek aptallıktır!

Bir soru mesala; Sınıflı toplumların doğası gereği hiyerarşik olduğunu biliyorduk. Eğer bu ikili, bütüncül bir doğayı tanımlıyorsa, sınıf hiyerarşiyi, hiyeraşi de sınıfı doğurur. Sadece birini (sınıflı toplumu) yadsımak, çözüm olmayabilir. Marx'ta "devletin sönmesi", sınıfsız bir topluma oturur. Bu büyük adamın, neredeyse 200 yıl önce farketttiği bu berbat ikiliden biri... Kuşatılmışlık şartlarını karşılamaya odaklanmış yüksek dikkat ve disiplin ihtiyacı nedeniyle neredeyse her hangi bir kapitalist ülkeden daha katı bir hiyerarşi.... Acaba, "geçiş dönemi"ni tersine yürüyüşe (geri dönüş) çeviren şeyin ta kendisi olabilir mi? Eğer böyleyse bu nasıl önlenecektir?

Bütün bu ihtiyarlık bulantıları acaba sadece bizim kuşağın kaderi olabilir mi? Sanmıyorum. Genç kuşaklar da dünyanın derdiyle uyuyup uyanmaya devam ediyorlar. Onlara ne söyleyebiliriz? Belki bir fıkra... Genç adam ormanda kaybolmuş. Günler sonra yaşlı birine rastlamış. Yaşlı da kayıpmış ve genç adama çıkış yolunu birlikte aramayı önermiş. "Olmaz," demiş genç adam, "çıkış yolunu bilseydin, şimdiye kadar bulurdun."

"Ama," demiş yaşlı adam, "ben çıkmayan yolları öğrendim."